

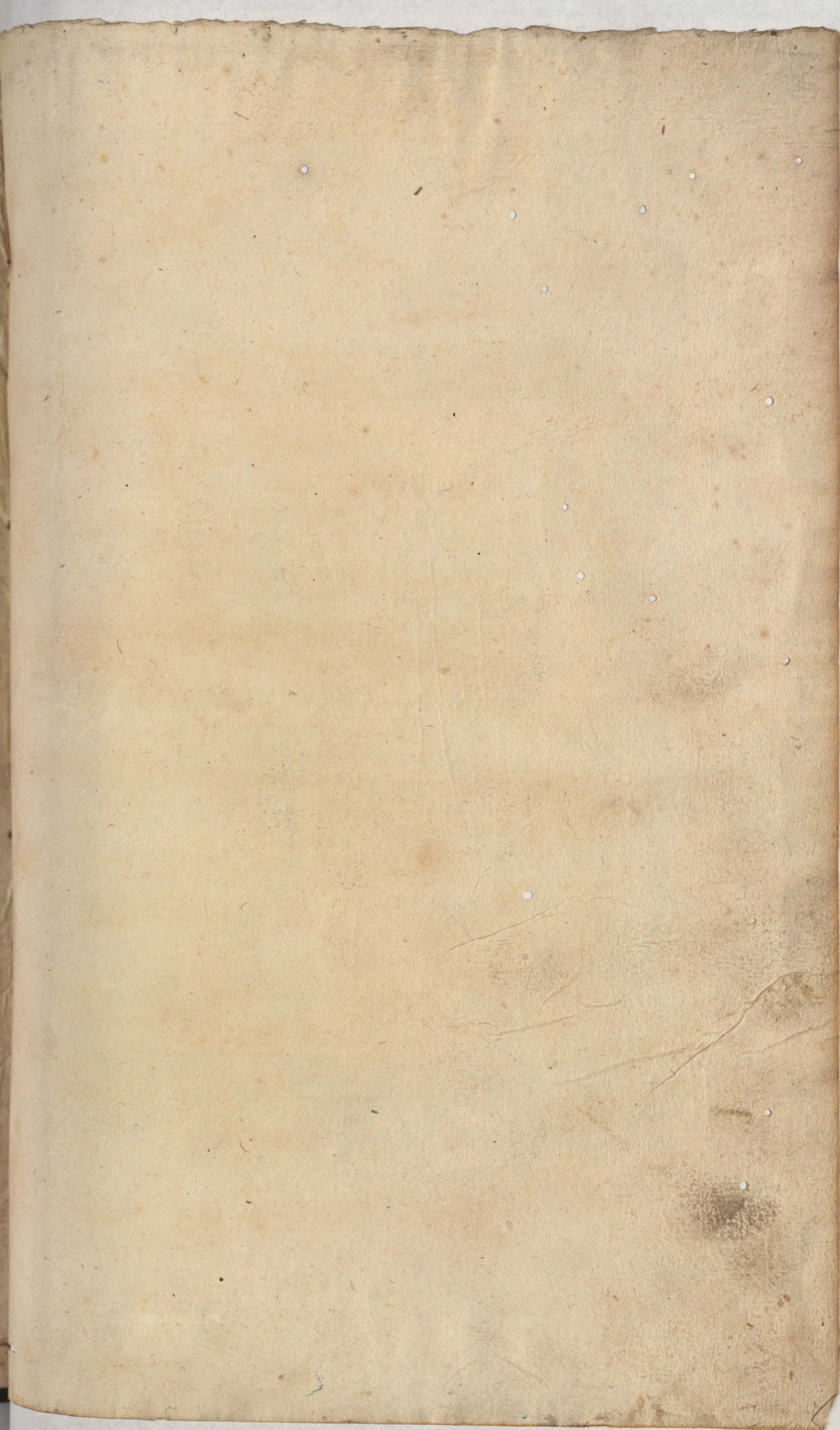
2° Theol. 485

Vigerius

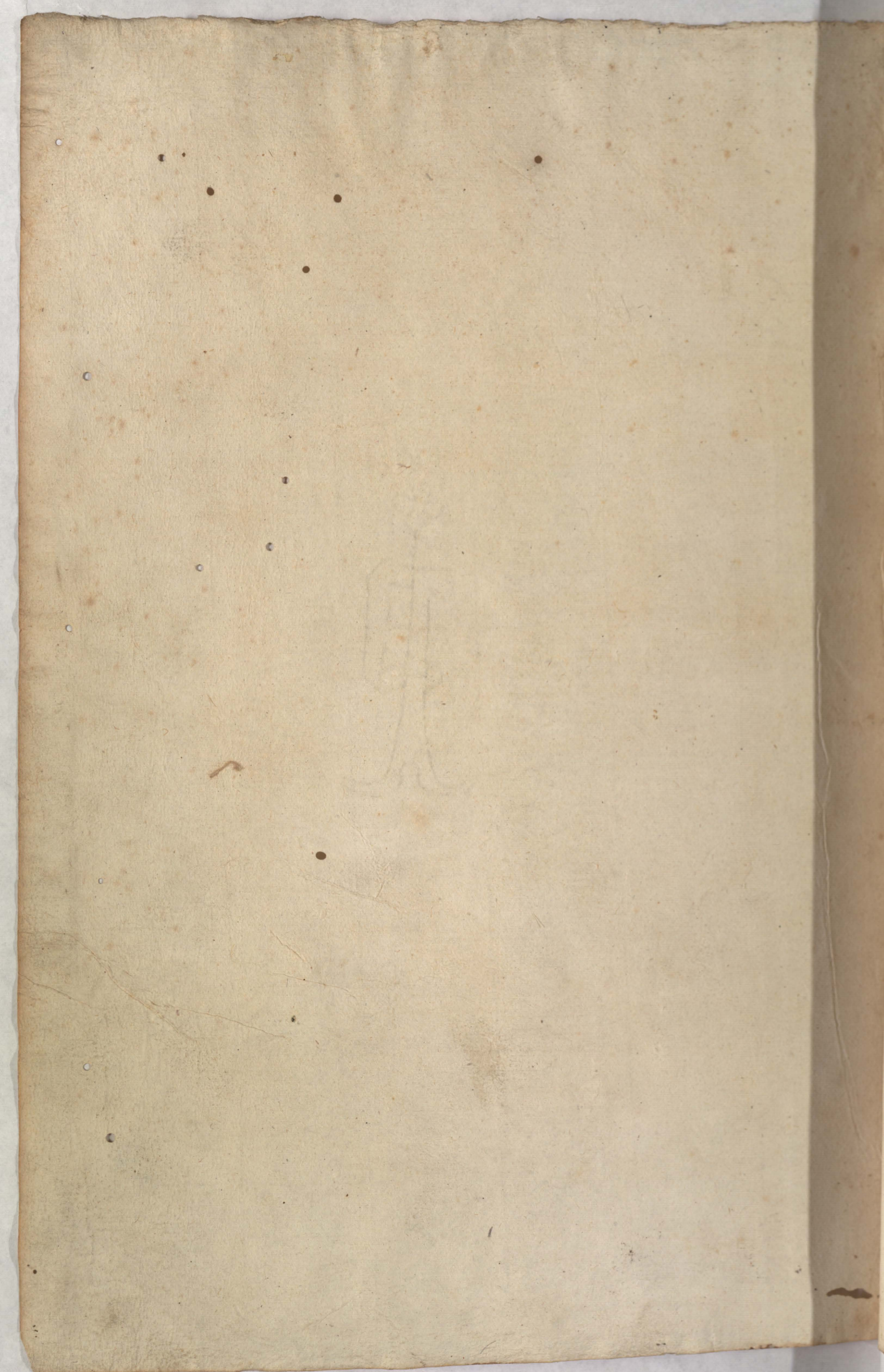
= lim 68

MARCI VIGERII

SAONENSIS SAN. MARIAE TRANS
TIBE. PRAESB. CAR. SENOGAL
LIEN. DECACHORDVM CHRI
STIANVM IVLIO II. PONT.
MAX. DICATVM.

CONTROVERSIA DE EXCEL

lencia Instrumentorum Dominicæ

Passionis, per eundem Dn.

Marcum Vigerium
discussa.

MARCI VIGERII

SAONENSIS
TIBE. PR. AR. SENOGAL
LIBR. I. E. D. V. M. CHRI
STIAN. IO. II. PONT.
M. D. CAT. VM.

CONTRASTIA DE EXCEL

leons Institutum Dominice
Pallions, per cunctum
Martini Victorium
dilecti

OPERIS INDEX

¶ Capita Primi Libri

De Annunciatione Virginis prologus	cap.i.car.iii
De angelis in genere	cap.ii.car.eadem.
De angelo Gabriele in specie	cap.iii.car.iiii.
De Deo	cap.iiii.car.v.
De operatione dei	cap.v.car.vi.
De magnitudine dei	cap.vi.car.vii
De dei amplitudine	cap.vii.car.eadem
De mysterio nominis Galilææ	cap.viii.car.viii.
De Sanctæ Mariæ excellentia	cap.ix.car.ix
De uirginitate an sit uirtus	cap.x.car.x.
De uirginitatis excellentia	cap.xi.car.xi.
De incarnationis tempore	cap.xii.car.xii.
De coniugii Mariæ excellentia	cap.xiii.car.eadem
De mysterio nominis Ioseph	cap.xiiii.car.eadem
De ueracitate Mariæ & Ioseph	cap.xv.car.xiii.
De mysterio nominis Dauid	cap.xvi.car.eadem
De dignitate nominis Maria	cap.xvii.car.eadem
De apparitione angelorum, & in specie quomodo apparuerit angelus Gabriel Virgini Mariæ	cap.xviii.car.xiiii.
De uestitu & ornatu angeli Gabrielis	cap.xix.car.xv.
De legatorum partibus, & legationis audientium & de dignitate salu- tationis angelicæ.	cap.xx.car.xvi.
De gratiis sanctæ Virginis	cap.xxi.car.eadem
De benedictione quid sit	cap.xxii.car.eadem
De Mariæ turbatione	cap.xxiii.car.eadem
De ordine orationis Gabrielis ad Virginem	cap.xxiiii.car.xvii.
De uero regno Christi, & eius excellentia	cap.xxv.car.xviii.
De responsione Virginis angelo data	cap.xxvi.car.xix
De declaratione narrationis suæ per Gabrielem	cap.xxvii.car.eadem
De obumbratione uirginis Mariæ a spiritu sancto	cap.xxviii. car.xx.
De conclusionem confirmationis factæ per angelum	cap.xxix.car.eadem
De probatione conclusionis	cap.xxx.car.xxi.
De probatione eiusdem conclusionis	cap.xxxi:car.eadem
De Mariæ uirginis responsione	cap.xxxii,car.xxii.

¶ Capita Secundi Libri

De natiuitate domini prologus	cap.i.car.xxii
De officio Ioannis euangelistæ	cap.ii.car.xxiii.
De testimonio utriusq; Ioannis	cap.iii.car.eadem
De conuenientia & differentia nominis principio in exordio Genesis & Ioannis euangelio	cap.iiii.car.xxiiii.
De Moyfi & Ioannis exordio	cap.v.car.eadem
De natura uerbi in genere & in specie	cap.vi.car.xxv.

OPERIS INDEX

De uerbo hominis	cap.vii.car.xxv
De uerbo Angelorum	cap.viii.car.xxvii
Spēs itelligibilis finita quō infinitū possit ostendere	cap.ix.car.xxviii
De uerbo secundo Angelorum	cap.x.car.eadem
De uerbo Angelorū pfectissimo, & de uerbo dñi Iesu	cap.xi.car.eadem
De uerbo dei qd nō sit, & qd de illo cape possimus	cap.xii.car.xxix
Verbum dei uere generari esseq; filium dei	cap.xiii.car.eadem
De differentibus modis essendi uerbi dei	cap.xiiii.car.eadem
De numero & ordine dictionum a Ioāne in quatuor primis propositionibus sui euangelii positarum	cap.xv.car.xxx
De trinitatis omnipotentia	cap.xvi.car.xxxi
Ratio idēarū unde constat sine deo nihil posse fieri	cap.xvii.car.eadem
Quod grā dei oib⁹ creaturis ē necessaria, sed maxie rōnalib⁹	cap.xviii.car.xxxii
Dei bñficientiā bruta nō excludere, nec uita carere	cap.xix.car.eadem
Gratiam gratū facientē omnibus hoībus a deo tribui	cap.xx.car.xxxiii
De officio utriusq; Ioannis	cap.xxi.car.eadem
De pura & prima luce	cap.xxii.car.eadem
Dei uerbū q̄ deus est mundo sub lunari quō continetur	cap.xxiii.car.eadem
Gratiā dei bonis & malis imissam nō eq̄liter in illis opari	cap.xxiiii.car.xxxiiii
Saluatorem qui receperunt & quō receperunt	cap.xxv.car.eadem
De spiritali hominum regeneratione	cap.xxvi.car.xxxv
De formatione Iesu in utero uirginis	cap.xxvii.car.eadem
Solutio difficultatū Iesu cōceptiōi & natiuitati obstātū	cap.xxviii.car.eadem
Declaratio p̄ exēplū quō uerbū caro factum sit	cap.xxix.car.xxxvi
Ad qd uerbū caro factū sit, ut habitator in domo	cap.xxx.car.eadem
De unigeniti dei & uirginis gloria natiuitatis	cap.xxxi.car.xxxvii
De ratione uirginitatis conseruatae in Mariæ conceptu & sospitate in parturiendo	cap.xxxii.car.eadem
De foelicitate & gloria Mariæ in partu	cap.xxxiii.car.xxxviii
A quo sit natiuitatis Iesu gloria	cap.xxxiiii.car.xxxix
¶ Capita Tertii Libri	
De Circuncisione domini prologus	cap.i.car.xl
Circuncidi cur uoluerit Iesus	cap.ii.car.xli
Expositio epistolę Pauli q̄ legitur in die circuncisionis	cap.iii.car.xlii
Circumcisionem animæ publice & intrepide assumendam retinendam uero secrete	cap.iiii.car.eadem
Circumcisio secundum carnem quare sit abolita	cap.v.car.xliii
Circumcisionem secundum carnem non esse legis Mosaicę statutam & tempus eius	cap.vi.car.xliiii
Circumcisio cur septem peractis diebus fieret	cap.vii.car.eadem
Iesus cur in circuncisione dictus sit filius Virginis	cap.viii.car.eadem
¶ Capita Quarti Libri	
De Epiphania prologus	cap.i.car.xlvi

OPERIS INDEX

Quis debeat adorari	cap.ii.car.xlvii
De ratione & natura stellę a magis uisę, & astrologorũ uanitate.	cap.iii.c.xlvii
Stellas non efficere, neq; ostēdere posse q̄ astrologi putant	cap.iiii.car.xlviii
Adorationi quę præmittere oporteat	cap.v.car.xlix
Natiuitatis Iesus locum magna ratione fecit deus discere magos ab	
Herode & proceribus iudeorum	cap.vi.car.l
Expositio lectionis Surge illuminare, & eius concordia cum euangelio, con-	
dudens responsionem ad quęsitum	cap.vii.car.l.
De incōsulta Herodis & iudeorũ turbatiōe, expositio euāgelii	cap.viii.car.li
De Herodis sibiq; similium perfidia, & pœna	cap.ix.car.li
Denimia Herodis superbia, & stulta astutia respōdēdo Magis	cap.x.car.lii
De imitandis Magis egressis patriam, & abeuntibus ab Herode, ut adorent	
saluatorem natum	cap.xi.car.liii
De lumine fidei, & spūs hilaritate, mōq; & loco uerę adoratiōis	cap.xii.car.liii
De præsidio sanctorum in adoratione quærendo	cap.xiii.car.liii
De præmittendis adorationi sumatim collectis ex euangelii & pro-	
phetiæ declaratione	cap.xiiii.car.liiii
De Magorum prostratione dum adorant	cap.xv.car.liiii
De ratione adorandi a Dauid in psalmis tradita	cap.xvi.car.lv
De thesauris aperiendis corā adorato dño Iesu Christo	cap.xvii.car.lv
De elemosyna ultro offerenda	cap.xviii.car.lvi
Oblationi Magorum oratio accommodata	cap.xix.car.lvi
Magorũ adorationi accōmodatę, accōmodata Virginis respōsio.	ca.xx.ca.lvii
Alia Magorũ oratio partē saltē thesaurorũ suorũ acceptari petētũ.	ca.xxi.c.lvii
Quale aurũ, thus, myrrhā ue offerre adorādo conueniat	cap.xxii.car.lvii
Ⓒ Capita Quinti Libri	
De purificatione prologus	cap.i.car.lix
De diffinitione purificationis & præsentationis	cap.ii.car.eadem
Declaratio cerimoniarũ in purificatiōe a lege statutarũ	cap.iii.car.lx
De ratione triginta trium dierum purgationi minori pro partu masculino	
assignatorum	cap.iiii.car.lxi
De ratione munerum oblatores purgationis lege	cap.v.car.lxii
De lege purgationis in spiritu seruanda	cap.vi.car.eadem
Declaratio euangelii q̄tũ ad historiã purgatiōis attinet	cap.vii.car.eadem
De pñtatiōe Iesu declaratio euāgelii simul & legis	cap.viii.car.lxiii
De mysterio qnq; sictorũ qb⁹ masculi redimebāt primogeniti	cap.ix.car.lxiii
De commendatione & attestatiōe purificationis & præsen-	
tationis.	cap.x.car.lxiiii
De ratione Spiritus sancti, quem euangelista scribit fuisse	
in Symeone,	cap.xi.car.lxv
Spiritus sanctus quō fuerit in Symeone	cap.xii.car.eadem
De ratione attestandi a Symeone suscepta	cap.xiii.car.eadem
De uera pñitate Ioseph erga dñm Iesum Christum	cap.xiiii.car.eadem

OPERIS INDEX

De Symeonis deuotione & pietate	cap. xv. car. lxxvi
Cantici Symeonis expositio, & primus attestationis & commendationis articulus	cap. xvi. car. lxxvii
Attestationis & cōmēdationis secūdus articulus	cap. xvii. car. lxxviii
Dñm Iesum esse omnium hominum redemptorem	cap. xviii. car. eadem
Dominum Iesum Christum esse omnium hominum auctorem foeli- citatis & fontem	cap. xix. car. lxxix
De sufficientia & efficacia meritorum dñi Iesu Christi	cap. xx. car. eadem
Solutio difficultatis q̄ uidet̄ esse in dictis Symeonis	cap. xxi. car. eadem
¶ Capita Sexti Libri.	
De accessu saluatoris ad patiendum prologus	cap. i. car. lxx
Quę iuolūtaria dici possunt, aut ignorāter fieri aut uiolēter	cap. ii. car. eadem
Dominum Iesum ex operibus ostendisse se non ignorauisse ad quid accede- ret palmarum die	cap. iii. car. lxxi
Dominum Iesum Christum non coactum accessisse Ierusalem instante passio- nis tempore.	cap. iiii. car. eadem
De imitāda dñi Iesu humilitate Pauli testimonio & doctrina	ca. vi. car. lxxii.
De gloria accessus Iesu in Ierusalem palmarum die	cap. vii. car. lxxiii
De plauſu turbarum Christum comitantium, incedentem Ierusalem ad patiendum	cap. viii. car. eadem
De dignitate nominis Iesu	cap. ix. car. lxxiiii
De tempore uniuersalis glorificationis Iesu	cap. x. car. lxxv
¶ Capita Septimi Libri	
De passione Christi prologus	cap. i. car. lxxv
Neceſſitas passionis Christi qualis fuerit.	cap. ii. car. lxxvi
Pœnarū tātas acerbitates qua rōne pro nobis suscepit dñs nr̄	cap. iii. lxxvii
De ueritate passionis Christi	cap. iiii. car. eadem
De priō dolore Christi ante passionē uero, licet imaginario	cap. v. car. lxxviii
De ratione sudoris domini Iesu, dum in agonia positus oraret in horto	cap. vi. car. eadem
De dolore Iesu in passione iam positi	cap. vii. car. lxxix
De tristitia & causis eius in genere	cap. viii. car. eadem
De domini Iesu Christi tristitia a cœna ultima usq; ad finem orationis in horto	cap. ix. car. lxxx
Soluunt̄ difficultates q̄ christū pati noluisse cōfirmare uident̄	cap. x. car. lxxxi
De dolore sanctæ matris domini instante passionis tempore ab imagina- tione nascente.	cap. xi. car. lxxxii
De ratione doloris matris domini in cœna legali, & in ultima filii sui.	cap. xii. car. eadem
De ratione dolorum matris dñi in cruce pendentis	cap. xiii. car. lxxxiii
Sanctam domini matrem in suo dolore, uel tristitia non esse lamentatam	cap. xiiii. car. eadem
De qualitate doloris & tristitiæ sanctæ Mariæ imminente passione filii, & dum esset in cruce.	cap. xv. car. lxxxiiii

OPERIS INDEX

Distributio passionis dñi nostri Iesu Christi	cap.xvi.car.lxxxv
Apparatus siue antecedētiū Christi passionē distributio	cap.xvii.car.eadem
Narratio admonitionis ex euangelio	cap.xviii.car.eadem
Declaratio narrationis prædictæ	cap.xix.car.eadem
De uirtute & ratione baptismi & contritionis, eorumq; contubernio	cap.xx.car.lxxxvi
De admonitionis domini Iesu utilitate in humilitate fundata, & ipsius humilitatis præstantia	cap:xxi.car.lxxxvii
De humilitatis exemplo p dñm Iesum tradito	cap.xxii.car.eadem
De figura & prophetia baptisma prælagiente, & de imitando humilitatis exemplo a domino dato	cap.xxiii.car.eadem
Admonitio facta a domino Iesu de studio humilitatis amplectendo	cap.xxiiii.lxxxviii
Admonitionis factæ ratio & utilitas	cap.xxv.car.eadem
De cœnantibus cum domino Iesu ultimam cœnam, & munus ab eo accipientibus	cap.xxvi.car.lxxxix
Declaratio narrationis prædictæ	cap.xxvii.car.eadem
De sermone domini munus antecedente	cap.xxviii.car.xc
De uino in potum dato discipulis ante muneris exhibi tionem	cap.xxix.car.eadem
An dominus Iesus suæ matris lauerit pedes, sicut apostolorum pedes in ultima cœna	cap.xxx.car.eadem
De gratiis duabus actis a domino Iesu, dum fregit panem quem in se conuertit	cap.xxxi.car.xci
Siue creatus sit mundus, siue æternus, a prima tñ causa primam materiam sine ad miniculo uersari fatendum est	cap.xxxii.car.eadem
Tres aliæ gratiæ quas fecit dominus Iesus frangendo panem, & in se conuertendo	cap.xxxiii.car.eadem
Alia gratia a Christo facta, dū panē consecrauit & uinū	cap.xxxiiii.car.xcii
Confirmatio & declaratio eorū q proxime dicta sunt	cap.xxxv.xciii
Depñtia corporis Christi in sacramento altaris	cap.xxxvi.car.xciii
De ratione accipiendi eucharistiæ sacramentum	cap.xxxvii.car.xcv
De multimoda ratione accipiendi eucharistiam	cap.xxxviii.car.eadem
Declarantur supradicta, & concluditur eucharistiæ excellentia super omnia sacramenta	cap.xxxix.car.xcvi
De excellentia eucharistiæ secundum suas causas & modum essendi, Et primo secundum efficientem causam	cap.xl.car.xcvii
De excellentia eucharistiæ secundum quatuor genera causarum	cap.xli.car.eadem
Præfatio ad lectores de ratione scribendi domini testamentum excusatoria.	cap.xlii.car.xcviii
De mentis constantia domini saluatoris in exordio testa menti sui.	cap.xliii.car.eadem

OPERIS INDEX

Testamentum domini Iesu	cap. xliiii. car. xcviii
De dispositione legatorum & testamento domini in genere, & de fide in specie, ut de primo legato	cap. xlv. car. cii
De fructu fidei, & utilitatibus consequentibus illam	cap. xlv. car. ciii
De obedientia	cap. xlvii. car. ciii
De pace hæreditario iure, & donationis titulo hominibus a domino Iesu relicta & donata	cap. xlviii. car. cv
De spiritualibus bonis tñ quare dñs Iesus cōdat testamētū	cap. xlix. car. cvi
De ratione conseruandi pacem a domino Iesu Christo testamenti iure relictam & donatam	cap. l. car. cvi
De secundo fundamento pacis	cap. li. car. cvii
De nutrientibus, augentibus, & cōseruantibus pacem	cap. lii. car. cvii
De primo nutrimento pacis	cap. liii. car. cvii
De secundo nutrimento pacis	cap. liiii. car. cvii
Declaratio studii, & operis paci incūbentium	cap. lv. car. cviii
De charitate secunda hæreditatis parte in ordine, sed potissima intentione	cap. lvi. car. cviii
De forma charitatis	cap. lvii. car. cviii
Quod excellenter dilexerit suos dñs Iesus	cap. lviii. car. cix
De patientia amplectenda ad cōseruationem pacis	cap. lix. car. cx
De pseuerantia patientiæ retinenda in aduersis	cap. lx. car. cxi
Epilogus legatorum iure hæreditatis relictorum	cap. lxi. car. cxii
De institutione testamenti executoris	cap. lxii. car. cxii
De institutione fidei commissarii, tutoris, curatoris & executoris testamenti dñi nostri Iesu Christi	cap. lxiii. car. cxiii
Distributio passionis dñi Iesu secundum eius executionē	cap. lxiiii. car. cxiii
Narratio orationis	cap. lv. car. cxiii
Distributio orationis, & partium declaratio	cap. lxvi. car. cxiii
Sequestratio	cap. lxvii. car. cxv
Oratio	cap. lxviii. car. cxv
Admonitio	cap. lxix. car. cxv
Iteratio orationis	cap. lxx. car. cxvi
Concordia euangelistarum	cap. lxxi. car. cxvii
Figura orationis dñi Iesu in horto cōstituti	cap. lxxii. car. cxvii
De oratione dñi in horto prophetia Dauid	cap. lxxiii. car. cxvii
Captura	cap. lxxiiii. car. cxviii
Capturæ distributio	cap. lxxv. car. cxviii
Capturæ declaratio	cap. lxxvi. car. cxviii
Prophetia Dauid de captura domini Iesu	cap. lxxvii. car. cxix
Figura studii capiendi dominum Iesum	cap. lxxviii. car. cxix
Proditio	cap. lxxix. car. cxix
Admonitio	cap. lxxx. car. cxix
Præsentatio, siue exhibitio	cap. lxxxi. car. cxx
Prohibitio defensionis	cap. lxxxii. car. cxx

OPERIS INDEX

Dñm Iesum uirtute alicuius cōstellationis captū non esse	cap. lxxxiii. car. cxxi.
Examinum distributio	cap. lxxxiiii. car. cxxii.
Examinis narrati declaratio	cap. lxxxv. car. eadem
De interrogatione facta ab Anna dño saluatori	cap. lxxxvi. car. cxxiii.
Rñsio dñi Iesu Anne interrogationibz reddita	cap. lxxxvii. car. eadem
De temeritate ministri Iesum alapa percutientis	cap. lxxxviii. car. cxxiiii.
Prophetia de temeritate ministri pcussoris, & de ei⁹ castigatiōe.	cap. lxxxix. car. cxxv.
Secundum examen Caypha p̄sidente	cap. xc. car. cxxvi.
Distributio & declaratio secūdi examinis Caypha p̄sidente	cap. xci. car. eadē
Testium conquisitionis declaratio	cap. xcii. car. eadem
Interrogationis declaratio	cap. xciii. car. cxxvii.
Responsionis Christi declaratio	cap. xciiii. car. cxxviii.
Responsionis comprobatio declaratur	cap. xcvi. car. eadem
Responsionis detestatio declaratur	cap. xcvi. car. cxxviii.
Respondentis damnatio	cap. xcvi. car. eadem
Vexatio declaratur	cap. xcvi. car. eadem
Prophetia de huiusmodi examine	cap. xcvi. car. eadem
Concentus ex dissonis	cap. xcix. car. eadem
Figura secūdi examinis & eius declaratio	cap. c. car. cxxix.
Vexationis declaratio	cap. ci. car. eadem
Concentus ex dissonis	cap. cii. car. cxxx.
Prophetia de poenis post secūdu examē dño Iesu inflictis	cap. ciii. car. eadem
Figure harum poenarum	cap. ciii. car. cxxxi.
Examinis tertii distributio & enarratio	cap. cv. car. eadem
Adductio in p̄torium declaratur	cap. cvi. car. eadem
Cauillationes exponuntur	cap. cvii. car. cxxxii.
Criminum prolationis declaratio	cap. cviii. car. eadem
Cauillationū & accusationū iniquarū prophetia	cap. cix. car. eadem
Figura de cauillis & accusatiōe Iudeorū cōtra Iesum	cap. cx. car. cxxxiii.
Quarti secundum ordinem examinis declaratio, quod secundum est a iudice Pilato factum	cap. cxi. car. eadem
De ueritate interroganti Pilato cur ueritas nō rñderit	cap. cxii. car. eadem
Concentus ex dissonis	cap. cxiii. car. cxxxiiii.
P̄fatio in tractatū de ueritate extra cām habitū, sed nō sine cā.	cap. cxiii. car. cxxxv.
Quid sit uerum	cap. cxv. c. cxxxv.
De scientia angelorum	cap. cxvi. car. cxxxvi.
Secunda Pilati de Iesu sententia liberatoria	cap. cxvii. car. cxli.
Iterata accusatio Iesu a pontificibus coram Pilato	cap. cxviii. car. cxli.
Tertia Pilati de Iesu sententia remissoria	cap. cxix. car. eadem
Distributio q̄nti examis, q̄ p̄ nūero iudicū tertius uenit	cap. cxx. car. cxlii.
Declaratio tertii examinis	cap. cxxi. car. eadem
Prophetia de sententiis remissoriis & accusatorum iniquitate	cap. cxxii. car. eadem
	cap. cxxiii. car. cxliii.

OPERIS INDEX

Condemnationis primę contra Iesum a Pilato diffinitę narratio & distributio	cap. cxxiiii. car. cxliiii.
Delusionis Iesu a militibus narratio	cap. cxxv. car. eadem
Executionis distributę declaratio	cap. cxxvi. car. eadem
Secunda Pilati contra Iesum sententia	cap. cxxvii. car. cxlv.
Crudelis Iudeorum proteruitę declaratio	cap. cxxviii. car. eadem
Pilati inconstantia, siue leuitas & pusillanimitas	cap. cxxix. car. cxlvi.
Vltimus conatus Pilati pro liberando Iesu, & ultima contra Iesum sententia.	cap. cxxx. car. cxlvii.
Figura liberatiōis Barrabę, & dānatiōis dñi Iesu	cap. cxxxi. car. cxlviii.
Prophetia de iniquitate Pilati, Herodis & Iudeorum in damnatione domini Iesu	cap. cxxxii. car. cxlviii.
Executio sentētę ultimę cōtra dñm Iesum late	cap. cxxxiii. car. eadem
Commiseratio pia	cap. cxxxiiii. car. cxlix.
Societas data domino Iesu eunti ad crucem	cap. cxxxv. car. cl.
Domini Iesu cruci affixio dura & inusitata	cap. cxxxvi. car. eadem
De titulo supra domini Iesu caput in cruce posito	cap. cxxxvii. car. eadem
Improbatio tituli	cap. cxxxviii. car. cli.
Improperatio	cap. cxxxix. car. clii.
Improperationis declaratio, & primo a carnificibus illata.	cap. cxl. car. eadem
Declaratio blasphemiarum a prętereuntibus contra crucifixum Iesum dictarum	cap. cxli. car. eadem
Illusionū & blasphemiarū pōtificū & sacerdotū declaratio.	cap. cxlii. car. clii.
Codicilli domini Iesu Christi prima particula	cap. cxliii. car. clv.
Secunda particula codicillorum domini Iesu, & eius declaratio.	cap. cxliiii. car. eadem
Declaratio narrationis prędictę	cap. cxlv. car. eadem
Tertia Codicilli particula	cap. cxlvi. car. clvii.
Quarta codicilli particula & eius declaratio	cap. cxlvii. car. clx.
De tenebris factis passionis tpe & declaratiō earum	cap. cxlviii. car. clxi.
Declaratio uerborum. s. deus meus, deus meus ut quid dereliquisti me	cap. cxlix. car. clxii.
De uelo tēpli scisso & ultima condemnatione domini Iesu	cap. d. car. clxiii.
¶ Capita Octauī Libri	
De resurrectione prologus	cap. i. car. clxiiii.
De resurrectione in gñe, & primo qđ nomen sonet	cap. ii. car. eadem
De hominis resurrectione quid sit	cap. iii. car. clxv.
De possibilitate resurrectionis	cap. iiii. car. eadem
Quid sit domini Iesu Christi resurrectio	cap. v. car. clxvi.
De ratione unionis nature diuine cum humana in dño Iesu	cap. vi. car. clxvii.
De serie resurrectionis domini Iesu	cap. vii. car. eadem
¶ Capita Noni Libri	
De Ascensione prologus	cap. i. car. clxviii.

OPERIS INDEX

De Ascensione in genere, & secundū nomen qd illa significet	cap. ii. car. clxix
De ratione secundum q̄ dñs Iesus ascendit in coelum	cap. iii. car. clxix
Ascensionis domini Iesu amplior declaratio	cap. iiii. car. clxy
De ratione loci, unde ascendit dominus Iesus, & de ratione temporis quo ascendit	cap. v. car. clxx
De ratione concentus ascensionis domini nostri in cruce ad ascensionem in coelo	cap. vi. car. clxxi
De ratione obsequi dño Iesu Christo ascendēti præstiti	cap. vii. car. clxxi
De lætitia ascensus siue ascensionis dñi Iesu Christi	cap. viii. car. clxxi
Benedictionum lætitia	cap. ix. car. clxxii
Lætitia uisionis	cap. x. car. clxxiii

Capita decimi libri

De spiritu sancto prologus	cap. i. car. clxxiiii
Distributio dicendorū de spiritu sancto secundū nomen	cap. ii. car. clxxv
Angeli tam boni quam mali, & animę hoīum, spiritus nomen rite sortiuntur sed non ita proprie sicut tertia in trinitate persona	cap. iii. car. clxxvii
De ratione personæ in genere	cap. iiii. car. clxxvii
De ratione personæ diuinæ	cap. v. car. clxxviii
De numero, nomine, & essendi modo diuinarū psonarū	cap. vi. car. clxxix
De generatione diuina, a quo, p qd, & quomodo fiat	cap. vii. car. clxxx
De processione Spiritus sancti & quid sit	cap. viii. car. clxxx
De ratione nominum spiritui sancto in sacris litteris attributorum	cap. ix. car. clxxxi
De ratione personarum diuinarum unde sunt tres, non plures, uel pauciores	cap. x. car. clxxxi
De processione spiritus sancti a patre & filio	cap. xi. car. clxxxii
De processione spiritus sancti a filio, ipsius filii testimonia	cap. xii. car. clxxxiii
De missione spiritus sancti	cap. xiii. car. clxxxvi
Declaratio iam dictorū, & quorsum dicta sint ostensio	cap. xiiii. car. clxxxvii
De ratione missionis spiritus sancti in triplici uisibili specie	cap. xv. car. clxxxviii
De ratione missionis spiritus sancti in columbæ specie in flatus halitu, & igneis linguis	cap. xvi. car. clxxxviii

INDEX OPERIS DE INSTRUMENTIS PASSIONIS DOMINICÆ

Bonorum tripertita diuisio	car. cxc
Cui ex tribus prædictis bonis maxime sit exhibendus honor	car. eadem
Quę sit merces boni utilis	car. cxi
Quę merces conueniens sit bono delectabile	car. eadem
Quę sit merces boni honesti	car. eadem

¶ In Secundo Tractatu	
Christiani irreprehensibiliter honorant instrumenta passionis	cxci.
¶ In Tertio Tractatu	
† Triptitam distinctionem cultuum christianorum continet, & primo declarat quid sit Latria	cxcii.
Latriam domino Iesu Christo esse tribuendam, eius uero humanitati hyperdulam	cxciij.
Hyperdulam nonnullis sanctis tribui posse, immo deberi omnibus sine dubio dulam	eadem
Latriæ, Hyperdulæ, & dulæ adinuicem comparatio	eadem
Honor passionis dominicæ instrumentis debitus, sanctorum reliquiis, eorum utensilibus ac memoriis	eadem
¶ In Tractatu Quarto	
Rationes pro sancti Ferri gloria ex contactu proueniens	cxciij.
Aliæ rationes pro sancti ferri gloria ex utilitate nascentes	eadem
Rationes pro dignitate inconsutilis Tunicæ	cxcv.
Quot & quæ sint gratiæ sacramentorum ecclesiæ	cxvi.
Quare tenemur Christo pro gratiis sacramentorum	eadem
Omnem sacramentis ecclesiæ uirtutem a Christi uita & morte prouenire, & post eius mortem nil illis accessisse	cxvii.
Solutiones pulcherrimarum difficultatum rem quam agimus penitus aperientes	cxviii.
Corpus Christi in triduo mortis fuisse unitum deo qui uita est, & tamen non uixisse.	eadem
Soluitur alia difficultas ad rem faciens	cxix.
Respondet autoritatibus quæ uidentur sentire contrarium	eadem
Concordia alterius testimonii ex eodem Augustino sumpti	cci.
Concordia testimonii ex Chrysostomo sumpti	eadem
Concordia tertii testis sacrosancti scilicet Viennensis concilii	ccij.
Ad quem finem tanto processu, per tot talesque difficultates hactenus disputatum sit	eadem
Vestimentorum beneficentia & tunicæ domini inconsutilis	ccij.
Secundum beneficium	eadem
Tertium beneficium	eadem
Quartum beneficium	eadem
Quintum beneficium	eadem
Sextum beneficium	eadem
Epilogus	ccij.

F
I N I
S

Marci Vigerii Saonenfis, Sanctæ Mariæ trans Tiberim Presbyteri, Cardinalis Senogallienfis, in Decachordum Christianum,
ad Iulium II. Pont. Max. Præfatio.

Ecachordum Christianum Beatiss. Pater tibi potissimum dedicare debui, non solum quia Christi locum tenes inter homines, & canticorum Christianorum ubiq; gentium primus modulator existis. Sed etiã quia de feracissima doctrinarũ sylua Sixti quarti Pont. Max. patruĩ tui, præceptoris & patris mei optimi ligna concidi, ac de ipsius Sixti uirtutum officina securim accœpi, quæ ligna conciderem, & instrumenta quibus ea dolarem, inflecterem, componerem, atq; in psalterii decem chordarum formam adducerem, ab eo mihi porrecta sunt, tanto optimi præceptoris studio, ut non tam discipulum quàm filium ad diuinam philosophiã uideretur instruere. Tu quoq; Pater Sancte quod patruus tuus in me plantauerat, crescere & tua munificentia fructum afferre fecisti. Nam cum primum inter christianæ religionis cardines assumptus es, me egenum & uilibus indutum uestimentis, decentioribus induisti, indicans qualem me de proximo reddi, & in quo ordine constitui tua opera uelles. Paulo enim post cum ex prima ad regem Gallorum legatione re bene gesta rediisses, primo sacro senatu reate habito te autore Sixtus me Senogallienfi ecclesiæ episcopum præfecit, unde mihi facultates ad theologiæ studia proseguenda abunde suppeditatæ sunt. Omitto publica munera, quibus postea me sæpius decorasti. Hoc unum tacere non possum, qd ubi patruĩ locum, id est Pont. Max. quartus ab illo affectus es, mox arcis Sancti Angeli de urbe custodie me præfectum esse uoluisti. Existimo ut commodius operi incepto insisterem, & meis me studiis, i. disciplinis à Sixto acceptis copiosius instruerem. Et nunc Pater Sancte qd operi finem imposui me sacro sanctis Cardinibus ecclesiæ christianæ tua sola clementia & in me profusa beneficentia ascripti sti. Quod quid aliud fuit q̃ laboribus & studiis meis in Decachordi huius fabrica congestis gratiam simul & auctoritatem contribuere? Accipe igitur Beatiss. Pater de fructibus plantulæ, quam plantauit patruus tuus Sixtus Pont. Max. tu Cardinalis irrigasti, & Pont. Max. ita auxisti, ut professio mea plus ab homine sperare non possit. Verum quia meritis de me tuis tuq; animi splendore fructus tenuitatis meæ digni esse non possunt, tua lullia clementia dignos facias supplico. Nam Iulius à quo tibi nomen est parua sæpe munera, & animi grati pusilla indicia gratanter accepit, & maxima existimauit. Et dominus IESVS CHRISTVS, cuius officio inter homines amplissime fungeris duo æra minuta in Gazophilatium domini à paupere uidua missa, deo non minus grata fuisse confirmat, q̃ auri talenta oblata per diuites.

Eiusdem ad Lectores Præfatio.

• ¶ Deus canticum nouum cantabo tibi in psalterio Decachordo psallam tibi. Cantandi ratio, quæ uno nomine musica nuncupatur, parium disparium uocum, aut sonorum in unum concentum est aggregatio, & quasi conspiratio unioque perfecta, unde & numerus sonorus dicta est. Quando multorum hominum uocibus, aut instrumentorum sonis, his grauib, illis acutis, aliis quasi mediis una conficitur melodia, singulis quos complectitur sonis, aut uocibus, auditu longe suauior, ueluti si multa aromata in unum condimentum adducta sint, illud singulorum quidem odorem, & soporem acutius sentientibus redolet, singulis uero olfactu gustu ue suauius. Sed quale est canticum hoc nouum quod nos cantare, quale ue Decachordum, in quo nos cātare Dauid rex talis ac tantus inuitat? Canticum nouum est canticum gratiæ noui testamenti, cuius inter incunabula angelus gratiam præfatus est, dum Virginem salutans dicere incepit. Aue gratia plena. Decachordum psalterium est decem festi dies, quos christiana religio ad gratiarum actiones de redemptionis beneficio, suo redemptori accuratius habendas domino IES V Christo quotannis in perpetuum consecrauit. Et profecto quemadmodum per decem harmonicas Chordas in unum certa ratione collectas per Decachordum psalterium infinitarum penè melodiarum cōcentus exprimitur, ita per decem dies Saluatoris nostri recensendis magnalibus solennibus dedicatos christiana mens conditoris & redemptoris sui surgit ad laudes, & de innumeris eius beneficiis per denarium festorum dierum numerum gratias agit. In hoc igitur Decachordo psalterio deo nostro nouum cāticum psallitur chordarum in primis nomina teneamus, deinceps singularum concentum & rationem eminentissimam, saluberrimam & iucundissimam agnoscamus. Annuntiatio siue ut apertius christiane dicam Incarnatio filii dei ex Virgine nascituri in humana substantia, hoc nostro, immo regali prophetico, ac sacrosanctæ catholicæ & apostolicæ ecclesiæ Decachordo primæ Chordæ obtinet rationem, Natiuitas secundæ. Tertiæ Circuncisio. Epiphania quartæ. Quintæ Præsentatio. Sextæ Palmarum solennitas. Septimæ passionis dies. Resurrectio domini IES V sonoram facit octauam. Ascensionis eius gloria sentitur in nona. Decimam perficit exuberantia gratiarum, quibus apostoloditati sunt die Pentecostes Quando in linguis igneis super eos Spiritus sanctus adueniens mentes eorum flamma ardentissimæ charitatis accendit. Linguas uero inaudita ditauit eloquentia. Vnde in fines orbis terræ eorum uerba processerunt, & Decachordi psalterii de quo agere intendimus sonus omni melodia delectabilior per eos in omnem terram auditus est. Nemo iam spero admirabitur quod lucubrationes has meas decem christianæ religionis diebus festis solennioribus decantandis accommodatas Decachordum Christiani psalterii scribens pulso, & concinnendas aut dum concinnuntur audiendas trado. Si quid uero de philosophorum riuulis ad hæc adductum inueneris Lector, ad con-

centum & melodiam nostri, quin potius regii prophetici & Christiani decachordi adductum accipe quaeso. Quod si minus efficaciter minus ue deceter effeci, ueniam praesta. Vincitur enim omnis sermo rerum multitudine, magnitudine & eminentia, quae per hoc ipsum Decachordum psalterium resonat in ecclesia sanctorum. Iubilo propterea in hoc mirifico instrumento deo meo in timore & cum tremore cano quam maximo, quia me indignum psalterem & cantorem raucum agnosco. Et non ut redignum tanta aliquid efficiam, sed ut ad melius concinnendum posterius assurgant ut cuncti ualeo pulso. Iam primum a me pulsatae chordae sonum suauissimum & salutiferum attendite, & deinceps aliarum, ita enim uim uigorem & concentum earum suauissimum nobisq; utilissimum agnoscetis.

a ii

DE ANNUNCIATIONE VIRGINIS PROLOGVS

Xcellentē legationis gratiā quā angelus ad Mariā missus a salutatione
 e ccepit exponere, nulla unq̄ lingua potuit pro minima parte recensere,
 nullū ingeniū assecutū se fuisse potuit gloriari. Quis.n.mūdi cōplemē
 A tum & integrū ornamentū, aut uerbis explicuisse, aut mente se penitus attigisse
 se cōfidat. Cuius primordiorū uel minutissimas particulas philosophi q̄tūli-
 bet ingeniosi & studiis indagādarū naturę rerū intētissimi, certa rōne asseq nō
 potuerūt. Socrates cū p̄ oēm uitā rerū sciētie incubuisset, se hoc unū scire p̄fessus
 est, nihil scire. Plato ad particularia descendentibus describenda silentium

indixit, quia de illis quod certum afferri posset credidit ignorari. Aristoteles ultimas rerum differentias nobis monstravit ignotas, & ad sublimiora naturę mysteria indaganda nos quasi talpas aut noctuas existimauit. Non agitur per hanc præstantissimam legationem de prima rerum mundi congerie, indigestaque mole aggreganda, non de suarum partium discretionem, non de earum ad certos numeros, mensuras, ponderaque conuentu, ad quæ plene dignoscenda nullum adhuc peruenit ingenium. Et si forte quispiam horum se notitiã affecutum fuisse existimauit, nemo certe inuentus est hactenus, qui se cogitare posse præsumpserit, quomodo fabricator mundi Deus ille Opt. Max. quo maius aut magis cogitari non potest, qui sine tempore semper fuit, & esse nunquam incepit, ante nouem supra nonaginta quadringentos ac mille annos sit factus homo, tot enim nunc annorum curricula reuoluuntur ab ea legatione felicissima quam hodie celebramus, per quam filius dei deus uerus descendit in uterum Virginis, cui ab angelo dictum est. Aue &c. Ea certe legatione suam ultimam perfectionem mundus accepit, quando architectus mundi dei filius, patris eterni sapientiæ speculum, & imago, suo extremo operi se coniunxit. Nam quem admodum circulus tunc incipit esse perfectus, quando lineæ qua concluditur initium iungitur extremo, ita creaturarum series & uarietas immutabilis, ac certus ordo quo creata omnia connectuntur, & inuicem reuoluuntur. (ut suam aliquando ultimam perfectionem assequeretur) Erat consentaneum primum increatum uel principium ultimæ creaturæ sociari. Dei igitur sapientia quæ obliquari non potest, ars cui nihil decidere, nihil adici possibile est, quæ sibi ipsi est rectitudo pennis, uerbum suum quod erat in principio principium per quod facta sunt omnia, homini qui teste Moyse omnibus iam creatis formatus est, per hanc ipsam legationem sociauit atque coniunxit, effecitque ut idem deus ipse qui esset æternus, certo tempore cum homine de Virginis utero nasceretur, deus simul & homo, fieretque principium finis, unde finis uniuersi principium rerum omnium diceretur & esset. Omnes igitur creaturas hanc ipsam quam colimus legationem decet maxime uenerari, quando omnes suam perfectionem inde fuerunt consecutæ. Sed præter cæteras Angeli & homines eam maximo studio colere debent, quando præter uniuersi perfectionem, specialia & propria munera, & amplissima quidem per hanc obtinuerunt. Angelorum numerus qui fuerat minutus inde suppetias accepit, homo qui extoto perierat, reparatus est, & restitutus in integrum, euasit in melius. Nempe qui antea amicus dei per iusticiam originale[m] fuerat institutus, & se sua culpa eo munere spoliauerat, huius legationis beneficio pro innata iusticia gratiam, pro amicitia adoptionem, & ius filii naturalis est affecutus à deo, quando hominis filius, dei filius est factus. Maius adhuc munus audite quæso & cognoscite quemadmodum plus quam maximum honoris gradum huius Annunciationis, huius legationis fauore, quam colimus affecutus est homo. Deum genuit à quo fuerat ipse creatus. Fuit hodie certe uirgo Maria mater filii dei effecta, qui deus est uerus. Audi quid illi angelus dicat. Hic, hic inquit filio ex te nasciturus, erit magnus & filius altissimi uocabitur, Non falso, neque enim te decet o Ga

DE ANNUNCIATIONE VIRGINIS

briel studio adulationis esse mentitū. Vocabitur uere, q̄a erit ab æterno fili⁹ dei altissimi, q̄ humilime Virginis filius nascetur in tpe. Ita hō q̄ in mundi primordio paulo erat secundū naturā minoratus ab angelis, hac die secundum gratiā deū generat, & rex cōstituitur angelorū. In domino Iesu Christo q̄ est splendor glorię & figura substātię dei, cui ab initio dixit pater. Filius meus es tu, ego hodie. i. in æternitate q̄ semp̄ p̄sens est, hodieq̄ non cessans genui te. Ex sacratissima uero Virgine huius Annunciationis quā colimus beneficio genitus est hodie post elapsos annos q̄ncq̄ millia centū ac nonaginta nouem a mundi creatione iuxta Bedæ supputationē. Vtrancq̄ igitur geniturā in hac Annunciatione celebrandā rex & p̄pheta decantans in cythara nō immerito dixit. **C** Thronus tuus deus in sēcūlū sēcūli, secundū æternā generationem secundū t̄p̄aneam uero, uirga æqtatis uirga regni tui. De radice nempe leſſę uirga æqtatis ac totius rectitudinis egressa est, de qua flos Christus ascendit, & fuit iusticia cingulū lumborū eius, fidesq̄ cinctoriū renū eius q̄ pro salute totius humani generis crucem quasi imperii sedem super humerū portare nō recusauit. Propter q̄d & deus exaltauit illū, & eo donauit nomine, q̄dest sup̄ omne nomē. Vt in nomine Iesu om̄e genu flectatur, cœlestiū, terrestriū & infernorum, & omnis lingua confiteaturq̄ dominus Iesus Christus, cuius conceptus hodie initia celebramus, est in gloria dei patris. Huius igitur fœlissimi primordii, huius complementi, huius legationis hoc loco decorem in primis. Deinceps ordinem attendite quæso.

De Angelis in genere,

D Onstat certe legationis decus dignitate nuncii, maiestate principis illum mittentis, eminentia ac gloria excipientis, & causę splēdore, cuius gratia destinatur. Sit q̄tumlibet q̄ legat oratores magnus princeps & gloriosus, sit immēsus impio is ad quē mittitur, q̄to causa dignior fuerit, nisi nuncius industria, nobilitate, autoritatēq̄ p̄polleat, decori legatiōis tm̄ semp̄ erit detractū, quantū nuncio defuerit dignitatis, sit nuncius om̄i ex parte sublimis, nisi à magno sit principe destinatus, non erit legatio satis gloriosa. Sint ambo sublimes, si ad plebeū uel medię sortis principē legatio dirigatur, non erit adhuc satis splendida. Sint tres isti pro modulo p̄stantissimi, opus est ad huc causam esse p̄stantē, ne sit ridiculū tales & tātos principes, se ipsis, ac tam insigni oratore minus digna tractare. Ita quantū his quatuor seu cuilibet ex his defuerit dignitatis, tm̄ constabit legationē minus esse existimandā. At legatio quā ueneramur, quatuor hæc habet om̄i splēdore decora, q̄ Euangelista narrante et à nuncii dignitate incipiente perdiscite, Missus est Gabriel angelus, om̄i homine robusto robustior, omni ueloci uelocior, non auro, non gemmis ornatus, sed immarcessibili & inseparabili fœlicitate redimitus, quæ gēmx cuiuslibet nitore est longe splendidior. **E** Omni p̄terea sapiēte homine sapientior est, callet non ciuilia, non pontificia iura tm̄, non moralē philosophiā, nō sermocinalē, non naturalē, nō nostras quas dicimus artes liberales, non theologiā hanc nostrā, cui si fides desit nihil iam constat, ut nos tenet, nouit om̄ia q̄ continet mundus, non aliq̄ creato magistro docente, sed ipso crea

tore scientias oēs, illi ab initio tribuēte, & in sue sapientiæ infallibilis speculo
 particulariū ueritates ita mōstrāte, ut iā de illis dubitare uel incertus esse nō
 possit. Vide q̄ sit hic nūcius bonis naturę uenerādus, nullo eget cibo, nulla do-
 mo, nulla ueste, nullo uehiculo, sua mens innixa deo, sibi hec oīa p̄stat, ægrota-
 re non pōt, fallere nescit, nullę tēdiculę, nullę fraudes illū circumuenire suffici-
 unt, talis est secundū naturā institutus, & à deo creatore taliter cōfirmatus, ut
 nullo cōmodo indigeat unq̄, nulla molestia illū uel ex minima pte attingere
 ualeat, maior est ergo oī hoīe, nulla dignitas regia, nulla impatoria maiestas,
 nulla gloria pōtificia illi poterit adæquari. Hi p̄fecto oēs hoīm ministri sunt
 egentes hoīb̄, q̄bus cū impare uidentur, inseruiūt uere, ambulāt, armātur,
 sudāt, p̄liantes, nūq̄ quiescūt in obsequium regni reges, & impatores, occurre-
 re nanq̄ hostibus semp illis est aīo, & subditos cōseruare. Quid hoc est q̄so
 q̄ hoīb̄ inseruire? Pōtifices regū & populi errata satagūt moderari, à uitio-
 rum incitāmētis, ad uīā uirtutis traducere, & in ea cōseruare assidue studēt, po-
 pulis ac principibus semp inuigilāt, illorū grā (si recte fungantur officio) no-
 ctes ducūt insomnes, sudāt plerūq̄ nō minus mēte q̄ corpe, dū uīā dei in ue-
 ritate docēt. Fac utrosq̄ principes dico, atq̄ pōtifices à subditis deferi, qualis
 eorū erit infelicitas? Oīm infelicissimū est excidere regno ac gloria. Adde
 nunc fortunę picula, q̄ hāc regni gloriā, & pōtificiā autoritatē semp uexāt &
 cōturbant, sepe etiā subuertūt & in nihilū redigunt, cū maxime stare uidētur.
 Adice subditorū q̄bus reges & pōtifices inseruiūt ingratitudinē, q̄ bonitatē
 & clementiā principū semper derident, seueritatē semp oderunt. Huius nun-
 ciū nō est incūbere talibus officiis, angelus. i. dei minister & nuncius est. Et p̄-
 fecto (qm̄ seruire deo regnare est) sunt plus q̄ reges, illi spiritus foelicitate ple-
 nissimi, q̄ in sublimibus coeli ministeriis deo inseruiūt, sine labore, sine tēdio
 non ad principis aliquā cōmoditatē, cui nihil pōt accedere commodi, sed ad
 ipsorū lētitiā, gaudiū & indicibilē cōmoditatē. Tanto igitur dignior secundū
 naturā est nuncius, hodie ad sacrā Virginē missus oī rege (qm̄ in rege laudā-
 tur uires corporis, & animi dotes) q̄to est oī hoīe robustior, agilior, uiuacior,
 prudentior, sapientior. Quanto minus falli pōt, minus fallere ei opus est, q̄to
 p̄terea optabilius & dignius est deo principi summo Opt. Max. seruire, q̄sto
 lidē plebis tractare negocia, atq̄ dirigere. Satis apparet nunciū legationis hu-
 ius quā hodie colimus, fuisse supra hoīes oī dignitate redimitū. Meminerim⁹
 nunc illū inter beatos spiritus fuisse dignissimū. Ita constabit dignitatē nunciū
 hac in legatione nihil adiūci potuisse, qd̄ inter creaturas sit numeratū. Diony-
 sio Areopagita magistro tres constat esse in angelis hierarchias. i. ordines sa-
 cros, & singulas tribus choris esse cōtētas, cōstat etiā singulos ordines & or-
 dinū choros simul & sigillatim angelos dici, & tñ secundū choros oēs ordines
 eorū appropriata noīa sortitos esse. Vltimū uero chorū inferiorē solius ange-
 li noīe designari. Itaq̄ est angelus iuxta Dionysii nomē generis & naturę cō-
 munis, dū oēs substātię sine corpe cōsistentes, intellectu & uolūtate cōstātes,
 christiano noīe sunt angeli nuncupatę. Est etiā quasi nomen speciei & naturę
 particularis, qm̄ spirituiū beatorū chorū, cuius est dei decreta erga particula-

F

G

Angelus nomen
 commune oib⁹ angelis

DE ANNUNCIATIONE VIRGINIS

res & priuatos homines dirigere & moderari. Idē Dionysius appellauit angelos nōm penuria, uel potius humani ingenii tenuitate id faciēte, q̄ tñ excusabilis est, qm̄ angeli superiores horū officio q̄tiens deus iubeat fungūtur, Ita q̄ nomen ab ope impositum ordinibus angelorū, nomē p̄priū illi ordini nō dedit, cuius op⁹ uidit oībus esse cōmune. Effet hic opeptium hierarchiarū noīa & ipsarū per choros distributiones adducere, sed qm̄ nos ad alia uocat solenitatis ratio, & cum de sancti Michaelis apparitione tractabimus, huic rei locus erit accommodatior. Persuasum nunc habeamus nouē ordines angelorum sic esse dispositos, ut quemadmodum hierarchia superior natura & gratia praestantior est inferiori, ita in qualibet hierarchia chorus superior sit inferiori dignitate & muneris ratione praestantior. Adhuc in eodem choro haec eadem ratio uigere credenda est. Sicut enim euntibus ad imperfectum. i. magis accedentibus ad materiam, semper est maior imperfectio, ita accedentibus magis ad formam & efficientem ac finientē causam, maior est p̄fectionis cumulus.

¶ De angelo Gabriele in specie.

Ia angelum qui missus est hodie ad sanctā Virgīnē de sublimissima hierarchia duabus eminente, & sublimiori huius hierarchiē choro, sui uero chori spiritū eminentissimū fuisse, nunc si potero uobis rōne monstrabo. Qui ruinā humani generis dedit initiū, fuit p̄cul dubio oīm demonū pessimus, draco ille magnus q̄ duce aduersus pietatē factū erat paulo ante plūm magnū in coelo. Nam q̄ ruīnē angelorū p̄ id plūm causam dederat, & sui sibiq̄ adherentiū loco, hoīes sufficiēdos uidebat, conatus est inde totis uirib⁹ hoīem deturbare, unde ipse fuerat p̄fligatus. Est certe peculiare inuidiē, p̄positum, bono q̄d amiserit neminē uelle potiri, malleq̄ non esse, q̄ alicuius unq̄ cedere usui. Vt igitur ruīnē hoīs instauratio r̄nderet, cōsentaneū fuit optimū angelū, opus repationis mulieri p̄suadere, nisi crediderimus sanctorū angelorum charitatē erga hoīes minus ardere q̄ cōtra nos ardeat dāmonū inuidia, nisi etiā p̄suasum habuerimus excellētissimū oīm angelorū, sui collegii repationem quesiuisse frigidius, q̄ pessimus demonū illā ardentius p̄hibere conatus sit. Quanto p̄terea opus est factu difficilius, tanto copiosiora & grauiora testimonia ad eius p̄suadendā possibilitatē oportet adhiberi. Huius porro legationis opus oīm excedit creaturę uirtutē, estq̄ creditu longe facilius mundum esse creatū, q̄ creatorē mūdi tenuē fieri creaturā. Debuit igitur sublimissimę creaturę testimonio astrui. Adice q̄ si gratiā examinamus, nulla unquā gratia maior apparuit, q̄ deū in utero scemīnē hoīem fieri, maxime uero grāe nuncius q̄s esse pōt accommodatior q̄ creatura gratissima gratiā facienti. Nulla aut̄ tunc deo erat gratior creatura, q̄ oīm angelorū eminentissimus, quare illum decuit hanc gratiam nunciare. Et adhuc media tanto extremis oportet esse uiciniora, quanto illa ab inuicem magis distant. Deus & homo extrema legatione iungenda, maxime distant. Nihil aut̄ est deo propinquius secundū naturam optimo angelo qui Christo domino erat propinquissimus mox futurus secundum gratiam, In nomine nanq̄ domini **I E S V** omne genu flectē dum erat. Ipseq̄ Iesus, ascensurus erat in gloriam dei patris, & eius humanitati inter

inter omnes angelos eminentissimus propinquior esse debebat. Excellentissimæ quoque charitatis opus quis rectius potuit nunciare? quo ministro compleri decuit magis quam creatura super omnes quæ tunc erant charitate plenissima? Supremus tertiæ hierarchiæ angelorum chorus charitate à Dionysio Areopagita præpollere monstratur, & inter illos excellentissimus, ea altius flagrare credendus est. Huius uero legationis effectus à charitate erat, qui parem habere non potest, ergo eius nuncium decuit esse angelum tertiæ hierarchiæ oïbus sui choris spiritibus eminentem. Qui propter hæc pacem componere student, & principis iniuriam refarcire, quanto dissidium diutius perdurauit, & acrius incruduit, partibus magis affectos solent adhibere ministros. Huius legationis finis est dei gloriam secundum quod in creaturis elucere dignoscitur in coelo & in terra restituere & refarcire pacem inter deum & homines, inter angelos item & homines componere, cuius rei indicium est manifestum quod nascente domino Iesu Christo sancti angeli cantauerunt. Gloria in excelsis deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Quis dei gloriæ studiosior est quam seraphin princeps? Quis sanctos angelos? quos homines maiori amore prosequitur quam ille angelus qui primus est inter amantes ardentissime? Hunc igitur consentaneum est huic legationi fuisse destinatum. Nuncium etiam in re omnium maxime insolita & inaudita decet partibus maxime esse domesticum, ut rei nouitatem releuet familiaritas mediatoris. Huius annunciationis opus nouum est & insolitum illud quod fecit dominus super terram. Fœmina nempe in ea circumdedit uirum. Spiritus autem in eminentissimo choro angelorum supremus deo est familiariter pro nostro intelligendi modulo coniunctissimus, hic etiam Virgini Mariæ (quod nouerat dei sapientia) futurus erat propinquissimus, quoniam exaltanda erat de proximo super omnes choros angelorum ad cœlestia regna, atque filio suo sic socianda, ut statim post filium posita in supremo angelorum choro eminentissimo illic angelo anteiret, essetque illi quasi collega gloriæ, qui post eam super omnes creaturas diuino ardebat amore. Quare pro ratione ordinis, ut releuatio hominis ruinæ rēderet, pro studii paritate, ut sicut pessimus demonum suis obsequi studēs obfuit nobis, ita optimus angelorum suis consulens nobis esset auxilio, pro difficultate negotii, ut quanto opus minus credibile, magisque impossibile uidebatur, nuncii autoritate fieri posse constaret, pro gratiæ magnitudine, ut maximam gratiam gratissimi ministerio nuncii, non tantum genus humanum, sed orbis terrarum uniuersus assequeretur. pro extremorum distantia, ut maxime inter se distantia medio illis maxime propinquo adducerentur in unum, pro charitatis in operatione eminentia, ut summum charitatis effectum charissima deo creatura nunciaret, pro finis intentione, ut opus annunciarer nuncius, qui eius fructum ardentissime expectaret, pro rei nouitate, ut rem insolitam penitus maxime familiaris utrique parti aptius pertractaret. Consentaneum uidetur angelum hunc, qui ad Virginem missus est omnium qui in coelo sunt beatorum spirituum esse gloriosissimum. Hoc & ipsa nominis ratio manifestat. Sonat enim Gabriel (ut Sanctus Hieronymus interpretatur) uirtus mea deus, uel fortitudo dei, seu confortauit

M

DE ANNUNCIATIONE VIRGINIS

me deus, aut confortatio mea deus, quoniam primum tertium & quartum, quauis sono uocis differant, re tamen conueniunt, quoniam uirtutis est confortare, & confortationem amplissimam asserre uirtutem, uirtuosus experitur in dies. Quis sibi quaso rectius potest dicere deum asserre uirtutem? quis se a deo uerius asserat confortatum? quis dicat efficacius deum esse confortationem suam? quoniam spiritus ille seraphicus, inter quem & deum nullus est mediator? Certe hierarchicus ordo inter intelligentias maxime inde constare dignoscitur, quod inferiores dei munera per superiores recipiunt, & quanto est angelus superior, tanto minus ab angelis, plus a deo illum constat accipere. Angelus igitur omnium eminentissimus, ab aliis angelis nihil assequitur, deo illi prestante omnia, quare deum dicere uerissime potest uirtutem esse & confortationem suam, & per antonomasiam se predicare a deo per omnes suos participalibus confortatum. Quod uero secunda interpretatione dicit Hieronymus Gabriel resonare fortitudo dei, si recte intelligatur, non sic accipi potest, ut deus per illum fortior euadat, quoniam nullo extrinseco sit deus melior. Dicitur ergo fortitudo dei, non quasi forma qua deus sit fortis, sed quia dei fortitudo maxime demonstratur, sicut elegantissimum opus artificis perfectissimi, artis dicitur & artificis uirtus, quia utriusque uirtutem ostendit, non efficit, manifestat, non causat, sed ab ipso artifice effectum est, & artis ratione causatur. Porro cum apud ueteres fortitudo generalis esset norma uirtutum, ut qui fortis habitus esset, omnes uirtutes complexus esse uideretur, non immerito Gabriel dicitur fortitudo dei, quando dei beneficentissima, uirtus in illo maxime & purissime sine alterius creaturae adminiculo cumulatissime declaratur. Itaque si nuncio qui hanc ad legationem quam colimus exequendam missus est, sui nominis ratio plene constat, illum oportet omnium angelorum fuisse excellentissimum, cum illi perfectissime sit deus uirtus & confortatio, & per excellentiam sit confortatus a deo, sitque ipse fortitudo dei, in quo scilicet dei fortitudo & uirtus uniuersa maxime demonstratur. Hic igitur spiritus qui dei est summa (ut diximus) uirtus & confortatio, qui est dei fortitudo, confortatus a deo, in quo diuinæ fortitudinis uigor sine intermedio amplissime splendet, huius legationis nuncius & orator esse debuit, quæ ad uniuersam uirtutem perficiendam, ad angelorum & hominum confortationem & fortitudinem instaurandam destinata est. Et de nuncii dignitate dixerimus hactenus, qui ingressus ad Virginem dixit. Ave gratia plena &c.

¶ De Deo.

Oculus qui hunc excellentissimum nuncium destinauit, gloriam si possumus iam inspiciamus. Missus est angelus Gabriel a deo, a rege? Minime, sed ab eo qui terribilis est apud reges terre, regibus prestande, cui non tamen homines, sed etiam angeli seruiunt. A Pontifice Maximo? adhuc minus, hic sacerdos corruptibilis est, circumdatus infirmitate, qui quemadmodum pro populo, ita pro se ipso offerat dona & sacrificia pro peccatis, qui licet imperatoribus benedicat, id agit ut Vicarius, non ut primus. Præsidet Papa in ecclesia militanti ut Vicarius, deus est cuius gerit uices, qui ecclesiam militantem quandoque fluctuare permittit, triumphantem sine turbine, sine fluctu, sine metis angustia, summa

Gabriel fortitudo dei

summa cū tranquillitate, et bonorū oīm affluentia moderatur, falli pōt, falliturq; sepe papa. Deus neq; falli, neq; frustrari uisus est unq. Si regū legationes, p regni amplitudine celebres sunt, si impatorū legationes, p autoritatis maiestate regiis pferuntur, si papæ legatiōes oīm pstantissimæ, p sanctitatis opinione, proq; fauore religiōis. Deus regnat p uniuersum terrarū orbem, eius impio subiecta sunt subterranea, terrestria, atq; coelestia, sanctus est sanctorum, & totius religionis pmanens, & nunq defecturus princeps, quare si mittentē inspicias, eius legationē oīm uidebis excellentissimā. Vis adhuc scire **P** q̄tus sit deus? cogita quid sit, Deus est ex noīs significatione actu semp operans, ignis ue comburēs. Hinc dominus Iesus Christus dixit, Ignem ueni mittere in terram, & quid uolo nisi ut ardeat? Quod uero se facturum dixerat, manifestissime compleuit, quando discipulis omnibus congregatis in unum apparuerunt paulo post Ascensionem dispartitæ linguæ tanq ignis, seditq; supra singulos eorum, & repleti sunt Spiritu sancto. Sed redeamus unde discessimus, Deus & actu operās idem sonant, sed quid opatur? Bonū. Bona n. arbor non pōt malos fructus facere, neq; à bona causā malis unq surgit effectus. Optimi certe est optima adducere, optimorū uero omniū est deus condimentū, quare opationes & opa dei optima esse negare non possumus. Hinc est q; Moyses deo plenus dixit. Vidit deus cuncta q̄ fecerat, & erāt ualde bona, Si queris quādo opatur? Respōdeo, Semp. Non opatur hodie aut cras, qā nō habet cras neq; heri, cui semp est hodie, semp nunc. Deus igitur q̄ est supra tēpus, & sine tpe, q̄ est ante sæcula, q̄ æternus est. Si qd, immo q̄qd operatur, nunq̄ desinit opari, & licet opata ptranscant, licet creaturæ uarietur, deus tamen inuariabilis est, sicut apte monstrabimus in sermone Pentecostes de Spiritus Sancti missione tractantes. Non quiescit deus, qā fatigari non pōt. Labor. n. nascitur uel à debilitate uirtutis, uel à resistantia rei circa quā opando uersatur. Dei uirtus est robustissima, immēsiq; uigoris, illi resistere non sufficit aliqua creatura, immo neq; omnes simul. Deus nō dormit, quia sensu caret corporeo, cuius est soporem excipere. Homo diuertitur ab opere, ut cibum sumat, per se ipsum durat deus, utpote cui nihil decidere potest, nihil per cibationem addi necesse est, ab uno opere per aliud & propter aliud nō distrahitur, non detinetur, q̄ minus opera una, unoq; operandi cōtextu simul operetur uniuersa, quoniam uirtus eius infinita finiri aliquo finito opere non potest. Ista est igitur plena dei nominis ratio, actu uno perfectissimo, infinitoq; semper operans, nunq̄ cessans, operans autem bonum immo optimum, ubiq; gentium, ubiq; terrarum, & in omnibus rebus.

De operatione Dei.

Ed quō uerum erit qd̄ dicit Moyses? Requieuit deus die septimo, si **Q**
s semper operatur? Quomodo etiam uerū erit qd̄ ueritas dicit? Pater meus usq; modo opatur & ego opor. Nō. n. usq; modo operari quēpiam dixeris, q̄ nunq̄ cessat ab opere. Quando dicit Moyses, Cōpleuitq; de die septimo opus suum, non debet intelligi hoc septimo die aliquid creaturarum perfectionem complens deū addidisse creatis. Omnia. n. sex diebus ad

DE ANNUNCIATIONE VIRGINIS

perfectū adducta fuisse, eodē Moyse paulo ante scribēte docemur. Cōplere ergo deū die septimo opus suū, est illum creaturis die septimo nihil adiicere amplius, ut Moyses ipse declarat, ut liqueat qualis à se fit pfectio, die septimo de rebus p̄dicatā creatis, qualis etiā reges creatoris ea die fuerit, ne sit in ambiguo, ab uniuerso opere q̄d patrarat tandē illū regeuisse commemorat. Si igitur cessare à patrato opere est reges patratoris. Si hæc requies est res patratas esse pfectas, satis constat rerum pfectione in quā scribit Moyses, die septimo factā, non esse aliud q̄ rebus creatis nihil amplius ea die uel in posterū

R superadduci, Cum autē ad oēs creaturas efficiendas & conseruandas sit una operatio, ac ita una, q̄ plures esse oīno non possint (ut ostendemus temporaneam spiritus sancti missionē in sermone Pentecostes declarādo) eadem operatione illū conseruare qua pducit necesse est. Non cessat autē cōseruare ergo opari non cessat. Cessat tamen opatio sup̄ aliq̄d transire in q̄ prius uersata est. Veluti ignis feruere faciens aquā, & in feruore conseruans ubi iam feruere inceperit. Quiescit, i. cessat calorē immittere. Qm̄ illā ampliōrē capere non sufficit. Non desinit autē idem ignis calidā feruentēq; aquā prestare continue & tamen una actio est, quę calorē inducit, & conseruat inductū. Sic & paleam aquę feruenti immersam calefacit ignis, non noua opera sed iā perfecta, dum per feruorē quem aquę sup̄induxit, paleam calefacit, Ita per oīa deus requieuit, i. destitit die septimo nouam pfectionē creaturis inducere, quia tū dederat die sexta, quantū illę capere poterant. Non requieuit tributam conseruare, quia sicut aqua ab igne remota mox deferuet, breuiq; calorem amittit, & redit ad pristinā sociā sibi frigiditatē, ita si à dei conseruatione dimoueatür creatura, mox feruorē & calorem, i. oēm pfectionē amittit, & in nihilum uel in confusam materiā de qua sumpta est uertitur, Si quis itē in speculo aspiciat continue, & interim in eo nouę p̄sententur imagines, priores abscedant, desinet uidere priores quę abierūt, nouas quę superinductę sunt uidere incipiet, rursus priores uidebit mutatas, si illę remanentes uariantur, neq; alium siue nouum actū uidendi suscipiet, Ita opatio diuina non transit, non cessat, aut incipit, Transeunt autē creata oīa, cessant & incipiunt, quę eius essentię & operationi p̄sentantur & comparātur sub ea fluxus ratione qua imagines lucent in speculo, q̄d mutatis imaginibus non mutatur, Regeuit ergo deus ab opere die septimo, quando eius opatio super nouas rerū species non transiuit ut fierent. Permāsit in opere, quando creaturas conseruare nō desiit, quādo per species iam creatas illas uariauit, uariatq; quotidie, eadem penitus opatione qua cuncta creauit, Hoc eodem sensu opus est intelligi, q̄d dixit dominus Iesus Christus. Pater meus operatur usq; modo & ego opor. Non sic enim dicit ut postmodū non operentur. Qm̄ per incarnati uerbi mysterium opabantur ambo cum sancto. s. humani generis redemptionē q̄diu uerbum erat inter hoīes homo passibilis. Deinde iam factę redemptionis cōseruationem opari non cessant, quīs ultra non redimant. Deus ergo sic rege scit ab opere, ut semp sit in opere, sic opatur usq; modo, ut postea nunq̄ desinat operari. Nunc qm̄ principis excellentissimi est, ante oīa se p̄stare beneficium, hæc

cum, hæc porro beneficentia opere maxime constat. Deus qui in omnibus bona omnia semper operatur (sicut nomen eius importat) uere princeps omnium excellentissimus est. Huius excellentiam alia quoque ipsius nominis significatio manifestat, ignis nanque consumens deus sonare uidetur, attestati onibus Moyse legis latore sapientissimo, atque Paulo legis emulatore & euāgelii preconie celeberrimo, Cessat ab opere terra multotiens, quæ semper torpet, nisi hominum cœli ue beneficio aliquid operari cogatur, ubi eam posueris, illic penitus inuenies immotam, Aqua quæ terra mobilior licet sit, tamen et ipsa concluditur & ocitur, & marcescit sæpe, nisi motus beneficio conseruetur. Aer facile mobilis est, non sine difficultate clauditur, clausus uero marcescere usque ad pestilentiam inferendam compertus est. Ignis nulla ratione quæscere potest, non marcescere, non cessare ab opere, aut enim calefacit, aut illuminat, aut ardet, aut consumit, aut simul hæc omnia facit, concludi non potest diu, & certe illum facilius extingues quam diu includas, quanto enim magis tegitur, tanto magis æstuat. Hic si sub cinere uel alia materia clausus extinguitur non sua natura, sed imbecillitate materiæ, cui fuerit sociatus id patitur. Huius rei argumentum est quod in aliqua materia diutius, in aliqua breuius durat, cum enim utrobique sit par ignis substantia non est cur illa utrobique pari modo non duret, nisi quod materiæ non sunt pares. Quare si igni materiam dederis, quæ illum perpetuo ferre sufficiat, nunquam extinctum, nunquam ociosum inuenies. Hinc ego existimo ignem inferni extinguere non posse, & cruciari perpetuo quoniam materia in qua ardet semper durat. Sed quorsum hæc? Ne deum ignem hunc immersum materiæ crederemus, qui materiæ defectu consumitur. Vbi igitur dictum est deum esse ignem merito adiecit Moyses, adiecit Paulus Apostolus consumentem, consumit quidem omnia, se ipso penitus immutato. Certe sicut nulla res est, quæ se ipsam gignat ut sit, ita nulla potest esse quæ se ipsam consumat omnino. Deus ergo qui ignis consumens per antonomasiam dicitur, a nullo consumitur, non enim consumitur ab eo quod ipse consumit, neque ipse se consumit, quia inconsumptibilis est, semper idem permanens, & omnino se habens ut prius, perpetua æternitate penitus immutabilis. Cum ergo deus sit actu semper, omnia in omnibus bona & bene operans, sic in illis operatur, ut nullum entium aliquid operetur in illo. Consumit ergo omnia mutat & uersat, a nullo ullatenus commutatus, sic intelligendo deum esse actu operantem ignemque consumentem apparebit ex parte quæ magnus sit deus, qui Gabrielem angelum mittit.

¶ De magnitudine dei.

Is scire melius quantus sit iste deus? Est quo maius cogitari non potest, Quis est quæso qui omnia cogitare sufficiat? Numera maris harenam, pluuiæ guttas, terræ puluerem, herbarum folia, radicum pondera, arborum frondes, ramorum figuras, sint hæc minima scitu non digna. Numera terrestrium animalium effigies & membrorum uarietates, numera piscium diuersitates, iuncturas & squamas, numera auium formas, plumas & pēnas. Sint hæc minus digna, & ad quod intellectus hominis nolit

S

Ignis

T

Ignis inferni non
consumitur

V

DE ANNUNCIATIONE VIRGINIS

intēdere, numerā stellas cœli suorumq; motuū rationes & pondera, numerā hominum effigies, mores & cogitatus, numerā si potes capillos, uillos minuti & compagum corporis tui, certe non potes. Actū opans deus, ignisq; cōburēs & consumēns, omnia numerat hęc, maior est etiā oībus istis. Quid itā? Quia oīm efficiēns causa, & cuius gratia fiunt oīa, maior est effectu q̄cūq; semp & melior. Actū opans, oīa hęc consumens ut libet ac uersans, illis est causa essen- di, crescendi, standi, decrescendi & deficiendi. Maior ergo est q̄ quis hominū cogitatione assequi possit, immo uero q̄ quilibet angelus cogitare sufficiat, neq; Gabriel ipse, qui a deo missus est hodie, cogitare pōt ad integrū magnitudinē dei. Qm̄ & ipse finitus, tātas uarietates rerū quas attulimus numerare & certa rōne simul assequi non pōt. Si uis exploratū habere q̄tus & qualis sit, q̄ hodie Gabrielē ad Virginē misit, cogita q̄tūlibet magnū q̄tūlibet bonū potes, & dic deum melius esse illo, nō duplū aut quadruplū, sed in infinitum. Vt primū uero modū aliquem statueris, certus esto, id longe minus esse q̄ deus. Est. n. de⁹ ita magnus q; eo maius ne dum cogitari, sed imaginari q̄dem non pōt, oī autē cogitato ab hoīe uel ab angelo idem ipse qui cogitauit maius sufficit cogitare, Duplum. n. actriplū & per numeros quoslibet auctū, cogitata a se rei pōt (ut expimur) nostrum quisq; cogitare. Quare si deo maius cogitari non pōt, deū nulla creatura poterit cogitare, q; si forte rōne te aliqua aut modo existimas, deus quō sit, quid sit, q̄tus, qualis ue sit agnouisse, falleris certe. Et ne ego te de- ceperim fateor plane & affirmo nihil me dixisse, neq; ab aliq; posse dici, qd sit deus, uel qd dei magnitudinē aut bonitatem attingere possit. Ab illo plus di- stant omnia, q̄ eius declarādæ immensitatis gratia attuli, q̄ oēs simul cogitare possimus. Fateor palā me plene deū non cognoscere, & cognoscere non posse certissime scio, & hoc unum habeo persuasum, intelligere non posse qd sit de⁹.

X Quo quæso modo scintilla tenuissima totius ignis ardorem in se poterit con- cludere? Certe quicquid mens capit, finem habet, & quicquid ego intelligo, hoc ego finio, atq; mentis meæ ambitu concludo. Deum aut q̄ infinitus est, cuius magnitudo & uigor a nobis plus distat, quā totus ignis qui in mundo est a uagante fauilla, quō mente nostra (quę lucis totius scintilla uix est) capere po- terimus? Si caligant ad lumen solis huius corporei oculi corporis. Quō mētis oculi durare poterūt ad ignē illū intellectuālēq; fulgorē, cui⁹ est cūcta pficere atq; cōsumere? Persuasū igit hēamus eū q̄ hodie angelū Gabrielē misit ad uir- ginē oīm q̄ excellentiā aliquā habent esse pstantissimum, quia maius eo intel- ligi non potest, immo magnum est quod intelligi iam non potest.

¶ De amplitudine dei.

Aecagnouit ille qui dixit, Deus est sphæra intellectualis cuius cētrum
h ubiq; est, & circūferentia nusq;. Sphæra solidissima figura est, sibiq; si-
milima sine angulis constans, cuius principium, medium, aut finem al-
Y signare nullius, quoniam uniformis ubique est, & partium multitudine a se
omnino non discrepat. Deum igitur (si cui rei assimilari potest) maxime sphe-
tam id est ad sphæræ similitudinem esse dicemus. Est enim solidissimus, qui
stabilis in se manens dat cūcta moueri, sibiq; similimus semper, sempequalis,
qm̄ infi

qm̄ infinitus. Vnde ex distātibz siue differētibus integrari nō potest. Sicut neq; sphæra q̄ non nisi conformi lineę incuruatione cōsurgit. Nullos habet deus angulos, nullas interfectiones, nullas latebras, nullas umbras, q̄a est lux oīa illuminans, cuius oculis nuda sunt oīa & apta. Principium in illo unde sit nusq̄ agnoscitur, nusq̄ finis, cuius sit gratia, nisi sui, ante oīa tēpora est, sine tpe cū omī tēpore durat, oēm causam antecedit, q̄a oīm est finis & facit oīa, sed & intellectualis est, & mole carēs, penitus inextēsus, intellectualis immo intellectus est, & intelligēs semp. Est ergo deus sphæra, non q̄ linea aliqua geometrica cōstet, nō figura corporea, sed secundū mentē. Sphæra est intellectualis quādo se ipsum a se ipso, per se ipsum intelligit, & oīa q̄tūcūq; & quōcūq; distantia in se ipso, à se ipso, et p se ipsum intelligit, uolēs se, se ipso, in se ipso, et ppter se ipsum ita uolēs sicut intelligit. Ita qm̄ per intellectualē uirtutē in eo incipit in q̄ terminat, in eo terminat in q̄ incipit intelligere simul & uelle, quā si sphæra est rediens in se ipsum uno actu intelligendi atq; uolēdi, nullibi tamen principiū habet uel finē essendi aut operādi, q̄a ab infinito incipit, & in illud redit, sine principio & sine fine. Sphæra igitur intellectualis accommodatissime dictus est deus, quandoq̄dē sphæra per unicā lineā cōpletur, & in se redit, hic per unicā substantiā, & unicā mētis operā, à substantia nō diuersam est perfectus & in se cuncta reducēs, dū cuncta uult ut intelligit. Vult inq̄ ut intelligit esse uolenda, intelligit ut uult ea esse intelligibilia, & illa talia fiunt dū creatur ab eo, talia permanēt ubi creata sunt, qualia intellecta ab illo uoluntacq; fuerūt. Neq; n. aliā essendi formulā habet oīs mundus uel habere pōt, q̄ dei artificis sapientissimi infallibilis artis ratio illi induxit & esse constituit. Sed hæc sphæra quā philosophus intellectualē magna rōne diffiniuit, maior adhuc à sphæra corporea separauit. Sphæra corporea centrū habet in medio positū, est. n. centrū indiuisibile q̄tatis extremū sphere corporeę, à q̄ oēs lineę ductæ ad suæ sphæræ circūferentiā sunt æquales, q̄d esse non posset si punctū q̄d nomen centri à geometris assecutū est, in medio æque distāti undiq; à circūferentia, non maneret, q̄d in circulo hic figurato est facile oculis cernere, & manibus mensurare. Non sic hæc sphæra intellectualis, nō habet centrum in medio, sed ubiq;. Quid ita? Quoniā centrū minimū est in sphæra, adeoq; pusillū, ut nulla pars sphere dici merito possit, cū tamen sit in eius medio cōstitutum, & quicquid rerum creaturarum ubiq; est ab hac intellectu ali sphæra concluditur, quando in illa secundū uirtutē aut eminentiā continetur, & quis sit aliqd eius, ut centrum est aliquid in sphæra, pars tñ eius esse nō potest, sicut centrum pars non est sphere. Omnis etiam creatura deo comparata tantundem distat ab eo, qm̄ cum singulę finitæ sint, deus uero penitus infinitus existat, ab infinito oēs infinite distare necesse est. Quæ autem singula uel simul omnia infinite distant ab aliquo, æque distare ab illo necesse est, nisi infinitas distantias, has maiores has ue minores existimauerimus. Quare rectissime dictum est, huius sphæræ intellectualis, quæ deus est centrum ubiq; manere, & circūferentiā nusq̄ esse, qm̄ à centro ad circūferentiā est aliqua determinata mēsurā, at à creaturis singulis, & simul omnibus ad deum nulla

Z

DE ANNUNCIATIONE VIRGINIS

est, neq; esse pōt mensura statuta, ad immensum. n. q̄ mensura statui unq̄ poterit mensuratorū. Circūferentiā huius sphære intellectualis (quæ deus est) caret etiā mensura extrinseca, cuius. n. circūferentia in aliq̄ loco est, id loco finitur, deus autē qui loco non capitur, quō loco finiri existimabitur? Neq; uero centri ratione sphæra hæc intellectualis alicubi esse poterit, sicut maximam sphærarū dixere philosophi in aliq̄ loco ideo esse repositā, quia habet determinatū centrum, nullibi habet determinatū centrū sphæra q̄ deus est, sed ubiq; ita nusquā erit determinata sua circūferentia, erit uero ubiq; tota sed penitus inconclusa. Vide nunc (si potes) q̄tus sit qui misit angelum Gabrielē ad sanctā Virginē, est oīa continens, oībus se præbens ut sint, oīa quæ sunt scintilla eius uel minima dici non possunt, omnia creat, regit, moderatur & sustinet, sustentatus à nullo, oībus imperat creaturis, nulla uero creatura neq; simul omēs legem aut modum illi imponere possunt. Cogita si potes hanc intellectualem sphæram, cogita centrorum eius numerositatem, cogita circūferentiæ immensitatem, cognosces principem hanc legationem destinantem esse omnium maximum, quod cogitare possit omnis creatura, immo uero magnum quod omnes simul cogitare non possunt.

De mysterio nominis Galilææ,

- A**   **a**   Ntea q̄ ad declarandam magnitudinem ac dignitatem eius principis accedamus, ad quā Deus Opt. Max. angelū excellentiss. legatū hodie destinauit, de loco ad quē missus est aliqd in medium afferamus, qm̄ neq; hic uacare mysterio credēdus est, qm̄ Lucas Euangelista tam accurate illū describit. In ciuitatē namq; Galilæe cui nomen Nazareth dicens. Prouinciam primo, deinde ciuitatē scribit, quia à cōibus ad ppria descendendo consentaneū est narrationē texere. Prouincię igitur nomen primo inspicimus, Galilæa nomen est qd̄ rota, uel uolubilis, uel transmeans, aut transmigratio facta (teste Hieronymo) sonare uidetur. Erat homo oīm eminentissimus in rota uersatili creatæ sub luna naturæ institutus à deo, qm̄ ei datum ab initio fuerat, p̄esse uolucris coeli, piscibus maris, oībusq; bestiis uniuersæ terræ, inde uero sua culpa deiectus, positus in rota fortunæ, & illic iussus de sudore uultus sui panē uesci suo, innumeris est p̄ssus angustiis, dū post studiosam terræ culturā pro expectata messe spinas sæpe ac tribulos recollegit. Certe nisi fuisset Adæ peccatū, nullū ius in hoīe fortuna unq̄ sibi uendicasset, quando per originālē iusticiā certa rōne moderatus appetitus, paucis minimisq; contentus, fortuitis bonis non inhiasset, immo uero fortuna penitus in reb⁹ hoīm non fuisset, quādo certa rōne egissent hoīes oīa. Nihil ignorāter, nihil temere, nihil uiolenter q̄ sunt fortunę radices quisq; hominū aggressus, Tolle ignorantia, fortunā sustulisti, tolle temeritatē, tolle uim, tolle metū, fortunę uires penitus eneruasti. Nullū. n. numen abest si sit prudentia, sed nos te facimus fortuna deam, coeloq; locamus. Ita qm̄ pro sua culpa p̄cipitatus est homo in ignorantia, unde temerarius, imbecillis, meticulosus, & (ut uno uerbo dixerimus) imprudens effectus, rotā fortunæ subintrauit, q̄ nunc pro temeritate nostra, nūc imbecillitate, nunc metu, qbus inuoluimur & rotamur affi-
- due, nobis

fortuna

due, nobis abutens, summa nostra infimis, infima summis uersare lætatur. De hac miseriæ & instabilitatis rota uolens nos eripere deus, & per gratiã ad naturæ institutæ formã rectitudinẽq; traducere, patriã ad quã destinabat, huius rei gratiã nunciũ suũ nomen habere uoluit, qđ rotam siue uolubile designaret. Significaret p̃terea transmeans, siue transmigrationẽ, ut oēs intelligerent eum qui sua culpa se transmigrauerat à rota rectæ rationis institutæq; naturæ, ad rotã fortuitæ calamitatis oĩ prudentia destitutę, huius legationis beneficio transmigrationẽ accipe ad solidã gratiã. Sed dices, & opus huius legationis impletũ est, & nihilominus rota fortune rotamur, immo p̃cipitamur affi-
 due. Culpa tua est. Qñ te per legis euangelicę obseruantia in gratię rotã non contineres, legẽ dei spernis, christianus es noĩe, non re, spem tuã queſo ubi locasti? In diuitiis, uoluptatibus, aut honoribus seculi. Iacta sup̃ dño Iesu Christo cogitatũ tuũ, noli nimis de crastino esse sollicitus, uiue hodie, uiue modice, & modeste, uiue secundũ iura naturæ, illa paucis minimisq; cõtenta est. Si ad naturam uixeris, nunq; eris sub rota fortunæ, si ad opinionẽ, sine certo numero fortuito rotaberis semp, iactaberis & p̃cipitaberis. Vide angelũ esse missum in Galilæã, puinciã, qđ nomen rote significatũ, & transmeantis importat, ut à fortuitis separatus te transſeras ad naturalia desyderia, per gratiã mediatoris hodie anũnciati & stabile mansionẽ in rota gloriæ sempiternæ conquiras. Cui nomen Nazareth, flos uel uirgultũ, siue sanctitas & consecratio. Item unctio uel munditia, siue custodiẽs, aut sepatio eodẽ Hieronymo interpte significat, ut intelligamus à qua rota ad quã nos per hanc legationẽ transire conueniat, qualis uel transitus noster futurus sit. Missum in Nazareth angelũ Euangelistã magna ratione cõmemorat. A prioribus nempe uitæ affectibus, turpitudine plenis, sup̃uacua semp ambientibus ad florẽ parsimonie, & sobrietatis redolentiã, à rigido obstinationis stipite, ab alto sup̃biæ trunco, ad poenitentia & humilitatis uirgultũ flexibile, à rapacitate infaciabilis auaritię, ad liberalitatẽ elemosynæ, à foetore luxuriæ, ad consecratã deo continentia, sanctis angelis semp amicã ab unctiõne immundorũ condimentorum, à fucis faciei, ad munditiã naturalẽ transitus est faciendus, ut dicere possit angelus nobis ad custodiã animę nostrę datus. Aue Maria &c. Hæc de ratione noĩs, puinciæ ac ciuitatis ad quam missus est hodie nunciũ Gabriel angelus dicta sufficiant.

¶ De Sanctæ Mariæ Excellentia.

Ignitatem principis hanc tantã legationẽ excipientis amplissimã esse Lucas Euangelista declarat. Ab illo igitur hanc nõ à me p̃discite q̃so. Ad quam, ad qualẽ, ad quantã o Euangelista dominã, hæc legatio destinatur? Ad uirginẽ desponsatã uiro, cui nomen erat Ioseph, de domo Dauid, & nomen uirginis Maria. Prima huius dñæ excellentia, uirginitas est, nõ secundũ carnẽ tm̃, hæc. n. oĩbus foeminis innascitur, gregale bonũ est, & nulli us meriti, nisi illã prudentia moderetur. Testem habemus hic copiosissimum dñm Iesum Christũ, cuius p̃bola uirgines fatuas excludit à nuptiis, solas prudentes cum sponso aiarũ nostrarũ amantissimo epulari, & nuptias celebrari demonstrat. Multæ sæculis antecedentibus mulieres fuerāt, q̃ à uiro nunq;

DE ANNUNCIATIONE VIRGINIS

Ecognitæ, uitam morte mutauerunt penitus integræ, nullam tñ pro sua uirginitate uirtutis famā sacris literis sunt affecutæ. Multę nostra ætate puellę moriuntur innuptæ, quibus uirginitas nulli ornamento putatur accedere, qm corpore tm uirgines, & ad tempus, non animo se illibatas perpetuo conseruandi uitæ finem attigerunt. Nullam in sacris literis legimus mulierem ante Mariam, ante hanc sacratissimā dominam ab angelo Gabriele hodie uisitātā, salutatam, monitā & psuasam, cui uirginitas tribuatur honori. Omnes, n. ante illam nubere, & maris amplexu liberos procreare animo habebant, uirginitatem suā corruptori homini, omnes cum p etatē legēq̃ liceret credere pstoerant. Verecundia legum, timore parentū, non uoluntate, non proposito uirgines eo usq̃ pseuerabant, donec secūdū legem, & parentū arbitriū illā depingere permitterentur. Virginitas carni harū aliqñ inerat, menti aberat semp. Maria uero quam ab initio semel carni natura dedit corporis integritatē studiose continuit, & diligenter perpetuo conseruauit, non ætas, non lex, non parentes illam in uirginitate tenuerunt, sed uoluntas & animi magnitudo, quibus uiri consuetudine, solatiō ue liberorū se non existimauit egere, iactauit super domino curam suam, neq̃ subire dubitauit legis maledictū, se totam deo committens, cuius spiritui qui aguntur, legi non sunt obnoxii, itaq̃ uirginitatis uoto sola inter priores puellas, se totā deo ppetuo consecrauit. Singulare est hoc Mariæ priuilegium, q̃ sup omnes fceminas est gloriosissima, q̃ ante illam nulla meruit dici uirgo, omnes ante Mariam mulieres maritalis saltē copulæ desyderio sunt corruptæ. Maria se ipsa teste pro sanctitate pudicitie mētiri nesciente uirum non agnouit, & perpetuo (si deo placeret) non cognoscere instituit. O excellētissima inter omnes fceminas, q̃ qd usus ignorauit, lex non excogitauit, natura uix sustinet, corporis integritatem, & animi puritatem pio immutabiliq̃ pposito complexa est. Magna est ergo hæc & inter puellarum matronarūq̃ uirtutes, prima principis huius dignitas, ad quā hodierna die Gabriel angelus orator accedit. Virgo est mēte penitus cōfirmata, deoq̃ deuota. Virginitas mentis corpus eius ppetua in uirginitate seruabit. Nō est gregalis mulier, non muliebri mouetur affectu. Debilitas sexus, carnisq̃ conditio in muliere fragilissima, diffidentia uiriū ad se defendendū, puellas ac matronas faciunt sine culpa uiri desyderare consortium, seq̃ tū bene, honesteq̃ locatas & in tuto constitutas existimare. cum amātur a uiro, cuius rei gratia se totas illi exhibent obsequentes, & in omnibus sedulo famulātur, psertim si uirum industriū, aliquā ue insigni uirtute præstantem fuerunt affecutæ, si bene moratæ sint, non proteruæ, non procaces. Est certe maxima laus matronę quasi propriam uitam colere uirum suum. Mores bene instituti in ciuitatibus qui a naturæ linea discedere nequeunt, expostulant, ut quia ad uitæ cōmoditates consequendas & ad fugiēda ac ppulsanda pericula fcemina sibi nō sufficit, & indiget uiro, illi se libenter associet, & exhibeat obsequentem, sed hæc uirtus earum est, quibus non conceditur, ad culmen uirtutis ascendere. Animi magnitudo quæ hominem facit heroicum, qd latine (ut existimo) sonat principibus ascribendum, uirtuti heroicæ deditum sufficere sibi facit ad oīa,

qñ per sapientiã uidet sapiētissimū deū, q̄ solus ab initio p̄duxit uniuersa, nō min⁹ solū illi posse sufficere ad uitę necessitates suppeditādas, q̄ suffecerit ab initio ad tribuendā uitā. Antecedētes igitur mulieres (secundū mores hoīm) oēs in hoīe sperauerūt, & aliūde q̄ à deo auxiliū sibi congrere studuerūt. Maria cogitatū suū penitus iactauit in dño, & naturæ uires sup̄gressa, nihil sibi deficere posse sperauit. Si oīm rerū deo copiosissimo largitori se cōmitteret. Hac igitur ratione uirginitatē seruare constituit, ut deus esset illi ante oīa, q̄ uere est melius q̄ oīa. Vnde illi soli cū p̄pheta cantat. Mihi autē adherere deo bonum est, ponere in dño deo spem meam. Nouerat mulierē nuptā. i. nupti as consumantē, & cum uiro in matrimonio p̄seuerantē, cogitare q̄ seculi sunt & esse sollicitā placere marito suo. Quod licet culpabile minime sit, tñ studiū est animi, intra imp̄fectiōis angustias se trudentis. Quæ autē innupta est. i. nuptiis non occupata, neq̄ se occupare p̄ponens uisibus nuptiarū, cogitat quæ dñi sunt oīpotentis, nō quæ fragilis hominis, cogitat quō placeat deo regi sœculorū, inuisibili, immortalī, imp̄turbabili, & penitus impassibili. Non studet carneo homini subdito seculi p̄tātibus, carnis affectib⁹ naturæ defectibus, fortunæ sœuissimis ac incertissimis casibus, caduco, mortali moribundo. Nouerat Maria oēm carnē esse fœnum, suam ipsius pulchritudinē, suam iuuentutē, quamuis elegantissimam quasi florē agri esse meminerat. Mane nitore uegetam & uigentē, uespere occiduam, pallentē, laxam, rugosam futuram & marcidam. Hæc apud hoīes durare non posse, apud deum p̄petuo mansura intelligebat. Nihil apud illum decidere, nihil in deterius mutatum iri formidabat, apud quem omnia uiuunt & in melius commutantur. Agnouit quātumlibet p̄stantem uiribus, decorum ue iuuenta maritum, senectute qñq̄ exhauriendum, morte tollendū, noluit igitur florem suæ iuuentutis pulcherrimū illi tribuere, qui p̄prium conseruare non posset, noluit fragilitatem suā baculo (ut aiunt) arundineo sustentari, se deo dicare constituit penitus integram, qualē ille ab initio creare dignatus fuerat. Ita si deus dignaretur acceptare uirginitatem suam, corpus, animam & uitam dei creatoris sui penitus esse cōstituit obsequiis mancipatam. Hoc est quod Lucas dicit uno uerbo, Ad Virgīnē, Vbi sapientiæ, magnanimitatisq̄ dotibus Maria cognoscitur amplissime decorata, & cui merito dicatur. Aue gratia plena &c.

¶ De uirginitate an sit uirtus.

Cio apud plærosq̄ non satis constare uirginitatē esse uirtutē, contra
 S q̄s, qm̄ Hieronymus copiosissime disputauit, ego tanti uiri industriæ
 qd̄ ad iicerē nihil certe habēs, satis duxi horū nimis studentīū nuptiis
 argumentationes quasi p̄ summā recensere, & ostendere esse fallaces. Virtu
 tem hi dicunt à natura nō tribui, sed acq̄ri oportere per studiū operandi. Vir
 tutem item amissam recupari aliqñ posse, immo sæpe cumulatius recuperatam
 fuisse confirmāt Petri apostolorū principis exemplo, q̄ post negationē fidei
 or est effectus. Virtutē item plurimū utilitatis reb⁹ publicis & priuatis affer
 re p̄dicant. Cnm̄ econtra in hoīe, simulq̄ cū hoīe uirginitatē nasci exploratū
 sit. Nulla p̄terea opatione uirginitas acquiratur. Amissa recupari non possit,

DE ANNUNCIATIONE VIRGINIS

sterilis p̄terea fit & fructu penitus uacua. Quare non magis inter uirtutes q̄
H sterilis arbor inter plantas foelices cōnumeranda uidetur. Isti primis duabus
 argumentationibus falluntur, hoc ideo, q̄ uirginitatē in sola corp̄is integrita
 te reponunt. Hoc quale sit iam supra monstrauius. Non dicitur uirtutē uir
 ginitatis habere mēte corrupta foemina, cuius corp⁹ integrū manet. Virginē
 cōmendabilē oportet sanctā esse mēte et corpe, nō mea sed apostoli Pauli sen
 tentia, immo Iesu Christi, q̄ fatuas uirgines in sola carnis integritate glorian
 tes, repudiatas à sponso uirginitatis ostendit. Licet igitur uirginitatis aliquid
 natura producat in carne & cum carne nascentis, hoc tñ exigūū est, & quasi
 materia, cui nisi accedat integritatis electio, & firma p̄seuerandi uolūtas, re
 cta rōne moderata, nunq̄ ad uirtutis gradū puenisse credenda est. Nō est. n.
 Christo docēte uirtuosa uirginitas sine prudentia. Prudentia porro uirtutū
 est norma, quā natura non profert, sed mens in bonis exercitata cogitatribus
 sibi conquirat. Ita non est uirginitas à natura, sed à sancto, p̄posito supra natu
 ram eleuato tributa, qm̄ naturæ uires excedit, carnē esse & carnis desyderia
 supare. Ad uirginitatem igitur non puenitur ociose, sed multo labore, multo
 studio, multis angustis. Nam si circa difficile uirtus negocium habere p̄dica
 tur, quid quæso potest esse difficilius q̄ se ipsum uincere? naturę impetum ra
 pidissimum in se ipso compescere? coniugii solacia despiciere, & liberorū dul
 cedinem aspernari? Magno ad hæc conamine, magno studio, & lōga est op⁹
I p̄seuerātia. Quę alias uirtutes impugnāt extra nos sunt posita, qd uirginitatē
 infectatur in nobis nascitur, nobiscū est semp, nec unde quæritur, ultro se of
 fert, etiam nobis inuitis p̄stato est. Si uirtutis materiā à uirtuoso confici opor
 tere nuptiarū existimauerint, somniabunt mere, & minus dicent q̄ pueriles
 nugas. Non. n. erit liberalis neq̄ magnificus, qui pecuniā disptiendā ipse non
 cuderit, immo qui argentū & aurum non effoderit, non conflauerit, non aliq̄
 suo labore parauerit, non erit temperans q̄ cibos, potus, qui tactum delectan
 tia, à quibus abstineat, uel quibus bene utatur sibi non fuerit fabricatus. Vir
K tutis formam uirtuosum opari materiam a natura uel ab arte cōquirere op⁹
 est. Ita materiam uirginitatis uirgo accipit a natura, formā ip̄a sibi per bonam
 uoluntatē inducit. q̄ uero uirginitas amissa resurgere nequeat, materiæ defe
 ctus effecit. Recupantur alię uirtutes, qm̄ abeuntibus illis earū materia neces
 sario nō amittitur, & si fuerit amissa recuperabilis est. Desinat q̄s esse liberalis,
 nō necessario illi desinit esse liberalitatis materia, nō. n. ab eo necessario rece
 dit, aut desinit illi esse pecunia quā habebat, & hāc ipsam si amiserit cōstat esse
 recuperabilem, qm̄ æqualentē & maiorē (qd sepe fit) possit acqrere. Qui t̄pan
 tiā deserit, epulas necessario nō amittit, a q̄bus abstinedo tempans effici pos
 sit. Qui in pusillanimitatē cadit, unde possit bñ audere, & intrepidū se p̄stare
 sæpius inueniet. Qui corp̄is integritatē amiserit, nulla unq̄ illā poterit creata
L uirtute resumere. Materia ergo uirginitatis penitus sic semel amittitur, ut uir
 tute creata recuperari nō possit. Deus tñ q̄ suscitāt mortuos, q̄ omnē solutā cor
 poris compaginē in eosdem numeros pristinosq̄ concentus instaurat iura
 uirginitatis in integrū pōt reducere. Et fortasse in illa sup̄na ciuitate ubi non

nubent mulieres, neque uiri uxores ducent ad nuptias, sed erunt oēs hoīes sicut angeli dei, discreti quidem sexu, sed sexus ministerio (sicut angeli non egent) penitus non egentes, erit inquit fortasse hoībus omnis corporis integritas restituta. Quod si fiet (immo quia forsitan fiet, quoniam corpus quod animale seminatur, spirituale resurget) non est omnino negandum uirginitatem secundum corpus. id est materiam uirginitatis a deo posse restitui, quod beatis omnibus in corporum re assumptione fortasse tribuetur. Non est etiam negandum ipsam uirginitatem posse penitus instaurari, nisi uirginitatem uelimus intelligere secundum formam in eo consistere, quod est semper uoluisse proprium corpus integrum ab omni scissura, & carnis pollutione seruare. Nisi item materiae uirginitatis ad plenam redire corporis integritatem non sufficere existimemus, sed oportere nullam unquam tulisse scissuram. Ita quia semel uoluitum, nunquam potest uoluitum non fuisse, neque deus ipse efficere potest praeteritum non esse praeteritum, non poterit uirginitas instaurari. Sed huic argutiae innitentes & totam uirginitatis rationem perenni integritati carnis & animae tribuentes, nihilominus dicere compellentur (quod est uerissimum) uirginitatem corrupto corpore posse manere, ut si qua mulier per summam penitus uiolentiam defloretur. Testis hoc loco est sancta Lucia, quae non nisi de consensu mentis hominem inquinari posse libidine Pascasio respondit intrepida. Non est igitur uirginitas sicut neque reliquae uirtutes, morales immerfa uel alligata fluxis bonis & momentaneis. Quare deficiente materia, ipsa non deficit, sicut enim deficiente pecunia & per summam inopiam in omnem egestatem rerum constituto, liberalitatis commendatio non deerit, si praepropterea ad bene distribuendum habuerit uoluntatem, non deerit temperantia inedia pereunti, si daret propositum cibis, potibus, ac tactui delectabilibus cum modestia bene utendi, non deerit iusticia, ius non dicenti, neque utilia commutanti, & haec unde operetur penitus non habenti, si adsit intentio uni cuique quod suum est tribuere, & neminem ledere. Ita deficiente corporis integritate. Si modo animus in illa permaneat, erit in mente solida uirginitas, quae hoc ipso operosius fouetur interius, quo sine mentis consensu acrius oppugnetur exterius. Quarto loco quod debilis sit nuptiariorum ratio non attinet dicere. Apertissime etenim falsum sumere dignoscuntur. Vident talpae quod isti uel non uident, uel se uidere dissimulant. Palpant aridi stipites publicas & priuatas uirginitatis utilitates. Nonne reipublicae splendor affert quod mares & foeminas (si per incontinentiam deliquerint) inexcusabiles manifestat? Quis iam incontinentiam sexus debilitate, aut ardore iuuentutis poterit excusare, qui in sua ciuitate uiros ac mulieres per omnem uitam libidinis expertes, qui sexum ratione, ardorem aetatis honestatis amore superauerint? An non est utile reipublicae aliorum necessitatibus subuenire? Liberos proximorum ad religionem educare? Orationum suffragiis releuare cadentes? sequestrari se inter deum & homines exhibere? religioni pietatique operam dare? Haec omnia melius faciunt uirginitatem seruantes quam nuptiis operam dantes. Nempe si mundo non pariunt, non nutriunt, deo continue utrumque persoluunt. Hinc ego existimo Hieronymum dixisse. Nuptiae replent terram, uirginitas paradysum.

¶ De Virginitatis Excellentia.

DE ANNUNCIATIONE VIRGINIS

N Abemus hic ciuitatem non permanentem, timoribus anxiam, labori-
 bus plenam, & periculis redundantem. Itaque in hac malis plena ciuita-
 te atque peccatis, quam nuptiae replent, perfectum esse potest nihil. Ide-
 oque uirtutes quas morales philosophi nostri temporis dicunt, quae scilicet ad mo-
 res in ciuitate publicos ac domesticos componendos ualent, non immerito
 purgatiuae a Platonice dictae sunt, quoniam quod purgatiuum est, omnino
 purum esse non potest. Non sunt penitus defecatae medicinae, quae exhauriunt
 corporis purgamenta, sed & ipsae aliquid habent malae complexionis unde no-
 ceant cum iuuamento. Hinc est quod omnes medicinae quae purgant, etiam inue-
 terant, purgant quando per suam austeritatem diuellunt superfluos, putridosque
 humores a corpore, inueterant quando sua malignitate naturam eneruant.
 Sic aequae ut pannos purget admiscemus cineres, pura namque aqua purgare non
 sufficit. Ista igitur terrenae ciuitatis hominum terrestrium uirtutes, non sunt
 ex omni parte perfectae, quia inter duo uitia singulae constiterunt, ut per ex-
 tremorum temperaturam a prudentia reductae ad medium affectus moderen-
 tur humanos, & ad terrestrium utilitates profint. At ciuitas permanens quae
 uiri heroici adhuc in fragili carne constituti, iam quasi incolunt, uirtutes habet
 longe praestantiores, quae non purgatiuae, sed purgati animi dotes sunt. Haec
 ciuitas nulla eget terrae substantia. Suis ciuibus in illa deus est omnia, uigilat
 semper taliu ciuium in tam felici ciuitate uirtutes, & ab opere nunquam cessant,
 nulla tamen moderantur extrema uitia, procul sunt ab omni feculenta mate-
 ria, non amittuntur, non indigent perfici, per illas uenit quod perfectum est,
 quando iam euacuatum inueniunt quod erat ex parte. Profunt igitur supra
 modum. Inter has si reposuerimus uirginitatem, & dixerimus illam esse uirtu-
 tem non purgatoriam, sed purgati animi dotem, abunde forte satisfactum erit
 calumniis omnibus, quas contra illam nuptiarum nequere conati sunt. Non erit
 opus illam corporis utilitatibus consulere, quoniam quae hoc faciunt non oino
 purae sunt. Haec uero uirtus est animi purgati, non opus erit illam extremis ui-
 tiis esse temperamentum. Ad animum purgandum ualent illae, ista purgatum ho-
 nestat, si non est mentitus ille qui dixit. Nonne anima plus est quam corpus? uir-
 tutes quam animis perpetuas utilitates afferunt, & dignitates utiliores & praestantiores
 sunt, quam quae ad corpoream uitam attinent conseruanda. Adeste animis o nuptiarum, adeste
 inquam uirginitatis o sores & impugnatores. Dicite si modo potestis quam coniugata ma-
 trona quam lege nuptiarum liberos ad hanc diem procreas, Immo donec saeculorum saecu-
 la durabunt geniturus, tamen rebus humanis utilitatis attulit, uel afferre unquam pote-
 rit quantum nobis Mariae uirginitas noscitur attulisse? Quid rebus humanis dixit?
 cum omnibus terris, omnibus caelis & angelis sanctis, quae caelorum sublimiora incolunt,
 haec uirginitas sit honori. Eue matrimoniū hominibus ruinam intulit, Mariae uirgi-
 nitas ruinam hominibus repauit. Eue matrimoniū angelis beatis supplementum detraxit.
 Mariae uirginitas suppetias adduxit. Eue nuptiae spoliauerunt caelos, quae Mariae
 uirginitas exornat et complet. Sunt ne isti tenues uirginitatis fructus? est ne paucis
 oposa uirginitas quam deum hominibus conciliat, pacem caelis & terris obtinet sempiternam,
 diuinitate terram dicit, caelos Christi humanitate decorat, & quotidie hominum salu-

te ornatiores reddit:

¶ De Incarnationis tpe.

VLtę rationes a multis Theologis præclaris sana doctrina & sanctita
m te uiris adductę sunt, cur deus post tot annorum sæcula filium in car
ne mittere potissime distulit declarantes, quas ego certe non respuo,
neq; illis meliores adinuenire confido, dicam tamen de hac re quod sentio.
Ante Mariam nulla est inuenta mulier. quę hoc munere fungi uoluerit, es e
mater dei, omnes esse matres hominum uoluerunt, omniq; mentis ardore cō
cupierunt, & quęsierunt de hominibus parturire, hominesq; hominibus pa
rere. Ego diligentes me diligo dicit sapientia, sto ad hostium & pulso, si quis
aperuerit ad illum intrabo, & cum illo manebo. Ante Mariam omnes mulie
res declinauerunt, dum mētem ad ima, ad mortalia, & caduca, sceminę ad mo
ribundos mares, & illi ad foeminas uento mobiliiores se cōuerterunt. Ideo inu
tiles & inhabiles factę sunt mulieres ad tanti muneris gratiam consequendā,
uiri ad conseruandam. Maria non sic declinauit, mentem suam ad hominem
non uertit, ad heroicam uirtutem, purgatiq; animi dotem, animū erexit, pur
gatorias uirtutes sibi satis esse non duxit, consumatas elegit, delicti thoro uir
ginitatem prætulit, sciuit castitatem copulę maritalis esse uirtutem, ad conti
nendam & moderandā carnis fragilitatē, uirginitatē uero ad animi & corpis
integritatē ualere ppetuo cōseruandam. Hęc oīa Hieronymo teste elegit Io
seph primus masculorū in cōiugii consortio cōseruare pro Marię merito uir
ginitatis assertor. Quia ergo non ut alii hoīes Maria inq; & Ioseph dedinaue
runt simul, sed uterq; erexit se, & q̄tum potuit deo se dedit & adhæsit illi. De
pater nō immerito ad Mariā uirginē uirgini Ioseph desponsatā, nunciū sum
mum angelū mittere uoluit. Deus spiritus sanctus surq; illā descendere constitu
it, & deus filius in illā uenire dignatus est. Nōne ueteris & noui instrumēti in
re domū dei manu factā ita decet sanctitudo in longitudinē dierū quibus du
rat, ut nulla illic secularia negocia rite tractētur, & ipi idolatre ac infideles deū
non ut oportet cognoscentes, sua templa oī mundana & prophana opa pror
sus uacua nonne cōseruare nituntur? & tñ in templis manufactis deus nō ha
bitat, nisi p assistentiam specialem, gratiarq; uberiorē, pfusionem. At mater de
qua nasciturus erat deus, totā secūdū substantiā deitatē in se claudere, nec tñ
coangustare debebat, quare fuit consentaneū talē matrem talisq; matris spō
sum, humanis usibus nullaten⁹ esse occupatos. Igitur q̄ ante Mariā hodie ab
angelo salutatam, non fuit mulier q̄ se deo oīno dicare uoluerit, q̄ homini sub
esse non constituerit, & ex homine filios procreare non proposuerit, non fuit
etiam maritus qui sponsam nuptiali affectu non accepit, duxerit, tenuerit, nō
mirum si deus usq; ad sanctę huius uirginis maturitatē, filium suum distulit
incarnare. O igitur sancta & immaculata uirginitas, qm̄ quē angeli & homi
nes desyderabant, quem totus mundus ardentissime expectabat, tuo gremio
contulisti, Maxima est certe dignitas tua princeps excellentissima ad quam le
gatus est Gabriel angelus, a quo pro inaudito & excellentissimo uirginitatis
titulo, sapientia, animi magnitudine, heroicaq; uirtute pleno, non purgante
animam, sed iam puram inhabitante audire meruisti. Aue &c.

DE ANNUNCIATIONE VIRGINIS

¶ De coniugii Mariæ excellentia.

Quod desponsatā uiro. Ne ut cæteras uirgines q̄ post Mariā illibatā māsērūt
 • d uirginitatē seruauisse, hanc Virgine ad quā missus est Gabriel crede
 remus euāgelista mox addidit. Desponsatā uiro. Non audent nostri
 tpis uirginitatē professæ habitare cū masculis, neq̄ illos aspicere tutū ducūt.
 q̄d certe sanissimū consiliū est, oīa. n. uitia resistendo uincūtur, solū uero uitiū
 q̄d uirginitatē impugnat uincitur fugiendo. Nouerūt q̄ uere uirgines esse p
 ponunt sui sexus fragilitatē, & nomen ipsum uirginitatis escā incentiuūq̄ libi
 dinis masculorū esse meminerunt, thesaurū se in uasis fictilibus cōtinere in
 telligunt, ideoq̄ accuratissime hæc ipsa uasa ab oī cōtactu p̄seruare nituntur.
 At pro sui animi magnitudine Maria non dubitauit habitare cū uiro, q̄n imo
 lege nuptiali sociata marito, sperauit uirginitatē quā deo sacrauerat oī potēti
 eius auxilio conseruare. Ita despōsari q̄dem uiro uoluit, sed in concupiscentiā
 illi cōmisceri nō assensit. Neq̄ uero ætas uiri iam annis ut pingitur fracta sed
 fides solidā Mariam adduxit, ut in cōiugio uirgo p̄petuo manere p̄poneret.
 Non erat Ioseph ætate confectus, qui a dei sapientia adiutor Virgini, & lon
 ge ac difficilis pegrinationis comes indiuiduus fuerat destinatus. Nō dixisset
R illū Euangelista uirū (q̄d ante oīa robustā sonat ætatē) si senio confectus Ma
 riam desponsauisset. Illā etiā lege iubēte nequaq̄ uxorem accepisset, si fractus
 annis matrimonio inutilis extitisset. Neq̄ onera matrimonii senectute debili
 tatus suæ paupertati sup̄induxisset faber lignarius, qui manu & arte uictum sibi
 cōgrere cogebatur. Nullo p̄terea fuisset titulo Maria ceteris uirginibus p̄stā
 tior, si non uoluntate sancta, sed uiri debilitate uirginitatē suā p̄petuo conser
 uare sperauisset. Non iactasset cogitatū suū in dño, q̄ carnis debilitatē posuisset
 brachium suū. Hoc est ergo cur euangelista illā desponsatā uiro nō tacuit,
S ut mentis eius constantiam incompatiblem, & magnitudinem animi excellen
 tissimam in operis difficultate agnosceremus. Vt inquam intelligeremus hæc
 esse de qua spiritus sancti feruor loquitur in canticis canticorū. Sicut liliū in
 ter spinas, sic amica mea inter filias. Aliarum quippe uirginum lilia, in hortis,
 ac paradisis, procul à spinis nitent, spinas timent. Huius aut uirginitatis decus
 spinæ uirilis consortii non lacerare, neq̄ dehonestare potuerunt, Vnde meri
 to gratia plena super omnes fœminas hodie & benedicta prædicatur.

¶ De mysterio nominis Ioseph.

T Vt nomen erat Ioseph. Ioseph dñi iustus, uel dñi iustificatus. Augmē
 • tum uel appositio (ut refert Hieronymus) nostra lingua interpretatū
 sonat. Multū est o matronæ & q̄d uos oēs desyderare non dubito, uirg
 habere pulchrū, sanum, robustū, diuitem, sup̄ oīa uos amātē. Quot tñ uxores
 sunt uiri pulchritudine infœlices? q̄m eius pulchritudinem plures adament.
 Quot uiri sanitate & uiribus corpis abusi, uel delitiis emoliti aspernantur uxo
 res, & pro ancillis uix illas habere dignantur? Quot nimius amor insana fœ
 census Zelotipia uxores infœlices pro captiuis et carceratis apud uiros tenu
 it, tenet & tenebit? Iusticiā solā uel maxime sana mente mulier, uiro suo debet
 optare, hæc si adsit, fœlices, honorabilesq̄ nuptiæ. si abest dolor sunt & angus
 tiæ

stia inæstimabiles. Iusto domini, & a dño deo iustificato nubit hæc uirgo, Est igitur honestissimis nuptiis decorata. Nupsit p̄terea Maria ad suæ p̄fectiōis magnitudinem ostendendam Hieronymus uirginitatis amator & defensor acerrimus nuptiario Iouiniano respondēdo comprobat dicens. Tu dicis Mariam post partum uirginem non fuisse. Ego mihi plus uendico ipsum Ioseph uirginem fuisse per Mariam, ut ex uirginali coniugio uirgo filius nasceretur. Quare Mariæ uirginitas per Ioseph consortium illustratur, & uirginitas Ioseph per Mariæ societatem roboratur, fitq; uirtutis appositio ad uirtutem, cōstantiæ. s. utrinq; penitus insuperabilis ad animi magnitudinem, fidei q̄q; indubitata, ad spei soliditatem, & ad sanctæ charitatis feruorē amplissimū. Propter quæ sine carnis illecebris Maria uirum suum Ioseph, ille uirginem coniugem suam amore castissimo ardentissime amauit.

¶ De ueracitate Mariæ & Ioseph.

Enit in mentem hoc loco illis satisfacere, q̄ Mariā dum desponsata est dicunt fuisse mentitā. Lex. n. sponsæ hæc est ut una caro uelit esse cum sponso, dicente deo. Erunt duo in carne una. Qñ nēpe de utriusq; carne nascuntur, liberi tunc secundū substantiā uere sunt duo in una carne nascētis, qm̄ foemina de uiri carne cōcipiēs de sua confouet foetū in utero & alit donec pariat. In desponsatione aut̄ secundū intētionē & p̄positū duo sunt in carne una, qñ maritus & uxor sibi inuicē p̄mittunt op̄i gnationis & educationis puerorū simul incubere. Maria igitur q̄ uirū cognoscere nullatenus intendebat, dum desponsatur Ioseph, id p̄mittit qd nulla rōne p̄stare p̄ponit. Quid porro est hoc aliud q̄ mentiri? publicā fidem irridere? & legis autoritate id uerbo p̄mittere qd mente non obseruatū ire decernitur? Si Hieronymi uerba q̄ paulo ante audita sunt, interius p̄scrutemur constabit aperte Mariā cum desponsaretur non fuisse mentitā. Quid queso sibi uult q̄ ille dicit, ipsum Ioseph uirginem fuisse per Mariā, nisi q̄ ex sancto p̄posito intemeratæ Virginis, Ioseph se uirginem p̄petuo seruare decreuit, qui eam usq; diem uirgo p̄manerat lege iubente, qm̄ nullis adhuc fuerat nuptiis sociatus. Itaq; neq; Ioseph Mariæ mentitus est, neq; illa sefellit uirū suū, qñ sibi inuicē sic uere consenserunt, sicut quisq; consensum accipere constituit & offerre. Neq; ideo simul ambo fraudē legi fecisse cēsendi sunt, qm̄ lex matrimonii uirū sociat mulieri ad mutuū adiutoriū, & alter in alterius sic trāsīt ptātem, ut p̄petuo conuiuant, nunq̄ dū opus est desistant sibi inuicē esse p̄sidio. Est hic ope p̄ciū meminisse liberorū, p̄creationē esse matrimonii fructū, sed nō uinculū necessariū, etenim multis matrimoniis liberi non accedunt, & qbus adueniunt matrimonio fuerant prius indissolubiliter colligati, qbus etiā aduenerunt cū p̄creationis spes esse, non desinit esse uinculū societatis. Carnis itē cōmixtio potius est ad fragilitatis remediū & solatiū liberorū q̄ ad m̄rimonii attinens sacramētū, qm̄ an ipsam carnis copulā, nisi esset matrimonii uerū, q̄ sic cōueniūt adulteri poti⁹ existimādi forēt q̄ fruct⁹ m̄rimonii legitīe collectores. Frigidi itē atq; maleficiati uiri ac mulieres fide maritali inuicē sociari, p̄seuerare p̄petuo pnt quis op⁹ gnationis exercere nō ualeāt, neq; libidis ardorē expediat mitigare.

DE ANNUNCIATIONE VIRGINIS

Hæc cum sic se habeant satis constat, posse maritalē societatē uirū ac mulierē uerissime consentire, præter affectum sobolis præcreādæ. Vnde liquet sanctā Virgine cū Ioseph uerissime, sine oī fictione, sine mendacio, & sine intentiōe fallendi, sponsalia cōtraxisse, qñ sic illa se uiro tradidit, sicut ille uoluit habere traductā, & qā ad indiuisibilē cohabitationis societatē, ac mutuū adiutorium consensit uterq; nihil hic defuit, qd ad uera sponsalia necessario accedere debeat. Hoc est qd Lucas ait. Ad uirginē desponsatā uiro, cui nomen erat Ioseph. Vt iustum & fraude uacuum, ex noīe uiri significaret utriusq; consensum, & spiritu sancto iungente sic ambos iustificatos ostēderet ut utriusq; uirginitati matrimonii uinculū esse decoris additamentum ipsa nominis Ioseph ratio declararet. Propter quæ ab angelo cōuenientissime dicitur uirgini. Aue &c.

¶ De mysterio nominis Dauid.

Y d Edomo Dauid, Splēdore qd familię monstrat euāgelista hanc ipsam Virginē fuisse dignissimā, q de stirpe regia uirū habuit, unde & ipsa originē duxit. Fuerunt nāq; Maria & Ioseph cōtribules. Verū qā nobilitas generis illi splendorē afferre nō pōt, q se uirtutibus nō effecit darum, generis nobilitati euangelista uirginitatē cōsulto scribēdo pposuit, ut. scilicet hu ius uirtutis excellentia disceremus Mariā reliqs bonis moribus sine qbus uirginitas esse non pōt ppetuo fuisse decore redimitā, & a pgenitoribus illā nō tm splendorē accepisse, q̄tum eisdē addidisse nosceremus. Sed pter regie stirpis dignitatē quā a Dauid Mariā ducere euangelista mōstrauit, magna rōne ab huius noīs parte illā originē ducere noluit reticere. Dauid nāq; fortis manu aut uultu desyderabilis (Hieronymo teste) nostro sermōe significat. Virgo igitur q ante omnes fœminas manū suā milit ad fortia, q carnē ppriā (hostem sane durissimū) debellauit, domuit, & frenauit, q mundū & diabolū semper sub pedibus habuit, de proauo manu fortissimo debuit originē ducere. Virgo tota pulchra in qua macula nūq fuit, Virgo aspectu decora modestis, terribilis aduersariis honestatis, Virgo facie nitida, quasi luna plena splendi da, quasi sol in cœli medio constitutus, nō immerito progenitorem habuisse narratur cuius nomen uultu desyderabue resonaret.

¶ De dignitate nominis Maria.

a T nomen uirginis Maria. Feliciſsimū est inter bene moratos hoīes honestū ab initio nomen esse sortitū. Audiui ego de patre querelā tē xere nobilē & grandæuū uirū, qd illi nomē obscurū dedisset a principio, & os porci nomē in causa (ut scribitur) fuit, cur Romani pontifices dū ad id muneris assumūtur nouū nomen accipiūt, illustris famę uiri, dictūq; concinnū, ne. scilicet. decus tāti officii indecoro uel infausto noīe deturpetur. Nomē igitur hāc uirginē pro sue pfectionis dignitate, proq; officii splēdore honestissimum & cōcinnissimū sortitā fuisse euāgelista declarat dicēs. Et nomen uirginis Maria, Noīa hoīm decorē accipiūt ex rōne significādi, reb⁹ decoris accōmodata, & ex claritudine priscorū hoīm qbus olim iposita fuerūt. Maria illumina ta significat. Fuit ne hęc uirgo parū illuminata? q p cæteris fœminis bonum uirginitatis agnouit? Significat etiā illuminatrix. Nōne oībus fœminis immo

*Romani pontifices
non mutant nomina sua*

immo oībus hoībus lumen est fulgentissimum castitatis & sanctimonie hæc sancta Virgo. Nepe ut pulcherrimū est nostris oculis lumen, eiusq; uigore precipitur per oculos oīs decor. Ita p̄ Mariæ splendorē sol iusticiæ Christus deus noster, nobis apparuit & illuxit. Maria soror Moyſi & Aaron inter mulieres q̄ mare rubrū trāſierunt celeberrima, nouū Moyſi canticū tympano cecinit p̄ liberationē filiorū Israel de manu Pharaonis, proq; maris piculo supato dicens. Cātemus dño glorioſe. n. honorificatus est, equū & aſcēſorē p̄iecit in mare. Maria uirgo soror & mater Christi, ſummi legiferi, & ſacerdotū primi æternū obtinentis ſacerdotiū ſecundū ordinē Melchisedec, poſt inchoatā liberationē humani generis cātauit, Magnificat aīa mea dñm. Preceſſit illa mulieres hebreas. Iſta p̄ceſſit uniuerſas ſceminas, ſed potiffime Chriſtianas, Illa dixit fortitudo mea & laus mea dñs & factus es mihi in ſalutē, Hec dixit, Exultauit ſpiritus meus in deo ſalutari meo. Illa ſe liberatā agnouit pro tpe ab egyptiaca ſeruitute dū dicit. Iſte deus meus & exaltabo eū, deus meus & honorificabo eū. Dñs quaſi uir pugnator, oīpotēs nomē ei⁹. Currū Pharaonis & exercitū eius p̄iecit in mari. Electi principes eius ſummerſi ſunt in mare Rubro. Abyſſi opuerunt eos, & deſcēderūt in pfundū quaſi lapis &c. Quæ plane tēporaneā liberationē cōſequuntur. Maria noſtra noſtri Moyſi, noſtri Aaron, mater ſalutis uiā p̄ ſe in ppetuū aptam omnibus gētibus gloriatur. Audite il lam. Quia reſpexit humilitatē ancille ſue, ecce. n. ex hoc beatā me dicēt oēs generationes. Maria prior dixerat, Dexterā tuā dñe magnificata eſt in fortitudine, pro tpaneā liberationē, pro æterna Maria ſecūda decantat. Quia fecit mihi magna q̄ potēs eſt, & ſanctū nomē eius. Et miſericordia eius a p̄genie in p̄genies. Nō hebreis tm̄, ſed timētibus eū, pro qb⁹ oībus, Fecit potētā in brachio ſuo. Non ad corporeā & tpaneā tm̄ liberationē, ſed ad ſpiritualē & eternā, qñ proſligando uitia, inferendo uirtutes. Diſpſit ſupbos mēte cordis ſui. Depoſuit potētes de ſede, & exaltauit humiles. Eſurientes repleuit bonis, & diuites dimiſit inanes. Quæ ſi bene examinauerimus, & canticū Marię matris dñi cū cantico prioris Marię contulerimus, inter ſe ſuauiſſime cōcinentia cognoſcemus. Illud nobis uidebitur tenor, hoc quaſi concentū uocis alacrioris, ſublimioris, & dignioris oſtendet. Jam ſatis conſtat q̄ p̄clara ſit hæc legatio, q̄ per excellentiſſimū angelū geritur, a ſummo deo deſtinatur, a muliere oī uirtute ornatiffima, oīm hoīm q̄ illā antecēſſerant prudētiffima, tempatiſſima, fortiffima, iuſtiſſima & ſapientiſſima excipitur. Vnde ueriſſime nō minus q̄ meritiſſime pro ſuæ legationis pfatione orſus eſt nuncius. Aue gratia plena &c.

¶ Secunda pars principalis.

De apparitione angelorum & in ſpecie quomodo apparuerit angelus Gabriel Virgini Mariæ.

Ingreſſus angelus ad eam dixit. Quia legationis excellentiam dignitatēq; audiuiſimus, ſeriem eius nunc inſpiciamus. Conſtat huius legationis ſeries ordinatiſſima, legati oratione non minus luculenta quā graui, & audientis attentione, ac reſponſione ſapientiſſima, pro quibus aſſequendis a Lucę narratione ne diſcedamus. Illū igitur audite.

A

*Maria soror Moyſi
& Maria uirginis*

Contin.

DE ANNUNCIATIONE VIRGINIS

B Et ingressus angelus ad eā. Cū angeli sentimus ingressum, non existimemus (qd pingitur) suffulctū pennis in cubiculū sanctę Virginis Gabrielem aduolasse. Monstrū fuisset, effigiē hoīs uidere uolantē. Sciebat sancta Maria testimo-
nio scripturarū angelos non egere alarū adminiculis, ut in hoīs effigie ad hoīes ueniant, legerat tres angelos simul aduissē Abraā & illōs cibo pro reuer-
rentia non pro necessitate ab Abraā refocillatos fuisse didicerat, eadēq; rati-
one se illis uię comitē Abraā dedisse tenebat. Hos cū subito de cōelo cōspe-
ctos apparuisse meminisset, nullis fulctos alis descendisse scriptū inuenerat.
Sciebat angelos duos à Loth exceptos hospitio, nec tñ alatos ad illū intrasse
putabat. Sciebat angelū q Sanson conceptū parētibz nunciauerat, nullis alis
suffragantibus aduenisse, nullis itē alis p sacrificii odorē & fumū uiuū ascen-
dere. Cōsentaneū igitur est nō aliter Gabrielē uenisse ad sanctam Virginē, q
alii q̄s ad hoīes p̄xime nōiātos uenisse mōstrauimus, se hoībuz exhibuere ui-
dēdos. Nisi forte magis ille angel⁹ alis eguerit, q ceteris p̄stātor erat. Certe si
Gabriel uectus alis Virginē aduissē, nunq̄ dixisset Euangelista. Et ingressus
ad eā, poterat dicere cū aduolassē, dicere maluit. Et ingressus, ne p fenestras
aut regulas imissum existimes, sed p hostiū introeuntē agnoscas. Et q̄nam mō-
do tātā altitudinē ætheris, ignis & aeris sine alarū suffragio angelus p̄trāsire
& descendere poterit? Transeundę sunt tot spherę cœlestes, duę elementa-
res. Ignis & aeris quas constat corpus mole grauātū, sine alarū beneficio fer-
re non posse. Fortasse angeli q̄s ex sacris literis audistis hoībuz cōuersatos, dū
descēderunt alas habuerunt. Vbi ad terram delati sunt, depositis alis pedibus
iter agere cœperunt. Angelus aut Gabriel alas deponere noluit ingressurus
ad Virginē. Rudis & irrationalis est ista imaginatio, non. n. de summo cœlo-
rum ad nos in corpis forma accedentes angeli, corpis lineamenta secū portāt
sed ubi terris institerint, corpis effigiē cōpingunt ut libet, immo ut à deo il-
lis est impositū. Quisq; fuerit angelus Balam, phibens accedere ad Balac ta-
lem is certe habuit corpis effigiē, talē gladii, ut qd à principio uiderat asinus,
dominus illi insidens penitus non uideret, qd si in summa aeris uel ignis sphe-
ra angelus sibi corpus assumeret, q̄tumlibet ponderosum, illud tñ sola uolun-
tate poterit cōportare. Spiritus. n. primū est principiū oīs motus. Si lapidem
mouēas, unde quęso mouēbis? Manu certe uel pede. Quid manū, quid pedē
mouet? Spiritus, nisi. n. spiritus adsit frustra conabitur manus lapidē mouere
uel lignū. Adhibe manus simul & pedes mortui hoīs mouendo lapidi, iube
trahere, insta, piicere, cum plus institeris, minus efficiēs. Impone onus q̄tum
libet leue iumento onerario iam extincto, agita, pulsa, percutē ut ferat, frustra
laborabis. Quid ita? Qm̄ spiritu uacūū mouere aut ferre se ipsum non pōt,
minus ergo pondera imposita portare. Vnde quęso unū iumentum alio sui
generis uelocius est? unde robustius? unde ad ferendū & mouendū aptius?
Nempe à uigore spiritus. Videmus sēpissime minores mulos maiora pōde
ra ferre, eq̄sq; mediocres maioribus uelociore esse. Vnde tot sunt in hoīm
moribus uarietates? Quid facit hac oīa? Spiritus in animalibus permanens
q̄ tñ in brutis corruptibilis est, & de mera humorū temperatura, compagū mē-
brorumq;

brorumque concentu confurgens non intelligens, non se agens, sed ab intelligētia non errante moderatus. Hoīs autē spiritus quī sit immortalis, & mentem habēs qua homo se regit, indiget tñ dū est in corpe corpis adminiculo, organīs & membris, cibo & potu, ut per illū exerceant hoīes opera uitæ. Quanto igitur magis spiritus qui corpe nō eget, neque illi est lege nature sociatus, mouere poterit corpus & circūferre, sine alīs, sine corpis instrumentis? Ad mouendum brachia tua qd aliud te mouet quā uelle? Vt ambules, ut loquaris, qd facit nisi uolūtas? instrumenta ad hęc accōmodata cōmutans ut libet? Si ergo uoluntas mouendi tibi primū est motus principiū, mouet autē per organa corpis, qm corporeis est organīs alligata. Spiritus intellectualis cuius substantia merus est intellectus, meraque uoluntas, nullo corpori alligatus, nullis organīs indignus, per suā uoluntatē cur mouere nō poterit corpus, qd sibi sociauit ad libitū? Ventos uidemus nauīū uastissima corpora tantīs mercīū ponderibus & nauticis, ac bellicis instrumentis aggrauata, sine manibus, sine pedibus impellere uelocissime, portare rapidissime, arbores item robustissimas radicitus euellere, uiolentissime circūferre. Maria maximis agitationibus cōcutere conturbare, & funditus exagitare. Ventus tñ res est ratiōe penitus uacua, mēte carens, momentaneū qd, moxque pertransiens, & adduci non poterimus habere p̄suasum atque cōfessum, spiritū qui mētē habet, immo qui mens est, qui intelligit & uult, qui est substantia permanens, qui deficere iam non potest, effigiem hominis quam assumpserit non posse per aera mouere, nisi alas assumpserit? Debilitas imaginationis huic causam parat errori, quando imaginamur plus alas ualere quā uoluntatē, & spiritum quem legibus corporeis absolutum credimus, corporeis instrumentis egere putamus. Resipiscamus aliquando, reuertamurque ad nos, & quod in nobis ac brutis experimento probamus uim, si uigorēque mouendi à spiritu quasi à primo fonte procedere in cūctis nature rebus sic se habere cognoscamus, ita eum qui sine brachiis brachia mouet, sine pedibus pedes, sine lingua linguā & sine oculis oculos exercet, posse per intellectum & uoluntatem totum corpus quod sibi sociauerit ferre quo uult, & quomodo uult non dubitabimus. Modo per legem à natura inditam quem spiritus moturus ciere cōstituit sufficiat tollerare. Sed fortasse per alas se angelum esse Gabriel Mariæ monstrare uoluerit. Sciuit Maria (ut à principio diximus) sciuit inquam sacris literis edocētibus, Sciuit ratione monstrāte angelos alīs non usos esse, cum sanctīs patribus se sapius ostenderunt. Igitur quod Abraham, quod Loth, quod Iacob, quod Manue, & uxor eius in hominis effigie angelos tandem cognoscere sine alīs potuerunt, hoc negabitur Mariæ semp uirgini? Multos in ueteri testamēto angelos legimus patriarchis apparuisse, nullius nomē habemus, nisi Raphaelis qui Thobiæ in Rages ciuitatē Medorū ad Gabellum proficiscenti se comitem dedit, quod Raphaelis nomē nō habemus nisi idē angelus Tobīæ palā fecisset in reditu. Angelū ad Virginē accedentē Gabrielē nōiari, unde habes o Euāgelista? Nō solū cognouit Maria angelū, sed diuinitus inspirata, nomē angeli ut primū sibi apparuit intellexit.

D

E

DE ANNUNCIATIONE VIRGINIS

Ita mihi euangelium scribere uolenti illa narrauit, & in huius legationis narratione ante omnia angeli nomen spiritus sanctus me scribere iussit, ut omnes intelligeret etiam ex nomine angelum a principio fuisse Marię manifestum. Igitur quod gratię beneficio angeli naturam, & nomen, statim ut coram stetit agnoscere potuit, illum esse angelum per alas discere non debuit, neque enim alarum nominis indices esse, uel boni angeli naturam ostendere potuerunt, cum & maligni demones se nedum possint alatos ostendere, sed in effigie bonorum se transfigurare. Profecto si homines in scenis personas quas induunt, habitu, incessu, uoce, corporis gestu, per uiribus imitantur, si pronuntiatio est uocis, uultus ac gestus moderatio cum uenustate, Ego non uideo cur Gabriel angelus qui in effigie hominis humana uoce Virginem allocuturus aduenerat, habitum & incessum hominis non debuerit imitari. Ingressus igitur angelus ad eam humano aspectu, & uoce hominis uerba factururus, uolucrum se ostendere non debuit, aut quod simplices uolunt per fenestras. Ingressus est ad eam per ostium habitaculi, quod etiam si clausum inuenit, sua potuit uirtute referare sine clauibus, sicut potuit se sine alis in humana effigie exhibere presentem. Hęc igitur fuit prima angeli sapientia, ingredi ad Virginem ea ratione, his munitum speciebus, quę suę orationi, & formę quam sumpserat essent accommodatę. Neque credamus auro distinctis uestibus, gemmis radiantibus digitis, collobue torque aurea circumcincto, ad uirginem fuisse Gabrielem ingressum, sciebat ille hęc esse uanitatis indicia, & leuitatis certissimas notas, sciebat Virginem quam allocuturus accesserat, tales ornatus penitus aspernari, nouerat illam sobrietatis & parsimonię in omnibus studiosam. Taliter se uestitos uolunt sapientes oratores ostendere, qualiter libenter uidere intelligunt ad quos accesserint oraturi, aut quales illos mittentes esse constituunt. Sciebat Gabriel placere Virgini modestissimę uenustum, non sumptuosum uestimentum, incessum grauem, modestum aspectum. Sic igitur instructum illum pro sua sapientia credere debemus ingressum ad eam, cui dixit, Aue &c.

¶ De uestitu & ornatu Angeli Gabrielis.

F Ixit. Quo deferente, & quo uestitu Gabriel orator ad Virginem uenerit audistis, nunc quo habitu corporis, quauel positione orationem exposuerit contemlemur. Vulgo creditur autoritate pictoria angelum flexis genibus dicere coepisse. Aue &c. Quod mea sententia non est rationi consentaneum. Virgo enim humilitatis uirtute super omnes homines sublimata, qui angelum a principio, & angelorum excellentissimum Gabrielem ad se uenisse cognouerat, tale ac tum nuncium, & presertim dei nuncium omnipotentis, coram se genu flexum uerba facere ferre non debuit. Angeli etiam sanctis hominibus apparere assueti, nunquam flexis genibus, sed stantes aut ambulantes in sacris litteris uisi fuisse scribuntur. Tenebat hic nuncius principis a quo missus fuerat autoritatem & maiestatem. Sciebat Virginis humilitatem, meminerat premissorum angelorum consuetudinem. Quid eum oratio deceret pro horum omnium ratione, illum obmisisse ne credamus. Stetit igitur pro sua sapientia, stetit in qua uenustate plenus & maiestate, & illi mox Virgo sapientissima assurrexit honoris gratia, ut nuncium & a quo missus fuerat pro more, proque merito honoraret. Ita stantibus ambobus angelus dixit. Aue &c.

De lega

¶ De legatorum partibus, & legationes audientium, & de dignitate salutationis angelicæ.

Egator est cū primum se principibus corā exhibuerint, illos titulo dignitatis exp̃sso, salutare. Deinceps narrare cōmissa. Si mō principes uideāt audire dispositos. Principū uero est oratorū uerba uigilanter audire, & si qd petitis ob stare uideatur, quō remoueri possit rñdendo ingre re. Post hæc oratores p cōfutationē & cōfirmationē oportet q̃rentibus principibus satisfacere. Tandē fructū suę legationis porādo mōstrare. Principes postremo cōdecet mōstratas utilitates uel respuere, uel acceptare. Hęc oīa in legatione quā colimus sapientissime, & pro more ordinatissime obseruata attendamus. Aue inqt Gabriel. Aue salutio est qua reges & magnos uiros iudei ueteres salutare solebant, fœlicitatis etiā uerbū imp̃catoriū est. Prima mulier ab Adā de q̃ sumpta fuerat, uirago noiata est. Postq̃ uero peccauit, Eua legitur appellata, q̃a sibi & uiro suo peccādo attulit luctū, unde lugēt posteri oēs. Aue aut̃ Eua est inuersum. Itaq; uirago qm̃ uirū suū subuertit & cadere fecit. Virgo uirū suū conuertit & cōfirmauit. Virago filios p̃cipitauit. Virgo repationi eorū uiā struxit. Virago nimia leuitate fraudis inuētori credidit in consulte. Virgo multa grauitate ministeriū, ministrūq; ueritatis auscultat cōsultissime, & non perforte ut uirago respondit, sed fortiter interrogauit, non mirum si nomen Euæ in salutatione Marię inuersum est, qm̃ utrobicq; in causa, in utraq; persona, & in utroq; nuncio, inuersa sunt omnia.

¶ De gratiis sanctæ Virginis.

g Ratia plena. Cum angelus aue dixisset salutationē amplissimā, mox salutate dignitatē se nosse demōstrat, ne iēpte dixisse uideatur. Magna est & rarissima excellentiæ p̃rogatiua, ppter quā te salutans dixi Aue & gratia plena, quod mortalibus dominantes assequi non possunt. Reges. n. p̃ maiestatis dignitate copiosi diuitiis, & potestate esse existimātur, q̃ se a subditis deserantur oīa amittunt qbus abundare solebant, tantoq; infelicius ruunt, quanto fortuitis bonis copiosius abundabant. Reges adhuc si perseuerēt in gloria regni, plenī tñ nunq̃ sunt, neq; repleti ullo modo possunt, qm̃ ambitus honoris, & gloriæ affectus metas nō habet, nulli rei firmiter inhaeret. Anxios igitur animos q̃s occupauerunt, tenent atq; suspensos. At t. o sancta uirgo his uanitatibus nunq̃ innixa es, sed gratiæ dei, qua es plena, & adeo plena ut paulo post gratiarū maxima in te, ex te fiat, & de te exeat. Vis dicā qua gratia plena es o sancta Virgo? audi. Dominus tecum. Non es plena gratia pulchritudinis solū, quā tanto opere cupiūt oēs fœminę possidere, non plena solum flore iuuentutis, quam omnes fœminæ tenere conantur, & procul factā toto pectore mentiuntur habere. Non es plena gratia robusti corporis solū, quam oēs homines tanto studio conseruare augereq; nituntur, hęc oīa simul habes, es certe pulcherrima, & macula non est in te, es ætate integra, & florētissima: tanti uigoris es per gratiā, ut sine uiro uirum concipe, sine obstetricis ministerio infantem parere possis. Ita es solida, ut filiū de uentre tuo parias et clausus maneat uterus tuus, oēs gratiæ hætenus fœminis sigillatim p̃stite, tibi

DE ANNUNCIATIONE VIRGINIS

sunt accumulatae. Dominus tecum. Gratissimum est omnibus mulieribus a presentibus uiris adamari, & esse cum illis. Pater deus super omnem creaturam te amore prosequitur hactenus inauditum, te uult sponsam, filius deus te uult habere matrem, spiritus. s. deus te uult sibi sociam & coopatricem. Nunc quia plena sis gratia ausculta, Dominus tecum. Quis dominus? Dominantium, uniuersae terrae plasmator coelorum fabricator, & moderator totus est tecum per amorem ardentissimum. Ita est tecum, ut cum omnibus hominibus per te pacem inire, caro & frater eorum deinceps semper esse dignetur.

¶ De Benedictione quid sit?

K **b** Benedicta igitur tu in mulieribus. i. supra ceteras mulieres benedicta, Sed quomodo benedicta? Alibi dixisse me memini (cum de sacerdotis officio disputauimus) benedictionem prius ope constare quam uerbis, ut ille sit ab aliquo magis benedictus, quam plura ab eo dona fuerit assecutus. Quia igitur tu o sancta uirgo super omnes mulieres es a deo omni naturae dote munita, omni uirtutum splendore ornata, non tamen purgatiuis tritis. & uulgaribus, quam mundi ciuitates exornant, dum earum componunt mores, sed uirtutibus purgati animi, quam coelestem patriam illuminare noscuntur. Tu nempe per uirtutem heroicam complexa es uirginitatem, aliae mulieres (si tamen eam penitus assequuntur) matrimonii castitatem, cum aliis mulieribus iure societatis, & foederis nuptialis est maritus homo passibilis, uirginitatis decus dominus immortalis tecum est. Ne mireris igitur o Virgo quod te salutans tibi dixerim. Ave. Melius & aptius si salutandis hominibus aliquid habuisssem, procul dubio dicere debui, libentissimèque dixissem. Nunc autem quoniam quis me angelum Gabrielem agnoscas, quia tamen deo iubente, ad te in hominis effigie orator accessi, more hominum uerba facturus dixi modeste, gratia plena, sed uerius dixissem gratia abundantissima, & intundans, quoniam gratiarum dominus tecum est. Et ideo dignitas tua omnes dignitates omnium feminarum exuperat. Igitur pro tuo merito, pro domini qui tecum est reuerentia dixisse uolui. Ave. Quia es gratia plena a domino deo qui tecum est, unde benedicta es supra ceteras mulieres.

¶ De Mariae Turbatione.

L **q** Vae cum audisset turbata est in sermone eius, & cogitabat qualis esset ista salutio? Sapientissimam seriem salutationis audiuius, & cur sic salutare debuit angelus iam tenemus, sapientiam auscultantis cum serie responsionis nunc attendite. O matronae, o uirgines, nunc ad uos mea (quod dixi mea? (Euangelistae ad uos uertatur narratio. Quae cum audisset turbata est in sermone eius. Quae uestrum suis laudibus turbari solita est? quam non exhilaratur? quam non extollitur? quam non rapitur supra se? si laudari se audiat? O infelices quod uestrum inanis gloriae uentus concussit? evertit? Quot laudum fumus excæcauit? Quot ex uobis laudatam pudicitiam in perditionem dederunt? Quot pro laude pulchritudinis se ipsas fecere turpissimas? Prima decipula procorum est uerbosa laudatio, quam si ore proferre nequeunt, calamo inculcant. Vtinam hodie a magistra uirtutis uestram pudicitiam tueri disceretis, quam preconio laudum tam eminentium, & angelo excellentissimo, summi dei nuncio laudanti non arrisit, neque tantis laudibus est exhilarata. Turbata. i. facie aspectuque quasi ad moestitiam mutata. Turba

ta. Turbata est. i. potius ad uultus grauitatē q̄ serenitatē uersa, deposuit oculos, se tantis indignā laudibus existimās, pro suę de se opinionis modestia erubuit sic laudari. Turbata est in sermōe eius. Cuius eius? Nēpe angeli optimi quē sciebat malo p̄posito nec uelle nec posse laudare. Tu lætaris laudibus, p̄ci, quē scis bono p̄posito nec uelle nec posse te colere. Nō fuit hæc Marię turbatio timor seruilis, uel pauor diffidentis, non fuit impetus iræ, nō sup̄bę mētis indignatio. Cogitare inter hæc nō potuisset qualis esset ista saluatio, Hæc .n. animū a recta cogitatione diuertūt & impediunt. Fuit Marię turbatio heroicę modestiæ motus, & fructus secundū quē S. Maria impetū elationis cōtinuit iam frenatum. Cōtinuit inq̄ ne exilaresceret dulcedine laudis, sui uero ipsius & uirginei pudoris rōnem habere p̄stitit. Mementote matrone, memēte o uirgines, qd in suis laudibus egerit S. Virgo. Cogitabat qualis esset ista saluatio tantarū laudū titulis sublimata. Cogitate & uos cū laudamini, qualis sit saluatio, à q̄ sit, ad quā sit, ad qd sit, & q̄tumlibet uera sit, & à bono salutato re profecta, cogitate qd oporteat de ea credere, qd ad illam deceat respōdere, sic Maria fecit, q̄ quamuis ab angelo ueridico, summi dei nūcio, & ad optimū finem misso saluaretur, & laudaretur, cogitabat tamen examinans sapientissimē, qualis est ista saluatio, ne quid inconsulte respondisse uideri posset.

¶ De ordine orationis Gabrielis ad Virginem.

T ait angelus ei. Ne timeas Maria, inuenisti. n. gratiā apud dñm. Ecce cōcipies in utero, & paries filiū, & uocabis nomen eius Iesum, Hic erit magnus, & filius altissimi uocabitur, & dabit illi dñs sedē Dauid p̄ris sui, & regnabit in domo Iacob in æternū & regni eius nō erit finis. Cogitabūdam Virginē, & p̄ humilitate ac reuerētia timidā, Gabriel p̄ oratoris officio ad bene audēdū inuitat, cōmonet & inducit, declarādo salutationem de qua Maria cogitabat eē utriq̄ cōueniētissimā. Cogitas o S. Virgo qualis sit mea hæc saluatio, & bene facis, sed inter cogitandū bene spera, neq̄ timeas o Maria q̄ te dixerim grā plenā, Nihil uerius, nihil accōmodatius te salutādo dicere me decuit, imo dicere non potui, inuenisti. n. gratiā apud dñm. Apud quem dñm o Gabriel? Apud dñm dñantium, apud dñm hoibus & angelis impan-tem, apud dñm cui seruire regnare est, q̄ qm̄ per summā clemētiā me misit ad ad te, tanti principis erga te & in oēs hoies beneficentiam tacere non debui. Quia etiā corā rege meo pro te, proq̄ uniuerso mundo gratiā inuenisti, te cōuenientissime salutaui dicens. Ave grā plena. Hoc ipsum cogitando melius intelliges, si qualem grām inuenisti tuo prudentissimo cogitatu examinaueris. Gratia quā inuenisti apud dñm septiformis est, & undiq̄ copiosissima, totāq̄ te replens, p̄ te redundat in oēs creaturas. Cæteri hoies q̄ inuenerunt grām apud dñm, illā ex parte affecuti sunt, Tota in te descendit gratiarū plenitudo, Satis igitur uere dixisse tibi uideri debeo. Ave gratia plena, quę gratiarū fontem continebis, erisq̄ paulo post oīs gratię riuus indeficiēs, propter septiformem gratiā quā apud dñm inuenisti, ego uero dū cogitas, tibi paucis absoluā q̄t & qualia inueneris, aut qd & q̄ti sit qd inuenisti, te nō lateat cogitantē. Ecce cōcipies in utero & paries filiū, & uocabis nomē eius Iesum, hic erit magnus,

DE ANNUNCIATIONE VIRGINIS

& filius altissimi uocabitur, & dabit illi dñs sedē dauid pñs sui, & regnabit in domo iacob in eternū, & regni ei⁹ nō erit finis. Septē sunt hęc priuilegia nemi ni haftenus cōcessa, necq; in posterū cōcedenda. Cui unq; hoīm pñtū est subitō, & de se sola cōcipe, generare, & ardorē libidinis nō sentire? parere & dolore non angī? plem emittere utero penitus illeſo manente? Ecce concipies, Nullus ergo te concutiet libidinis ardor. Quid ita? qm̄ ille in tpe fit, & ad tempus durat, tuus autē conceptus nō erit tpaneus, sed momentaneus. Ecce. i. subito concipies, & statuto tpe subito etiā paries filium. Consentaneū est. n. partū concordare conceptui, quare foetus subito conceptus tpe nō eget in partu, ut subito ingressus est uterū, sic & subito egredietur. Non ergo uiscerū uel membrorū dilatatione, aut uteri aptura torqberis, qā non debet eius egressus uterum apire qui penitus integrū & undiq; clausum ingressus est illū. Dolor uiscerū, dilatatio membrorū sine tpe fieri nullatenus possunt. Tu ecce. i. subito & sine tpe paries, non ergo in partu dolebis. nō dilataberis. In utero, non per imaginationē phantasticā, non. n. infantis phantasticū corpus aliqd inuenies qd quasi filiū tollas, & educare te credas. & tñ educatione non egeat. In utero tuo, tuis intimis uisceribus, in ea corpis parte qua mulieres concipiunt, concipies & tu p gratiam quā inuenisti apud dñm patrē, & apud dñm deū filiū, cui⁹ mater eris in eternum, quē sicut in utero uere concipies, ita de utero uere paries filiū uere de te genitum. Duplex est hęc gratia & haftenus inaudita, sed maiorē adhuc es acceptura. Vocabis nomē eius Iesum, hic erit magnus, Nul lam maiorē gratiam hoīes a deo assequi posse existimāt, q̄ liberos gignere & educare consanguineis patriaq; beneficos. Quibus de rebus q̄to amplius bē nemeriti fuerint filii tanto se parentes foeliciores existimant. Hinc Gracchorum, hinc Scipionū parentes, hinc Coriolani mater ueturia longa adhuc aetate celebres erunt. Filius quē paries de sua familia optime merebitur, suae gēti immo oībus gentibus erit adiūmēto, saluabit genus humanū. Vocabis nomē eius Iesum. i. Saluatorē, quia ex officio cui incūbet nomen habere debet, Studebit autē humane salutē, non uulgarē illi cui studet medicina, nō cui studet militaris disciplina, q̄ duē mœchanicę facultates salutē hoīm p̄cipue accōmodatę esse uidentur, qñ illa ab ægritudine, hęc ab iniuria p̄seruat ciuitatē, & liberat. Non tñ erit saluator sanitatis, non humane tñ tranquillitatis, parua sunt hęc. Hic erit magnus. Adiectiua noīa masculine concepta, sola secundū grāmaticā iñstitutionē stare nō pñt. O Gabriel qd sibi uult, o euāgelista qd loqris tu cū di cis, tu cū scribis? hic erit magn⁹. Magnus qd erit? Magnus erit Iesus. i. magn⁹ saluator. Corpa hoīm morbis effceta sine medicamēte sanitati restituet, mores hoīm cōponet, expugnabit mortē, & infernū, uitia curabit aīarū, easq; a morte ppetua liberabit, pacē terris, cœlisq; restituet, et restitutā cōseruabit in eternū. Erit ergo bñficētissimus filius, quem cōcipies in utero, & de utero paries. Quare pro meritorū excellētia, Magnus erit Iesus. Hęc sane tertia gratię formula maxima est o uirgo foeliciſſima, quā inuenisti apud dñm, & illā asp̄nari non debes. Sed adhuc eminētiorē attende. Et filius altissimi uocabitur, Quod nunc dico cogita q̄tum uis, ad integrū tamen cogitare nō poteris qd sibi uelit,

*Medicine an militem
discipline p̄d arto
magnam*

mortali cui piā filio hactenus dictus, ascribi potuerūt, quartū hoc gratiæ priuī legiū, hoīm & angelorū naturā excedit. Cui, n. angelorū unq̄ dixit deus filius meus es tu, ego hodie genui te: Dicet autē hoc filio quē concipies in utero & paries. Dicet uero eo loci & tps, q̄ res iā indicauerit illū sic esse noiandū. Nā postq̄ sanitates donauerit, & uia ueritatis docuerit & salutis. Paulo anteq̄ per suā mortē illā apiat & p̄ eam ire uolētibus puiā faciat. In mōte Tabor transi- gurabitur, ubi maiestatis sue gloria ex pte mōstrata, pater de nube lucida into- nabit. Hic est filius meus dilect⁹ in q̄ mihi bñ cōplacui, ipsum audite, post quā uocē filius altissimi dei ut erit declaratus, ita uocabitur filius dei. Quis hoc cō- cipiat ut filius dei, fili⁹ etiā tuus q̄ homo es fiat uel fieri possit: & tñ ita erit. De huius gratiæ imensitate ego qd referā nō habeo o sancta uirgo, principiū dicē di de tāta re sumere nescio, finē inuenire nō possū, tu ipsa q̄ cogitas qualis sit mea ista saluatio, cogita cogitare nō posse muneris huius pelagus inenauiga- bile, ita bene cogitaueris, & quis plene hoc non intelligas, ne timeas tñ sed cō- firmare, & totā legationē ausculta, uidebis apte fieri posse qd plene intellige- re non potes. Hanc gratiæ quartā formulā necessario comitabūtur q̄nta sexta & septima ut ei⁹ magnitudinē ostēdāt, Cū gratissimū hoīb⁹ sit bñficos filios & magni meriti p̄create, ad cumulū tātæ foelicitatis accedit. Si pro bñ meritis gloria & ptāte p̄sertim regia sublimētur, & hanc ipsam ptātem sine ui, sine ar- mis, sine iniuria, sed iure optimo, pace & q̄ete cōi oībus cōsequatur. Tuo filio magno illi saluatori, dabit dñs sedē David p̄ris sui, quia dabit deus nō p̄ bella aut fraudes illā assequetur, q̄a dabit sedē patris sui nō dabit aliena, dabit iure nature regnū filio tuo debitū. Dignitatē regiā ob Israelitarū gentiū demerita ad alienigenas Romanos Idumēosq̄ traductā, suā, nedū genti sed stirpi Da- uiticę (unde egredietur) ipse restituet, sed q̄a restituisse parū est, nisi restituta seruētur (neq̄, n. minor est uirtus q̄ q̄rere parta tueri) Ideo q̄ntē foelicitati et grāe tuę addetur sexta, regni. s. restituti nō diuturna tñ sed eterna soliditas. Re- gnabit, n. in domo Iacob in æternū. Quia p̄ adulteriū et homicidiū Dauit suā regni gloriā infamauit, unde undecim tribus cū dimidia à gente Dauitica de- sciscere, aliūq̄ regē sibi cōstituere. Roboam uero Salomonis filiū uni tñ ac di- midie tribui filiorū Iacob p̄sidere decreuit deus. Ne credas uirgo filiū tuū le- sum saluatore magnū, accepturū esse regnū diminutū, illā. s. pticulā cui p̄sede- runt ex Roboā lōga serie descēdētes. Obtinebit filius tuus integrū regnū ma- gni David. Hoc est qd dixi, Regnabit in domo Iacob. Nō in una tribu & dimi- dia, sed sup̄ oēs tribus filiorum Israel, q̄ & alio noīe dictus est Iacob. Regnabit igitur in domo Iacob. i. sup̄ oēs q̄ à Iacob familiā domū ue sumpserūt. Regna- bit etiā in eternū. Quia ptās eius ptās æterna est, & regnū eius non auferetur, ut olim Esaia teste didicisti, Itaq̄ ultra splēdorē celeberrimi in sua gēte regni, regisq̄ celebratissimi naturalē successione. Regnabit in æternū & nō p̄ suc- cessores (ut David p̄missum fuerat) sed p̄ se ipsum. Hæc est sexta formulæ gratia quā apud dñm inuenisti, ut filius tuus regnū integrū obtineat, qd mul- tis iā sæculis manserat laceratū, & p̄ se ipsum illo in æternū potiatur. Accedet adhuc tibi p̄ filiū quē concipies in utero, & paries amplior gloria & foelicitas

DE ANNUNCIATIONE VIRGINIS

singularis. Regni. n. eius nō erit finis. Ninus q̄ primus regnasse creditur, Cy-
rus q̄q̄, & post eū Xerxes, inde Darius, inde Alexāder Macedo, tandēq̄ Ro-
mani q̄ regni fines maxime p̄pagasse legūtur mōtibus tñ mari, aut fluminib⁹
regna sua finierūt. Filii tui regnū mōtes nō claudēt, mare nō angustabit, flumi-
na nō diuidēt, nullis angustabitur terminis. Hoc septimū priuilegiū nemini ex
regibus cōcessum, hāc septima singularis gratiæ formula nascitur ex quarta.
Nā q̄a filius dei uocabitur, & erit, nō decet dei filiū cuius pater oībus mundi
partibus dñatur, qm̄ ipsius est mare & ipse fecit illud, & aridā fundauerūt ma-
nus eius, cuius est terra & plenitudo eius, orbis terrarū, & uniuersi q̄ habitant
in ea, non decet inq̄ talis patris unicū filiū regnū habere limitibus angustatū,
Y p̄sertim q̄a oīa dedit ei pater in manus. Suscipe nūc uirgo Maria munus am-
plissimū gratiæ septiformis, qd̄ p̄ angelū a deo tibi trāsmissum est. Estō uirgo
p̄gnās, puerp̄a integra, illesa corpe, & mēte penitus iuiolata, habeto filiū salua-
torē magnū, qut tuus, ita & dei filius appelletur, & sit, appelletur autē ab eo q̄
mētiri neq̄ pōt, neq̄ uult, q̄ regnum suę gentis integrū restituit, & illo potia-
tur in æternū, cuius regni nulli fines esse possint. Ita expieris te qd̄ dixit ange-
lus affecutā gratiā plenam, & nos de tua plenitudine aliquid participabimus.
Ita cum angelo dicemus omnes deuoto pectore tibi genuflexi. Aue &c.

¶ De uero regno Christi & eius excellentia.

Z Alumniātur hoc loco Iudæi euāgeliū manifestū cōtinere mēdacium,
q̄a nō tenuit dñs Iesus regnū Dauidicū ad minimū tēp⁹, & ipse de hoc
mūdo suum regnum esse negauit. Ideoq̄ tñ a uero distare dicūt q̄ re-
gnet in domo Iacob in æternū, crucifixus ille Marię filius, q̄tū priuatus semp,
& tenuis hō a regni gloria distare nō dubitatur. Extremam p̄terea huius loci
p̄ticulā dicūt p̄ derisum esse uerissimam. Quia regnū qd̄ nūq̄ fuit finē habere
nō potuit, sicut qd̄ nō erit fine carebit. Sed infelices nō aduertunt qd̄ Dauid
dicat in psalmo. Dixit dñs dño meo, sede a dextris meis. Donec ponā inimicos
tuos scabellū pedū tuorū. Ponēdi erāt o iudēi inimici (q̄ estis uos) sub pedib⁹
Christi, qd̄ inuiti cōpletū liq̄do intuemini, & nūc in spū regnat dñs Iesus, q̄ in
fine tēporū regnabit apte in folio Dauid patris sui. Regnabit tūc in æternum
qñ uestra p̄fidia penitus sup̄ata amplius rebellare nō poterit. Sed ut me uerū
dicere, immo euāgelistę sentētiā esse uerissimā intueamini o spōte cæci aduer-
tite hic angelū loq̄ de Christi aduētū secūdo, qñ. s. ueniet filius hoīs in sede ma-
iestatis suę, iudicare simul uiuos & mortuos, & seculū p̄ ignem, sedebit, regna-
bitq̄ tunc in regia sede Dauid, ut iustis retribuatur gaudia sempiterna. Dauid
nāq̄ uultu desyderabilis nostro sonat idiomate, desyderabilissima tunc certe
& oī delectamētorū cōditura plenissima erit piis & iustis Christi maiestas, qñ
facies illa sole splēdidior oē desyderiū iustarū mētū plene cōplebit. Sonat eti-
am nō idiomate Dauid fortis manu. Hic ipse Iesus illa die extremi iudicii ma-
nu fortissimus erit in reprobos, q̄ districti eius iudicii seueritatē nullo adiuto-
re & nulla loci intercapedine poterunt subterfugere, ita sedebit p̄ summā cle-
mētiā, & māsuetudinē, bonis p̄miā statuēs, p̄ summā uero fortitudinē, & inui-
tabilē iudicii p̄tatem reprobis supplicia decernēs. Regnabit in domo Iacob, q̄

supplātor est habitus. In æternū, Qñ his quitia supplantarūt, p̄mia æterna q̄ dederit cōseruabit. Eos ecōtra q̄ uirtutes & uirtuosos hoīes fraudibus supplātarūt p̄enas meritas luere cōpellet in æternū. Ita o infelices regni eius q̄d regnum est iudicii aliqñ erit principiū, nunq̄ erit finis. Solā literē supficiē hoc loco alii calūniatores examinantes, ut detrahant euangelii maiestati dicunt Gabrielē archangelū uerbosum nimis, ac quasi nugatorē idē bis dicere, satis. n. fuerat dicere Regnabit in æternū. Frustra eorū opiniōe addit, Regni eius nō erit finis. Qm̄ liquet q̄d æternū est finē nō hēre, Vtinā noctua hic aqlam uisu debilem, aut bubo, elingūē psittacū non diceret, Vtinā hi sapient & intelligerent æternū durationē dicere, finis uero carentiā amplitudinē regni monstrare, dixerat angelus. Hic erit magnus, Hanc postea magnitudinem monstauerat ex noīs gloria. Filius altissimi uocabit. Ex gloria regni regnabit in æternum, ex regni amplitudine. Et regni eius non erit finis. Ipsa terra finit aq̄s, aqua, aere, aer, igne, Ignis æthere finē capit. Oīa q̄ sub luna sunt finē hñt & orbis lunæ ambitu clausa sunt, Cœlorū q̄q̄ orbes se inuicē finiunt. Amplissima itē sphærarum certa usq̄ ad centrū linearū diametriq̄ dimensione a deo finē accepit. Regnū hoc o detractatores terminis t̄p̄aneis caret, & nullis naturæ finibus continet. Non ergo est terrenū regnū. Mementote qm̄ deus exaltauit illū, q̄ de uirgine natus est, & iuxta Gabrielis p̄missum, dedit illi nomē q̄d est sup̄ oē nomen, ut in noīe Iesu oē genu flectat, cœlestiū, terrestriū & infernorū. Ita intelligetis q̄a regni ei nō erit finis, qñ regnat in terra, sub terra, & supra terrā, & amplissime sphære claudī nō pōt uirtutis eius imēsitās, qm̄ ut a principio diximus sphæra est intellectualis, cui centrū ubiq̄ est, & circūferentia nūq̄, æternū ergo est regnum eius, q̄a cōtinet oīa, oīa moderat, nihil est q̄d illū fugiat uel angustare sufficiat. Hoc cognouit ille q̄ dixit, Si ascendero in cœlū tu illic es, si descendero in infernū ades. Si sumpsero pennas meas diluculo & habitauero in extremis maris. Audite Christū ipsum o Iudæi, audite & uos nimis arguti, Regnū meū nō est de hoc mundo, hic. n. fluxa & finita sunt oīa. Caret fine atq̄ confinibus regnum meū, mea sunt oīa, orbis terrarū, cœlorūq̄ plenitudo mea est, possum rogare patrem & exhibebit mihi plusquam duodecim legiones angelorum. Nullum adiecit determinatū numerum ministrorum, ne regnum finibus angustatum se habere monstraret, Non igitur loquax fuit angelus Gabriel, non fuit nugax Lucas euangelista, sed sapientissime ambo paucis multa cōphēdentes, optimi iste scriptoris ad nos instituendos, & ille consumati oratoris officio functus est ad sanctā uirginē confortandā ut salutatione tanta se dignā cognosceret, qm̄ septē quas diximus gratias incompatibiles mox solo mētis assensu esset acceptura. Vnde merito gratia plena diceretur & esset.

¶ De responsione Virginis angelo data.

Ixit autē Maria ad angelū, Quō fiet istud qm̄ uirū nō cognosco? Anteq̄ d nuncio rñdeat uirgo prudentissima (q̄d sapiētes faciunt) ea q̄ a legato dictis obstare uidebant p̄ interrogationē adducit in mediū dicēs. Quo modo fiet istud &c. Quoniam me ipsam totam deo uoui integram penitus cōseruare, & Ioseph sponsus meus meum hoc uotum cognoscens integer mente

DE ANNUNCIATIONE VIRGINIS

ac corpe manere cōstituit. Ne credas o Gabriel q̄a uiro sum despōsata me p̄ nuptias appetere filios, iā cōuenimus sp̄s meus & ego cōuiuere foedere maritali, & i puritate manere uirginea, hactenus uirgo p̄māsi, uir mecū nō fuit, ut liberis opam darē, ad hāc ip̄am rē Ioseph maritus meus p̄ uoto uirginitatis ne q̄t accedere. Virū nō cognosco de p̄terito, de futuro cognoscere iā non licet.

D Quō ergo fiet istud q̄d dixisti, ut i utero cōcipiā, & de utero pariā, cū sine uiro istud nō fiat? Virū non cognosco, Præterito tm̄ uel p̄nti tpi sermonē nō accōmodat, sed p̄petuo intentionis p̄posito, q̄d q̄a trāsiturū nō erat in p̄teritū, sed in æternū p̄māsurū immobile, p̄nti significātissime usa est dicēs. Virū non cognosco, Instar eorū q̄ carnes nō comedere, aut uitā in religione p̄petuo agere uouentes dicūt carnes nō comedo, p̄priū nō possideo, meā uolūtātē nō p̄sequor. Quo sermone nō p̄ns tm̄, sed futurū p̄petuo intēdūt significare.

C De declaratione narrationis suæ per Gabrielem.

E **s** Pirīt⁹ sanct⁹ supueniet i te, et uirt⁹ altissimi obūbrabit tibi. Sapiētissima est uirgīs dubitatio, cui angel⁹ cōfirmādo simul & cōfutādo r̄ndet sapiētissime. Nescis Maria q̄ corpa generāt, uirtutē nō a corpe sumere, sed a spū. Cur q̄sō semina cocta (q̄tūlibet solida) si fuerint seminata nō germīnāt? q̄a spiritib⁹ germinatiuis p̄ cocturā sūt penit⁹ exānita. Cur nimia humiditate, nimia itē ariditate semīa terre credita min⁹ afferūt segetis? quia illa spūm quē semina gerūt p̄focat, ista deuorat. Cur aīalia añ p̄fectā etatē, & post exhaustā maturitatē nō generāt? q̄a utrisq̄ tpi⁹ spūs sensitīu⁹ illis debilis ē, nō sufficiens genituræ, Vñ est i muliere sterilitas, nisi q̄ illa sicut & terra nimia humiditate susceptū semē redigit i putredinē, uel nimia caliditate uires eius exhaurit & spūs semīales penit⁹ eneruat? Ita sane oīs gñatio uim uigorēq̄ sumit a spū. **F** Tres autē secūdū substantiā i uniuerso sūt spūs, Vegetatiu⁹, sēsitīu⁹ et itelligēs, horū ifim⁹ uegetat tm̄, medi⁹ sētit & uegetat, eminētissim⁹ itelligit, sētit & uegetat. Hec mihi si nō credis, crede rerū oīm magistrę nature, q̄ fallere neq̄t, Hæc spēs ut nūeros hēt. Sicut igit nūer⁹ mīor siue īferior supiori uel maiori nūero cōtinet, ita p̄fectio tota speciei īferioris i spē supiori cōcludit, nisi. n. ita eēt ab ul̄tīa creatura ad sumā sine medio natura trāsiret, q̄n eēt aliq̄ p̄fectio i spēbus infimis quā medię nō cōtinerēt. Nōne tota plūbi p̄fectio cōtinet i cupro? cupri i argēto, argēt⁹ i auro? Nōne q̄d pōt p̄ses poterit p̄fect⁹? Qd⁹ p̄fectus? poterit impator? Nōne q̄d pōt miles p̄ militis officio pōt alē ductor siue agmini p̄posit⁹ & q̄d iste pōt, duci exercit⁹ est tributū? Oīs politia, oīs ars, oīs natura cōfirmat p̄fectiōes īferiorū supiorib⁹ cōtineri. Corpa spiritib⁹ subesse, existimo oēs hoīes hoc iō satis itelligere, q̄ isti mouēt, illa mouēt, Ergo q̄ corpi sūt cōmixta uel sociata, min⁹ p̄fecta cognoscere q̄sq̄ debet q̄ penit⁹ īcorporea, q̄m p̄ mixtura cū corpe, pati magis illa p̄nt, min⁹ agere, ecōtra, ista magis agere min⁹ pati, Sed q̄d inde o Gabriel? Multū. Quia existēs sine corpe spūs gignere poterit i corpe gñatiōis opi accōmodato. Qñ spūs bñficio corp⁹ cum spū sociatum id facere pōt. Cōfessum est. n. p̄fectiores naturas oēm p̄fectionē naturarū minus p̄fectarū in se cōplecti & negari nō debet uim generādī aliquid esse perfectū. Quare hanc uirtutē spiritui iesse credere debēt oēs q̄ rōni cōsentanea sentiūt.

Quanto uero fuerit eminētiōr spūs, tāto magis id illū efficere posse erit cōsētaneū. Hoc est o sācta uirgo qđ dixi ego Gabriel, Spūs sanctus supueniet in te. Cōcipies nō uirtute corpis, sed spūs, nō cuiuslibet gregalis spūs, sed sancti, solidi, īmutabilis & penitus incōcussi. Oēs creati spūs finiti sumus, ideōq; nō penitus firmi. Spirit⁹ increatus oēm hñs uirtutē, oīa pspiciēs, oīm artifex, mēsurās oīa, mēsuratus à nullo, mutās oīa, à nullo mutatus, hic supueniet in te, ut sine uiro solo à spū sancto adiuta cōcipias, supueniet aut nō humano usū non creato, sed diuino, increato, infinito, & penitus ineffabili. In te. In uirtute tua totus erit. Vt me intelligas o Maria spūs purus & sanctus nō p cōmixtiōē aliq̄ sed p p̄sentiā intīmā erit in tua mēte, in uiribus tuis, tibi dabit ut filiū cōcipias, et uirgītātē nō amittas, nihil igit fiet in te, qđ te, qđ tuę p̄fessionē uirgītatis nō deceat. Qñ q dat tibi cōceptū est spūs. s. q cū sit sine corpe, uirgīnitātē tuā à te nō debet auferre. Videtis nūc q̄ pauculis uerbis angelus Gabriel Marię iterrogāti satisfecerit abūdāter. Nunc quēso ne pigeat horū uerborū audire mysteriū. Tria sunt hęc uerba, Spūs sanctus supueniet in te. Spūs sanctus maxīmā indicat autoritatē siue uirtutē. Supueniet, modū opandi demōstrat, agēdi nimirū principalē rōnem hēbit, uicē patris penitus in geniturę rōne, nō in cōmixtiōe obtinebit. Quia sanctus, i. firmus & īmutabilis est, admisceri nō pōt, In te iā dixerat angelus, cōcipies in utero, hoc ut cōfirmet nūc dicit. In te. Nō supueniet p extrīsecā tm, nō p imaginatā p̄sentiā, nō p illusiōē ostēsā, sed in te, in tuo utero, in q̄ concipies ueniet spūs sanctus p supioritatis & principalis agētis uirtutē. Vim uerborū et eorū sēsum audisti, nūc rōnem numeri eorū attēde. Quia hic nūcius à tribus diuinis psonis est missus, q̄a inter deū & hoīes inter hoīes et angelos missus est cōponere pacē, q̄ tres sunt spūs rōne pollētes. Tribus uerbis satisfecit interrogāti uirgini, p quā cōlestia, terrestria & inferna, iā audito à sēculis mō erāt impatorē habitura. Spūs sanctus. Attinet hoc ad diuinū spiritū. Supueniet. Ad angelos spectat q̄ sup hoīes sunt. In te, pro hoībus dicitur, de q̄rū numero est sācta uirgo cui dicit hodie angelus. Aue &c.

¶ De obumbratione Virginis Marię à spiritu sancto.

T uirtus altissimi obumbrabit tibi. Quod tribus dixerat uerbis, tribus aliis exponit, ipsum audite, Dixi o Maria. Spūs sanct⁹ dicere nolui uirtutē altissimi, qm̄ uirtus hoc sermone meo mētis habit⁹ nō sonat, sed opandi facultatē quā Aristotelici ultimū de potētia dicūt, illud uidelicet p qđ natura suā exit in opationē, ut illa sit uirtus altissimi p quā altissimus opatur, opatur aut p uolūtātē q̄ sancto spiritui appropriata est, quare spūs sctus uirtus est altissimi, qm̄ altissimus p uolūtātē oīa opatur. Qz ergo dixi spūs sctus itellige sācta uirgo uolūtātē dei, q̄ est tota uirtus p quā altissimus opatur, ita qđ supueniet nō erit aliud q̄ uirtus altissimi, q̄ diuina uolūtas, q̄ oīa pōt ut scit de⁹, & oīa scit idē de⁹ ut pōt ipsa uolūtas. Qz dixit superueniet, iā itellige qualiter fiat. Obūbrabit. Sicut. n. umbra alicuius arboris uel tecti te cōtegit totā neq; cōprimit, te circūdat, neq; urget, ita ad instar umbrę uolūtas dei te cōteget totā, nō grauabit, te circūdabit, neq; uiolabit. Qz dixit In te, nūc cōsydera, Tibi uoluit dixisse. i. ad uolūtātē tuā, Nō erit spūs sanctus in te ut locat⁹ in lo

DE ANNUNCIATIONE VIRGINIS

co, nō inq̃ ut thesaurus in arca, īfinitus est, claudi nō pōt, neq; tu illū capēs, sic si se īmittere uellet, erit in te sicut umbra arboris in re adūbrata esse cōspicitur, q̃ obūbrato corpe nō concluditur, sed in conclusis uisceribus opatur. Exptā ne es aliqñ o Maria iter faciēs aestatis tpe ardorē solis, dehinc ad arborē aliq; declinās, teporē umbrę. Arboris umbra calorē mitigat, & refrigerat ītestina, cuius uirtus si interius accedat ad uiscera, non tñ est illis īclusa, unde appropriate loquētes significantius diceremus arborē uiatoribus umbrā facere, q̃ illis umbrā inesse. Sico Maria q̃a ad pcreādā in utero tuo sobolē, necesse est sanguinē tuū moueri, & ad locū gñationis tm̃ sanguinei liq̃ris pagentē uirtutem trāsmitti, q̃tū corpori infantis compaginādo natura satis esse constituit, & hic motus sine mordacis delectationis aculeis fieri non consueuit, ipsa q̃q; mordacitas, tāto solet esse uehemētior, q̃to q̃ concipit est uegetatior, & humor gñationis est purior, tu uero cū sis ætate florētissima, & cōplexione tpatissima, humor insup ad hāc gñationem p̃stādus a te, corruptus non sit, sed purus & incontaminat⁹, delectationē maximā si senties, mordacitas carnis, & medullarū ardor te non lædet. Nihil affectus tuę subripiet rationi. Perstabis semper in integro mētis usu, non rapieris, non absorbeberis ardore libidinis, nullus erit in tuo corpore motus, quē recta ratio penitus non moderetur. Eris perpetuo tui tuęq; mētis compos, faciet uero hec in te altissimi uirtus. Tibi, ad utilitatē tuā, ad gloriā tuā, ut mater fias, gaudia si matris sentias, iniuriā matris, incēdia matris, libidinē matris nullatenus experiaris, q̃a uirtus altissimi tibi faciet umbrā, ut bñficiū conceptus habeas, defectus uero eius oīno non sentias, q̃a es gratia plena.

¶ De conclusionē confirmationis factę per angelū, Deo & q̃d nascetur ex te sanctū, uocabitur filius dei, Quę dixit & declarauit, nūc concludit. Hęc certe consentanea sunt. Principale agens hāc tuā cōceptionē spūs est sanctus, uirtus est altissimi, uolūtas sanctissima, tu illi cooperās, pposito es uirgo pura, casta, sancta, coopādo illi, ista non perdis, & concipis, manes sancta & generas, Quales causę, tales effectus, qualis arbor talis fructus. Sācto corpe, sancta mēte, sancto pposito cōcipies, fouebis paries, educabis. Ideo q̃d nascetur ex te m̃re sanctissima, sanctū erit, imo uero erit oīm sanctorū sanctissimū, qñ p sanctissimā dei uolūtatē & tuā illi cōformē ex te sanctissima m̃re nascetur. O parētes hic aures arrigite. Vultis liberos habere modestos, sobrios, benemoratos? sobrio corpe, sobria mente generate, Multū opatur in filiis generatiū dispositio. Quia Maria est corpe & mēte sancta, q̃a de spiritu sancto concipit, ideo q̃d ex ea nascitur sanctū est. Tu incēsus libidine, crapula ructās, fetēs ac spumās mero, generādis liberis incūbis, & credis aut speras modestū filiū generare? Sit modesta m̃r, sit p̃r sobrius, sana mēte sint ambo, mutuo non insaniāt, non furiēt, sint plene semp compotes sui, filios generabūt, quales tēpore gñationis ipsi conueniūt. Quia sancta es tu dum concipis, tu p̃r dū generas, ideo q̃d nascetur ex te sanctum erit. Non est hęc mea sentētia, Gabrielis est, ab illo discite hęc & audiamus reliqua. Vocabitur filius dei. Dixerā supra, filius dei uocabitur, nūc idē confirmo & aptius narro qm̃ ex his q̃ dixi id necesse est confiteri. Oīs recta uocatio siue nōiatio^a rei p̃prietate surgere debet. Pōt ne quisquā alterius uocari fili⁹, q̃ cuius est uirtute

generatus? Genitus est aut hic ab æterno, ab initio. s. & añ secula dei uirtute deo inq̄ generāte, & hic idē nascetur ex te altissimi uirtute obūbrante te, ergo si uero noīe q̄s eū appellare uoluerit, altissimi dei filiū (habita geniture rōne)

¶ De probatione conclusionis.

(uocabit.

T ecce Elizabet cognata tua & ipsa cōcepit filiū in senectute sua. Exē
e plo nunc confirmari p̄bationē attēdite, Et ecce, de p̄nti cōstat q̄d dico
 non te remitto ad exēpla uetustate sepulta, non ad futurorū expecta-
 tionē te pēdulā teneo. Ecce nunc inq̄, Ecce aspice q̄d ætate tua inceptū est, q̄d
 nūc manet Elizabet cognata tua. Non te p̄ extranea, & q̄ non possis cognosce-
 re circūduco, familiare, domesticū, cōsanguineū habes exēplū q̄ mea p̄missa
 confirmo. Anna mater tua ut bñ nosti sororē habuit Hīsmēriā, de qua Eliza-
 bet nata est, secūdo igitur consanguinitatis gradu cognata tua Elizabeth, quā
 nunc in exēplū adduco. Et ipsa concepit filiū in senectute sua. Non incertū est
 hoc exēplū, constat expimento, uēter eius intumuit, ex duabus tertiis partibus
 foetus iā maturatus est. Hic illi nāq̄ mēsis est sextus q̄ portat & fouet in utero
 q̄ uocatur sterilis. Nō est hoc uulgare uel tritū, rarissimū est. Vocatur sterilis
 usq̄ nūc, usq̄ ad senectutē sterilis māsīt. Et nūc senex de annoso, & uiribus ex
 hausto marito concepit. Sed q̄d cōe cū huius Virginis conceptu, q̄ Virgo in
 eternū māsura est hoc habet exēplū o Gabriel? Si Elizabet concepit, si est in
 eius utero semestris foetus, Si uir eius senio deficit, si uterq̄ p̄ uulgata sterilita-
 te, pro iuuēta consumpta suscipiēde sobolis spem amisit, tñ de uiro suo illa cō-
 cepit, tu adulescētule in uirginitate p̄manēti de solo spiritu obūbrāte cōceptū
 p̄mittis. Aliqd uideo in Elizabet unde iuuatur ad sobolē concipiēdā, officiū
 s. uiri q̄tūlibet senis. Aliqd uideo in Ioachim, unde iuuatur ad generādū, suæ
 s. uxoris opificiū. Nihil cū tua narratione hñt ista, q̄a uirū ut dixit sancta Vir-
 go penitus non cognouit. Nō utitur inq̄ illa uir meus corpe meo in obsequi-
 thori, non ego suo. Audite angeli sapiētissimā rōnem, & intelligetis exēplum
 rei p̄bādē aptissime conuenire, qm̄ Elizabet grādæua & sterilis est, semē q̄d
 in iuuentute fouere non potuit, quō exhausto calore iā senex maturabit. Io-
 achim plenus annis & debilis q̄ p̄ oēm uitā spiritum suo semini non dedit, ut in
 uxoris utero coagulari, confoueri, p̄mutari ad sobolē sufficeret & maturari,
 quō in sua senectute p̄stare hēc poterit semini suo senectute confecto? Non
 est hic conceptus uirtute gignētū, cū hæc sit grandæua & sterilis, ille senex &
 debilis, exhaustus uterq̄. Nemo. n. dat q̄d nō hēt, a dei uirtute est q̄ semini de
 bilissimo spūm & uirtutē sua sola uolūtate potēter imittit. Dat. n. deus mirabi-
 liter qñ uult, cui uult, dat inq̄ p̄ter solitū naturæ ordinē q̄d dare uult. Ita dat p̄
 miraculū uigorē huic semini, huic m̄ri. Virtus tñ cōcessa his senibus p̄ter natu-
 rē solitū morē generātibus, secūdū naturā fctū in m̄ris utero cōfigurat, q̄a ni-
 mirū sup̄ naturę uires a deo uirtutē cōcipiēdi accipit Elizabet, cōfouēdiq̄ ui-
 gorē, secūdū naturā uero suscepto munere fungitur, ueluti si deus cēcū mox il-
 luminet, aut mortuū reuocet ad uitā, dat deus p̄ miraculū lucē oculis, q̄ luce su-
 pra naturæ ordinē p̄stata naturę ordine utuntur, & uitam sup̄ naturę uires tri-
 butam a deo accipiēs q̄ fuerat mortuus, iuxta naturā uiuēs secūdū illā opatur.

DE ANNUNCIATIONE VIRGINIS

Si p̄ medicinā q̄s recipiat sanitatē, nōne fani hoīs p̄ naturā, nō p̄ artē munere fungetur? ut acquirendi ratio sit ab arte p̄fecta, acquisiti uero muneris usus a natura p̄cedat, ueluti si quēpiā fundo donaueris. tuo illū accipiet iure ac bñficio, suo utetur & iure & cōmodo. Sed ad exēpli p̄ angelū adducti rōnem redeamus. Si rerū creatarū ordinē inspiciamus, qđ quēso facilius est bono pictori: p̄ se ipsum p̄fecte alicuius similitudinē pingere, an p̄ rudē & inhabilē alterius manū quā trahat & moderetur? Rursus si manu alterius aliqd efficias, debili id manu an forti melius exeqr̄is? Forti p̄fecto. Facilius est igitur nostro intelligendi usu uirtutē dei p̄ se ipsā gñationē efficere, q̄ p̄ debilia & inutilia senis hoīs instrumenta. Facilius est etiā p̄ uirtutē integre, uegete, robuste adulescentis, & ex sanguine eius puro, in utero uiuaci embrionē deū cōpingere, q̄ fractē senio mulieris & manchē in itimis uisceribus, eiusq̄ mēbrorū & sanguinis ministerio hāc eadē opari, Quare angeli cōfirmatio per lineam rectā rationis incedit sapientissime, qm̄ est certissimæ mentis humanæ captui consensaneum, eum qui difficilius opus impleuit facilius pręstare posse si uelit.

¶ De probatione eiusdem conclusionis.

- T** Via nō erit ip̄ossibile apud deū oē uerbū. Ne q̄s crederet aliqua magis, aliqua minus deo esse facilia, ne inq̄ diuinæ uirtuti aliqd difficultatis obstare posse q̄s crederet, sui exēpli rōnem Gabriel angelus declarat his uerbis, Quia non erit ip̄ossibile apud deū oē uerbū. Hęc qđ sibi uelint intelligere uolētes, qđ sit uerbū primo oportet accipe, qđ strictim hic dabim⁹, qm̄ in sermōe de natiuitate saluatoris nr̄i copiosius hac de re dicere locus erit.
- V** Verbū hic ergo esse credamus nō uocis sonū, nō partē quādā grāmaticę orōnis dictā uel scriptā, sed cogitationē in mēte signatā, q̄ in se ipsa repugnātiā nō includit. Verbū inq̄ est qcqd sine cōtradictiōe mēs cogitat. Si cogites non esse deū, nullū uerbū cogitas, pugnāt. n. esse aliqd, & nō esse deū, si cogitas p̄terita nō esse p̄terita, nullū uerbū cogitas, qm̄ nō p̄teriisse & p̄terita esse inuicē pugnāt. Si cogitas hoīem esse sine aīa rōnali, sine mente, nullū uerbū cogitas. Hęc. n. pugnāt hoīem esse, & aīam rōnalē illū nō hēre, cū sit aīa pars & forma hoīs, & totū sine partib⁹ esse rōni neq̄at cōsentire. Oīa igitur q̄ cogitam⁹ p̄ter rōnis repugnātiā uerbū hnt in nobis, hāc ipsam. s. cogitationē in mēte formatā. Ip̄ossibile etiā meminērim⁹ dici solere qđ difficile factū est. Dicimus im̄possibile est me tibi nūc pro credita pecuniā satisfacere. Ip̄ossibile est podagra laborātē plene sanari. Nō sunt hęc ip̄ossibilia penitus, ut nulla possint effici rōne, sed incōmodū & durū est primū, alterū uero arduū & labor. Sic intelligi uoluit Gabriel ip̄ossibile, ut sit sensus. Nō erit ip̄ossibile, non erit difficile apud deū, diuinę uirtuti oē uerbū oēm cogitatū ab ea sine repugnātiā efficere. Etem⁹ q̄a uirtutis altissimi et oīa finita infinito cōpata tātūdē distare necesse est (ut sup̄ mōstrauimus) oīa æque facilia esse deo factū nos cōuenit cōfiteri.
- X** Sed nō ut stulti intelligūt absolute cōfiteri debemus. Ip̄ossibilia. n. q̄ pugnātiā cōtinēt de⁹ facere nō pōt. Sed oīa q̄ uerbū hnt. i. q̄ sine pugnātiā mēs cogitat, deus efficere pōt. Nō ergo minus est possibile o sancta Virgo ut deo iubēte sine uiro filiū in utero cōcipias. q̄ alia mulier p̄ uirū, q̄a pōt deus utrūq̄ si uelit, non est

non est deo difficilius cōceptū dare sterili, q̄ fœcūdā, uetulā, q̄ ætate florenti, Aequē oīa pōt, q̄d tu p tuā sapiētīā optime nosti, Acq̄sce igit̄ rōni uerbum in mente forma, firmiter crede deū q̄ me misit ad te uelle id p̄stare quod per me tibi promisit, cuius rei gratia me ad te oratorem destinauit. In hanc sentētiam paucis uerbis angelus perorauit, qui a principio dicere inceperat Aue &c.

¶ De sapientissima & modestissima Virginis responsione.

Cce ancilla domini fiat mihi secūdum uerbum tuum, Restat audire uirginis responsionem, quæ certe eo est mirabilior quo uerbis breuior, sententiis copiosior, fructu suauior. Discite ante oīa matronæ, discite uirgines non esse loquaces, breuiter respondere, humiliter & ad integrū propositis satisfacere, audite Mariam & diligenter attendite q̄ paucis, & q̄ modestis uerbis satisfaciatur oratori. Ecce ancilla dñi. Scio o Gabriel oēm creaturam plus esse oportere deo subditam q̄ dño seruum. Scio dei uirtutē æque omnia posse q̄ uelit, & q̄ simul in re creata stare p̄nt illū posse simul efficere. Aequē em̄ oīm dñs est, oīa q̄ illi æque sunt subdita æque indelebili, æque impmutabili seruitute. Quia non iure belli, i. hoīm feritate, aut perfidia q̄bus bella gerūtur nec p̄ter nec contra institutum naturæ hæc seruitus constat, sed indissolubili lege naturæ, quam non bellica tempestas superinduxit, sed trāquillitas pacis impmutabilis solidauit, cui inuiolabili legi & inuitabili q̄ fuerit creatura p̄stantior, obsequētiorē esse necesse est. Memini & me o Gabriel dei mei creaturam ab eo mente rōneq̄ donatā, si quas ille gratias supinduxit recensere uelim, dies me deficiet. Pro eis me teneri arctius & feruentius obedire debere libens profiteor, & constantissime uolo o Gabriel q̄ dixisti Aue, & me regia salutatione dignam existimasti, fortasse pro tua modestia benefeceris, sed mea sententia ancilla sum, non regina, Ecce ancilla promptissima oīm optimo iure ancilla dñi qui te misit. Quia dixisti gratia plena. Ante tuam salutationem & legationis expositionem noueram me plus gratiæ affecutam q̄ sperare debueri uel optare. Nūc uero orōne tua plus mihi tribui cognosco q̄ cape sufficiat cœlum & terra. His igitur qm̄ uiribus meis satis esse nequeo, mētis promptitudine, & seruiendi delyderio dei uoluntati me totam dedo. Fiat mihi, non facere confido tam grandia, fiat in me dei beneplacitum. Quia uero dixisti, Dñs tecū, & pro sua clementia ille (ut dixisti) mecum modo incomphensibili esse dignatur, essem profecto inexcusabilis nisi dño tam gratioso parerē. Absentia nāq̄ principis aut præsētia non cognita negligentiam obsequii potest in subdito excusabilem reddere, nunc autem mihi dñs præsens est & mecum est, id uero ego ignorare non possum a te nuncio tali ac tanto de his sufficienter edocta, Quia dixisti, benedicta tu in mulieribus. Non ego me cæteris præfero fœminis ad imperium, sed pro omnibus hominibus exhibeo ancillam ad obsequium, quibus ut prosim, Fiat mihi secundum uerbum tuum. Hæc tua legatio mihi et uniuerso humano generi salutaris, quatenus omnes homines tuæ annunciationis & mei consensus, mei cōceptus, & partus beneficio, secum inuicem, cum angelis sanctis, cum domino deo nostro, pacem hic acquirant per gratiam, & functi uita mortali, fœlices perfruantur æterna. Amen.

DE NATIVITATE DOMINI IESV SERMO
CHORDA SECUNDA

Idimus gloriā eius, gloriā quasi unigeniti, a patre plenū gratia & uerita
te. Ioānis primo. Gloriā & foelicitatē nostrā, gloriā sanctorū angelorū,
gloriā dei prīs oīpotētis filii & spūs sancti, quā Gabrielis ministerio &
sacētissime uirgīs cōsensu, secretis in penetralibus inchoatā supiori sermōe mō
strauim⁹, de⁹ ipe cūctis gētib⁹ hodie palā fecit. Qm̄ unigenitū suū Spūs sancti
uirtute ī sanctissime uirgīs utero hoīem factū, auctū & nouē mēsiū tpe matura
tum, inde q̄si de suo thalamo spōsum eduxit, & in forma hoīs infantulū p̄sepis
angustia

angustia circūclausum pastoribus p̄ angelos, magis p̄ stellā demonstrauit. Fu
 erat sup̄ oīa q̄ dicere uel cogitare hoīes possunt excellentissimū hoībus pri
 uilegiū, deum hominē fieri, & in utero uirginis salua utriusq; naturæ ueritate,
 utrunq; contineri. Sed hoc ipsum qm̄ in occulto erat, gratiam tantam aut glo
 riam ad nos pertinere non poteramus agnoscere, nisi de matris utero nascēs
 deus simul & homo, cum hoībus in terra uersaretur ut homo. Est igitur ope
 p̄cium post annunciationis. i. Saluatoris nostri conceptus celebrata gaudia na
 tiuitatis eius gloriam recensere. Qm̄ ut annunciationis mysterium nostræ sa
 lutis origo. primūq; principium est, quando quidem uitæ & operum domini
 nostri Iesu Christi hic fundamenta sunt iacta, ita natiuitas quam colimus, hæc
 ipsa nos facit intueri. Hoc est quod Ioannes euangelista pro nostri sermonis
 argumēto, pponit. Vidimus gloriā eius, gloriā quasi unigeniti, à patre plenū
 gratia & ueritate. Quæ sentētia qm̄ biptita est, bipartitam orationem de glo
 ria natiuitatis domini nostri Iesu Christi nos habere persuadet, quæ sit, & un
 de sit in medium adducendo. Quæ sit huius natiuitatis gloria euangelista no
 ster pro æternæ genituræ ratione altissime scripsit dicens. In principio erat
 uerbum, quousq; dicit. In mundo erat. Inde generationem temporaneā prose
 cutus est, usq; dum dicit. Verbum caro factum est. Cōcludit tādē de utraq;
 dicens. Vidimus gloriā eius, gloriā quasi unigeniti. A quo uero sit, & per
 quæ fiat paucis postea absoluit, à patre dicens, plenum gratia & ueritate. Gra
 tia secundum hominem. Veritate secūdum deum, hic qui natus est hodie ple
 nus à patre luminum, gloriā suā per hæc duo, gratiam. s. & ueritatē, ubiq;
 gentium celeberrimā, & super omnia fulgentissimā comprobāt.

Aec iam sigillatim à Ioāne discamus magistrorū optimo, quippe qui
 h ab ipsa sapientia dei domino Iesu edoctus est omnem intelligentiā ue
 ritatis. Dico Euangelista præ cæteris deo charissime, dic sapientiæ ra
 diis illuminatissime, dic de sacro dominici pectoris fonte fluentis euangelii, q̄
 lætificat ciuitatem dei faciate plenissime, dic quæso, doce nos supplico, q̄ sit
 hæc gloria quam uidimus. Sumus enim tenebræ, & tantam lucem non comp̄
 hendimus. Tu Ioannes missus à deo, ut testimoniū phibeas ueritati, q̄ licet lux
 non sis, tñ lucis testis es, & certissimus index, indica nobis q̄ sit hæc gloria. Res
 est altissima o filioli, quam nisi fides credat, sermo non explicat. Timēs ac tre
 mens ad tantam lucem indicandam uobis accedo, ne forte fulgor eius oppri
 mat nos. Scrutator quippe maiestatis opprimetur a gloria, si pro rei dignita
 te loqui uoluero, ego deficiam, uos certe aut nihil penitus accipietis, aut capie
 tes aliquid dirumpemini. Totus etenim mundus tātæ ueritatis gratiæ ue scin
 tillam capere non potest. Si minus aliquid dicere aggrediar, iniuriā faciā tātæ
 maiestati, sed quoniam ad hoc missus sum (Nam fuit homo missus à deo, cui
 nomē erat Ioānes, hic uenit in testimoniū, ut testimoniū phiberet de lumine)
 Pro tenuitate mea quo me fungi efflagitatis fungar officio. In primis tamē de
 me ipso testimoniū meum attendite. Non erat lux, sed ut testimonium per
 hiberet de lumine. Aperte hoc loco Ioannes se lucem esse negat, lucis uero
 non ut magistrum, sed quasi testem se indicem profitetur, illamque cum

DE NATIVITATE DOMINI

timore ac tremore nobis manifestare promittit hac lege, ut si quid luminis perciperimus, non à Ioanne nos id habere existimemus, sed ab eo qui est lux uera, quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum.

X s Cio multos de Ioanne Baptista exponere hoc quod dicit Euangelista
Fuit homo missus à deo. Quā sententiā pro doctorum auctoritate & sapiētia, q̄ illam tradiderunt, suscipiendā & retinendā existimo, & ego colo, ita tñ ut mihi liceat (qm̄ dominus p̄stare dignatur) euangelistam de se ipso decētissime locutum intelligi posse. Vltimus hic oīm euāgelistarum scripsit euangelium rogatus ab Asiæ episcopis. Neq̄ uero horum gratia tñ, sed cum uideret Corinthii & Hebionis zizaniis malarum hæresum domini sabaoth triticeam messem contaminari, illis asserentibus dominum IESVM Christum nō uerum deum, non uerum hominem, sed phantasticum aliquid extitisse, ad homines tamen in melius reformandos de cælo missum, zelo fidei feruidus & nihilominus suis uiribus non confusus indito Achaicis ecclesiis ieiunio, & episcopis presbyteris & populo simul instanter orantibus, ut illi largiretur dominus scribere euangelicam ueritatem, unde Corinthii & Hebionis mala dogmata extirpari, & in fasciculos mitti ad comburendum ualerent, scribere cœpit euangelium, ubi post incomprehensibile principium. In principio erat uerbum, & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum, hoc erat in principio apud deum, omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil quod factum est, in ipso uita erat, & uita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt. Quis tam impenetrabiles sapiētiae ueritates adduxit in lucem, & cum adduxerit cum humilitate & modestia manifestat dicens. Fuit homo missus à deo cui nomen erat Ioannes, qui. has tantas talesq̄ de prima ueritate sententias scribere cœpit. Cur deinde scribat, edisserit, Venit enim in testimoniū, q̄ testis missus est, Vt testimonium perhiberet de lumine ueritatis. Nō erat ille Ioannes qui missus est lux sed missus erat à luce, ut testimonium perhiberet de lumine. Quasi dicat, non ego illumino, sed luminis testis & index accedo. Humilitatis autem & modestiæ gratia loquitur de se ipso, quasi de tertia persona, instar Moysi penthateucon describentis, ne iactanter de se scribere uideretur. Hunc ego sensum adducere non auderem, nisi idem Ioannes illum bis circa finem sui euangelii in principio epistolæ canonicæ, & in exordio Apocalypsis aperte conscriberet. In euangelio nempe de quo narrare proponat ostēdens, ubi scripsit. Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Qua ratione hanc tantam nouitatem & inauditam ueritatem scribere, & eidem attestari audeat, mox adiungit dicens. Vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti à patre, plenum gratia & ueritate. Testimonium de solo auditu non sufficere, & testē de uisu, de propria præsentia, deq̄ conteste deponere ad faciendam fidem, spiritu sancto illuminante Ioannes edoctus eodem spiritu sancto ductus ad scribendum, & attestandum Christi diuinitatem dixit. Vidimus &c. Vbi si Ioannem Baptistam solum testem adducere uoluisset, concinnius erat dicere, uidit. Sed quia se testem, & Ioannem Baptistam contestem, spiritu sancto iubente adducere proposuerat.

proposuerat, Ideo dixit. Vidimus, uterq; .s. nostrum Ioannes Baptista & ego. Quia igitur subsequenter dicat idē Euangelista. Ioānes testimoniū phibet de se ipso, & clamat dicens. Hic erat quē dixi, & plura subnectat, scribat à Ioanne Baptista de Christo predicata, & Christo exhibita non ideo negare oportet ipsum Euāgelistā se testē asserere. Qñquidē p unicū testimoniū Corinthii & Hebionis dogma puerum cōfutari non poterat. Duorū autē de uisu, deq; scientia concors testimoniū, insanā hāresim detegere, & confutare sufficebat. Horū igitur non ignarus Ioannes, consulto dicit. Vidimus gloriā &c. Adhuc ne ambigi posset, Ioannē quasi testē ad scribēdū Christi diuinitatē accessisse statim post crucē mortēq; saluatoris enarratā adiungit. Et q uidit testimoniū phibuit, & ille scit quia uera dicit, ut & uos credatis. Narrata porro resurrectione dñi Iesu, cum libro finē imponeret, quasi pro fide scriptorū suum nomen adiiciens scribit. Hic est discipulus ille q testimoniū phibet de his, & scripsit hęc. In principio q̄q; epistolę suę, q̄ inter canonicas numeratur, ne in asserenda euangelica doctrina testis officiū recusare uideretur, ita scribit. Quod fuit ab initio, qd audiuius & uidimus oculis nostris, qd, pspeximus, & man⁹ nostrę contractauerunt de uerbo uitę, & uita manifestata est, & uidimus & attestamur, & annunciamus uobis uitā æternā, q̄ erat apud patrem & apparuit nobis. Cui sententię plane & aptissime concinit eiusdē Ioannis initium scribendę apocalypsis, dicēs. Apocalypsis Iesu Christi, quā dedit illi deus palām facere seruis suis, q̄ oportet fieri cito, loquens p angelum suum seruo suo Ioāni, q testimoniū phibuit uerbo dei, & testimonium Iesu Christi q̄cunq; uidit. Cur nunc me pigeat interpretari de Ioanne euangelista illum locum. Fuit homo missus à deo, cum ipse Ioannes iuxta finem, & in fine euangelii, & in præfatione epistolę canonicę, & in exordio Apocalypsis, hanc meam interpretationem tam aperte conscribat, ut qui me huius loci uerum interpretem negant. Ioannes ipse conuincat. Post hanc igitur meam ut uidebitur fortasse interpretationem, sed ut ueritas habet, Ioannis Euangelistę de se ipso narrationem. Quoniam idem Ioannes ad domini Iesu Christi diuinitatem reuertitur ostendendam dicens. In mundo erat, & mundus per ipsum factus est. Nos etiam ad id redeunt, unde orsus est Ioannes, huius natiuitatis quę sit gloria ab eodem Ioanne discamus. Illum audite.

¶ Noui & ueteris instrumenti initiorum concentus.

N principio erat uerbum. Ante oīa uideamus quomodo testamētorum ueteris & noui initia sibi respondeant. Dū uetus ordiretur dixit Moyses. In principio creauit deus ccelū & terrā. Dicit Ioannes dū nouum fundat. In principio erat uerbū. Moyses. Terra erat inanis & uacua. Ioannes. Verbū erat apud deū, & deus erat uerbū. Moyses. Tenebrę erant sup faciem abyssi. Ioannes. Quod factū est in ipso uita erat, & uita erat lux hominū & lux in tenebris lucet. Moyses. Spiritus dñi ferebatur super aquas. Ioannes. Et uerbū caro factū est. Vter istorum altiori orsus est tono? Vter solidiora iecit fundamēta? Qm̄ ex initiis, (qd dici solet) subsequētia facile dignoscuntur,

Z

DE NATIVITATE DOMINI

- & ex illa mosaica testamētū uetus, carnalibus hoībus figura fuit, & quasi umbrā ptransiens, non mirū si à mutabili creatura sumpsit exordiū, & corporū digestionē, dispositionē, ordinē ante oīa demonstrat. Nouū uero testamētū
- A** q̄a fulgor est luminis spiritualis & sempiterni, spiritualibus q̄q̄ traditū est uirīs manens in æternū, à spiritualibus, ab æternis, & penitus immutabilibus incipere debuit. Nemo hic miretur si ab euangelio Ioannis nouū testamētum initiū habere a me scriptū inuenerit. Scio ante Ioannē, Matthæū, Marcū, Lucāq̄ euangeliū scripsisse, sed & ipsum Ioannē ante euāgelii historiā pphetiā apocalypsis (inscrutabiliū diuinorū secretorū pelagus & abyssum) scripsisse me non fugit, & nihilominus nouo instrumento euangeliū Ioannis initiū dare dubitare nō possumus, q̄n̄ inde incipit euangeliū ordiri, unde fidei christianæ prima fundamenta sunt iacta. Tres euangelistę priores, Matthæus inquā Marcus & Lucas à tpaneā dñi Iesu Christi natiuitate historiā texunt, Christū aut̄ hoīem fuisse, & Mariā matrē habuisse, nemo negat. Ipsum uero dei patris filiū, & uirtute spūs sancti de matre in tpe genitū & natū sola fides p̄dicat christiana, & solidissimū hoc habet fundamentū. Sup̄ q̄ totius nostrę catholicę religionis structura cōsurgit. Ioannes igitur q̄ ante oīa hoc ipsum fundamentū
- B** stabilire aggressus est, meritisime nouo testamento principiū dedisse p̄dicatur. Neq̄ uero iccirco noui instrumenti pagina p̄postere traditur, q̄m sapientissima mater nostra, sancta catholica ecclesia paruulis ab initio lac dare iccirco constituit, q̄a solido cibo uesci nondum poterant. Quis.n. energuminus catetizari cupiens ad christianam fidem consequendam, quis inq̄ durus, impurus, rudis, gentilium deliramentis imbutus, emoliri, purgari, poliriq̄ desyderās moribus christianis, statim feratur. In principio erat uerbum, quod baptizati & exercitatissimi theologi tam multi simul omnes digerere nequerunt.
- Ed redeamus unde discessimus, & q̄d Ioannes, q̄d Moyses p̄fantes dixerint discutiamus. Dixit Ioannes. In principio erat uerbū, Dixit Moyses. In principio creauit deus ccelū & terrā. Est ne utrinq̄ dictū idem
- C** in principio? Minime, Quinimmo nō minus hæc distant q̄ finitū ab infinito sit remotū. Principiū nanq̄ in q̄ erat uerbū oīm principiorū principium est, à nullo principiabile, oīm finiū finis est, à nullo finibile. Est inq̄ principiū a quo oīa prodeunt, p̄ q̄d fiunt oīa, & in q̄ manent oīa, ad q̄d oīa tendunt. Non sic Moyse se habet principiū. Est.n. ut sic dixerim principiatū, ab hoc ipso principio de q̄ loq̄tur Ioannes, ut sequentia manifestant. In principio creauit deus ccelū & terrā. Quid sibi uult hoc? nisi q̄ oīm creatorū primū sunt ccelum & terra? Primū uero creatorū (q̄a creatū esse nemo dubitare pōt nisi desipiat) principiū de q̄ Moyses loq̄tur, creatū à principio p̄ nostrū euangelistā descripto cōfiteri cōpellimur, q̄d si durationis alicuius initiū asseueres Moysen esse loquutū, q̄n̄ dixit. In principio creauit deus ccelū & terrā, ut dixisse uoluerit, primo æuo incipiente. Vel in principio temporū deus creauit ccelū & terrā, illud æuū constabit esse creatū, q̄a tunc primū incipe describitur, cū deus creauit ccelū & terrā, & q̄d cū creato incipit esse, creatū siue aliunde formatū esse
- E** necesse est. Audi nūc euangelistā. In principio erat uerbū. Nullā creationem nullam

nullam nouæ rei pductionē intelligere potuisti. Erat dicit, non fuit, non fuerat, non erit. Erat sonare dicimus, qđ nonidū pterit, & ptm tñ spectat, ita ut rei pmanentiā cū respectu tñ ad ptereuntia euāgelista significaret, apposite scripsit erat. Sed qñ erat o euangelista? Semper. Quia erat in principio oīm. Nō igitur aliquando aduenit, neq; profecto primo principio aliquid noui accedere potest, cuius non est spectare futura, uel amissa conquirere. Erat in principio, quod non habet, fuit, quod caret fuerat, quod erit recipere nequit. Erat semper in principio primo, quia inde excludi nunquam potest.

¶ De Verbo.

Vid primū erat in hoc primo principio o euāgelista? Verbū. Memi
 q ni me pollicitum superiori sermōe plane monstratur qđ apud theolo-
 logos, qđ inq̃ in christiana disciplina uerbum significare sit solitum.
 Sed si uerbi huius de q̃ loānes loq̃tur rationē à me expectatis, fallimini omēs,
 non est meum dare uobis, non ego sum tanti, nouit & potest id p̃stare solum
 oīm primum principium, qđ hoc uerbum plane nouit, & totum hēt in se, &
 semp hēt, & continet totum, & est ipsum uerbum. Declarabo p uiribus qđ sit
 creatum uerbum, inde uerbi huius increati rationē (p ut idē dederit) in me-
 dium afferā, neq; p substantiā, sed per umbrā. Quis. n. increati uerbi splendorē
 ferat totum, ad qđ cōcipiēdū (ut superiori tractatu habitū est) sanctæ Mariæ
 uirgini. pleng iā grā, uirtutis altissimi umbra fuit necessaria. Multa & fere oīa
 aīalia motum hntia hnt uocē, si modo pulmone non careāt, uerbum iter illa
 hēt solus homo. Quid ita? Qm̃ uerbum mēte. i. certa ratione formatur, & in
 mente sola recipitur. Bruta igitur qm̃ dāt sine mēte sonum, sine uerbo esse no-
 tissimum est. Licet. n. affectus suos uoces indicare uideātur, qā tñ non certa aī
 ratione, sed mera sensuum passione momētanea hoc faciunt, hēre uerbum di-
 ci non debent, Remoue tu qđ eorum urgebat affectum, remoue inq̃ q̃ in illis
 irascibilē aut concupiscibilem excitāt appetitū, cessabunt reddere uoces, Nō
 est igitur garritus auium, aut sibilus, non iumentorum mugitus, hinnitus, aut
 balatus, non ferarū rugitus aut stridor, non q̃libet uox bruta uerbi nuncia, sed
 passionis. Verbum autem a mente est, & manet in illa, per uocem uero ei⁹ in
 q̃ natum est, & per audientis aurem q̃si uehiculus transferetur. Vt alibi id est
 in mente audientis per ista esse incipiat, et ubi prius erat esse non desinat. Sola
 igitur uox hoīm uerbi nuncia inter aīantium uoces, solum os hoīs ad uerbum
 manifestādum uehiculum est extremū. Ipā tñ uox hoīs uerbi nomen ideo sor-
 titā est, qā illud uehit. Est hic opepcium intelligere (qm̃ mentem uerbi paren-
 tem, & sedē diximus) eos q̃ mente magis excellunt, q̃ sensibus & corpis moti-
 bus minus occupātur, meliora & altiora uerba in mēte concipe & parturire,
 de ea parere, & ex ea emittere, q̃ fit ut q̃ hoīes minus passione feruntur, q̃ inq̃
 minus aguntur sensibus, plus ualeāt intellectu, & meliora uerba forment, cō-
 foueant & eructēt, altiora loquantur & saniora. Fit etiā ut animę hoīm exutæ
 corporibus. uel q̃ corpora resumpserūt spiritualia id est legi spūs libenter &
 sine murmure, sineq; difficultate obtemperantia (qā ueritatē lucidi⁹ intuētur)
 meliora longe uerba habeāt, q̃ q̃ sunt in corpe corruptibili, qđ aīam aggraua
 d

DE NATIVITATE DOMINI

re experimento sentimus. Fit etiā ut sancti angeli q̄ mole corporis nullatenus degrauiantur, qui nullas aīales sentiunt passionēs, qui sola ratione ferūtur, uerbum semper habeant æque perfectum secundum se, nostro uerbo longe perfectius. In hoc enim ab angelis paulo minores facti sumus, q̄ uerbum eorum secundum substantiam semper est idem, licet pro rei mutatione quandoq̄ uarietur in illis. Nostrum aut̄ suapte natura uariari cōtingit, & penitus tolli. At primum principium angelos & homines creans atq̄ conseruans, quoniā est mens sine fine, uerbum habet penitus immensum, unicum semper, & penitus inuariabile, nullam additionem accipere potens, quoniam est immensum, & immēsi est augeri minui ue non posse. Pugnant enim immēsum esse & crescere, neq̄ minus pugnant inter se augeri non posse, & posse minui. Triplex igitur uerbum esse iam constat, Humanum, Angelicum & Diuinum, his commune est à mente procedere, rei p̄sentis similitudinem p̄ferre, præsentiē illā tenere, & per notitiam consequutam eiusdem rei esse præsentiā.

¶ De Verbo hominis.

Vid sit nunc humanū uerbū, qd̄ angelicum, & qd̄ diuinū non sit, sigillatim cōsyderemus, ut intelligamus q̄tum fas est, quale sit, immo quale non sit uerbum, quod Ioanne docente erat in principio. Et in primis humanū uerbū qm̄ est infimum, nobisq̄ domesticū examinemus, ut deinceps ad angelicum ascendētibz, diuinum saltē de longinq̄ nobis aspicere liceat, & uidere qd̄ non sit. Verbum humanū est p̄sentia spiritalis obiecti in mente hoīs formata & per obiecti spiritalē similitudinē, mentisq̄ uigore mēti indita, unde obiectum discernitur à mente, & illi p̄sens manet secundū notitiam consequutam. Nemo putet ad metam logicæ disciplinæ esse hanc diffinitionē assignatā, ubi idem bis dicere diffiniendo non licet. Per quattuor tñ causarum genera, humanum uerbum esse circunloquutum existimemus. Videt infans inter multos homines patrem suum, quem tamen non solum p̄m appellat, sed & multos alios. Quid ita? Quoniam mentis adhuc caret officio, ut beneficio paternæ præsentiæ utens, mentisq̄ uigore, patris similitudinē in mente compingat, qua similitudinē adiutus, cum uult patrem discernat ab aliis. Crescit hic infans, & iam rationis compos effectus, non tātum lineamētā cōia paterni corpis, sed propria & in primis paternæ faciei figuram examinat. Deinde incessum, corpaturā, uocemq̄ cōsyderat. Ita quis patris faciem, non dum uideat, patrem tñ intrantē domū audita eius uoce dignoscit, neq̄ iā alios uiros patres, sed unū & unicū agnoscit & meminit. Hunc si interroges patre etiā longe remotissimo, qs̄ tibi & qualis est pater? Rñdebit sine mora. Iulian⁹ mihi pater est, facie oblōga, rubicūda, barbata, statura p̄cera, uoce clara, sermone frequēti, totq̄ in unū cōgeret q̄litates, ut alius iā itelligi neq̄at illi p̄r eē, q̄ cui⁹ similitudinē in mēte retinet adunatas. Hoc ego dico uerbū qd̄. s. puer de suo p̄re in mente sibi formauit. Formauit aut̄ bñficio paternæ p̄sentie. Nisi. n. patrē uidisset, nūq̄ suæ mēti ei⁹ similitudinē ididisset. Quod dixi de infante & puero, nūc de adultis experiamur. Vult Socrates discere musicam, examinat uoces, sonorum numeros inuestigat, comperit ex his nascentes harmonias,

mente signat, & iuxta illas de uocibus, & de sonis regulas format, ad quas modulatur uocē & sonū. Musicę uerbū ita Socrates acq̃siuit. Sic de qualibet disciplina liberali, sic de medicina, sic de qualibet arte mechanica licet experiri. Nunc datę descriptionis partes p̃ hęc ipsa exēpla declaremus. Intellectū pueri de suo patre, ppriā notitiā acq̃rentis. Intellectū itē Socratis, musicas rōnes uel artiū quarūlibet metas & modos congrere studentis, mentē uoco. Ita tñ q̃ solus intellectus mens nō sit tota, sed idē cū uolūtate totā cōpleat. Volēs. n. & puer & adultus studiū apponit ad illa q̃ discimus cōsequenda. Mens ergo cum noiatur, intellectū cū uoluntate cogitate. Patrē obiectū menti pueri concipiamus. Qm̃ quasi obiectur, siue obuius sit menti se exercenti ad congrēdas pprietatū similitudines spirituales illius rei circa quā se exercet. Sic sonū uel uocem obiectum menti Socratis agnoscamus, dum musicę studet. Sic corpus hoīs, sic adminicula q̃bus conseruatur sanitatis tempore. Remedia etiam quibus instauratur lapsum, obiectum esse menti medicinā discere cupientis intelligamus. Sic reliqua circa q̃ uersantur liberales disciplinæ, & q̃ mechanicæ facultates uersant, mentium illas discentiū aut exercentiū se secundū illas obiecta esse persuasum sit. Similitudo porro horū obiectorum menti acquisita, & in illa retenta, unde mēs iudicat de obiecto est profecto spiritualis id est nō longa, non lata, non profunda, non ponderosa, hæc. n. mentem q̃ spiritus est subintrare non possunt. Qñquidem susceptū opus sit suscipienti esse conforme. Quare lapis non est in aīa, sed species lapidis. Imago igitur q̃dam rei quicquid corporeæ, carens lineis, carens pondere, carens calore, & illa oīa nihilominus (ut experimur) p̃ferens, est quam humanū uerbū diffiniens, spiritualis similitudinis noīe nuncupauit. Hęc porro similitudinē duo menti imprimunt. Obiectum à q̃ similitudo illa deciditur, & mētis uigor, cuius uirtute recipitur & retinetur. Hinc nascitur in mente obiecti p̃sentia, dum mens prōpta est, per retē tam similitudinē quale sit obiectū, etiā sit absit, palam facere, & dū adierit de illo iudicare. Hoc ultimū id est p̃sentialitatis ratio rei cognitæ, spiritualis similitudinis beneficio, conseruata in mente hoīs, uerbū humanū a theologis existimatur. Causa igitur per quā, secundū quā, siue formalis uerbi humani, est ipsa p̃sentialitatis ratio. Causa de qua siue materialis est species, siue spiritualis similitudo, ex qua fit ipsa p̃sentia. Causa efficiens, siue unde motus, mēs est, & obiectum. Causa cuius gratia siue finalis est nosce obiectū, & sic habere p̃sens p̃ notitiā, ut de illo qñ uult iudicet, & circa illud opetur intelligendo atq̃ uolendo. Sed q̃a dum sumus in hoc sæculo nihil intelligimus per suimet substantiā, qñ per sensus externos & phantasmata inde suscepta interius conseruata, examinata, & quasi cribro excussa, tandē mentis acie intelligere nos oportet, & uerba formare (ut sic dixerim) legitimū uerbū nostrū esse non potest. Licet .n. in mente quasi matre legitima concipiatur, & ab illa formetur, tñ à rei substantia q̃ ex parte legitimū est generās, non procedit, sed à substantiæ accidētibus p̃creatur. Hinc uenit q̃ si duo obiecta ualde similia, puta duo oua, aut duæ nuges, eiusdē coloris, magnitudinis, ponderis & figuræ, mētibus nostris occurrant, uno nunc nobis, ostenso, deinceps alio, postea simul utroq̃, quod

DE NATIVITATE DOMINI

prius ostēdū fuerit nō satis plene iudicemus, sed unū sepe pro alio accipiamus. Non. n. eorum substantiæ (q̄ legitimus parens notiæ esse deberet) mens nostra se iūgit, sed accidentibus sibi inuicē similibus, substantiæ uero penitus extraneis. Quare quæso si cuprū aut æs archimista, auri argentiue uestiuerit accidētibz, q̄d est cuprū aut æs, argentum aut aurū esse mens nostra concipiet: Nisi quia ab adulterino progenitore, adulterinā & falsam iudicii sobolē (quod uerbū diximus) nasci necesse est. Ita uerbum nostrū, q̄d à rerum creatarū accidentibus, & à nostræ mentis acie hic formatur in nobis, falsum esse sepe contingit, quod si fuerit uerum aliquando, perfectum esse certe nunquā potest, Verbum uerum quod per fidei christianæ disciplinam concipitur, lōge p̄fectius est, & fallere nunquā potest, qm̄ eo parente procreatur, qui licet euidentiā minime p̄stet, q̄a nō uult, errorem tñ aut falsitatem uel deceptionē afferre non potest, qm̄ ueritas est prima, atq̄ sincera, cui falsitatis macula appropinquare non potest. Adhuc uerbum hoc nostrum à mente q̄ illud paritur, degener quandoq̄ fieri contingit, si parens fuerit flagitiis inquinata. Nanq̄ menti hoīm q̄d & uasis uinariis sæpe cōtingit. Vinum q̄umlibet odoriferum & purum, uegeti tetro odore contaminatē immisum, mox inficitur, & saporem bonæ naturæ commutat in tetrum. Sic lac cū bene nutrire sit solitum, in male disposito stomacho mox acescit, putrescit, & in malos humores stomachi uitio commutatur, unde bonum nutrimentum fieri debuisset. Ita in mente mali hominis se res habet. Quamuis enim quæ peruersus uidet, quæ ue audit bona sint, tamen in eo uertuntur in malum. Sic uidet machinator scelerum duos colloquentes, qui reuera boni sunt uiri, & non nisi bona piāq̄ loquuntur, suspicatur tamen illos aliquid machinari. Quid ita? Qm̄ & ille machinator est. Sic uidet luxuria sordidus uirū aliquē ac mulierem q̄umlibet continentes, loco honesto, modesta facie, simul habere sermonem, mox cachinnatur, existimans illos talia uersare sermonibus, qualia ipse uersare mēte solitus est. Videt iracundus zeloq̄ uindictæ perditus, quem sibi statuit inimicum forum aut ecclesiam adeuntem, mox manū capulo ensis apponit, quasi qui nihil minus cogitat q̄ cedes & uulnera illum quærat ad necem. Comperitum est latronem, uel de alio scelere sibi cōscium, duos colloquentes procul aspicientem, & quid loquerentur penitus ignorantē, de se, de suo scelere credidisse illos simul habere sermonem, & ad negandum quē dicerēt accessisse. Ita dum hi aliud agunt, & hic aliquid rebus suis conducens, agere putauit, suo malo uerbo detexit crimen. Didicimus pueri. Conscius ipse sibi de se putat oīa dici. Vt ergo cū Dauid dicere possimus. Eructauit cor meū uerbū bonū.

S Ante omīa bona, mēte nobis est opus, Mens em̄ uerbo nostro plus est q̄ mater. Illa si quid agit ad foetū, cum illum maturauit a se dimittit. Mens agit ad similitudinē spiritualē de re formandam, similitudinē formatam suscipit, fouet

T maturat, & continet maturatā. Quare bonā mentē habere studeamus, si ueritatē cupimus intelligere. Qm̄ in maliuolā animā nō intrabit sapientia, neq̄ manebit in corpe subdito peccatis. Bonā mentē nobis dabunt bonorū uiroꝝ consortia, bonæ confabulationes, honestatis officinæ, honesta negocia. Ita

namque bonæ menti bona iungentur obiecta, per quæ bonū semper eructabitur uerbum. Et de humano uerbo dixerimus hætenus. Quod quia dum hic sumus, id est dum peregrinamur, futuram nostræ mansionis ciuitatem inquirentes angelorum uerbo multo minus perfectum est. Postea uero quā per uenerimus in patriam illi ferè per omnia assimilabitur, ut intelligamus quale nostrum uerbum dum beati erimus in patria futurum sit. Quale modo sit angelicum uerbum nos considerare delectet.

¶ De Verbo Angelorum.

St certe bonorum angelorum uerbum, utroque parente legitimū. Quā non sensu adminiculo, non auxilio phantasmatum, quæ de accidentibus hauriuntur, illi intelligunt, quando sine omni corporis organo, per intellectus acutissimam uirtutem rerum substantias penetrāt, & illas funditus intuentes, earum ultimas differentias plane nouerunt, unde iam falli nō possunt accidentium fucis. Mens insuper eorū in bono firmata, nihil iam potest deprauare, quod sanum in se concepit atque reposuit. Hæc ut intelligamus non erit fortasse ociosum adducere quæ & quomodo sancti angeli intelligāt. Intelligūt enim aut creatorem, aut se ipsos, aut creaturas eis proximas, aut remotas ab illis. Nihil enim est amplius in uniuerso mundo quod queat intelligi. Creatorem intelligunt, uel per speciem illis concreatam, uel per ipsammet dei substantiam eorum se intellectibus per sese sicuti est manifestantem. Iam uos conspicio flagrare desiderio, quod audistis plenius intelligere. Iam uos interrogantes intus agnosco quid sit hæc species, ad quid concreata sit, & quāmodo diuinam essentiam sufficit præsentare, cum hæc finita sit, illa penitus infinita. Attendite diligentius dum uestris his tam altis expectationibus satisfacio. Creauit deus ab initio omnes angelos, ut illum super omnia colerent, colere autem incognitum quis poterit? Cognouerunt igitur ab initio suæ creationis omnes angeli dominum deum creatorem suum, quem ab initio colere debuerunt, non autem tunc eius essentiam mentis oculis aspexerunt. Non inquam diuina natura se illis sine intermedio aperte monstrauit, hoc enim solis plene beatis mentibus tribuendum est, cum hæc ipsa uisio uel sit beatitudo perfecta, uel beatitudinis pars maxima in illa cōsistat. Vtpote quæ primum saltē fundamentum sit, unde culmen foelicitatis assurgit. Angeli uero ab initio beatitudinis capaces quidem conditi sunt, non tamen beatitudine plena in sua creatione donati. Non enim aliqui eorum miseros se ipsos facere potuissent, cū sit beatitudo status omnium bonorum aggregatione perfectus. Securitas uero soliditas permanentia, & ut sic dixerim inamissibilitas, sit in bonorū possessione maximum condimentum. Constans est igitur tam bonos quam malos angelos deum ab initio cognouisse. Constans est etiam diuinam naturā, se illis penitus & sine medio tunc minime demonstrauisse. Cū uero omnis notitia mentis acquiratur aut per rem penitus ostensam, aut per speciem rei, id est per similitudinem in mente perceptam, est consentaneum aliquam similitudinem diuine essentiæ mentibus angelorum fuisse concreatam, quæ illis diuinam naturam ostenderet, non quidē penitus clare atque distincte, sed quasi confuse & subob-

DE NATIVITATE DOMINI

scire, ut scilicet deus esse cognosceret, qualis uero esset pro sua capacitate nondum plene discerneret. Experimur hoc in mentibus nostris, quibus natura persuasum est esse deum, qualis uero quantus uel sit, quo magis cogitamus minus assequimur, minusque explemur acquisita notitia. Quinimmo intelligendi desiderium quasi exuries cibo odorato nobis famelicis accrescit. Non enim ille se nobis ostendit aperte, sed per effectus admirabiles, quos uidemus in mundo imaginamur quasi per odorem mundi moderatorum quendam, quem dicimus deum;

Y Nec tamen hic dixisse uolueri angelos ab initio non melius deum agnouisse quam nos. Illi enim sine formidinis ambiguitate deum esse cognouerant, non solum creaturas quae tunc fortasse non erant. Nec per aliquos discursus, quia & ipsi fallere solent, ut nobis contingit, nihil habentibus in creaturis, quod deum proprie & ad unguem (ut sic dixerim) imitetur. Vis haec melius intelligere? Imaginare in speculo certi hominis effigiem apparere, liceat oculo tuo illam effigiem intueri, faciem cuius simulacrum representatur in speculo uidere non liceat. Alteri uero neque faciem neque imaginem liceat intueri, sed uoces aliquas, motus & lineamenta quaedam percipere, hominem quidem praefertim, sed incertum, ita ut ex his accidentibus autumet quispiam hominem stare, sed quis ille sit penitus ignoret. Adhuc melius ut haec intelligas finge aliud speculum & hominem laruatam cuius laruae simulachrum representetur in speculo, licebit (ni fallor) ex laruae specie, figuramque membrorum cognoscere quendam hominem esse prope, quod uero ille sit iudicare non dabitur, quae eius effigies, quod color, quae figura sit, agnoscere plene non poterit. Concreauit deus mentibus angelorum, nescio quid simile sibi, per quod angeli oculus spiritualis ab initio deum cognouit quasi in imagine uisa per speciem in speculo relucentem, ipsam uero diuinam substantiam nullus angelus plene uidit, nisi postquam est confirmatus in gratia. Nec enim deus angelis per se ipsum ostendere uoluit, nisi prius per obedientiam & amorem se eius aspectu dignos illi reddidissent. Tenet nempe usus aetatis nostrae, ut si qui potest uiri mulieres in locis semotis educatas, quas nunquam uiderunt despondere proponant, earum imaginem non faciei tantum, sed corporis, puritatem, & uenustatem ostendentem, per picturam uidere studeant. Sic & maritorum futurorum, foeminae imagines permittuntur aspicere, coram uero illos uidere uel alloqui penitus prohibentur, nisi inter illos fides matrimonii sit firmata. Ita omnipotens deus spiritibus angelicis ut primum ab initio conditi sunt, imaginem suam in specie monstrauit, quam quidem ueluti picturam eorum in mentibus concreauit, se ipsum uero facie tenus distulit monstrare, donec per obedientiam & charitatem, nexu quodam fidelitatis illi se submitterent. Hanc ipsam creatoris speciem primi parentes acceperant, sicut & angeli. Prius, namque creaturas mente discerneret, & ex illis creatorum agnoscerent, dominum deum qui illis precepta monitaque tradiderat agnouerant, quod non nisi per concreatam speciem potuit euenire. Hanc dei agnitionem quam diximus ab imaginis eius specie, non a re siue essentiae quam deus est, ostensione clara peruenire, omnes angeli boni pariter & mali acceperunt ab initio, hanc omnes retinent, & semper habebunt, neque propter peccatum mali angeli illam amiserunt, non inquam aliquando deum penitus ignorauerunt. Quoniam nulla culpa fuisset tunc penitus ignotum non colere,

& nunc penitus ignotum odio habere non pnt. Habent igitur ab initio malī angeli inditā speciē, p quā nunc illū timent, tremunt, & eius iussibus obtēpare coguntur. Sed hęc ipsa species in illis obscurata est. Nequitia nempe eorum quasi laruā superinduxit. Vnde fit q̄ dei bonitatē in specie huiusmodi non aduertunt. Iustitiā uero tantū cogitantes quasi puniēdi rigorē oderunt semp. Hęc ipsa species sine larua mentibus hominū si Adā non peccauisset, indita fuisset clara atq̄ pfecta, qualem ab initio deus angelis & hominib⁹ infundere dignatus fuerat. Sed quia in Adam peccante obscurata est, nō penitus tamen amissa, omnes homines dum fiunt, illā obscurā accipiunt. Nō enim melius se habentem illā assequuntur, q̄ primi parentes quando genuerunt potirentur eadē. Hinc est q̄ ut primū usus rationis hominibus accedit, uiget in uniuersis religionis opinio, & studium colendæ diuinitatis. Hinc etiā est q̄ hactenus nulla inuēta est tam efferata barbaries apud quā colendī deū aliqua cura non fuerit. Hęc ipsa species de qua loquimur, fortasse fuerit lumē illud qd̄ Dauid B cantauit in psalmis. Signatum est super nos lumen uultus tui dñe. Sed inter obscuratiōē demoniarū mētū & humanarū hoc interest, q̄ illæ illuminātis beneficentiā nō discernunt, & discernere amplius nō possint, larua iniquitatis & pfidiæ cui quasi callus obductus est, per obstinationis duritiē prohibentē. Isti uero discernūt, quibus insup obscuratūq̄ est nō irrepabiliter, quoniā non p desperationis laruā, nō p obicē obstinationis irreuocabilē, sed p fragilitatis & ambiguitatis obstaculū impediti sūt, qd̄ fides purgat, spes fugat, charitas

Species intelligibilis finita q̄modo infinitū possit ostēdere, (exterminat.

Vomodo hoc lumen, hęc species, hęc spiritualis similitudo finita cū q sit, deum infinitum representare aut notū facere possit, nunc ostēdere conuenit, qd̄ facile fuerit, si meminerimus sculptores minimis lineis, uastorū animalīū integra corpora designare, etiā latos fundos, montes altos, flumina tortuosa, maria uasta, oēm terræ faciē cosmographos una in mēbrā nula ante oculos ponere non est representandi, ostendendi, aut motū facien di ratio, commensurationis lege uincita, non est inq̄ necessariū tantam esse figuram ostendentem, quantū est quod per illam ostenditur, similitudo in his requiritur, non æqualitas, neq̄ similitudo ad hoc ipsum necessaria est, quæ p easdem consurgat qualitates, qm̄ omnis pictura, omnisq̄ statuariæ artis opificiū m̄ redigeretur ad nihilum, si qm̄ statuæ uel picturæ non uiuunt, uiuētes homines præ se ferre non possent, si colores carnem, si lignū, si æs, si lapis hominem designare, & cōmemorare non posset. Est inter signum & signatum conuenientia quædam, q̄tate commensurante, qualitate adæquante non limitata, sed quadā (ut sic dicamus) correspondētia, quodā ue concentu, plane cōcenta, quā si imitationē dixero, qd̄ melius dicā uere nō habeo. Itaq̄ species illa quā dixim⁹, tā etsi diuine maiestatis imēsitati cōpata, minor sit pulice ad mēsuram mūdi, hēt nihilominus imitatiōis aliqd, et quasi uestigii unde dei naturā ostēdere possit, neq̄ uero falsum aliqd uel falso ostēdit, q̄a deitatē totā et infinitatē eius nō pferat, & pferre nō ualeat, sicut nō fallax est pictor dū p colores & figuras hoīs lineamēta designat, & mores mōstrare nō pōt, nō uires

DE NATIVITATE DOMINI

animi, non uocē, nō sensum, nō incessum. Satis iā cōstet angelos ante peccatū deū cognouisse per speciē concreatam, nūc insuper per eandem speciē bonos illum agnoscere sine larua, malos obscure, & quasi per laruam. Secundum hanc agnitionem certum insuper sit deum utrisq; præsentem, & hanc præsentiæ rationem esse in angelis primum uerbum.

¶ De secundo Angelorum uerbo.

Ognouerūt angeli fortasse etiā ante peccatū dñm deū creatorē suū
C p creaturas, hoc quale sit in iam adducto exēplo constabit. Si cogitabimus Socratē Platori agnitū non p suę lineamenta faciei, nō p effigiē uisam in speculo, uel picturā, sed p uocē, p incessum, perq; alia hoīs habitū indicantia, hæc quis certi uiri formā neq̃ant demonstrare, hoīem tñ ostendunt. Veluti si hoīs uestigia cernas in puluere, hoīem pteriisse cognosces. Quis sit aut q̃ sit iudicare plene nō poteris. Ita angeli ccelos, stellas, stellarū fulgores motus horū certos, elementa metas seruantia, corū tam multiplices, tāq; admirabiles mixturas cōsyderantes, cognouerūt fortasse uirtutē aliquā, hæc oīa condidisse moderariq; continue. Quę uero sit, q̃ta, & qualis sit hæc uirtus plene inde assequi minime potuerunt. Hāc creatoris p cognitionē quā adduxim⁹ præsentiā, in sanctis angelis partam, aliud uerbū esse scitote, & ipsam p̃sentiam creaturarū obtentā, siue per concreatam speciē, siue per propriā rerū substantiam, uerbū de creaturis cognitū in mēte angelorū esse nō uos lateat.

¶ De uerbo Angelorum perfectissimo.

Bi factū est in coelo plium magnū, ubi Michael & angeli eius uictori
V am obtinuerunt, deo se p oīa submittentes, illū ut par est plus amantes q̃ semetipsos, non iā quasi p speciē formatā in speculo tm̃, sed per se ipsum deus se illis ostēdit, & in hac ipsa foelicissima uisione oēs creaturarū ideas. i. similitudines essentiarū inspexerunt, q̃ oīa & nos in beata uisione cōtueri licebit, si strenue stātes in acie, qm̃ militia est uita hoīs sup̃ terram, pleni aīo decertantes, hostē draconē fuderimus, & fugauerimus, ut in coelo mētis nostræ locus eius amplius inueniri nō possit. Hæc porro dei creaturarūq; p̃sentia p notitiā de illis acq̃sitam, mentibus angelicis in diuinæ essentiae uisione apta pfectissimū est uerbū qd̃ habere possint, uel desyderare sufficiant. Cognoscūt p̃terea sancti angeli se ipsos per suāmet substantiā, se illis sine medio speciē cuius ostendentē, q̃ suimet p̃sentia, sibi ipsis in semetipsis p̃noscendi rōnes acquisita, uerbum est in mentibus eorū. Habēt igitur sancti angeli de natura diuina triplex uerbū, qd̃ secundū inchoandi rōnem adducā. Per speciē concreatā Per creaturas, Per diuinā essentiā se sine medio demonstrantē. Habent de se ipsis singuli & de creatura coniuncta. i. de angelis oībus, ac de aīabus hominū q̃ rōnis bñficio illis cōsortes existunt, triplex uerbū. Vnā p suāmet aliorū uerū substantiā. Aliud p speciē cōcreatā. Tertiū p diuinā essentiā in semetipsa illis hæc oīa demonstrātē. De creatura uero inferiori. i. ratione carēte, triplex etiam uerbū hēre illos satis puto cōstare, Primū p speciē cōcreatā, secundū p ipsarū rerū ppriā substantiā, tertiū in diuina essentia illis in se ipsa apte oēs essentias rerū demonstrātē. Duo primi modi in q̃libet ordine bonis, & malis angelis sūt cōes.

cōes. Tertio soli boni perfruunt. Si q̄ de uerbi ratione haecenus diximus, examinare diligenter uoluerimus puto constabit bonos angelos de qualibet re triplex uerbū habere, malos duplex, hoīes in hac uita unum tm̄, in futura autē uita (si pie hinc decesserint) triplex cū angelis bonis ad gloriā, si impie duplex cū malis ad ignominiā habituros fore. Exceptus sit dñs IESVS Christus in quo qm̄ uerbū habitauit, illam tertiā notitiā oīm p̄fectissimā, quam theologi notitiā in uerbo noīauerunt, semp̄ habuit etiam mortalis. Quia uero peccato fuit semper immunis, con creatis speciebus carere non debet inditis Adē dum crearetur. Habuit ergo notitiā primā, bonis ac malis angelis cōmuncē, quando p̄ cōcreatas rerum species, deū, se, & uniuerſas creaturarū naturas penitus intellexit. Rursus quia fuit homo sicut & nos, nostro more de nobis & de creaturis notitiā experimēto compertā acquisiuit. Existimo nunc satis apparere uerbum nostrum dum hic sumus, omnium esse imperfectissimū. Qm̄ primo quasi caremus, quod est certum. Tertium hic habere non possumus, quod est perfectissimum & optimum uerbum. Medium habemus, non à rei substantia, sed ab accidentibus, quæ sæpe nos fallunt. Mali angeli falli ne possint. Bonos an contingat ignorare futura, dicemus si de sanctis angelis deus dederit nos habere sermonem.

¶ Verbum dei quid non sit, & quid de illo capere possimus.

Er ea q̄ de hoīm & angelorum uerbo dicta sunt, facile constabit in gre
 re uolentibus, quid non sit dei uerbum. Non, n. est sicut uerbum hoīs
 in hac uita. Quia nō est a mente hoīs imp̄fecta sensibus quasi ducibus
 indigna, quæ passiōibus corporis, ut aliqua labe criminis à recto possit auer
 ti. A mente in obliquabili, & quæ rei substantiam melius q̄ existat interius in
 se ipsa intuet, iam notum est dei uerbum sumere principium. Non etiam sicut
 angelorū uerbum nascitur uerbum dei. Licet enim mens angeli rei substantiā
 nudam attingat, & per gratiam nequeat a recto discedere, tamen à mente dei
 remotissime distat. Quia hæc p̄ icreata, illa creatura. Hæc p̄ naturā, ppriā sem
 p̄ fuit, eritq̄ p̄petuo penitus recte, & nulla unq̄ rōne p̄mutabilis. Illa a deo hēt
 p̄ gratiā vn̄ maneat in rectitudīe stabilita. Hæc nulla uirtute creata, nullo inq̄
 obiecto a se sepato adiuuat, ut uerbū formet, sed deus ipse, sua mēte se cōtuēs,
 se nouit & oīa. Angelorū v̄o mētes licet suā substantiā cōtuētes se intelligāt, &
 p̄ sibi cōcreatas similitudines spirituales rerū, intelligāt multa, nō tm̄ oīa. In mēte
 itē dei, p̄ntia dei, substantia dei est, q̄ secūdū rē, aliud q̄ deus esse nō pōt. Qm̄ qd
 factū ē, in ip̄o uita erat, ut infra declarabim⁹. In mēte angeli p̄ntia rei itelligibi
 lis substantia angeli esse nō pōt. Itaq̄ uerbū dei a v̄bo hoīs & angeli multipliciter
 distat. Qm̄ in deo unicū est, substantia ē, infinita substantia ē, semp̄ manēs, semp̄ p̄
 ductū, p̄duci nūq̄ incipiēs, nūq̄ desinēs. Verbū v̄o angelicū & humanū, semp̄
 et de oīb⁹ unū eē nō pōt, sed multa (ut sic dixerī) v̄ba angelos & hoīes hēre ne
 cesse ē. Pro rerū nāq̄ uarietate q̄ eorū mēte v̄sant, in illis multa & uaria op⁹ ē
 v̄ba uersari. Ita finitū & uariabile ē hoīm & angelorū uerbū, p̄duci aliqñ inci
 piēs, aliqñ desinēs, ut de illo dicere liceat, nūc p̄ducit, post hæc nō p̄ducet, p̄du
 ctū erit qd añ nō fuerat, q̄ singula nefas ē de v̄bo cogitare diuino. Sed qd itaq̄

DE NATIVITATE DOMINI

Qm̄ deū semp̄ intelligere se, & simul oīa necesse est, & nullius extra se admini-
culo hęc intelligere. Nō. n. rem p̄ rei substantiā, sed p̄ sui ipsius essentiā intelligit
atq; naturā. Habet igitur semp̄ se, & oīa sibi p̄sentia, non p̄ aliquā speciē, siue
spiritualē similitudinē, sed p̄ suā essentiā, q̄ est spiritū oīm fons indeficiens,
oīm q; similitudinū nō similitudo, sed identitas & substantia tota, eminentius
H q̄ intelligere quispiam possit continens omnes res. Quare si uerbum est prae-
sentia rei intelligibilis menti intelligenti, uerbum uero produci est prae-
sentia hanc produci, cōueniens est dei uerbum semper produci, & semper esse pro-
ductum. Quoniam mens dei quae deus est, semper se deum & omnia quae in-
telligi ullatenus possunt per suam essentiā plenissime nouit.

¶ Verbum dei uere generari esseq; filium dei.

Incpōt apparere dū dicimus mentē hoīs uel angeli cū obiecto gigne-
h re uerbū, īproprie nos esse locutos. Nēpe si physicorum rōnes nō re-
spuerimus, gignere esse hoc p̄stebimur qd substantiā pducere. Ver-
bum uero hoīs & angeli substantia esse nō pōt, neuter ergo uerbū gignit. Ita
I uerbū hoīs, non est filius hoīs, nō est etiā uerbū angeli filius angeli, qn̄ filium
& patrē substantiā esse, & secundū speciē unū esse conueniat. Econtra quia
uerbum dei substantia est, & nihil esse aliud q̄ dei substantia potest, qm̄ est in
deo, ubi accidens esse non potest, estq; pductū uirtute mentis, per intellectū
tendentē naturaliter in obiectū. Genitū dei uerbū propriissime dicimus, qd
si a deo est genitū, filium esse dei, uerbū dei negare non possumus. Idē esse dei
uerbum, & dei filiū uos oīes existimo intelligere, qn̄ uerbū à deo gignitur,
& eo q; gignitur filius est, eo q; p̄sentia est rei cognitae dicitur uerbū. Verbū
insup̄ dei ab hoīs & angeli uerbo remotissimū esse puto iam constare, lōgeq;
diuersum, habet quidē cōmune cum eis q; à mente p̄greditur, & ab obiecto,
sed non ut accidens, non ut aliqñ nasci incipiēs, non ut aliqñ finiēs, sed ut sem-
per manens, ut uere filius gignentis per oīa coaeternus. Quale nunc uerbum o
euangelista caro factū est? Quod erat in principio. Erat ne uerbū hoīs? Mini-
me. Qm̄ neq; homo tunc erat, neq; mens tunc erat impura, quē sensuū egeret
beneficio. Erat ne uerbum angeli? Multo minus. Quia in eo principio angeli
non erant. Erat uerbū principii oīmpotentis, p̄ oīa simile, per oīa aequale illi.
Totum nanq; primum principium sibi met cognitum, suam cognitionem se
ipsum in omnibus & per omnia assimilantem, & adaequantē ab initio. Immo
sine initio tenuit, semperq; tenebit, sibi q; prae-entem habuit & habebit.

¶ De Differentibus modis essendi uerbi dei.

Erbū erat apud deum. Non dicimus uerbum hoīs esse apud hoīem,
V sed in homine, nō apud angelū uerbum angeli, sed in angelo esse p̄di-
camus. Hoc aut uerbum cuius nūc uidemus gloriā, erat in principio. i.
in deo, & apud deum. i. apud principū. Vis scire quō hēc se habeant, audi De-
us erat uerbū. Erat igitur in deo uerbum p̄ incomphensibilē, summamq; uni-
tatem, & imp̄ribilis naturae omnimodam identitatem. Erat apud deum, per
geniturā ineffabilis rationē, p̄ quā p̄sentia (ut sic dixerim) essentiae diuinae co-
gnitae deo innascitur cognoscenti, dum deus sibi ipsi, secundum naturam p̄ in-
telligendi

intelligendi se operationē sibi fit p̄sens secundū intelligentiā. Quē secunda prae-
sentiae ratio, quia est genita (ut paulo ante monstrauiimus) est aliqua ratione
essendi distincta. Verbū igitur secundū essentiā, deus erat, & in principio erat.
Secundū geniturā uero & p̄sonam genitā erat apud deū. Hoc erat in princi-
pio apud deū. Verbum hoīs in homine nō est in principio (ut docuimus) sed
illi per tēpus accedit, & pro tempore manet. Quod si angeli mox ut creati sunt
uerbū habere cōeperunt, non tñ penitus in principio uerbū habere intelli-
gi debent. Quoniā illos prius accipere esse q̄ operari cōuenit, & est opportunū
intelligendi ordinem ab essendi ratione non deuiare. Hoc autē dei uerbū ita in
principio. i. in deo erat, & apud deū erat, ut nunq̄ deus fuerit sine uerbo, quia
secundum deitatē hi duo sunt oīno unum & penitus idem. Ne q̄s ergo existi-
maret hanc identitatem secundum quam deus erat uerbum tollere distinctio-
nem, secundum quam uerbum erat apud deum. In hac quarta propositione
euangelista resumit utrunq̄, identitatem scilicet quam attulimus, & distincti-
onem dicens. Hoc scilicet quod dixi deum esse uerbum, & uerbum esse apud
deum, erat in principio. Quasi dicat. Nunquam in deo fuit sine distinctione
identitas personarum, & nihilominus ipse diuinā personae secundum deita-
tem nunquam identitate perfectissima carere potuerunt.

¶ De numero & ordine dictionum a Ioanne in quatuor primis
propositionibus sui euangelii positarum.

No tñ uerbo grammaticae orōnis parte usus est haecenus euāgelista
dicens. Erat. Tribus uero nomībus, Principio, Verbo & Deo. Vno
pronoīe. Hoc quatuor propositiones effecit, tres quarum anteceden-
tes inter se ipsas admirabiliter & incōprehensibiliter circunduxit, per quartā
uero tres antecedentes cōplexus est, ubi magnum fratres charissimi altius p̄-
scrutantibus indicat sacramentū. Grammaticū uerbū neruus est & cōpago to-
tius orationis. Vnū igitur & semper idē in quatuor his orationibus grāmatis-
cum uerbū, unā & unicā dei essentiā, eādē sibi penitus & in tribus personis
nullatenus uariatam ostendit, & ideo erat uerbum in principio. Erat & uerbū
apud deum, & deus erat uerbum. Quod quarto loco dicitur, Hoc erat in prin-
cipio apud deum, collectio est omnium iam dictorum in unam propositionē.
Sicut tres diuine p̄sonae in una essentia colliguntur, & colligantur. Et insuper ui-
gilanter attendendū tres antecedētes p̄positiones ex duobus singulas nomi-
nibus cōstare, Primā ex principio & uerbo, Alterā ex uerbo & deo, Tertiā
ex deo & uerbo. Quartā ex principio & deo. Ita tres termini, tres in deo p̄so-
nas manifestant, Principium patrem ostendit, Verbū filiū manifestat, Deus
indicat spiritū sanctū, Hoc uero quia de p̄cipio, de uerbo, deq̄ deo affirma-
ri manifestū est, cū q̄libet eorū hoc aliqd certissime sit, diuinā essentiā impor-
tare uidetur. Quae q̄libet personā & simul oēs amplectitur, sicut & hoc de sin-
gulis personis, & simul de omnibus affirmatur, Cur pater potissimum prin-
cipii nomine censeatur, declaratum inuenies, ubi de Spiritus sancti missione
tractabimus. Cur filius uerbum nominetur paulo ante monstratū est. Cur
dei nomine spiritum sanctum designari intelligamus, cognoscat qui tonum

DE NATIVITATE DOMINI

O primæ & ultimæ decachordi huius nostri corde attentis auribus acceperis, qui inq̃ expositionē nostrā super missus est, & orationē pro solennitate Pentecostes de spiritu sancto conscriptā legerit diligēter. Est & aliud in ordine terminorū istorū contēplatione dignissimū. Sicut em̃ pater primus origine est trinitate sanctissima, ita principii nom̃ie primo ab euangelista nom̃iatur. Et quia filius siue uerbū, patrē statim origine sequitur, ideo statim post patrem nom̃iatur uerbū, sicq̃ prima propositio primæ originis ratio designatur. In principio erat uerbū. Si em̃ erat in principio nōne erat in origine sua? Erat ergo uerbū in principio, sicut per operationē intellectus originatū in origine reponitur. Quando qui se intelligēdo principiat, non extra se, sed in se ipso principiat, & continet originatū. Rursus quia filius spiritū secundū originē nostro loquēdi usu antecedit, & spiritus sancti emanatio a patre est per filiū, ut tractatu de spiritu sancto declaramus. Ideo in secūda propositione premit titur filii persona, subsequitur uero spiritus sanctus cū dicitur, Verbum erat apud deū. Adhuc q̃a & filius & spiritus sanctus eodē originis loco, siue signo à patre procedunt. Vterq̃ em̃ siue sigillatim, siue simul collati fuerint secūdo originis signo dicuntur à patre procedere. Pater in primo signo constare putatur. Vtriq̃ nēpe collatus est pater æque est a se, & eorū uterq̃, filius inq̃ & spiritus sanctus æque procedit à patre, licet ratio procedendi non sit penitus eadē & una. Idcirco in tertia propositione præponitur spiritus sanctus uerbo cū dicitur, Deus erat uerbū. Quatenus intelligamus sic spiritum sanctum esse posteriorē origine filio, ut tñ patri cōparatus possit sine posterioritatis ordine filio coæquari. Quia uero tres hæ p̃sone diuinæ, sic origine distinctæ & ordinatæ sunt, ut in natura atq̃ substantia simul existāt, & unū sint penitus in ratione principii, pro quanto ad creaturas attinet producendas, ideo anteq̃ creaturæ à deo progressum Ioannes referat, has tres personas unum ostendit, & unicū esse principiū omniū rerum, dicens in quarta propositione. Hoc erat in principio apud deū. Quid hoc o euangelista? Pronom̃ia nēpe demonstrātia in oratione posita, si nihil demonstrant ociosa sunt & uana. Scimus te sapientissimū, iā apocalypsim scripsisse te constat, q̃ in ope plus cōtinetur sapiētie q̃ simul oēs hoīes capere possint. Quid igitur o euangelista demonstras isto p̃noie hoc cū dicis, Hoc erat in principio apud deū? Quod sibi uult hoc q̃d dicis, Hoc erat? Intelligi credo uoluisti, q̃ hoc scilicet uerbū erat in principio, ut primo dixisti, Et erat apud deū ut secundo prædicauisti. Deus quoq̃ erat uerbū, ut tertio loco confirmasti. Pronomine inquā hoc ostendere uoluisti simul tres illas personas, patrē siue principiū uerbum siue filiū, deū siue spiritū sanctū unā esse substantiā, ideoq̃ noluisti dicere, hæc erāt in principio apud deum, ne tres fortasse substantias a se substantialiter separatas deū dicere putaueris. Hoc igitur q̃d est patrē esse, siue esse principiū, hoc q̃d est uerbū esse, siue esse filiū, hoc q̃d est deū esse, siue esse spiritū sanctū, erat in principio, idē hoc, eadēq̃ oīno substantia. Si uero dū dicit euāgelista, hoc erat in principio, Esse in principio aduerbialiter sumitur, non inchoationi primi tēporis id assignemus, sicut Moyses dū dixit, In principio creauit deus coelū & terrā, supra omne

omne tempus, supra omnem inchoationem succedentium rerum intellectus assurgat, & intelligat, ante omne tempus, ante omnem cuiuslibet creaturæ inceptionem. In aternitate incommutabili primum omnium effectuum, totum hoc in se esse complexum, esse principium, esse uerbum, & esse deum. Erat igitur hoc in principio apud deū, ita ut oēm penitus inceptionē excludat. Bene se habet. Iam constat una & qdem maxima huius natiuitatis gloria, q̄ Corinthii & Hebionis stultitiā exterminat. Illi dicunt. Christus non est deus hō de uirgine natus. Ioannes dicit. Verbum caro factū est. Caro est hō. Verbū autē est deus, & hec duo unum sunt in dño Iesu Christo, quare Christus est deus homo

¶ De Trinitatis Omnipotentia.

Mnia per ipsum facta sunt. Vt mentē Corinthii & Hebionis Ioannes penitus eneruet, ne ue quis etiā credat euāgelistā asserere dñm Iesum Christum esse gregalē deū, quales multos gentilitas coluit. Vulcanū igni, Iouem ccelo p̄fecit. Vbi Iesum deū esse monstrauit, mox adiecit. Oīa per ipsum facta sunt. Oīa inuisibilia q̄ sūt citra primū. Oīa etiam uisibilia p̄ ipsum deū patrē filiū & spiritū sanctū, facta sunt. Non tñ ut à tribus principiis, sed ut ab uno maxime singulari oīm primo, per se uno, ac totius unitatis principio. Poterat dicere, oīa per ipsos, quasi p̄ plura principia facta sunt oīa. Sed quia unius naturæ uigore, sapientiæ splendore, unius bonitatis immensitate, facta sunt oīa dixit. Per ipsum facta sunt, & sine ipso factū est nihil, & pro id est hic accipiendū existimo. Hæc igitur propositio declarationis gratia, ab euangelista super inducitur. Quia. n. dixerat. Oīa per ipsum facta sunt. Ne causas secundas & penitus ociosas. & nihil agentes dixisse uideretur, adiecit. Et sine ipso factum est nihil. Si. n. ipse fecit & facit oīa, tota causarū secundarū series ociabitur & torpebit. Non sic res se habet dicit euāgelista. Hoc primū principiū qd cās secundas, materiā, s. formā, efficientē uirtutē, & finientē, per quatuor causarū gñā distribuit, sic cuncta q̄ cōdidit administrat, ut tñ p̄prios ea motus agere, opationes ac opera producere sinat, lubet inq̄ principiū per qd facta sunt oīa, materiā suscipere dispositiones ab agentibus. Formā item ab agētibus immiti materiæ, ut fiat compositū quod maneat, & operetur id ipsum cuius gratia factum est. Sed hæc causæ sic agunt, ut à deo, ut à uerbo, ut à principio agere illis inditum est. Quare coopando secundis causis primū principiū singulis suo modo faciēdi uim p̄stat, qd si se, si uigorē suū à creatis auferat causis, agere ille cessabūt. Et si iam factis à rebus separet uirtutē suā, protinus in non facta uoluentur. Qñ ergo dixit euāgelista. Oīa p̄ ipsum facta sunt. Non sic intelligi uoluit, ut nil à secundis causis sit effectū, sed ut sine ipso p̄stante uigorē, factū sit a creaturis, & fieri possit nihil. Primū igitur qd dicit euāgelista, Oīa p̄ ipsum facta sunt, ad primam rerum creationem attinet, quæ à solo deo, nulla illum coadiuuante materiā prodiit, nulla ui adminicula tribuente processit. Alterum scilicet, Et sine ipso factum est nihil, ad generatiōes, corruptiōes, & alias qualibet creaturarū transmutatiōes est referendū, ut illas sine deo, sine patre, filio & spiritu sancto fieri nō credamus. Ita p̄ ipsum uerbū ab initio facta sunt oīa.

DE NATIVITATE DOMINI

Et post primā creationē rerū in opibus creaturarū, sine ipso factū est nihil. Est hæc huius natiuitatis secunda gloria. Manicheorū confusione ostēdens, & aduersus illos ac de illis trophæū statuens. Non. n. sunt duo prima principia, qñ per unum deum qui est uerbum caro factum, facta sunt omnia.

¶ Ratio idearum unde constat sine deo nihil posse fieri.

Vod factū est in ipso uita erat. Dixerat euangelista sine ipso factum esse nihil. Quod ut monstraret causas agentes nō tollere, sed cōfirmare mox addit. Quod factum est in uniuerso mundo. Materia, Forma, Agente, ac sine creato coeuntibus, anteq̃ fieret in semetipso, uita erat in ipso primo p̃ncipio, in ipso uerbo, per qđ facta sūt oīa, & sine qđ factū est nihil. **S** lapides & reliqua motu carentia in semetipsis q̃ scilicet sua uirtute nō trāfferri, non augeri neq̃ minui notum est, uitam non habent equidem secundum uegetandi rationem, & uita non sunt. Plantę quæ uirescunt & decidunt uita nō sunt, uitam tamē, sed maxime occiduam acceperunt. Animantia quæ uegetant mouentur & sentiunt, quamuis uitā habeant uegetabilibus p̃stantiorem uita non sunt. Hoīes q̃a uegetant in semetipsis a se mouentur, & in se habent unde sentiunt & intelligunt uitā habēt, q̃ illis hæc munera p̃stat melius q̃ brutis, sed uita non sunt, Firmamentū & stellæ fixæ, planetę & eorū orbes (etiam si secūdu academicos) uitā habeant (ut idem academici putant) q̃uis certo semper numero pondere atq̃ mensura moueātur, uita non sunt. Angeli penitus incorporei (q̃ sola mente consistunt) uitā & ip̃i habent vñ sapiunt & movent, sed uita non sunt. Vnde ergo hæc oīa uitā habere poterūt, nisi ab eo qui uita erat, & in q̃ oīs uita erat semper, neq̃ unq̃ esse incepit uel incipere potuit? Igitur qđ factum est, qualēcunq̃ uitā habeat, ideo illā habet, quia accepit a prima uita, ideo illam habet qm̃ in ipso faciente oīa uita erat. Et nisi anteq̃ fieret **T** qđ futurū erat, fuisset uita in faciente, uitā nunq̃ in se ipso fuisset adeptū. Quia nemo aliquid p̃stare pōt qđ non habet, nemo recipit a non habente. Certe nisi architectus parietū, & totius structuræ rōnes haberet in mēte, domū bene distributā, suis partibus sibi congruentē efficere nō posset, nisi citharedus numeros modosq̃ concentū mente teneret per citharā concentus nullo penitus facere resonare. Sicoēs opifices antea necesse est rōnem. i. certā metā sui opificii mente cōpingere, dehinc illud exterius sic efficere, ut p̃conceptā similitudinem imitetur. Terra dū sponte uel cultoris studio, olera, aristas, sementē & plantas parit, quis modos horū conficit? non terra q̃ rōnis est expers, nō hō qui colit, qm̃ quales mente statuit, uel qñ & quō statuit, gignere de se, uel in se filios nequit, longe minus quemadmodū illa de terrā nascantur, & crescāt, mēsuras & pōdera, figuras ue adultorū pro arbitrio poterit moderari. Est aliqd cuius similitudinē imitentur, ut quē artifex facere cogitauit, sic ista cōsurgant. Quanto magis igitur aīantia, cœlorū orbes, stellarū globos, aīas hoīm, angelorum naturas, q̃ facta sunt om̃ia, ab artifice fabricari oportuit, qui in sua mēte horū sciuerit conuenientes agitare modos? Et ut p̃concepit ordiri atq̃ cōtexere. Oīm igitur horū architectū quia nobis euangelista monstraui, qñ dixit. Oīa per ipsum facta sunt, & sine ipso factū est nihil. Qualis sit architecture huius

huius ratio idē euāgelista manifestat cum addit. Quod factum est in ipso uita erat. Quicquid enim in uniuerso mundo factū est haecenus aut fiet unq̄, suos modos, suas mensuras, suas essendi & operandi rationes, anteq̄ fieret habebat in principio in uerbo, in deo. i. in patre filio et spiritu sancto. Hoc aut in ipso uita erat, id est uera et syncera essendi ratio erat, q̄n uiuere uiuentibus est esse. Exēplaria imaginationes similitudines siue species intelligibiles quas de suarum artium opibus habent hoīes in mente uita non sunt, sed artificibus addētia. Acquiruntur, n. mutātur, amittuntur, neq̄ tñ iccirco artificū uita mutatur uel amittitur. Crescunt sepe hec dum in illis uita decrescit. Contingit, n. nimia imaginatione deficere cogitantem qd fieri non posset, si species intelligibilis q̄ nascitur in artificis mente uita esset, uitā naturāq̄ auget, dum crescit aut perficitur, non fatigaret, sicut igne igni adiūcto crescit calor. Igitur creaturarum ideas, i. rōnes & similitudines in deo ante secula existentes, ne credemus esse accidentia, aut diuinā mentem quīs modo fatigantia, illas ipsas ideas uitam esse dixit in ipso, non uita q̄ illū uiuere faciat (uiuit, n. se ipso) Sed quae cuncta uiuunt, prout ipse in q̄ erant anteq̄ fierent ea uiuere constituit. Ita ergo qd factum est secundū exteriorē siue mundanā existentia, uita erat, secundum ideā in ipso primo oīm rerum opifice uerbo. Nonne aperte monstrauit euāgelista, quid sibi uellet qd iam dixerat. Oīa per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Constat certe nullā rem sine idea, i. sine exēplari, secundū qd consistere debet posse consurgere. Oīm uero rerum anteq̄ fierent, erant exēplaria in primo principio, in uerbo, in deo, ut ab euangelista paucis est scriptū dum dixit. Quod factum est in ipso uita erat. Quare ueritate uerius est, in quo uita erāt oīa anteq̄ fierēt, p̄ ipsum oīa facta esse, & sine ipso factū est nihil. Posset adhuc hae tres, ppositiones inuicē cōtinuari, neq̄q̄ prioribus tribus, ut prima significet deū esse oīm q̄ fiunt, & facta sunt primū efficiens. Vim nāq̄ efficientē sonare uidetur, hoc ipsum qd dicitur, oīa per ipsum facta sunt. Secundū deum oīm esse conseruatorē pferat, qm̄ non est minor uirtus conseruans q̄ efficiens, qm̄ a casu aliquā uim habet agendi. Nihil nisi a pposito conseruat effectum. Sine ipso ergo factū est nihil. Sed in hoc sensu factū est, nō erit una dictio uerbum ue passiuū p̄teriti t̄pis, sed duę dictiōes & ita sumentur. Nihil factū est, i. nihil creatū, est, i. manet sine ipso. Qm̄ per ea q̄ iam diximus ipse cōseruat oīa. Tertia, ppositio faciendi ac conseruandi rōnem insinuet. Efficit, n. & conseruat oīa principiū primū. Pater, s. filius & spiritus sanctus, q̄a triū horum (ut sic dicam) essentia, fons est & origo uitae totius, & omnibus uitam tribuit. Ipsa uiuunt uita tributa, quae tamen dum tribuitur non separatur a dante. Ita quod factum est in ipso faciente uita erat.

Qz gratia dei oībus creaturis est necessaria, sed maxime rationalibus.

T uita erat lux hominum. Monstrat euangelista quomodo unico aeternae uoluntatis aeterno actu omnia creat, & conseruat idē deus de quo haecenus locutus est, & quem carnem factum audiemus. Lumen quāso per quod oculi pupilla uisibiliū rerum recipit species, non ne a lumine solis ut a primo corpore eorū luminū fonte, p̄dire necesse est?

DE NATIVITATE DOMINI

Colores itē q̄s ocul⁹ uidet, nonne à lumine eusdē solis profecti sunt? Cū color nihil aliud sit q̄ luminis reuerberatio in superficie secundū mixturā quatuor primarū qualitātū p̄ualentē in corpore. Dedit ergo lux solis oculo ut colorē uideat, colori ut uideatur ab oculo. Offer oculo colorē cū luce solis, aut lampadis (q̄ certe ab igne & ignis à sole lucē habere dignoscitur) mox oculus beneficio lucis adiutus, colorē uidet. Remoue solē, remoue lāpadē, remoue lucē, frustra nititur oculus, uidere colorē. Ita oculus q̄uis se ipso uidere possit, per lucē tñ solis uidet oīa, sine luce solis uidet nihil, Color q̄q̄ suapte natura uisibilis est, sed lucis beneficio adiutus hoc habet, sine illo utrū color sit minime constabit. Dedit de⁹ hoī mētem, simul & angelo. Huic q̄a molē corporis non adiecit p̄ intellectū & uoluntatē se mouere, & exercere ab initio dedit. Illi q̄a pōderosum corp⁹ adiecerat, cuius sensibus mentis op̄a colligauit. membra illi partitus est q̄ singula corporis actibus, p̄ mētis impio deseruirēt, Sed neq̄ angelus intelligere aut uelle aliquid posset, nisi primi principii lux illi reicq̄ intellectū splenderet. Nō posset homo īplere corporis ministeria à mente decreta, nisi eadē lux in hoīs mente luceret. Primū mobile ab oriēte in occidens natū est ferri, cum stellarū fixarū numero penitus nobis īnumerabili. Angel⁹ hoc ipsum rotare mira celeritate potens est. Accēpit .n. à primo principio sic mouendi uirtutē, Erraticæ stellæ cum suis septē orbibus, contra motū firmamenti ab occidente in oriens ire desiderāt. Sicut à primo principio eundi uirtutē acceperunt. Intelligentiæ q̄ illas moderātur contra motū primæ spheræ, p̄ suæ uirtutis uigore ipsas cient, & hanc quidē tardius, illam uelocius, prout mobilis globi ratio postulare dignoscitur. Sed nisi primæ causæ uigore suffulta sint hæc, neq̄ mouebunt angeli, neq̄ spheræ mouebuntur. Oīa q̄ infra lunam sunt, elementa inq̄ elementorūq̄ mixtura cōstantia, suas in se ipsis habēt uires, unde inuicē patiantur, & agāt, Si tñ primi principii uirtus, & uigor illos non defera t. Sine .n. illo agerent nihil, nihil paterentur oīno. Instar ergo lucis res uisibiles ut uideri possint oculo ue uideāt adiuuātis. principium primum oīb⁹ creaturis, ut maneāt, & opētur accedit, quare sicut nō est alia solis opatio lucere & illuminare, sed dū lucet illuminat, dūq̄ illuminat, lucet. Ita deus eadē penitus opatione qua creat, creata conseruat & moderatur, mutat ipso & eius opatiōe penitus immutata. Sicut dū oculus aut color uarie illustratur a lumine, lumen ipsum uel eius illuminatio eadē p̄seuerat, Hæc q̄a de oculo & luce experti sūt hoīes, ideo sub metaphora lucis & illuminatorū hoīm primū principii uerbū deū dixit euāgelista esse lucē hoīm, ita tñ ut oīm creaturarū lucē conseruatricē, accopatricem illum cognoscamus.

Apparet hic tertia huius natiuitatis gloria eorum heresim eliminans qui sine gratia dei homines putant fieri posse beatos.

☉ Dei beneficentiam bruta non excludere neq̄ uita carere.

☉ T lux in tenebris lucet. Quia dixerat. Ioannes. Et uita erat lux hoīm

A e Ne dei lucē .i. uigorē & potestatē q̄spiā crederet solū sup hoīes luce re p̄git. Ioānes ostēdere ipsā uitā q̄ erat lux hoīm, lucere etiā sup oēs irracionales creaturas, Vbi sciendū quanto lux spiritualis, mētis .s. uigor corporea luce

porea luce p̄stantior est, tanto obscuriores tenebræ sunt iudicandæ creature ratione carentes, creaturis rōne pollentibus cōparatæ, q̄a maiori lumine sunt priuatæ, q̄ corpa penitus opaca, compata corpibus q̄bus est cōcessum solis & stellarum fulgore potiri. Vita ergo q̄ erat lux hoīm. Qm̄ (ut docuimus) hoīb̄us et sup̄ hoīes lucet. i. sup̄ creaturas ratione donatas eodem euangelista docente lucet etiam in tenebris, lucet inq̄ sup̄ omnē irrōnalem creaturam, Ita p̄ has duas propositiones. Vita erat lux hoīm, & lux in tenebris lucet. Declarat Ioannes p̄ uerbū ipsū qd̄ erat in principio, oīa sic esse facta, ut sine ipso factū sit a causis secundis nihil. Declarat etiā quō facta oīa in ipso uita erat, qn̄ ratio ideę & exemplar secūdū q̄ oīa facta sunt, lux existēs hoīb̄us, lucēsq̄ i tenebris iumētorū & sensu carentiū. In primo rerū principio uita est, & aliud q̄ uita esse non potest.

¶ Gratiam gratum facientem omnibus hominibus a deo tribui.

Offent hæ duæ p̄positiones etiā aliter intelligi, Postq̄. n. euangelista p̄ declarauit gloriā incarnationis & natiuitatis quā colimus, ostendēdo incarnatū uerbū esse deū, q̄ est maxima secūdū substātiā gloria, declarauit etiam illum esse oīpotentē, & in oībus naturæ rebus sua dona partiri, q̄ secūdū opationem est amplissima gloria. Nunc eundē largitorē gratię gratum facientis ostendit, q̄ est gloria non minor q̄ secunda. Ita cū dicit. Vita erat lux hoīm. Lux hoc loco gratiā gratum facientē significat, & habitū charitatis, quere lux est, decus & ornamentū animæ hoīs, & cuiuslibet creature rōne fungentis. Hominū significat eos q̄ gratia bene utuntur, q̄ certe uere hoīes sunt, qm̄ a rōnis trinitate non recedūt. Tenebræ uero sunt peccatores, q̄ lumē gratiæ sibi collatę agnoscere nolunt, ideo tenebrę nuncupati, quia ignorat omnis malus, & ignorantia tenebræ est obscurissime. Vita igitur q̄ cōtinet oēs ideas, & secūdū eas uiuenti uiuere p̄bet, etiam est lux & fons luminis, omnis gratiæ gratum deo facientis, per quam rōnalis spiritus illustratur & honestat̄. Est ergo lux hoīm, non q̄ cœperit lux esse postq̄ hoīes esse ceperunt, sed erat lux ab initio & ante secula, tunc uero lucere in hoīb̄us cœpit, quādo hoīes esse cœperunt, Et hæc ipsa lux etiam in tenebris. i. in malis hoīb̄us lucet, qn̄ oībus illa bñ uti uolentibus semp̄ est p̄sto. Hac rōne de patris sui beneficētia dixit dñs Iesus Christus solem suū oriri facit super bonos & malos, & pluit sup̄ iustos & iniustos, sed differenter, Quia super bonos ad clemētiā & meriti augmentū. Sup̄ malos ad ultionē & iexcusabilitatē affectatę neq̄tię hoc sapiētissime facit semp̄.

¶ De officio utriusq̄ Ioannis.

Vit hō missus a deo. Exēplo nunc cōprobat uitā esse hoīm lucē. i. grām f̄ bonorū hoīm mentes illuminare paratā, esse uerissime lucē, qn̄ fuit missus a deo cui nomen erat Ioānes, ubi siue Baptistā, siue euangelistā itelligas, satis constat illū ad uitā uenisse inter hoīes, ut gratię bñficio testimonium phiberet ueritati. Bñ igit̄ addit. Nō erat ille lux, sed ut testimoniū phiberet de lumine, se ipsum uel Ioannē Baptistam significās, non esse gratię largitorē, sed utrūq̄ ad illā p̄merēdā directorē, gratiæ indicē & ostensorē ueritatis, non autorē, ut oēs crederēt p̄ illū q̄ est lumen & lux uera, ut p̄ autorē oīs luminis oīsq̄.

DE NATIVITATE DOMINI

ueritatis, per Ioannem autem siue baptistam siue euangelistam crederent, ut p
preconem certum & fidum testem, Sed quid crederent o euangelista? Quia
• uerbum caro factum est, & habitauit in nobis, & uidimus gloriam eius, glori
am quasi unigeniti, a patre plenum gratia & ueritate.

¶ De pura & prima luce.

Rat lux uera q̄ illuminat oēm hoīem ueniētē i hūc mūdū, Quis a tā alto
or^o sit p̄cipio, uerbū carnē factū oñdere, & cur id egerit, digrediēdo
euāgelista mōstrauit. Nūc rediēs ad seriē narratiōis iceptē dicit. Illa ui
ta quā lucē hoīm dixi, q̄ lucet etiā i tenebris, quā tenebrę nō cōphēderunt, erat
E lux uera. i. lux p̄ essentiā, nihil hñs qd nō sit lux. Lux inq̄ nō corpea, sed spūalis
& pura. Inter corporeā sane lucē & nō corporeā, hoc iter est, q̄ illa nō est pura
nō est sincera, nō simplex. Est. n. corporeę substātie sociata, q̄ de se lucere non
pōt, sed a spū necessario lucē expectat. Spūs uero īfiniti uigoris, i se ipso & p se
ipm oīa itelligēs, tot⁹ in se ipso lux est, nihil hēt q̄ ubiq; nō splēdeat. Erat ergo
lux uera. i. lux p̄ essentiā q̄ hēt a se ipsa suā ueritatē, & lucēdi rōnē necunde acci
pit, sed oēs ab illa ueritates lucē expectāt. Vñ subdit. Quē illuminat oēm hoīem
F ueniētē i hūc mūdū. Hui⁹ solēnitatis quarta gloria celeberrima qdē, supbiā &
cēcitātē Sabellianorū eliminās, iā satis est nota. Dicit Sabelli⁹ hoīem ppria uo
lūtate sine bñficio mediatoris saluari. Dicit euangelista. Verbū erat lux uera q̄
illuminat omnē hoīem ueniētē in hūc mūdū, cui⁹ r ei gratia, caro factum est
& habitauit in nobis, & uidimus gloriā eius, gloriā quasi unigeniti, a patre ple
num gratia, ut adiuuet uoluntatem, & ueritate, ut dirigat intellectum.

¶ Dei uerbum qui deus est mundo sub lunari quomodo continetur.

N mūdo erat & mūd⁹ p̄ ipm fact⁹ est. Pleriq; plus q̄ oportet sape uolē
i tes cōfirmauerūt, q̄ uerbū eterni patris mūdi angustis cōtineri nō pōt
sicut neq; figule artis rō ullo penit⁹ uase cōcludit. Aduers⁹ hāc heresim
dicit Ioānes. In mūdo erat, illud. s. dei uerbū qd secūdū gñationē eternā, erat in
p̄cipio apud deū, & erat de⁹ p̄ quē facta sūt oīa, & sine q̄ factū est nihil, q̄ erat
lux uera, oēm hoīem illuminās ueniētē i hūc mūdū, secūdū tpaneā gñationem
de qua nūc scribere īcipio. In mūdo erat. Nō q̄ mūd⁹ diuinā ei⁹ maiestātē cōa
gustaret & clauderet, sed q̄ mūd⁹ cōtinebat hoīem cui uerbū i unitate psonae
se copulauerat. Et mūd⁹ p̄ ipm factus est. Neq; tñ q̄a esset lux uera q̄ illuminat
G oēm hoīem ideo sol erat hic corporeus, aut solis aīa, quā academici posuerunt.
Nā p̄ ipm uerbū qd erat in mūdo fact⁹ ē mūd⁹. Fact⁹ est ergo p̄ ipm sol, & solis
academicorū aīa, Et q̄a nihil ē qd efficiat semetipm, cōsentaneū ē uerbū nō ēē
solē uel solis aīam. Et mūd⁹ eū nō cognouit. Sol hic quē qdā heretici dñm Iesū
ēē putauerūt notissim⁹ ē oīb⁹ creaturis. Talpē penit⁹ orbe oculis lucē eius fugi
unt, quā penit⁹ ignotā euitare nō studerēt. Dñm uero Iesū mūd⁹ nō cognouit
H Nam nisi fidei lumen mētibus hoīm splēdeat, dñm saluatore agnoscere nō po
terunt. Lux ergo uera de qua locutus sum, sol iste corporeus credi non debet,
& esse nō potest. Tantus est huius lucis fulgor, tanta uiuacitas, tātus uigor, tā
ta maiestas, ut nulla creatura illū possit ad plenū intueri. In illū nullus hominis
oculus possit rectus aspicere, uel eius splēdoris ferre scintillā, nisi grā dei quasi
certo liq̄re mentis oculus liniatur, & roborē ad tātum splendorē sufferendū.

Præstat lumen fidei bonæ uoluntatis hoībus ad uerbi incarnati gloriā agnosce-
dā, qđ estiuo & meridiano splēdori solis oculo corpis sufferēdo pstat manus
aut galerus ad faciēdā umbrā frōti suprapositus. Eius nēpe bñficio uidēt ocu-
li q̄ nimia luce uidere nō possent. Sileāt iā & obmutescant hæreticorū insana
dogmata asseuerātia hoīem nō egere lumine fidei, nō egere inq̄ doctrina di-
uinitus inspirata ad ueritates christianas agnoscedas. Huius. n. natiuitatis quā
colimus tāta est gloria, qđ mūdus eū quē natū colimus nō cognouit, neq̄ cog-
noscere potuit. Plane ergo stultos oñdit & temerarios q̄ naturę bñficio, dei se-
cretissimū oīm arcanorū mysteriū posse indagare cōfidūt. Audiant Ioānem.
Mūdus eū nō cognouit. Quod negatur toti, p̄tibus cōcedi non debet. Nulla
ergo creatura eū cognouit uirtute p̄pria, sed neq̄ cherubin intelligētię lumi-
ne excellētissima ac fulgētissima, neq̄ seraphin amore charitatis flammea illū
cognouerūt, nisi dei bñficientia in sua diuinitate mōstrāte naturā creatricem,
creatę naturę in unitate p̄sonę ineffabiliter adunatā. Tu aut hæretice infœlix
qs es? q̄ti ue es? q̄ id posse intelligere cōfidis, qđ mūdus totus minime cogno-
uit, & tota mūdi fabrica cogitare nesciret, & ferre nō posset, nisi dei gratia illā
ad hęc peculiarius adiuuaret. Profecto qđ tu tua uirtute potēs intelligere, na-
tura tota pōt facere, nisi te ad intelligēdū potiorē natura fecerit, q̄ se esse uolue-
rit ad agēdū. Resipisce igitur infœlix, & qm̄ cōfiteris uerbi incarnati mysteriū
naturę uires excedere, crede Ioāni, & cōfiteri te tuę mētis bñficio te tātā ueri-
tatē assequi nō posse. Ita huius natiuitatis gloriam fueris ut potēs affecutus.

¶ Gratiam dei bonis & malis immissam nō equaliter in illis opari.

N p̄pria uenit & sui eū nō receperunt. Vultis uidere q̄a tenebrę. i. p̄-
uerſi hoīes peccatorū tenebris obsiti, eā lucē q̄ uita erat nō cōphēderūt

In p̄pria p̄ria uenit. Totus qđē terrarū orbis dñi dei est, q̄a illū creauit
moderatur & regit, sed ludęorū terra, hic nō immerito lucis & x̄itatis patria
ab euāgelista dicta est, q̄a p̄ cæteris mūdi puinciis eā dotauerat deus lege, Pa-
triarchis, Prophetis, tēplo in mūdo celeberrimo, & sacrificiis gratiā figuranti-
bus, ipsum p̄terea uerbū in Nazareth ludæa ciuitate carnē assumpsit. Verbū
igitur dei, lux erat q̄ illuminat oēm hoīem ueniētē in hūc mūdū in p̄pria patria
ab euāgelista uenisse aptissime describitur, q̄a in ludæa patria uenit. Potuisset
euāgelista dicere, in p̄pria, sed q̄a nō tm̄ accessum, imo & p̄seuerātiā mōstra-
re uolebat, in p̄pria dixit, non in p̄pria, ut uenisse ac stetisse in ludęorū patria
illū significaret, et sui cōpatriotę, sui cōsanguinei, eū q̄ erat lux uera, cui Ioānes
uterq̄ phibet testimoniū, nō receperūt p̄ agnitiōē & charitatē. Si. n. cogno-
uissent regē glorię, nūq̄ illū crucifixissent. Sed q̄a morte turpissima p̄ affectatā
ignorātiā cōdēnauerūt eū, ope cōprobatū est qđ eū nō receperūt. In p̄pria bo-
na uenit. i. in copiā bonorū qbus ditauerat Sinagogā iuxta Esaiā uineā dñi sab-
baoth, & sui cultores synagoge eū nō receperūt, sed dixerūt, hic est heres ue-
nite occidam⁹ eū, & habebimus hereditatē eius. Lucet igit lux gr̄e sup̄ bonos
& illos illuminat, q̄a capiūt illā & tenere nituntur. Sup̄ malos uero lucet q̄tū in
se est, sed tenebrę eorū illā nō accipiunt, ueluti si sol lippis oculis & semicæcis
lucet. Isti lucem non comprehendunt, sed fugiunt. Illi sequuntur & tenent.

DE NATIVITATE DOMINI

Saluatorem qui recæperunt & quomodo recæperunt.

Votq̃t aut̃ recæperūt eū dedit eis potestātē filios dei fieri. Nunq̃d oēs
 q̃ sui eū recipe noluerūt? Absit, nō est ita. Quia lux in tenebris lucet, &
 tenebræ eā nō cōpræhenderūt. Sui q̃ erant tenebræ illū nō recæpūt.

Alii uero ex suis q̃ erāt hoīes (de illo inq̃ hoīm nūero, q̃b⁹ hac nocte angeli cā
 tauerūt. In terra pax hoībus bonæ uolūtatis (eū receperūt p̃ fidē agnoscentes,
 p̃ obsequiū uenerantes. Recepit eū uirgo mater sanctissima, q̃ mox ut illū pepit
 fouit sinu, pānis inuoluit, lactauit, reclinauit, & adorauit. Recæpit eū Ioseph, q̃
 pariēti uirgini, nō ad auxiliū, q̃a nō op⁹ erat, sed ad custodiā & honestatē, ante
 pauperis p̃sepis ostiolū stetit, q̃ natū & reclinatū ī p̃sepio adorauit. Recæpūt
 eū pastores q̃ uigilātes & custodiētes uigilias noctis sup̃ gregē suū, se inuicem
 adhortabāt. Eamus usq̃ in Bethleē, & uideāus hoc uerbū q̃d factū est, q̃d fecit

L dominus, & ostendit nobis, & uenerūt, & inuenerūt Mariam & Ioseph, non
 obstetrices nō anastasiā ut q̃dā somniāt, Mariā & Ioseph tātū, & infātē positiū
 in p̃sepio inuenerūt. Recepūt eū tres magi, q̃ de oriēte uenerūt adorare dñm
 Recæperūt eū sancti innocētes, q̃ eius natiuitatis præconiū, nō loquendo, sed
 moriēdo cōfessi sūt. Recæpit eū Simeō senex in tēplo, quē ut in ulnis habuit,
 exhilaratus gaudio, gratias agēs deo patri dixit. Nunc dimittis seruū tuū dñe.
 Recepit eū Anna, p̃phetissa filia Samuelis, q̃ illū agnoscens oblatū in tēplo,
 loquebat de illo & expectabat redēptionē israel fieri p̃ illū. Recepit eū Iōānes
 Baptista q̃ ut illū aspexit ad se baptismatis gratia ueniētē dixit, Ego a te debeo
 baptizari, & tu uenis ad me? Et post ieiunia solitudinis, cum iterū Iesum ad se
 ueniētē uidisset, idē Iōānes dixit. Ecce agnus dei ecce q̃ tollit peccata mundi.
 Recæpunt eū duodecim apostoli, reliq̃q̃ discipuli dicētes cū Petro. Ecce nos
 reliqm⁹ oīa & secuti sum⁹ te. Recepit eū Maria magdalena, q̃ lachrymis lauit
 pedes ei⁹, & capillis suis terxit, & unxit ungēto p̃ciosissimæ ac bñficientissimæ
 charitatis. Recepit eū latro in cruce dū dixit. Memento mei dñe dū ueneris in
 regnū tuū. His aut̃ oībus, & q̃tq̃t aliis q̃ p̃ apostolorū p̃dicatiōem, p̃ martyriū
 patiētiā, p̃ cōfessorū doctrinā, p̃ sanctimoniā anachoritarū & uirginū, postea
 eū fide, spe, & charitate intra sui cordis hospiciū recæpunt, dedit eis potestātē
 filios dei fieri. Recipe iterū accipe est, ut in sermōe de dñi resurrectiōe apte mō
 stramus. Accepit Adā à creatore deo originalē iustitiā, cū qua q̃d dei filius ca
 ro statuto tpe futurus plane cognouerat, nō ad redimēdos hoīes, sed glorificā
 dos, sicut in orōne p̃cedēte, & amplius de dñi Iesu passiōe declaratū est. Hāc
 ipsam uerbi agnitiōē, & sanctę trinitatis notitiā nos oēs tūc accepamus in il
 lo, q̃n̄ si non peccasset filios originali p̃ditos iusticia genuisset. Sed q̃a peccauit

M & iusticiā amisit, nos illā eius culpa p̃didimus. Cognitiōē igit̃ inditā nobis cū
 illa iusticia, p̃ditā p̃ culpam, receperūt p̃ grām fidei, hi q̃ dei munere nō abusi
 crediderūt in noīe eius uerbi, q̃d erat in principio apud deū, & in fine tēporū
 caro factum est. Dedit talibus ptātem filios dei fieri, Dico euāgelista, dic uno
 uerbo, q̃ receperūt eū, dic q̃bus dedit ptātem filios dei fieri? His q̃ credunt in
 noīe eius. Nō dixit his q̃ credunt noī eius, aut q̃ credūt nomē eius, sed in noīe
 eius. Credere, n. nomen eius est credere illū id nomē esse sortitū. Credere noī

eius est credere hanc uel illā uirtutē illi noi inditā esse. Credere in noīe eius est simul utrūq; colere. Nō sufficit credere Christum sic esse noiātū, nō sufficit credere sermōib; Christi, sed creditū oportet colere, & ei; seruare doctrinā. Sed qd est nomē ei;? A Luca iā audiam. Vocabis nomē eius Iesū. Audiam. & a Mattheo cū circūcisiōis festa celebrabimus. Vocatū est nō en ei; Iesus. Ies; aut (ut de circūcisiōe & passiōe tractātes ostēdim;) saluatorē sonat. Credere ergo in noīe eius, est illum credere saluatorē mundi & pro saluatore colere ac monitis acquiescere, praecepta suscipe, legem seruare, Talibus dedit potestatem filios dei fieri. Quomodo autem hoc dederit mox declarat.

¶ De spiritali hominum regeneratione.

¶ **N** Vnō ex sāguinib; neq; ex uoluptate carnis, neq; ex uolūtate uiri, sed ex deo nati sūt. Ex semine maris & sceminae notū est hoīes nasci, dū qd prius semē fuerat, septē primis horis coagulat, & quasi cucullus serico mēbrane fere inceptibilis folliculo sepit, septimo die uertit in sanguinē, tenuissimāq; eadē mēbranula simili oui intīmē cartilagini p id tēpus effectē p nouē dies in uisceribus mris fulcit, accedēte post hāc duodecim dierū tpe coagulat in carnē, unde paulatī calore matris & alimēto fouēte foetū mēbra digerunt, qua in re mres qdē grauescere et intūescere cū dolore testat expientia, qdolor non sine uoluptate mulieres grauidas tenet. Delectāt. n. mirū u. modū suo dolore pgnātes, ear; porro uiri licet dolore & uoluptate nō sic afficiant, uolūt tñ q de se cōceperūt mulieres sic se hēre, & illas p uirib; in foetus maturatiōe sustentāt. Sic natura iubēte secūdū q nūc nobis est sermo, nascūt hoīes ex sāguinibus prīs ac mris. Nascunt inq; ex uoluptate mrae carnis, & ex uolūtate uiri. Nō sic dedit uerbū qd uenit i ppria his q eū recepūt filios dei fieri, sed ex deo. i. spūs sācti grā q in hoc euāgelio deus noiāt nati sūt. Est nāq; spūs sācti, amor caritas, bñficētia, ita p grām gratū faciētē oīm munerē a deo hoīb; tribuēdor; basim ac fūdāmētū. Ex deo nati sūt. Dixerat, Dedit eis ptātē filios dei fieri, ne crederem; hāc ptātē eē ab actū sepatā, sicut dū sedemus nobis est currēdi ptās, neq; tñ currimus, dixit. Ex deo nati sunt, nāq; sine tps interuallo hac in re ubi accessit posse aduenit eē, sed hoc eē dū hic uiuimus nō est plenū, sumus. n. filii p grām, pegrinamur tñ a gloria, Quotq; ergo recepunt eū iā ex deo nati sunt p grām fidei, nisi. n. accessisset gratia, p fidē illum accipe nequiuissent, Habēt prāterea potestātē, habilitātē, facultatem, fieri filii dei per gloriā quā dū hinc morte discedimus, Christus resurgens a mortuis nobis pstat.

¶ De formatione Iesu in utero Virginis,

¶ **P** Tuerbū caro factū est, Nō qdē ex sanguinibus, sed ex puro sanguine factae Mariae Virginis, Neq; ex uoluptate carnis, qā dū Virgo mater fieret, mēte qdem delectata est, sed uoluptate carnis nullatenus laesa, Nō. n. p tps succedētes moras i mēbris eius facta est aetatis ardore medullarū ue uigore alteratio, aut humorū latio, uel supfluitatis alicui; purgatio, vñ uoluptas accedit cōcipiēti, Sed ut primū illa cōsensit, cū primū inq; liber assensus in momento in ictu oculi fuit in sancte Virginis mēte formatus, deus q scruta tor est cordiū statim hoīs & dei mrem illā effecit, & hāc subito illa cōpleuit.

DE NATIVITATE DOMINI

- T**m uirginei & qdē purissimi sanguinis q̄tū ad hoīs gñationē sufficere possit trāslatū est, coagulātū, tenui mēbranula uestitū, formatū in masculū, cui simul cōcessum est uegetare, sentire, & hoīem esse. i. aīam intellectuā corpus infor-
Q mātē hēre, dūq; illa corpi iūcta est, uerbi psona q̄ in principio erat apud deū,
R & deus erat, se sociauit utriq;. Ita uerbū caro factū est. i. carni inseparabiliter soci-
 atū, nō mutatū in carnē, nō trāslatū in hoīem, sed carni unitū. i. hoī, quaten⁹ q̄
 nat⁹ est hodie de sancta Virgine, nō esset tm hō, nō tm deus, sed hō deus. Dei
 igit filius, uirginis q̄q; Marię uere filius ideo est, q̄a hoīs corpori de purissimo
 uirginis sanguine in ei⁹ integerrimo utero formato, dū aīa rōnalis aduenit, ue-
 nit cū illa diuinitas in uerbi psona. Quare eodē tpe hō simul ac deus incepit ef-
 se in utero Virginis, nō ante secūdū tēpus hō q̄ deus, nō ante deus q̄ hō in eo
 fuit utero, sed simul uterq;. Sicigitur qui natus est, deus & homo est, quan-
 do id nasci fuit consentaneum, quod fuerat ante conceptum.

¶ Solutio difficultatum Iesu conceptioni & natiuitati obstantium.

- Binūc sūt q̄ dicūt creaturā nullo modo posse fieri creatorē, & iccirco
q Virginis filiū nō potuisse incipere esse deū. Accedāt & audiāt euāgeli-
 stā. Verbū caro factū est. Nō factū est de nouo uerbū, nō factus ē no-
 uus de⁹, sed est carni noui et inusitati hoīs nouiter et inusitate associata natura
S diuina in uerbi psona, Qñ in utero uirginis, nouo mō cōcepto hoīs corpuscu-
 lo, simul cū aīa hoīs se uerbi psona sociauit, ut ex illa nascere ē hō simul & deus
 Poterat dicere euāgelista, uerbū hō factū est, & fortasse significātius locut⁹ fu-
 isse uideret, sed scribēdi pposito nō satisfactū iri existimauit. Cherinti nāq; et
 Hebiō hoīem phāsticū fuisse dñm Iesū Christū asseruerūt. i. q̄si umbrā hoīs
 esse ex aere, nō carne sanguineq; cōstantē, qñ p fortē imaginationē Virginis
 formatus de aere quasi infans pari uisus esset, nō uere partus, lactari uis⁹ esset
 nō uere lactatus, crescere uisus esset & augescere, nō uere auctus, pati uisus ef-
 set, nō uere passus. Aduersus hāc impietate Iōānes euāgelist⁹ scribere rogatus,
 q̄a illā penitus exterminare cōstituit significātissime, & ex cōposito dixit, Ver-
 bū caro factū est, ut demonstraret hoīem illum cui in unitate psonæ se sociauit
 ubi substātia, fuisse carneū hoīem, ueris mēbris hoīs ptibusq; cōstātē. Vbi sūt
 q̄ dicūt indiuiduū substātiæ solidū & pmanēs, qd suppositū uel psona uocat⁹,
 alteri īdiuiduo cōsistenter solido & pmanēti qd etiā sit psona, sociari ita nō pos-
 se ut ex utroq; una psona cōsurgat. Accedāt & audiāt euāgelistā, Verbū ca-
 ro factū est, Cur nō dixit, hō factū est? nisi ut oēs intelligerēt, illū cui uerbū se
 sociabat, nō dū habuisse rōnem suppositi, uel psonæ cōpletā, dū sociabat⁹ eidē.
 Est certe cōpletū suppositū, est cōpleta hoīs psona, qñ aīa intellectuā illi est iā
 diuinitus iufusa. At post infusionē aīæ nō accessit uerbū ad hoīem, sed eo ipso
 momēto q̄ aīam dabat de⁹ corpi, qd fabricabatur utero uirginis uerbi psona,
 atq; substātia illi simul cū aīa se sociauit. Itaq; nō iā cōpleta hoī, sed dū hō com-
 pletur, uerbū aduenit, & carni se sociauit, q̄ hoīs cōplemētū accipiēs, dei etiam
 naturā uerbicq; psonā sibi cōqsiuit. Quare cōueniētissime & summa cū rōne
 dixit euāgelista. Verbū caro factū est. Vbi sunt q̄ dicūt qd ab æterno non est
 secūdū naturā deus, nulla rōne posse in tpe deū fieri. Accedāt & audiāt euā-

gelistā, Verbū caro factū est, nō q̄ caro hoīs aut hō, ex carne, ossibus, neruis & sanguine cōstās, hęc hēre desierit, & à sua natura discedēs in aliā sit trāslatus sed in carne manēs dū accipit aīam qua fit hō, hęc eadē caro accipit uerbi p̄sonā et substātiā, p̄ q̄ simul incipit caro esse p̄ aīam, deus esse p̄ uerbū. Vbi sunt q̄ dicūt deo cū sit infinit⁹, nihil adiūci posse, nō ergo carnē, nō hoīem uerbi p̄sonę adiūgi potuisse. Accedāt & audiāt euāgelistā. Verbū caro factū est, Nihil est additū deo ut inde maius aliqd excreuerit, uel aliqd deus ipse acq̄sierit, sociat⁹ uel potius unitus est carni, nō illā in se uertēdo, sed p̄manēti carni dū aduenit aīa, aduenit & uerbū. Cōtuberniū est in unitate p̄sonę, nō cumulus alterutri⁹, ad alterū factus accessiōe. Vbi sunt q̄ dicūt, uerbū dei cū sit summe simplex, purūq̄ semp, alteri nūq̄ posse cōponi, q̄n simplicitati summę repugnat multiplicitas, & puritati summę oīs admixtio cōtraria esse uideatur. Accedāt & audiāt euāgelistā, Verbū caro factū est, nec à sua simplicitate recessit, q̄n uerbū pars carnis nō est factū, neq̄ caro pars ei⁹ euasit. Neq̄. n. uerbū carni dedit formā neq̄ caro formauit uerbū, sed utroq̄ manēte qd pri⁹ erat, caro aīam accepit ut formā, aīa uero simul & caro uerbū tanq̄ sustētaculū hoīs ex eis cōsurgētis acceperūt. Sustētauit inq̄ uerbū naturā hoīs, atq̄ firmauit, ut alteri sociari in unitate p̄sonę nō posset, & in alterū uel ad alterū ultra nō tēderet. Hoc aut puritati minime repugnat, cū possit pura substātia absq̄ sui cōtagione solidare impurū atq̄ p̄ficere. Quotidie hoc expimur in lumine, qd rebus lucet impuris, earū impuritate nullatenus diminutū. Sic igit̄ uerbū caro in tpe factū est, ut tñ uerbū nō sit in tpe factū, sic caro factū est, ut dū ex uera carne, & aīa rōnali hō fiebat, uerbū utriq̄ se in unitate p̄sonę cōiūgeret. Sic caro factū est, ut caro suā naturā nō amittēs p̄sonā tñ acq̄reret in uerbo. Sic caro factū est, ut uerbo nihil accesserit augmēti, q̄n in ipsū carnis uersum est nihil, Sic caro factū est, ut carnē nō informauerit, neq̄ à carne formā accepit. Sic uerbū caro factū est, ut neq̄ admixta sit caro uerbi nature, neq̄ substātia uerbi, sed p̄ admixtione īfuderit carni. Vis scire uno ŷbo, quō uerbū caro factū est audi euāgelistā.

T

¶ Declaratio per exemplum quomodo uerbum caro factum sit.

Thabituauit in nobis. Nō potuit euāgelista significati⁹ scribere modū q̄ uerbū caro factū est q̄ dicēdo, Habituauit in nobis, Q̄n q̄ domū aliq̄ inhabitat nō mutat in domū, neq̄ domus trāsit in illū, sed recipiens & receptū suā naturā seruāt. Imaginare nūc architectū suis manibus sibi domū fabricātē, nō p̄ t̄pis moras, partē parti adiūcientē, sed unico momēto totā simul īcipiētē, p̄ficiētē, & p̄seuerāter habitātē, inde nunq̄ egrediētē, p̄ suā uero in ea residētā, domū nulla re indiguā cōseruantē, ita inq̄ ut egrediētē domū huiusmodi architecto domus stare nō possit, manente eo in domo, domus maneat. Erūt uere duo indiuidua substātię, architectus & domus, ille fabricauit, hęc fabricata est, ille habitat, hęc inhabitat, ille à se p̄fectā domū sustētat, hęc sustētatur. Neq̄ tñ est architect⁹ forma domus, neq̄ materia, neq̄ pars, sed ex domo. & architecto fit unū in rōne sustētātis & sustentati, inhabitātis & inhabitati. Ita in hac incarnatione quasi p̄ oīa res se habet, Verbū æterni patris æternā sapientia, architectus est, q̄ sua uirtute q̄ spiritus sanctus est, corpus hoīs uno

V

DE NATIVITATE DOMINI

momento t̄pis formauit in utero Virginis, aīam creauit, quā corpi indidit dū crearet. Ita ex corpe & aīa hoīs domū sibi fabricauit, Dū hoīem ex aīa & corpore p̄deuntē, idē uerbū dei oīpotentis sibi consociauit, qua societate cōtēta humanitas, nihil amplius extra se quærere potuit, sed sistitur, solidat̄, firmat̄, & durat in se. In hoc quasi cōtubernio forma hoīs aīa est, nō uerbū, ipsum t̄n uerbū, totū hoīem consolidat, & cōfirmat, neq̄ t̄n sit pars fabrice, neq̄ sit totum, sed manēs oīno impmixtū hoī, uerbū dei caro factū est simul cū hoīe numerat̄, estq̄ uerbū & hō una p̄sona, unū p̄ se subsistens cōtinēs duas naturas architectū & fabricā. Scio exēplū hoc non posse subsistere, q̄n architectus domū sibi unitā uel uniēdam fabricare nequeat, q̄ si architectus in fabricata a se domo semp̄ maneat, uim t̄n habere nō pōt unde domus hęc p̄petuo cōseruet. Neq̄ si cōseruet in rōne p̄sistēdi, se & illā unū efficiet. Sed exēpla ponim⁹ philosophorū more, non ut penitus ita sit, sicut illa p̄ferūt, sed ut p̄ illa ueritatem p̄cipiant q̄ addiscūt. Hoc igit̄ exēplū adduxisse me, nemo miret̄, q̄n ille q̄ fluenta euāgelii, de sacro Dñici pectoris fonte potauit. Vbi dixit. Verbum caro factum est, Vt modum ostenderet mox adiecit. Et habitauit in nobis.

¶ Ad quid uerbum caro factum sit ut habitator in domo, Thabitauit in nobis, Habitauit in sancta uirgine uerbū dei nouē mēses. Qm̄ ab hora cōceptus usq̄ ad natiuitatis articulū t̄m t̄pis fluxisse notū est. Non qdē ad foetus maturandi necessitatē, sed ad naturę hoīs certissimā fidē. Nēpe qua dei uirtute subito, i. nullo motu succedēte, p̄ tēporū uices in utero Virginis formatus est hō, & deo in unitate p̄sonę cōiunctus, potuisset eadē uirtute de⁹ mox maturū reddere partū. Sed ne daret hereticis erroris occasio, aut excusatio infidelitatis insurgeret, uoluit diuina sapientia eū q̄ momento uno t̄pis cōpaginatus esse homo deus in uirginis utero cōperat, illic partus seruare metam, ut qui in nobis id est inter nos habitare uenerat, quantum nos in matrum nostrarum utero habitare solemus, ille habitaret in sua. Habitauit in nobis id est in nostra carne, & inter nos uerbum caro factū, iam mille quadringentos nonaginta & nouem annos. Habitauit uero decētero in perpetuum, ut reprobi ad infelicitatis cumulum agnoscant abiectionē suam, & eos pudeat ac pigeat turpissimis subesse demonibus, qui fratrem suū super choros angelorum, in solio maiestatis dei gloria & honore aspicient in die iudicii coronatum. Vt etiam agnoscant miseriam ingritudinis, quando fratri tam amantissimo noluerunt esse cōcordes, & tam pio domino obtpare spreuerunt, qui pro eorum salute se ipsum tot tantisq̄ laboribus, & mortem durissimā, pro eisdem ferre non recusauit. Vt præterea iusti homines uideāt quāta sit eorum, qui carnem & sanguinem suum, fratrem suum ex uirgine natum, in solio trinitatis ad dexteram dei patris omnipotentis residere uidebunt seq̄ perpetuo familiares, & continuos commensales tanti principis permanere, lætentur & exultent. Agnoscant dei clementiam quæ non solum illis tantā p̄stitit gratiā, sed ut illam assequi possent, cū illis habitare descendit, & hoīem quem sibi sociauerat, ac perpetuo iunctum habere decreuerat pro illis ipsis debitum soluere in ara crucis effecit, qua de re uulnerum uestigia, in manibus

in pedibus

in pedibus, & in latere relucetia fidem indubitabilem facient. Ira exultabunt sancti in gloria, & lætabuntur in cubilibus id est in corporibus suis, à domino Iesu Christo impassibilitate & immortalitate donatis. Exultationes dei in gutture eorum erunt semper, dum lætabundi cantabunt quod uidebunt. Verbum caro factum est. Et experientur quod sperauerunt dicentes, Et habitauit in nobis, Hi erunt gladii ancipites in manibus eorum, Gladii ad faciendum uindictam in nationibus iniquorum, & increpationes in populis damnatorum. Vindicta erit opprobrium abiectiōis & subiectiōis, Increpatione erit exprobatio ingrati tudinis, quia noluerūt recipere illum, qui uenit in propria. Et uerbum caro factum est, ut cum illis & inter illos habitaret.

¶ De unigeniti dei & Virginis gloria natiuitatis.

Idimus gloriā eius, gloriam quasi unigeniti, Vellem si possem hic elo
qui illam gloriam, quam paucis his uerbis euangelista declarat, sed q
magis id annitor efficere, minus me proficere sentio. Dicam tamē qd
potero, Duas in domino Iesu Christo genituras euangelista cognouerat & iā
conscripserat. Primam de patre æternam, Secundam de matre temporaneā,
cuius festum diem hodie ueneramur. Vtracq; certe gloriosissima est, Vsq; dū
dicit in mundo erat, gloriā refert generationis æternæ, deinceps temporaneę
per epilogum, postea colligit utraq; dicens. Vidimus gloriam eius, gloriam
quasi &c. Secundum genituram æternam, qua nascitur de patre uerbum, glo
ria natiuitatis eius, gloria est unigeniti. Vnum. n. & unicum uerbum habet de
us pater apud se, quod semper genitum fuit, & gignitur semper. Erat. n. uerbum
in principio apud deum, & erat deus. Quare si per generationē est apud deū
semp fuit gēitum, qā semp apud deū & in deo fuit, Et si est deus semp gignit.
Nihil. n. deo unq; excidere potest aut poterit. Quare post hoc uerbum qd erat
in principio apud deum, nullum aliud uerbum gigni aut genitum esse potuit
cum illud idem gignatur semp. Vidimus ergo gloriā eius uerbi, quod hodie
caro factū est, Eius ipsius qd habitauit in nobis, gloriā gnationis æternæ, esse
q̄si. i. uere unigeniti. Vidimus aut hoc nō oculis carnis, sed mente illuminata p
fidem, & per doctrinā tuam sancte Ioannes euangelista, qui deo magistro hæc
didicisti, & illo autore nos docuisti. Adhuc secundū hāc gnationem, uidimus
aliter gloriā eius, gloriā quasi unigeniti. Sed quō? Deus p̄ iustus est, sapiētissi
mus est. Nō est aut iustus, nō est sapiēs p̄ familias hñs plures filios, si uni dedit
omnem potestatem, alterum quasi inutilem destituit ociosum, Pater æternus
omnem potestatem, omnem auctoritatem dedit uerbo illi, quod erat in prin
cipio, illi ipsi quod hodie factum est caro. Quid ita? Quia omnia per ipsum
facta sunt, & sine ipso factum est nihil, Quare pro auctoritatis magnitudine
ratiocinantes ex tua doctrina Sancte Ioannes, uidimus gloriam eius, gloriam
quasi unigeniti. Insuper quoniam quod factum est in uniuerso creaturarum
orbe, in ipso uerbo per quod facta sunt omnia, uita erat. Et uita erat lux ho
minum & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.
Vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti. Quando pater sapien
tissimus omnem lucis ornatum, omnem ornandi rationem sic reposuit in

DE NATIVITATE DOMINI

uerbo, ut iā non sit lux eius accidens, sed substātia, sed uita. Qui certe si aliū habuisset filiū, nō sine ornatu lucis illū dimittere potuisset. Si uero alius filius lucē accepisset, alicubi lucere debuisset. Cū uero hoc ipsum uerbū sit lux oīm creaturarū, uere uidimus Ioānis bñficio gloriā eius, gloriā quasi unigeniti, eterna gñatione, secūdū quā illi cōueniūt, q̄ scribit euāgelista, usq; dū dicit. In mundo erat. Est etiā secūdū tēporaneā generationē dñs Iesus uirginis matris unigenitus gloriosus, Licet, n. spīritus sancti uirtute, imo totius trinitatis opatiōe sit uirginis in utero formatus hō, cū q̄ uerbū caro factū habitauit in nobis, nō tñ spīritus sanctus uel tota trinitas illius hoīs pater fuit. Qm̄ ille non semp̄ est pater, cuius uirtute aliqd generat. Generant multa aīalia, uel in sup̄ficie, uel in uisceribus terrae uirtute solis. Generant metalla uirtute caloris, Generant herbae, uirgulta, arbores bñficio agricolarū, & tñ neq; solē, neq; calorē, neq; agricolā horū patrē qs uere dixerit. Non. n. de eorū substātia, nō de aliqua eorum particula, quasi maris in fceminā agentis, hēc genita sunt. Quē uero ad patris rōnem in rebus corporeis requirunt, pro nostra tenuitate enumerata sunt eo tractatu, quā de cōpaternitate iā cōscripsimus, eū si qs inspexerit, uidebit aptē deū patrē, uel spīritū sanctū, imo ipsam trinitatē, q̄ incarnationē & Christi natiuitatē opata est, eius patrē dici non posse. Videbit sine oī patre dñm Iesum Christū cōceptū & natū de Maria, q̄ q̄a non nisi semel spīritu sancto sup̄uēta & uirtute altissimi obūbrata est, & hūc unicū filiū concepit, gloria eius secūdū tēporaneā natiuitatē, gloria uere est unigeniti. Non est o Cherinti, nō est o Ebion dñs Iesus christus hō phāsticus, non fortuitu ut uos dicitis, ut fingūt Sabelliani uirgo repit paruulū, sed decursis nouē mēlibus pepit Christū. Audite euāgelistā. Vidim⁹ gloriā eius, gloriā quasi. i. uere unigeniti, Est certe hēc gloria specialis & ppria dño Iesu Christo, nullis ex hoīe natis hactenus cōcessa. Ex uiri semine concipiūt matres, hic de solo matris sanguine conceptus est, Virtutē genitiuā accipit semē in aliis fcetibus à masculo. Sanguis intemeratē uirginis uim seminis accepit à deo. Per uarias trāsmutatiōes in aliis fcetib⁹ integri corpis mēbra & lineamēta cōsurgunt, hic simul uno momēto facta sunt oīa, Adiciūt masculis fcetibus aīa rōnalis post quadraginta qnq; dies à conceptu numeratos, huic prima die, primo momēto cōceptionis anima rationalis simul cum uerbi persona uenit ad corpus, Sunt ne hēc parua gloriæ indicia? Ne mireris igitur si dixit euāgelista gloriā eius natiuitatis enarrans, Vidimus gloriā eius, gloriā quasi unigeniti.

¶ De ratione uirginitatis conseruatae in Mariæ conceptu
& sospitate in parturiendo.

St adhuc alia hui⁹ natiuitatis gloria quā audite. In aliis fcetibus cōcipiēdis matres amittūt uirginitatē, in hoc mās sit uirgo penitus incorrupta. Est certe hoc magnum, insolitum, inauditum, & quasi incredibile op⁹ rei magnitudine & nouitate. Sed si illud diligenter introspicias, ita inuenies rationi consentaneū, ut aliter credere nō possis. Cur q̄so matres concipientes uirginitatis florem conseruare nō possunt? Nō faciūt hoc cōceptus ratio, qm̄ multae uirginitatem perdunt, quae non concipiunt, & multae concipiunt quae uirgini

uirginitatē tūc nō amittūt, qñ iādudū illā amiserunt. Modus & rō suscipiēdi se
 minis est in causa. Semē suscipit mater qd nunq̄ ad illā ingredi posset, si in uir- **B**
 ginitate p̄staret. Si semē aliūde q̄ p̄ claustra uirginitatis ad uasā gñationis acce-
 deret, posset illis integris uirgo cōcipere, imo uero cōcipet. Qñ nihil adueniret
 cōceptui, qd uirginitatē ledere posset, Virgo Maria nō à uiro. imo à nullo se- **F**
 mē accepit extraneū, sed de suo purissimo sanguine foetui suo p̄stitit semen,
 Quod q̄a iādudū eius erat in corpe, nō potuit illius uirginitatē uiolare. Per lo-
 ca nāq̄ uirginitatis ut formaretur in foetū minime p̄trāsiuit. Vidimus igitur
 gloriā ei⁹ de q̄ agim⁹, gloriā quasi unigeniti. Noua & inuisitata sibi q̄ soli cō-
 cessa secūdū t̄paneā natiuitatē rōne geniturę. Qñ nō de extraneo semine con-
 ceptus est, sed de p̄prio cōcipiētis corpe, p̄ semine sanguis purus ad locū gñā-
 tioni descēdit oportunū. Et p̄fecto erat cōsentaneū de puro sanguine cōcipi **G**
 illū, q̄ suo purissimo sanguine oīm hoīm sordes loturus erat, ac penitus purga-
 turus ab oī impuritate aīas nostras. Insup̄ quia in hui⁹ hoīs cōceptu deus de-
 scendebat in hominem, sanguine de quo ille homo conceptus est descendere
 congruebat adhuc, quoniam huius conceptus & natiuitatis gloria in humili-
 tate solidatur. Humiliauit. n. semetipsū ille deus q̄ hodie nascitur hō, formā ser-
 ui accipiēs. Illa yō q̄ hūc partū enixa est de sua humilitate t̄mmodo gloriatur
 & cātat. Respexit humilitatē ancillę suę, ad indicīū & testimoniū tāte humilita-
 tis sanguinē de q̄ cōcipitur, descēdēdo potius q̄ ascēdēdo uoluit cōgregari. Est **H**
 adhuc alia huius tēporanę natiuitatis uera gloria, quā uidimus fide illumina-
 ti. Alia mulieres post seminis susceptionē grauescūt. Dū uero foetus format⁹
 in utero, uariis dolorib⁹ agitant⁹. Sine grauedine sancta uirgo, mox ut cōcepit
 in mōtana prexit, nullā illi molestiā cōceptus attulit infans. Elizabeth grauidā
 in mysteriis occupat. O p̄funda, o inaudita humilitas, mater regis effecta, uisi-
 tat p̄conis matrē. In utero gestās regē, obseq̄t gestanti p̄cursorē. Miraris uirgi-
 nē puellā, etate adhuc tenerā, sine molestia in utero foetū cōtinere & cōfouere
 Est sane mirabile, qm̄ de noua & iūsitata rōne p̄cedit, quā si à fundamēto dili-
 gēter inspexeris, satis illā admirari nō poteris, q̄ ex illa p̄cedāt, q̄ ue sequāt illā, **I**
 desinēs admirari. In aliis matribus foetus format⁹ p̄ t̄pa, dū semē multipliciter
 trāformat⁹. Est sepe qd formādū est nō satis purū, nō bñ digestū, formationi
 nō bñ cōsentiēs, fouetur insup̄ humore nō puro, uirtute multipliciter agitata.
 Ita dū lucta est inter semen & matris formatiū uirtutē, dū agētia & patiētia in
 matris utero sibi non bene cōsentiunt, dum alterum alteri resistit, læditur mā-
 ter & dolet. Accedit ad hæc quādoq̄ aliqua seminis sup̄fluitas aut diminutio
 nutrimenti etiā plus minus ue q̄ oportet ministratio, & ipsius impuritas nutri-
 menti matrū uitio, q̄ suæ ac foetus cōplexioni sunt noxia deuoratiū, ad q̄ digerē-
 da, natura matris ledit⁹, & debilitat⁹ foetus. Accedūt crapulę, nimia uigilie, dor-
 mitiōes torpidæ, stulti dolores, pauores insani, immoderate lætitiæ, risus, ca-
 chinnationes usq̄ ad comp̄ssionem spiritus, saltatiōes spiritum inflāmantēs.
 Obmitto reliqua honestatis gratia, per quæ pregnantēs dū suā libidinem ex-
 plere contendunt, se ipsas doloribus implent, foetus conturbant, & nonnun-
 quam enecant. Nihil horum fuit in hoc partu, totus est gloria plenus. Subito
 factę sunt oēs mutatiōes, mēbrorū cōpages, & officinę simul subito p̄dierūt.

DE NATIVITATE DOMINI

Quod uero sine tpe fit, dolorē afferre nō pōt. Quare in corpīs & mēbrorū Iesu formatiōe, dolorē Maria sentire nō potuit. Nulla fuit in ea seminis, nulla fomētī īpuritas, nulla cruditas, nulla supfluitas, nulla inter hęc & sanctæ uirginis p̄cordia lucta, nulla resistentia intercessit. Dei uirtus cui resistere nulla res pōt, opata est oīa ut oportuit, Cibi p̄terea & pot^{us} m̄ris honestissime, neq; illā, neq; fectū grauare potuerūt, Exercitia p̄ summā modestiā sumpta, uigiliæ & dormitiōes ad metā habite, accidētia animi bñ frenata illā nō turbauerūt, q̄ fuit ab initio gratia plena. Ita necunde grauari potuit suo cōceptu, q̄ intus & extra nullā repugnantiam est expta. Vnde sicut in conceptu, ita dum fouetur in utero fectus. Vidimus gloriā eius, qui conceptus, qui gestatus est in utero uirginis per nouem menses, Gloriā quasi unigeniti.

¶ De feclicitate & gloria Mariæ in partu.

Illī de matrū suarū uisceribus exeūtes, doloribus & cruciatibus acerbis
F simis illas uexāt. Hęc sacra uirgo simul & mater sine dolore, sine labore, sine obstetrice pepit filiū suū. Et qd mirū? Qñ q̄s sine dolore (p̄ ea q̄ diximus) gestare potuit infantē, p̄ hęc ipsa potuit illū parere sine p̄cena. Sed
K aliā rōnem gloriōsiore afferamus, Lēdunt maxie parturiētū uiscera, dū fectus parat egressui, Disrūpi nēpe tūc q̄s uident, qm̄ p̄ uiolētiā maturatū, p̄ summā uiolētiā sibi q̄rit egressum, At nasciturus ex sancta uirgine dñs IESVS Christus q̄a sine uiolētiā maturatus est infans, igit̄ in uirgine ad exitū de eius utero sine ui, sine fractura, sine oī dilatatiōe uiscerū, sine intestinorū cōp̄siōe accingit̄, Nō est pars a p̄te distracta in corpe uirginis, qñ pepit dñm Iesū Christū, Māsit. n. uirgo, Quare ubi uiolētiā pariēdo nō fuit, partus dolorē afferre nō potuit. Sed quō de utero infans egredi potuit, & extrema uteri nō disrūgi? Iā audiui⁹ in cōceptu uterū māsisse cōclusū, q̄a p̄ inferiora nihil accepit Virgo. Nūc p̄ uteri īferiora Christū esse natū oēs credūt. Quō ergo potuit ille integer p̄manere, & fectū emittere? Gloria fecit hoc. Non igit̄ mireris, ne putes euāgelistā ociose dixisse. Vidimus gloriā eius, gloriā quasi unigeniti. Si ei⁹ gloriā uidere nolueris, castissime fidei splēdore illuminat⁹, itelligere nūq̄ poteris quō parere potuerit hęc puerpa, et pariēdo uirginitatē nō amittere. Accedite p̄ fidē ad deū q̄ nat⁹ est, & illuminamini, & facies uestre calumniis hereticorū minime cōfundēt. Dñs Iesus Christus fuit ab initio (qd̄ sepe iā dixim⁹ & fide firma tenemus) de⁹ & hō. Aīa eius a sue creatiōis initio uerbū dei cū eo caro factū uidit, & in illo uidit, amauitq; diuinitatē Fuit ergo beata. Aīa porro beata si sit in corpe nōne illud beatū efficiet? Beatitudo x̄o corpīs nōne quatuor dotibus cōtinet⁹: Subtilitate, īpassibilitate, agilitate & claritate, de quarū rōne ordinēq; dicem⁹, si trāsfuratiōis dñi Iesu Christi mysteriū declarabim⁹. Ad
L qd̄ dos subtilitatis nobis abūde sufficiet. Facit. n. hęc dos corp⁹ gloriōsū sīp̄ cū alio stare nō glioso. Prestat inq̄ gloriōsū corp⁹ ad locū nō glioli pueniēs, illud nō expellere, & cū illo p̄manere, p̄terlabi & trāsire, loco & locato qbus supue nerat nullaten⁹ īmutatis. Auib⁹ si plumas, si pēnas detrahas, uolare non poterūt, & q̄to his pēnas robustiores adieceris, tāto agiliores efficiēs ad uolādum. Prestāt igit̄ pēne p̄ naturā uolatilibus qd̄ natura line eis oīno negaret. Graue

In aere seipsum sustetare, ualdeq; uelociter agitare, cum per naturam grauiam omnia
 tarde se moueant, & solido sustentari cogant. Quod igitur propter naturam grauedinis
 pena prestare poterit rationis expertibus astantibus, cur & per animam rationalem decorata glo-
 ria hominis rationis capaci non prestabitur? Scilicet philosophorum neque spernedorū sane est
 forte imaginationem animae nobilis non solum in proprio corpore, sed in alieno magnos
 & admirabiles, supraque uires humanas affectus adducere. Pudeat igitur christia-
 nos homines naturalis philosophiae nimium studiosos, non assentiri gloriam animae beatę
 agilitatem subtilitatemque corpori suo afferre posse, cum plerique philosophi non minus
 difficilia forti imaginatione animam non gloriosam effecisse confirmet. Tota diffide-
 tie ratio uero negat unum corpus si cum alio posse eodem loco persistere, uel unum solidum uel
 aliud solidum posse sine fractura transire physicis nascitur, quia locus locato per omnia ad-
 equatur. Quare non poterit locus uno corpore occupari, id est per omnia illi adequatus, aliud corpus
 in se recipere. Desineret nepe adaequari uni, dum si duo incipet continere. Quod
 uero per aliquid solidum transiret, aliquando uel ex toto, uel ex parte in eo quod transiret existe-
 ret, ita duo corpora essent in eodem loco, uel unum penitus loco careret. Quoniam in super
 corpore solidum per quod transitum fieri contingit, minime uiolat, minime dilatat, minime
 cedit loco, non est intelligibile corpus quod per illud transit, alium locum habere dum transit
 quod quae antea occupauit corpus, per quod dicitur pertransire. Hec ni fallor physica argumē-
 tatio inde consistit, quod omne corpus contineri loco necesse sit, & spacium occupare, quoniam
 loci ad locatum adequatio ex hoc solo confurgit quod locatum occupat certum spacium, quod
 dicitur locus, quod per singulas sui partes aliquid locati continet, per omnes uero ambiens uniuersum,
 nihil ultra iam capiens. Ut quae admodum aliquid locati extra locum esse non poterit, ita in
 loco nihil recipi queat nisi locatum. Si ostendero aliquid esse locatum, quod spacio non
 claudit, quod in quo nullo ambiente concluditur, si declarauero locato & ambito corpori
 qua ratione locatum est accidere quod spacium occupat, fortasse his quae physicorum intelli-
 gunt rationibus non erit durum assentiri (quod intendimus confirmare) corpus scilicet glori-
 osum hominis per aliud corpus solidum sine eius lesione posse transire. Physica ratio nota
 est absolutum prius & secundum rem a posteriori absoluto distinctum posse sine il-
 lo quod posterius est, & fieri & permanere. Est propterea consentaneum deum omnipotentem per
 suam sapientiam, & uirtutem inensam, plus posse quam naturam limitibus clausam, longaque
 maiora, magisque mirabilia posse si uelit efficere, quam animae rationalis imaginatiua uir-
 tutem, quam ardua & creditu difficilima, quare ratio explorata non est, constat posse pre-
 stare. Declaremus igitur esse in rerum natura grade aliquid corpus, loco contentum, quod
 tamen a loco circumscriptum non sit, siue adequate ab illo conclusum. Maxima omnium sphaerarum
 quae certe corpus est tam grade, ut ei iam nulla natura corporea commensurabilis possit
 inueniri, Quod quod occupat spacium. Certe nullum, Ipsa enim est primum corpus conti-
 nens omnia, contentum a nullo, Immo uero desinet esse quod est, Desinet in quo esse pri-
 ma & maxima circūferentia, si ab alio corpore illam ambiente esse dixeris circūsepta
 est nihilominus in loco, Quare liquet iam esse aliquid in loco, neque tamen lo-
 co circumscriptum, adaequatum, uel coextensum esse, Quando primum locabile
 primum quod stetit in loco circumscriptum a locante nullatenus inuenitur, Deus
 igitur ille sapientissimus & potentissimus quod primam sphaeram locum non occupare
 constituit, imo iussit occupare non posse, & esse nihilominus corpus, & aliud
 nihil quam corpus illam esse iussit, cum non sit sapientia diminutus, neque defecerit potestate.

DE NATIVITATE DOMINI

Cur minora corpora in loco reponere, & locū nō occupare nō poterit facere?

O An q̄a dabitur uacuū? dū ubi erūt illa corpora spaciū nō occupātia, erit inane? Minime hoc cōtinget, Ne paueas, sapiētissimus est deus, nō occupātia locum esse faciet in loco cū aliis corpibus replētibus locū. Ita ne uniuersi natura depe-
at, qua sapiētia primā sphaerā p̄ suū cētrū in loco reposuit, p̄ alterius corporis p̄-
sentiā locū occupabit. An q̄a duo corpora eundē locū occupare nō p̄nt? Nō er-
go me haecenus intellexisti. Hoc ego dico p̄ dotē subtilitatis hoīs gloriosum
corpus locū nō occupare, deo p̄stāte, nō aut uirtute creata id dare potēte. Dos
P certe à spōsa nō est, sed à p̄re ipsam dotāte maritus accipit dotē. Neq̄ us⁹ do-
tis quē marit⁹ accepit in nuptiis illi datur à spōsa, sed a dotātibus eā. Quis nu-
ptiarū iure usus dotis ad illū pueniat, fiatq̄ dātis bñficio dos p̄pria iā tradu-
ctā. Ita dū deus p̄ nos quasi prudētes uirgines spōso aīarum nostrarū dño le-
su Christo copulabit in gloria foelicitatis aeternę, inter cetera nr̄ae foelicitatis
munera, corpibus nostris tribuet subtilitatē, qua utemur ei⁹ bñficio nro iure.
Eius nāq̄ demētia q̄tiēs uoluerimus nostrę uolūtati coopabitur. Et q̄n aīa uo-
let suū corpus locū nō occupare, deus p̄hibebit occupationē fieri. Dos ergo
Q subtilitatis (ut ita dicamus) est aīam nolle à suo corpē spaciū occupari, deūq̄
p̄hibere occupationē fieri. Nō ergo hinc tollitur loci & locati adæquata men-
sura. Q̄n corpī occupāti locus p̄ oīa fit equalis, nō occupāti nulla mēsurę rōne
copulatur. Hāc dotē dño Iesu Christo nascēti fuisse usui maxie decuit, ut omēs
R uiderēt gloriā eius, gloriā q̄si unigeniti, uno singlari & p̄prio modo nascēdi
cū alii nascātur ibecilles & infirmi, iste nascēdo sit ex p̄te iā gloriosus. Ita dū de-
us p̄hibet nascētē infantulū locū occupare, claustra uirginitatis p̄ q̄ nascendo
trāsiuit uiolare non potuit. Q̄m ea nullatenus impleuit uel occupauit. Si forte
quē mouet cātare ecclēsiā. Vagit infans inter arc̄ta conditus p̄sepia, & iccirco
nō fuisse Christi corpus dū natū est gloriosū, cōtēdat. Q̄m uagitus indicīū do-
loris est, q̄ glorioso corpī ascribi nō pōt, dote ipassibilitatis oēm penit⁹ exdu-
dēte dolorē. Dixi nascētē dñm, nō dixi iā natū gloriosi corpis munere functū.
Dixi dote subtilitatis, nō dixi oībus dotibus simul illū usum fuisse dū nascere, et,
Qui igit nascēs sola subtilitatis dote fungi uoluit p̄ matris honore, ubi natus
est, uoluit p̄ nobis secūdū corpus esse penitus inglorius, ut p̄ nr̄is culpis illum
uagire liceret, q̄ p̄ eisdē pegrinari uenerat, contristari, crucifigi, mori, & in se-
pulchro iacere. Nō est igit mirū si in p̄sepio uagit, q̄ postea in itinere fatigat,
lamentat in cruce, & exāguis reponit in sepulchro. Hic si regras quō fieri po-
tuit, ut hō ille gloria plenus, cū uellet dotibus glorię uterē, & tñ passibilis re-
maneret, nos te ad tractatū remitteremus quē edidimus de dignitate instrumē-
torū dñicę passiōis, ubi p̄ nostra tenuitate hoc declarauim⁹. Redeam⁹ iā ad lo-
annis euāgelistę doctrinā, & uno ybo discam⁹ ab eo vñ sit natiuitatis quā cele-
bram⁹ gloria, q̄m q̄ sit iā enarrauit. Audite igit illū, ut à q̄ sit p̄discere ualeatis.

¶ A quo sit natiuitas Iesu gloria.

Patre plenū gr̄a & ueritate. Queris unde sine uiri semine sit cōceptum
a hoc unigeniti corp⁹? p̄ naturā ne discere speres, illa te sacramentū hoc
docere nō sufficit. Pater deus p̄ gratiā penit⁹ insolitā, nullo naturę cō-

munis

munis iure fecit hoc. A patre plenū gratia uidimus hūc conceptū. Quæris vñ de puro uirginis sanguine idē corp⁹ formatū sit? Natura ad hoc nō sufficit, uir S
 tus patris p gratiā suppleuit. A patre plenū gratia hūc foetū agnosce formatū. Quæris quō in momēto in ic̄tu oculi trāslatus sit ad locū gnationis sanguis, formatūq; inde sit organicū corpus? Vbi defecit natura, abundauit patris gratia. Vidimus hūc formatiōis modū. A patre plenū gratia. Quæris quō aīa rōnalis induci solita post quadraginta & qnq; dies, nō solū prima formatiōis luce, sed primo momēto data sit corp⁹? Dimitte naturam creatā saluatoris, & q̄re per gratiā creatoris. Hoc. n. opus uidim⁹, plenū gratia a patre. Quæris quō uerbū simul cū aīa corpus īgrediēs, caro factū sit, & in nobis habitauerit, habitauerit inq; in nra humanitate? fuge hic oēm creatę naturę rōnē. Gratia ī creatę naturę hoc cōtuberniū opata est. A patre plenū gratia est op⁹ illud, & ea gratia ē plenū, qua sub deo maior neq; itelligi. Quæris quō de uētre concluso & utero & semp itegro, natū sit in carne uerbū? natū sit ī infantilib⁹ mēbris habitaculū diuinitatis, carne, ossibus, neruisq; cōpactū. Natura nō fecit hęc, ab illa dīscere ne studeas, fecit p̄r gratię plenitudine. Vidimus. i. op⁹ hoc plenum gratia a patre. Quæris quō de ī hoīe natus, & hō iā uere glorificatus, q̄ nascēdo dote subtilitatis, ieiunādo dote īpassibilitatis, ambulādo sup undas maris dote agilitatis, in mōte Tabor se trāsfīgūrādo, dote claritatis est us⁹, his dotib⁹ semp corpus nō ornauerit? Et quō gloriosus existēs secūdū aīam pati potuerit in corpe? Non hęc fecit natura q̄ beatitudinis dotes hmōi largiri nō pōt, & largitorū a deo per gratiā usum subtrahere neq; t. Gratia patris pfusa fecit hęc oīa ī infantulo Iesu, quē dū de matre uirgine nascit⁹, uidim⁹ a patre plenū gratia. Quæris quō aīa ei⁹ cōsortio & aspectu diuinitatis plene beata, dolores sentire & tristitias ferre potuerit? Quæris quō pridie q̄ pateret se ip̄m sub modici panis & uini spēbus derit ī cibū, & hodie det, sitq; datur⁹ usq; ad cōsumationē seculi? Ne q̄ras a natura. Nō. n. potuit illa neq; poterit unq; tāta pagere. Fecit hęc patris grā. Neq; uero q̄a natura. i. uniuersa creaturarū series atq; uirt⁹ hęc nō fecit, fieri non potuerūt. Satis est illa naturā ferre potuisse. Et ueritate. Rōnes q̄s adduxi ad hoc ualere itelligas uelim, ut hęc tā mira, tā rara, tā gloriosa oīdant contra naturā nō esse. Gratia. n. cū natura non pugnat, sed adiuuat illā, Plena igit sunt hęc munerata ueritate. Qñ q̄ natura facere nequit, & ferre p̄sto fuit, naturę cōditor deus naturā ferre cōstituit. Gratia dei opata est, & naturę ferēda distribuit, illā adiuuās ad ferēdū. Itaq; o Cherinti o Ebion o Sabelli o Arri o Manichee o heretici oēs q̄ naturę innixi uideri uolētes, ueritatē aut deitatis aut humanitatis negastis in dño Iesu Christo. Qñ q̄ dicta sunt de illo natura creata facere nō pōt, & iccirco uos ea falsa, cōficta, aut p imaginē ueri non uere celebrata putastis, dixistis, scripsistis, falsi oēs estis. Satis est naturā illa potuisse sustinere. Naturę conditor fecit hęc oīa per cumulum gratię, qua Christum uidimus patris munere plenum non minus ueritate q̄ gratia. Audite Ioannem. Vidimus gloriam eius gloriam quasi unigeniti, A patre plenū gratia & ueritate, quā hic per speculū fidei cognoscentes, ille qui pro nobis hodie se fecit carnē, tenere & possidere nos faciat in gloria sanctorum per infinita secula seculorum. AMEN.

DE CIRCUNCISIONE DOMINI IESV CHORDA TERTIA

Ostq̃ cōsumati sunt dies octo ut circūcideret puer uocatū est nomē ei⁹
p Ies⁹. Lucē. ii. Dñs n̄r Ies⁹ christ⁹ fratres charissimi, q̃ i suē natiuitatis arti
culo, gloria, gr̃a & ṽitate redūdauit (ut sermōe añcedēte loānis doctri
na didicim⁹) hāc ipsā plenitudinē die circūcisiōis quē iā colimus, i nos q̃si uber
rim⁹ fōs diffundere cepit. Vñ uinea dñi sabaoth sese instaurādā, & ad pristinā
fecūditatē agnosceret reparādā. Vinea nēpe dñi Sabaoth ppheta testāte do
T m⁹ Israel ē, quā cū uinitor de⁹ ab iitio iditē legis naturę bñficio, q̃si sepib⁹ cōmu
nisset, ap de silua dissipatis sepib⁹ deuastrauit, & singl̃aris fer⁹ depast⁹ ē eā. Fer⁹
in q̃ appetit⁹ icōtinētē, p quē oīs caro iter ip̃a mūdi icunabula corruat uia suā

Ob hoc legis scriptę nouā spē idē ipse uinitor De⁹ Opt. Max. huic fugiue
circūdedit, ut ueterem quā naturæ indiderat resarciret. Hæc porro secunda
sæpes cū aliquādiu uineā tutata esset, p ambitionē tandē & auaritiā, neglecta
ab neq̃ seruis ac deuaſtata ē. Itaq; redacta in ſolitudinē uinea rubis ac ſpinetis,
cū duriffimis dumis inhorruit, Vnde p dulcibus uiuis, acidas labruſcas, acutas
ac pungentes ſpinas oīs gñis impietatis aduexit. Huic in nouiffimis tempibus
miſertus deus nō naturæ creatę uirtute, nō patriarcharū exēplis, nō Moyſi &
pphetarū uocibus, opibus ue remediū afferre ultra conſtituit, ſed propriū
filiū eam cōlere & in melius reformare, ac conſeruare deſtinauit. Qui cū eēt
oī ſapientia præditus, mox ut ad uineā uenit natus in carne illū penitus aridā,
fontibus obſtruſis, & cisternis diſſipatis, q̃ aquas continere nō poterant, col-
lapſam & deſolatā inuenit. Quare ut ſuæ obedientiæ prōptitudinē inter incu-
nabula in hac ipſa uinea excolēda demōſtraret (Quia nō p ſanguinē hircorū
aut taurorū, ſed p propriū ſanguinē in ſācta introire, noſq; ad ſācta uenerat
reuocare) infantulus octo dierū in circūciſione ſanguinē p noſtra, omniūq;
ſalute ſpargere cœpit. Qua de re hoc loco oratiōem habiturus, Quid ſibi uo-
luerit dñi Ieſu Chriſti circūciſio, cur die octaua ex lege fieri debuerit, cur in
circūciſione Ieſu nomen accepit, prout deus dederit enarrabo. Qm poſtq̃
conſumati ſunt dies octo à die nati uitatis ſaluatoris noſtri numerandī, ut cir-
cūcideret puer, q natus eſt nobis ad ſalutē, pmerendā, Vocatū eſt circūciſiōis
ſolēniis, Nomē ei², q ſine patre de matre ſemp Virgine paulo ante nat⁹ eſt, Ieſ⁹
i. ſal⁹ uel ſaluator. Saluauit enī matris itegritatē, ſaluare uenit i nobis pietatē.

¶ Circūcidi cur uoluerit dominus Ieſus.

Vi ſanguinis effuſionē cur à circūciſione dñs Ieſus ordiri uoluerit
iam aduertite. Venerat curare lāguores animarū. q certe multiplices
erant & ab incōtinentia degrauare illas cœperat. Nempe ante dilu-
uiū cū nulla ſcripta lege uiuerent hoīes, & natura quāuis lapſa pro lege multo
tempe ualuiſſet, libidinis ardor pauliſp excreſcens eo uſq; furoris hoīes p̄cipi-
tauit, ut ſolus Noe cū trib⁹ filiis in uniuerſo orbe terrarū, naturæ hac in re fi-
nibus cōtentus inueniret, Corruerat nanq; oīs caro uiā ſuā. Vnde ipi quoq; V
filii dei id eſt filii præſidentiū, filii inq; eorū q inter hoīes diuino munere fun-
gebant, uidentes filias hoīm ſibi ſubditorū q; eſſent pulchre, qd eſt libidinis
incentiuū, & incontinentię ſtimulus pacutus, acceperūt ſibi ſinguli uxores ex
oībus q̃s elegerant nō parētū ſuorū decreto, nō p dignitatis gradu mulieres
ſibi iungebāt, non earū ipſarū quas accipiebant genitoribus cōſentiētibus tra-
ducebāt, ſed ſua ipſorū electiōne furibunda, & effrenis libidinis ardore flagrā-
te. Quas elegerant. i. quas habere concupierāt, acceperūt ſibi, ſua ſola uolunta-
tate, nemine illis dāte. Quia igi^r primū labefactari genus humanū, & à lege na-
turæ honeſtatiſq; diſcedere p libidinē uirorū incontinentiū cœpat. Saluator
ante oīa incontinentiā docuit eſſe frenandā. Qñ eā partē qua maxime p incō-
tinentiā mares peccant, in ſe ipſo ab initio p circūciſionē uoluit caſtigari, &
inde ſanguinē effundere p peccatoribus, unde primo peccatores naturā ſuā
ex parte collapſam infamare, contaminare, penitusq; corrūpe cœpūt. Decre-
f

DE CIRCVCNCISIONE DOMINI

Y uerat ab initio deus pro iusticia carnē Christi per omnia corporis membra
 cruciari, ut per innocentis hominis satisfactionem, iniquorum hominum pec-
 cata deleretur, Quam igitur sui corporis particulam in passione pro honesta
 te flagella attingere non licebat, in circuncisione cultrum lapideum cruetauit.
Z Adhuc si plenius intelligere desyderamus cur dominus Iesus Christus circun-
 cidi uoluerit. Paulum apostolum nobis assumendum existimo. Dic o Paule, do-
 ce nos obsecro ueram circuncisionis rationem. Credidit Abraam domino &
 reputatum est illi ad iusticiā, & circuncisionem accepit à domino, non ut per il-
 lam fieret, sed in signum assecutæ iusticiæ, ad quam ante circuncisionem fide
 peruenerat. Erat ergo circuncisio exterior, non ad iusticiam, sed ad designan-
 dum illā iustus assecutā instituta, nisi Pauli apostoli doctoris gētiū dū ad Ro-
 manos de circuncisione scribit sententiam lōgo processu habitam & compro-
A batā reprobare q̄s audeat. Quis quæso iustior fuit inter Patriarchas q̄ Abraā
 At hic ipse exultauit ut uideret diem meum (dicit dominus Iesus Christus) ui-
 dit & gauisus est. Quoniam per suam iusticiā non plene saluatus, per meam sa-
 luti penitus est restitutus. Si igitur Abraam per fidem iustificatus ad iusticiā
 iudicandam q̄ per fidē obtinuerat circuncisus est. Dominus noster Iesus Chri-
 stus testis fidelis primogenitus mortuorum & princeps regum terræ, meritif-
 sime pro iustitia uoluit circuncidi, præsertim quia non iam per fidem, sed per
 scientiam plenus erat iustitia, & pro iustitia non Isaac filium, sed se ipsum imo-
 lare decreuerat. Designabat p̄terea iuxta Pauli doctrinā exterior circūcisio
 in carne, interioris hoīs circuncisionē in mēte. Sine qua nemo unq̄ potuit po-
 terit ue saluari. Audite Paulum, Circuncisio quidem prodest. Si legē obserues
 Si aut̄ p̄uaricator es legis, tua circuncisio preputiū facta est. Si igitur præputiū
 iustitias legis custodiat, nonne p̄putium illius in circūcisionē reputabitur? &
 iudicabit id quod ex natura p̄putium est, legem consumans, te qui literā &
 circuncisionem p̄uaricator legis es, Non enim qui manifesto Iudeus est, neq̄
 q̄ manifesta in carne circūcisio, sed q̄ in abscondito Iudeus est, et circūcisio cor-
B dis in spiritu, non litera, cuius laus non ex hominibus sed ex deo est. Constat
 hic Paulum duas circuncisiones ostendere, alteram in membris corporis, alte-
 ram in operibus mentis. Legem seruare & innocēter uiuere (teste Paulo) cir-
 cuncisio est secundum spiritum, quæ dicitur prima. Est enim (ut eius utar uer-
 bis) circuncisio cordis in spiritu, & hæc sufficit ad salutem. Quando eius laus
 non est ex hominibus, sed ex deo, id est à deo approbatur, quamuis homines
 illam spernant. Secunda circuncisio est aliquid computare de corpore, quod
 si fecerimus non (teste Paulo) seruata lege nostra, nihil agit ad salutem, Qm̄
 signum est tantū hæc secūda circuncisio, & priorem monstrat esse seruandā,
 Dominus igitur noster Iesus Christus ut nos doceret mentem nostram circū-
C cidere, Venerat enim illuminare tenebras nostras. Quod per infantia nondū
 poterat lingua, locutus est ope, circūcisus est carnē, ut ab illo disceremus nos
 circuncidere mentem. Nēpe circūcidere, p̄ circuitū incidere est. Quēadmodū
 igit̄ in corpis circūcisione pellis illa amputat̄, q̄ membri circuncisi summitatē
 per gyrum occupare solebat, ita ea quæ mentis nostræ cacumina circundau-

dunt, aggrauant, angustant, & sæpe contamināt, sunt penitus amputanda, Vt fides nostra nobis ad iustitiam reputet animas nostras. circuncidamus oportet, concupiscentiæ motus, & impetus irascibilis appetitus compescendo. Concupiscentia nunc utilia, nunc delectabilia proponit, quæ aut speremus acquirere, aut timeam⁹ amittere. Hinc gaudia, dolores, spes, anxietates, & pauores a recto iustitiæ tramite (quamuis agnito per fidem) aut retardāt, aut penitus distrahunt. Abscindendę sunt hæ omnes passionēs ab animo, ut dediscat concupiscere quæ ad rem non faciunt, quæ mentem faciare non possunt, ita non gaudebit inanibus, non sperabit in pecunia & thesauris, non nocituris uoluptatibus demergetur, nō cruciabitur cōmodis sæculi hui⁹ amissis. Hæc uero ab una tantū parte mentē sepiunt, ideoq; non satis est ista penitus abscidisse. Vbi concupiscentiæ sunt abscisse, irascibilis desiderii impetus rapidissimi amputandi sunt. Qui profecto tāto pestilentiores sunt animæ, quanto pretextu honoris & honestatis, facilius obruūt, quos conturbant. Hæc sunt honoris & dignitatis studia, ad quæ ut se animus immoderate contulit obtinenda, sui penitus obliuiscitur, rapitur supra se, si quos est, affecutus honores, illis abutitur, & eos in quibus conquirere debuisset, gradū statuit ad alios consequēdos. Ita semper priori honore non contētus, ob plenitudinem famē incurrit. Hinc omnibus præferri cupiēs quibus præficitur illos spernit. Quib⁹ præesse nō potest, odio prosequitur. Eos uero qui sibi præsumunt, inuisos & penitus intolerabiles ducit. Inde nascūtur ire, inuidiæ, rixæ, dissidia, contentiones, seditiones, simultates, odia, uulnera, cedes, bella, incendia, ciuitatumq; regnorum quoq; desolationes, deuastationesq; sæpe inde originem accēperunt. Sunt igitur a mentibus nostris per circuitum malę affectiones amputandæ, Quando circūcisio nihil aliud esse potest quam scissio per circuitum. Parum est obsessam ciuitatē multis ex partibus custodire, Si ex una parte incustodita remaneat & neglecta, Satis illa fuerit ad hostium ingressum, Sæpe p̄ ardua & periculis plena loca, ciuitates expugnatae sunt. Dum loci natura fidentes obsessi, minus accuratae illic uigilias obseruauerūt, Aduersarius noster diabol⁹ circuit quærēs quem deuoret, & spiritus impii omnes ambulant in circuitu, ut si ab una parte ingredi nequeant, ab alia expugnent. Quærunt omnia perlustrantes aliquid inuenire, quod scalas admouēdas contineat, uel funes iaciēdas ad ascēsum sufficiat sustinere. Ansæ undiq; amputandæ sunt, uepres & spinæ in quib⁹ hostes occultari possint penitus defecādæ. Dumi & rudera deplanāda sunt omnia, ut inter illa latere hostis omnino nō possit. Fecerim⁹ hæc si Pauli Apostoli monita, q̄ hodie i ei⁹ epistolę lectiōe nobis, pposita ab ecclesia sūt obseruauerim⁹,

¶ Expositio epistolæ Pauli quæ legitur in die circuncisionis.

Vdite quæso quam bene nos ille mentem doceat circuncidere, Apparuit inquit benignitas & humanitas saluatoris nostri dei omnib⁹ hominibus. Quando pro eis Iesus, qui erat ab initio deus, infantulus octo dierum in homine factus circunciditur. Hanc apparitionem, hanc circuncisionem, ne credamus ociosam, erudiēs nos inquit apostolus. Sed ad qd nos erudit. Quid hac sua circuncisione nos docet sapientissimus infans ætate,

DE CIRCUNCISIONE DOMINI

opere autem clementissimus accuratissimisque magister. Quæ est eius eruditio o Paule. Vt abnegâtes impietatem & secularia desyderia, sobrie, iuste & pie uiuamus in hoc seculo. Abnegamus impietatem, quando a mentibus nostris superbiae studia ressecamus. Abnegamus sæcularia desyderia, quando diuitias fluxasque uoluptates spernimus. Hæc est igitur circuncisionis ratio. Ideo dominus Iesus adhuc infantulus suam benignitatem & humanitatem in circuncisione uoluit apparere, & nostra mente cultro rationis circūcisa, abnegemus abscindamus, & abiiciamus impietatem & sæcularia desyderia. Sed quia natura docente, non sufficit ab egrotante corpore malos humores expulisse, quin immo cibus & potibus illud refocillare necesse est. Ideo prauis affectibus a mente reiectis, ut domini Iesu benignitas nobis prosit, sobrie, iuste & pie uiuere in hoc sæculo docet Apostolus. Tres quasi cibos animæ circūcisæ Paulus apponit. Quoniā anima nostra tribus est maxime, & semper obnoxia. Nobis ipsis proximis, ac deo, sobrietas nobis ipsis maxime prodest, & animam nostrā semper alacrem seruat. Quando corpus per sanitatem quā sobrietate acquirimus & conseruamus, animam minus aggrauat, illa recipere commodius sano corpore utitur, quod sine morborum molestia inhabitat & exercet. Iusticia uirtus est qua cum proximis bene conuersamur, tribuens singulis quod est suum. Pietate colimus deum. Circūcisi igitur mentem malis. inde affectibus amputis, sobrie, iuste, et pie uiuemus in hoc seculo. Sic enim nobiscum, sic proximis bene concordabimus, sic deo bene suberimus, & hic omnia bene disposita continent, meliora recte sperabimus in futurū, quare dicit apostolus. Expectantes beatā spem & aduentū gloriæ magni dei & saluatoris nostri Iesu Christi. Quomodo autē expectare conueniat per ipsam circuncisionē inspiciamus.

Circuncisionem animæ publice & intrepide assumendam
retinendam uero secrete.

Arnis circuncisio cum fieret in publico, occulte tamen semper gestari solebat, hodieque gestatur. Neque enim inuentus est hætenus qui circuncisionis signum (quod sibi existimat ad gloriam) publice uoluerit circumferre. Nos igitur nostram in spiritu circūcisionem debemus quidē in publico accipere, ut nos nō pudeat usquam loci benefacere, & castigationem malefactorum quasi circūcisionem accipere. Hunc ieiunare pudet, quia inter cōmensatores conuersatur, Illum orare pudet quando debet, quoniam iocantibus uel garrientibus conuiuit. Ille erubescit modice indutus incedere, quia inter purpuratos uitā agit. Alius quia est inter auaros nō audet elemosynam dare pauperibus. Non uadit alius ad ecclesiā, non audit uerbum dei, ne a discipulis derideatur, cum quibus eum uiuere necesse est, Audi dominum saluatorem pro te hodie publice circūcisum. Luceat inquit lux uestra coram hominibus ut uideant bona opera uestra, & glorificent patrem uestrum qui in cœlis est, Qui enim me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eū coram patre meo qui in cœlis est. Vnde descendi pro uobis, non me pūduit publice pro uobis circūcidi. Pudenda cultro offerre ferienda adhuc infantulus non recusauī. Per integram iuuentutem non erubui sub dio nudari, ligā-

ri ad palum & flagellari, nudus in cruce suspendi. Cur uos pudeat (quod decorum est) pro me immo pro uobis sobrie, iuste & pie uiuere. Quo magis inter pueros est uestra conuersatio, eo magis cauendum est, ne sal uestre sobrietatis, iustitiae & pietatis uitio infatuatur alieno. Condire debetis eorum quibus conuiuitis conuersationem, ne marceat, ne ue putrescat. Hæc porro omnia quoniam pro officio gestati luminis impleueritis, nolite tuba canere ante uos, sicut hypocritæ faciunt, Cum pro sobrietate ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes. Exterminant enim facies suas ut appareant hominibus ieiunantes, Amen dico uobis, receperunt mercedem suam. Cum pro iustitiâ facis elemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Cum pro pietate oraueris, cubiculum ingredi, & clauso hostio ora patrem tuum. Circumcisionem quam publice accipis, occulte tene, omni studio deo soli, cui nihil debet potest ue esse cælatum, tuam circumcisionem ostende, aperiri, indica, hominibus abscondere. Ita noueris te apostoli de circumcisione seruasse doctrinam. Non enim qui in manifesto iudæus est, sed qui in occulto est circumcissus. Et circumcisionem habitam tenet non secundum carnem, non litera (ut ipse Paulus dicit) sed spiritu. Sic namque circumcisio seruata, iustitiâ seruat & saluat. Tanta est parti in homine circumcissæ reuerentia, ut nomine proprio quisque illam publice nominare non erubescat. Si quoniam sapiens illam nominat, communi nomine naturam dicit. Quæ est natura hominis (responde quod) nisi ratio? Rationem ergo in spiritu circumcidendam esse uoluit sapientissimus deus ostendere, per suam circumcisionem erudiens nos. Quoniam in illa corporis parte circumcisionem hodie protulit, quam honestatis gratia a sapientibus & bene moratis hominibus natura nominatur. Vt etiam simul omnia a nobis amputemus uitia membrum totius naturæ nomine a bene moratis solitum circumloqui, uoluit circumcidi, Ita facientibus aduentus eius in carne qui per circumcisionem, iam apparuit benignitate plenus nobis proderit, & aduentus eiusdem ut iudiciis quando cælum & terra pauebunt spem nostram gloria immortalis sociabit.

¶ Circumcisio secundum carnem quare sit abolita.

Ed cur in carne non circumcidimur omnes. Si dominus Iesus Christus circumcissionem protulit in corpore suo ad eruditionem nostram? Est hæc antiquissima difficultas, & prima omnium controuersiarum, quæ in cunabula nascentis ecclesiæ infestauit. An scilicet in circumcisi uenientes ad fidem circumcidi deberent. Itaque non mea sed apostoli Pauli sententia diffiniendam puto, Si circumcidimini Christus non proderit uobis dicit Paulus. Quod si forte hæc tibi tanti apostoli sententia non satisfacit, audi generalis concilii hac de re diffinitionem, non Niceni, aut Romani, non Constantinopolitani, non autoritate apostolica congregati, sed concilii Apostolorum ipsorum qui prima ecclesiæ fundamenta iecerunt. Actum apostolorum libro scribitur. Quod cum christianum nomen Antiochiæ primum auditum late se diffunderet, quidam descendentes de Iudæa (utor hic Lucæ uerbis ad litteram) docebant fratres, Nisi circumcidimini, secundum legem Moysi, non potestis saluari. Facta ergo seditione non minima Paulo & Barnabæ aduersus illos, statuerunt ut ascenderent Paulus & Barnabas, & quidam alii ex aliis ad apostolos & presbyteros in Hierusalem super hac quaestione. Illi ergo deducti ab ecclesia petra libant Phoenicem & Samariam narran

DE CIRCUNCISIONE DOMINI

tes conuersionem gentium, & faciebant gaudium magnum omnibus fratribus. Cum autem uenissent in Hierosolyma suscepti sunt ab ecclesia, & ab apostolis & senioribus, annunciantes quanta deus fecisset cum illis. Surrexerunt autem quidam dicentes, quia oportet circuncidi eos, precipere quoque seruare legem Moyli. Conueneruntque apostoli & seniores audire de uerbo hoc. Cum autem magna conquisitio fieret, surgens Petrus dixit ad eos. Viri fratres, uos scitis quoniam ab antiquis diebus deus in nobis elegit, per os meum gentes audire uerbum euangelii, & credere, & qui nouit corda deus testimonium perhibuit dans illis spiritum sanctum, & nobis, & nihil discreuit inter nos & illos, fide purificans corda eorum. Nunc ergo quid tentatis deum? Imponere iugum super ceruices discipulorum, quod neque nos, neque patres nostri portare potuimus. Sed per gratiam domini nostri IESU Christi credimus saluari quemadmodum & illi. Tacuit autem omnis multitudo & audiebant Barnabam & Paulum, narrantes quanta deus fecisset signa & prodigia in gentibus per eos. Et postquam tacuerunt Iacobus primus Hierosolymae episcopus Petri sententiam per haec uerba comprobauit, Viri fratres audite me. Symon narrauit quemadmodum primum deus uisitauit sumere ex gentibus populum nomini suo, & huic concordant uerba Prophetarum, propter quod ego iudico, non inquietari eos qui ex gentibus conuertuntur ad deum, sed scribere ad eos ut abstineant a contaminationibus simulacrorum, sanguine, & suffocato. Petri quam audistis de circuncisione sententiam in concilio Apostolorum propositam, & a Iacobo inter eos pro iure episcopatus ut uideatur decretam uniuersum concilium ita comprobauit, Apostoli & seniores fratres his qui sunt Antiochie & Ciliciae fratribus ex gentibus salutem. Quoniam ut audiuius quidam ex nobis exeuntes, turbauerunt uos uerbis euercentes animas uestras quibus non mandauimus. Placuit nobis collectis in unum, eligere uiros, & mittere ad uos. Cum autem charissimis uestris Barnaba & Paulo, qui tradiderunt animas suas pro nomine domini nostri Iesu Christi. Misimus ergo Iudam & Syllam, qui & ipsi uobis uerbis referent eadem. Visum est enim spiritui sancto & nobis, nihil ultra imponere uobis oneris quam haec necessaria. Ut abstineatis uos ab immolatione simulacrorum & sanguine, & suffocato, & fornicatione a quibus custodientes uos bene agitis. Valete. Igitur si Paulo electionis uasi, qui euangelium non ab homine, neque per hominem accepit, sed a domino IESU Christo raptus usque ad tertium coelum didicit ueritatem, credimus. Si Petro apostolorum principi, per quem ab initio decreuit deus gentes audire uerbum dei consentimus. Si Iacobo domini Iesu consobрино & primo omnium apostolorum episcopo, primo etiam ab apostolis (quod legamus) solenni ad disceptandum de fide & moribus celebrato concilio praesidenti fidem praestamus. Si totius primi concilii & omnium apostolorum nolumus dissentire sententiae, confiteri necesse est, & firmiter credere, nos secundum carnem circuncidi minime debere. Si quero Iudei suarum traditionum importuni assertores (quorum multi apostolorum tempore reperti sunt) tantorum sententiae, taliumque uirorum stare recusent, & circuncidi tam diu homines debere

Primum Concilium

scit

H

1

confirmant, donec dei auctoritate circumcisionem constet esse reuocatam. Ostendamus dei decreto circumcisionem abolitam esse. Dominus Iesus Christus qui deus est proxime ascensurus in coelū, & discipulos admonens necessaria ad salutē, promerendā hoībus indicare, sic dicit. Eūtes in mūdū uniuersum prædicate euangeliū omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Nihil hic de circumcisione loquit, & tamen ad salutē necessaria Saluator ipse perstringit. Igitur cū fallere nolit, mentiri uero non possit, neq; uelit, qm̄ deus est, non erit circumcisio necessaria ad salutē. Voluit nihilominus circumcidi dñs Iesus Christus propter ea quæ iam diximus. Insuper ne Iudei q̄si incircuncisum synagogas & templum ingredi phiberent, Ne incircuncisi hominis doctrinā & uitam iuste aspernari uiderentur. Nequando illum iuste occidisse possent cauillari. Dictum em̄ erat Abrahæ. Vir cuius caro p̄putii circumcisa non fuerit, delebitur de populo suo. Ad suā igitur iusticiā ostendendā, p̄ gloria dei, ad suam doctrinam & uitā attestandā, ad nostram eruditionem declarandam, ad suæ passionis falsas causas penitus rescindendas, ad tollendas impiis crucifixoribus omnes excusationis ansas iuxta legem. Postq̄ consumati sunt dies octo, ut circumcideret puer, circumciscus est infans natus ex Virgine, uerbum caro factum, ut habitaret in nobis, & circumcisioni secundum carnem finem decentissime imposuit, quæ ante eum fuerat subeunda. Nam quia sine sanguinis effusione nō fit remissio, postq̄ Iesus per suum sanguinem oīm hominum peccata deleuerat, erat superuacuum homines per circumcisionem sanguinem in peccatorum remissionem effundere.

Circumcisionem secundum carnem non esse legis Mosaicæ
statutam & tempus eius.

St hic intelligendum carnis circūcisionem minime institutam esse lege
Mosaica. Qm̄ ante exodi principium ubi de lege Moyſes primum coepit habere rationem. Narrauit in Genesi, q̄ Abraham nonagesimum
agens ætatis annum, deo iubente circūciscus est. Ismaelē quoq; tredecim nactū
annos, omnesq; masculos uernaculos suos eodem ipso deo mandante circūcidit, & nascituros de se omnes octauo die circūcidere iussus est. Itaq; Moyſes in Leuitico legem purgationis parturientibus, indicens, circūcisionē uel
tempus circūcisionis nō diffiniuit, qd̄ iam Abrahæ à deo p̄finitum in Genesi
demostrauerat. Illis nunc satisficiamus q̄ euangelistæ calumniā conantur, intē
xere. Dicūt. n. nō fuisse cōsumatos dies octo, sed octauo die dñm Iesum Chri
stum fuisse circūciscum. Quando dies circūcisionis qui à natiuitate numera
batur octauus, consumatus non erat. Qm̄ non post solis occasum qui diē com
plet, sed clara luce octauī diei saluator noster circūciscus est, Fuerat opepcium
hos etiam discere quomodo euangelista dies octo cōsumatos uoluerit nume
rare, Circūcisio iuxta legem non transacto penitus octauo die, fieret. n. nona
sed octaua luce exorta deo p̄cipiente fuerat cōsumāda. Qñ ergo dixit euangeli
sta. Cū cōsumati essent dies octo, affirmare nō uult octauū diē penitus pertrās
isse, sed iuxta legē aduenisse, et illuxisse, propterea addit, Vt circūcideret puer

DE CIRCUNCISIONE DOMINI

¶ Circuncisio cur septem peractis diebus fieret

S Eptē porro integros dies expectari & octaua circūcisionē fieri dei sapientia magna ratione constituit. Septē namq; diebus omne reuoluitur tēpus, & octaua dies redit ad primā. Per septē ætates mortalis uita trāsfigitur, quibus finitis redimus ad uerā uitam. Ita qm̄ per circūcisionē spiritua-lem redimus ad primum nostrū patrē atq; principiū, & ad primā lucē. Quia de fragili uita septem ætatibus circūuoluta reducimur in uirum perfectum in mensurā ætatis plenitudinis Christi, & in uitam q̄ amplius mutari non pōt. Le-circo exactis septem diebus die octauo circuncisio fiebat ex lege. Diximus iam circuncisionem carnis p̄tendisse eam quę fit in spiritu, q̄ oībus hoībus est ne-cessaria. Septem sunt uitia capitalia, qbus ad integrum resectis ab anima, octa-ua tandem die illa remanet circuncisā. Quattuor item sunt Cardinales. Tres uero sunt theologicæ uirtutes, q̄ simul iunctę numerū septenariū implent, his anima ante circuncisā uitiis est decoranda. Quia autore Paulo, abnegantibus nobis impietatem superbīæ, inuidiæ, atq; iræ, & sæcularia desyderia, auaritię gulæ, incontinentiæ, atq; desidiæ. Spiritus circuncisione peracta uiuendū est per temperantiā & fortitudinē sobrie, per iusticiam & comitatē iuste, per fidē spem, & charitatem pie. Sic ad statum perfectissimū puenimus q̄ octonario designat. Est enim octonarius secundū Pythagoricos soliditatis & pmanētię, atq; iusticiæ numerus. Sed numerorū hic soliditatē & permanentiā arithme-
M tics relinquamus. Iusticiam per octonariū rōnem ostendisse sufficiat. Hæc po-tissime in æqualitate consistit. Habet hoc primus oīm numerorum octonari⁹ numerus, ut suæ partes, & partes partium diuisæ per medietatem sint semper æquales & integre. Namq; si octonariū diuidas, singulæ partes quatuor habe-bunt. Illas si diuidas, utrinq; duo assignabis. Hæc diuisa utrinq; cōtinent unū. Ita semper per æqualia, & integra pcedit usq; ad monadē. Ad hanc igit q̄ p-spiritualem circuncisionem accedimus, octauo die circuncisus est puer, cuius circuncisionis solennia celebramus.

¶ Iesus cur in circūcisione dictus sit filius Virginis.

O catum est nomen eius Iesus, Qua de causa in circuncisione nomē da-retur infantibus in promptu est noscere. Homini ideo nomen imponi-tur, ut per illud publice ab oībus agnoscat. In publico igitur actu il-lud dari maxime consentaneū est, ne leui & incerta noīm impositione uel mu-tatione incertitudo contingat, unde cōfusione uel fraudi locus & oportunitas nascitur. Quobrem iura sapientissime cauerunt neminē abdicato priori noīe aliud sibi ad tempus pro alio nomē imponere. Primus publicus actus ad quē Iudæorū adducebantur infantes erat circuncisio, per quā familiæ Abrahæ se progenitos signo quod accipiebant profitebantur. Quo igitur in ea familia noīe censerent, tunc decebat statui, cum familiæ signum accipiebant. Sic & in christiana religione, qm̄ per baptisma profitemur Christi familiā (querus est Abrahā) qd nomen in eius familia simus habituri, dū baptizamur accipimus. Sic qui inter christianos actoris alicuius uitæ, habitū uel p̄fessionē accipiunt, noīe qnq;

noīe qñq̃ nouo donantur, ut se intelligant in ea familia debere renouari. Sed cur dictus est puer Iesus hodie circumcīsus? Imponi solent hoībus noīa, qñq̃ ratione p̃teriti alicuius negocii. Ecce (inqt angelus ad Agar grauidā fugientē dñam suā) concepisti, & paries filiū, & uocabis nomen eius Ismael, eo q̃ audi erit dñs orōnem. Ismael qppe auditus interp̃tat. Sic prima parens nostra à p̃toparente dicta est uirago, qm̃ de uiro suo sumpta est, Iacob ubi cū angelo luctatus est, neq̃ supatus nomen accepit Israel. Qñ dixit angelus, Nequaquoca beris Iacob, sed Israel erit nomen tuū, & adiecit, qm̃ si contra deū fortis fuisti q̃to magis cōtra hoīes p̃ualebis? Et p̃fecto Israel apud hebreos fortis direct⁹ nō idiomate sonat. Qñq̃ uero hec ip̃a noīa dant hoībus à p̃sentia rei emer gētis. Hinc Adā primo Euaē partu filiū sibi acq̃sitū, uoluit noīari Caim, dicēs, Possedi hoīem p̃ deū. i. dei bñficio, q̃ non meae culpe, sed suae demētiae rōnem habere dignatus est. Possedi hoīem, iam erā in spe sobolis assequēdā, dū Euaē p̃gnantem aspicerē, nūc eam possideo, Caim qppe possessio, siue acq̃situs aut acquisitio significare uidet. Quia geminorū primus de Rebeccae utero, egres sus ruffus erat, & hispidus quasi pellis, dictus est Esau, qd̃ ruffus interp̃tat. Al ter q̃a p̃nascentis plantā manu tenebat, quasi illū supplantare, & prior egredi niteret, Iacob sortit⁹ est nomē, qd̃ supplātor, uel supplātatio nobis insonat. Dāt p̃terea hoībus noīa, p̃ certa expectatiōe futuri. Abraā ubi a dño bñdicti onē assecutus est, & multarū gentiū designatus pater, iussus est nō Abrā, sed Abraā uocitari. Vidit Sara partū suū risum p̃biturū esse audiētibus, q̃ grādā ua uetula peperisset, uidit sibi illū pater futurū ad lētitiā & gloriā sempiternā, Pro obedientiae igit̃ merito p̃ quā paterna manu occidēdū, & in lignorū strue à se parata cremandū filius deo se erat oblaturus, pater illū noīauit Isaac, qd̃ risum uel gaudiū sua lingua significat. Sic Rachel primogenitū uocauit Ioseph qd̃ sonat augmentū. Qm̃ pignus se assecutā uidit, unde suos partus auctum iri sperauit. Siue igitur q̃ iam euenerunt, siue rei p̃sentiam, siue futurā expectatio nem consyderes, puero de sancta Virgine nato, nullū nomen significantius ac cōmodatiusue imponi potuit q̃ Iesus. Significat. n. saluator meus, qd̃ si p̃terito referatur, attende quāso quā congrue sancta Maria filium nominare pos sit IES VM, & dicere illum saluatorem suum. Dum cōcepta sum me ab ori ginali peccato seruauit illaēsam, ruinae pro lege communi mihi iam imminētī, nisi me subtraxisset, humana pro conditione corruissem. Vbi nata & adulta sum, per omnem me uitam, ab omni mortali crimine, ab omī culpa ueniali sal uauit, nulli noxae unquam obnoxiam esse permisit, cum sua humanitate ac di uinitate uterum meum complere dignatus est, ab omī infamia, ab omni suspi cione me saluam esse constituens, sponsam dari iussit Ioseph, qui me maritali studio semper coluit, & affectu fraterno prosecutus est. Vbi in me, deq̃ me, de meo inquam sanguine, in utero meo conceptus est, mei corporis integra tem, meaeq̃ mentis pudicitiam conseruauit. Sicut non fuit dum conciperem laesa meae carnis integritas, sic mētis affectus nullatenus uacillauit. Permansi quod fueram, & assecuta sum quod credideram. Nouē mēsum spacio qbus illum in utero habui, matrū molestias nullas passa sum. Saluauit me ab oī gra

DE CIRCUNCISIONE DOMINI

uedine, ab oī debilitate, ab omni lāguore. Vbi maturitas partus aduenit, pepe-
 ri sine dolore, sine labore. Exiuit de utero meo filius meus, neq; tamen hostia
 egressus aperuit, saluauit me penitus intactam, Vt q̄ uirgo fueram in cōceptu
 q̄ uirgo pmaneram in confotu, in partu & post partū uirgo pseuerauerim, fi-
 lius meus effecit. Merito igit̄ uocari uolo nomen eius Iesus, pro gratia tot fœli-
 cium euentuū iam p̄teriorum. Si Agar q̄a se uisam à dño cognouit dum filiū
 gestaret in utero, illum iussa est Imael noīare, Si Iacob pro fortitudine dictus
 est Israel, q̄a in lucta illi angelus non p̄ualuit, filius meus q̄ me totiēs iam salua-
 uit, quō recte à me alio noīe poterit uocari q̄ Iesus. Vocatū est ergo nomen
 eius Iesus. Pro salute matri totiens condonata. Etiā pro rei emergentis p̄sentia
 uocatū est recte nomen eius Iesus. Nascitur ex sancta uirgine infans, & angeli
 gloriā canunt deo, terris pacē. Magi magnū regē suāq; gētis saluatore natū
 cognoscunt, Saluatur in una Christi p̄sona, in uno infantulo tenuibus pannis
 inuoluto, hoīs caro & aīa, uera etiā diuinitas manet in eodem, O res plus q̄ ad-
 miratione dignissima, Infinita maiestas dei mēbris infantilibus continet̄ & oc-
 culitur, neq; tñ ullatenus diminuit̄. Iūgit̄ inbecillitas hoīs fortissimo deo, neq;
 ad diuinitatis ardorē liquefit humanitas, neq; ad splendorē fontis luminū eua-
 nescit carnis obscuritas, sed inhabitat illā totus q̄ loco non capit, Quis igitur
 unq̄ melius saluator, aut salutaris dici potuit q̄ dñs Iesus Christus. Qui diuini-
 tatem simul cū humanitate seruat in se, Qui mundi salutē atq; decorē nasce-
 do ordit̄, moriendo instaurat, resurgendo decorat, pficit ascendendo. Harū
 rerū gratia Syneon iustus senex & timoratus, cū infantē Iesum in tēplo p̄sen-
 tatū accepisset in ulnis, exhilaratus spiritu, & gestiēs sancta lētitia, obortis præ-
 gaudio ac pietate lachrymis, ad deū patrē eleuans oculos dixit. Nunc dimittis
 seruū tuū dñe, secūdū uerbū tuū in pace. Quia uiderūt oculi mei salutare tuū.
 Illud inq̄ salutare qd̄ tuę diuinitatis maiestātē amplissimam in sui corpusculi te-
 net angustis, qd̄ nostrā humanitatē in pelago infinito diuinarū tuarū p̄fectio-
 nū ualet integrā & illaēsam potētissime cōtinere, hoc o dñe est. Quod parasti
 ante faciē oīm populorū, Nouū inauditūq; mysteriū salutis & salutaris, ut sit
 lumen gētū, ad reuelationē tuę sapiētie, tuę oīpotētie, tuāq; clemētie, ob oīb;
 gētibus p̄ hunc infantulū deū hoīem agnoscēdā, & ad gloriā plebis tuę Israel
 saluādā, ac in melius reformādā. Quare si q̄ nascēte dño Iesu emergūt, cōtinēt̄
 & uiget̄, cū Symeone fuerimus, cōtēplati, apparebit euidētissime qd̄ dū hic cir-
 cunciditur infans recte admodū atq; cōcinne, Vocatū est nomē eius Iesus. Si
 futuri expectationē attēdimus, Iesus & nō alio noīe infans circūcisus noīabat̄
 Expectabat coelestis ciuitas triūphās inq̄ ecclesia instaurari, proq; malignis il-
 linc exulibus angelis, de piis hoīb; sibi ciues suffici. Expectabat in terris mili-
 tans ecclesia institui, dotari, nubere & decorari. Vere ergo de filio dei incar-
 nato dicere utraq; potuit saluator meus a q̄ hęc senouerāt accepturas. Expe-
 ctabāt sancti angeli suos ordines diminutos integros fieri. Hoīes q̄s maxime
 amant, deo recōciliari, & cū illis in coeli palatiis fœlices fieri, saluari in hoīb;
 dei gloriā, in se ipsis ordinū suorū numerū integrari. Vere ergo de infantulo
 uirginis filio, hęc oīa p̄staturo, dicunt oēs angeli saluator meus Iesus. Expecta-
 bant animæ

bant aīę patriarcharū & prophetarū sedētes ī tenebris, & in umbra mortis, nō T
in morte. Nō. n. erāt uere mortuę. Qm̄ erāt crimīe purgate, sed in umbra mor-
tis. i. similīng mortuis ī peccatis. Licet. n. nulla sens⁹ afficerēt pœna, dāni tñ cru-
ciabāt angustia. Hoc q̄q̄ inter illas & īpiorū aīas distabat, q̄ iste sine spe sunt
exules, ille in patriā reduci sperabāt. In hac igit̄ expectatiōe cōstitutę clamabāt
oēs piorū aīę. Oñde nobis dñe misericordiā tuā, & salutare tuū da nobis. Ro-
rate cœli desup, & nubes pluāt iustū. Apīat terra & germinet saluatorē. Quē
natū & circūcisum ille hodie cōtūetes, qđ aliud singulas dixisse putemus, q̄ ecce
hic est Iesus, hic est saluator meus, Saluabit nos, & liberabit nos, ne timeamus.
Sustineamus tēpus adhuc modicū q̄ pro nobis dignatus est nasci, & circūcidi,
mox ut uīā ueritatis docuerit filios nr̄os, & dei gloriā semīauerit in terris, pro
nobis mori dignabit̄, & cito resurgere, ut cū illo resurgētes exeam⁹ de ergastu-
lo carceris tā obscuri, & in ethereas māsiōes p̄ illū adducti, luce ppetua & glo-
ria īenarrabili cū illo fruamur. Expectabāt iusti ī hoc seculo suū cōtueri saluato-
rē. Peccatores expectabāt seq̄ redēptorē. Iusti uolebāt gloria cōdonari. Qm̄ iā
gratiā (sed nō cōpletā) fuerāt affecuti. Peccatores sperabāt sanitatē mētis per
grām īpetrare, ut p̄ illā possent gloriā pmereri. Paruulus iste q̄ circūciditur oī-
bus & singulis accipe uolētib⁹, hęc oīa & singula p̄stat. Cur illi nō dicēt singuli
saluator meus, Iesus meus es dñe? Nullū tibi nomē rogam⁹ accipias n. si Iesus.
Qm̄ saluū facies populū tuū a peccatis eorū. Quot uexatos a spiritib⁹ imūdis
es liberaturus? Post parū exhibūt a multis demonia clamātia & dicētia, qđ hic ē
Iesus filius dei, mūdīq̄ saluator. Dæmonū igit̄ testimonio, recte uocari debuit
nomē eius Iesus, Quia & illū saluatorē hoīm, expulsorē suū agnoscūt, p̄fitent̄,
& metuūt, qđ surdis auditū, qđ claudis liberū īcessum, qđ mutis loq̄lam, qđ para-
liticis soliditatē, qđ aridis sensū & motū, qđ cecis uisū, qđ mortuis uitā, p̄xime re-
stituet īfans iste q̄ hodie circūcidit̄. Vix ad maturā iuuētā puenerit, qñ hęc oīa
paget. Saluabit ergo naturā hoīs, nō solū p̄ gratiā gratū faciētē secundū aīam,
sed p̄ sanitatū & uitę gratiosa munera secundū corp⁹. Itaq̄ aīa, corp⁹, uita, foelici-
tas hoīs tpaneā & æterna uere dicere pñt de puero circūciso. Ecce Ies⁹, ecce sal-
uator nr̄, ecce q̄ nos oēs saluare uenit. Donec noīe qđ ē sup oē nomē. Vocet̄ Ie-
sus in q̄ certe noīe cōsentaneū est oīa gēna īcuruari, cœlestiū, terrestriū, & in V
fernorū. Flectāt cœlestia gēna aīarū piarū & angelorū, dñm suū & instau-
ratorē colentia & p̄fitētia. Flectant̄ terrestria corpa hoīm securitatē & sanita-
tem accipiētia, elementa obedientia. Venti nanq̄ & mare obediūt ei. Inferno-
rum hominum & animarū damnatarū gēna adhuc flectantur trementia
& eius imperio obedientia. Omnis insuper lingua confiteatur, quia dñs Iesus
Christus est nunc in gloria dei patris, qui olim circūcisus pro nobis, stetit in
sinu matris, ut nos in spiritu circūcisi in gremio matris nostrę militantis ec-
clesiæ sobrie iuste & pie uiuamus in hoc seculo expectantes beatam spem, &
aduentum glorię magni dei, qui puer de uirgine natus. Postquam consummati
sunt dies octo, ut circūcideretur, uocatum est nomen eius Iesus, id est saluator
uel salutaris, nos hic saluans per gratiam, & in futuro per gloriam perpetua foe-
licitate condonans. AMEN.

DE ADORATIONE IESV DIE EPIPHANIAE CHORDA QVARTA

Ntrantes domum inuenerunt puerum cum Maria matre eius, & procidentes adorauerunt eum, & apertis thesauris suis obtulerunt ei munera aurum thus & myrrham. Matthæi secundo. Dominus noster IESVS Christus fratres charissimi, qui pro nobis in membris infantilibus quasi homo ludæus circumcidi dignatus, mox quasi Deus sese magis exhibuit adorandum, ut hanc ipsam circūcisionem carnis, quam tulit in corpore, non sui ipsius gratia, q̄ deus esset, sed pro

sed pro nostra doctrina tertio suæ mortalitatis opere suscepisse monstraret. Et spiritualem circumcisionem quam a fidelibus erat exacturus per infideles adhuc & barbaros homines illum adorare uenientes, qualem esse oportet fidelibus indicaret, Nunquam sane melius quam adorando anima circunciditur. Habet enim ante mentis oculos adoratio acutissimum cultrum diuinæ maiestatis, sapientiæ, & iusticiæ attingens à fine usque ad finem, penetrabiliusque omni gladio ancipiti. Quod si quis manu rationis assumat, quantus sit is qui adoratur in mente reuoluens, facile à se omnem superbiæ fastum, auaritiæ studium, libidinis ardorem turpissimum amputabit. Quis quæso leuetur animo supra se, Quis deo in omnibus & per omnia non obtemperet, eius potestatem, gloriam, beneficentiâ sui ipsius imbecillitati, tenuitati, indigentia per adorationem comparando? Quis studeat auaritiæ potius se submittere quàm deo, si largissimam & profusam eius magnificentiam & indeficientem bonorum distributionem attente adorando fuerit contemplatus? Quem non pudeat ac pigeat carnis illecebris contaminari. Si meminerit coram deo purissimo, suas sordes esse propositas cum adoratur. Nempe qui magnos principes allocuturi sunt, ante omnia illis se gestu uultuque obsequiosos ostendunt, muneribus liberalitatem, & obsequendi promptitudinem attestantur, uestitu munditiam. Locum nihilominus ad colloquium & tempus idoneum captare, ministros bonos uiros regi gratos adhiberi student, qui illis auxilio ad obtinendam gratiam presto sint. Quæ omnia Magi adorantes, Saluatorem nostrum dominum IESVM CHRISTVM (quamuis infantulum) omni studio ac summa cum diligentia executi sunt. Sancta igitur mater ecclesia catholica consentaneum existimans filios suos pro illis natum & circumcisum colere Saluatorem, optima ratione post Circumcisionis solennia, adorationem infantis IESV nos celebrare præcepit. Et quo pacto illum adorare conueniat exemplo Magorum illum adorantium & offerentium instruxit & inuitauit. Illi inquirentes accedunt, inuentum genuflexi adorant, muneribus colunt adoratum regem. Nos ergo adorare uolentes, ante omnia inquirere oportet quem adoremus, deinde illum adoratum adire, domumque ac eius habitationem uisitare & ingredi, Magorum instar, qui uisa stella, ueniunt Hierosolymam diligentissime quærentes, Vbi est qui natus est rex Iudæorum? Et ad eum peruenientes, Intrans domum inuenerunt nobilissimum puerum cum Maria matre eius purissima. Oportet etiam humiliter & cum deuotione adorare, Nam & Magi procidentes adorauerunt eum. Opus est postremo munera adorato offerre. Quia Magi apertis thesauris suis obtulerunt ei quem adorauerunt, munera, Aurum, Thus, & Myrrham. Hæc ut peragamus hac oratione qualiter fieri debeant, in medium (ut Deus Opt. Max. dabit) afferre constitui, Sunt enim nobis non solum perutilia, sed necessaria, scituque dignissima, Quare attente de eis aliquid audire ne pigeat.

¶ Quis debeat adorari.

DE FESTO EPIPHANIE

Dorare uolentes ante oia opus est adorandū ingreſſi, & ad illū accedere
a q̄ dignus ſit adoratiōis honore. Accedite inq̄ p̄pheta ad illū, & illumi
 namini, & facies ueſtre nō cōfundent. Dii gētiū qm̄ ſunt demonia, qm̄
Z ſunt creaturæ ſuo creatori rebelles, & manufactis ſimulacris ſuā diuinitatē (q̄
 nulla eſt) cōtineri p̄ſtygiis mētunt, ad ſuos (ut ſic dicā) adoratores ea ipſa ſi
 mulacra ſepe trāſportāt. Immo qm̄ accedere nequeunt ſeſe in ſimulacris trāſ
A ferri p̄cipiūt. Sic ab Epidauro Romā ſub Aſculapii noīe demoniū in ſerpēte
 trāſlatū eſt. Sic lōge prius Aeneas Iliū in Italiā portat. uictosq̄ penates. Non
 ſic dñs deus noſter, æternus eſt, & imortalis, ſtabiliſq̄ manēs dat cūcta moue
 ri. Nō ſibi uſurpat adoratiōis cultū, q̄a oī iure illi debet, Vt adoret deus nūq̄
 ſui gratia ueniet ad te, Bonorū. n. hoīs nō eget, nō ſit glorioſior tuo cultu, ſed
 te efficiet meliorē, Si expectas ſui alicuius cōmodi gratia illū ad te uenire, falle
 ris. Quia infinitus eſt, immēſus & imobilis, Imitare nautas, q̄ cū ſuas naues in
 portu recipi cupiūt, nō ferētibus uētis grādi & lōgo fune moli alligant. Ita p̄
 troceas nauis in portu recipit. Religāda eſt nauis uoſtre mortalitatis funicu
 lo triplici, charitatis indiffolubilis immutabili moli diuine bonitatis q̄ non niſi
 bona data dare nouit poſtulātibus ſe. Ita pelago erumnarū mūdi huius enauig
 gato, uētis affectuū nequicq̄ renitētibus ſeſe recipiet in portū, ubi trāq̄llitate
 potiē. Hoc fune Magi ſpei ſui ancoras cōfirmātes, deoq̄ adhærentes in nato
 infantulo ſummā maiestatē, ſummā autoritatē, ſummā bñficiā ad amantē,
 cogitātēſq̄ p̄pter nimiā charitatē ſuā qua dilexit nos deus miſiſſe in ſimilitu
 dinē carnis peccati. Cū natus eſſet Ieſus in Bethleē Iude, & illi ſtella monſtrāte
 hoc didiciſſent, ecce ab oriente ueniunt Hieroſolymam dicentes. Vbi eſt qui
 natus eſt rex Iudæorum? Vidimus enim ſtellam in oriente, indicantem eius
 natiuitatem, & uenimus adorare dominum regem uniuerſæ terræ. Dominū
 deum noſtrum, quem ſtellæ inditio in Iudæa natum eſſe cognouiſmus.

¶ De ratione & natura ſtellæ à Magis uiſæ & astrologorū uanitate
 Vmū hic Mathematici ſuorū uaticiniorū grāde fundamētū euāgeli
S ſte teſtimonio cōſtare aſſerētes, q̄ p̄ astrologiā diuina ſecretiſſima ſa
 crāmēta p̄ſagire q̄s poſſit. Qm̄ Magi uiſa ſtella deū & hoīem mūdi ſal
 uatorē natū agnouerūt & adorare uenerūt. Sed q̄ fallāt, uſ fallere nitāt, & ſpō
 te ac ſine cā quē amplectāt errorē, hīc facile dignoſci, q̄ null⁹ hacten⁹ astrolo
 gus inuētus eſt q̄ illi ſtellę nomē dederit, q̄ motū ei⁹ iſluxuue deſcripſerit. Profe
 rāt ipſi ſtellę nomē, q̄ p̄te cœli maneat circūſcribāt, q̄to t̄pis ſpacio cœli ambitū
 luſtret, q̄ ſint illi comites, q̄ fauētes ſtellę, q̄ itē iuxta ſua dogmata uel potius ſo
 mnia ſint emulę ediſſerāt, tūc uidebūt iuxta ſuorū inuētorū inſtituta, de ea certi
 aliqd dicere. Añcedebat hæc ſtella Magos, donec uēiret ad locū ſupra ubi erat
 puer. Recto igit̄ motu, nō circulari ferri uiſa ē, q̄d certe astrologis ſtellę notæ
 nō faciūt. Ibat etiā cū eūtib⁹, ſtabatq̄ cū ſtātibus. Nō. n. illos alit̄ añcederet, ſed
 lōge p̄grinationis interuallo p̄cul & penitus inuiſibilis fieret, oriret illis, oc
 cideretq̄ quotidie. Solent ſtellæ nocturno tempore tm̄ oculis hominum ap
 parere, hæc meridiana luce ſe magis ſemper oſtendit. Quare nō naturalis ſtel
 la credenda eſt, quæ ſtellis præfixā a natura rationem luminis motus ac ſi
 tus minime ſeruauit. Fuit hæc quā Magi ſtellam exiſtimauerunt à fixis, & er

raticis coeli luminaribus longe diuersa, Fuit nāq; insolitus fulgor in sup̄ma ae
 ris regiōe, pductus à deo. Recto itinere uel dei impio, uel angeli cuiuslibet mi
 nisterio p̄ aeris spacia latus, ad Magorū mētes illuminādas, & pducendas ad
 infantē, quē spū s̄cto docēte agnouerāt natū. Neq; uero q̄s admiret̄ uel mihi
 crimini ascribat, q̄ dicere ausim nō uerā stellā extitisse fulgorē illū quē Magi
 in oriēte uiderūt, & quasi euāgelistā arguere mēdaci nō sim ueritus, arrogā
 tiē & impietatis me quisq; accuset. Multa. n. enūciatiue euāgelistae scripserūt, q̄
 s. p̄ alios dicta sunt referēdo, Enūciātes inq; uerba dicētū, nō uerborū sensum
 affirmātes, ut illud est recitatū à Ioāne. Scimus q̄a peccatores deus non audit.
 Verba sunt hęc cēci nati, à dño illuminati, nō euāgelistę fixa sentētia. Verissi
 mū est sic cēcū esse locutū. An aut̄ sensus uerborū uerus sit, q̄sq; sentiat ut li
 bet, Ego credā dño Iesu Christo dicēti, Nō ueni uocare iustos sed peccatores
 Quē si interroges, Venisti o bone Iesu uocare q̄s deus, q̄s tua clementia dedi
 gnāt̄ audire. Quid credimus illū respōsurū, nisi q̄a gaudiū est in coelo sup̄ uno
 peccatore p̄nitentiā agēte: q̄d nō esset si gemitus p̄nitētis nō audiret̄ in coe
 lo, Respōdebit insup̄ se uoce p̄conia in p̄pheta edictū publicauisse, Quacūq;
 hora ingemuerit peccator oīm iniquitatū suarū nō recordabor, Delebis ne sapi
 entissime & iustissime deus de tua memoria peccata illius quē penitus non au
 disti: Aut absolues peccatorē illius causa penitus incognita: Nēpe si p̄nitē
 tiā audis, nō nisi à p̄nitēte audire potes, p̄nitēs est, nemo nisi peccator, Au
 dis igit̄ peccatores, & exaudis nō solū eorū uocē, sed cordis gemitū, q̄ cor con
 tritū & humiliatū nūq; respuis. Sed ne q̄s dicat peccatorē p̄nitētem desinere
 esse peccatorē, & iccirco audiri q̄a est p̄nitēs. i. peccato iam carēs. Quēso quō
 punit de⁹ peccata imp̄nitētū, si nō audiat illos: Vox sanguinis à Caim effu
 si clamat corā illo, q̄ antea Adā q̄q; audierat nō p̄nitētē sed excusantē defen
 dētēq; peccatū suū, apud quē postea clamor Sodomorū & Gomorreorū mul
 tiplicatus est, & q̄s clamor nisi peccati inter eos nimis aggrauati: Si uero iterz
 cōtētiose q̄s dicat peccatores audiri ad p̄cā, nō ad gratiā. Cōtra huiusmodi
 facile est ostēdere Adē peccatū excusanti p̄stitā misericordiā, & nuditatē eius
 tunica pellicea fuisse cōtectā. Caym q̄q; gratiā fuisse assecutū, ne ab passim oc
 currentibus necaret̄, & Sodomitis ac Gomorreis deū uoluisse placari, Si mō
 inter illos decē scelere nō cōtaminatos iuenire potuissent. Rediēs nūc vñ dis
 cessi ut ostēdā in euāgelio ne dū falsa sed absurda & blasphema ab euāgelistis
 esse cōscripta, & nihilominus scriptores à ueritate nō excidisse, ut deinde con
 firmē q̄d de fulgore a Magis uiso dicere coepi, alios ex euāgelio locos assuma
 mus, Nōne scribit euāgelista, In Beelzebub principe demoniorū eiicit demo
 nia: Demoniu hēs, Subuertit gētē nrām, Prohibet tributū dare cēsari, Re⁹ est
 mortis, & huiusmodi multa, q̄ si q̄s uera dicere p̄sumat, q̄ christianæ aures id
 fierēt: Quis hō euāgelic⁹ iponi euāgelistę patiat̄ hęc ut uera illū scribere uolu
 isse: scripsit certe hęc, sed ut falsa, ut impia, ut absurda. Quæ tamen uerum est,
 filios perditionis, erroris, & fraudis de domino IES V Christo mentitos.
 Existimo nunc esse notissimum, multa ab euangelistis esse uerissime scripta
 (quia ita scribunt ut gesta uel dicta sunt) quæ tamen non sunt iusta uel uera.

DE FESTO EPIPHANIAE

Qm̄ p̄ impietatem & mentiendi magistrā inuidiā sunt ficta uel dicta. Itaq; cū dicit euāgelista ex magorū p̄sona. Vidimus stellā eius in oriente, nō affirmat, nō cōprobat, Splendorē à Magis uisum stellā esse, sed à Magis stellā fuisse nominatū. Et dū idē euāgelista dicit. Ecce stella quā uiderāt magi in oriēte antequam debat eos, ac deinceps, Videntes stellā Magi, gauisi sunt gaudio magno. Iuxta Magorū appellationē rei uisae replicat nomē, ne si aliter qđ uisum in cœlo signū à Magis fuerat noiasset, nō idem ipsum qđ prius illi uiderāt scribere putaretur. Tenet adhuc consuetudo loquēdi, ut ignitos in cœlo uapores stellarū noiē nūcupemus, dū dicimus stellas cadere, uel uolatu mutare p̄ athera sedē. Dū itē dicimus illas flāmis esse comatas, caudatas, uel quasi sanguine circūfusas. Quæ oīa, luce clarius est, nō inesse ueris stellis. Qñ oīm philosophorum sententia, illę penitus inuariabiles sunt, & nullā nouā qualitātē aut q̄ritatē recipere possunt. Dixerunt igit̄ Magi se uidisse stellā, eo sensu qđ hodie dicit̄ stellā apparere crinitā, & qđ dicit̄ cometas oēs esse stellas comas habētes, cū tñ criniū illa atq; comarū lineamenta in aere sint posita, & p̄cul à stellis. Nō igit̄ fuit p̄ stellæ alicuius influxū dñi saluatoris causata natiuitas, Nō n. sufficit stella efficere ut uirgo concipiat, & in uirginitate p̄maneat, ut conceptū pariat foetū, & uas unde egredit̄ penitus maneat circūclusum. Nullus p̄terea effectus suā causam p̄t excedere. Maius est deū fieri hoīem q̄ oēs creature simul p̄stare ualeant. Quę nanq; creatura suo creatori legē imponet? Qui p̄ficit terrā in sempiterno tpe, uocauitq; eā & obediuit cū tremore. Cuius impio stelle dederūt lumen in custodiis suis, & lætatę sunt, a q̄ qñ uocatę sunt dixerunt, adsumus, & luxerūt ei cū iucunditate qđ fecit illas, qđ est deus noster, qđ inter hoīes paulo añ hō natus est, qđ hodie cœli insolito fulgore monstrať. Et certe non extimabit̄ alius ad deū. Nihil ergo creatū illi legē imponet, aut nascendi in hoīe necessitatem adducet. Quare o mathematici desinite de huius festi uobis solēnitate blādiri, & autoritatē ecclesię, imo euāgelii summi dei usurpare ad cōprobāda hoīm inuenta uel potius figmēta nolite. Et (ut modeste dicā) obseruationem erubescite uestrā diuino fauore fulcire. Non approbat ecclesia stelle alicuius bñficio uel impio siue influxu, natum uel agnitū esse saluatorē, hoc euāgelista nō cōfirmat. Nēpe Saluator si nasceret̄ iubente uel agnosceret̄ docente natura, ubi qđso erit dei gratia? ubi clemētia? Propter nimīā charitatē suā qua dilexit nos deus, filiū suū misit in similitudinē carnis peccati. In cuius natiuitate apparuit benignitas & humanitas ei⁹ nos saluare uolētis, nō syderę influxu, neq; rerum naturę serie compellente, sed gratia, clementia & charitate disponēte.

¶ Stellas non efficere neq; ostendere posse quæ Astrologi putant.

Ed dices, si stella uel cœleste corpus uisum à Magis dñi Iesu Christi in

S carne natiuitatē opata nō est, illā tñ significare, et peritis astrologis potuit indicare. Neq; uero dicūt mathematici stellas uel earū positiones uel mot⁹ inferiorū effectus parere, sed inōstrare. Sicut lapides à miliario uite spaciū ostendūt, nō qđ efficiunt. Ante oīa multū astrologis detractū est, qui ubiq; id Aristotelis deseminare nō cessant, necesse est mundū inferiorē supioribus lationibus gubernari. Sed quō si nō efficiūt indicent uideamus. Aut id

contin

cōtingenter indicant, Sicut lapides à miliario quos dixisti, aut necessario. Si
contingenter possunt igitur non significare, sicut lapides a Sicariis poni con
tingit, nō ut uia indicent, sed ut ad deuiā ducant. Et de cōtingentibus aliter ue
se habere potentibus nulla cū sit scientia, apparet tua hac confessione astrolo
giā nō esse scientiā, sed fortuitā prædictiōē, Si necessario hæc significant, q̄
erit quæso necessitas? nisi uel sint causæ eorū q̄ indicāt, uel ipsa, præmōstrata G
stellarū cōfigurationib⁹ dent cām. Fumus. n. calorē nō indicat, nisi q̄a de calore
necessario nascit⁹. Ignis calorē nō p̄dit, nisi q̄a necessario efficit illū. Cū aut tuæ
stellarū cōfigurationes sua significata lōge p̄cedāt, designatorū suorū effectus
eē nō poterūt, Qñ cām nequeat effectus antecedere. Erūt igitur stellarū con
figurationes p̄signatorū causæ, aliter illa necessario indicare nō poterūt. Quod H
q̄a negasti es certe redargutiōe dignissim⁹. Sed hæc iā obmissa faciamus. Vis
uidere hūc fulgorē? magis uisum, etiā si stella fuisset, indicē certū Christi nati
uitatis minime fuisse. Qm̄ iā cōstat eius cām esse nō potuisse, Effectū uero illā
dicere ei⁹ natiuitatis est stultū. Multi erant in orbe terrarū astrologi nascente
Iesu, Multi itē natiuitatē eius antecesserāt, q̄ hui⁹ stellæ rationē habere debue
rūt, Si artis meta illos nō fugit, p̄sertim in re tā seria, Et tñ usq; ad hāc diem
inuentus est nemo, nisi fuerit p̄pheta, q̄ de natiuitate dñi saluatoris aliquid
scripserit. Et illi ipsi q̄ Christo nascēte astrologiæ operā dabāt, cur sicut Magi
natū regē non agnoscebant? Vel agnitū cur una cum magis non requirebāt?
Congregans Herodes oēs scribas populi & seniores, & ab illis diligenter in
quirens ubi Christus nasceret, cur nō cōgregauit astrologos? Certe diligēter
didicit tēpus stellæ q̄ magis apparuit, cur a peritis stellarū non perdiscit q̄sitū
puerū: quē stelle ductu etiā post discessū ab Herode magi inuenire potuerūt,
Illi ipsi seniores Iudæorū & scribæ, legis doctrinā, p̄fessi, qui Bethleē natiuita
tis locū fore regi Messia. i. hoīm saluatori p̄dicere potuerūt, unde quæso hoc
dicunt? de cōstellationibus an de p̄phetis? Illi p̄fecto dixerunt, In Bethleem
Iude, Sic. n. scriptū est p̄ p̄phetā, non p̄ mathematicū. Et tu Bethleē terra Iuda
nequaquā minima es in principibus Iuda, Ex te. n. exiet dux q̄ regat populū meū
Israel. Si Herodes se à Magis uidēs illūsum, iam p̄ p̄phetiā locū natiuitatis no
uerat, & Magorū relatione tempus stellæ didicerat, facile erat astrologo natū
puerū demonstrare, qñ huiusce studii (ne dicā artis) p̄fessores longe maiora
p̄mittere non uereant, & dato certo (ut dicunt) themate, nō solū natū infan
tem, sed locū & momentū natiuitatis corporaturā, corpis etiā notas & animi,
se p̄sagire cōfidant. Si hæc stella, siue (q̄d uerius est) hic fulgor in æthere suffi
cienter saluatorē natū ostendere potuisset. Ex puris naturalibus studiis, potue
runt Magi, potuerunt oēs astrologi, & modo possunt necessaria cognoscere
ad salutē, potuerunt & possunt naturali disciplinā aliis indicare q̄d suo sibi stu
dio uendicauerūt. Mentitus igit̄ erit ille q̄ dixit, Non sumus sufficientes aliqd
cogitare ex nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex deo est. Mēta est
ueritas ipsa q̄ dicit. Ego sum uia ueritas & uita. Nemo uenit ad patrē nisi p̄ me
Et nemo nouit filiū nisi pater, Neq; patrē qs nouit nisi filius, & cui uoluerit fi
lius reuelare. Mentiunt̄ oēs theologi christiani, q̄ uno ore cōfirmant nō posse

DE FESTO EPIPHANIAE

saluari hoīes, nisi p̄ aliquā doctrinā diuinitus inspiratā. Si dicas hanc stellā regis t̄m natalia demōstrasse, ante oīa uide qd̄ agas. qd̄ in astrologorū fauorē à principio sumpseras, perit totū, sanctā. s. matrē ecclesiā cōprobare mysterium incarnationis à stella fuisse mōstratū. Deiceps si tot reges in Iudēa nati fuerāt, cur illorū quēpiā adorare Magi nunq̄ uenerant? Adde qd̄ dñs Iesus Christus id nō fuit qd̄ tu stellā ostendisse contēdis. Regnū inqt̄ ille meū non est de hoc mundo. Si de hoc mūdo esset regnū meū, ministri mei utiq; decertarēt ne traderer Iudæis, Vulpes foueas hñt, & uolucres cœli nidos, filius aut̄ hoīs nō habet ubi caput reclinet. Inunc & dic regē Iudæorum quales sunt terreni reges, stellā hanc significasse. Ego dicā filius hoīs nō uenit ministrari, sed ministrare, & aīam suā dare pro multis, non ut reges gentiū faciunt multorū uitā pro salute p̄pria, imo pro ambitione atq; libidine exponere morti. Rex igit̄ quē Magi adorare congrunt, pro primo eius aduentu, nō est regni alicuius temporaneus dominus. Neq; hunc Magi tātum stellæ beneficio, uel astrologica disciplina congrunt, sed eo ipso docente sancto spiritu, quo post adorationē sunt moniti ne redirent ad Herodem, Cuius etiam responsio id est secreto oraculo in somnis accepto, per aliam uiam reuerſi sunt in regionem suam. Astrologiam igitur hic obmissam faciamus.

¶ Adorationi quæ præmittere oporteat.

T qm̄ iā abunde didicimus hanc nuncupatæ stellæ apparitionē astrologis nullū pro sua p̄fessione tuenda p̄stare suffragiū. Qñ de illa in libris astrologiæ nihil penitus habet, Qñ stellarū motū minime secuta est, Qñ interdiu qd̄ ueræ stellæ non faciunt se p̄petuo uisibile p̄buit, Qñ sacramētū natiuitatis dei simul & hoīs efficere uel indicare p̄pria uirtute uel naturæ ordine etiā si stella fuisset, minime potuisset, Quando regis ortū more hoīm regnantis nisi mentita sit, minime demōstrauit. A Magis aut̄ diuinit̄ in spiritis discamus adorare dñm Iesum Christū. Scriptū est in psalmis, Audi filia & uide, & inclina aurē tuā, & obliuiscere domū tuā, & domū patris tui. Et concupiscet rex decorē tuū, Quia ipse est dñs deus tuus, & adorabūt eū omēs reges terrę, Oēs gētes seruiēt ei. Sic Abraā existenti in arā p̄cepit dñs, Egredere de terra tua & de cognatiōe tua, & de domo patris tui, & ueni in terrā quā mōstrauero tibi, Quod cū ille fecisset, deū uidere, alloq; adorareq; p̄meruit, Si mundi fastus & delitias fuerimus aspernati, patriā relinq̄mus, & populum nostrū oblitī bñ erimus, Si parētū, cōsanguineorū & amicorū blanditias nos in huius seculi desyderiis cōfirmātes nō audiuerim⁹, p̄ris nr̄i domū si bñ egrediemur, & nostrā cognationē utilit̄ relinq̄mus, Si nr̄æ carnis fragilitatē nō uerebimur, Si illi plus q̄ oportet nō indulgebimus, domū nostrā utiliter relinq̄mus, obliuioniq; mādabimus, audiemus sana cōsilia, uidebimus exēpla salutaria, inclinabimus p̄ obediētā aurē nostrā bene monēti & dicēti domino. Qui amat patrē aut matrē plus q̄ me nō est me dignus, Qui ergo uult uenire post me abneget semet ipsum & tollat crucem suam & sequatur me, Volentes autem hæc facere cœlum aspicere debemus, nō terram. Quando & Magi in oriēte stellam uidere meruerūt, Huius rei gratia dominus Iesus discipulos ado-

patriā relinquitur

rare dum docet, adorationi p̄posuit, P̄r noster q̄ es in cœlis, nō in terra dixit, ut ubi patrē adorādū inquirere & cōtēplari deberem⁹ oñderet. Depone rerū terrenarū studiū. Auxiliū de cœlo q̄re, iacta sup̄ dño curā tuā, & ipse te enutriet, & nō dabit in æternū fluctuationē iusto. Audi illū ip̄m quē hodie Magi adorant, quē eorū exēplo adorare debem⁹. Nolite inqt eē solliciti corpori uō dicētes qd māducabim⁹, aut qd bibem⁹, aut unde uestiemur, scit p̄r uester q̄a his oībus indigetis. Aspicite uolatilia cœli quō nō serūt, neq̄ nent, & tñ pater uester cœlestis pascit illa. Hæc autē oīa in principio itineris nostri prompte faciamus. Dicit. n. euāgelista. Ecce magi ab oriēte uenerūt Hierosolimā. Ecce prōptitudinē notat. Hilarē. n. promptūq̄ datorē diligit de⁹. Audi qd eccl̄iæ Laodiceæ dicat ille cui nomē est Amē. i. uerax testisq̄ fidelis. Vtinam frigid⁹ aut calidus esses, sed quia tepidus es incipiam te euomere.

¶ Natiuitatis Iesu locum magna oratione fecit deus discere
Magos ab Herode & proceribus iudeorum.

Agne tepiditatis in sua adorationē argui possēt, cū natus eēt Iesus in
Bethleē ludæ, ecce sine mora, uenerūt Hierosolimā dicētes, Vbi est
educatiōi traditus, q̄ natus est rex iudeorū. Vidimus .n. stellā ei⁹ in ori
ente, & uenimus adorare dñm. Apparet hic euidentissime Magos istos astro
logiæ bñficio nō didicisse locū natiuitatis illi⁹ regis, quē adorare se uenisse p
fiteēt. Iuisset. n. cōtinuato itinere ī Bethleē, & ab aliis nō q̄sisset, ubi nā se cōtine
ret rex adorādus. Erat. n. facile sciētibus artē q̄ stellæ ratiōe indicare sufficeret
natū regē, natiuitatis q̄q̄ locū scire p̄ artē eius, p̄serti indicis bñficio, q̄ talē ac
tīm natū regē ostēderet, infātulū. s. adhuc pānis inuolutū, dignū adorari. Sed
scio qd hic uos moueat. Didicerāt magi spū sancto docēte interius p̄ signū in
cœlo uisum exterius natū esse regē Messiā. Cur natiuitatis locū idē spūs s̄ct⁹
magos nō docuit? Cū æque facile spūs oī sapiētia plenus, imo oīs sapiētia fōs,
magos utrūq̄ docere potuerit. Quādoq̄dē facile est oīa posse deo. Multum
nimis est certe & forte temerariū huius rei causā ingrere, uel inuenire posse
cōfidere. Quādo supra primā cām alia causa esse nō pōt, & ipse spūs s̄ct⁹ (q̄
deus ē) cui uolūtas, clemētia, ac liberalitas peculiari⁹ attributa dignoscūt oīm
q̄ creaturarū cā sit sūma, nulla nisi p̄prio bñficia studio illū rōne ad agēdū
impellente. Quare si dixero suā p̄pter bonitatē spūm sanctū magis uoluisse
notā facere saluatoris infantia, ortus uero eiusdem locū reticere uoluisse, satis
dignū cām imo dignissimā & certissimā assignare uisus fuero, Vbi si quæres.
cuius boni gratia id reticuerit, Respōdebo uoluisse diuinā bonitatē p̄ gētiles,
& barbaros uiros legis sciētia nō hñtes, Herodis & iudeorū (si uellēt respice
re) duritiā cōmouere. Si nollent increpare & inexcusabilē reddere cōtumaciā
Elegit. n. infirma mūdi de⁹, ut fortissima q̄q̄ cōfundat, deprimat, ac cōtundat.
Erigit indoct⁹, ut doct̄inā & sapiētia mūdi supet & cōuincat. Infideles igit &
barbaros hoīes monuit in spū ut irēt ad Herodē, natiōe qdē Idumēū, sed edu
catione & lōga cōuersatiōe Iudeū, legis iusticiā & pietatē agnoscētē. Multo in
sup̄ expimētō atq̄ frequēti cōsuetudinē Romanū, q. s. Romanorū mores, dis
ciplinā, religionēq̄ calleret, ut tantis excultū disciplinis, Magorū pietas flecte

DE FESTO EPIPHANIAE

ret ad colēdā infantiā saluatoris. Si uero flecti nollet excusationē hēre nō posset. Principes insup sacerdotū & seniores populi, q legē ac pphetas assidue uel discēbāt ipsi, uel aliis discētibz p̄dicabant, p hos ipsos Magos nōne aptissime iuxta pphetas admonet spūs sanctus, ad puerū Iesum regēq̄ Messīā agnosce dū assurgere. Dū. n. Magi dicūt, Vbi o Herodes o principes sacerdotū o seniores populi legis scientiam professi, Vbi est (interrogamus uos) q natus est rex Iudæorū. Stellā eius in oriente uidimus, & uenimus adorare dominum, Quid quæso facere dicere ue uident, nisi qd̄ Esaias dudū uaticinatus fuerat.

¶ Expositio lectionis surge illuminare &c. & eius concordia cum euangelio concludens responsionem ad quæsitum.

Urge illuminare Ierusalē. Patet hic cōtinēs pro cōtēto notari, qñ ciuitas ipsa insensata penitus & imobilis, nec surgere nec mēte illuminari sufficiat. Quid est ergo dicere, surge illuminare Ierusalē, nisi o rex Ierusalē, o Herodes q in tuæ ambītosæ libidinis grabbato miserrime uitā ducis; Surge p humilitatē o sacerdotū, seniorū, scribarūq̄ collegiū, o ciuiū coetus incolēs Ierusalē, in cecitate līæ, & tenebris auaritiæ iacēs, illuminare fidei claritate, & spūs sancti lumine uero. En uenit lumen tuū, qd̄ nos barbari Magi, moribus inculti, diuinę legis ignari, uidimus p̄ spiritū, & de extrema orientis barbarię, uenimus adorare dñm. Tu aut̄ o Herodes, tu pōtificū, sacerdotū, seniorū ac populi coetus, in cuius terra natus est rex saluator tuus, iaces mutabiliū reze in uolucro fasciatus. Surge infelix exēplo nō. Ecce tenebrę ignoratię, & incultę barbarię operiēt terrā. Quod futurū dixit Esaias, iā adest, & impletū est. Operiūt & operierūt terrā nostrā tenebrę quas dixim⁹, & caligo ruditatis rubiginosę populos nostros penitus occupauit, Sup̄ te aut̄ oriēt dñs, Quod dixit ppheta uidet̄ futurū (q̄a suo tpe nō erat impletū) nūc qm̄ aduenit & p̄terit, nos dicam⁹ de p̄senti atq̄ p̄terito oriēt, & ortus est ccelorū cōditor, terrę fabricator, redēptor oīm. Quā igit̄ alacriter, q̄ solerter, q̄ ardēter, tu Herodes, tu synagoga, q̄ lumē legis obtines, & patriā incolis saluatoris, surgere debes & illū colere, Qñ nos de tenebris & umbra mortis educti hoc facimus, Gloria ei⁹ in te uidebit̄, Vtinā inter nos gloria tāte natiuitatis dignata se fuisset ostendere. Quod dixit ppheta uidebit̄, nos Magi dicimus iā uisa est. Vidimus. n. stellā ei⁹ in oriēte, & uenimus cū muneribus adorare dñm. Non sic uidimus ut uideri desierit, Leua in circuitu oculos tuos & uide gratiā & gloriā saluatoris tui. Vi de ciuitatē tuā esse repletā opulētissimo comitatu, oīm magnificētia decorato. Oēs isti nostri comites, cōgregati sūt, ut regē natū adorēt. Venerūt tibi excutere supbiā o Herodes. Venerūt tibi o senat⁹ pōtificū & sacerdotū excutere ambitū & fastū, Venerūt tibi o popule Iudæorū excutere auaritiā, cōtumaciā & impietātē. Venerūt tibi, ad utilitatē tuā, ut ab illis ista p̄discas. Filii tui de lōge uenient, imo uenerūt. Nos. n. p disciplinā tibi filii esse ardētissime desyderam⁹, ut ea q̄ sursum est Ierusalē sit mater nra, nos hic tibi filios accipe terrena Ierusalē, Surge exp̄giscere rogamus & obsecramus tales uiros ne aspneris adoptare, O Et filię tuę de latere surgēt, De latere primi Ade formata est Eua, Et de latere regis Messię cum fuerit exaltatus in cruce, filię tuę omnes ecclēsię credētium

populorū, q̄ de synagoga quasi de m̄re nascunt̄ tūc surgēt q̄n fluētib⁹ aqua & sanguine de latere q̄d lācea miles aperiet indicabit̄ redēptionē humani ḡnis eē cōpletā, Tūc uidebis & afflues. Videt, affluit Ierusalē Magorū aduētū, uident nēpe, q̄a cōuersa ē ad eos īterrogādos & exhortādos. Multitudo maris, hoīm in maritima extrema oriētis ora degētū. Quēsit hēc maris multitudo, p̄pheta declarat apte dicēs, Fortitudo gētū uenerit tibi, Inundatio camelorū opiet te, Dromedarii, Madian & Effa. Regiōes vñ cameli uelocissimi, p̄dire soliti sūt, Opiet aut̄ nimia multitudīe. Sicut multē maris vñ terrā opire sūt solite. Hoc ē q̄d dixit p̄pheta, Q̄n cōuersa fuerit ad te multitudo maris, q̄d magi cōplēt, dū oēs de Sabba ueniūt, aurū & thus deferētes, p̄ munere nato regi, & laudē dño annūciātes. Dū illū regē nō tēporaneū, nō terrenū, sed p̄petuū & coelestē suis muneribus protestantur. Me igitur tacente propheta Esaias tuā inquisitioni copiose respondet, Spiritum sanctum qui Magis indicauit incunabula saluatoris, locum in quo erant, iccirco indicare noluisse, ut illi ab Herode, à pōtifici bus & scribis illum requirerent, & sua requisitione requisitos commonerent, ut si uellent resipiscerent, Si nollent penitus inexcusabiles remanerent.

¶ De inconsulta Herodis & Iudæorū turbatione expositio euangelii.

Vnc inspiciamus Herodis insaniā, pōtificū ac seniorū impiā cæcitātē. Qui qm̄ adorationē simulāt, & Magos nō imitāt, p̄cniā q̄ illos seq̄tur attēdamus. Audiēs aut̄ Herodes rex turbatus est, & oīs Hierosolyma cū illo, Cur q̄so turbat̄? Quia ad puerū Iesum adorādū accedere nō uult, q̄a nō uult de sua supbia dimoueri, nō uult egredi patriā suā, fastū & mūdi gloriā inanē nitit̄ retinere, nō uult egredi domū patris sui, satellitū cateruas, & gnatonū adulationē amplecti. Domū insup̄ suam exire recusat. Suḡ carnis illecebris carere nō uult. Ideo turbat̄, q̄a regē natū formidat, q̄ his oībus illū spoliēt. Oīs q̄q; Hierosolyma q̄ hęc eadē sectabat̄, cū illo turbata est. Vide q̄d faciat amor infānus. Cōgregās oēs principes sacerdotū & scribas populi sciscitabat̄ ab eis ubi Christus nāsceret̄. Quis Christus o Herodes? Nullū aliū Christū sacerdotes & scribæ q̄s cōuocas tibi indicare sufficiūt, nisi regē Messiā. Quia solū hūc sacre literę oēs uētūrū cōcinūt, q̄bus si credis, cur illū nō adoras infelix? Nescis q̄ Messie resisti nō posse sacre literę p̄dicāt̄. Nescis q̄ dicit Esaias Egrediet̄ uirga de radice Iesse, & flos de radice eius ascēdet, & regesceat sup̄ eū spūs dñi, spūs sapiētiae & intellectus, Eū fallere nō poteris, spūs cōsiliū & fortitudinis, illū supplātare nō ualebis. Spūs sciētie & pietatis, totus erit bonus, pi⁹, bñficus, nō est cur illi inuideas, nō eripit mortalia q̄ regna dat coelestia; nō tibi nociturus est, nisi tua p̄fidia iusticiā suā reddere retributionē iuxta tuā coegerit iniquitatē. Replebit eū spūs timoris dñi; nihil p̄ uim aut̄ uiolētā faciet, nō secūdū uisum oculorū iudicabit. Frustra igit̄ uenerabūdā & letā p̄tēdis faciē, dū clā uocas Magos & tēpus stelle q̄ apparuit eis diligēter inq̄ris, neq; secūdū auditū auriū arguet, frustra igit̄ fallacia uerba cōponis, frustra dicis. Ite īterrogate diligēter de puero, & ego ueniēs adorē eū. Audi q̄d idē Esaias dicat, Spū labiorū suorū interficiet impiū. Depone iniquitatē o Herodes, Quia iusticia erit cingulū lūborū eius. Retribuet abūdātē unicuiq; secūdū opa sua. Deponite

DE FESTO EPIPHANIAE

Iudei duritiā infidelitatis, q̄a & fides cinctoriū renū eius est. Si sacerdotibus et scribis à q̄bus sciscitaris, ubi Christus sit nascitur⁹ credere uis o Herodes, crede, p̄phetis p̄ q̄s scribe & p̄tices eius natiuitatē quē Magi q̄rūt p̄dicere p̄nt. Si p̄phetis credere nō uis, & fraudibus tuis tātas Messiaē dotes, q̄tas Esaias retulit putas extinguere posse, cur illos interrogas? Sed ignorās est oīs mal⁹, & cum malitia fuerit cummulatus obcæcatur ab illa. Furor q̄ tibi de uano timore dñatur impedit animū infelicē. Ne uerū cernere possis, facit affectio immoderata. Quod. n. miseri cupiunt facile credunt. Quando plus per affectionem q̄ per rationem iudicant homines, præcipue uero mente turbati.

¶ De Herodis sibiq̄ similibus perfidia & poena.

Via igit̃ Magos audiēs Herodes turbatus est. Sanū neq̄ inuenire cōfiliū, & iccirco p̄ditissimū amplectit̃, q̄d p̄cul dubio fecelicē exitū hēre nō potest. Morē nāq̄ pecudis, p̄nus in terrā, nō cœli fulgorē insolitū, sed regni terreni fastū mēte cōplectit̃, & p̄ studio adoratiōis q̄d suscipe debuisset, adorādo infanti insidias parat. Fugiamus fratres Herodis infantiā. Ne speremus deū uultu uel uoce a nobis decipi posse, scrutator est cordiū, nō uerba nō signa cōficta cōsyderat, sed aīm. Quot hodie inter christianos Herodes inueniunt̃? Quot dicūt dñe dñe, nequaq̄ habentes hereditatē in dño? Quot simulatē dicūt, Ite interrogate diligēt̃ de puero, ut & ego ueniēs adorē eum? Quot intrāt ecclesiā orōnis tpe (& ut dicūt oraturi), p̄posito aut̃ & re uera puritatē puellarū & matronarū pudicitia, in q̄bus (si caste sunt) Christus inhabitat, expugnaturi, cōtaminaturi, & uersuri? Quot in ecclesia fœmine impudicis oculis adulescētū imo uirorū aīas uenant̃? Quot canonicis horis mares & fœmine intersunt, ut bonę fidei ac deuotiōis præt̃extu cōmodius decipere possint?

R Quot sub religiosa ueste uentrē farcire, & his q̄ sub uētre sunt indulgere student̃? Hi oēs peius faciūt q̄ Herodes. Ille semel adorare uelle finxit, ut p̄deret, neq̄ p̄ualuit. Isti nō semel p̄dere cōtēti, q̄tiens se obtulerit occasio dicā dolore stimulatus q̄d p̄fessionī mee, q̄d huic loco nō cōuenit, Christū lenonē nōnulli eorū sibi facere studēt. Alii usurarū p̄xenetā, alii obsoniorū farcitorē, alii p̄ditiōnū & sanguinis ac cedis autorē hēre studēt. O pessimi Herodes, nō sic impiī nō sic. Desinite agere puerse, discite bñfacere, & pie adorare cū Magis. Herodes q̄a uultu fictā p̄tulit pietatis speciē, q̄a studiū adorādī mētītus est, p̄ adoratiōis speciē saluatori suo tetēdit insidias (licet frustra) Mariām uxore innocētissimā, pulcherrimā, nobilissimā, & (q̄d rarū est) castissimā. Zelotypia obcæcatus occidit, cuius postea desyderio diu cōtabuit, & semiamēs duos ex Mariām susceptos filios iā adultos. Iā maritos Alexadrū. s. & Antigōnū trucidauit. Tertiū quē ex priori uxore genuerat Antipatrū noīe se in patrē armatū uidit, & corā Cæsare de parato ueneno in se idulgētissimū patrē (q̄ illi grā duos lōge meliores liberos occidisset) accusauit. Hūc eūdē antipatrū deīn arctissio custoditū carcere cōiecit ī uīcula. Neq̄ m̄lto post seuiſsimis morbis cepit laborare. Ignis q̄ppe lēt̃ interi⁹ cōflagrabat, & q̄ min⁹ apparebat exteri⁹, int⁹ acri⁹ seuiebat. Auiditas iexplebilis semp̃ erat cibi, neq̄ tñ facietas iplebat i gluiē rabidis faucib⁹ excitatā. Intestina ulcerib⁹ tabida putrescebāt dolorib⁹ q̄q̄ seuiſsimis colli cruciabat̃ assidue, humor liuid⁹ ac lurid⁹ pedes tumidos oberrabat.

Similis illi q̄q̄ circa pubē erat afflictio, sed & pudēda ipsa putredine corrupta
 scatebāt uermibus. Spūs q̄q̄ & anhelitus refractiōe creberrima cōtortus ue-
 xabat. Vñ p̄ singula pene mēbra cōtractus, oēm tollerantiā sup̄are potuisset,
 nisi dei iustitia q̄d etiā fama uulgabat illū tales p̄ sua p̄fidia p̄enas inter hoīes
 dare iussisset. Qua urgente his tādē morbis exhaust⁹, primogenitū Antipatr⁹
 quē tenebat in uinculis iugulari mandauit, quē cū sanguine fuso egisse aīam
 audiuiſſet inſoelix & miserrimus inter tot suorū funera, q̄ ipse sibi parauerat
 extinctus est. Principes sacerdotū seniores populi scribæ reliqui⁹ iudei cum
 Herode sentiētes deū fictē adorāt, legis iustitiā, & sanctimoniā tēpli uenalem
 hñt, suarūq̄ libidinū ministrā faciūt, sacrificiorū ceremonias p̄ eorū auaritiā ad
 q̄stum inuerſas sibi auferri formidāt, & iccirco ad captandā mortis occasiōē
 dño Iesu Christo simulātes pietatē dicūt, Quousq̄ aīas nostras tollis? Si tu es
 Christus dic nobis palā. Princeps uero sacerdotū fictē interrogat, & q̄rit sub
 iuramēto dicēs. Adiuro te p̄ deū uiuū, ut dicas nobis si tu es Christ⁹ fili⁹ dei.
 Propter q̄ extremas sibi & suis calamitates cōgſierūt. Hierusalē nanq̄ fūditi⁹
 à Romāis euerſa cātāt in triuiis, In cui⁹ obsidiōe post oēs obhominabiles cibos
 ab obsessis auidiſſime cōquisitos & sumptos. Mater inuenta est q̄ lactātē filiū
 ppriis manibus occidit, uerūq̄ p̄foratū adhuc crudū affauit uertēs ip̄a ueru,
 coctū postea lacerauit manibus, & mēbris dissectū dētibus ipsa cōtrōit. Ne-
 phando post hęc paſtu faciata (q̄d ad futurā exuriē depellendā sibi seruaue-
 rat) reliquū assi filioli p̄donib⁹ uidelicet cōciuib⁹, p̄dere coacta est, q̄ in odore
 inſoeliciſ & horridæ affatiōis domū irrupant ut rapent cibū, quē p̄ olfactum
 crediderāt se eſſe uenatos. Hoc detestabiliſſimo edulio illis appoſito, horrore
 ac ſtupore cōterritis, inſoelix ſcēmina & efferata mater dixit. Hic uere eſt me⁹
 filius, hoc uere meū facin⁹ eſt, comedite q̄d reliquū eſt, qm̄ mihi p̄ uos ſeruare
 nō poſſum, q̄d uidere nō ampli⁹ poteſtis dilaniato corpe ego comedi. Ne ſitis
 ſcēmia molliores, aut m̄re miſericordiores, q̄ diuina oīa & humana intrepidi
 uiolare potuiſtis. cū filioli mei reliq̄as abſumpſeritis, in malorū remediū & me
 aſſate. Horret animus dicere q̄t in ea obsidiōe à ſuis cadauera hoīum ſunt co-
 meſta p̄ famis inedia, & rabie nullis ātea ſæculis audita. Quot à Romanis uiui
 euilcerati ſunt, ut de inteſtinis eorū aurū q̄d integrū uorauerāt, quaſi de terræ
 uiſceribus effoderēt. Si Ioliſippo ſiue Iosepho hebreo, & eius belli ab initio de
 hebreorū ducibus uni, poſt uero expugnata oēm Galileā, cui ille p̄fuerat ei⁹
 dēbelli ſcriptori fidē nō abrogamus, cōſtat plane decies cētena millia Iudeorū
 toto obsidiōis tpe occiſa fuiſſe. Cōſtat capta nonaginta ſeptem millia, uēditos
 partim, partim à feris, p̄ ſpectaculo laniatos, parti ad inuicē quaſi hoſtes iuſto
 bello inter ludos feſtos trucidatos. Sūt uero hęc oīa lōge minora ea calamita-
 te q̄ Eleazarū ac ſuos occupauit. Qui Meſſadā mōtanū opidū in Iudēa, natu-
 ra & arte oīm q̄ legūtur, ac rerū copia munitiſſimū occupauerāt liberis ac cō-
 iugibus loci fiducia eo cōuectis. Hi nāq̄ poſt Titi triūphū de ſubacta Iudēa &
 Ierusalē penit⁹ extirpata a Flauio Siluio Romano duce obſeſſi, & primis moe-
 nibus machinarū uiolētia undecūq̄ diſiectis. Alia mox moenia trabibus & cō-
 geſta terra prioribus q̄ lapidea fuerant munitiora & tutiora erexerūt, Neq̄

DE FESTO EPIPHANIAE

em machinis impelli poterat, terra & leui intermixta materia ictu non recipiente. Vnde tormeta ipsa constipare & solidare cogeantur quod couellere debuissent. Propter quod Syluius secunda moenia igne aggressus est, quod flante Borea in Romanos inuectus machinas omnes & eorum munimenta deuorasset, nisi quod deo iubente conuenit Boreas, Auster insequiit, & flammam omnem in moenia conuoluens ea radicitus concremauit. Nihil iam superat, nisi igne conqlescere, & Romanis armis ad obsessos aditum prestare, Qui antea muro longe exterius a Syluiio circumdusi, & nunc armatis militibus per gyrum septi, nulla in fuga spem poterat constituere. Tunc ore infelicissimam, et Saguntina clade longe superiorem. Calamitate vero Ierusalem multo uincet, Eleazar obsessorum princeps infausta & furiosa oratione miseros in liberos & uxores prius, ac deinceps in se ipsos armauit ad necem. Ita charissima pignora coniuges ac filios cum lachrymis osculati lachrymantia, & ipsa se gladio submittentia ferro impetunt, iugulant, sternunt. Tunc cruenti amantissimorum sanguine decem ex se ipsis, quod certe ingens numerus erat (neque enim tanto exercitui pauci durare potuissent) eligunt a quibus omnes more pecudum iugulentur. Dehinc electores singuli, quem ex suis magis amauerat adhuc spirantem & incognito ac incerto moribundorum motu palpitantem amplectuntur, deosculantur in eorum quos necauerat sanguine perstrati et conuoluti. Electi uero per eorum guttura gladios mergunt. Natabant prius in suo sanguine matres & filii, nunc mariti, uxores, patres, liberos quos occiderant, suo ipsi sanguine lauunt. Decem tandem carnifices per nouenarii sortem sese confodiunt, alter alterius per munere gladium excipientes, donec ex tanto numero unus tantum se superstitem uidit. Hic perstrans omnia, & suo ministerio ne quis indigeret diligenter ingrens, cum omnes uideret infelicem animam exalasse, bene se habet inquit. Quod uidere meli cuit, mihi parum est, quod restat, en impleo, gladiumque in propria uiscera mergit & cadit, ne tantae infelicitatis solus uideatur. Conperit haec Syluius ex muliere gradatua quod se cum alia adhuc uiridi, & quicquid infantibus de media nece subripuit, cuniculi beneficio occultata, unde cuncta ex ordine uideret & audierat. Iustus est deus ut fuit ab initio. Herodes & Iudaei quanta narrauimus mala expti, mortalem adhuc dominum Iesum Christum odio habuerunt atque ludibrio. Quid illis futurum existimamus, quod nunc per ea quod diximus dominum Iesum Christum negligunt, & infamant gloriosum & regnantem in coelis, moxque futurum uniuersorum iudicem persequuntur? & turpissimarum earum rerum ministrum non uerentur efficere, quibus infimae sortis homines testes adhibere puderet. Fugiamus tam perditos mores, & dum tempus habemus operemur bonum, Cum Magis Christum puerum caste & pure adorare studeamus.

¶ De nimia Herodis superbia & stulta astutia respondendo Magis.

Agi namque cum audissent regem abierunt. Quid ita? Quoniam cum sancto sanctus meritis, & cum puero puenteris. Agnouerunt prudentes illi uiri tunc si non integra herodis impietate, quam postea in somnis permonitum didicerunt. Saltem nimiam illi superbia non ferenda. Distabat Bethleem ab Ierusalem (Hieronymo teste) quod Bethlematicus incola et monachus decessit a uita, quod corpus suum in praesepe introitu, quod in loco a Magis adorata est saluatoris infantia, uiuens instituit sepeliri, distabat inquit sex passuum millia. Tam breue spacium noluisse Herodem pagrare cum Magis, ad tale praesertim ad tantum regem cognoscendum, non erat inditum adorare uolentis,

Magis

Magis erat consentaneū Herodē in suo regno magnos illos uiros eo usq; p
ducere, hospicio illic excipe, regē quēsitū oīm primū adorare, alios deiceps ad
adorādū inuitare, & tāti regis inter incunabula sibi gratiā conciliare, q̄ dicere.
Ite & interrogate diligenter de puero. Si illū o Herodes adorare uolebas, cur
nō dicis regē? cur quasi p cōtemptū puerū noīas quē adorare uelle mentiris?
Si Magos fallere uolebas, debebas uenerāter puerū noīare, & quē illi regē di
xerant, regio noīe dignū affirmare, nō dicere puerū. Putas cū mēte captis tibi
esse sermonē? Illi singula tua pōderāt uerba. Cur nō dicis ueniā uobiscum in
Bethleē, sed ite dicis? Nimis supbū est regē nouū, & alienigenā regē, de gēte
qbus impas inuisa, & de patre subditis odio q etīā fratrē regis trucidauerint
tribus simul magnis uiris magno comitatu adornatis; q te colūt, q te in tua re
giā uisunt, q tuā fidē sequenerūt, dicere, Ite. Saltē tuo regno dignis comitibus
honestaffes. Cur dicis, interrogate, quasi ad te nihil attineat. In tua ditione re
gē adorādū q modo natus est inqrere ipse debuisses. Nimiā certe secordiā p se
ferūt hec tua ad Magos uerba. Si illos uis interrogare diligēter, esto tu in pri
mis diligēs inq̄sitor, Qm̄ mentes hoīm facta magis q̄ uerba mouere solēt. Vt
& ego ueniēs adorē eū, nō bene reddis causam, nō bñ coeūt, ut adorē et puer
dicere, ut adorē & ite dicere, Dauid cuius regiā tenes & regnū, nō sic dicit. Tu
dicis, Ite, ille dicit. Venite adorem & p̄cidamus ante deū, ploremus corā dño
q̄ fecit nos. Quia ipse est dñs deus noster, nos aut̄ populus eius, et oues pascue
eius. Si tu ita dixisses, Magi nō abiissent, Venissent tecū. Sed q̄ cognouerūt
supbiā & fraudulentiā tuā, supbū & subdolū regē festinauerūt relinq̄re, ideoq;
¶ De imitandis Magis egressis patriā & abeuntibus ab (abierūt.
Herode ut adorent saluatorem natum.

T ecce stella quam uiderant Magi in oriente antecedebat eos, usq; dū
ueniens, staret supra ubi erat puer. Quando Magi ab oriente recedūt
& in domo consili propria derelinquunt, quādo obliuiscuntur domū
suam, & domum patris sui, cœleste indicatiū æthereiq; fulgoris ductū ad dñm
Iesum Christum adorandum habere merentur. Quando Hierosolymam in
trant, quando Herodem consulunt, quando deū per homines quærunt, stel
lam non uident. Vbi uero non sperāt auxilium ab homine, ubi ab impio rege
discedunt, ubi humanæ sapientiæ consilia deserūt, & in dño deo quē adorare
proponunt suum deuote iactant cogitatum, diuina iterum illis claritas assistit,
& ducem de cœlo iterum promerentur. Quid sibi uolunt hæc charissimi fra
tres? Illud profecto quod dixit dominus in euangelio, Nemo mittat manum
ad aratrum et aspiciat retro, ut si idoneus regno dei promerendo. Si ad aratrū
misimus aliquando manum, ut in agro magni patris familias boni aliquid se
minis seminaremus, Si carnales affectus & pristinā mundi consuetudinē abie
cimus, ut deū pura & libera mente adoraremus, & illi soli solertissime seruire
mus, ne deficiamus in medio itineris, ad finē usq; uitæ pseueremus. Qm̄ nō
qui incoeperit tantum, sed qui perseuerauerit usque in finem hic saluus erit.
Perseuerantia nobis opus est, ut nostræ adorationis studium salutare red
dat. Quod si aliquādo humana fragilitate nos exorbitare & retro aspiciendo

DE FESTO EPIPHANIAE

pristinis desiderijs rerum fortuitarū distineri contingat, discamus à Magis. Abierunt illi ab Herode impio rege, abeamus & nos à uanitate, ab impietate ad quā aspeximus & diuertamus. Egressi sunt Magi Hierosolymā ciuitatē tūc peccatis plenā. Egrediamur & nos oīa studia uanitatū. Procul dubio stella q̄ illos antecessit usq; ad locum ubi erat puer, sancti. s. spiritus cœlestē auxilium nobis iterum aderit, antecedit nos, atq; ad saluatorem nostrum usq; p̄ducet.

¶ De lumine fidei & spiritus hilaritate, modōq; & loco uerę adorationis.

A v ego narrare uel cognoscere queā. Ad sanctę ecclesię penetralia nisi celestis luminis bñficio christiane fidei splēdore radiātis nō itrať. Hęc uerissime illud est lumē qđ firmat supra locū ubi puer Iesus manet cū uirgine matre. Hūc luminis splēdorē æternū attēde, Si puerū Iesum cū Maria matre eius inuenire desideras. Attēde uero libēter & mēte iucūda. Qñ Magi uidētes stellam gauisi sunt gaudio magno ualde. Este nūc p̄cul hypocritę tristes, exterminātes facies uestras ut appareatis hoībus ieiunantes. Magi ualde magno pfusi gaudio, dū spūs sancti gratiā recognoscūt, alacres domū ingrediunt, quā puer Iesus cū Maria matre semp uirgine inhabitat. Quid suspiratis? Quid mœroris lachrymas fingitis? Quid pallorē & squalorē hypocritę horridi p̄tēditis? Si cœli lumē uobis affulsit, gaudete cū Magis gaudio magno ualde. Audite Paulū. Gaudete in dño semp, iterū dico gaudete, sed nō stolide, non petulāter, qñ imo modeste semp. Modestia uestra inq̄tidē Paulus nota sit omībus hoībus. Ibāt p̄fecto apostoli gaudētes à cōspectu cōciliij. Qm̄ digni habiti sunt, p̄noīe Iesu cōtumeliā pati. Publice gaudebāt, q̄a publica erat causa letitię. Sic intrare oportet domū. i. ecclesiā dei. Extra illā. n. & sine gaudio spirit⁹ sancti, puer adorādus inueniri nō pōt. Stella quā uiderāt Magi stabat supra ubi erat puer. Inde nō discedit gratia spūs sancti, ubi manet puer Iesus. Vt ergo adoremus intremus ecclesiā, nō tm̄ hāc manufactā, q̄ tm̄ domus dei est, sed p̄fessionē ueritatis q̄ fit in fide catholica. Cuius rei gratia dicit euāgelista. Intrātes domū inueniunt puerū. In medio ecclesię laudabo te, dicit p̄pheta, qđ alibi exponēs in concilio iustorū & cōgregatione se dño cōfiteri uelle cōtestatus est. Intima igitur nostrę cōscientiæ ingredients, clauso hostio domus nostrę intentionis secreto cōueniamus dñm Iesum Christum, non sicut hypocritę faciunt in angulis platearum longas orationes orantes. Magi intrant domum Iesu, priusquam adorent. Quare per ea quę diximus, illos imitari toto pectore studeamus.

¶ De præsidio sanctorum in adoratione querendo.

C Vm Maria matre eius, inuenerūt puerū. Quid q̄so sibi uult hoc? Magna certe rōne appositū est. A rege aliqd petitori, ultra captatā loci et t̄pis oportunitatē, amicos regis suis postulatis adhibere nitūt. Qui hñt corā iudice causas, p̄curatores & aduocatos (quos uno noīe patronos dicere possum⁹) fidos in primis & iudicibus gratos cōducūt. Volētes ergo adorare dñm deū, & ab eo gratiā petere q̄si à rege, quasi à iudice misericordiā impetrare, aut cōpensam damni uel iniurię postulare, cur nobis ipsis fidere p̄sumam⁹ nulla certe est ratio. Adhibenda sunt potentū suffragia, intercessiones amico-
rum, pa

rum patronorū q̄q̄ p̄sidia interponenda sunt. Quē apud regē regū, & iudicē oīm uiuorū & mortuorū, uitæ ac necis causam habētes, illi magis amicū possūmus interponere, quē patronū accuratiorē & fideliorē adhibere, q̄ S. Mariā uirginē matrē eius. Quā q̄ illū lactauit & aluit, pro nobis intercedentē certissime exaudiet. Dixit Salomon matri suę Batſchabę. Pete mater mea q̄d uis neq̄. n. fas est ut auertā faciē meā ab ea q̄ me genuit. Quid putamus aliud dicere dñm Iesum Christū? q̄ lōge sapiētior & iustior est Salomone? q̄ matrē longe ſyncerius uenerat & amat. Mater Salomonis illū genuit, obstetrices abstulerūt, nutrices lactauerūt, baiulæ distinuerūt & custodierūt, pædagogi & pceptores instituerūt, Maria filio suo matris, obstetricis, nutricis, baiulæ & educatoris beneficia p̄stitit & obſeq̄a. Itaq̄ adorare uolētes, filiū eius, apud illū hanc inueniamus, & cōueniamus, Qñ Magi anteq̄ adorarent ingredientes domū, inuenerunt puerum cum Maria matre eius, & illa præsente adorauerūt eū.

¶ De p̄mittendis adorationi ſummatim ex euāgelii & prophetiæ declaratione collectis.

Aec igit̄ in ſumma ſunt q̄ adorationē p̄cedere oportet, Surgere a ſtudiodio fortuitarū rerum, & a mūdana uanitate diſcedere. Docet nos hoc ſancta mater eccleſia p̄ p̄phetā inter miſſarū ſolēnia dicēs, Surge. Et p̄ euāgelistā Magorū exēpla p̄ponēs, q̄ ſuas puincias egreſſi ueniūt Hic. oſoly mā dicētes. Vbi eſt q̄ natus eſt rex Iudeorū? Mentē ad coelū attollere. Cuius rei gratia dicit eccleſia p̄ p̄phetā, Illuminare, & p̄ euāgelii Magos monſtrat illuminatos, q̄ dicūt, Vidimus ſtellā eius in oriēte. Quod ſi a coeleſtibus meditationibus p̄ fragilitatē excidimus, iterū terrena ſollicitudine diſtracti, ne p̄ſiſtamus, ſed abeamus, & recedamus illinc. Niſi hoc fecerimus, q̄d nos maneat, nō a me, ſed a matre noſtra eccleſia hodierna lectione de Eſaiā ſumpta p̄diſcite, Ecce tenebræ operiēt terram, animā tuā, quæ terra eſt bene colenda, atq̄ purganda, ut bonum fructum & centeſimū afferat. Et caligo populos. Cogitatuū ſermonum, operūmq̄ multitudinem, quæ noſtræ terrę populi ſunt, caligo erroris & conſuſionis operiet, neq̄ lumen coeli ultra uidere licebit, Expertū hoc hodie monſtratur in Magis, qui ad Herodem ac pontifices conuerſi, pro pietate dolos inuenerunt. Vbi uero eos deſerunt ſtella quam uiderant in oriēte antecedeſſe eos. Quid eſt hic fratres aliud agnoſcēdum, niſi quia cum ſancto ſanctus eris, & cum peruerſo peruerteris? Magi cum Herode nutāt, nihil certi inueniunt, & qui ab Herode conſiliū querunt conſilii & auxilii ab eo requiruntur in fraudē. Vbi illū deſerūt, ſtellā uident, q̄ eos ducit ad locū ubi erat puer, quē adorare debebāt. Ne uero iterū labamur in tenebris intremus fidei catholicæ ſepta, ingrediamur noſtrę mētis intima penetralia, noſtrā uitā examinantes. De nobis ipsis non uulgo, nō aſſentatoribus, nō affectibus, ſed rōni & lumini fidei (q̄d in eccleſia accepiſimus) acquieſcamus, Ita factō opus eſſe docet p̄phetia quam inter miſſarū ſolēnnia audiuiſimus. Super te autem oriē dñs, et gloria eius in te uidebitur. Si effugaueris a tua terra tenebras & caliginem repuleris a populis tuis, orietur dominus ſuper te, orietur autem in eccleſia, Intra ergo illam, & dominus ſuper te orietur, gloria quoq̄ ei⁹ in te uidebitur.

DE FESTO EPIPHANIAE

Si mētis tuę secretū cū ueritatis lumine ingressus fueris, hoc uidebis, & nō aliter. Vnde & Magi intrātes domū, inuenerūt puerū cū Maria matre eius. Cū p hęc oīa ad puerū regē regū puenerimus, nequaquā nobis ipsis fidere debemus.

E Patroni adhibendi sunt, ut qđ nostris meritis nō ualeamus, eorū intercessiōib⁹ cōsequamur. Qñ. n. cōuersa fuerit à te id est in tuū fauorē, multitudo maris id est magnū auxiliū S. Marię, q̄ maris est portus & stella. Et fortitudo gētiū uenerit tibi id est sanctorū suffragiū, tūc uidebis & afflues, mirabit⁹ cor tuū cogitans magnitudinē eius, q̄ se tibi exhibet adorādū. Et dilatabit⁹ multa letitia, ei⁹ clementiā & p̄fusam bñficētiā cogitādo. Multitudo maris qđ est aliud Maria iufinita multitudine gratiarū pelagus? fortitudo gentiū. Quid q̄so sibi uult nisi fortissima sanctorū suffragia, q̄bus adhibitis adorare debemus, qñ & Magi nō solū puerū adorādū cōueniūt, sed cū Maria matre eius inuenerūt. Inuenimus quesita, Quia ergo sic q̄sierūt intrātes domū, inuenerūt puerū cū Maria matre eius. Hęc uero oīa letāter faciamus, q̄a dicit p̄pheta, dilatabit⁹ cor tuum,

F & docet euāgelista Magos domū adorationis intrātes, gaudio magno ualde fuisse gauisos. Itaq; si de peccatorū nostrorū grabbato surrexerim⁹, si à mala cōsuetudine nostrę prioris uitę recesserimus, si pacis et ueritatis uiā ingressi Ierusalem supnā adire studuerimus, si oculos ad cœlū diuinę gratię fulgorē attēdentes leuauerimus, si p̄ humanā fragilitatē relapsi mature resipuerim⁹, si domū adorationis ecclesię instituta & monita, nostric⁹ cordis intima penetralia ingressi fuerimus, si exultātes & iubilātes cū lachrymis lætę cōpūctiōnis pseuerabimus, si nobis suffragia sanctorū cōq̄suerimus, & in primis sanctā Virgine patronā instituerimus, oībus adorationē p̄cedere debētibus oportune cōmuniti Magorū apparatū ad adorādū bñ erimus imitati. Superit opus ipsum adorationis implere, quod ab eisdem Magis hoc secundo nostrę orationis articulo, qualiter fieri debeat nunc discite.

¶ De Magorum prostratione dum adorant.

Rocidētes adorauerūt eū. Adoratio magis corde q̄ uoce pagit⁹, cor autē p gestu corporis declarat⁹. Opus est igitur adorādo p̄cidere, p̄cul cadere.

P Non. n. audere debemus adoratū accedere p̄pius. s. uirtuti nostrę aut meritis cōfidere, sed oēm spem in adorati clemētiā cōstituere debemus. Moy ses ubi in rubo deū esse cognouit, ad illud oculos leuare uerit⁹ est. Et stās à lōge publicanus non audebat oculos leuare ad cœlū, sed illis studio humilitatis defixis in terrā dicebat. Deus p̄picius esto mihi peccatori. Filius q̄q; p̄digus rediēs ad patrē, P̄r inq̄t peccaui in cœlū & corā te, iā nō sū dignus uocari filius tu⁹, fac me sicut unū de mercenariis tuis. Vide q̄ p̄cul se à patre cōstituatur, nō sum dignus inq̄t uocari filius tuus, effice me mercenariū p̄ tuā clemētiā, q̄ filii iura amisi p̄ culpā & demētiā meā. Quid itaq; Nimirū q̄a oēm meā substātiā cōsumpsi, meā inq̄, q̄a tu illā mihi dederas, nisi dedisses, nisi mecū secūdum clementiā optimi p̄ris egisses, mea certe substātia esse nō poterat, poteras tu abdicare cōtumacē & luxuriosū filiū, at nō meorū meritorū, sed tuę bñficētię rōnē habuisti, q̄si legitimo filio & obsequioso p̄tē mihi substātię liberalit̄ dedisti, quo tu clementior & liberalior mihi pater fuisti, magis ego tibi obsequi & bonis consiliis

cōsiliis tuis acq̄escens, partē substātie, quā abs te accepi cōseruare debui, q̄ cū
 nō egerim, ad filii tui titulū recipi nō audeo postulare, p̄cul ab hēreditate cui
 ius partē accepi & consumpsi esse debeo. Me o pater inter mercenarios tuos
 numera, iuxta laborē meū sit mihi, p̄ tua clemētia saltē q̄tidiana merces exigua
 in sudore uultus mei liceat mihi panē inter tuos accipe mercenarios, Hoc est
 se uere p̄sternere corā adorato, hoc ē uere opus adoratiōis īplere sua peccata
 cognoscere, se redarguere, se pena dignū, & īdignū grā cōfiteri. Adoratu ecō
 tra cognosce ēminētissimū dñm, clemētissimū patrē, ei⁹ timere se ueritatē, nō
 tñ odisse, sed colere, & lachrymis gaudētib⁹ se castigatiōi submittere, sperare
 int̄ hęc ueniā, & saltē mercenariā retributionē, q̄tidianū panē, Hoc ē q̄d Magi
 fecerūt, p̄cidētes, nō se magnos uiros existimāt, nō est taliū se p̄sternere, exi
 stimāt se mācipia inutilia, & extrema dignaq; uerberibus. Quid, n. indicat se p̄ H
 sternere, nisi ad q̄libet uerba dñs iusserit paratū dorsum exhibere? Cogitāt
 Magi dū se p̄sternūt, & intra se dicunt. Tu in cuius noīe flectit̄ oē genu, coele
 stiū, terrestriū & infernorū, dorsum tuū p̄ nobis flagellis dabis, & cruci te pa
 tieris affigi, magnæ sunt iniquitates nostrę q̄ talē ac tñ regē tā acerba sustinere
 flagella, uulnera, mortēq; cōpellēt, Trāseāt poti⁹ in nos oīa uerba & p̄cē
 quas p̄ nobis passurus es nos teneāt, Nos, n. sumus q̄ peccauimus simul cū pa
 tribus nr̄is. Dederas nobis originalē iusticiā quasi hāreditario iure a rostris
 primis parētibus deducēdā, nos illā tāta hēreditatē amisimus, qñ illi a te recel
 serūt, & in regiōe a ueritate lōginqua, in regionē insipiētē abierūt. Carnis nē
 pe delicias amplexus Adā primus oīm hoīm p̄r, ne cōtristaret uxorē suā matrē
 nostrā iusticiā oēm luxuriose cōsumpsit. Nō audemus hanc petere, petimus
 esse saltem mercenariū tui. Scimus quia bene operantibus pręstas gratiam, in
 qua si confirmari studuerint, das illis panem angelorum, Age nobiscum non
 pro nostro merito, sed pro tua clementia suscipe nos.

¶ De ratione adorandi a Dauid in psalmis tradita.

h Acrōne adorādū esse deū si mihi nō creditis, a Dauid rege & p̄pheta
 p̄discite, ille, n. dicit, Adoremus & p̄cidamus, & ploremus ante dñm.
 Quō p̄cidamus & quare, qua insup rōne ploremus, idē ipse p̄pheta
 nos admonet ubi dicit, Venite o adorare uolētes, ne expectetis deū uenire ad
 uos, uenite uos mecū ad illū, exultemus, i. extra saltemus, saltemus extra culpā
 saltemus a dño, i. ad dñi grām accedētes. Iubilemus p̄ cordis letitiā, modestiā et K
 sobriā. Sed q̄b⁹ in rebus iubilemus attēdite. Preoccupemus faciē ei⁹ in cōfessi
 one, & in psalmis iubilemus ei, In psalmis & hymnis & cāticis spūalib⁹, attēta
 cordis meditatiōe ruminatis bñ iubilam⁹. Quare uero nos hęc facere cōueni
 at audite, Qm̄ deus magnus dñs, & rex magnus sup oēs deos, Nōne q̄to potē
 tiores dñi, tāto serui ad obediēdū & obsequēdū prōptiores sūt? De quem
 adorare debes, magn⁹ ē dñs, dñorū maxim⁹, et rex magn⁹ sup oēs deos, Dii, n.
 gētiū demonia. Dñs aut̄ q̄ adorāt a Dauid, a Magis, a nobis, ccelos fecit, si uis
 nosce qd cogitare debeas, dū te adorādo p̄sternis, cogita qm̄ de⁹ ē magn⁹ dñs L
 & rex magn⁹ sup oēs deos, cogita qm̄ ī manu ei⁹ sūt oēs fines terre. Tota terra
 duob⁹ finib⁹ claudit dū ab altero īcipit, & in alter⁹ desinit, uterq; ī manu dei ē,
 Qñ & primū efficiēs oīa, & oīa finiēs solus est deus, & altitudines mōtiū ipsi⁹

DE FESTO EPIPHANIAE

M sūt. Nō ita tenet extremos fines, ut mediū aliqd ipse nō teneat, cacumina mō
 tiū & eorū altitudines penit^r inaccessæ ipsius sunt. Cogita q̄ nō solū terrē dñs
 est, sed maris, Qm̄ ipsius est mare, qđ nō emit, nō usurpauit, nō dono accepit,
 sed ipse fecit illud, & siccā manus eius formauerunt. Est ergo utriusq; dñs, q̄a
 fecit utrūq; & hac rōne tenet primū terminū oīm creatorum, q̄a eorū est pri
 mū efficiēs. Quia uero ppter ipsum sunt, & in ipsum oīa tēdūt, alterū terminū
 eadē cōtinet manu. Horū igit̄ gratia uenite adoremus, hūc & non aliū, p̄cīda
 mus humiliātes nos, & ploremus dū cōfitemur corā illo peccata nostra, Quia
 ipse fecit nos, suū opus nō asp̄nabit, quia nō est deus uerus, deus oīpotēs secun
 dū gñationē æternā. Pastor uero secūdū tpaneam solertissimus & piūssim^{us} est
 & nos populus eius & oues pascuæ eius sumus, nos nequaq̄ abiiciet. Eius igit̄
 dignitate & bonitate pensata, exultare & iubilare, pro nostra aut̄ tenuitate &
N malitia plorare adorādo debemus, Ploremus aut̄ corā illo, non corā populo,
 eius domum ingressi, i. secretis excepti conscientiaē penetralibus quæ deus li
 benter inhabitat, Ploremus deuotionis lachrymis lætanter in occulto profu
 sis, Tristitium hypocritarum lachrymis, fletib^{us}, suspiriis siue mugitibus procul
 abiectis, quia quem adoramus deus est totius consolationis.

¶ De thesauris aperiendis coram adorato dño Iesu Christo.

T aptis thesauris suis obtulerunt ei munera, aurū, thus & myrrham.
e Quid sibi uult hoc charissimi fratres? Nōne satis erat dicere, p̄ciden
 tes adorauerūt eū, & obtulerūt ei aurū, thus & myrrhā? Cur dicit euā
 gelista, aptis thesauris suis obtulerūt munera? nō sunt tāti scriptoris iānia uer
 ba, p̄sertim in re tā seria. Hūc nobis locū magister gētiū Paul^{us} nos admonēdo
 apit. Qui parce inqt̄ seminat, p̄ce & metet. Zachæ^{us} exequēdo qđ sibi uelit idē
 locus oñdit qñ huic ipsi, cui Magi munera offerūt cōuiuiū p̄parasset, ubi q̄es
 data est epulis mēseq; remote, dixit. Ecce dimidiū bonorū meorū dñe do pau
 peribus, & si qđ aliquē defraudaui reddo quadruplū. Vide q̄ cōsulte apostoli
O cōsiliū impleat. Alienorū & iniuste acq̄sitorū reddit quadruplū suorū bonorū
 dimidiū paup̄ibus dat, Magi thesauros aperiūt, ut qcqd in illis est, rex cui do
 nādū est uideat, eligat meliora, & si uelit accipiat oīa. Sed q̄a ille modestus est,
 Magi de uniuersis thesauris aptis, & p̄palā corā rege expositis offerūt melio
 ra, offerūt aurū thus & myrrhā. Demus ergo nos illi abūdāter, q̄a q̄ parce se
 minat parce & metet, Demus libēter, Hilarē. n. datorē diligit deus, Demus me
 liora, Quia q̄ seminat in bñdictiōibus, de bñdictiōibus & metet. Impossibi
 le est semināti zizaniā colligere triticū, Cū facim^{us} elemosynā meminisse debe
 mus regis à Magis adorati sentētiā. Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fe
 cistis. Cogitare debem^{us} dño Iesu Christo donari, qđ elemosynæ titulo paupi
 bus tributū est. Et certe ille ppter Christū petit, ppter deū petit. Clamat. n.
 dicēs, Paup̄i panē, ppter deū, panē dicit, tu putrida porrigis abiiciēdāq; frag
 mēta, purgamēta & feces ollarū, & cacaborū, cōcretū liqrē & acidū de fundo
 uegetis, p̄fers, quē in refectionē pauperū subministres? O te infelicē, si de iis
 cētuplū mercedis noīe accipias, da elemosynā q̄lē uelles accipe, imo uero si sa
 pis da meliorem. Qñ dño uel patrono tuo nō nisi electa donare infamia est,
 & indigna

& indignationē congrere. Aperi cū Magis thesauros suos, & da meliora q̄ illis cōtineāt, Thesauri nostri sunt studia q̄bus incūbimus, horū arculæ sunt in timæ cogitationēs, Vbi adoraueris hos pāde thesauros tuos, oēs cogitationes tuas effunde. Effundite corā illo corda uestra dicit ppheta. Et qm̄ nobis etiā inuitis uestra secreta cōsilia apta sunt, & nuda regis oculis quē adoramus, faciamus (si sapimus) de necessitate uirtutē. Si reuelaueris dño cor tuū, te uolēte eius secreta rimabit. Si claueris, sciet oīa a te inuito, imo iā sciuit. Aptis igitur thesauris nostris, sic cum Magis munera offeramus, ut dū elemosynā facimus Zachæi exēplū, Pauli cōsiliū teneamus. Dū deū alloq̄mur adorādo, quasi illū colloquentē, & nūc interrogātē, nūc nobis respōdentē p̄suasum habeamus, Ne fingamus, ne simulemus, ne mētiamur, dicamus cū ppheta. Impfectū meū dñe uiderūt oculi tui, & in libro tuo oēs scribebunt cogitationes meę. Quo ibo à spū tuo, & q̄ à facie tua fugiā? Nēpe si ascēdero in ccelū p̄ supbiā cū Lucifero, elatus ut phariseus q̄ adorando dicebat, Ieiuno bis in sabbato, decimas do oīm q̄ possideo, nō sum sicut ceteri hoīes, nō ut hic publicanus, Tu illic es, ut me inde expellas & punias, q̄ luciferū deiecisti, q̄ supbiētē phariseū, & sua peccata abscondentē damnasti. Si descēdero ad infernum desperatiōis cū Caym, cū Iuda, ades, ut meā infidelitatē punias. Melius mihi erit si sumpsero pēnas meas oīm meorū cogitatuū & affectuū impetus, diluculo, illuminatus fide certa, leuatus spe firma, & habitauero in extremis maris, in amaritudine p̄nitentiæ, illic em̄ manus tua deducet me p̄ misericordiā, q̄ p̄ me ipsum ire non ualeo, & tenebit me dextera tua p̄ fortitudinē p̄tectionis. Vt tenuit confitentem publicanū remorsum amaritudine cōscientiæ, qm̄ nō leuabat oculos ad ccelū p̄ supbiam ut phariseus, nō deprimebat ad abyssos p̄ desperationē, sed aspiciebat terrā corporis sui, & de tua clemētia cōfitebatur ap̄iebat cor suū totū, in q̄ qm̄ nihil te dignū uidebat, dicebat, Deus p̄picius esto mihi peccatori. En dñe thesauros cordis mei qualescunq; sunt ego libens aperio corā te, sed nihil dignū te in illis inuenio, nō habeo in illis tibi qd̄ dem, habeo qd̄ à te mihi relaxari deposcā. Thesauri mei sunt debita tibi iura, p̄ multis in me bñficiis à te collatis. Sūt debite mihi p̄ceng pro ingratitudinibus & culpis meis innumeris. Sunt anxietates reatuū quibus astringor assidue, Deus propicius esto mihi peccatori, esto propicius ne exigas credita, esto propicius ut relaxes debita, esto propicius ut absoluas uinacula. Debemus sic aperire thesauros nostros.

¶ De elemosyna ultro offerenda.

Btulerunt ei munera. Non satis est tñ ap̄ire thesauros, offerre debemus munera, hoc est, nō petita sponte tribuere, & ingerere recusantibus accipe, Magni quidē meriti est, egenis postulātibus opem dare, Sed maioris est gratiæ cū egētem agnoueris, eius p̄uenire petitionē. Dñs Iesus Christ. nō rogat. ad Lazarū uadit, ut à somno excitet illū, feretrū stare iubet, ut uiduę filiū unicū q̄ defunct. efferebat matri restituat, Paralyticū iubet tollere grabbatū, Petrus eū qui resolutis mēbris ante fores tēpli paruā stipē flagitabat itēgre restituit sanitati, quā ille postulare nō audet, Hęc est elemosina acceptissima deo, frāgere esurienti panē tuū, egenū et uagū inducere in domū tuā,

DE FESTO EPIPHANIAE

nō recipet tñ rogantē, sed inuitare & inducere reticentē debes. Quot uere sūt
 S egentissimi, q pro modestia ne proximū grauent, petere non audent. Quot
 pro erubescētia malunt inedia opprimi, aut flagitiis inqñari q auxiliū implo
 rare. Sanctus Martinus armatā militiā adhuc catechuminus agēs, qm paupi
 postulāti abrepto ense chlamydē qua media hyeme utebat mediā scidit & nu
 dō tribuit, reliqua contegit ut pōt, nocte sequenti Christū cū angelis uidet, au
 ditq; lætanter dicere circūstantibus angelis. Martinus adhuc catechuminus
 hac me ueste cōtextit. Dignus pfecto q postea episcopus fieret, & Thuronen
 sem ecclesiā gubernaret. Nicolaus noctu p tegulas (ne uideat ab hoibus) pō
 dus auri tertio in domū inopis de fenestra piecit, & tres paupis filias honesto
 loco natas ab iniuria seruauit, dignus & ipse q postea episcopatū in patera ur
 be teneret. Franciscus cū militē paupem nō militariter indutū obuiasset, quæ
 nup sibi parauerat & induerat, tunc primū uestimēta exuit, & militē illis dona
 tum honestauit, pro qua munificētia nocte sequēti amplissimo & specioso pa
 latio in spiritu a Christo donatus, & celesti militiæ nō solū ascriptus, sed ma
 gnorum dux Christi exercituū declaratus est. Offerenda est igit indigenti ele
 mosyna Paulo doctore gentiū ad hanc rē Corinthios cōmonente & adhortā
 te. Audite illū. De collectis aut q fiunt in sanctos sicut ordinauit in ecclesiis Ga
 litia, ita & uos facite per unā sabbati. Vnusquisq; autem uestrum apud se re
 ponat seponēs qd ei bñ bene placuerit, ut nō cū uenero tūc collectę fiāt. Fece
 runt hoc antea Magi, qn thesauros repositos secū attulerūt offerre dño Iesu

¶ Oblationi Magorum oratio accommodata.

(Christo.

Pertis a Magis, corā magno rege thesauris suis, manet infans Iesus in
 a matris gremio cū hilaritate faciei maiestātē iā pferens, uenustōq; cor
 T poris motu et murmurē suauissimo grati animi notas ostēdens. Nihil
 tñ pro humanæ infantia imbecillitate loq sufficiens, Quare ad matrē uirginē
 illi uerba cōuertunt, Debemus o regina cœli filio tuo quē tenes in gremio,
 quicqd habemus, quicqd ualemus & sumus. Adorantes illū debitū hunc no
 strum in secreta cordis ara pfessi sumus. Nunc q̄tum possumus debitū ipm
 V soluere, nō ut liberemur (neq; n. id uelle debemus) sed ut plus debeamus prō
 pti sumus & psto. Dissoluemus aut simulq; debebimus, si nos filii tui obsequis
 nostrosq; oēs comites designaueris. Nobis hoc maxime accedet gloriæ, non
 solū inter nostros, sed ubiq; gentiū tanti principis milites, aut saltē pediseqs fi
 eri, tibi uero fortasse non erit inutile id pstitisse, Præagit nanq; animus He
 rodem saluatori suo, imo oīm hoīm saluti, filio. s. tuo tendere insidias, a qbus
 nostra diligentia infans tutus erit. Quod si uim aptam Herodes tentare cōsti
 tuat, nobis est ingens hoīm & bellicorū apparatū copia, q remanētibus hic
 nobis apud te, mature oīa huc a nostris conuehent. Interea pro thesaurorū qs
 uides, copia non solū uictui necessaria suppeditabūt, sed milites & arma para
 re poterimus, ad fraudem & uim hoīs pditissimi ppulsandā. Tñ nos effice di
 gnos filioli tui o regina ministros, nosq; suscipe uernaculos seruos, Tui. n. su
 mus, & nusq; melius q hic tecū ad filii tui tutelā p suæ infantie & humanitatis
 X imbecillitate possumus esse. Thesauros qs corā illo aperuimus, p illo tu susci
 pe, &

pe, & ad necessarios usus pro tua sapientia dispensandos serua, nosq; deinceps parere mandatis scito esse paratos. Hi uenerabundi & laeti comites nostri se ipsos nobiscum filio tuo, & tibi se cum muneribus nostris dono dāt, ita comites simul thesauros apertos ingerunt.

¶ Magorum orationi accommodata, Virginis accommodata responsio.

Dhæc uirgo regina prudentissima sic respondit. Cessate, quæcite uiri optimi, & uos o Magi audite quæso dei ancillā pro suo filio deo uero, & rege summo studiis uestris satisfacere uolētē. Quæ debere filio meo adorantes apud uos metipso, pfecti fueritis. quod etiam sibi munera uestra uelint, uobis tacētibus res loquit. Nō. n. ad hominem adorādū pferim infantulū & in pseprio reclinatū paupē, uos homines sapiētissimos potestateq; pcellentes, de tam remotis orbis terrarū oris adducere potuit, nisi fides & deuotio erga meū filium, maior sane quæ erga hominem habere possit. Fœlices uos quibus deū uerū in carne natū cognouisse cōcessum est, & quod illi debeatis intelligere, atq; mōstrare. gestū, dulcis balbuties, ac serenitas frōtis regis nostri fidē faciūt, studiū uestræ adoratiōis illi fuisse gratissimū, cuius est sup oīa de agnita & culta ueritate lætari, quā ad hoc ipsum uenit in mūdū, ut testimoniū perhibeat ueritati, & in uia pacis homines bonæ uolūtatis dirigat. Sed quia nō est eius uim ui, fraudem uel repellere fraude, quæ pius est, mitis, & humilis corde, nō reddens, pro malo malū, sed in bono malū supans, & oēs fraudū caligines inuincibili luce ueritatis effugās, uestro, uestrorūq; famulatu, quæ usui nobis cedere nō posset, ne quæso grauetis regē nostrū, uestratibus potius seruate uos ipsos, uestra opa indignis. Gratissimū hoc erit & filio & matri, si mature repetētes populos vros iuste, & trāquille eos seruabitis. Puto, uos nō latere min⁹ hominem contra deū posse, quæ pulicē minimū cōtra maximū elephātū. Nō est. n. sciētia, nō est prudētia, nō uirt⁹, nō potētia cōtra deū. Quare uiri optimi, neq; armis, neq; bellicis apparatib⁹, aduersus Herodē nobis ē op⁹. Thesauros porro uros, quos in usus exponemus, aut quibus opportunitatibus cōseruabimus. Sancitū est legibus æternæ sapiētiae. & reuocari nō debet, filiū meū paupē hic uitā agere, ut nō pro diuitias, quæ fortuite sunt, sed pro uirtutē uniuersū sibi subiiciat orbē terræ. Quod. n. pro uim & arma, quod pro pecuniā acquirūt, durare nō pōt. Quia nullū uiolētū fit perpetuū. Et causæ fortuitæ fluxæ & momētaneæ solidū effectū adducere non possunt. Veritate & uirtute filius meus omnē mūdū subacturus est. Quæ quā stabilia bona sunt, & immutabilia, regnum ei⁹ hostes deuastare nō poterūt. Vobis o Magi op⁹ est thesauris, quā nō nisi pro illos iura uestra tenēt. Itaq; quos apuistis thesaurorū loculos, claudite, reportate domū, uobis habete. Nos animorum uestrorū propituitudinē accipim⁹, pro quæ regis nostri ac meo nomine uobis gratias habemus & agimus, Referem⁹ autē amplissimas, dū filius me⁹ celebrari faciet gloriosi nominis uestri inter mortales memoriā sempiternā, in cœlites uerā felicitate nō defectura uos donabit. Quarū ego rerū me uobis uadē exhibeo, uos accipite, & cum pace fœlices regiōes uestras uestro cum comitatu repetite.

¶ Alia magorum oratio partem saltem thesaurorum suorum acceptari petentium.

DE FESTO EPIPHANIE

- D hęc Magos in hanc q̄ sequitur sententiā est cōsentaneū respondisse.
- a** Nostrū est q̄d semp fuit o regina ccelorū filii tui regis regū, ccelorum cōditoris ac dñi, tuisq; parere decretis, monita suscipe, obseq̄ uolūtati. Nunc aut̄ q̄d tanta nos p̄mia manere pro exigua opa nostra p̄mittis, pro his insup te nobis uadē p̄bes, q̄q̄ nos pudeat nostris hęc meritis nō deberi, p̄ filii tñ tui p̄fusa munificētia, proq; tua in oēs demētia, magno ac libēti aīo p̄missa suscipimus, exultātes & gloriātes ac nobis gloriosum fore p̄fitentes, plus q̄ mereri potuerimus accepisse. His igit̄ pollicitis tuis magno debitorū pōdere libēter onusti ad p̄pria remeabimus, populorū nostrorū cōmodis attētissime (ut iubes) inuigilaturi. Referemus insup thesauros nostros, ut iubes. Sed anteq̄ illos hinc amoueamus (qm̄ eis onerari nō uis) rogamus saltē in animi grati & acceptiōis indicium tātillū de his nō aspneris accipe, q̄d p̄sentē inopiā tuā (si nō uis ex toto releuare) saltē leuigare sufficiat. Hoc p̄fecto te o regina recusare
- C** p̄ tua demētia ac sapiētia nō cōuenit, ne nos cōtristes. Nō te fugit deū ipsum quē tenes in gremio suis humanis necessitatibus, p̄ hoīes ad diē subueniri cōstituisse. Eius nāq; sapiētia sic hoīes regit, moderat̄ atq; sustētat, ut q̄ fieri in illis & de illis uult p̄ creaturā suā semp efficiat. Cōcede q̄sumus dignos nos dei sapiētig ministros fieri. Ne aspneris de nostra abūdātia tuis, ac filii tui necessitatibus subueniri, fortasse qm̄ æquanimitate & māsuetudine Herodis furorē euadere cōstituit filius tuus, te cū illo lōga pegrinatiōe Herodianarū insidiarū piculo subtrahes. Accipe igit̄ hoc pausillū auri, Ne respuas o regina q̄d te grauari nō pōt, q̄d sine anxietate ad futuras necessitates p̄ modico tpe subleuandas, donec saltē ablactēt infans p̄sidio tibi sit. Videmus inter p̄sepis angustias filii tui quē adoramus in cunabula collocata, unde indignis iumētōrū odorib⁹ saluatoris forte ledet̄ infantia. Quare modicū & hoc thuris rogamus accipias, unde suffumigata domus salubrior fiat, & infantis aīales spiritus ualeāt cōfortari. Perspicuū est p̄ uolūtaria paup̄tate te ad usum infantis pannis nō esse copiosam, Si te abūdātiōrē facere uoluerimus, scim⁹ impedimēta hāc esse supellectilē, Ne sudariolorū fasciarū pānolorū ue indigētia sordescat aliqd in carne pueri, myrrhā attulim⁹ uim habentē (ut ipsa nosti) ab oī putredine cōseruādi.
- D** Nō ad delicias, sed ad mūditiā etiā paup̄tati tuæ ista cōueniūt. Nō. n. à sordib⁹ ledi decet pudicitia tuā. Quare & hoc paululū myrrhę dignāter accipias rogamus & supplicamus. Sic porrigūt aurū, thus & myrrhā, q̄ Maria læta fronte suscipiens, iā qd ea munera sibi uellēt, sapientissima mēte reuoluens, gratissima habere uultu & uoce demonstrat, abeundiq; magis potestatem facit.
- ¶** Quale aurū, thus, qualēm ue myrrham deo offerre adorādo cōueniat.
- V**rum thus & myrrhā. Ad rē p̄sentē iā cōstat fuisse pidonea, ad mysti
- a** cū uero intellectū p̄sentii ac futurorū in dño Iesu Christo q̄ bñ. cōueniāt ostēdamus. Erat dñs Iesus Christus uerus deus, erat sacerdos summus, erat rex iusticiæ. Deo qd congruentius offerre possumus q̄ synderesim⁹.
- E** Hęc certe est mentis lumen inobliquabile nobis inditū à deo, p̄ qd mēs semp tēdit in iustū ac rectū, ut deo iūcta p̄maneat, & illi semp obediat. Hoc est illud lumē de q̄ Dauid gloriāt in psalmis. Signatū est sup nos lumē uultus tui dñe, dedisti lætitiā in corde meo. Iufanti igit̄ à Magis adorato (qa deus est) aurū. i.

synderesim nostrā offerre debemus. Cur autē synderesis itelligat in auro, hoc potissime in causa esse dignoscitur. Qm̄ sicut aurū inter metalla excellit, & illa pficit ac mēsurat, ita Synderesis est eminētissima mētis officina, uel habit⁹ splē didissimus oīa mētis opa pficiens, & redigens ad iusticiæ lineas sempiternas. Sacerdoti summo qđ melius q̄ cōscientiā offerim⁹. Oīs nāq̄ pōtifex ex hoīb⁹ F assumptus, p hoīb⁹ cōstituit, in his q̄ sunt ad deū, ut quēadmodū pro populo ita et p se ipso offerat dona & sacrificia p peccatis, q̄ cōdolere possit iis q̄ ignorant & errāt, qm̄ & ipse circūdatus est infirmitate. Itaq̄ debet quēadmodū p populo, ita & pro se ipso oblatiōes offerre. Dñs autē Iesus Christus q̄ peccatū nō fecit, in cuius ore dolus inuenire nō potuit, q̄a sempiternū hēt sacerdotium secūdū ordinē Melchisedech iusticię regis, pro se ipso qđ sacrificiū nō obtulit, sed se ipsum pro populo in ara crucis immolauit, hostiā uiuentē sanctā deo placētē. Rōnabile igit̄ erit obsequi nostrū. Si nos illi sacrificiū obtulerimus, cōscientiā purā & immaculatā, quā ipse suo sanguine lauit, morte purgauit, sepultura ac gloria resurrectionis absterlit, q̄ si pro aliq̄ peccato pro humana imbecillitate, aut iniquitate maculata iterū est atq̄ fœdata, nihilomin⁹ illā offerre nō desistamus. Est. n. pōtifex factus in æternū. Vt q̄tiēs opus fuerit, sacrificiū pro nobis oblatū ad nostrę cōscientię purgationē offerat, si modo bona fide nos illi obtulerimus q̄lēcūq̄ hēre cōtigerit cōscientiā. Erit autē bona fides in corde contrito, & spōte humiliato, qđ p pphetā sibi gratissimū deus nunq̄ spernere p misit. Vidisti unq̄ thus purū carbonibus ignitis imponi? Nihil fragrantius olfactui sentire uoluisses, cū uenustate & certa maiestatis grauitate delectat, confortat atq̄ lætificat. Vidisti ecōtra in purum thus igne cremari? Fumus inde egrediēs teter & quasi piceus fastidiosus naribus sternutū p uiolētia & pfocationē extorq̄re cōsueuit. Sic odor purę cōscientię totū hoīem lætificat interius, exhilarat exterius, faciēq̄ uenustat. Male & ipure ecōtra cōtristat, aggrauat, & fœdat. Hic est ille odor de q̄ dicit apostol⁹, q̄ aliis est odor uitę ad uitā, aliis odor mortis ad æterna supplicia. Bona certe cōscientia uiuificat, mala mortē in terdū tpaneam, tādē uero & semp eternā adducit, nisi oblata dño Iesu christo sit, & eius bñficio plene purgata. Hac igit̄ ipsa rōne thus oblatū dño Iesu christo cōscientiā offerēdam pfert. Regē magnū atq̄ iustissimū prudētia in oībus G añcedit & comitat. Illi ut pareamus semp prudētia nobis est op⁹. Seruat certe prudētia regē, seruat regnū, melius seruat prudētia mores, et uitę trāqllitatē q̄ corpus à putredine myrrha seruare sufficiat. Offerre igit̄ prudentissimo regi nō in myrrha prudētiā nostrā debemus ad integrū, ut in lege ei⁹ die noctūq̄ meditātes, de numero prudētiū uirginū effecti in nuptiis glorię sempiternę epulari mereamur. Si synderesis prudētię cōscientięq̄ rōnem copiosi⁹ fortasse nosse desyderas, uide q̄ de his iā scripsimus in uniuersalibus actiuorū, & in sermone primo de annūciatiōe dñica. Aurū qđ dixim⁹ deo Magos obtulisse, ut nos illi discerem⁹ offerre synderesim, pōt intētionē totā & motus intrinsecos totius aīærōnalis oñdere. Quos uno noīe intētionē dicere cōsueuim⁹, Quēad H modū. n. oīa uenalia auro maxie app̄ciari uidemus, ita motus intrinsecus aīærōnalis intētio noīatus totū hoīem & eius opa pficit & metit. Hic est ocul⁹ ille de

DE FESTO EPIPHANIAE

q̄ saluator ait in euāgelio. Si oculus tuus simplex fuerit, totū corpus tuū lucidū
 erit. Si neq̄ fuerit, tenebrosū corp⁹ penitus efficiet. Est inq̄ hic oculus intētio.
 .I. ac p̄positū q̄d sapiētissimi legis latores, plus q̄ opatiōes et opa attēdi puidēt
 sine decreuerūt. Et q̄a deus est scrutator cordium, intētiōis ac p̄positi certus
 inspector, ideo dño Iesu Christo ut uero deo aurū nostrorū cogitatuū donare
 debemus, & corā illo p̄ponere q̄cqd in occulto cogitamus. Fiet hinc p̄fecto
 I ut pia iusta & sancta meditemur assidue. Quē q̄slo nō pudeat cogitare, delibe
 rare, eligere, exeq̄ puerla, si corā dño Iesu Christo & uidente illo, hēc se facere
 credat, & mēte reuoluat. Romanū populū corā Catone Vticēsi firma est ob
 K scenos ludos (q̄s tñ publice diis celebrabāt) uiri reuerentia obmisisse. Thus
 p̄ q̄d cōsciētā intelligi oportere iā diximus, linguā siue sermōes si denotare di
 xerimus, mea sentētia nō errabimus. Fama nāq̄ hoīs q̄ quasi fumus est, & q̄si
 odor uite totius, lingua atq̄ sermōib⁹ cōstare dignoscit. Et p̄fecto sicuti fumo
 q̄ sunt cōdimētōrū expti sapōrē, & substātiā rei fumantis agnoscut. Sic mores
 hoīm, uitāq̄ institutionē nihil magis indicare sufficit q̄ lingua. Nō q̄d p̄ os in
 trat inqt magister ueritatis coingnat hoīem, sed q̄ de ore egrediūt, hēc hoīem
 coingnat, & purū uel impurū esse manifestāt. Qñ q̄ de ore exeūt, de corde p̄
 cedūt, quasi de clibano fumus, & de q̄libet decoctiōe uapor exalās. Qualis em̄
unusq̄q̄ est talia loq̄t. Qm̄ igit cogitatiōes nostrę quasi aurū offerendę sunt
 deo. Sermones insup q̄ sunt cogitationū fumi, odores indicesq̄ certissimi dño
 nostro Iesu Christo, ut sacerdoti summo q̄si thus offerre debem⁹, ut dicere id
 solū discamus & assuescamus, q̄d eius auribus dictū esse uolum⁹. Ita ne leues
 scurras aut mētiētes Maximus Pōt. n̄r nos existimet, pudebit nos leuia, turpia
 dolosa uerba p̄ferre. Hoc est uerissimū & gratissimū thus q̄d sacerdoti sum
 mo dño Iesu Christo offerre debemus. Si peccatores sumus, p̄ confessionē, si
 iusti, p̄ gratiarū actionē, laudesq̄ cōtinuas id faciam⁹, Myrrhā p̄terea quā pru
 dētiā ueluti regi mōstrauimus offerēdā, etiā opatiōes sensuū designare cōsen
 taneū est. Quēadmodū. n. myrrhę inditū est à putredie corpa p̄seruare, ita sen
 suū exercitatiōes modeste nos sanos & uegetos cōtinēt, carne simul & aīo, q̄
 bus nihil plus nocet q̄ ocio marcescere. Myrrhā igit dño n̄ro Iesu Christo oīm
 operū nostrorū offeramus. Offeram⁹ inq̄ de aīa rōnali aurū intētionis cū syn
 dere si, de lingua thus cōfessiōis & laudis cū pura cōsciētia, de sensib⁹ myrrhā
 iustarū opationū cū prudētia. Ita cū Magis ad adorādū iter bñ fuerim⁹ ingres
 si, Ita leuatis in coelū oculis ambulabimus, ita lucē gr̄æ de coelo ducē habebim⁹
 ita ad regē adorādū foeliciter pueniemus. Ita domū eius bñ ingrediemur, ita
 illū cū Maria matre q̄ nobis adorātibus faueat inueniemus, ita bñ p̄cidemus
 corā illo, & ut oportet illū adorabimus, ita piis muneribus decenter oblati p̄
 aliā uīā cū eisdē Magis reuertemur in regionem nostram. Regio nostra regio
 est foelicitatis æternę p̄ qua assequēda iusticiā originalē accepamus, Discessi
 mus ab illa per culpā, reuertemur p̄ gratiā, Discessimus nascendo, moriēdo re
 uertemur, & eius palatia intrātes inueniemus puerum Iesum cū Maria matre
 eius gloriosum, qui nuper infantul⁹ in p̄sepīo positus à matre, se Magis ex
 hibuit adorādum, ut pro auro nostro ab illo regnum, pro thure gloriam, pro
 myrrha immortalitatem accipiemus per infinita secula seculorum, Amen.

DE MATRIS PURIFICATIONE ET FILII PRÆSENTATIONE CHORDA QUINTA

Postquam consumati sunt dies purgationis Mariæ secundum legem Moyſi
 tulerunt illum in Ierusalem, ut sisterent eum dño sicut scriptum est in le
 ge domini. Lucæ ii. Saluatorem nostrum fratres charissimi, qui legem
 soluere non uenerat, sed implere duas leges a deo traditas, & a Moyſe promul
 gatas; alteram in sua matre, alteram in se ipſo compleuiſſe, ſolenni lætitia reco
 lit hodie mater eccleſia. Et quem per Magorum adorationē, ac cœlorum ob
 ſequia uerū deū, per circūciſionem aut uerum hoīem oſtendit, hac ſolennitate

h iii

DE PURIFICATIONE VIRGINIS

deū uerū simul & hoīem esse cōfirmat. Matrē insup̄ eius integerrimā, semp̄ purissimā purgatiōis legi pro enixo tali infantulo satisfacere gratulat̄, nō ab re igitur ipsa quā colimus hodie festiua solennitas binomia facta est. Dicit̄ nanq; purificatio, qm̄ sancta & imaculata Marię uirginitas pro suę fecunditatis fructu legē purgationis siue purificationis impleuit. Dicit̄ p̄sentatio, qm̄ puer Iesus quadragesimū diē agēs nostrę mortalitatis (q̄ sibi iter hoīes q̄ntus est act̄) ad legis obseruatiā, in tēplo p̄sentat̄ est. Quē r̄ ostrū a peccatis purgari iā pudeat

M q̄ oīm peccatorū quasi putridę sentinę fœtore sordemus, Qm̄ uirgo mater sine macula, sūmī regis spōsa castissima, tota pulchra legē purgatiōis impleuit. Quis nō studeat deo se cōmēdare, submittere, offerre, donare, & i tēplo gratias agere de acceptis bñficiis? Qm̄ rex regū, quē nascētē angeli festiuis cantibus celebrāt & annūciāt, rudes pastores agnoscūt, noīs in circūcisiōe accepti rō loq̄, coeli idicāt, Magi adorāt, se adhuc infantulū deo patri in tēplo p̄sentat̄, & p̄ legis obseruatiā munus cū matre sacerdotibus offert.

N Nō mirū igit̄ si sancta mater ecclesia nos solēni pōpa lumine accēsos cęreos hodie istituuit circūferre. In lumine n̄pe filiū Iesum, q̄ lux est uera illuminās oēm hoīem ueniētē i hūc mundū nobis oñdit, in cæreo lumis fomite, & gerulo matrē. Est cęra mun⁹ apū sine maris semīe filios p̄ferētū, q̄ nō nisi de purissimis florib⁹ cū dulcedie mellis exprimū. Sic Maria quasi apis solertissima de odorifero uirginitatis flore, deq; suo sanguine roseo, mel diuinitatis & cęrā humanitatis, utroq; lumine ueritatis fulgido, & feruore charitatis ardēte, in una dñi Iesu Christi p̄sona nobis iuexit. Nos igit̄ fratres charissimi (qm̄ filiū sū & matrē i cęreorū deuota gestatiōe coluim⁹) fidei nūc lumīe resplēdētes, & charitatis ardore succēsi, m̄ris purgatiōē, & filii p̄ntatiōē deuote cōtēplari, & p̄ uirib⁹ imitari debem⁹. Cui⁹ rei grā de utroq; sū orōnē hīturus. Lucę euāgelistę & sanctę matris ecclesię autoritatē p̄fatus sū, ut q̄s i hac orōne autores habeā agnoscatis. Dicit euāgelista, refert mater ecclesia. Postq̄ impleti sunt dies purgationis Marię secundū legē Moy si, tulerunt illum in Ierusalem, ut sisterēt eū dño sicut scriptū est in lege dñi.

Ematris purificatiōe & filii p̄ntatiōe orōnē hīturi, iuxta euāgelicā lectiōē, quā dū res diuīa ageret, audiui⁹ utriusq; rōnē i primis, postea cōmēdationē & attestationē ispiciam⁹. Rōnē purgatiōis nūc attēdite. Purificatio de qua in p̄sentia agimus, est mulieris pro partu determinato tpe a cōmertio hoīm & cōtactu rerū domesticarū se q̄stratio a lege idita, mūditię & instauratiōis gratia, finiēda corā deo p̄ sacrificii oblationē, & sacerdotis orōnem. Hāc descriptionē atq; possumus leuitica lege, ubi p̄cepit de⁹ mulierē q̄ masculū pareret, septem cōtinuos dies ab uniuersa familiā, & rerū oīm cōtactu (nisi q̄tū necessitas cōpelleret) penitus segregari, post q̄s quasi maiori ex parte purgatā & uiribus instauratā, cōuictui & cōmertio familię restitui uoluit, quasi uero nondū plene mundā, neq; ad integrum pristinis uiribus restitutā, per triginta tres alios dies pro thori cōmertio, a uiro oīno sepatā manere iussit. Interim uero oblata deo, uel offerenda tangere uetuit, & domi manere p̄cepit. At ubi dies quadragesimus illuxisset domum egredi, & statim ante ostium tabernaculi se p̄sentare mandauit agnum si suppetarent facultates, si minus,

turturē aut columbā in holocaustū. i. pro gratiarū actiōe de suscepta sobole,
& partus dolore, ac pīculo supato sup altari penit⁹ cremādū tradere. Turturē
itē aliū aut columbū pro peccato, cōceptus parturitionis & partus tpe fortas-
se ppetrato offerre sacerdoti cōstituit, q munus accipet, & supplicaret illam
pristinæ munditiæ uiribusq̃ restitui. Quibus oībus rite p̃actis, sacerdos illā in
pristinū restitutā declararet, domūq̃ dimitteret. Fœminino aut partui tēpus
ad hæc oīa duplo accrescere cōstituit, ut p̃ septem quatuordecim, p̃ triginta
tribus sexaginta sex dies purgatiōis & instaurationis implẽret. Octuagesimo
tādē die purgatiōis sacrificiū (ut iā dixim⁹) oblatura. Hanc legis cerimoniam
diligenter examinantibus, erit luce clarius purgationē siue purificationem eē
(quemadmodū dixim⁹) segregationē mulieris q̃ peperit usq̃ ad determinatū
tēporis spaciū. Marē nanq̃ enixa p̃ dies septē, fœminā uero p̃ quatuordecim
ab oībus rebus tangendis sepata manebat & a cōmertio familiari, ob maiorē
immūdiā, maiorēq̃ debilitatē. Rursus p̃ minori immūdiā, minori q̃ debi-
litate enixa masculū p̃ triginta tres dies. Enixa fœminā sexaginta sex abstine-
bat a thoro & ab earū rerū cōtactu q̃ deo uel dicatæ fuerāt uel dicandæ. Erat
uero hæc segregatio & abstinētia a cōmertio familiæ & hominū. Quando p̃
primos septē, aut quatuordecim dies nullo adhibito cōuiuā uescebāt, & lecto
sola cubabat. Post illos admissa cōuictui adhuc p̃ triginta tres alios dies, aut
sexaginta sex ab his q̃ proxime dixim⁹ abstinebat. Erat etiā segregatio a rerū
cōtactu, quādo p̃ eos priores dies nihil domesticū tāgere poterat, nisi quātū
puerperii debilitas cōpulisset. Post illos cōmuniū rerū domesticarū cōtactu
sibi permissō, p̃ dies alios. xxxiii. aut. lxvi. aut iā declaratos, oblata uel offerēda
in tēplo nō attingebat, domūq̃ exire ut Sanctuarii ostio appropinquare pro-
hibita. Hæc fieri lege iubente nemo dubitate poterit, q̃ leuiticas Moyse leges
audierit diligēter. Instaurationis & mūditiæ gratia hæc obseruari res indicat,
hanc ipsam legē attētius examinanti. Perfici insup̃ hanc purgationē p̃ sacri ficii
oblationē satis cōstat. Quādo in fine tēporis à lege p̃fixi agnus aut tur̃ siue co-
lumbus oblat⁹ a puerpa in holocaustū, ignib⁹ altaris imponi iubet. Sacerdotis
adhuc orationē cōplemētū dare purificationi inde constat, qd̃ puerpa turturē
aut columbum tandem p̃ suo peccato offerente. Sacerdos ubi p̃ illa orationē
compleuerat, purificatam declarabat, & remittebat, ad suos.

¶ Declaratio cerimoniarum in purificatione à lege statutarum.

Ideo uos hui⁹ cerimonix uel obseruatix rationē quærere, & mysteria
u in ea latētia in lucē adduci expectare. Sed q̃a nimis in lōgū trahet ora-
tio, Si tēpe utriusq̃ purgatiōis fuerim⁹ p̃secuti, Quia etiā masculine
purificatiōis solēnia celebramus, uestre expectationi de illa p̃ uiribus satisfā-
ciam, fœminę purgatiōis tpa post hñdo. In primis igit̃ qd̃ etiā primo loco le-
gis huius habetur, septē priorū dierū rōnem accipite. Habet septennarius nu-
merus in uniuersā machina mūdi, & p̃sertim in hoīs uita admirabilē quandā
rōnem, Septē nāq̃ uagantiū stellarū ordines p̃ septē orbes illi stelliferę, & oēs
cōtinēti sphærę subiecit summi oīm architectū puidētia, q̃ & sup̃ioris rapidis
motibus obuiarent, & inferiora oīa magna ex parte dirigerent. Lunā q̃q̃ ex

h iiii

*Numerus Septena-
rius*

DE PURIFICATIONE VIRGINIS

Q illis septimā numerus septenarius mouet, cursumq; eius ipse dispensat. Quod facile hinc ostendit, Luna octo ac uiginti diebus totius zodiaci ambitū cōficit. Nā & si p triginta dies ad solē à q̄ pfecta est remeat, solos tñ uiginti octo in tota zodiaci circuitione consumit, reliqs solē (q̄ de loco in q̄ eū reliqt abscesse rat) attingit tandē. Huius uero uiginti octo dierū numeri septēnarius origo est, Nā si ab uno usq; ad septē q̄tū singuli numeri exprimūt, tñ añcedentibus addendo pcedas, inuenies uiginti octo nata de septē, Hūc etiā numerū qui in quater septenos equa sorte dirigit, ad totā zodiaci latitudinē emetiendā remetiendāq; cōsumit. Nā septē diebus ab extremitate septentrionalis latitudinis puenit. Qui locus appellat̄ eclipticus, septē sequētib; à medio ad imū australe delabit. Septē aliis rursus ad mediū obliquata cōscēdit. Vltimis septē septentrionali redditur summitati. Ita isdē quater septenis diebus oēm zodiaci lōgitudinē, & latitudinē circū p equa discurrit, similibusq; dispēsatiōibus hebdomadū luminis sui uices sempiterna lege uariando disponit. Primus. n. septē usq; ad medietatē uelut diuisi orbis excrescit, & cornuta tūc uocat̄, donec dimidiā se oñdat. Secūdo septēnario incipiēte ignes colligendo orbē cōplet. Et tertio incipiēte septēnario dicit̄ plena, p qd rursus dimidiatur. Et incipiēte quarto septennario se offert cōtūētibus ut cornutā, in cuius fine renascitur altero septennario incipiēte. Septē q̄q; pmutatiōibus toto mēse distinguitur. Cū nascitur fit cornuta, cū fit semiplena & impletur. Rursus cū semiplena reficitur, cū cornuta redditur, & oīno nō uidetur & nascitur rursus. Sol q̄q; de q̄ oīa q̄ hic uiuūt (deo autore) uitā mutuātur septimo signo zodiaci uices suas uariat. Nā ab hyemali ad æstiuū solstitiū septimo uenit signo, & à tropico uerno ad autumnale septimo signo defertur. Oceanus q̄q; incremēto ac decremēto suo hūc eūdem ordinē tenet. Nā primo nascētis lune die fit copiosior solito. Minuitur paulisp̄ secūdo, Minorē uidet eū tertius q̄ secūdus, Sicq; decrescendo ad septimū usq; puenit. Rursus octauus q̄ secūdi septēnariū initiū affert, manet septio par. Et nonus fit similis sexto, decimus q̄nto, undecimus fit quarto par, tertius equipatur duodecimo, & tertius decimus si s̄is fit secūdo, quartus decimus primo. Tertia hebdomada fit per oīa in eo similis primæ, quarta secūde. Hic deniq; est numerus cōceptui, formandoq; hoī à natura accōmodatus, secundū quē editur, uiuit, alitur, ac p oēs ætatū gradus tradit̄ senio, & oīno cōstare usq; ad extremū uitę dignoscit. Semine nāq; intra formādi hoīs cellulā locato, tradit Hippocrates libro q̄ de natura pueri dī expimēto didicisse, si septē illic pstitit̄ horas folliculū genitiuū illi eo spacio circūduci ex mēbrana tā tenui q̄li ouī substātia ab exteriori cute disiungit̄. Straton peripateticus p septenos dies humani corpis fabricā sic dispēsāt, ut secūda septimana credat guttas sanguinis in supficie folliculi (de q̄ dixit Hipocrates) Tertia demergi eas introrsum ad ipsum cōceptionis humorē. Quarta humorē ipsum coagulari ut quadā (uelut inter carnē & sanguinē) liqda adhuc soliditate utriq; cōueniat, & differat ab utroq;. Quinta si septimo mēse partus ad maturitatē accedere debeat. Septima uero (si ad nonū mensem usq; maturitas ptrahat̄) figi in ipsa humoris coagulati substātia humanā effigiē, magnitudine qdē apīs, sed ut in illa breuitate mem

tate membra oīa habeat designata & totius corporis lineamenta ab se inuicē discreta, & pceptibili rōne cōsistāt, si hoc tpe sensibus offerant. Post partū utrum uicturū sit qd effusum est, an in utero sit p̄mortuū & tm̄modo spirās, nō tm̄ ad integrū uiuēs, uenerit in lucē septima ab egressu hora discernit. Ultra. n. hūc horarū numerū q̄ p̄mortua uomita sunt, spirandi uim ferre nō pnt. Quā q̄sq̄s foetus ultra si cōtineat intelligit̄ creatus ad uitā, nisi q̄spiā forte casus (qualis p̄fectū app̄hendere pōt) illi uitā eripiat. Itē post dies ab egressu septē, reliq̄as iā c̄tat umbilici. Post septē menses dentes incipiūt mādibulis emergere, & post bis septē securus iā incedit nō timēs casum. Post ter septē sonus eius in uerba prūpit, Post quater septē, nō solū stat firmiter sed incedit, nisi sit mācus. Post qnquies septē ubera nō querit, sed quasi refugit, nisi longus usus inuexerit patientiā. Post annos septē dentes priores solidioribus cedūt, eodēq̄ anno penē absoluit̄ integritas loquēdi. Iuxta hūc numerū septē uocales literę à natura p̄ idiomate q̄q̄ cōplendo agnoscunt̄ inuētē. Licet latinitas p̄ diphthongos modo lōgas, & sine illis breues pnūciādo. qnq̄ pro septē tenere maluerit, apud quā tm̄ si sonos uocaliū non apices numeraueris, similiter septē terminatiōib⁹ sonoris cōstare uidebis. Post bis septem annos, hō necessitate pubescit, tūcq̄ moueri incipit uis gñationis in masculis, & purgatio fœminarū quasi in oīb⁹ sumit exordiū. Ideoq̄ hac ætate puer quasi ad uirile robur accinctus, absoluit̄ legibus à tutela, à qua fœmine pro usu rōnis accelerato biennio maturius eisdem legibus liberant̄. Post ter septenos, genas lanugine uestit̄ iuuenta, idēq̄ annus finē crescendi plurimis facit in longū. Quarta annorū hebdomada in latū crescere quasi semp̄ prohibere solita ē. Quinta oē ferē uiriū (q̄te cuiq̄s future sunt) cōplet augmētū, nulloq̄ modo iā pōt q̄q̄ se fortior fieri. Sexta seruat uires ante collectas, nec diminutionē nisi ex accidenti patit̄, puenire. A sexta usq̄ ad septimā fit qdē diminutio, sed occulta, & q̄ de trimētū suū apte nō prodat. Cū uero septēnarius annorū p̄ uitā hoīs se multiplicauerit. i. septies septē implcuerit, facit ætatē q̄ p̄fecta, pprie & habet̄ & dicitur, adeo ut ille hō & cōsilio aptus sit, nec ab uiriū exercitio alienus habeatur. Cū uero decas q̄ & ipse p̄fectissimus numerus est septennario iūgitur, à phisicis creditur p̄fixa ferē meta uiuēdi. Et hoc tpe humanę uitę spaciū in plurimis terminari. Quod q̄sq̄s excesserit ab oī exercitio uacuu⁹, soli sapiētie & sibi ipsi indulgere p̄mittit̄, ætate iā reuerēdus. A septia uero usq̄ ad decimā annorū septimanā, p̄ mēsurā uiriū in singulis p̄seueratiū uariātur officia. Idē numer⁹ totius corporis mēbra disponit. Septē primo sunt intra hoīem q̄ nigra mēbra uocātur, lingua, cor, epar, splen, pulmo, renes duo. Septē itē alia ad cibū & spiritū in singulis sunt hoīb⁹ deputata, guttur, stomach⁹, uesica, itestina principalia tria, dissipū qd uētrē & cetera itestina secernit. Alterū mediū qd a gr̄cis messenteriō d̄r. Tertiū qd ueteres irrā uocāt, hētq̄ principiū itestinarū oīm, & cibi detrimēta deducit. De spiritu & cibo exptū est q̄ ultra septē horas sine spūs attrēctatiōe nō uiuitur. Ultra septē dies sine cibo uita nō durat. Septē q̄q̄ sunt speciē dr̄na, q̄ intima et extrema totius humani corporis in longitudine, latitudine, & profunditate complexa sunt, Cutis, caro, pinguedo, neruus, arteria, ossa, medulla. In apto p̄terea

DE PURIFICATIONE VIRGINIS

Septem sunt humani corporis partes. Caput, pectus, brachia duo, crura totidē pudendū, q̄ singula si diuidas, septē cōpagibus stare uidebis. Vt in brachiis habes brachiū ipsum, humerū, cubitū, uolam, & per singulos digitos tres iuncturas. In cruribus uero femur, siue coxa, genu, tibia, pedis uola, & ternæ in singulis digitis cōiuncturę. Rursus q̄a sensus ministeria natura in capite quasi in arce cōstituit, septē in eo foraminibus sensuū absoluuntur officia, oculorū, aurium nariumq; binis in singula, & oris uno. Vnde hic numerus q̄ totius humani corporis & hoīs uite dispositor est, nascētis hoīs puerperio purgando p̄cepto dei uite largitoris p̄ Moysen legis p̄conē suū accōmodatus magna rōne dignoscitur. Habet etiā in moribus hoīm hic idē numerus admirabilē rōnem. Qñ septem sunt capitalia uitia, q̄bus uita hoīm inficitur, & mores penitus subuertuntur. Licet uero multę ab Ari. morales uirtutes numeratę sint, septē tñ si fuerimus affecuti purgabit p̄ illas animus noster a uitiis purgabit nos eutrapelia (quā latine comitatē dici oportere existimamus) oī supbia. Māuetudo iracundiam, Fortitudo accidiā eiiciet, Amicitia fugabit inuidiā, Propellet liberalitas auaritiā, Gulā tempantia, Luxuriā oēm iusticia euacuabit. Anima igitur rōnalis q̄ semen bonę cogitationis in mentis utero cōcepit, masculū solide intentionis bene opandi enixa est, p̄ lucē septē uirtutū quas attulimus (quasi p̄ septē soles) septē mortalia peccata, q̄ nox teterrima palpabiliū tenebrarū sunt, procul abiiciat. Ita octauo die a maiori pollutiōe purgata collegio sanctorū restituet. Hęc mystica est rō. Dierū septē primę purgatiōis, triginta triū dierū qui purgationi minori restant peragenda rationem, si possumus inquiramus.

¶ De ratione triginta trium dierum purgationi minori
pro partu masculo assignatorum.

Eus maxie fide dignoscitur. Fidei christianę prima radix est, deum trinum & unū credere, q̄d trigenario numero declaratur, is nāq; ter cōtinēs decē, tres in deo p̄sonas notat sibi p̄ oīa cōæquales. Trinariū primus impariū numerorū q̄ triginariū basis est essentiā diuinā designare uidetur. Est. n. primū fundamentū unde triginta cōsurgit, & in q̄d redit, sicut de & in diuina essentia tres p̄sonę prodeunt, & reuertuntur in illā. Est etiā q̄libet dei p̄sona sigillatim denario numero assimilata, Sicut. n. ultra denarium nullus est numerus, sed oēs numerorū moles in ipsum penitus rediguntur, & oēs denarii numeri equa unitatū distributiōe q̄escūt, ex eis dēq; unitatibus surgūt, sic tres diuinę p̄sonę oīm rerū uisibiliū & inuisibiliū p̄fectionē efficiūt, & quasi sui scintillā in semetipsis singulę & simul oēs cōtinēt abūdātius & p̄fectius q̄ ipsę creature in se ipsis existāt. Neq; in efficiēdi cōtinēdi ue rōne una est in deo p̄sona alia copiosior. Sicut nec denarius primus secūdo aut tertio abūdātior esse potest. Adhuc quēadmodū nullus denarius numerus extra decē pōt intelligi habere aliq̄ sedē, & tñ duo denarii numeri uere sunt duo. Ita tres diuinę p̄sonę denarii numeri p̄fectioni (p̄ ea q̄ attulimus) assimilatę, sibi inuicē intime sunt, & penitus impartibiles, numerū tñ trinariū adimplētes. Redēptor insup noster fidē trinitatis docēs, inter hoīes triginta & tres annos mortalis mansit, & trigésimo tertio iā labente, suo sanguine cōsciētias hoīm lauit, sua morte aīas redēmit, pe

Numerus trinitatis **B**

mit, penitusq; liberauit. Post septē igit primos dies qbus p uirtutes morales purgatur animus capitalibus uitis, tribus uirtutibus theologicis, fide spe & caritate imbuendus est, ut deum trinum agnoscat, amet, assequi speret. Ita crucis poena quam saluator noster suae mortalitatis anno tricesimo tertio subire dignatus est, nos dignos efficiet adire ostium sanctuarii id est domum foelicitatis aeternae, ubi multas ab initio deus constituit mansiones.

¶ De ratione munerum oblatorum purgationis lege.

Aecporro uniuerſa cōfirmat & q̄si sigillū agnitiōis oībus īponit, q̄ de
h purgatiōis tpe, ac dierū nūero hīta sunt agnus annicul⁹ ad cremādum
 oblat⁹. Agnus nēpe iste illū oñdit q tollit peccata mūdi. Erat hic agnus
 anniculus, qua aetate īteger est, iuuetaq; robustus, qd saluatoris īdicat aetate, q
 uiuacissimo aetatis flore sup altari crucis igne charitatis incēsus holocaustum
 nr̄ae purgatiōis & īstauratiōis effect⁹ est. Nēpe ppter nimia charitatē suā qua
 dilexit nos deus tradidit ī mortē aīam filii sui, q nos redimeret ab oī inīqtate, et
 emundaret sibi populū acceptabilē sēctatorē bonorū opū. Offerebat etiā turt
 siue colūb⁹ p peccato, Quid plen⁹ q̄so cōiugalē fidē q̄ turt nobis oñdere pōt,
 q̄ secūda cōiugia oīno recusat. In oblato igit turture, fōederis nuptialis ītegrī
 tatē matrona q peperat p̄mōstrabat, ut si qd libidinose cōcipiēdo, parturiēdo
 pariēdo, uel ī puerpio iacēs admisisset aut obmisisset, citra tñ nuptiarū īuriā, ci
 tra federis matrimonialis limites se deliq̄sse, & ī turturina fide se uelle p̄sistere,
 p turturē oblatū mōstraret. Colūb⁹ aīal est sine felle, mascul⁹ eius auis incubat
 ouis, & foetū pari affectu cū fōemina nutrit. Indicabat igit colūbus oblatus fo
 lertiā adhibēdā nato infantulō. Ita si qd pro infante seruādo puerpā minus di
 ligēter egisset, colūbi munere pmittebat emēdationē. Hec bonae mētis studia
 in munere sacerdos ītelligēs, culpā remittebat, p̄catus talē deī auxilio exhiberi
 erga uirū, erga sobolē, qualē munus oblatū p se ferebat. Ita pacto purgatiōis
 sacrificio, ad suos illam redire iubebat, admonens ut erga uirum se turturem,
 erga omnem familiam se columbam solertia plenam exhiberet.

¶ De lege purgationis in spiritu seruanda.

Aec erat o matronē lex purgāde puerpē, a qua (secūdū lram) & si chri
h stus uos liberauit, in spū tñ illā seruare p̄cepit. Seruabitis illā si sanctam
 dñi Iesu uirginē matrē fueritis imitate. Illa bñdicta sup oēs mulieres bñ
 dictū uētris sui fructū deo obtulit, & cū illo turturū aut colūbarū par tulit ī tē
 plū. Offerte cū illa dño deo filios uestros. Offerte cū illa turturē pudicitie sem
 piterne. Offerte cū illa colūbū māsuetudinis, comitatis atq; solertiæ. Vos q̄q;
 uiri hac ipsa lege astrictos nō ex me, sed euāgelistę testimonio agnoscite. Tule
 rūt inqt in Ierusalē, ut sisterēt eū dño, & ut darēt hostiā secūdū q scriptū est in
 lege dñi, par turturū aut duos pullos colūbarū. Nō dicit tulit mater, sed tuler
 runt mater simul & pater. Dicit etiam. Vt darent hostiam. Debetis simul cum
 matrib⁹, Simul inq; cū vris uxoribus turturinā in matrimonio fidē, & colūbinā
 cū eis, ac uniuerſa familiā cōuersationem hēre, sempq; tenere in charitate deī.
 Sic in spiritu purificationis & præsensationis legem seruabitis. Quæ si feceri
 tis, Dauidicas uobis benedictiones promitto. Labores manuum tuarum man

DE PURIFICATIONE VIRGINIS

ducabis, beatus es & bene tibi erit. Vxor tua sicut uitis abundans in lateribus domus tuæ, Si te illa fidem integram in matrimonio seruare uidebit, domesticam suppellectilem, per omnes angulos domus bene, nitide, decenter seruabit augebitq; filios insuper bene educabit. Si te columbum sine felle, sine minis, si ne iracūdis uerberibus gesseris, uxor & tota familia tuis semper commodis in uigilabit, filii tui bene morati, bene educati, decēter induti erunt in circuitu mē sę tuæ, quasi nouellę oliuarum uirgulę ad exornandum & releuandum ueterem truncum. Quod si te non turturem, non columbum, sed cuculum, aut gallum gallinaceum gesseris, mirari non debes nō turturem, neq; columbam habere te domi. Dum fuit Atrides una contentus & illa casta fuit, uitio est iproba facta uiri. Vt uxor tua turtur fœmina maneat, exhibe illi te turturem marem. Vt perpetuo illa tibi & filiis tuis columba sit, tu illi esto columbus. Vide quoniam Maria simul & Ioseph turturum aut columbarum par offerunt domino, marem inquam & fœminam, neutrum sine compari in templo promunere purgatę puerperę offerēdum est. Offerte fratres cum uxoribus uestris turturum par, aut columbarum in spiritu, habete mutuo turturinum cor, atq; columbinum. Qm̄ tempus purgationis animę uestre nunc instat, postea erit tempus punitionis, aut p̄mii. Hęc pro purificationis instituto declarādo dicta sufficiant. Nunc Lucam institutę legis obseruantiam enarrantem audiamus;

¶ Declaratio euangelii quantum ad historiam purificationis attinet.

K Ostq̄ impleti sunt dies purgationis Marię. Ad quid o Euangelista Mariam purgari oportuit. Quę ortus concludus, & fons signatus existens omnem munditiā proferens, perpetua puritate scaterē non desiit. Purgatur sordida, purificantur immunda. Hic nihil de labe peccati, nihil de corporis sorde, nihil de membrorum intercessit debilitate. Cur quęso illa purgatur? Accipe rōnem, Secundum legem Moyſi, Sicut quę sine uiro concepit, pro legis obseruantia & suspitionis occasione penitus auferenda, iuxta legem nupsit uiro, sicut filius eius non pro culpa a se tollenda, aut promerenda sibi gratia circumciscus est, sed ut legem impleret. Sic hęc mater & semp uirgo purissima purgata est, non immunditię deponendę gratia, sed secundum legem Moyſi, id est ut legis se obseruatricem ostenderet. Pręuiderat immo decreuerat dei sapientia in lege gratię quadraginta dies pœnitentię dedicari, per quos ieiuniis elemosynis, orationibus & pietatis studiis christianorum animę purgarentur, & se deo per confessionem & satisfactionem mundos presentarent, ac die quadagesimo, die inquam resurrectionis dominicę agnum immaculatum quasi holocaustum offerendo comederēt. Ne ergo quis iustus & peccato quamuis immunis ab hac se lege purgatorię exemptum crederet, ne quis crederet quadraginta pœnitentię dies (quia sine peccato sum) subire non debeo, quia cōscientia secura & munda mihi est, per confessionem me sacerdoti pręsentare non curo. Voluit ad nostram doctrinam sapientissimus pater & deus noster sponsam suam quantumlibet immaculatam, dies quadraginta legalis purificationis explere, uoluit etiam cum uiro suo mystica munera offerre.

Deprę

¶ De præsentatione Iesu declaratio euangelii simul & legis.

Tisterent eum dño sicut scriptũ est in lege dñi. Quia om̃e masculinũ
v adapiens uuluã sanctũ dño uocabit̃. Purificationẽ matris uidimus, filii
 nunc p̃sentationẽ attendamus, ab eius diffinitione exordiũ accipiẽtes
 ut q̃ dicenda sunt facilius intelligant̃. Præsentatio est infantis masculi primoge
L niti oblatio deo, quasi rei pro repensione debite illi facta p̃ eius q̃ p̃sentat̃ pa
 rentes in templo corã sacerdote, cũ facultate redimendi oblatũ, & certo p̃cio
 p̃soluto habendi eũ sibi. Hęc diffinitionẽ unde accipe nos oporteat admonet
 euangelista cũ dicit, sicut scriptũ est in lege dñi. In excello nanq̃ Moyses man
M dante deo populũ sic alloquitur. Memẽtote diei huius qua existis de ægypto, &
 de domo seruitutis. Qm̃ in manu forti eduxit uos de. Hodie egredimini mẽ
 se nouarũ frugũ. Cũq̃ introduxerit te in terrã Canãgi sicut iurauit p̃ribus
 tuis, & dederit tibi eã, sepabis om̃e q̃d apit uuluã dño, Primogeniti alini mu
 tabis oue. Si non redemeris interficies. Om̃e primogenitũ de filiis Israel, p̃cio
 redimes. Cũq̃ interrogauerit futuro t̃pẽ filius tuus. Quid est hoc? Rñdebis
 in manu forti eduxit nos dñs de terra ægypti, & de domo seruitutis. Cũ nãq̃
 obduruisset Pharaon, nolletq̃ dimittere patres ñros, occidit dñs oẽ primoge
 nitũ hoĩm & iumẽtorũ in terra ægypti. Iccirco immolo dño om̃e masculinũ,
 q̃d primo de utero matris egreditur, & oĩa primogenita filiorum meorũ redi
 mo. Hanc legẽ eodẽ libro repetitã inueniemus. Quãto aut̃ p̃cio primogenitũ
N hoĩs redimendũ fuerat, declaratũ cõstat numerorũ libro, ubi pro oĩbus duo
 decim tribub̃ primogenitis maribus, accepit dñs leuitas in partẽ. Cũq̃ primo
 genitorũ numerus numerũ leuitarũ tribus, ac septuaginta supra ducentos ex
 cederet, iussit deus solui pro singulis sidos q̃nq̃. Ita ab undecim tribub̃ sidos
 accepit Moyses mille trecentos sexaginta q̃nq̃ in p̃ciũ redẽptorũ, dataq̃ est
 hæc pecunia Aaron & filiis eius, q̃bus etiã leuitæ eodẽ iure in obsequiũ fuerãt
 attributi. Erat uero sidus monetæ genus, uiginti obolos cõtinens ad pondus
O sanctuarii. Sũma igit̃ legis sanctificandi dño primogenitũ masculinũ hæc erat.
 Ad templũ infantẽ masculinũ primogenitũ adducere, sacerdoti quasi rẽ deo
 debitã dare, datũ si libebat redimere q̃nq̃ sidos, atq̃ ita redẽptum hẽre sibi. Si
 uero ad redimendũ parentibus uolũtas non esset, aut nō sufficerent facultates
 Qui sic erat oblatus & nō redẽptus, sacerdotibus in ministeriũ erat addictus.
 Eratq̃ liberũ p̃ticipi apud se nutriẽdi infantis curã accipe, uel nutriẽdũ parẽ
 tibus reddere. Cũ maturauisset ad tẽpli ministeria remittẽdũ. Hęc porro pri
 mogenitorũ infantulorũ sanctificatio (q̃tũ ego coniectare possum) fieri erat
 solita instãte luce quadragesima a die natiuitatis, quatenus uno cõtextu legali
 matris purgationi & sanctificatiõĩ ac redẽptioni filii satisfiet. Ita cũ Lucas euã
 gelista purificatiõis tẽpus enarrasset, tẽpus & ordinẽ p̃sentatiõis filii mox ad
 iũgit dicẽs. Tulerũt illũ. i. puerũ Iesum in Ierusalẽ, ut sisterẽt eũ dño. Sistere fir
 mare est. Nō erat fortasse Mariæ, nō erat uiro eius Ioseph, pecunia vñ p̃sui
P primogeniti redẽptiõe q̃nq̃ p̃solueret p̃ticipi sidos. Hoc nos credere admo
 net, q̃ nō agnũ sed turturẽ (tenuitatis euident signũ) aut colũbũ pro agno in
 holocaustum obtulerunt. Proposito igitur si sacerdos sibi educandũ hẽre uel
 let, dimittẽdi apud eũ dulcissimũ filiũ. Tulerũt eũ. Hoc est q̃d euangelista dicit.

ut sisterent eũ dño

DE PURIFICATIONE VIRGINIS

Quod si sisteret eū dñō. i. ut illū in tēplo firmarent educādū. Qm̄ ad illū redimēdū deerāt facultates. Sicut scriptū est in lege dñi. Primogenitū hoīs redimi qnq̄ siclis. Vnde apparet nō redēptū dñi dei esse & in sacerdotis p̄tate manere. Est aut̄ hec lex de primogenito redimendo sancita Exodi cap. xiii. in principio, & circa mediū eiusdem capitis à Moysē p̄mulgata, q̄ eodē libro capite xxxiiii. cōfirmat̄, & Numerorū capite tertio executioni mandata describit̄, ubi ad redimēdū primogenitū masculinū p̄ciū p̄scribit̄. Itē eodē numerorū libro hec ip̄a lex executā iā & declarata iterat̄. Quod ergo dicit euāgelista. Sicut scriptū est in lege dñi, addamus quater. Totiēs. n. lex illa à Moysē sancita est seu repetita Paulo ante dixerat euāgelista. Secundū legē Moysi, Nūc uero dicit, Sicut scriptū est in lege dñi. Vt agnoscamus Moysen nō latorē aut cōditorē, sed p̄mulgatorē fuisse legis antiquę. Quia oīne masculinū adaperiēs uulū sanctū dñō uocabit̄. Sensem horū uerborū quater in lege (locis q̄s annotauimus) scriptū inuenies. Ne q̄s hoc loco obsceni uocabuli appositione euāgelistā accuset, in re p̄sertim tā seria, tā sincera, monuisse uos uelim, uulū nō significare q̄d uulgo credit̄ partē in muliere pro honestate reticēdā, sed uterū totū in q̄ alit̄ fœtus, in q̄ matrix sita est, ipsam uē matricē. Nēpe Moyses ubi matrū, sororū, nuruum, locruū, cōgressum maribus, phibet, ubi à fratrū uxoribus p̄cipit abstinere, nunq̄ uulū dicit, semp̄ honesto uocabulo & lato earū turpitudinē reuelari, detegere prohibuit. Adapit igit̄ uulū q̄d exonerādo uentrē p̄ partē effunditur. Quare primogenitus p̄ legē habitus nō est q̄ erat post fœminā, aut post abortiuū cōceptus & natus. Et ut darēt hostiā par turturū aut duos pullos columbarū. Sūt q̄ dubitāt pro peccato matris an filii turturē offerri, aut colūbū statutū sit. Qm̄ secundū legē quā loq̄t euāgelista p̄ peccato Moyses dixerit offerēdū, et filius in originali peccato nascat̄, & mater nō sine peccato fortasse eū concepit, gestauit & pepit. Sed qm̄ legem istā matri purgāde impositam ex legis ipsius serie constare dignoscitur, ego sine pr̄iudicio melioris sententię existimo turturē pro peccato matris potius q̄ filiū immolari debuisse.

T De mysterio quinq̄ siclorū q̄bus masculī redimebantur primogeniti.

Rande uero mysteriū & admirabile sacramētū est masculinū hoīs primogenitū redimi qnq̄ siclis. Daturus erat pater oīpotens, p̄ humani ḡnis salute primogenitū suū, q̄p qnq̄ sui corporis uulnera nostrā ruinā sisteret, & amissam libertatē instauraret. Itaq̄ primogenita hoīm qnq̄ siclis redimi cōstituit, iuxta numerū qnq̄ uulnerū, q̄bus in cruce pēdēs eius primogenitus, pro salute hoīm fuerat lacerādus. Cui nūc durū uideri pōt suū primogenitū deo offerre, & redimere qnq̄ siclis. i. qnq̄ sensibus pp̄rii corporis domitis recuperare aīam suam: pro qua redimēda deus suū primogenitū dedit, & quinq̄ duris uulneribus affici uoluit, q̄ nostri gratia idē dei filius libēter excipit. Sed nos inſoelices & minus q̄ talpę uidētes, cū primū filios nostros arctioris uitę disciplinā in aliqua religiosa p̄fessiōe suscipe uelle cognoscim̄s, illos totis uiribus retrahere studemus, q̄s si reuocare nō possumus, quasi mortuos lugemus amarissime. O perditissimum ingratitudinis gen̄. Deus p̄r de se ip̄o solo primogenitū suū misit in terrā. Mater quē de suo solo sanguine genuit, et iam per

*qnq̄ siclis primogeniti
redemptus
qnq̄ uulneribus
hominis gēis redemptus*

*Quoniam in uulnere
uulnere in sanguine*

ia p̄ q̄draginta dies sola lactauit et baiulauit, p̄sentat i tēplo, p̄opta dulcissimū filiū in manibus relinq̄re sacerdotū, scribarū, & phariseorū, a q̄bus plane no uerat durissima cū morte necādū. Pater simul & mater p̄ q̄nq; eius uulnera, te & filios tuos recuperare uerit nō sunt. Immo te p̄ eius mortem durissimam recupauerūt. Tu filiū tuū deo donare recusas? & bonis uiris, bonis morib; educandū tradere nō uis? Quid q̄so efficit hoc? nēpe ingratitudo, nēpe stultitia, nēpe cecitas tua. Nō te pigeret filiū tuū in principis momētanei tradere famulātū? doles, luges, & plāgis illū in obsequiū tradere regi regū, dño deo uniuerse terre, coelorumq; moderatori. Dares eū ad p̄discēdas leges hoīm, q̄ certe bonæ sunt, si bñ regūt, sed fraudū decipula facta est legū cura, das tñ filiū ut fraudes addiscat & nugas? das ad mechanicas artes exercēdas, ut liberaliter uiuere discat, doles? & dare recusas? Resipisce miser, disce à deo patre, q̄ filiū suū arbitrio sacerdotū offerri patit̄ educādū. Disce à Virgine matre, q̄ primogenitū suū durissimis inimicis liberaliter offert. Disce à Ioseph, q̄ filiū quē sibi adoptauerat, & unice diligebat, adhuc lactantē, imo lac suggere quasi incipientē suis manibus libēs offert, & oblatū in tēplo relinq̄re nō suspirat. Lactauit Maria, iactauit & Ioseph cogitatū suū in dño. Cur tu nō speras bñ de filio tuo, q̄ uia securitatis, salutis & getis igressus est? Resipisce, & ne esto sollicitus de filio, sed cū illo offer colūbinā simplicitatē, & turturis puritatē hodiernę festiuitatis in fructus exēplo p̄ quā letamur oēs puerū Iesum in tēplo sacerdotibus p̄sentari & par turturū aut colūbarū simul cum illo offerri, postq̄ cōsumati sunt dies.

¶ De cōmendatione & attestatōne purificationis & p̄sentationis.

T ecce hō erat in Ierusalē cui nomē Symeon, & hō iste iustus & timoratus expectās cōsolationē Israel, & spūs sanctus erat in eo, & responsum accepat à spiritu sancto, nō uisurū se mortē, nisi uideret Christū dñi. Qm̄ euāgelista scribēte, & sancta ecclesia hodie referēte, matris purificationē & filii p̄sentationē agnouimus, cōsentaneū est ab eisde horū cōmēdationē attestatōneq; p̄discere. Et qm̄ multū iter est q̄ sit ille q̄ laudat, testiūq; qualitātē iura maxīe examinari uoluerūt, nos hęc inspīcere in primis cōdecet. Cōmendantē ac super aliqua re testimoniū afferētīa op̄ est in primis esse hoīem notū ac boni noīs. Incognitorū nēpe hoīm & p̄ angulos latitātium testimonia minus ualida sunt, & horū cōmēdationes minus pōderis hēre uidemus. Infamium uero nominum & infauistorum appellatio hominibus indita, eorum attestatōni & commendationi plurimum detrahit. Quando ex infami & infauisto nomine fit noīatus exosus. Fama est celeberrimę memorię Egidiū Caruagliar Hispanum Cardinalem iura Romanę ecclesię in Italia resarcientē, & Italiam ipsam malis hominib; expurgantē, cum discolum aliquem scelestum uel examinaret, de nomine primum solitum querere, quod si infauistū infamē uel sentiret, puniri iubere solitum qui fuerat examinandus. Ita dum nescio quem interrogaret. Quod tibi nomen bone uir est? Illo respondente, Speza croce. Et ego inquit Cardinalis, te sperazo la ceruice, Sicq; eum recte suffocari iussisse. Alterum respondentem, se nominari, Brusa Boscho, bene erit, sed boscho hora brugera te respondit, illumque ignibus tradidisse cremandum.

X

Infamistis nominibus

DE PURIFICATIONE VIRGINIS

Tertio se dicēti Becchia bene, bñ bibas inqt, si bene becchasti, & mox flumine illū submergi mandasse. Animi relaxandi grā hāc dixerim, ut tñ inde constet q̄tum apud bonos & graues uiros offensiōis habeat appellatio noīs infausta. Quare o parentes este cōmoniti honorata & fausta noīa filiis uestris impone re. Et si cōtingat, a sodalibus nuncupationē aliquā uitii, criminis, flagitii, uel ri diculi, aut stulti euentus illis imponi occurrite, sic noīari ne p̄mittite. Fiet certe fiet inq̄ ut iuxta noīs significatū uitā instituant. Expertū est pueros turpi noīe accepto p̄ iocū uitā mutasse cū noīe. Redeamus iam ad sapientissimi euangeli stae narrationis seriē. Ecce inqt hō erat in Ierusalē. Ecce aduerbiū est demonstratiuum. Demonstrat ergo nobis quasi cognitā celebrēq̄ p̄sonā, non in opido ul' in pago, sed in Ierusalē regia, sacerdotaliq̄ ciuitate. Quod ergo dicit, Ecce hō erat in Ierusalē, non ociose dictū est, qñ p̄sonā in ciuitate cognitā manifestat. Cui nomen Symeon, Hoc nomen (Hieronymo attestante) auditus uel exau dibilis sonat. Vt intelligamus cōmendationē attestationēq̄ hoīs huius nobis audiendā esse attētissime, & eius uerbis penitus inhærendū. Sic. n. significato noīs satiffiet. Symeon nomē est illi. Et homo iste iustus & timoratus. Iniq̄rū cōmendationes calumnie sunt, laudes sunt uitupia, attestationes criminationes sunt. Qm̄ tam turpe est à turpibus laudari q̄ obturpia. Quare si te laudat, si te cōmēdat, si rei tue testimoniū affert iniquus aliq̄s, uel infamis, ne læteris, ne cō fidas. Melius est taliū laude, cōmendatione, testimoniōq̄ carere q̄ abundare. Si de te obloquit̄, si te uitupat, si aduersum te testimoniū, p̄fert, ne tristeris, ho rum, p̄bra, uitupia, maledicta laudes sunt. Virtus à uitio non q̄rit laudē, Veri tas à falsitate testimoniū hēre nō uult. Similia similibus gaudēt. Bonitatē boni cōprobant. Iusticiā iusti cōmendant. Veritas fulcit ueritatē. Integrā igit̄ cōmē dationē ab hoīe iusto debemus expetere. Ideo dicit euāgelista. Et hō iste Ma riae matris purificationē, & eius filii Iesu Christi p̄sentationē cōmēdaturus. Iu stus erat leḡli iusticia, q̄ integra est oīm uirtutū regula. Iustus erat etiā scd̄m æqualitatis iustitiā tam distribuendo q̄ cōmutando, nō plus neq̄ minus tribu ens in laudādo ac cōmendādo q̄ recte sit cōsentaneū rōni. Nō cōmēdabat igit̄ plus debito, non inq̄ adulabat̄, nō minus debito laudabat, non erat inuidus de tractor, aut susurro in populis. Ita q̄a iustus erat cōmēdationi attestationiq̄ ei⁹ fides denegari non pōt. Sed q̄a iusticia rigorosa fortasse nimisq̄ dura uideri posset, ac iccirco fauore in cōmendādo & testificando minus digna, ideo dicit euangelista. Et timoratus. Non ita cōfidentis de sua iusticia, ut de sua fragilitate non timeat. Et dū testimoniū, p̄fert, dū cōmendat sobrie loquit̄. Loquacitas nēpe nimiusq̄ attestādi ardor, & immodicū cōmendandi studiū p̄hibēdo plē rosq̄ testimonio fecit inutiles. Nō talis est commēdator & testis quē adducit euangelista. Sed iustus est ideo, à ueritate non discedit. Timoratus insup̄ est, ideo cū modestia et p̄uida circūsp̄ctione, p̄fert testimoniū. Timoratus est. n. timore dñi, q̄ sapientiē uiā parat. Sapienter ergo cōmēdat & testimoniū dicit.

A Non est timoratus timore seruili q̄ deiicit animū, & fugere instigat minime fu gienda. Timoratus est habitu mētis de multis actibus bñ pensandi nascēte, ut p̄ zelo iusticiæ nō plus audeat q̄ oportet. Sobrie cū maiestate & uenustate cō mēdat,

mendat, attestatur, & facit oīa q̄ legalis iusticia amplectit̄ & æqualis expectās
cōsolationē Israel. Spes uana unde sibi, p̄mittūt hoīes q̄ non decet, q̄ nō expe
dit, q̄ assequunq̄ poterūt, & si fuerint assecuti, meliores iccirco nō erūt. Spes
inq̄ imoderata priuati cōmodi cōmēdantem & testimoniū afferentē sepe reie
cit, & pro gr̄a odiū, pro auxilio impedimētū, pro fauore detrimētum inuexit.
Vt à teste & cōmēdatore n̄ro ista remoueat euāgelista illū ostēdit particulārē
& sibi, p̄priā nō expectare mercedē, nihil sui ipsius tm̄ gratia hac cōmēdatiōe
captare. Expectabat p̄ spem certā & immobilē redēptionē toti⁹ populi Israel.
Quā redēptionē? Nēpe liberationē a sup̄stitiosa auaritia, & sup̄bo ambitu sa
cerdotū, scribarū & phariseorū, q̄tū ad hāc mortalē attinet uitā. Quantū uero
ad futurā gloriā q̄ reuelabit̄ in nobis. Expectabat redēptionē Israel à culpis p̄
gratiā mediatoris, ut per illam assequeretur populus Israel gloriā sempiternā

¶ De ratione spiritus sancti quem euangelista scribit fuisse in Symeone,

T spiritus sanctus erat in eo. Adhuc q̄a testē & cōmēdatē ut testifican
do & cōmēdādo, p̄ficiat bñ instructum de ueritate esse debere, nemo
dubitat Symeonē plene sciētē, quē cōmēdat, & q̄bus de rebus testimo
niū affert cognoscentē, noster euāgelista declarat, ubi dicit. Et spūs sanct⁹ erat
in eo. Est spūs sanctus spūs sciētīe & pietatis, est totius spūs ueritatis, Vñ dicit
ueritas. Paraclitus aut̄ spūs ueritatis, q̄ a patre, p̄cedit, docebit oēm ueritatē. Sy
meonē igit̄ fuisse ueridicū testē, & in cā sciētīe copiose istructū idē cōstat. Qd̄
spūs sanctus erat in eo, q̄ est spūs plenissime ueritatis. Existimo hic nō fore oci
osum declarare quō in hoīe maneat spūs sanct⁹. Hac. n. in re magister ipse sen
tētiarū credit̄ defecisse. Distinctione nēpe decima septima primi sentētiarū ui
det̄ asserere, spiritū sanctū eē illā ip̄am charitatē. i. habitū amādi deū & p̄ximū,
p̄ quē oēs hoīes deū & p̄ximū amāt, p̄pter deū, ut in hoībus uniuersis amātī
bus deū, unus sit & indistinctus penitus spūs, p̄ quē amēt, q̄ & ipse deus sit, &
tertia in summa trinitate p̄sona. Cui sentētię Euāgelistę uerba uident̄ applau
dere, dū sonare uidēt̄ spiritū, q̄ est deus, in Symeone māsisse. Sed ita q̄so ne cre
damus. Nō pōt creator deus esse creatura. Habitus aut̄ q̄ amamus deū, habit⁹
q̄ ueritatē agnoscimus aut̄ acq̄situs est studio, aut̄ diuina largitate creat⁹ in no
bis, nobisq̄ donatus. In nobis nō solū habitat spūs sanctus, sed trinitas tota in
ueritate dicēte. Pater meus eū diligit q̄ diligit me, & ad eū ueniemus, & māsi
onē apud eū faciemus. Habitat ergo spūs sanctus in nobis q̄si nostrarū uiriū
fons sine meta, sed nō est habitus p̄ quē amamus, melius est q̄ habitus. Virtus
est imēsa & infinita ptās, q̄ habitū bñ amādi tribuit, amorē accēdit, ardentē te
net, & splēdescere facit. Erat ergo in Symeone spūs sanctus luminis fons, & ue
ritatis origo, p̄ q̄ Symeō uer⁹ ac uerax testis, & gr̄atiosus cōmēdator, itegerrīe
cōmēdaturus, & attestaturus matris purificationē, & filii p̄sentationē accessit.

¶ Spiritus sanctus quomodo fuerit in Symeone.

T respōsum accepat̄ à spiritu sancto, nō uisurū se mortem nisi uideret
Christū dñi. Exponit euāgelista quō in Symeone spiritū sanctū fuisse
intelligere debeamus. Nō erat in illo q̄si in cōtinēte cōtentū, sicut in ur
na aquā esse uidemus, Nō sicut mēsurās & p̄ficiēs, & adesse p̄ducens, sicut nu
i

B *Spūs sanctus*

C

DE PURIFICATIONE VIRGINIS

merū in re numerata, figurā in substātia, uel in materia formā esse expimento
 pbamus, nō sicut motor in mobili, nō sicut in naui nauarcus, sed sicut lumen in
 re illuminata, qđ a se ipso nō discedens, & penitus indiuisum pmanēs, lucere p
 D manēs, lucere facit inter se distātia. Sicut etiā magistri uirtutē in discipulo esse
 sentimus, qđ illū nō deferēs discipulos cōplet, & eruditos facit. Respōsum id est
 doctrinā certā p reuelationē accepit Symeon a spū sancto nō uisurū se mortē
 i. nō esse moriturū. Mors. n. proprie uideri nō pōt, qm̄ neq; colorē hēt, neq;
 substātiā, immo uero neq; sentit. Dū nāq; illa aduenit sensus oīs elanguit iā pe
 nitus & euanuit. Sed uideri dī cū imminet, expectaturq; de pximo, Nouerat
 E igitur Symeon lumine spūs sancti irradiatus mortē sibi uitā nō erepturā, nisi
 uideret Christū dñi. Christus à chrismate nomē est deriuatū. Qm̄ in ueteri le
 ge chrismate delibuti, Christi nūcupati sunt. Hoc uero liqre ex oleo & aroma
 tibus confici solito, ungebāt sacerdotes & reges. Christus ergo dñi sacerdos
 dicit, uel rex dñi. Sed in Symeonis respōso utrūq; significat. Qm̄ futurus erat
 rex Messias, summus rex dñi dei, nō ut deū, sed dei populū regeret, ad deūq;
 dirigēret. Futur⁹ erat etiā idē ipse Messias sumus sacerdos dei, nō ut p deo, sed
 p populo ad deū pces funderet, & corā illo offerret sacrificia. Senē igit Sime
 onē spūs sanct⁹ instruxerat, dū ei apte mōstrauerat qđ nō morerēt nisi nato re
 ge Messia, quem uideret & agnosceret, ante q̄ uitam cum mortē mutaret.

¶ De ratione attestandi à Symeone suscepta.

T uenit in spiritu in templo. Testē oportet nō se ipsum ingerere, Ita
 e Symeon nō à se ipso, sed spiritu sancto ducēte uenit in tēplū. Erat igit
 spūs sanctus in Symeone quasi docens, & quasi ducens, neq; tñ inuitū
 accessisse in tēplū crediderimus Symeonē, qđ spū sancto ducēte uenit in illud.
 Spōtaneus nāq; nō coactus fuit hic Symeonis aduētus. Qñ sciēs & prudēs li
 benter spūs sancti secutus est motū. Vr. n. à maligno spīritu instigati, et à sodali
 bus inuitati pueri hoīes spōte se in malū p̄cipitāt. Sic bonorū hoīm societates
 E bonorū angelorū inspiratiōes, sancti qđ spūs impulsus, nunq̄ libertatē tollūt
 sed adiuuāt, dirigunt & cōfirmāt. Apparet iam qđ sit idoneus laudator & testis
 huic celebritati cōmēdādē & attestādē à Luca euāgelista adductus in mediū.
 Est. n. in celebri ciuitate pnotus. Ecce hō erat in Ierusalē, noīe Fausto, & ad rē
 faciente donatus, cui nomē Symeon, bonis moribus decoratus. Hō iste iustus
 et timoratus, à passiōibus segregat⁹. Expectabat redēptionē Israhel, à bono do
 ctore in causa scientiā bene instructus. Et spūs sanctus erat in eo quasi docēs,
 Ab eo. n. respōsum accepit Symeō nō uisurū se mortē nisi uideret Christum
 dñi, ad cōmēdādū & testificādū inductus, non ingestus a se. Et uenit in spiritu
 in templum, Non temere sed consulto bonam inspirationem sequens.

¶ De uera paternitate Ioseph erga dñm Iesum Christum.

T cū inducerēt parētes eius puerū Iesum, ut facerēt secūdū cōsuetudi
 G nē legis p eo, & ipse accepit eū in ulnas suas & bñdixit deū. Locū & se
 riē cōmēdationis euāgelista pponit. Quot sunt qđ in angulis corā te &
 in cubiculo laudibus in coelū tollūt oīa qđ dicis aut facis, & in publico uel te ab
 sente nō sic faciūt? Multa nōnunq̄ cōmēdāt graues uiri inter paucos, qđ inter

*Spūs sanct⁹ impulsus
 libere nō uellet*

multos approbare puderet. Cū igit̃ laudaris ante oīa respice locū in q̃ tuære
sonāt laudes. Tūc pudicitie insidiator o puella o matrona laudū tuarū lras re-
fert̃ q̃ occultissime ad te scribit, te admonet sine arbitris legere. Si uere lau-
dat, cur testē laudū hēre nō uult? Veritas nō q̃rit angulos. Adulator cur cōte-
stē refugit? Cur maxie laudes iufarcit se q̃stratus? Irrideri uel argui timet. Nō
timeret si uera esset hec ipsa laudatio. Secura est ueritas, Laudāt angeli Chri-
sti natiuitatē p̃ aera circūlati. Laudāt illā pastores in uia. Laudat Symeon p̃ fo-
ribus tēpli. Audi. Cū inducerēt nēpe in tēplū puerū Iesum. Non dictus est in-
fans q̃ p̃ angelos, p̃ pastores, p̃ coeli fulgorē insolitū nascens, loq̃tur gloriā dei.
Et nūc p̃ Symeonē lumē ad reuelationē gētiū, & plebis Israel gloriā natus esse
manifestat. Signāter uero dicit̃ puer, purus totus, q̃ sine peccato cōceptus, &
natus matris puritatē nō minuit. Integritatē uero cōfirmauit, utrūq; sacrauit.
Parētes ei⁹. Hoc loco blasphemi cateruatim insurgūt uociferātes, si de Ioseph
semine Marię filius nō est genitus, qd̃ attinebat parētes dicere? Si parētes sūt
Maria & Ioseph simul uterq; quēlibet sigillatim necesse est esse parentē. Aut
igit̃ euāgelista parētes dicere nō debuit (estq; dicēdo p̃cul factus à uero) aut
si stetit in ueritate, imo q̃a stetit, de Ioseph semine cōceptus est Christus. Qñ
parēs mas nisi q̃ generat dici nō debet. Sed audiāt aspides surdę (si uelint) au-
diāt inq̃ & intelligāt ueritatē. Cū despōsata esset mī Iesu Maria Ioseph, anteq̃
cōuenirēt inuēta est in utero hñs de spū sancto. Ioseph aut̃ uir ei⁹ cū esset iust⁹
& nollet eā traducere, uoluit occulte dimittere eā. Hęc aut̃ eo cogitāte, ecce an-
gelus dñi in somnis apparuit ei dicēs, Ioseph fili Dauid, noli timere accipe Ma-
riā cōiugē tuā. Quod. n. in ea natū est de spū sancto est. Paries aut̃ filiū & uoca-
bis nomē eius Iesum. Ipse. n. saluū faciet populū suū à peccatis eorū. Exurgēs
aut̃ Ioseph a somno, fecit sicut præcepit ei angelus domini, & accepit coniugē
suā. Sūt hec nō mea uerba, sed sancti euāgeliste Matthēi, ex qb⁹ cōstat Ioseph
Mariā traduxisse p̃gnātē, & ab hoīe penitus incognitā. Qm̃ qd̃ in ea natū erat
de spū sancto erat. Et iuxta p̃phetē Esaie uaticiniū cōcepat, & uirgo pmāserat.
Nō ergo de Ioseph cōcepat, nō inq̃ genuerat Ioseph dñm saluatorē. Si modo
o hæretici uerbis euāgelii cōtra uos dare cōscriptis credere uultis. Quēadmo-
dū eis dē falso interpretatis inniti uelle uidemini. Audite nūc igit̃ interpretationē
uerā & certā, & uestrā demētiā deponite. Lege matrimoniū sic mulier in mari-
tiptatē trāsfert̃, ut oīa eius op̃a q̃ (salua matrimoniū honestate) afferunt fru-
ctū, mariti usibus cedere iure optio solebāt. Quia igit̃ sancta filiū cōcepat nul-
la nuptiarū iniuriā, iure optio fructus uteri eius uiro cessit suo. Cur q̃so filios
ex adulterio natos, matrimoniū nō facit esse mariti, in prōptu nūcrō est. Qm̃
scilicet in eius iniuriā & infamiā sunt cōcepti. Et iure foederis coniugalis nasci
nō pōt, qd̃ illo uiolato cōceptū est. Fuit uero filius Ioseph dñs Iesus Christus.
Qñ filiū ex sua uxore sine mariti iniuriā cōceptū, nō nisi in filiū accipe debuit,
Fuit igit̃ Ioseph & p̃r & parēs, nō genitura carnis, sed ardore charitatis, obedi-
entiq; seruire, qbus inductus, fecit sicut ei p̃cepat angelus, Mariā in suā cōiu-
gē accipiendo. Et qd̃ in ea cōceptū de ea fuerat in suū filiū adoptādo, quē ado-
ptionis etiā fauore cessante, suū iure matrimoniū filiū hēre poterat & debebat

H

I

K

L

DE PURIFICATIONE VIRGINIS

Hec nouerat Lucas hoc loco scribēs Mariā simul & Ioseph parētes fuisse dñō Iesu Christo. Vt facerēt secūdū cōsuetudinē legis, puerpis impositę, p eo etiā p̄sentando secūdū alterius cōsuetudinē legis scriptę. Exodi xiii. ut iam dixim⁹ multotiēs in testamēto ueteri repetitę. Quibus locis qm̄ tēpus p̄sentatiōis nō diffiniūt, erat cōsuetudine lōga sancitū, q̄ est optima legū interps, Quadragesimo die post natiuitatē primogenitū masculū p̄sentari in tēplo corā dñō, & p eius redēptione qnq; sidos dari sacerdotibus. Hoc igit̄ est qd̄ euāgelista intelligi uult cū dicit, Vt facerēt secūdū cōsuetudinē legis p eo. Quasi dicat nō de creto legis, sed uetusta cōsuetudinis obseruātia, die quadragesima a primogeniti natiuitate numerata, solitū erat a parentibus illum in tēplo præsentrari ut eadem die mater & filius legi satisfacerent, illa legi purgationis, iste legi præsensationis & redemptionis si modo parentes eum redimere decreuissent.

¶ De Symeonis deuotione & pietate.

Tipse Symeon eodem spiritu quo uenerat in templum edoctus qd̄ faceret, Accepit eum qui præsentrandus a parentibus ferebatur. In uenas suas. Erat (ut in libello de Saluatoris infantia legitur) Simeon annis plenus, senexq; grandæuus, q̄ omnem ætatem in legis obseruātia plenus sanctis operib⁹ uixerat. Hic inualescēte pōtificū sacerdotū & scribarū auaritia, totius etiā populi iniquitate in dies accumulata, cū Herodis ascalonitę scuitiā, scelera filii eius Antipatri, ac nepotū flagitia fuisset expertus, cū libertatē suę gētis euersam, & iudeos q̄ p̄ regni specię direpti idumeorū tyrānidæ iā fuerāt, p̄ romanā post hęc auaritiā lacerandos cerneret. Pertesus uitæ, & morū sui temporis iā non labentiū sed funditus euersorū, deū rogauerat & rogabat assidue, ut eius laboriosam uitā, cōfectā senio, & moestitia laceratā finire, ac ad p̄res suos uiros iustos & pios illū trāsmittere dignaret̄. Habet nēpe hoc in primis bonū matura senectus, q̄ annis robustiorib⁹ bñ usa est, ut mortē minime timeat, & sibi post illā melius repromittat. Vnde quæso tantus est ardor senio cōfecto uitā trahere, nisi à diffidētia ante actæ uitæ? Criminosi est timere iudicii instātis articulū, ad qd̄ innocēs securus & letus accingit̄ & festinat. Ita bñ acta iuuenta & senectus bonis meritis plena Symeonē intrepidū mortē expectare, illā accelerari alacriter poscere inuitabāt. Hęc Symeonis petitionē, deus exaudiēs de mūdi miseria exitū & foelicitatis maturę p̄merendę certissimū indicium, imo pignus illi ante mortē uidere & tāgere repromisit. Dictū est igitur Symeoni siue p̄ angelū uisibiliter apparentē, siue p̄ spiritū interius edocētē, o Symeon exaudita est orō tua, laboribus & afflictionibus tuis finē dabit deus in tpe hoc. De pximo rex Messias nascitur⁹ est, q̄ patres ad q̄s p̄peras de tartareo carcere liberabit, & ad regna in celo splēdētia secū ducet. Ne graueris expectare pausillū tuū & patrū tuorū liberatōrē secūdū spiritū corporeis tibi dabit̄ oculis inspicere. Multi p̄cul dubio patriarchę, multi p̄phetę, multi pōtiffices, multi reges uidere uoluerūt, qd̄ tibi nūc uidēdū offero, & uidere nō potuerūt. Tibi uidere illū dabit̄ satis cito. Vbi hūc Israel redēptorē uideris, assumet te deus ad patres tuos, q̄ libentius te ideo excipiet, q̄a nō iā p̄ p̄phetiā, sed p̄ exp̄ientiā illis annūciabis redēptionē, nō futurā de pximo, sed instantē atq; p̄sentē. Tu q̄q; q̄ tātope bonorū morū doles euersionē, & ne ultra illā uideas,

mori desideras, eo libentius expieris, quod cupis, quod minus a tenebris inferiorum te occupandum inspicies, beneficio eius quod te uidere indulget diuina clementia. Hec sanctus euangelista noster breuiter conscripsit dicens. Responsum acceperat Simeon a spiritu sancto non uisurum se mortem nisi uideret Christum domini, quasi dicat. Quia Simeon pro iustitia mortem sibi a deo supplicauerat, responsum est illi quod libenter accepit, se non moriturum nisi uideret christum domini. Hoc tamen cito futurum eum non latuit sua etate exteriori et spiritu sancti interiori admonente. Cum igitur ardentissima promissum expectatione maturari postularetur, desiderata affulsit dies qua dominus Iesus a parentibus se rebatur ad templum. Tunc quod Simeoni promiserat deus, promissum tempus impletum esse monstrauit, dicens illi o Simeon dies illuxit qua promissa tibi a me plene prestent. Natus est rex Messias, natus est inquit rex Israel, natus est saluator tuus, patrumque tuorum liberator, a cuius natiuitate quoniam quadragesimus hodie dies agitur, scito quoniam pro mee legis obseruatione, iuxta consuetudinem legis, a parentibus hodie in templo presentabitur. Perge igitur ad templum ut illum uideas, prope plusquam promiserim accipiturus. Non modo uidere tale ac tamen puerum tibi concedo, sed amplexandum atque gestandum inter ulnas eum habere te facio. Videbis uenustissimam puellam uirginis floris speciem preferentem, infantulum inter brachia ferre speciosissimum pauperibus quod est uoluntatis panis, sed eo uenustior quam matrem et filium natura et gratia non fortuna decorat non uestes eius auro distincte, non gemme collo pedetes, non annuli digitos circumplexi, spectantium oculos in se conuertent, sed grauis incessu mater, faciei maiestate ueneranda, sed hilaris infans, et suauitatis et serenitatis plena utriusque indoles obuiantium ora, et cogitatus occupabit. Videbis cum matre maritum, uirum grauem et aspectu uenerandum, matrem simul et patrem cum summa modestia tam laetos, tam hilares tam faustos, ut eorum paupertatem nemo aspernari possit. Omnes maiestatem admirari cogantur. Matri Maria nomen est, patri Ioseph, filio Iesus, uere Iesus, quia te et omnes iustitiam sitientes, saluare uenit et satiare. Hos ut aduentare uidebis obuius ito ad limina templi. Illic nomina ab eis percunctatus et edoctus filium de manu matris, filium inquit regem et saluatorem tuum inter ulnas accipito, et ad altare usque deferto, inde matri offerendum tradito. Hic est spiritus quem loquitur euangelista cum dicit. Et uenit in spiritu edoctus omnia pro quod cognosceret saluatorem. Et uenit in spiritu obediencie, pietatis sancteque legittime. Et uenit in spiritu caritatis ardentissime, spei solide, fideique constantissime. Mox expimento affecturus quod spiritum iam fuerat consecutus. His rebus a spiritu sancto et in suo spiritu Simeon instructus ad templum grandaeuus properat. Mente et oculis que ingrediantur attentissime examinat, liminibus instans, aduentare uidet Mariam et Ioseph aspectu longe prestantiores quam concipere potuisset. Ioseph quippe omnem uiam puerum fortasse gestauerat, templi iam liminibus propior, dulcissime matri filium restituit, ut pro more cum suo partu puerpa coram domino se presentet, et maritus matrem simul ac filium offerat. Ut primum infantis formam Simeon uidere permeruit, admiratus tantam indolis elegantiam, quam tenues pannos pauperisque fascias honestabat, et maiestate plenas ostendebat, secum dicit. Nepe hic uere est quem me spiritus sanctus edocuit. Intrantem matrem cum filio et marito ueneratur, salutatur, et dare nomina supplex rogatur. Respondet maritus. Ioseph mihi nomen est, uxori Maria, filio Iesus. Seni inter has uoces pro gaudio oboriuntur lachryme, et cum ueneratione quanta potest maxima

IVX DE PURIFICATIONE VIRGINIS

letitiā pferens, matrē sic supplex affatur. Cōple sancta mater desiderii meum, cede diuino cōsilio, ne me fraudes munere patris æterni. Ille me misit filiū tuū usq; ad altare pro te deferre. Fac quæso me cōpotē uoti mei, decretiq; summi dei executorē fieri ne prohibeas. Sic sancta uirgo filiū sancto seni porrigit, & ipse q ad hoc uenerat accepit eū, quē uirgo mater gestauerat ad fores. Eū quē ipse uidere & tāgere tanta deuotione affectauerat. In ulnas suas, o q̄ta qualisq; est hodie letitia seni Simeōi, nō filiū uel nepotē p̄priū tenet, amplectitur, osculatur & gestat (q̄d tñ senibus solet esse dulcissimū) non baculū senectutis suæ tenere se gaudet, sed renouatorē iuuetutis, sed saluatorē liberatoremq; aīæ si mul & corporis sui, et oīm progenitorū suorū redēptorē, pastorē et ducē, regē regum, & dñm maiestatis, patrē & fratrē creatorē suū. Ita bñdixit deū, imortales illi gratias de tāto munere agēs, hñsq; maiores q̄ aīo cape possit. Gratias inq; ago tibi dñe deus pater, q̄ ætate mea filiū tuū p̄ totius plebis Israel salute mittere in carnē dignat⁹ es, & me illū uidere, tāgere, tenere & portare tribuisti. Gratias etiā ago tibi dñe deus dulcissime fili, q̄ infantia tuā meis oculis nō denegasti. Gratias ago q̄ me senē & annis inutilē baiulū nō es aspnatus hēre. Tu me creasti, & ab infantia sustētas assidue, & meis brachiis portari sustines. Q̄ta me pie Iesu, deus meus, creator meus, redēptor meus, q̄ta me gloria donas: q̄ portēte regē regū, cui incuruabit oē genu, cōlestiū, terrestriū & infernorum Gratias ago tibi deus spūs sanctus, q̄ uirgini matri quasi umbrā faciēs, tibi cōterni & cōsubstāialis dei filii incarnationē opatus es, uiuēte adhuc me in fragili carne, & incarnatū illū ut uiderē me senio fractū cōfortasti & cōfouisti, q̄ me accedere ad tēplū, & illi obuiū fieri in spiritu monuisti. Gratias o sancta trinitas unus deus, q̄a nūc te plene possideo, & totū inter brachia teneo deū meū. Quid unq̄ pro munere tāto bone deus uniuersus mūd⁹ tibi p̄soluere possit? Quid ego senex annis onustus & debilis, exaustus angustiis retribuā dño, p̄ oībus q̄ retribuit mihi? Scio qd faciā. Qm̄ soluere nō possum, libēs ultra uires debebo p̄petuo, & nedū spōtane⁹ debitor ero, sed debitū deuot⁹ augeri studebo. Mihi nāq; adherere deo bonū est. Qm̄ nō frustra me sibi gerulū i sua p̄ntatione cōstituit. Ponā i eo oēm spem meā, q̄ semp est uerax, q̄ p̄missa mihi cōpiosissime adimpleuit maiori iam ex parte. Pauca q̄ restant perficiet sine dubio.

¶ Simeonis cantici expositio & primus attestationis & commendationis articulus.

S Tacq; nunc dimittis seruum tuum domine, secundum uerbum tuū in pace. Bona spe plenus & expectationis suę fructum aspiciens presenti uerbo (more prophetico) utit̄ pro futuro dicēs quasi o domine, hoc solum restat, ut me de præsenti seculo nequā eripias, membris senilibus quietem dones. Et ut ad patres meos ire me iubeas. Secūdu uerbum tuum, secundum quod, tu mihi promisisti, secundum decretum beneplaciti tui (quod semper impletur) In pace me ire nunc domine dimittis. Sed in qua pace o Symeon Secūdu uerbum tuum domine. Quale uerbum o senex? Dic si mente tenes. Secundum imperiale decretum tuum, quod in tua natiuitate dulcissime puer, & Deus Omnipotens uoce præconia per sanctos angelos tuos edixisti.

Qua nocte cateruatim p'aera cantarūt. Gloria in excelsis deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. In hac pace bonæ uoluntatis dimitte me. Zelaui hætenus sup iniquitate pacē peccatorū uidēs. Vidi nāq; Herodianas paces, Idumeos. s. cōspirātes in malū ad euertēdā libertatē ciuitatis tuę. Vidi romanā pacē, romanos p'sides, romanorū militū cohortes, cōcordes in malū nostrum rapinis & cædibus exhaurire populū tuū. Vidi pōtificū, scribarū, phariseorū, Saduceorū, seniorū, & populi pacē iniquam, unanimēq; factionē, ad uiolādā pcepta legis tuę, & cerimonias cōtaminādas. Fac me pcul a taliū pace. Iunge me hominib' bonæ uoluntatis, patriarchis, pphetis, sanctis iudicibus, piis pōtificibus, religiosiis sacerdotibus, & iustis regib', q's ideo seruas ut ad regna cœlorū in superna Hierusalē cito reducas. Ad illos me nūc dimittis, ut pacis eorū particeps fiā, & nuncius certus eorū liberatiōis instātis accedā ad illos. Habes hic primū attestatiōis articulū, in q̄ Simeon dñm Iesum Christū esse deū omnipotētē, necis uitæq; datorē p̄dicat. Quādo ab illo dimitti possit ē uita, a q̄ se in uita sustētātū plene nouit. Habes & primā cōmēdationē Iesu, quādo pacis ueræ, paruulum Iesum uerum deum bonæ uoluntatis hominibus audis esse datorem. Habes pueri presentati quale sit officium, pacem. s. dare sicut & fecit docens discipulos pacem ubiq; gentium ante omnia nunciare.

¶ Attestationis & cōmēdationis secundus articulus.

Via uiderūt oculi mei salutare tuū. Cur exaudiri debeat iustus senex & timoratus, cur se exauditū existimet, & dimitti iā p̄dicet, rationē reddit. Beneficētiæ hæc est lex, hæc uis, ista natura, ut cui semel bñfecerit, semp magis prodesse nitat, quasi. n. p̄ filiū, artifex opus suū, sic bñficus p̄stitū munus nouo bñficio augere & cōseruare satagit semp. Est præterea magnanimi maxime flecti suo munere recēsito. Fit. n. (nescio q̄modo) ut se illi subiici entē magis, magis cupiat eleuare, Cū uero se q's in eū erigit, uel opponit eidē, magis deprimere & p̄pellere studeat. Ineptissimi itaq; sunt homines, uereq; retrogradi. q̄ ut a bene de se meritis aliqd assequāt, p̄stira quādoq; illis obsega cōmemorare seriose nitūt. Hi p nouo bñficio, qd expectāt debere gratias cū maxime debeāt, iā p̄soluisse ex parte demōstrāt, & quē accendere deberēt ad exhibēdū suūq; op' augēdū, retūdūt alieno bñficio indignū aliquādo fuisse, uel indigere posse mōstrantes, q̄ magnanimus sentit inuitus, q̄ spōtaneas habere gratias prōptus est, nō extortas. Fallūtur isti qm liberalitatis magnificentiæ & magnanimitatis nō intelligūt rōnem. Et qm ipsi p oīa mercenarii sūt, sui ipsorū gratia oīa faciētes, idē alios facturos semp existimāt. Vnde nō tā dare bñficiū nouerūt, q̄ mutuare aut uendere. Nō sic liberales, nō sic magnifici, nō sic magnanimi agūt. Dant oēs bñficiū ut dederint, nō ut recipiāt, & copiosissima illis merces est bñ dedisse, foelices abūdāter, q̄ sua sorte bene utendi occasione sint assecuti. Magnanimus aut nō plus q̄rit q̄ ut magna, & (si possit) incōpensabilia fecisse uideat. Nō igit retributionē hi oēs expectant, sed cumulū meriti augere sunt p̄sto. Hac rōne in suę humilitatis, imo sublimitatis cātico sancta mater dñi cū iubilatione dicit Elizabet. Fecit mihi dñs magna q̄ potēs est & sanctū nomē eius. Et misericordia eius a p̄genie in p̄genies timentibus

DE PURIFICATIONE VIRGINIS

eum. Quasi dicat, quia in me fecit magna, maiora faciet per suam misericordiam in omnem generationem. Quoniam magna quam mihi fecit pro omnium hominum salute fecit. Hac ratione iustus Symeon animae suae de corporis mole, ac molestia temporum liberationem obtinuisse uideri uult. Ingentissimum mihi promittere dudum dignatus es munus domine deus, uidere scilicet in carne salutare tuum, illud hodie copiosissime prestitisti, Vidi, palpauit & teneo. Prestes nunc tuae promissionis reliquum, Dimitte me in pace hominum bene uoluntatis. Ita domine beneficium tuum augebis in me. Quia uiderunt oculi mei salutare tuum, quia salutem eius expior in me ipso. Salutis nuncius ibo ad patres meos, quia illam in sinu. Abraham magna deuotione tam diu expectauerunt. Habemus hic secundam a Simone commendationem & attestationem. Commendat (ut monstrauimus) domini Iesu liberalitatem, magnificentiam, & magnanimitatem in beneficiis dispensandis. Quia pro beneficio beneficium donet. Commendat praesentatum. Quia illud dicit salutare dei. Commendat praesentates quod tale filium adducunt in templum. Attestant haec ueritati secundi articuli in symbolo apostolico positi. scilicet Iesum Christum uirginis matris filium, filium esse dei patris omnipotentis, & dominum nostrum. Quid nunc est dicere, Viderunt oculi mei salutare tuum. Quid inquit uiderunt oculi tui o Symeon? Christum natum quem in ulnis teneo. Et quomodo est salutare dei dominus Iesus Christus? Quia in ipso tota diuinitas continetur. Quae sua uirtute omnia efficit, saluat, & seruat, nulla nunc pereunt, sed mutantur in melius uniuersa. Quia suae obedienciae & patientiae merito saluatorus est infantulus iste generum humanum, ac suo creatori restituitur. Sicut nepe regii ductor exercitus, dux regis appellatur, non quia regem ducat, sed quia ad regem ducit, & regis exercitum pro rege moderetur. Ita dixisse uoluit senex sapientissimus Symeon dominum Iesum Christum salutare dei, non quia deum seruet a malo, sed quia dei auctoritatem per essentiam continens, dei exercitum, animas iustorum, saluti restituit & gloriae sempiternae. Secundum igitur Symeonis testimonium pauculis uerbis apostolorum traditionem confirmat dominum scilicet Iesum Christum esse dei & hominis filium saluatorem nostrum ut in secundo symboli Apostolici articulo praedicatur.

¶ Dominum Iesum Christum esse omnium hominum redemptorem.

Vod parasti ante faciem omnium populorum. Quia secundus attestatiōis & commendationis articulus a Symeone iam habitus, omnium articulorum ad reparationem humani generis, basis est & fundamentum, ideo Symeon illud magis explanat, affirmans Christum omnium hominum esse redemptorem. Dixerat salutare tuum. Potuisset quod credere dominum Iesum Christum unum populum tantum saluare uenisse. Sicut Moyses. Sicut Iosue, quod salutem gentis hebraeorum dei uirtute operati sunt. Non sic res se habet. Salutare tuum, quod hodie me uidere fecisti, quod in templo praesentari uoluisti, quod in manibus teneo, non unum tantum populum saluare misisti. Parasti illud ante faciem omnium populorum. Quid sibi uult hoc? Quod ante faciem est omnium populorum praeparatum, populos omnes antecedere necesse est dum incedunt. Non est ergo dominus Iesus Christus unius populi ductor aut dux, sed omnium populorum. Quia ante omnium populorum faciem a deo (teste Symeone) paratus est. Rursus salutem ante faciem uel saluatorem ducem parauit nobis per omnipotentem, ut illum attetis mentis oculis semper aspiciamus, ut uexillum crucis & stigmata domini Iesu Christi, cum Paulo semper in corpore ante portemus, ut tollamus crucem nostram, & crucifixum semper & ubique sequamur. Ante faciem

faciem dicit Symeon salutare paratū. Attende qd dicat. Cur post terga tu reii-
cis illud? Cur diuertis ab eo & illud seq non uis? Non est culpa ducis si miles
pereat, q ordinē sequi recusat. Non est pastori imputandū q ouē deuiā lupus
occidat & deuoret. Oues pastorē sequunt, uocē eius audiunt, uestigia seruāt,
Milites pro sacramento militari duci semp obediūt. Signū in q ducis autori-
tas & uoluntas elucet, sequunt, tuent, nunq deserunt. Audite Symeonē. Salu-
tare suū, parauit deus ante faciē oīm populorū. Vis esse de populo dei? Attē
de eius salutare, sequere illud, sequere dulcissimū dñm Iesum Christū, q suā
infantiā pro te deo offert in tēplo, iuuentutē in cruce, exanime corpus in sepul-
chro, aīam in inferis, gloriosusq; ascēdit ad patrē. Seqre tu illū p hos gradus.
Esto ab infantia domino consecratus, iuuentutis impetus & ardores uirtutū
norma, quasi cruce castigata, mortifica incontinentiam parsimonia uictus, co-
gita damnatorum poenam, resurgentiumq; iustorum fœlicitatem. Sic ante fa-
ciem habebis salutare illud, quod parauit deus ante faciē omniū populorū.

¶ Dñm Iesum Christum esse oīm hoīm fœlicitatis autorē & fontem.

Vmen ad reuelationē gentiū, & gloriā plebis tue Israel. Hebræorum
gens ab initio unā quasi religionē p̄fessa p Moysen uno cultu, unaq;
uiuendi formula, suā seruabat pristinā unitatē. Postea uero q decē tri-
bus cū dimidia, Hieroboā sibi regē p̄fecerunt, & Roboā filius Salomonis sup
integra tribu Iuda, dimidiāq; in tribu Beniamin auitū tenuit regnū diuisa gēs
in duo regna binomia facta est. Maior nāq; tribuū numerus Israelitę dicti sūt
Iudæi reliq sunt appellati. Quare cū dixisset Symeō dñm Iesum Christū lumē
oīm populorū, ne tm̄ Hebręis in populos uarios iā diuisis dixisse uiderēt salu-
tare dei fuisse p̄paratū, ne inq; duodecim tm̄ tribus Israel sub noīe oīm popu-
lorū tā salutare remedio potiturę crederēt adiecit. Lumē ad reuelationē gētiū
s. ut gentiū populis salutare hoc etiā paratū agnosceremus, iuxta Esaie uaticī-
niū. Gentiū populus q ambulabat in tenebris idolatrię, uidit lucē magnā. Am-
bulantibus in regione umbrę mortis, p suā infidelitatē. Lux fidei nascēte dño
Iesu Christo orta est eis. Luminis est, colorata oīa suo bñficio reddere uisibi-
lia. Et oīs oculus bñficio pprio fungit officio, cuius sine lumine facultatē hēt;
opationē hēre non pōt. Ideo dicit rex & ppheta Dauid, In lumine tuo uidebi-
mus lumē. Has rōnes dixit Ioannes euāgelista de dño saluatore. Erat lux uera
q illuminat oēm hoīem uenientē in hūc mūdū. Salutare igit paratū ante faciē
oīm populorū. Lumē est testimonio Symeonis, ut quolunt p eū uideāt. Qua-
re cū dicere audiuius, Ad reuelationē gentiū, ne credamus gētes aliquas fu-
isse manifestandas q tunc usq; cognitæ nō fuissent, sed uniuerfas gētes q usq;
ad uerbi incarnationē deū non nouerant, per eius doctrinam & uitam fidem
accepturas intelligamus, per quā illis dei gloria hic in speculo ostenditur, & in
futuro secundum propriam substantiam condonatur. Copiose igitur testifi-
catur & commendat Symeon præsensationis gloriam dum præsentatum
monstrat esse nostræ salutis, beatæ inquam uisionis & fruitionis causam fa-
cientem & conseruantem in omnibus gentibus, dei notitiam & amorem, sicut
lumen uel lux uisionem in oculo efficit & conseruat. Hoc est quod dixit

DE PURIFICATIONE VIRGINIS

Dñs Iesus Christus. Ego sum uia, ueritas & uita. Nemo uenit ad patrē nisi p me hoc est q̄ dicit. Sine me nihil potestis facere. Cū ipse dñs Iesus Christus uia sit p spem, ueritas per fidē, uita per charitatem apprehendenda & retinenda.

¶ De sufficientia & efficacia meritorum dñi Iesu Christi.

T gloriā plebis tuę Israel. Nec lucis, nec luminis culpa est si ambulādo quisq̄ aberret, Vt Symeon demonstraret dñm Iesum Christū sufficere qdē ad salutē oīm gentiū, nō tñ oēs saluos facere. Quia lucis bñficio bñ uti pleriq; recusant, ut oñderet aliter iustis, aliter iniustis dñi Iesu Christi lucere fulgorē, ut declararet dñm Iesum Christū sufficiēter oībus hoībus salutis gratiā meruisse, sed efficaciter tm̄ p electis illā obtinuisse, adiecit. Et gloriā plebis tuę Israel. Quē sensum idē ipse Symeon parū infra apte declarat dicens. **E**cce positus est hic in ruinā, & repationē multorū in Israel, & in signū cui contradicēt. Audite qd̄ p̄sagiat ppheta Symeō. Hic quē dixi salutare dei, hic quē dixi lumen esse ad reuelādā gētibus ueritatē, hic quē dixi impetraturū glorię p̄miū plebi Israel, Positus est in ruinā multorū, nō sui ipsius culpa, sed eorū malitia, q̄ bono eius lumine bñ uti recusabūt. Tales salutare remediū sibi ipsis facient esse mortiferū. Quod quale sit, saluator exponit dicēs, Si nō uenissē & eis locutus nō fuissē, peccatū nō haberēt. Nūc autē excusationē nō hñt de peccato suo. Qm̄ me uiderunt & audierūt, & odio gratis. i. nulla causa sed spontanea iniquitate me habuerūt. Talibus positus est in ruinā. Aliis autē qbus cedit ad æternā gloriā, positus est in repationē. Quia beneficio lucis ueritatis quam fides per illum prædicanda monstrabit, spes inconcussa tenebit, charitas operabitur, de uirtute in uirtutē eos ire faciet, & uidere p̄stabit deū deorū in sion.

¶ Solutio difficultatis quæ uidetur esse in dictis Symeonis.

Ed quō Symeon sibi ipsi cōsentiat, q̄ dixit. Et gloriā plebis tuę Israel, ut p̄ Israelitis efficaciter oñderet dñm Iesum Christū gloriā salutis operatum. Et paulo post, hic positus est (inqt) in ruinā & in repationē multorū in Israel. Nō. n. assequētē salutē in q̄rū ruinā positus est Christus, Si hoc loco sapiētis senis uerba p̄sābimus, apte cōstabit nullā in eius attestatione uel cōmēdatione inueniri dissonantiā. Nō. n. oīs Israelita dei plebs est. Hoc intelligens Paulus dicebat. Quicūq; hāc regulā secuti fuerint pax sup̄ illos & super Israel dei. Nō Israel tm̄, sed dei dixit. Cur sic loq̄ris Paulus? Quia teste Ioanne Baptista. Potēs est deus de lapidibus his. i. de hoībus obstinatis & obduratis ut lapis suscitare filios Abrahę, Nō. n. q̄ tm̄ in apto circūcisus, & quocis p̄fessione Iudeus, iustus est, sed q̄ in corde circūcisionē tenet. Dixit prius Symeon gloriā plebis tuę Israel. i. uere Israelitarū, q̄ spūs circūcisionē plebis dñi sūt. Post ea dixit. Positus est hic in ruinā, & in repationē multorū in Israel. Nō tuorū adiecit, sed Israel tm̄ dixit. Vt itelligas qm̄ apud deū nō est p̄sonarū acceptatio. nā idē deus oīm diues in oēs q̄ inuocāt illū. Necq; est apud illū distinctio Iudæi & gręci, cuius q̄ fecerit uolūtātē, ille ei⁹ frater et soror & mī est. Nō igit̄ cōtraria loq̄tur Symeon, sed sibi inuicē cōcīnētia, & gētes oēs bona spe cōplēntia. Quando eius positum dicit salutare lumen, ad gloriā assequendā fœlicitatis æternę. Si dū hic uiuunt numerari in plebe dei Israelitica studeant p̄ adoptionis gratiā, quā nos asseq̄ p̄stet pius Iesus hodie pro nobis p̄sentatus in tēplo, Amē.

plebs dei

PRO PALMARVM ET OLIVARVM SOLENNI
TATE DE ACCESSV DOMINI IESV AD PATIENDVM
TRACTATVS SIVE SERMO QVI CHORDA SEXTA

Sanna filio Dauid, Benedictus qui uenit in nomine domini. Matthæi
xxi. Dominum Iesum Christum Hierosolymam aduentantem, & in
forma serui uectum a sello, ad crucis poenam sponte subeundam ac
cedentem, Turbæ populorum magni Dauid filium confessæ sunt
ac honore mystico coluerunt, quo illum clementissimum, iustissimum &
fortissimum, ac penitus insuperabilem ostenderunt. Quid enim oliuarum,

G

DE PALMARVM SOLENNITATE

rami, nisi misericordiæ lenitatem, & fomentum iustitiæ ostendere potuerunt? Qm̄ de oliua exprimitur oleū, qđ uulneribus & liuoribus leniēdis atq; curandis accommodatū est, & quasi pabulū fulgoris dū lumē seruat & tenebras fugat. Quid porro, palmarū sureuli, nisi aptā uictoriā pferūt? Qñ palmarū foliis uictores coronauit antiquitas, & palmarū fructus ori suauissimus est, maximeq; inter arborū fructus nutrire putatur, in uno dulcedinē uictorie, in altero eius utilitatē apte p̄tendēs, q̄ & uictoribus ducibus suauissima est, & illis pastū securitatis adducit. Nō satis igitur beatis illis uisum est turbis saluatore cū gaudio excipe, nisi p oliuarū & palmarū ramos, cur id agerent demonstrarēt. Hoc ipsum uero turbarū gaudiū, hūc applausum, hac die sibi fieri cōstituit dei uirtus & sapientia Christus, ut mōstraret se ad crucis tormēta pro nobis sponte accedere subeūda. Poterat nēpe hierosolymā nō redire de Effren, q̄ se cōtulerat, ut usq; ad p̄finitū tēpus rabiē illic pharisaicā dedinaret. Poterat apud Lazarū in Bethania pmanere, sed q̄a agonis cōsumādi tēpus aduētabat, locū certaminis aīo plenus insupabilis athleta noster adire cōstituit & adiuuit. Ne qđ uero inuit⁹ uideretur esse passur⁹ ingēti fauore turbarū in uia excipi uoluit, & in ciuitatē usq; cū plausu & laudū p̄conio sociari, ut si uellet p hierosolymitas hoīes atq; iudeos qđ ad diē festū de uniuersa puincia cōuenerant se tutū ab iniuria cōseruare, factū ostenderet id esse facilimū. Erat, n. cōsentaneū quē turbę ingētes exterrorū hoīm & aboriginū tāto studio in itinere exceperant, laudauerāt, honorauerant a paucorū inuidorū iniuria si iuberet, si pmitteret, illæ ipsę turbę tutarent. Sācta igit mater ecclesia postq̄ illū a parētibus oblatū in tēplo solēniter celebravit, nūc qđ sexta ab hac luce die ipsius saluatoris crucē & mortē durissimā p quā se ipsum obtulit hostiā uiuā recolere instituit, eius ad patiēdū hierosolymā aduētū hodie magna rōne cōmemorat, & solēni pōpa rep̄ntat, dū oliuarū & palmarū ramos b̄ndicit, ac populis fidelīū circūgestādos aī missarū solēnia deuote distribuit. Quaten⁹ & nos passuro dño Iesu Christo piarū istar turbarū ubi obuiā cū plausu pcesserimus, poenarū dolorū ac mortis eius seriē pio corde audiamus, & mēte indefessa teneamus. De hoc igit saluatoris ad patiēdū accessu matrē nostrā sanctā catholicā ecclesiā imitādo orōnē hīturus, declarabo i primis illū fuisse spōtaneū, dehīc humilitate cōditū, tādē uero gloria plenū. Non discedā aut iter agēdū a Matthei euāgelistę narratiōe, Pauli ue doctrina, qđ doctor gētiū habitus est. Mattheus nēpe in prima euāgelii parte quā in palmarū seu oliuarū b̄ndictiōe audiui⁹, spōtaneū idicat dñi saluatoris ad patiēdū accessū, ubi aīcedere discipulos & asinū adducere iussos narrat, humilē illū ipm accessū fuisse post hęc apit ubi sup asinū dñm Iesū sedisse cōmemorat. Gloriosum insup ostendit, dum turbas adducit alta uoce clamātes o sanna in excelsis.

¶ Quę inuoluntaria dici possunt aut ignoranter fieri aut uiolenter.

T plenius cōstet qđ primo loco declarare p̄misim⁹, dñm. s. Iesum Christū spōte ad crucis subeūda supplicia, ciuitatē, i qua passur⁹ erat adiisse est opepciū intelligere illud esse spōtaneū, qđ a uolūtate libera dignoscit puenire. Duo aut sunt q̄ singula libertatē impediūt. Qñqdem si adessent ambo, minime id agerent homines, quod per alterutrius præsentiā ultro fecisse

fecisse sæpe uident. Horum alterum in nobis est, & penitus a nobis. Alterum in nobis est qdē, sed nō a nobis. Quod in nobis & a nobis est, ignorantiā dicim⁹ secūdū quā, aliqd opamur. Vt si me credā inter fruticeta latentē ferā sagitta petere, cū in illis hō se cōdiderit, quē sagitta pculsi, nō spōte pculsi, hōiem. n. pcutere nō putaui, & nolui, sed ferā. Si credā sitiētī salubre poculū tradere, & qd trado me penitus nesciēte ueneno mortifero sit infectū, nolēs & non spontaneus ueneno hōiem pmo, cui potū dare uolui, ut sitim in eo extinguerē, non ut illi uitā auferre. Sunt innumera exēpla, qbus plane cōstat nos nō sponte opari, quis uoluerimus opus fieri, ignorāte aīo in quē fieret, uel aliud agere se putante. Dicunt hęc pter intētiōē hōim opa inuolūtaria p ignorantiā, Quia quis a uolūtate pcedant, sponte tñ facta dici nullatenus possunt, nisi uolūtas ipam ignorantīā sibi ascuerit, aut scientiā illius rei habere neglexerit, quā p legē sci re debuerat. Sed de his alias. Hic satis fuerit accepisse quō ignorantiā opus ab hōie uolente pactū, non spontaneū reddere possit. Illud uero qd in nobis esse dixi, sed non a nobis nasci, unde non spōtanei aliqd opamur, illata uis, siue uiolentia nūcupat. Vt si ligatū aliquē hōiem seq nolentē, in carcerē trahas, aut ferri iubeas, & p uerba aut minas ire cōpellas, uadit ille qdē, sed nō spōtaneus qm te cogente ire cōpellit. Si itē hō de alto p̄cipitatus sup aliū cadat, eūq mu tilet uel occidat, nō spōtaneus homicida, neq reus necis habebit. Hęc aut uis cadēti illata, sit qdē in illo, sit uero ab alio qā se, sitq se nolente. Itaq qd est p uiolētiā inuoluntariū, semp a potētiori nascit, & debiliori imprimitur resistēti. Quod uero est p ignorantīā nolitū, totū ab opante pcedit, & in illo manere dignoscit. Hinc est q minus uolūtaria, magisq inuolūtaria dicunt, q agere cōpellimur, q q ignorantes opamur. Qm ad uiolenta uoluntas opantis minus uidetur accedere q ad ignota, & uolūtas sibi ipsi sæpe efficit ignorantiā quā debet, & pōt hēre, recusat acqrere, ut ethicorū libros Arist. declarantes apte mōstrauimus. Vm aut sibi ipsi nemo facere dī, & sibi aliunde uiolētiā aliquē spōte congrere credi nō debet. Nō. n. esset p uiolētiā opatū qd nolentē uis maior facere cōpulisset. Vnde carnificē uolūtariū, necare hōiem spōte dicimus, quis lege iubente, aut potētiori decernente illum interficiat. Itaq nō omnis impulsus uiolentiā addūcit, sed ille tantum qui uoluntatem agentis aperte cohar tat, qui inquā debilius agens impellendo inuitum operari compellit.

¶ Dominum Iesum ex operibus ostendisse se non ignorauisse ad quid accederet Palmarum die.

Vm appropinquaret Iesus Hierosolymam, & uenisset Betphage ad montem oliueti, mittens duos ex discipulis suis dixit eis, Ite in castellū quod contra uos est, & inuenietis asinā alligatam & pullū cū ea. Dñm Iesum non ignorauisse quæ in Ierusalem passurus erat plene testantur loci ratio in quo se firmavit, discipulorum missio ad uehenda iumenta ut mōstrabo a loci nomine incipiendo. Betphage iuxta Hieronymum nomen est Syrū, nō hebræum. Significat autem inter cætera domus oris uallium. Erat Betphage prædium sacerdotum, ubi pontifices, ac sacerdotes altari proxime inseruituri, continebant se aliquot dies ab uxoribus, & curis secularibus sequestratos,

DE PALMARVM SOLENNITATE

q̄ etiā qui ministerii sui tempus impleuerant, diuertebant, tanto tpe illic curis familiaribus uacui quieturi q̄to pro adeundo officio q̄uissent. Itaq̄ ministrantur & q̄ iā ministrarant in tēplo, Bethfage se p̄dio per uices uel recreabāt, uel mūdabant, uel mundi durabant ab uxoribus, a p̄phanis uitiis, ac curis domesticis penit⁹ se q̄strati. Erat hęc uilla (ut colligere ex multis potui) in dorso mōtis oliueti, unde ex Bethania Ierusalē euntiū oculis primo se ciuitas offerebat mille ab urbe passus distās, in primo ore duarū ualliū uidelicet uallis Iosaphat & uallis Siloē posita. Ita ex natura situs Syra lingua nomē accepit. Qm̄ ab eo montis uertice in quo constructa fuerat, dūc̄ quas diximus ualles deriuabaut.

P Dūc̄ hęc ualles qd sibi uelint attendite. Siloē missus interpretat̄. Erāt in ea ualle natatoria ubi cæcus natus lauari à saluatore iussus, lumen accepit. Iesus igitur q̄ se missum nouerat illuminare his q̄ in tenebris & umbra mortis sedēt, nūc q̄ Ierusalē uadit ut luto & ip̄perio passiōis p̄ sacramenta ecclesiæ, illuminet oculos nostros, ubi melius q̄ in principio uallis Siloē huius itineris gloriā debuit inchoare. Altera uallis Iosaphat nūcupat̄, qd nomen dicit Hieronymus significare dñi iudiciū, aut dñs iudicabit. Vadit nūc dñs iudicari, ut iudicet mūdum. Vadit uelari oculos, ut uelamen ignoratiē de mētibus hoīm auferat. Vadit ergo de principio uallis Siloē tanq̄ missus ad redimēdū & illuminādū. Vadit de capite uallis Iosaphat, q̄a iudicari uadit, & q̄s redemit pro meritis iudicare ueniet ac segregare, sicut pastor segregat oues ab hædis. Sunt etiā hęc duæ ualles synagoga & ecclesia. Vadit igit̄ de capite uallis Siloē, ut miss⁹ ad lauādū hoīes a peccato, synagogā si mō lauari uelit, lauet et illuminet. Si nolit, uadit de capite uallis Iosaphat, ut illā damnet. Insup̄ ut iudicādi ptātem ecclesię tribuat unde peccata lauent̄ & corrigant̄ de utriusq̄ uallis capite, cū plausu turbarū ad patiendū incedit, sup̄bā synagogā missam faciēs, ecclesiā uero constituens. Vnde retinet ista iudicandi facultatē, illa obcæcata malitia sua, oē iudiciū p̄dit.

Ad montē oliueti in q̄ p̄ misericordiē lenitatē fundat̄ ecclesia. Hinc mittēs duos ex discipulis suis dixit eis. Ite in castellū qd cōtra uos est: Cur Ierusalē castellū dixerit cū esset ciuitas regia, causa fuit ciuiū p̄terua seditio, ut scilicet mōstraret studia habitātū se plene nouisse. Et statim inuenietis a sinā alligatā & pullū cū ea. Statim dicit inuenietis ad futurorū sciētiē certitudinē ostēdendā. Nō. n. q̄ inuēturi sint tm̄, sed qñ & quō, & q̄ loco declarauit. Statim. n. i. ad primū ingressum ciuitatis, ut narrat Lucas iumenta parata & instrata inuenerunt, que dicens statim, futura denotauit. Qui igitur loci unde mittit, & missionis mystica significatione quid ageret indicauit, ea per quæ significata complebat, ignorauisse credi nullatenus potest. Per crucis uero patibulum lauat & iudicat, Sciuit ergo & scire monstrauit, se ad passionem crucis accedere.

¶ Dominum Iesum Christum non coactum accessisse Ierusalem
instante passionis tempore.

Oluite & adducite mihi. Si q̄s uobis aliquid dixerit, dicite q̄a dñs his opus hēt, & cōfestim dimittēt. Vis uidere nō arētari dñm Iesum Christū, ut Ierusalem ad crucē subeundā inuitū se transferat, dominus est, agit ex imperio, dicit & fiunt quæ decernit. Sola enim uoluntate facit omnia.

Soluite

Soluite & adducite mihi, Quid ita? Nimirū qā dñs his opus habet, ideo cōfe-
 stim dimittet eos pro libera oportunitate, nō p coacta necessitate usurus est
 illis. Nō ergo accedit coactus q iumenta qbus uehat solui iubet & adduci &
 dño q q iumētorū ne phibeat interdicat. Sed qā Lucas & Marc⁹ de solo pul Q
 lo scripsisse legunt, studēt impii hoc loco euāgelistarū dissonātiā increpare,
 Neq; mirū qā nō uident Marcū & Lucā scribere tm id iumentū q uectus est
 Christus. Mattheū uero q sunt adducta uel adduci iussa narrare. Adducta sūt
 duo iumēta, asina. s. & pullus eius, ut scribit Mattheus. Aduectus est ergo pul-
 lus sup q sedit (ut referūt Lucas & Marcus) nō tm solus, sicut neq; duo illi euā-
 gelistē solū pullū aduectū posteris tradiderunt. Instāt iterz cauillatores redar-
 gutionē de asinis hic nō posse uitari, qm Matthe⁹ p implēda pphetia dñm le-
 sum Christū sup asinā sedisse scribit, dū dicit. Hoc aut totū factū est ut imple-
 retur qd dictū est p prophetā dicentē, Dicite filiæ Sion, Ecce rex tuus uenit ti-
 bi māfuetus sedens sup asinā, & pullū filiū subiugalis. Si sup asinā sedit, nō er-
 go effugiunt redargutionē, q sup pullū asinæ illū sedisse literis mādauerunt.
 Sed ppheta sibi ipsi respondens, his nimirū curiosis cauillatoribus satisfaciat.
 Audite Zachariā. Exulta satis filia Sion, iubila filia Ierusalē, Ecce rex tuus ue-
 niet tibi iustus & saluator, ipse paup & ascendēs sup asinā, & sup pullū filium
 asinæ. Duo iumēta p Christi paupate mōstrāda noīat hic ppheta asinam &
 pullū, & cū dixisset illū ascendere sup asinā, quō hoc uelit intelligi mox expo-
 nit, & pullū dicēs, & pro id est accipiēdo. Quē sensum non a me haberi uelim,
 sed ab illo q de sacro dñici pectoris fonte ueritate plenus scripsit euangelium,
 Qui uidit & testimoniū phibuit, & unus hęc ipsa iumēta ad Iesum adducētū
 fuit, & prophete intellectū a spū sancto suscepit. Hūc audite Ioannē dico euan-
 gelistā. Et inuenit Iesus asellū, & sedit sup eū sicut scriptū est, Noli timere filia
 Sion. Ecce rex tuus uenit sup pullū asinæ. Quod ergo dixit Zacharias sedens
 sup asinā & sup pullū asinæ tāti interptis autoritate ita debet intelligi ut copu-
 la, & declarationis nota sit, nō sensus adiectio. Eūtes aut discipuli fecerūt sicut
 pceperat illis Iesus. Qui pcepit nēpe libere egit. Nemo. n. inuitus pcipe dictus
 est unq, sed parere. Fecerūt sicut pceperat, qā inuenerunt sicut dixerat, Dixe-
 rat autem sicut præuiderat, & prouiderat quod fieri ipse decreuerat. Ita de sua
 uolūtate scientia pendebat, quæ ideo erat certissima quia nihil certius scimus
 nihil libentius facimus, q quod sola uoluntate complemus.

¶ De humili accessu domini Iesu ad patiendum.

T adduxerunt asinā & pullū, & imposuerūt sup eos uestimēta sua, &
 e eū desup sedere fecerūt. Humilitatē Iesu in hoc itinere quā secūdo lo-
 co mōstrare pmisimus, hęc triptita Matthei euāgelistē sentētia aptissi-
 me manifestat, Adduxerūt inqt asinū & pullū. Poterat ne aīal humilius, sup q
 saluator ascēdēs ciuitatē ingrederet adduci? Vide humilitatis dñi amplissimū S
 inditiū, cū pullū asinæ tm ascensurus sit, asinā ad cumulū humilitatis fecit addu-
 ci. Et imposuerūt sup eos uestimēta sua. Noluit dñs hęc ipsa iumenta phaleris
 ornari, sed suis ac apostolorū uestibus insterni, ut nihil superflui, nihil de mū-
 di apparatu quæsiuisse uideretur. Et cum asinā & pullum apostoli instrauis-
 sent, uectus tamen est pullo, ita eum desuper sedere fecerunt asinæ pullum.

DE PALMARVM SOLENNITATE

T quē studio humilitatis dū ciuitatē ingredit̃ sibi adminiculū ingressus elegerat, & uectore. Latet in hac Christi humilitate fratres magna mysteria. Alta his rudib⁹ asellis sacramēta tegūt. Sup̃ asinā sinagogā legis & pphetarū a nigma ta quasi uestimēta sunt posita, Sed q̃a scribarū & phariseorū traditionibus ad ulterata & neglecta fuerāt, p̃ redemptorē uero cōpleta & honestata. Ideo p̃ Apostolos declarantur & sinagogæ ad dñm Iesum Christū ueniēti humeris iterz imponūtur. Sup̃ pullū q̃q̃ asinæ gētilitatē indomitā, posita sunt p̃ eosdē apostolos euāgelii uestimēta, apostolicæ .s. traditiōes, & Apocalypsis altissima uaticinia, q̃bus ecclesia tegit̃, p̃tegitur & ornat̃. Vtroq̃ insup̃ iumēto uestib⁹ instrato, sup̃ altero dñs sedet. Quia non in sinagogæ figuris & umbris, sed in ecclesiæ euangelica ueritate, & luce fulgētissima quietis beatitudinem esse cōstituit. Vsq̃ .n. ad passionis mysteriū lex Moỹsi tenuit primū locū. Inde uero p̃ Christi doctrinā quā tenet ecclesia salus æterna fidelibus cōdonatur.

¶ De imitanda dñi Iesu humilitate Pauli testimonio & doctrina, **O** cergo fratres sentite in uobis, q̃d & in Christo Iesu. Sēt̃mus hodie **h** in Christo Iesu humilitatis amplissimū studiū. Qui cū p̃ æternā generationē, in forma dei esset nō rapinā arbitratus est esse se æqualē deo. **V** Quid sibi uult hoc? Solēt arbitri iuribus partiū aliqd arbitrādo detrahēre, & non t̃ p̃ iustitia q̃ pro concordia ex arbitrio causas diffinire. Nō fecit sic dñs Iesus Christus, q̃ cū in forma dei esset, ab æterno & p̃ modo illā hñdi summa esset sitq̃ sapiētia, & auctoritate p̃dītus, de oib⁹ peccatis hoīum ad arbitriū iudicare, & ad libitū satisfacere erat potētissim⁹. Nō sict̃ iudicauit, ut ei⁹ arbitraria facultas, decretis iustitiæ, aut dignitati clemētiæ detraxisse aliquid uideret̃, Sed exinanīuit semetip̃m, nō deponēs diuinā substantiā, sed accipiēs **X** formā serui. Qualis sit hæc exinanitio dic̃ apertius o Paule. In similitudinem hoīum factus, & habitu inuentus ut homo, nō q̃ fuerit homo similitudinari⁹, & nō uer⁹, sed habitu. .i. toto eo q̃d habet homo secūdū animā & corp⁹ homo uerus inuentus est ab his q̃ expiri uoluerūt utrū homo sit uerus, Hanc exinanitionē, hāc debiti solutionē apertius adhuc itelligam⁹, Humiliauit semetip̃sū secūdū humanū habitū, factus obediēs usq̃ ad mortē, mortē autē crucis, pro q̃ subeūda ueniēs Hierusalē in suæ testimoniū humilitatis, instratū humilem atq̃ rudē ascēdit asellū. Qui ergo de coelo ueniēs, p̃ hoībus homini de⁹ infederat, satisfactorius pro hoīm culpis dū ad subeūdā mortē crucis accedit, uerbis, oneribus, ac laborib⁹ nato iumēto mystice infedit, ut oēs intellerēt ad q̃d Dei formā in serui forma gestaret. Et hoc ip̃m ut nō necessitate inēuitabili, se facere declararet, sed charitate incomphēibili, nō necessitatis articulo, sed humilitatis studio hoc parū q̃d restabat itineris est uectus asello. Et p̃fecto q̃ totā uia pedibus ierat, mille si uoluisset passus sine uectore iumēto pagere potuisset. Maluit tamen asello portari, ut nō necessitate, sed libera uoluntate, & feruida charitate se passurum ostenderet, qui pro humilitatis studio se asino gestari extremo uiæ termino sustineret. Hoc ergo, o fratres o sorores sentite in uobis quod & in Christo Iesu sentiendum uobis hodie proponit sancta mater ecclesia. Si sæculi dignitate potimini, nolite ad arbitrium, nolite ad libitum

libitū illā exercere, p potētia uires de proximorū iure raperē ne tentetis, In publici & priuati iuris administratione exinanite uos, formam serui accipite. Nemo ab initio nascitur dñs. Sumus oēs natura æque serui dei oīpotentis, in uicē uero pares. Eadem nanq; oībus nascendi est ratio, & in uita manēdi. Mores oēs adæquat. Cur ergo efferimur? Cur extollimur supbię fastu? Cur iræ feruore efferamur qā psumus? Nō ad hæc p̄fecit nos deus, non lex, nō hoīm fauor. Ad publicas utilitates, ad priuatorū cōmoditates p̄sidere debem⁹. Hæc non mea admonitio est fratres, sed Pauli, sed ecclesię matris nostrę. Inquit ambo. Hoc sentite in uobis qđ expimur hoc tpe. In Christo Iesu dño nostro. Qui cū in forma dei esset ante mundi constitutionē, & illam in se haberet natus hō de uirgine. Non rapinā (ut monstrauius) arbitratus est esse se equalē deo, sed exinaniuit semetipsum formā serui accipiēs, Vos ergo q in forma dei estis p̄sidentes oēs alloq̄tur Paulus, q̄s iuris dicēdi potestas deo similimos inter homines facit, cum aliqd statuere cogitatis, exinanite uos. Mementote naturā hominū q̄buis p̄sidentis uobis esse eōem. Et uos o subditi q aīam rōnalem dei formæ atq; substantiæ imaginē accepistis, & hac carnea corpis mole uestitis, ne extollamini, ne proximos opprimere, aut lædere studeatis. Exinanite uos, Cogitate imbecillitatē uestrā, legū rigorem, principum sæueritatē, uitæ breuitatem, erumnas a fortuna imminentes, mortis necessitatē. Ita subditi eritis dominis & p̄fectis uestris, non tm bonis & modestis, sed etiā discolis. Hęc est. n. uoluntas dei, & saluatoris nostri, q exinanitus ad spontaneas crucis poenas & iniuriosa tormenta ideo accedit, ut iniurias damna & discrimina (si q uobis accidunt) æquanimiter supportetis. Et ad ea subeunda uos natos esse existimetis. Qñ ille coelorū conditor deus & dñs oīm creaturarū inter hoīes uitam duxit, & uilem asellū ascēdit, pro alienis culpis iturus ad poenam. Asellus noster nostrū est corpus natum ad labores & onera. Fallitur q se putat in hoc corpe labores & erumnas posse uitare. Homo ad laborē nascitur, & auis ad uolatū. Audite dñm Iesum Christū. Qui uult post mē uenire, abneget semetipsum & tollat crucē suam & sequat me. Hęc est exinanitio ad quā apostolus & ecclesia nos inuitant, ad quā suo exemplo Christus nos iubet accedere. Abneget semetipsum inqt, q uult uenire post me. Si princeps est, abneget principatū, nō illo confusus agat insolenter. Tollat crucē suā. Memor sit suæ cōditionis p quā stimulis conscientię cruciatur intrinsecus. Si subditus est deponat cōtumaciā in dñm, ambitū supra æquales. Fastidiū inferiorū. Tollat & ipse crucē suā, abneget semetipsum q̄libet christian⁹, Nō querat q̄ sua sunt, sed q̄ iustitię. Aīam suam oēs principes, oēs subditi meminerint asino corpori impositā, ut illud ad onera moderetur, & in laboribus assidue teneat. Hęc sunt. n. ad q ostendenda dñm Iesum Christum se ipso iubente super asinum apostoli sedere fecerunt.

¶ De gloria accessus Iesus in Ierusalem Palmarum die.

Lurima aut turba strauerunt uestimenta sua in uia. Alii aut cædebant ramos de arboribus, & sternebant in uia. Gloriā huius aduētus quam tertio loco in mediū afferre, p̄misimus, triplex ab euāgelista describitur barbarū ordo celebrauit. Erat turba una stantiū in uia, Alia antecedentiū. Ter

DE PALMARVM SOLENNITATE

tia subsequentiū. Stantium ut uiderent turba (iuxta Matthēi narrationē) bi-
 pito honoris genere iter hoc dñi Iesu Christi celebrauit. Qñ aliq propria uesti-
 menta ad uiæ ornatum deponebant. Quod uero dicit euangelista strauerunt
 ego non existimo pedibus illa subiecisse calcanda. Cum. n. ingens hoīm turba
 A Iesum sequerēt, & ipse uectaret aſello, quē aſina uel seq̃batur uel anteibat, iu-
 mentorū & hoīm pedibus hec uestimenta lacerata fuissent. Et ipse Iesus sapiē-
 tia, humilitate, frugalitateq; plenissimus, uestimēta turbæ contere, aut aliis
 conterendi cauſam dare noluiſſet. Strauerunt uestimenta ſua, ad uiarū mar-
 gines illa appendentes, & expandentes, profitentes ſe melioribus auleis & ta-
 petis (ſi poſſent) uias fuiſſe pro Chriſti gloria ornare prōptiſſimos. Alii de ea
 B dem turba qbus uestes adhæc ſuppeterē non poterant, ramos arborū ampu-
 tantes ſternebant in uia. i. in uiarū margine ornatus gratia cōponebant. Nam
 ſi paſſim uiam ramis arborū inſternerent, non honorē dño ſaluatori exhibe-
 rent, ſed impedimentū itineri aſello p̄fertim adhuc pullo inſidenti, cuius non
 eſt ramos apte transcendere. Hec de ſternēdis in uia ramis euidentiffima ratio
 efficitur de ſternendis uestimentis p̄ uia qua ſaluator ibat Hieroſolymā ſimi-
 liter exiſtimemus. Sed qd ſibi uolunt hæc duo honoris genera uiarū. ſ. margi-
 C nes ppriis indumentis, & arborū ramis adornare, ut ſaluator honoratius in-
 cedat. His forte (ſecūdū literā) mos erat itineris honeſtandi, cū etiā hoc tpe
 ramis arborū in ſolennitatibus tēpla, & pro principū aduentu uias publicas or-
 nari uideamus, & ad fenestras appendere uestes, ac p̄cioſam ſuppelleſtilem, in
 multis Italiae opidis mos ſit. Ita quēadmodū ex cōpoſito facere in ciuitatibus
 de p̄cioſiori ſuppelleſtile mos fuerat, ſic de ppriis uestimentis, & ramis arbo-
 rum dñi ſaluatoris aduentū, turbæ in uia celebrare uoluerunt. Myſtice autē
 in hac uia mortalis uitæ ſaluatorē tunc noſtris uestimentis honoramus. Qñ q
 habet duas tunicas dat unā nō habenti. Honoramus arborū ramis, Qñ de fru-
 ctibus arborū & agrorū noſtrorū fratribus egenis ſubuenim⁹, illi⁹ grā q pro
 nobis deſcēdit in hoīem, & fact⁹ hō aſcēdit aſellum, ut ueniat ad ſubeūda ſup-
 plicia qbus noſtrarū aīarum culpas deleat, & a p̄cena p̄illis debita abſoluat.
 ¶ De plaſu turbarū Chriſtū comitantū incedentē Ieruoſalē ad patiendū.
 Urbē autē q̄ p̄cedebāt & seq̃bāt clamabāt O ſanna filio Dauid bñdict⁹
 qui uenit in noīe dñi o ſanna in altiffimis. Turbæ cum dño Ieſu Chriſto
 ambulantes, ſi uerba euangelii bñ penſemus, quīs biptitē fuiſſe inueni-
 antur, qñ iſtæ p̄cedebāt, illæ seq̃bant, uno tñ honoris gñe, p̄conio. ſ. uocis hūc
 dñi noſtri Ieſu Chriſti aduentū efficiunt glorioſum, Quia ſimul altis uocibus,
 & plenīs alacritate canebāt. O ſanna filio Dauid, bñdictus qui uenit in noīe dñi
 D o ſanna in excelsis. O ſanna ut Hieronymus exponit nec ſimplex dictio eſt, nec
 nomen iuxta grāmaticos, ſed uerbū compoſitū ex uerbo oſi, & interiectione
 anna. Anna porro apud Hebræos, ut idē Hieronymus affirmat, obſecrantis
 aut affectu multo deſyderantis interiectione eſt, cuius loco latine utimur ho in-
 teriectione. Vt ho ſi poſſim. i. utinā poſſim, Ita anna ex aīo obſecro ſonat, qua
 ſi per interiectionē ardentiffimū animū indicantē. Oſi ſalua ſignificat, eſtq;
 impatiū deſp̄cans, ut hēt uſus linguę latine. Qui cū enixe impetrare aliqd ſup

plicat, uerbo utitur impatiuo. Quemadmodū in orōne dñica, & in omnibus
 fere ecclesiæ orōnibus ad deum frequentissime cōstat fuisse usurpatū. O san
 na igitur salua obsecro significat, neq; hoc solū. Plus, n. interiectio anna ex lin
 guæ pprietate significat, q̄ nomen aut uerbū possit exprimere. Sicuti heu qđ
 non dolorem aut dolentē tm̄, dolerē ue significat, sed animi impulsū, q̄ per
 dolorē ad hunc sonū dolentis prumpit, affectus. Ita Anna non obsecrationē
 uel desyderiū, non obsecrantē obsecrare ue significat, sed ardentissimū animi
 desyderantis affectū, cuius ardore in hancq̄ desyderat prumpit uocē. Veho
 mentissimo itaq; salutis consequendæ desyderio instigatæ turbę q̄ Iesum p̄ce
 debant & seq̄bantur, o sanna clamabant. i. salua obsecro mente ardentissima.
 Cui aut̄ hæc dicerent, ipsæ turbę declarant, filio Dauid. Non a plebeio aliquo
 aut a rege non legitimo, hanc salutis gratiā petimus, ad filiū, Dauid hic noster
 affectus dirigit obsecrandi, non illius Dauid q̄ p̄uaricatus est in Bersabe, q̄ ela
 tus supra se populū sibi subditū uoluit numerare, Bñdict⁹ quēnit in noīe dñi
 o sanna in altissimis. Illius Dauid filio dicimus, q̄ in excellis habitat coelis. Illi fi
 lio dicim⁹ q̄ benedictus est oīm bonorum ubertate largissima, q̄ est bñdictio
 plena. Alibi ostendimus qm̄ bñdicere benefacere est, & benedictū esse est bñ
 accepisse. Quia ergo domin⁹ Iesus Christus oēm plenitudinē bonitatis, & ue
 ritatis increatæ accepit a patre, uere est benedictus secundū æternā generatio
 nem, Quia insup oēm gratiā & gratiarū distributionē accepit à trinitate, secun
 dum tpaneam natiuitatē, benedictus est secundū illā, oīm ubertate munerū cre
 atorū, Benedictus est igit̄ hic filius cui p̄ces pro salute impetranda porrigim⁹.
 A q̄ benedictus? Qui uenit in noīe domini, Ab illo in cuius noīe uenit. Non
 uenit in noīe Dauid regis tēporanei. Sed cuius? O sanna in altissimis. Venit a
 deo patre in altissimis coelōrū peculiari qđā & ineffabili modo habitante, &
 illic oīa saluante & continente. Est ergo hoc secundū o sanna, non solū de p̄can
 tis salute nota, sed qs̄ illā opetur importans. Habet hebraicus sermo mirā bre
 uitatis & significationis argutiā, uti ego à callentibus linguā compi, & Hiero
 nymus sæpe testat̄. Est ergo horū uerborum hic integer sensus, salua obsecro,
 hoc dico filio Dauid, q̄ uenit benedictus in noīe domini oīpotentis, saluantis
 hoīes in altissimis coelis. Nemo miret̄ si turbę dñm Iesum Christū p̄dicant sal
 uatorē, quē tot mirabilia p̄ hoīm salute opatum esse cognouerant. Memine
 rant ab eo claudis gressum, paralyticis soliditatē, surdis auditū, mutis loq̄lam,
 leprosisundas carnes & integrā cutē, cæcis natis uisum, opp̄ssis a demone li
 berā mentē & sanā, mortuis uitā restitutā, et ideo sperabant p̄ uniuersis esse fa
 cturū, p̄pediē qđ pro paucorū salute potentissime fecerat impando. Sciebant
 p̄dixisse p̄phetā, Deus aut̄ rex noster ante secula opat⁹ est salutē in medio ter
 ræ. Et qm̄ dñs Iesus uniuersam Zachai familiā salute donauerat, mox eum ad
 uniuersam plebē saluandā accedere existimabant. Presertim cū iret Hieroso
 lymā q̄ in medio terrę habitabilis, a Iudæis posita credebat̄, & eo tpe iret, quo
 maxia populorū frequentia, pro paschę solennitate ad eā confluxerat. Memi
 nerant illū iam antea dixisse (ut Ioanne docente p̄cepimus) postq̄ absoluit ad
 ulterā, Ego sum lux mundi, q̄ seq̄tur me non ambulat in tenebris, sed habebit

DE PALMARVM SOLENNITATE

lumen uite, Si māsēritis in sermone meo uere discipuli mei eritis, & cognosce-
tis ueritatē, & ueritas liberabit uos. Me oportet opari opa eius q̄ misit me, do-
nec dies est. Veniet nox in qua nemo poterit opari. Q̄ diu sum in mundo lux
sum mūdi. Venit hoīs filius q̄rere & saluū facere q̄d pierat, & multa huiusmo-
di p̄pter q̄ sanioris mētis hoīes illū mundi saluatorē agnoscētes, & iccirco Ie-
rusalē ingressurū p̄cedentes & subsequētes clamabāt, O sanna filio Dauid, bñ
dict⁹ q̄ uenit in noīe dñi o sanna in altissimis. i. salua obsecro salua obsecro me
nō inter has mūdi trāseūtes umbras, sed in altissimis ccelorū sedibus, ubi nox
effugiet, & senectus nō apparebit, ubi non succedit tristitia gaudio, sed sempi-
terna est solidaq̄ foelicitas. Turbæ q̄ p̄cedebāt patriarcharū aīas & p̄phetarū
Christi passionē aīcedentiū p̄ferunt, q̄ se de sinu Abrahę, tartareaq̄ seruitu-
te eripi desyderabāt, q̄ de tenebris & caligine ad lucē glorię duci flagratissimo
desyderio expectabant. Turbæ q̄ sequunt, noui testamenti sunt aīæ piorū q̄
accipiētes crucē suā secutæ sunt dñi Iesu Christi doctrinā simul & uitā. Ambæ
hæ turbæ de miseriarū ualle eripi postulantes, & ardentissime supplicantes,
O sanna decantabant filio Dauid benedictus qui uenit in nomine domini.

Ost̄ incarnati uerbi mysteriū, deū oīpotentē in unitate p̄sonæ hoī soci-
p atum Iesus nomen insonuit. Et par est seruū bñficientissimi, iustissimi,
atq̄ inuictissimi dñi nomen colere, non mirū si nomē Iesus hac p̄roga-
tiua donat, ut illo audito oīe genu flectat. Quē genuflexiōis honorē licet aī
K Christi passionē oīs creatura Iesu nomini debuisset impendere, non tñ ante il-
lam oēs impēderunt. Quia hāc ipsam excellentiā plene non nouerūt, Nēpe tē-
tator q̄ dixit dño Iesu Christo, hæc oīa tibi dabo si cadens adoraueris me, noī
eius non tunc flexit genua, cuius p̄sumpsit inuadere maiestatē, & ab illa petere
indebite, q̄d pro iustitia ei tenebat exhibere. Hæc illi temeritatis audacia de-
ignorantia uenit. Nihil est. n. q̄d uereat ignorās, p̄sertim si supbia tumeat. Pro-
pter huius ignoratię culpā, dñs Iesus Christ⁹ increpās dēmonia, nō sinebat lo-
qui, q̄uis affirmaret illū esse Christū. Affirmabāt. n. q̄d plene nō nouerāt. Ab
ignaris uero & ab incertis testimoniū accipe noluit ueritas pura, atq̄ se ip̄a p̄-
L spicua. Affirmabant ut certi fierent (& si possent) redēptionis nostrę opus im-
pleri, phiberent, Ita prudentissimā atq̄ piissimā cautelā saluator noster eorū
uersutię opponens nō affirmauit q̄d q̄rebant, nō negauit q̄d loq̄bāt, sed incre-
pans temeritatē incerta pro certis callide p̄ferentē, & sub incertę significatio-
nis aucupio, q̄d plene non nouerāt, malitiose q̄rentes nō sinebat loq̄. Quia &
M si sciebant illū esse Christū. i. unctū gratiarū oīm exuberantia (q̄d illos doce-
bat expientia) non tñ sciebāt illū esse dei filiū, & dñm uerū, mundi q̄ redēpto-
rem. Herodes Ascalonita Iesum occidere statuēs, Antipas ei⁹ filius illū in passi-
one deridēs, pharisei, scribæ, & pōtīfices, illū semp odio p̄sequētes, accusantes
capi p̄curātes, & crucifigi extorquētes. Iudas tradēs, discipuli relinquētes, Pi-
latus damnās, milites crucifigētes, latro blasphemans, impii derisores penden-
tem in cruce, impropriis uexātes, Miles latus eius ferro apiens, in noīe Iesu
tunc genua nō flectebant. Quia illius uirtutē nō nouerant. Post passionē aut,
post resurrectionis inq̄ atq̄ ascensionis gloriā. Postq̄ q̄ependit in cruce se-

dere cepit in gloria dei patris, tūc omne genu illi sine dubio flexū est. Demones nūc illi obediūt & eius audito noīe intremiscūt, Iudas īfcelix & crucifixoress illū formidāt iudicē seuerissimū, Apostoli & apostolici uiri uita functi uenerāt de mētissimū dñm. Ita uerū est qđ dicit apostolus. Postq̃ Iesus factus est obediens usq; ad mortē, mortē aut crucis oē genu pro uictorię triūpho illi certissime fle ctū, coelestiū, terrestriū, & īfernoī. Sed illi spōtanei, isti iūiti. Oēs. n. uirtutē ei expti sunt, & agnitā reuerent dñi Iesu Christi uirtutē. Quā laudāt cū iubilo coe lestiū genua, sed differenter, Infernoī genua fatentur & tremunt inuita. Pari utraq; genua subiectione curuantur, sed dispari mentis affectu.

¶ De tempore uniūersalis glorificationis Iesu.

Toīs lingua cōfiteat, qđ dñs Iesus Christus in gloria est dei patris. Ve
e rū qđ adhuc sūt pfidi Iudei dñi Iesu glorię p angulos detrahētes. Quia sūt Mahumetani, & infideliū natiōes multę dñm Iesum Christū ut deū glorificare recusantes, qđ sūt solo noīe christiani, Iudæos & reliq; īfideles neq; tia supantes, dū Iesu nomē ipie blasphemāt, quō uerū est qđ Paulus asseruit in noīe Iesu, post crucis tropheū positū, omne genu flecti. Qñ hi oēs huic sanctissi mo noī etiā nunc insultāt. Quō oīs lingua cōfiteat qđ dñs Iesus Christus est in gloria dei patris: cū multę illū natiōes iprobare nō uereant. Ignorātia oīum malorū mater, Iudeos spōte cecos detinēs, & reliq; infideles iuoluēs, Christia nos aut pfidos offuscās, illos nūc facit apostolicę cōtradicare sententię. Sed qñ ab eorū corpibus aię diuidēt, qm̄ cessabit ignorātia, quā pfligabit expientia, tunc lingue eorū confitebunt inuite, qđ dñs Iesus est in gloria dei patris, & tre mentes eius seueritatē, flectent genua maiestati iudicis, q solertiā aduocati, re dēptoris munificētiā, patrōi demētiā, dū hic uiuerēt agnoscere uoluerūt. Post hanc igitur uitam semper est uerum, & in die extremi iudicii omni ex parte ue rum erit quod scripsit Apostolus. In nomine Iesu omne genu flectatur, & oīs lingua confiteatur quia dominus Iesus Christus in gloria est dei patris, In illa & enim gloria extremi tremendiq; iudicii iudicabit omnes linguas. i. omnes ra tionales creaturas, qui pro omnibus natus crucifixus mortuus & resuscitatus ascendit in cœlum, Tunc dæmonum & hominum dæmonibus additorum cō scientiā, usum linguę supplentes, illum confitebunt in dextera dei sedere, quē iudicem & ultorem experiētur. Tunc trementes & pauentes eius nomini ge nua flectent formidine pœnæ, cui spe ueniæ dicere noluerunt. O sanna filio Dauid, benedictus qui uenit in nomine domini. Contra boni angeli & iusto rum animæ confitebuntur lætabundæ dominum Iesum Christum esse in glo ria dei patris, quem clementissimum atq; beneficentissimum dominum expe rientur. Tunc exultantes illi genua flectent, & iucundis uocibus, id est medita tionibus dicent. O sanna filio Dauid, benedictus qui uenit in nomine domini Qui sponte & humiliter pro nobis accessit ad crucem, Quando multo fauore exceptus in Betphage super asellum Hierosolymam se contulit clamitantibus turbis, O sanna filio Dauid, benedictus qui uenit in nomine domini O sanna id est in excelsis, ubi nunc regnat nos conducat & conseruet per infinita sæcu la sæculorum. AMEN.

DE PASSIONE DOMINI IESV CHRISTI SERMO CHORDA SEPTIMA

N Ristis est aia mea usq; ad mortē, sustinete hic & uigilate mecum. Mat-
 thæi xxvi. Hodie fratres charissimi creator & monarcha mundi omni
 potens deus diuitiarū thesauros aperit & effundit. Hodie superabun-
 dat in hoies diuina clemētia. Hodie misericordia p gratiā terminos excedit, &
 iustitiæ copiosissime satisfacit. Hodie inundat omnes creaturas diuina bene-
 ficentia. Quando dei uirtus & sapientia Christus tristatur, ut homines reuocet
 ad lætitiā foelicitatis æternæ. Dat rex regum unicum & obsequentissimū

filiū suū seruis, & p̄ seruis ingratīs, ut eos filii coheredes efficiat. Dat pro infirmitate fortitudinē, ut infirmos roboret. Dat pro stultitia sapiētiā, ut stulti resipiscant. Dat lētiā pro tristitia, ut mōstos cōsoleat. Dat optimo & plenissimo iure cū æterna fœlicitate possessum, Vt recuperet infœlicē aliena miseria perditū, Vt mortui hoīes recuperēt uitā, dat uitā in morte. Hęc mēte reuoluens mater ecclesia nūc q̄ crucē recolit saluatoris, ad solū patrē misericordiarum, & deū totius cōsolationis, orando cōuertit. Nos igitur matrē nostrā imitantes, ut cū domino Iesu Christo hic substinere, & suæ crucis tristitiā cōtemplari possim⁹, patrē oremus deuote dicentes. Respice quæsumus dñe sup hanc familiā tuam, p̄ qua dñs noster Iesus Christus non dubitauit manibus tradi nocētum & crucis subire tormentū. Tristis &c. Quoniā dñi nostri Iesu Christi dum capitur, dum circūducitur, dū examinā, dū uerberibus lacera, dum crucifigitur, dū pendēs in cruce moritur, durissimos dolores, & tristitiā nulli secūdam audire hoc loco expectatis, ego utcūq; potero narrare cōstitui. Ita debemus istis intendere, ut cordibus nostris infixa permaneant. Vult hoc magister noster dñs Iesus dicens. Quia anima mea tristis est usq; ad mortem, uos qui tristitiā & mortem meā nunc celebratis, substinate hic & uigilate me cū. Sed ad qd bone Iesu? Nempe ad necessitatē, ueritatē, & ordinē dolorū, & tristitiarū filii & matris in hac mea passiōe durissima piis mētibus cōuēdum.

¶ Necessitas passionis Christi qualis fuerit.

D necessitatē passionis dñi nostri Iesu Christi asserēdā uel declarādā sunt qui dicant peccatū Adæ & filiorū eius peccata mortalia infinita esse, quoniā contra dei maiestatem infinitā cōmissa sunt, & illam quasi uiolare lædere ue uidētur, & tanta est culpa quantus est in quē illa cōmittitur uel quē lædit. Cū autē satisfacere sit acceptæ uel ablatae rei æquiuales reddere, nō infinitū satisfactorē p̄ peccatis hominū satisfacere potuisse cōfirmāt. Non mirū igitur si necessariū esse asseuerant dominū Iesum Christū manibus tradi nocentiū & crucis subire tormentū cū ipse quia deus est fine careat, q̄a hō est dolores & incōmoda ferat. Hæc licet auribus uideantē applaudere, minus tñ habēt ueritatis q̄ præ se ferāt. Et si altius examinētur parū solidæ pietatis notā effugere nō posse uidētur. Culpa quā dicis infinitā, nō caret fine. Omnis nāq; hoīs operatio & quæ illi annexa sunt transeunt immo uolant, & quātumuis durare uideantur finē habent, Culpa uero si ratione læsi infinita censetur, q̄a infinito deo est odiosa, nonne meritū quasi opis sui fructus eidē placet? Vtq; illa respuitur, istud ab infinito deo nōne acceptat? Quare nō minus est ratiōe obiecti infinita bona opatio q̄ mala. Profecto magis proprie infiniti naturam sape uidet quod infinito cōiungit, q̄ quod ab illo sepat & elōgat. Mala porro opatio à deo elōgat, ad quē bona perducit & iungit eidē. Itaq; sicut pro culpa ex obiecto infinita sit debitor ille q̄ peccat, ita p̄ bonū op⁹ uerisimilius infinitū, satisfacere poterit idem ipse q̄ debitū contraxit. Quare si patribus nr̄is theologis uetustioribus crediderimus, cū illis dicemus. Alius mod⁹ redimēdi hoīs deo nō defuit. Quis est .n. qui diuinæ sapientiæ & omnipotentiae necessitatis legē possit imponere? Si nihil qd mūd⁹ cape possit, est apud deū impossibile,

DE PASSIONE DOMINI

nihil etiā de mūdo apud ipsum erit necessariū. Contraria. n. ut circa idē uersan-
tur, ita ubi alterū esse nō pōt, neutrū unq̄ locū habere necesse est. Deus igitur
q̄ nil agit necessitate coactus, q̄ nulla alia lege q̄ sua uoluntate iubente opatur
uniuersa, potuit nedū aliē, p̄ hoīe satisfactionē accipere, q̄ p̄ sui filii passionē, sed
ab alio q̄ a filio illā exigere potuisset si uoluisset. Adice q̄ magnificū oportet
dare supra debitū, supraq̄ necessitatis articulū, & nō tm̄ dare rei uel cui detur
habēda est rō, sed a q̄. Deū igit̄ cuius diuitiarū thesauri, cuiusq̄ magnitudo nō
hēt finē q̄ dat oībus affluenter, q̄ pōt erogare supra id q̄d ualemus & intelli-
mus, nō p̄ necessitatē æqualentis hoīem redimere decuit, sed p̄ pfusam charita-
tem ut seruū redimeret filiū suū tradere uoluisset affirmare & nō minus pie q̄
firmiter tenere debemus. Sciuit diuina sapiētia aliū modū inuenire. Potuit di-
uina uirtus exeq̄ inuētū. Adde q̄ satisfactio nō tā satisfaciētis uirtute cōfici-
t̄, q̄ eius arbitrio cui fit satis. Videmus q̄tidie maxīas iniurias minimo, & sæpe
nullo merito, uel obsequio cōdonari. Videmus æs alienū, q̄tūlibet magnū, sola
creditoris remissione dissolui. Quod igit̄ hō pōt suo debitori ex sola liberalita-
te dimittere. Quod legis humane acq̄rit̄ bñficio, sine equalētis repēsiōe inui-
riā relaxari, uel debitū solui, hoc deū nō posse p̄stare falsum, stolidū, ineptūq̄
est (ne impiū dixerim) p̄dicare. Nō igit̄ crediderimus deū patrē iure æqualē-
tis (q̄d p̄griq̄ Arist. interp̄tes dixerē talionē) aliā ue necessitate cōpullum, si
lii sui aīam hodie tristē facere usq̄ ad mortē, & in mortē tradere, ut hoīm aīas
uite restituat, Charitas hoc fecit, nō necessitas. Et. n. p̄pter nimīā charitatē suā
sic deus dilexit mūdū. i. hoīem q̄ minor est mūdus, ut filiū suū daret, ut oīs q̄ cre-
dit in illū nō pereat, sed in illo & p̄ illū hēat uitā æternā. Qui aliquē adoptat in
filiū, filiorū naturalīū illū efficit cohēredē & fratē. Deus igit̄ q̄ nos elegit ante
mūdi cōstitutionē, ut essemus corā illo sancti & imaculati sibi q̄ p̄ adoptionē
filii, unigenitū suū iussit fieri hoīem, ut dei fili⁹ hoīm frater esset. Quare si Adā
si nullus hoīm peccauisset, tm̄ dei filius incarnat⁹ esset, ad fr̄nitatis cōtuberniū
& hoīs p̄fectā adoptionē explēdā. Sed q̄a nō ad crucē subeūdā hoīem iduisset,
carnē passibilē nō accepisset. Quinīmo deitatis gloria, corp⁹ & aīam plena ab
initio foelicitate donasset, fuissetq̄ Christus deus & hō, caro & frater nr̄, glo-
riosus, imortalis, & ipassibilis, p̄fecte beatus. At qm̄ oēs hoīes peccauimus in
Adā, exinaniuit semetip̄m dei filius, fact⁹ obediēs, & usq̄ ad mortē tristis, Exi-
naniuit inq̄, qm̄ aīa deitatis societate btā, corp⁹ deo cōiūctū reliq̄t in gloriū, pas-
sibile atq̄ mortale, ut cū illo sustinerem⁹ & uigilarem⁹, dū p̄ nobis tristis est
usq̄ ad mortē, nulla equalētis necessitate, sed charitatis ardore. Quō aut̄ chari-
tas hoc fecerit audi Gregoriū. Quāto crescūt dona tāto rōnes crescūt donorū
Tria sunt inter oīa donorū maxīa. Primū est dare q̄d es, q̄d solus deus facere
pōt. Vñ illi soli maxīeq̄ debemus, q̄a ipse fecit nos, & nō ipsi nos. Aliud est na-
turā a deo tributā p̄ficere, hoc a parētib⁹ & p̄ceptoribus (deo in primis opan-
te) hēm⁹. Isti nos educāt, illi mores cōponūt. De⁹ in utrisq̄ opat̄ utrūq̄. Qua-
re dixit Ari. q̄ diis parētib⁹ & magistris æqualēs reddere nō possum⁹, & idcir-
co hos colere honore p̄cipuo cōsentaneū est. Et aliud donū p̄fectius q̄ ipsi ma-
gistri tribuāt uel parētes, a seruitute liberari teterrima, a morte redimi, dona-
ri foelici

ri foelicitate ppetua. Si qs capt⁹ a pirratis, fame, frigore, sorde macerādus, ppe tuo remigū labori adiiciat, & hūc nō p̄r, nō cōsanguineus, sed extraneus redimat, nec tm̄ restituat libertati, sed excolat & in pristinū statū reducat, nō ne si nolit redēptus ingratus hēri, plus q̄ patrē uel quasi patrē colet hmōi redēptorē. Deus oīm hoīm p̄r est, hō p̄ culpā naufragus, mūdi turbine & pcellas nauigās, incidit in diabolū pirratā crudelissimū, a q̄ plus q̄ ferreis peccatorū nexibus alligatus, ad remigādū uitiorū dura discrimina deputatus erat, hic si creata quauis uirtute euasisset, iure gratitudinis creaturā tā bñficā p̄ri deo pponere uel saltē equare potuisset. O hō ut deo semp es debitor, semp obediēs, p̄ris dei bñficio, durissimæ seruitutis iugū euasisti, ut nulli te submitteres nisi deo, ut oī optio iure soli deo subesses, ut illū sup oīa coleres, ut in illo solo spem collocares, ut nunq̄ cōtra illū calcitrare, p se ip̄m, p p̄priū filiū (q̄ est ipse de⁹ creator tuus) te redemit, & de durissimo carcere liberauit. Vt tristitiā a te & doloris ac laboris iugū excuteret filiū suū ad mortē trīstari iussit. Nulla ergo logica uel metaphysica necessitas, q̄. s. opponit impossibili necessitatē includēti, dei filiū p nobis trīstē, & usq; ad mortē trīstē fecit. Moralis necessitas q̄ opponit incōgruēti, qua. s. d̄r id esse necessariū, qd̄ est cōgruū & expediēs, dñm Iesum Christū ad huius diei pduxit angustias. Neceffe. n. id est cōsentaneū & expediens fuerat hoīem a peccato ad gratiā, a poena iferna ad coelestē gloriā releuari. Neceffe itē. i. expediēs & cōsentaneū fuerat, deū nō pmittere hoīem p hoc bñficio alteri q̄ suę maiestati obnoxii fieri, Quare ut de⁹ n̄r nobis esset oīa, nobis uoluit eē redēptor, ut inq̄ nos uere liberi. i. nulli creaturæ, sed creatori soli seruire optio iure deberemus, deus nos sua morte redemit. Hoc est qd̄ loquitur Paulus. Nō sumus ancillæ filii sed libere, qua libertate Christus nos liberauit.

¶ Poenarū tātas acerbitates qua rōne pro nobis suscepit dñs deus noster. Onne sola uolūtate relaxādi debitū (ut nōnunq̄ creditores faciūt) ponit hoīem absoluere, uel saltē alio ope leuiori debitū soluere, & nō tā amarā mortē p n̄ra libertate subire. Quod si fecisset, nonne illi soli ut parēti & redēptori deberemus. Potuisset qd̄ si uoluisset, & hō illi soli debitor sumi cultus utraq; rōne fuisset. Quare igit̄ mori uoluit. frustra est labore poeniseq; cōgrere, qd̄ pace & odio cōseq possis. Sūt q̄ dicant Christū fuisse crucē passum, ut scripturas ipleret, q̄ rō Christi uerbis cōstare uideēt Petro dicentis. Quō ergo iplebūt scripturæ. Filius qd̄ hoīs uadit sicut scriptū est de illo, Et iterū. Ecce ascēdim⁹ Hierosolymā, & cōsumabūt oīa q̄ scripta sunt in pphetis de filio hoīs. Sed hec rō nō satisfacit. Illa. n. q̄ de Christi passiōe scripta sūt, ideo scripta sunt, q̄a Christus illa passurus erat, & nō ideo Christ⁹ ea patit q̄a scribātur. Prophetę nāq; diuino spū hec scribētes, deo legē nō iposuerūt, sed a deo legē ipositā pdixerūt. Quare pphetarū uaticinia Christū cruci affigi non fecerūt, sed q̄a hec patiēda ab illo fuerāt, pphetę ea cecinere. Dicere igit̄ Christū pati poenas, q̄a scriptę fuerāt, nō ē cām futuri euēt⁹ afferre, sed effectū futurū oñdere. Nos aut̄ cām q̄rim⁹ vñ trīstis eē uoluit, usq; ad mortē. Sicut charitas deū effecit hoīs redēptorē, ita iustitia redimētē uoluit acerrīe cōtrīstari et p ea uexari, q̄ culpę remediū afferre cōstaret, Mulieris ābitio peccato dedit initū.

DE PASSIONE DOMINI

Mariæ grauitas & humilitas uia redēptionis aperuit. Delicto cōsensit prim⁹ Adam ne sociā cōtristaret. Secundus Adā cōtristatus est, ut spōsam suā eccle-
siam æterna iucūditate faciaret. Nos ad peccatū delectatiōe maxie trahimur. Peccata nostra diluentē maxie decuit contristari. Ipse. n. Ioannē dicere docuit. Quantū se delectauit in delitiis suis, tm̄ date ei tormentū & luctū. Et p delicti
qualitate statui uoluit plagarū modos. Peccauit primus Adā p inobedientiā,
Secundus factus est obediens usq; ad mortē. Primus p aspectū cōcupiti pomi
subuersus est. Secūdu inter obprobria uelatus est oculos. Primus ad mulierē
amantē & porrigentē cibū brachia extendit. Secūdu ab inuidis est ligatus ad
pœnas. Primus p esum est p̄uaticatus, Secūdu exuriuit & sitiuit in pœnis. In
ligno uiuenti, & pomis decoro uictus est primus. In ligno arido & horrido ui-
cit secundus. Primus erubuit nuditatē & ideo se abscondit. Secundus publice
nudatus uoluit oībus in alto monstrari. Primus agnita sua nuditate uocē dei ti-
muit. Secūdu nudatus & cruci cōfixus patrē alloq̄tur alta uoce. Primus corā
iustitia se excusat iniuste. Secūdu corā iniustis accusatus tacet, & iniuste puni-
tus, iuste excusat iniustos. Primus uolens æquari deo se ipso factus est minor.
Secūdu nō rapinā arbitrat⁹ est, esse se æqualē deo, dū se ipsum exinaniuit for-
mam serui accipiens, coelestiū, terrestriū & infernorū, p̄tate donatus est. Me-
dicorū institutio est contrariis curare contraria. Itaq; delectatio p tristitiā, su-
perbia p humilitatē, rapina oīs scientiē p exinanitionē beatitudinis a nostrarū
aīarum medico supatur. Attendite fratres nostri medici, nostræq; medicinæ
Christi sententiā. Tristis est aīa mea usq; ad mortē, sustinete hic & uigilate me
cū, q̄a pro nobis Christus tristis est. Magister optim⁹ fratres charissimi, mor-
tis & tristitiæ suę causas palam aperit. Ab aliis ne q̄so queramus. Cur tristis es
bone Iesu? Cur es usq; ad mortē tristis? Cur moreris pro me redēptor me⁹?
Nēpe ut hic me cū uigiles & sustineas p me, q̄d ego pro te fero. O hō q̄s quis
es & qualiscūq; es, Si q̄d mali pateris & te iustū existimas, hic sustine. Intuere
Christū innocentissimū, q̄ tristat pro peccatoribus. Si peccator es intuere re-
gem tuū, q̄ pro culpis tuis redimendis, tristis est supra modū. Noli frangi in ad-
uersis, hic sustine, hic uigila cū deo tuo, q̄ tristis est hodie usq; ad mortē, ut illi
subiectus sis & obnoxius, qui pro tua iniustitia tā acerba obprobria, uerbera,
& uulnera durissima, & mortē amarissimā, tui gratia patitur, ut pro tui delicti
mensura, sit in illo plagarum modus, ut tu exemplū habes patiendi æquo aīo
si iustus es, si autem es iniustus, discas pati disciplinā. Disciplina enim pacis nr̄e
super eum cuius liuore sanati sumus, ut longe ante propheta prædixerat.

¶ De ueritate passionis Christi.

Ominum nostrū Iesum Christum in passiōe sua doluisse tristatūq; fu-
d isse uerissime (ut secūdo loco pmissum est) ostēsurus, q̄d dolor sit, q̄d
ue tristitia, & unde pueniāt declarabo. Sic. n. tristē eius aīam & amarif-
sime tristē usq; ad mortē fuisse apte uidere licebit. Sic eius doloribus cōpatiē-
tes, ad uigilandū cū illo & sustinendū erimus prōptiores. Inter dolorē & tristi-
tiam hoc interest, q̄d dolor sensum, tristitia mentē solet afficere. Dolorē q̄ pœ-
na, cruciatus, siue tormentū dicit, bruta agnoscunt, reformidāt, sustinēt iuita.

Tristitia non nisi homines & angeli affici possunt. Doloris causę sunt obiectũ
 siue res de sua natura sensui disconueniens, sensus disconuenientiam refugiens C
 horum approximatıo mutua, & quasi impressio in sensu recepta quę horum
 approximatione consurgit, hæc declaremus exemplo. Cauterio uel ferro si sa
 nandum est animal, cādens ferrũ carni sanandę horridũ est, & disconueniens
 secundum naturę rōnem. Non est. n. ferrum conseruans, augens uel faciēs car
 nem sed macerans. Et ignis carni adaetus illā nō conseruat, sed consumit. Obie
 ctum igit hoc, carni (iuxta suā cōplexionē) non conuenit, licet infirmę reme
 diũ afferat. Animalis sanandi oculus, omnisq; sensus exterior hmōi instrumen
 tum formidat & horret. Approximat minister ferrum sanandę carni, ligatur
 inter hæc arcatur ue animal, ne possit aufugere. Vritur, dolet, ingemit, mugit
 uociferat. Doloris itaq; causę sic se habent. Terribilē uisu speciem oculus re
 fugit. Inconcinna uox auribus molesta est, Foetidus odor naribus detestabilis,
 Amaros uel insipidos cibos palatum infestat. Aspera, pungentia, lacerantia ta
 ctui disconueniunt. Singuli sensus hæc refugiūt singula. Iccirco si deforme of
 fertur oculis. Si impletur horrifona uoce uel spiritu auris, Os si cōpleatur ama
 ro, Duris si tactus afficitur, dolet aīal. D Hic porro dolor realis dicitur, a rebus
 nancq; extrinsecis quę sensum exteriorem uexāt sumit initium. Est alijs dolor
 imaginatus, eisdem a fontibus scatens, sed non eodem modo se habentibus, qā
 tm̄ per imaginationem hmōi rerum displicentium approximatıo, & impřssio
 concipiuntur interius, exterius uero non sentiuntur. Exemplo & hoc declare
 mus, Dormiens q se p̄cipitari somniat, igni uel alteri p̄cænę damnari, sæpe ui
 sus est non dolere tm̄, sed flere amarissime, uariisq; modis & motibus agitari.
 Quare ita? Nempe quia uirtuti imaginatiuę dormientis occurrunt similitudi
 nes rerum disconuenientium dudum in memoria reseruata, quę dum p̄ illas
 species preferuntur somnians applicari ea sibi existimans, imaginatam hēt im
 pressionē. Vnde fit ut ex re non uera id est non existente extra animam, hō ue
 re agitet & doleat, & adeo uere ut doloris nimietatē nō ferēs excitet a somno.
 & anxiet̄ uigilās, nil patiēs nisi qd somno pati sibi uisus est. Sic dolēt uigilātes
 dū existimāt uidere inimicū procul ueniētē, q uere inimicus nō est. Sic ouis pa
 uore & mœrore cōficiť, Si arietem ad se ueniētē uideat lupina pelle uestitū.

¶ De primo dolore Christi ante passionem uero

licet imaginario.

Vorsum hæc? Vt hęc catholicam ueritatem plenius intelligamus. Ho
 q die Christus ante passionem uere doluit, imaginatione pariente dolo E
 rem, Passionem autem secundum rem inchoari a ludę osculo existi
 mo. Fuit nancq; Christus uerus homo, habuit ergo ueros quinq; sensus in cor
 pore exterius, habuit & imaginatiuā uirtutē interius. Quę ergo sunt humanis
 sensibus contraria, illos ue ledentia, etiā Christi sensus ledere poterāt. Qñcūq;
 uero sensitiuę hoīs parti p̄ imaginationē approximant, & iprimunt aduersa F
 eū dolere necesse est, in cui; imaginatiua uirtute fit iste cōkurs. Hic uerissime
 Matthei, Marciq; testimonio cōstat, oraturū in horto dñm Iesū, cepisse tedere
 pauere & mœstū esse, qā scilicet studiosissime sue uirtuti estimatiue mēs seria

tim ostendebat passionis angustias, ut Lucas aperte eo loco demonstrat quo dicit, Et factus est in agonia sudor eius ut guttæ sanguinis cadentis in terram. Agonia quippe ab agendo est dicta, uel ab agone certaminis loco, quod usque hodie Romæ nomē seruat. Vt igitur qui in agone certaturi erant meditabantur certaminum uarietates, instrumenta ad certandum accommodata cōgrebāt. examinabātque. Ita rex sapiētissimus cū diabolo & iudaica pfidia certaturus, antequam intraret agonē prudētissime examinauit singula sui certaminis instrumenta, & per imaginationē expreſſa est illa, quæ sanctissimū corpus proxime scēdatura & laniatura p̄nouerat, hæc autē imaginata, erant suis sensibus ne dum infesta, sed horrida. Discutiamus singula. Os p̄ditoriū ori ueritatis, seruales funes manibus liberatricibus, uoces horrifonæ benignis auribus, attractus tumultuosi pacis & uenustatis pedibus quæ maxime discordabāt. Annæ supbia & maligna interrogatio, modestiæ fonti, uilis percussio atque seruilis, horrore erant regi pacifico. Impatoris uultū in quē angeli respicere desyderāt, per derisionē uelari, cōspui, cēdi, erat om̄i scēditate indignius. Caput totius gloriæ nr̄æ decus amplissimū spinis coronari. Corpus pudicissimū & purissimū, corpus creata om̄i maiestate sublimius, ad opprobria uestiri coccinea & purpurea ueste, nudari in publico, flagellis cēdi, plusquam dici possit erat indignū, lustritiā torrens accusari, & ad turpissimā mortē a p̄ditissimis ip̄eti, dānari, adiudicari, addici erat detestabilissimū. Hominem tot poenis, opprobriis, uerberibus, uigiliis confectū & lacerū, cruce onerari, erat acerbissimū. Preter om̄em morē, p̄ter om̄em humanitatē, imo per om̄em feritatē manus quæ cruci etiā per rationē supplicii funibus alligandæ fuerāt clauis cōfigi. Pedes quæ sola colligatiōe, grossiusculique fortasse ligni submissiōe reliquū corporis in cruce sustētare debuerāt, uno clauo simul configi, omnem doloris modum superabat. Quis imagnetur se talia pati sine dolore? Quis cogitet proprium corpus per omnes sensus affligi, per om̄es partes laniari flagellis, manus pedesque in quibus ob neruorum copiam magis uiget sensus, lacerari clauis, & in tantis angustis aceto & felle potari, indeque om̄es poenas quas enarraui recrudescere imagnetur, & non doleat.

¶ De ratione sudoris dñi Iesu dum in agonia positus oraret in horto.

Aec fuit agonia fratres in qua factus est pro nobis dñs Iesus dum tertio
 h ad patrē orauit in horto. Ne miremur igitur si factus est tūc sudor eius ut guttæ sanguinis cadentis in terrā. Si quis uero dixerit hanc agoniā seu poenarū imaginationē, non potuisse uehementē asferre dolorem, quoniā tūc carnem nulla ex parte lædebant, sed imaginatione sola uersabantur in mente & non esse prudētis nō ueris malis multū affligi. Meminerit iste sepe imaginationē ueros & magnos effectus efficere. Meminerit multa prius nō uera, imaginationē sepe uera fecisse. Meminerit hanc redēptoris imaginationē fuisse uerissimā atque certissimā. Nō enim imaginabatur Iesus in agonia cōstitutus iam penas sentire sed imminere de proximo. Quod erat uerissimū, sibi que a deo certissimū, ut eas nō minus uideret mēte quam postea sensibus expreſsus est. Videmus media hyeme quæ admoventur eculeo seminudos solo eius aspectu, solā ue propinquitate nondum alligatos sudare, præsertim faciem & frontem. Vnde quæso illis est sudor?
 Non

Non nisi ex poena interius mente concepta. Quæ quæto est atrocior, tanto intus dolor æcerbior, extra sudor copiosior adducit. Nimius namque pauidus strinxit corpus, & quasi de compressa spongia humorẽ ad exteriora deducit. Spirituũ in super agitatione, ad corporis superiora humorẽ trahit, dum spiritus eo loci sua leuitate ferunt. Vnde faciem maxime sudare compellunt hi quibus acerbæ imminent poenæ. Dominus itaque Iesus sua agonia uere fuit dolore affectus interius. Quia poenas ut proxime future erant, sibi imminere cognouit, & diu mente reuoluit. Vnde præ angustia adeo profuse sudauit, quod sudor ad terram usque perfluxit. Sed quomodo tinctus est sudor colore sanguineo? Christus nascens ex uirgine assumpsit omnes humanas passiones, harum in poenis imminentibus pauidus est una. In hac igitur agonia (teste Marco) pauidus incepit, At in pauore sanguis recurrit ad cor, unde pallent qui paudent. In sui igitur pauoris motu cor sanguinem retraxerat, quod mox feruore charitatis confortatum sanguinem remisit ad cutem. Pauor itaque corpus strinxit. Vnde compressione spirituũ sudorem corpus emisit. Confortatio uero mox subsecuta sanguinem usque ad sanguinis cutem uigorosissime remeare fecit. Ita sudor aliquid intercutanei sanguinis sibi commiscuit, unde tinctus est, & quasi sanguinis colorẽ accepit. Quare non dixit euangelista Christum sudasse sanguinem, sed sudorem eius factum ut guttæ sanguinis narrat.

¶ De dolore Iesu in passione iam positi.

In poenis proxime imminentes domino Iesu (ut ostendimus) tantum doloris attulerunt, ut in agonia passionem antecedente, per angustia quasi guttas sanguinis profuse sudauerit, quod putamus afflictionis & doloris eidem intulisse iam ad motas. Certe ubi sola dolorum poenarum uel cogitatio uerum dolorẽ & pergrande parit, dolores ipsi & cruciatus membrum adacti, plus longe acerbitalis habebunt. Quis magister intuens se à discipulo perditum, & uenundatum pauca pecunia, non crucietur acerrime? Quis dominus se per osculum serui proditoris foetidi ac detestabilis inimicis alligandum dari, sine immenso dolore uideri possit? Quis preceptor uidens discipulos dissipari mœstos, amicos aufugere pauidos, se ipsum inter inimicos deferri armatos, ab inuidis & stolidis turbis capi, ligari, trahi sentiens non doleat supra modum? Quis innocens sed ad iudicem trahi non legitimum, non affectu iustitiæ de causa cognoscentem, nullo iure, nullo ordine examinantem, sine magno ac acerbissimo dolore ferre possit? Quis causa nondum cognita, iam punitus in faciem manu serui caesus dolorẽ non sentiat? & hætenus minima. Adice Caiphe quasi iudicis à iure dati iniquitatẽ, assessorum, scribarum. scilicet & phariseorum impietatẽ, accusatorum calumnias, testium falsitatẽ, puerum conciliũ, iudiciũ sceleratum, ministrorum crudelitatem, noctem in somnẽ, clamorẽ inconditum, derisiones indignas, sputa foeda colaphos impetuosos. Adiuge per eadem causam corruptore alienigena, superbo, auaro ambizioso, meticuloso, toties repetitum iudiciũ, horribilas uoces ad crucem petentium, remissionem ad Herodem iudicem nouum, & per insolentem regem remissionem ad Pilatum metu saeuientem. Adde despectum indignum, uerbera per mortem redimenda frustra illata, coronam spineam in derisum impositam capiti. Adde mortis sententiam, crucis gestationem, nudationem, manuum perforationem, pedum lacerationem, potum fellis amarissimum. Inter tot poenarum iniurias fuisset saltem aliquis consolator. Adde blasphemias & uerba spurcissima, ferinam rabiẽ

DE PASSIONE DOMINI

pre se ferentia. Quis urgentissimū dolorē talibus & tantis in malis nō sentiat? Verū est dñe Iesu qđ ppheta tuus longe ante pdixerat. Non est sanitas in carne mea. Perit fuga a me, & non est q ad ferendū auxiliū regat aīam meam. Proximi mei aduersum me steterunt, & uim faciebant q qrebant aīam meam. Quesiui q simul contristaret, & non fuit, q cōsolaret, & nō inueni. Ver^o ergo fuit dolor tuus, à Iudæ osculo usq; ad tuā mortem dñe Iesu. Qñ præ dolore nimio moribundus, iāq; antea hoīm auxilio destitutus patri spiritū commenda sti, & exhausto omni uigore tuo nimietate poenarū dixisti. Consumatum est.

¶ De tristitia & causis eius in genere.

Vnc de tristitia dñi Iesu dicere restat, sed de ea prius in genere differamus, unde nascat & in qua hoīs parte sedē habeat declarando. Sic. n. saluatorē nostrū q maxime contristatū fuisse uerissimēq; dixisse intelligemus. Tristis est aīa mea usq; ad mortē. Tristitiā efficiunt tria hęc. Voluntas id esse nō uolens unde tristat. Causa uoluntate potētiōr id efficiens, qđ uoluntas (si posset fieri) phiberet. Ratio p̄cipiens id esse qđ nolebat. Si ex tribus his unū qđlibet detractū fuerit, tristitia pcul abibit. Muta pposito & qđ nolebas fieri iā uolito, non tristaberis. Si audieris consumatū id esse unde tristatus fuisses, si in pposito pstitisses. Nolente nēpe te Socratē perire ueneno, ideo tristaris qā cicutę potione illū extinctū intelligis. At q uoluerūt illū sic obire mortē ea audita lætati sunt. Qui neq; uoluerūt neq; noluerunt Socratē mori, eius audito ueneno neq; tristitia neq; lætitia affecti sunt. Qua in re satis constat a uoluntate tristitiā lætitiā ue p̄dire potissime. Quis aut uoluntas in pposito nolendi p̄maneat, Si qđ noluit nō eueniat, non tristabit q nolebat. Non. n. tristat pater q mortē filii non uult, Si filius euadat egritudinē, sed gaudet q filius sup uiuit, qā illū supstitem uoluit. Si item uoluntas in nolēdo p̄sistat, & causa potētiōr nolitū efficiat, ratio uero effectū non p̄cipiat, nulla seq̄tur tristitia. Nō. n. tristamur penitus incognitis. Nūc qm nolle est prima causa tristitię, et Christ^o oblatus est qā ipse uoluit erit op̄p̄ciū intelligere quō in passiōe tristis esse potuerit. Nolle sicut & uelle aliqd, pluribus modis pōt euenire, & n. aliqd oīno uolum⁹. i. nulla admixta nolitione, ut sanitatē uel fcelicitatē. Ecōtra aliqd oīno nolumus. i. nulla admixta uolitione ut morbū uel miserā. Volum⁹ itē aliqd nō oīno, sed cū admixta nolitione, ut uult qs in tēpestare seminaufragus merces eiicere, ne demergat nauis, ipse ne pereat. Vult inq; perire merces, qā se p̄ire nō uult. At si se nauē & merces saluare posset sine iactura, nollet merces in mare demergi. Refugit itē aliqs rem gratā accipe desyderio gratioris, quā timet amittere, uel assequi sperat. Vt hydropicus potū refugit, sitim eligit, qā mauult diutius sitire cū uita q non sitire cū morte. Si uitā spernat, potū eliget. Nolle hydropicum accipere potum pendet ex uolita uita. Quæ oīno uolumus. i. nulla nolitione cōmixta, Si eueniant, si adsint, semp lætitiā pariunt, Si absint tristitiā adducunt. Quæ oīno nolumus. i. nulla uolitione cōmixta, Si occurrant tristitiā, Si absint lætitiā adducūt. Quæ uolumus aliqua nolitiōe cōmixta, tristitiā pariūt qñ cōtingūt. Quæ itē refugimus, qā aliud magis placet, quis nō eueniāt, tristitiæ tñ uia parent. Hęc exēplis manifestemus, Scire oēs uolum⁹ oīno.

Ignorantiā

Ignorantiā e contra penitus recusamus, Nemo est q' didicisse aliqd non lætet. Contra nemo est quē sua ignorātia detecta uel cogitata nō contristat. Sanari cauterio, ferro uel pharmaco uolumus, qā nolumus egritudinē, sine mœstitia nec pharmacū, nec ferrū, nec cauteriū exp̄lemur, q̄tūlibet ad illa excipiēda sit animus confirmatus. Potū nō uult hydropicus ut sanetur & uiuat, sustinet sitim & non bibit cū aliqua tristitia. Prima igitur (ut ita dixerim) uolitio. Si eueniat, qd est uolitū semp habet lētiā sociatā, tristitiā nunq̄. Contra prima nolitio pro nolito cōtingenti semp parit tristitiā sine lētia. Tertio loco adducta uolitio causam dat tristitię, cui lētia sociari pōt. Facit idē quarto loco recēlita nolitio. Est ergo aliqd uolitū pro cuius euentu tristari nō possumus. Est item aliqd uolitū cuius tristamur aduentu, qm̄ est nolito sociatū, cuius est uiā parere tristitię. Volūtas cuius hęc sunt opationes, qm̄ in regno aīę regina est imperās uiribus, & carnis affectus quasi sub iugo seruitutis, rōne cōtinēs, ad oēs animi ac corpis partes debet intēdere, & p̄ oib⁹ uigilare. Quia frustra uigilat familia cuius p̄r est negligēs. Frustra statioēs custodit miles, cuius impator est somnolētus. Frustra ciues stant p̄ muris, q̄rū princeps sopore & incuria obrutus est. Vnde uerissime dixit p̄pheta. Nisi dñs ædificauerit domū, inuanū laborauerunt q̄ ædificant eā. Nisi dñs custodierit ciuitatē, frustra uigilat q̄ custodit eā. Propterea Paulus apostolus qbus p̄erat sapientibus, & insipiētibus debitorē se p̄fitebat, flebat cū flentibus, gaudētibus congaudebat. Sic igit̄ bñ se habeat bñ instituta hoīs uoluntas necesse est, ut suę aīę partibus assistat, & simul cū illis opetur. Absit p̄pterea stoicorū stulta indolentia, quā oīs cōfutat exp̄ientia. Vt. n. sensus discōuenientis approximatiōe indolens esse nō pōt. Ita bñ institutā uoluntatē sensitiuę aīę cōpati necesse est, nisi q̄s extra se rapiat̄ in extasim, uel adeo sit infania furiosus, ut uoluntas a sensibus sit penitus aliena. Quorū alterū ualde cōtēplatiuis, alterū solis desperatis, rabiē ue cōfectis, pōt euenire, illis gratię bñficio, istis mentis uitio. At q̄ extra se ipsos nō sunt, q̄ magis bonitate uel sapientia p̄stant, uerius uolūtātē sensibus, & eorū affectib⁹ assistentē cōpatiētē, sensuq̄ doloris tristē habere necesse est. Et si cōtēdas iuisse apostolos gaudētes a cōspectu cōciliū, qm̄ digni habiti sunt pro noīe Iesu contumeliā pati, Beatus nēpe Andreas securus & gaudēs ibat ad crucē, & populū orabat ne impediret passionē eius. Sed & multi martyres inter tormēta securi derisere tortores. Memēto q̄ iā diximus, & nō eris ambiguus. Qñ euenit aliqd uolitū pēdēs ex nolito pōt simul cū tristitia mens affici lētia. Tristat. n. pro nolito añcedēte, gaudet pro consequente uolito. Mercator tēpestare iactatus prōptus abiicit merces, lætus q̄ earū damno fit saluus, & tñ est mœstus q̄ in tanti discriminis articulū adductus est, Apostoli & martyres alacres in pœnis corpus dedere cruciatibus, læti de cōseruata innocentia, tristes de p̄sequentū crudelitate atq̄ p̄fidia, & in p̄pria pœna nō sine angustia, sed sine formidine durant. Hinc est q̄ dñs Iesus filias Ierusalē illi⁹ pœnas nō flere, sed p̄ sibi ipsis iminētib⁹ malis hortat̄ ad lachrymas. Certe q̄to q̄s sublimiori loco cōstituit̄, tāto ei facultas est amplior. Diximus uolūtātē in regno aīę esse reginā, decet igit̄ illā plus q̄ ceteras aīę uires uarietas facultatū. Certū est p̄pterea partes aīalium

DE PASSIONE DOMINI

quadā inter se ligatura harmonica potiri, & amicitia naturali esse societas, q̄
P prāter rōnis imperiū, membrū membro gaudēti cōgaudet, dolenti cōdolet,
 periclitanti est auxilio, & defensionī libēter assistit. Profecto si q̄s pedē doleat
 compatitur non solū tibia, crus, & femur, sed manus & caput, & nimio dolore
 pedū reliquas partes corporis cōfici, podagra testimonio est, offert se nescio
 quō nullo tñ rationis imperio, manus p̄ capite defensando, & ambulās in te-
 nebris, man⁹ ante mittit ad iter explorādū ut caput saluet, & reliqua corporis
 membra cōsistāt. Nō minus rex debet saluti populi cōsulere, q̄ populus cordi
 salutē regis habere. Volūtas igitur suis sensibus præsides, & animæ sensitiue
 uirtutibus imperans, qm̄ secūdū naturā est illis amore sociata. Vt natura est, i.
 naturalis pars ratiōis in homine, q̄ uniuersæ hoīs partes illi sunt magis obser-
 quentes, hæc magis de eis habet rationem. Quare ut illis cōnexa est, si sensus
 doleat, nō caret uolūtas angustia. Inter hæc tñ uolūtas qm̄ libera est, & dñā
 nostrarū uiriū, nō ad sēsum solū aspiciēs, quē hēt pedissequū, se uertit ad intel-
 lectū, quē habet fratrē, conregē & cōsiliariū, & nonnunq̄ ob id q̄ sensus uere
 dolet, q̄a percipit disconueniēs, Intellectus sublimiora penetrās, uidet id esse
 cōueniēs, & cōsultat uoluntati prosequi oportere, qd̄ sensus conatur effugere.
 Volūtas uero quasi rex sapiēs, mai⁹ bonū minori p̄ponēs, iubet sensum pati.
 & uolūtas doleat cōpati illi. Vult nihilominus hęc ipsa uolūtas & passionē
 sensus, & suā compassionē, unde sciēs ac prudēs uadit ad pōenas. Ideo læta q̄a
 p̄ tristitiā minorē maiorē euadit. Nō est igit̄ læta de dolore sens⁹, nō de sua cō-
Q passionē uel tristitia, sed de p̄fectiōe cōq̄sita uel cōseruata, deq̄ euasiōe maioris
 tristitię gloriā. Igit̄ martyres & sancti apostoli, ac ipse dñs Ies⁹ Christus uolū-
 tatis sue naturali motu de sēsu cōnexiōe nascēte, tristes erāt in pōenis, q̄ impio
 uolūtatis lætabāt nō de pōena q̄ intellect⁹ cōsuluerat excipiēdā, sed de cōserua-
 tione. (ta iusticia.
 ¶ De dñi Iesu Christi tristitia a cena ultima usq̄
 ad finem orationis in horto.

Vnc ad rem de qua agebamus ad tristitiā dico quā dñs in passione su-
n stinuit declarandā uertat̄ oratio. Dñs Iesus hodie uere tristatus est p̄
 doloribus suis imaginatione causatis, ante passionem, i. a cena ultima
R usq̄ ad finē orōnis in horto. Longe uero acerbius in passione, p̄ doloribus
 sensatis tristatus est. Hanc ueritatē satis copiose cōprobatā illius ipsius testimo-
 nio tenere possumus, imo debemus. Quia deus oīpotens est, & hō sanctus &
 iustus, pōenasq̄ p̄ oēs sensus expertus, in causa sciētix attestat̄ suæ tristitię, di-
 cens, Tristis est aīa mea usq̄ ad mortē; sed o uiri sustinete hic & uigilate me cū
 Reuoluite mente q̄ supra narrauimus. Cui cogitationes occurrūt dolorū &
 malorū imminētū. Sicut esse non pōt sine pauore & dolore, ita moerore ac tri-
 stitia non est uacuuus. Dñs Iesus passionē noluit, Passionē dico, angustias, lēsio-
 nes uerberū, uulnerū acerbitates, impropria post crucē, q̄ oīa ab osculo lude
S usq̄ ad mortis articulū supportauit. Sed qd̄ ais? Dico iterū, Dñs Iesus passio-
 nem noluit. Erras in fide, Errarē nisi sic cōfirmarē. Dico tertio, Dñs Iesus passi-
T onem noluit. Et ne me putes a fide catholica deuiū, declaro sententiā. Fuerūt
 in Christo duę uolūtates, Vna rōnalis & creata, q̄ erat aīę intellectiue potētia.
 Alia ue

Alia uero rō p̄ essentiā increata, q̄ dicit̄ & est deus. Hęc qm̄ increata, æterna, infinita est, incomphensibilē, impassibilēq; esse negare nō possumus. Secūdu hāc dñs Iesus tristatus nō est, neq; tritari potuit unq̄. Quia rōne nemo patit̄. Huic nil resistere pōt, nil euenire qd̄ nolit. Et si q̄ sonāt autoritates dñm Iesum mortē uoluisse sine tristitia secūdu hāc illas intelligamus. At si de uoluntate quā Christū habuisse primo loco diximus sermo sit q̄. s. creata est potētia aīæ intellectiue. Qm̄ hęc naturę lege sensibus primo motu copulata est. Vnde sine uitio mors & uulnera sunt (teste philosopho) tristitia forti. Sicinq̄ accipiēdo Christi uolūtātē creatā ut natura est, i. ut lege naturę est amoris (nescio cui⁹) uinculo sensibus copulata, mori recusauit, & hac rōne Christus usq; ad mortē tristatus est. Tristis inq̄ fuit à fine cœnæ qusq; durauit in uita mortali. Quo usq; inq̄ uoce magna clamans expirauit. Hac certe rōne nō solū mortē noluit, sed pœnas oēs euadere uoluisset, & ter orauit ne calicē passionis ebiberet. Sūt q̄ existimēt hāc orōnem nō rōnis et uolūtatis motu, sed sensus formidine factā qd̄ ego nō satis intelligo. Non. n. fuit inter Christi sensus & uolūtatem pugna uel discordia. Qm̄ hęc uel a peccato fiūt, uel peccata sunt. Christus aut̄ qm̄ si ne peccato fuit, & natura iustus, nō habuit legē in mēbris repugnantē legi mētis suæ, sed p̄ naturę rectā lineā sensus eius ad sensibilia se ferebāt, & uoluntas p̄ naturę ordine recto moderabat̄ eosdē, illisq; sese eodē naturę ordine accōmodabat. Neq; tñ negauerimus nolēdi mortē principiū a sensibus dñi nostri Iesu Christi, pcessisse, sed fuisse solis in sensibus uel contra uolūtātē uel nullo modo in uoluntate ne cōcedamus. Fuit certe Christus dñs ut deus, sic & hō cōsumatissimus. Quare sicut cæteris in hoībus, in eo locū & opationē habuit humana uolūtas, quā qm̄ patiente sensu, simul pati est necessariū, Christus p̄ uolūtātē humanā orādo uoluit mortē euadere secūdu naturalē motū uoluntatis cōpatiētis sensitiuæ uirtuti, cui tāta mala horrori erāt nō īmerito. Hinc est q̄ in orōne nō dixit dñs Iesus Christus nō ut existimo uel sentio, sed nō ut uolo. Voluit igit̄ calicē passionis trāfferri, sed primo uolūtatis motu q̄ nemo peccat, & hic motus nolitionis sufficit ad tristitiā. Qm̄ mors & uulnera tristitia forti, q̄ tñ sustinet illa spontaneus & ea p̄ uirtute libere uult. Est & alia ratio siue modus uerā ostēdens, ppositionē totiēns repetitā. Christus mortē noluit. Sustinete q̄so & aīo mecū uigilate, & ad tristitię dñi Iesu ueritatē plene cognoscēdā q̄ dicā audire ne pigeat. Diximus paulo ante, aliqd̄ esse uolitū cōmixta nolitione, & id seminaufragi abiiciētis merces exēplo palā fecimus. Instar naufragiū patiētis uoluit dñs Iesus mortē ppriā, q̄a noluit perire genus humanū, at si depditionis huius piculū abfuisset Christus mortē noluisset. Quod aut̄ est uolitū ex nolito, nolitū cēseri debet, q̄a si abesset nolitū qd̄ eius emendādi gratia eligit naufragus sine dubio reprobaret. Ita p̄ oīa si absit piculū humanæ pditiōnis nec mori uolet dñs Iesus nec pœnā pati. Cōstat igit̄ uolūtātē Christi secūdu libertatē mortē noluisse. Si aliter fieri potuisset. At q̄a nō potuit, q̄a de⁹ id fore decreuerat, semp̄ orādo cōdusit. Nō mea uolūtas naturalis motus, & sensui cōpatientis, nō mea uolūtas libera admixta cū nolito hoīm naufragio. Sed tua fiat, quæ potentior, rector & sanctior est, & naufragū hominē ne demer-

V

DE PASSIONE DOMINI

gatur & pereat saluare constituit, & in portū æternę felicitatis adducere.

¶ Soluuntur difficultates q̄ Christum pati noluisse confirmare uidentur.

- I autē quęras & instes nōne uolūtas Christi creata plene pfecteq; obrē
 s pabat increatę uolūtati. i. deo. Sicut de sensib⁹ affirmasti? Obrēpabat
 qdē. At uolūtas increata uoluit Christū pati sine oī nolitione cōmixta,
 ergo & uolūtas Christi creata idē uelle debuit, & si noluit peccauit. Hic ergo
 dicere possem uolūtate increatā passionē Christi uoluisse nolitione cōmixta.
 Voluit. n. pati Christū, q̄a noluit perire genus humanū. Sic nēpe deus dilexit
 mūdū ut filiū suū unigenitū daret, ut oīs q̄ credit in illū nō pereat, sed habeat
 X uitā æternā. Quasi dicat apostolus, q̄a credētes perire noluit, uoluit filiū mori.
 Sed statim urgebis & dices. Ergo & uolūtas increata tristata est, q̄a euenit uo
 litū ex nolito pēdens. Respōdeo q̄ dicta sunt de causanda tristitia, uolūtate in
 creatā coartare nō posse. Qm̄ pati illa non pōt. Hęc insup (ut sic dicā) nolitio
 añcedens est, nō cōsequens uel efficax, de q̄bus hic dicere nō est locus, nisi q̄
 añcedens nolitio tristitiā nō adducit. Sed aliter planius ac aptius respōdem⁹.
 Humanę uolūtatis amplitudo deliberandi q̄ facultas, q̄ de oī intelligibili secū
 dum oēm rōnem intelligēdi decernit ut uult, facit illā existimari multiplicē &
 diuisā, modoq; supiorē, modo inferiorem portionē uocitari, q̄ tñ uolūtatis
 partēs nō sunt. Qm̄ illa simplex est, & penitus indiuisibilis, Sed sunt uarietates
 Y opationū, & modorū secundū q̄s uolūtas opatur. Nā qñ fert in deū portio su
 perior nūcupat, & qdē proprie. Adhuc qñ fert ad creaturas ut ordinatas ad
 deū, uel ut cognititas in creatoris essentia, dicitur portio supior, sed minus pprie.
 Qñ uero fert ad creaturas, ut ad inuicē ordinatas, & ut lumine naturali cogni
 tas, portio inferior nūcupat. Igīt diuisio uolūtatis in supiorē portionē, & infe
 riorē, non est diuisio secundū substantiā, sed secundū opationē in uolēte rece
 ptam. Hęc duo officia (ut ita dixerim) sunt qdē in oī creata uolūtate, sed maxie
 in uolūtate aię Christi pfluxerunt, Cuius intellectus uerbū dei. i. diuinā essen
 tiā in filii supposito semp aspexit, & in illo q̄ nouit uelle deum, uoluit humana
 Christi uolūtas & amauit. Hęc porro nō minus in pprio genere rōnis creatę
 Z uigore dignoscere potuit, & uelle dñs Iesus Christus. Igīt si loqmur de passio
 ne uolita uel accepta secundū portionē supiorē. i. ut ostensam in uerbo, uel ut
 ordinatā ad diuinā uoluntatē. Christus eā simpliciter & semp sine oī nolitiōe
 admixta uoluisse credēdus est. Ideoq; secundū portionē supiorē de passione
 tristis nō fuit, neq; esse potuit. At si passionē intueat dñs Iesus secundū portio
 nem inferiorē. i. ut cognitā in pprio gñe, & in ordine ad creaturas tm̄. Quia il
 lam uidebat discōuenientem sue uitę creatę, suis sensibus asperrimā, sueq; hu
 manitati acerbissimā. Insup q̄a cogitabat illā ex nolito sibi tollerandā. s. ex pec
 catis hoīm, q̄ ut mala sunt fieri noluiisset. Quia sciebat nō necessitatē oīno ine
 uitabili redēptionē peccatorū p ipsius passionē fieri, motu naturali uoluntatis
 eam noluit. Etiā motu libero noluit eandē, nō simpliciter, sed sub cōditione. i. si
 peccata hoīm non fuissent, uel si pro hoīe redimendo aliter satisfieri decreuif
 set. Nunc qm̄ ex cōditione locū non habente nihil effici pōt, & adductę cōditi
 ones erant penitus impossibiles. Peccata. n. iam pterierant sine numero multa

nimis, & qđ factū est nequit infectū fieri. Deus etiā q̄ stabilis manens dat cui
 cta moueri, decretā satisfaciendi formulā ut non decretā habere nolebat, ne
 dixerim non poterat, uoluntas Christi creata p̄ suas conditiones agitari qđem
 potuit, sed non conuelli, non mutari. Itaq̄ in create uolūtati cui se ab initio cō
 posuerat semp̄ adhæsit. Sicq̄ nullatenus in dño Iesu Christo increata, & crea
 ta uoluntas fuere discordes. Quare orans in horto semp̄ dixit, Pater si possibi
 le est, uel si fieri pōt. s. q̄ nullus hoīm peccauerit unq̄, uel q̄ pro redimēdis hoī
 bus ego nō moriar, transfer calicē hūc, hanc p̄ccnarū acerbitatē, & durissimā
 mortē a me, ab hoīe quē ego gero mortalē. Sed q̄ illę cōditiones sunt ipossi
 biles, neq̄. n. q̄ facta sunt infecta fieri queunt. Non qđ ego hō p̄ meā humani
 tatē uolo, sed qđ tu deus uis, id fiat. Et ego pater crucis passionē nō respuo, uel
 p̄pter illā sum tristis, ut a te decretā, sed ut meę humanitati incōmodā, duram
 & supra modū acerbā. Scio pater q̄ tu calicē hunc amarissimū me portare nō
 iussisses, neq̄ uoluisses, nisi hō peccasset, & p̄ tuā misericordiā illū a p̄ccna libe
 rare, p̄ tuā uero iustitiā pro eius culpa satisfieri cōstituissem, p̄ summā uero bo
 nitatē tuā non a pura creatura satisfactionē accipe cōstituissem, ne illi hō ut tibi
 uideret obnoxius. Tristis est igit̄ aīa mea usq̄ ad mortē, Vt uoluisti pater de⁹,
 Sustinete hic & uigilate mecū filioli, nihil mihi in mūdo est reliquū, nisi labor
 & dolor, oī iucunditati meę mortalitatis finis imponit̄. De cetero oīa nīhi du
 ra, dira, tristiaq̄ futura sunt. Vsq̄ ad mortē, usq̄ q̄ moriar. Sed & moriens ni
 hil cōsolatiōis habiturus sum. Verū erit mox illud p̄pheticū. Quesiui q̄ simul
 cōtristaret̄ & nō fuit. Cōsolantē me q̄siui & nō inueni. Fuerūt igit̄ hęc dñi sal
 uatoris uerba, q̄ pro nrī sermonis exordio sumpsimus, quasi p̄lagiū iminētis
 angustię. Vbi dñs discipulis ap̄it q̄ sit uerus dolor suorū sensuū, q̄ sit uera tri
 stitia suę animæ, quæ usq̄ ad mortē eius sine intermissione duratura sunt.

¶ De dolore sanctę matris domini instante passionis tempore
 ab imaginatione nascente.

Anctam Mariā matrē dñi ante filii sui passionē, p̄ duras imaginatiōes
 s hodie doluisse, ex his q̄ dicta sunt negari nō pōt, Quod. n. alicuius sen
 sibus approximatū discōuenit, hoc fortiter imaginatū dolorē parit, p̄
 fertim si de pximo sit, & cogitet̄ esse futurū. P̄ccnæ admouēdæ corp̄i filii, sen
 sibus matris nonne discōueniunt? Maledicta obprobria, blasphemię contra
 filiū, matris auribus nō concordant. Hęc uero fortiter fuerūt imaginata a san
 cta uirgine & de pximo futura filio unico certissime cognita, Quare ipsam
 dolore & amaritudine uere repleuerūt. Quę etem mater unicū filiū supplici
 is diris, & iniustis mox afficiendū, laniandū, p̄ singula mēbra excarnificandū, ne
 candūq̄ sciens, & diē tantorū malorū adesse cognoscens, atq̄ reputās, possit
 ad aliā imaginationē flectere? Vos o matres cogitate, si q̄ uestrū filiū languē
 tem, prima luce ferro secandū uel curādū cauterio nouerit, nonne p̄ angustia
 noctē ducit insomnē? Et tñ hęc sine iniuria cū pietate ad salutē filio imminēt.
 O matres Maria unicū filiū speciosum forma p̄ filiis hoīm, obsequētissimū
 & sapientissimū quo æterno patri optime cōplacuit, nouit q̄ primū cœnaue
 rit secū, & a cœna surrexerit, a discipulo tradendū inimicis, ligandū more la

DE PASSIONE DOMINI

tronis. Ad accusatorū tribunal, in eorūq; collegio adducendum & accusandū q̄ in iusto iudici iuste responderet, alapis in facie contundendū. Per inuidos & iniq̄s calūniatores, per falsos & subordinatos testes, pro cōuicto habendū. Per iniq̄s & inimicos iudices condēnandū. Per ipsos condemnatores corā extraneis iudicibus ad diuersa & aduersa subsellia multotiens circunducēdum, & accusandū. Multotiens morti turpissimæ & crudelissimæ adiudicari petendum. Contumeliis, obprobriis, sputis, uerberibus ante sententiā excrucandū spinis coronandū, crucifixū sitibundum, p̄cenis exhaustū, aceto myrrhato, seu cum felle mixto potandū, lacerū & plus q̄ dici possit doloribus plenū, sine ulla consolatione moriturū. Sciuit hæc oīa uirgo mater amātissima, mox in filiū unicū de monte inuidiæ, rabidæ, auaritiæq; rapacis p̄cipitari. Tantorū insup malorū numeros & modos filio suo instare ante coenā, in coena, & post coenā sancta mater mente reuoluit. Taliū imaginatione, tā dira, tā certa, piæ matres quō putabimus talē matrē non doluisse uehementer? Ego in ea id Hieremiæ completum existimo. Viderunt me desolatam, tota die moerore confectam.

¶ De ratione doloris matris dñi in cena legali & ultima filii sui.

Ersuasum hic habeamus sanctam Mariam matrē domini in ultima coena pro legis obseruantia cū filio suo coenauisse. Nēpe hoc exodi scriptura confirmat, ubi agnus per familias manducari iubetur paschatae. Si uero minor sit aīarum numerus, ut ad esum agni sufficere non possit, uicin⁹ ad coenā uocari mandat. Virgo mater familias quē ad esum agni sumere debuit potius q̄ filiū, agnū sine macula, agnū mundi peccata tollentē. Et qm̄ ad esum agni, numerus animarum, mater scilicet & filius tēperatissimi ambo erat exiguius, additi sunt Apostoli cōtinua familiaritate uicini, Sollicita igitur hæc iustissima mater de legalis agni apparatu, forte discipulos commonuit iterrogare, ubi eius filius, eorumq; magister & dñs libentius pascha perageret. At Iesus pientissimus filius inopem matrem studio parandæ coenæ leuare uolēs discipulos ad amicum qui pararet coenam destinauit, non ut matrē ab hac coena excluderet, in qua secundum legem primam discumbere oportebat, sed ut onere parandæ coenæ illam releuaret. Sciebat enim q̄ Maria circa unum tūc maxime necessariū, neq; minus anxium, erat occupata. In hac coena uidit Maria agnum pelle nudatū, assum, lacerum, deuoratum, figuram mente uoluebat & in filio figurato quid ea sibi uellet examinabat. Vidit filium discipulorū pedes lauante. Quō sine dolore Iudam lauari uidisse credemus turpissimū & molestissimum inimicū? Audiuit Iesum suam mortē, suā per discipulū p̄ditionē & discipulorū fugam p̄dicantem, q̄ licet matri iandudū certissime nota essent tñ audita & uisa dolorem attulerunt. Vidit filium abeuntem, non rediturum amplius in ciuitatem, nisi ligatum; & inimicis armis circumseptum quasi latronem ducendum ad iudiciū. Si a te o mater filium separari uideas, quem mox ad p̄cnam rapiendum intelligas, quis te torquebit dolor, si illum audias suas p̄cenas prædicantem, seq; illis præparantem & offerentem uideris, quo ille hæc ageret animosius tu acrius dolore torqueberis.

¶ De rōne dolorum matris dñi in cruce pendentis.

Idit hæc mater filiū in cruce pendentē, teste Ioanne. Audiuit eum cruci
fixores excusantē, latronē cōsolantē, se se matrē alloquentē, suas illi poe
nas ostendentē, uicariū pro se dantē. Audiuit siti laborantē. Vidit siti
bundo fel cū aceto porrigi in potū. Audiuit suā cōsumationē p̄sagientē, & in
ter poenas uoce magna clamantē. Vidit caput p̄ debilitate inclinantē. Agno
uit cruciatibus exhausto mortē imminētē, Morientis desolationē, & mortui
exanimationē aspexit. Putas ne hæc satis doloris attulisse Marię? Si nō credis
eā doluisse plus q̄ ego dicere possim, tuq; cogitare sufficias, maternos affectū
nescis, humanitatē penitus ignoras. Verū fuit in ea illud Hieremię. O uos oēs
qui transitis per uia, attēdite & uidete si est dolor similis sicut dolor meus.

¶ Sanctā dñi matrē in suo dolore uel tristitia non esse lamentatā.

Ed procul absint q̄ dicunt & p̄dicant Mariā uirginē matrē in morte fi
lii unguibus genas & digitis lacerasse capillos, planxisse collis mani
bus, pugnis castissima pectora cōtudisse, uoces q̄rulas ad crucifixores
& ad angelū Gabrielē, ad filiū uero & ad patrē uoces moeroris, mœstitiæ, de
solationis plenas edidisse. Absint q̄ dicunt illā filiū a passione uoluisse retrahe
re, Iudæos ne filiū suū crucifigerent supplicē orauisse, pro filii morte redimen
da uel potius uita seruāda se dare uoluisse, semianimē circuisse ciuitatē, synco
pi occupatā, & semi extinctā mœstitia p̄ uias, uicos, & uiarū cōpita cecidisse. Fa
ciunt hæc matres dolore & mœstitia sup̄atæ. Faciunt q̄ sui oblitæ & humanæ
cōditionis ignaræ, nō q̄d ratio suadet, sed ad q̄d impellit passio se cōuertunt.
Fuit q̄dē Maria dolore tristitiæq; repleta, sed nō uicta. Quare in sui filii passio
ne de nullo est lamentata, nil dixit, nil egit inconditū. Hęc tum rōnibus, tū euā
gelii autoritate mōstrantur apte. Excellēs dolor rōnem solet obnubilare, sicut
& magna gaudia mētē rapiūt. Maria in sui filii gñatione summe delectata est,
sed castissime. Fuit. n. gratia plena & spū sancto obūbrata, ne trāsitus sui puris
simi sanguinis ad loca gñationis aliqd subriperet rōni. Sic in parturitione & par
tu & post partū, nulla eā attigit sensus delectatio incōdita. Ergo & in filii mor
te summe tristata est, sed a tristitia non sup̄ata, imo p̄ gratiæ plenitudinē, in pu
dore uirgineo, & uenustate uiduali pseuerauit, nil dicens, nil faciens q̄d mētis
mutationē oñderit. Debuit sapiētissime matris dolor, & tristitia filii sapiētissi
mi afflictioibus non esse dissimilis. Sed dñs Iesus sicut ouis ad occisionē ductus
est, & quasi agnus corā tondente non apuit os suū, nunq̄ refugit, nunq̄ synco
pim passus, sed fortissime oēs poenas & mortē tulit. Cur igit̄ de matre ei⁹ hæc
eadē nō affirmabimus? Incōdite tristiū uoces, planctus, q̄rimonię nascunt̄, uel
ex ignorātia dū q̄d accidit fore nō existimauerūt. Vel ex iniquitate, dū plus que
sua sunt, q̄q̄ dei & pximi querūt. Vel ex pusillanimitate, dū suo incommodo
subueniri posse diffidūt. Vel ex impatiētia, dū nimis sunt delicati. Nihil horū
fuit in sancta uirgine. Ab instāti. n. cōceptiōis filii mater dñi qd futurū esset suo
partui plene intellexit. Et qd tādīu, tā certe p̄uiderat, eā decuit æq̄ aīo tollerare
ut aīa eius magnificaret dñm, & in deo saluari suo spirit⁹ eius firmissime pdu
raret. Non fuit sancta Maria p̄ iniquitatē a diuina uolūtate seiuncta, q̄ dixit. Ecce

DE PASSIONE DOMINI

ancilla dñi, fiat mihi secundū uerbū tuū. Quod uerbū non fuit de sola incarnatione, sed etiā de pfecta redēptione. Ergo secundū uerbū æterni patris uoluit Maria passionem cōmunis filii. Sicut locutus fuerat pater deus ad patres nros Abrahā, & semini eius in secula. Nō fuit in ea aliqua pusillanimitatis diffidentia. Dixerat. n. fecit mihi magna q̄ potens est. Et q̄ filiū per diuinitatē in illo manentē cognouit, & cōfidit cito resurgere, nō debuit ob breue mortis spacium diffidentia inditia demonstrare. Sciuit. n. q̄a pater fecit potentiā in brachio suo. i. in filio suo, in q̄ disperfit supbos Iudeos, mente. i. uolūtate cordis sui, corū. s. aīæ rōnalis, malitia obcæcata. Non fuit in sancta uirgine ob delicias impatentia, Portauerat. n. iugū ab adulescentia sua, Aufugerat cum infantulo Iesu, notuq; pagrauerat solitudines egypti. Vixerat de labore manū suarū. Doctrina & opibus filii didicerat incōmoda æq̄nimitate tollerare. Sciebat beatos esse q̄ persecutionē patiunt̄ ppter iustitiā, qm̄ ipsorū est regnū ccelorū. Et iā ipsa cantauerat, esurientes bonis esse replendos, & inanes diuites relinquēdos. De manibus igit̄ Iudeorū si filiū uel unico uerbo liberare potuisset, liberasset ne?

I An ignoras q̄ si filiū suū liberare aggressa fuisset, peccasset in deū? Diuinæ nanq; uoluntati agnitę repugnasset, & cōtra ppriā, pximorūq; salutē egisset. Quare nihil ad filii sui liberationē passiōis tpe aggressa fuisse uel aggredi uoluisse credēda est, nihilq; egisse uel dixisse qd̄ passionē phibere potuerit. Si igitur uoluit, ut & filius q̄ oblatuſ est qm̄ uoluit, stultū est dicere planxisse q̄ uoluit.

K Dolemus, tristamur pro his sepe q̄ uolum⁹, ut tristat̄ mercator merces in tēpestate piiciens. Ut mulier pariens dolet & languet, sed nō plangimus, nō lamentamur q̄ ipsi facimus, uel alios facere uolumus. Amaro qdē corde hec agimus, sed nō q̄rula uoce nisi simus infani. Gemit mulier in partu, nō plāgit. Vociferat̄ aut̄ qm̄ dolore uincit̄, at si p̄ uenustatē dolorē uincat, mugitū q̄q; retinebit. Scio locū ab autoritate negatiue sumptū nil oñdere. Sed ubi historia rē

L & psonas loquitur, q̄ reticent̄ habent̄ exclusa. Aliter. n. nō cōstaret plures a paucioribus frequenter plio pfligatos. Nā q̄a historia multos supatos refert, & a paucis illos uictos scribit. Si hic locus argumentationi nō sit a negatione sumēdus, si nō positū, ut exclusum nō habeat, dicere qs poterit multo plures fuisse uictores q̄ scribat historia? Quorsum hæc? Accipe. Vbi de mulieribus Christū ad passionē sequētibus Lucas loquitur, nullā de sancta dei matre uirgine facit mētionē. Dicit. n. euangelista. Seq̄bat̄ aut̄ eū multa turba uirorū & mulierū q̄ plangebāt & lamētabant̄ eū. Si inter has mulieres fuisset mater dñi illā non obmisisset euangelista. Nunq̄. n. legimus in euangelio matrē dñi p̄miscue nūcupatā. Et Ioannes cuius uerba suo loco declarabimus dicit, Stabat iuxta crucē Iesu mater eius, & soror matris eius. Si alio q̄ ad crucē loco p̄ oēm passionem Christi Mariā se cōtulisse. Si alibi q̄ illic, Si aliter q̄ stantē euāgelistę sciuisent, aliqs eorū uspiā id scripsisset. Sed meminerat Maria officii sui esse ab initio cōseruare oīa uerba hæc. i. uite Christi, mortis mysteria corde tenere securo, non rapi ad uoces incōditas, & motus nō sane matronæ. Et si contēdas uirginē afflictam his mulieribus intermixtā ab euangelista describi cū multis, id stare non posse ex his Christi ad mulieres uerbis ostendo. Dixit nanq; cōuersus ad illas.

Filię Ierusalē nolite flere sup me, sed sup uos ip̄as flete, & sup filios v̄ros. Quid
 quæso dicit aliud, nisi q̄a nō sum filius alicuius uestrū? ne flete super me, sed **M**
 super uos ip̄as flete, & sup filios uestros. Si mater eius mulieribus quas allo-
 quitur intermixta fuisset, nō erat cōsentaneū phibere illas flere sup se ipsum,
 & hortari ad lachrimas sup liberos proprios. Declarat hoc magis dum flendi
 rōnem adducit. Qm̄ ecce uenient dies, in q̄bus dicetur, beatæ steriles quæ nō
 genuerūt & ubera quæ nō lactauerūt. Hoc mater dñi nec de se dicere nec ali⁹
 de illa pōt affirmare, cuius uēter est beatus, cui⁹ fructus uentris est bñdictus,
 cui⁹ ubera sunt gloriosa. Quare uirgo mœstissima iter has plāgētes fœminas
 non fuit. Si ueritatis labia non prædixere mendaciū. Dicit & Ioannes. Stabat **N**
 iuxta crucē Iesu mater eius, & soror matris eius. Si alicubi propter poenas filii
 matrē mœstissimā dolore syncopimpassam, uel collapsam fuisse credēdū est,
 maxime ad crucifixi filii nudi, laceri, sanguine proprio madētis aspectū id ob-
 uenisse credendū est. At euangelista dicit stabat, nō dicit labebatur. Si alicubi
 illi plāgēdū fuit, illic maxime stetit. Si alicubi lamentādū, nusq̄ melius. Dicit. n.
 euangelista. Cū uidisset Iesus m̄rem. Qui uidit audire potuit, & melius audire
 q̄uidere. Sanguis. n. de uniuerso corpe profluens uisum potuit hebetare poti⁹
 us q̄ auditū. Crescit enim debilibus & laborātibus auditus, nescio q̄modo uisu
 prædebilitate diminuto. Et tamen uidit matrem, q̄a illa stetit. Nō dixit euan-
 gelista cū audisset, quia illam præmodestia tacentem audire non poterat.

¶ De qualitate doloris & tristitiæ sanctæ Mariæ
 imminēte passione filii, & dum esset in cruce.

Ed quia tacuit afflicta mater, & non est lamētata quia nō aperuit os q̄a
 minus modeste tristitiā non p̄tulit, ideo nō fuit minus dolore cōfecta,
 Sicut neq̄ ignis q̄ magis tegitur minus æstuat. Amor absconditus nō
 minus urget amantē, Qui in dolore clamāt, clamorē quasi p̄ remedio habēt.
 Qui tacent, quasi sine remedio affliguntur. Itaq̄ sancta mater dñi, quoniam
 tristitiā in se continuit, & ratione firmauit dolorē, non minus tristata est, q̄
 immo super oēs fœminas fuit dolore cōfecta, sed nō fœmineo more à tristitia
 supata. Vis scire qualis fuerit huiusce uirginis m̄ris tristitia, añ filii passionem
 ex imaginatiōe. Qualis ex aspectu mysticæ coenæ, qualis in ipsa passiōe, qualis **O**
 post passionē. Pone tibi añ oculos matrē unici filii pro salute patriæ, ac parētū
 pugnaturi, p̄ uulnera, per mortē utrosq̄ liberaturi. Pone hanc matrē patriæ,
 suorum, ac sui charitate uelle hæc fieri, & iam dudū hæc scientē existima, &
 nihilomin⁹ dū proxime futura sunt filio, sibi singula recenferi intrepide pensa.
 Hæc inquā mater huiusmodi filio tāta imminēte discrimine, nonne singula
 filii picula, & uniuersas poenas mēte reuoluet. Nōne dolebit? nonne tristabit
 hoc cogitatur? Videat hæc mater filiū iā cōtra hostē prodire uolentē. Videat
 armari, intueatur decertātē, audiat armorū strepitū, fragorē ictuū, uoces mina-
 ces ferientiū, uideat illū iā inter angustias, inter manus hostiū, inter extremas
 poenas uulneratū, laceratū, deficientē, nōne erit dolentissima atq̄ tristissima?
 Erit certe. At si desperet, si uoces det querulas, si filiū quē iam pati uoluit, pati
 reluctetur, nōne erit leuis & stulta? nonne ciuitatis amittet grām, cuius salutē

DE PASSIONE DOMINI

lamentat, odit, nititur impedire. Non hoc de matre dñi affirmauerimus, q̄ fuit gratia plena. i. deo oīq; creaturę optimo iure gratissima. Nō de sapientissima Virgine atq; fortissima, q̄ consilio & proposito sapientissimo non est mutata. Laudent hanc fortē mulierē opa eius, Laudet te uirgo piissima amarissimus dolor tuus, tua inenarrabilis tristitia te collaudet, qua materno affectu dulcissimo filio tuo cōpassa es. Laudet te fortitudo, prudentia, uenustas tua, qbus freta uirtutibus nil o Regina coelorum te indignū in tāta moestitia protulisti. Præiuderat hæc Symeon spiritu sancto plenus & annis, qñ dixit. Tuā ipsius aīam p̄transibit gladius. Gladius passionis ipsius Christi filii dulcissimi & amātissimi p̄fecte transiuit ad aīam uirginis, sed sicut aīam filii p̄transiuit passionis dolor, non uicit ut ad lamēta uel ad fugā p̄cenarū illū duceret, ita neq; sapientissimæ matris aīam supauit. Hic porro gladius de q̄ loquitur Symeon (si sequentia examinemus) magis firmat q̄ de sanctę uirginis dolore ac tristitia diximus. Seq̄t.

Q. n. Ut reuelent ex multis cordibus cogitationes. Ad reuelandū secreta cordiū nō tā ualuit Christi passio q̄ sapientia uerbi. Gladius ergo Iesu Christi q̄ Mariæ aīam p̄trāsierat Symeone loquēte, q̄ prophetarū more futurū pro p̄terito posuit, & eī de p̄terito prophetari pōt, ille est quē uidit Ioannes in Apocalypsi ex utraq; parte bis acutū, quē rex iustus accinctus est femur, de q̄ dicit uirg⁹ est sermo dei, & efficax, penetrabilior oī gladio ancipiti. Hic gladius sapientiæ dei q̄ attingit a fine usq; ad finē p̄transiuit aīam uirginis, eā sapientia plustrando, ut fortiter & suauiter oīa disponderet, & cogitationes ex multis cordibus a matre uirgine reuelarent. Quatenus ipsa plena sapientia intelligeret cor, & secretum diuini cōsiliū diffiniētis filiū suū in mortē dari pro redēptione humani generis. Intelligeret cor & secretū angelorum uolentiū p̄ regē suū de diabolo triūphari, hoīem q̄ ab illis paulo minoratus fuerat, reparari, cceli ciuitatē q̄ fuerat minorata obstinate supbientiū malorum angelorum exilio, reuersis postliminio hoībus supplemētū habere. Intelligeret secreta demonū nolētiū gratię participare, neq; regi æterno se nisi inuitos humiliare. Et idcirco q̄rentiū illi resistere, & iustū p̄dere annitētiū. Intelligeret secretā Iudeorum inuidiā, & inexplebilē auaritiā, p̄ q̄ Iesum uirū iustū & deū crucifigi petebant. Intelligeret secreta sanctorū in limbo existētiū, & ab umbra mortis ad uiā pacis reduci expectantiū. Intelligeret saluādorū utilitatē, q̄ in cuiusq; iusti corde uersat. Et hæc intelligēs a Christi filii sui passiōe originē ducere, esset qdē dū ille pateret̄ tristis usq; ad mortē, sed cōsilio suo sustinēs, p̄ patiētīā fortissimā, uigilās, p̄ sapientiā solertissimam, notas nullas daret animi malis supati. Et uos fratres charissimi sustinete hic & nō tā mecū q̄ cū matre dñi Iesu Christi uigilate. Ut qm̄ necessitatē patiēdi, & passiōis dñi nr̄i Iesu Christi ueritatē audistis, q̄ ordine passus est intueamini. Quē ut ad integrū p̄seq; & retinere possimus, p̄ acta digeremus, & cuiusq; actus seriē ex uno euāgelistarū describemus in primis, nisi forte p̄ integro ueritatis tenore ex pluribus euāgelistarū locis actus ipse cōstiterit. Cōpellemur. n. locos ipsos ex pluribus euangelistis sumere, & ad integrū historiā texere. Quod ante me Augustinus & Ioānes Gerson facere aggressi sunt, & nō inutiliter ueritatis euangelicæ studiosis seriose scriptum reliquerunt. Post hæc

ueritatis

ueritatis seriem (ut præfati sumus) enarratam declarabimus. Attendite hic, sustinete & uigilate. Dum passionis Domini nostri Iesu Christi seriem distribuo, distributam enarro, & enarratam declaro.

¶ Tertia pars principalis.

¶ Distributio passionis dñi nostri Iesu Christi.

RDINEM dolorū, tristitiarūq; dñi saluatoris, & matris ei⁹ (qđ tertio loco, pmissimus) declaraturus, ut piis mētibus sustinere seriosi⁹ & uigilātius ea cōseruare possim⁹, apparatū eorū in primis, deinceps executionē describere institui. Quē si qs forte usitatoribus noībus uelit accipe, añcedētia primū, instantia secūdū poterit appellare. Apparatū siue añcedentia scribūt euāgelistæ & p̄sertim loānes ab eo loco ubi dicit. Ante diē festū pasche usq; Aue rabi. Vbi narrat Iesum a Iuda p̄ osculū tradi. Instātiā siue executionē scribūt euāgelistæ ab eo loco ubi referūt Iesum Iudę dixisse. Osculo filiū hoīs tradis, usq; dū narrāt qđ Iesus inclinato capite emisit spiritū. Lateris uuln⁹ & q̄ sequunt de positionē. s. funeris unctiōē, cōditurā, sepulturā, & custodiā, subsequētia fuisse passionē agnoscamus. Nō. n. dolorē, poenā, cruciatū ue aliquē asferre potuerūt dño saluatori, cuius corpus exanime sentire nō potuit lēsiōē.

¶ Apparatus siue antecedentium Christi passionem distributio.

Pparatū quē diximus, siue añcedētia Christi passionē, saluator noster a quō ordinari uoluerit, nūc audite. Mos est p̄ceptoris, p̄cul a discipulis abeūtis, cōmonere illos, ut instituta traditę doctrinę diligēti memoria teneāt, & cū factō opus est, ope cōpleant. Amicus ab amico discessurus, aliq̄ in signi munere amicitia cōtestat. Pater familias moriturus, testamēto cauē herēdibus. Dux pugnā initurus, diuersa belli instrumenta examinat, & experit, ut uincat. Relinq̄bat dñs Iesus dū iret ad poenas discipulos suos. Igitur añ passionē humilitatis p̄ceptū, quasi uirtutū oīm basim & ppugnaculū, suęq; uitę breuiariū, siue summariū, prius ope, deinde uerbo illos in mentē semp̄ hēre mandauit. Sepabat a matre charissima filius amātissimus, ab apostolis summa charitate dilectis, princeps & amicus optimus. Donauit illos munere p̄ciosissimo & amoris sui certissimo, atq; firmissimo testimonio. Ibat ad mortē pater familias diligētissimus, & idcirco testamētū accuratissime edidit. Neq; n. tm̄ patrē familias decedere decuit intestatū. Post q̄ certamē passiōis ingressurus dux n̄r examinat, & sedula mente reuoluit passionis instrumenta, dolorūq; cruditates sibi subeūdas. Ita mēte firmatus pugnā ingredit, p̄ uarios cruciatus ab hostib⁹ oppugnat. Quorū ordo pro rerū, locorū & oppugnatiū uarietate cōstabit. Si prius q̄ passionē añcessisse p̄strinximus, utcūq; deus p̄stare dignabit explicuerimus, & hęc ipsa ne excidāt singula singulis noībus nūcupauerim⁹, Instructiōē primū, Alterū donationē, Testamētū tertiū, Quartū examē appellantes. Quæ singula qm̄ oportunitate, utilitate & efficacia cōdienda sunt, q̄ copiose hęc oīa Christi admonitio contineat a Ioanne euangelista sumite ubi dicit.

Nte diē festū paschæ, sciens Iesus quia uenit hora eius ut transeat ex hoc mundo ad patrē, cū dilexisset suos qui erant in mūdo, in finē dilexit eos. Et coena facta cū diabolus iam misisset in cor ut traderet eum

DE PASSIONE DOMINI

Iudas Symonis Scariothis, sciēs q̄a oīa dedit ei pater in manūs, & q̄a a deo exiuit, & ad deū uadit, surgit a cœna, & ponit uestimēta sua, & cum accepisset lintheū p̄cinxit se. Deinde misit aquā in peluim, & cepit lauare pedes discipulorū & extergere lintheo, q̄ erat p̄cinctus. Venit ergo ad Simonē Petrū, & dicit ei Petrus. Dñe tu mihi lauas pedes? Respondēs Iesus dixit ei. Quod ego facio tu nescis modo, scies aut̄ postea. Dicit ei Petrus. Nō lauabis mihi pedes in eternū. Respōdit ei Iesus, Si nō lauero te, nō hēbis partē mecū. Dicit ei Symon Petrus Dñe nō tm̄ pedes sed manus & caput. Dicit ei Iesus, Qui lotus est nō indiget nisi ut pedes lauet, & est mūdus totus. Et uos mūdi estis, sed nō oēs. Sciebat. n. q̄snā esset q̄ traderet eū. Propterea dixit, nō estis mūdi oēs. Postq̄ ergo lauit pedes eorū, accepit uestimenta sua, & cum recubuiisset iterum dixit eis. Scitis qd̄ fecerim uobis? Vos uocatis me magister & dñe, & bñdicitis, Sū etem̄. Si ergo ego laui pedes uestros dñs & magister, & uos debetis alter alterius lauare pedes. Exemplū. n. dedi uobis, ut quemadmodū ego feci uobis, ita & uos faciat̄is. Amen amen dico uobis, nō est seruus maior dño suo, neq̄ apostolus maior est eo qui misit illum. Si hæc scitis beati eritis si feceritis.

Vr nō ita in die, sicut ante diē festū paschæ hæc fecit dñs? Audi ab euāgelista. Sciens Iesus q̄a uenit hora eius. Cuius eius? Eius passionis, eius mortis, eius trāsitus, uel trāscensus. Pascha q̄ppe iuxta Hieronymum utrūq̄ sonare uideēt. Sed qualis trāsitus uel trāscēsus? Audi, Vt trāseat ex hoc mundo. Est ne hic paruus trāsitus uel trāscēsus? Si trāsiturus esses Pyrrheneū aut caucasum, si mare Ioniū, aut Egeū, aut Oceanū trāsfretares, magnū trāsitū nō īmerito facturū dicereris, tibiq̄ uidereris. Discipulis & amicis nō ab re cōsuleres. Trāsiturus erat Iesus de hoc mūdo, oēs mōtes, oīa maria cōtinēte. Sed ad quē trāsit? Ad patrē luminū, patrē misericordiārū, & deū totius cōsolationis. Nō incōdite igit̄ ante hūc trāscēsum monitis discipulos illuminat, munere demulcet amicos, testamētīq̄ sapiētissima serie familiā cōsolat̄. Hęc porro oīa ante diē festū paschæ facta sunt, ne in die paschæ cū trāseūdū, & trāscēdendū erat spaciū tā īmensum, fierent minus cōmode. Nō. n. bñ monet q̄ iā trāsit. Nō cōmode donat, q̄ trāsuolat. Nō apte testat̄, q̄ iā morit̄, Vt discerem̄ nō differre ad diē mortis, q̄ uiuētes, sciētes & prudētes facere nos cōuenit. Sciēs dñs Iesus oīa q̄ uētura erāt sup̄ eū in die paschæ, & sciēs qm̄ p̄ mala eo die ingruētia ex hoc mūdo ad patrē trāsiturus erat ante diē paschæ, cū dilexisset p̄ oēm uitā suos discipulos, suos amicos, suos familiares, q̄ erant tūc, & postea futuri erāt in hoc inferiori mundo, homines scilicet quos ad redimendum uenerat. In fine uitæ mortalis dilexit eos magis q̄ antea dilexisset. Non quidem per affectiōis augmentum, sed per inditium, & effectum aptius monstratum. Nā si probatio dilectionis exhibitio est operis, ubi maiora beneficia exhibētur, amoris probationes accrescunt, dilexit igitur magis. i. maiora amoris indicia protulit. Et cœna legali facta. i. māducata a cibo per legem uetito lapsus hominis in primo Adam sumpsit exordium, a legali cibo Adæ secūdi reparatio hominum inchoatur. Cum iam ante diabolus qui primus subuertit Euam, qui præcipitauit Adam, misisset per suggestionem cum machinis auaritiæ & ingrati tudinis oīme

oim nephandissimi criminis in cor, in uolūtātē (Mittitur. n. in uolūtātē q̄qd se facturum quisq̄ proponit) ut traderet eum, pditorie ludas Symeonis Scariothis. Vide q̄ bene hic noīa rebus de q̄bus agit cōueniāt. Iudas (si Hieronymo credimus) glorificans sonat. Eua se glorificās suasu diaboli supbientis, primū Adā pdidit. Iudas ditari uolens, diuitiisq̄ gloriosus euadere, secundū adā occisoribus pdidit. Symon ponēs tristitiā uel moeroris auditor (eodē Hieron. interpte) sonat. Prima mulier p̄uaricata, primū Adā dedit in man⁹ hostis anti qui, unde tristitiā inter hoīes plātauit. Quare nō īmerito moerorē audiuit, q̄n maledictū accepit. In tristitia paries filios. Et Symon tradens secūdū Adā tristitiā posuit in illo, & in eius matre qualē iā uidimus, qualē & ipsi nos modo sentimus. Auditor q̄q̄ moeroris & furoris fuit q̄n p̄ accidiā & mcestā desperatio nem a se ipso fune suffocatus interiit. Scarioth etiā (ipso Hieron. dicente) merces sonat, uel mercedē accepit. Eua p̄cipitās uirū suū, pro oī sciētia, erubescētia & cōfusiōnē cōdignā mercedē accepit. Et Iudas uēdēs magistrū suū, proq̄ ei⁹ sanguine triginta argēteos mercedis noīe accipiēs, uere Scarioth mercedē accepit quā oportuit, pro cōcupita gloria, Iudæorū, s. derisionē & ignominia in famig sempiternā. Sciens q̄a oīa dedit ei p̄r in manus. Nō mirū si bñ docuit q̄ fuit sciens. Signū nēp̄ scientis est posse docere. Non mirū si liberalis filius & magnificus lōge donauit, q̄n oīa dedit ei p̄r, & deus ac dñs oim in mantis, in li bera ptāte distribuēdi. Et sciēs q̄a a deo exiuit, p̄ æternā gñationē, a deo exiuit t̄paliter missus in carnē. Et sciēs q̄a ad deū uadit p̄ mortalitatis depositionem. Moriēdo nanq̄ sciuit se īmortalē fieri. Ad deū uadit, eius iussa cōplendo. Nō mirū igit si sciēs mortē p̄ quā ad deū uadit sibi īminere de p̄ximo, prius q̄ ad illū ingrediat cōficit testamentū. Surgit a cœna primus Adā comedēdo ceciderat, secūdus cōtra surgit māducās, ut q̄ in illo p̄ esum cibi uetiti ceciderant, in isto p̄ esum panis angelorū assurgāt. Primus Adā a luce matutina (q̄ de⁹ est) oculos auertit, seq̄ ad ambigua & obscura mulieris uota, quasi ad uestptinum crepusculū trāstulit, unde quasi p̄ cœnā cecidit. Secūd⁹ igit Adā oportune surgit a cœna, Ille a primo cibo cecidit, iste ab ultio surgit. Per primū cibū illi⁹ paradisi uoluptatis amēnos fructus, in cibū nobis datos amisimus. Per ultimū istius comedere & bibere possumus, sup̄ eius mēsa in regno patris. Nō qdē ci bos dētibus mādēdos, deglutiēdos gutture, aut uētre digerendos, sed semp̄ in ore mansuros, mirac̄ suauitate aīam simul & corpus sine defectu referturos, Semper. n. laus dñi erit in ore iustorū, dum oī t̄pe dñm benedicent. Et ponit ue stimenta sua, non qdē oīa, sed sup̄iora siue exteriora, q̄ magistri speciē p̄fere bant, quasi ministri p̄sonā, habitu ipso professus est. Et primus Adā q̄n pecea uit nō oīno nudatus est, quia solā iustitiā originalē & q̄ illū gratū deo faciebāt amisit. Naturalibus bonis atq̄ gratuitis non est priuatus, licet aliquanto de bilitatus sit, & filius dei pro nobis filius hominis factus, interiorem hominem quem assumpsit, deitatis contubernio beatum fecit, exteriorem beatitudinem nō penitus defraudauit. Quem enim semper passionibus exposuit, peccatis semper immunem conseruauit. Itaq̄ qui nascens se impassibilitate spoliavit, quæ defendit exterius, impeccabilitatem uero retinuit quæ tuetur interius.

Z

A

B

C

D

D

DE PASSIONE DOMINI

Ultimo coenās exteriorē uestē deposuit, retinuit interiorē, Et cū accepisset lintheum. Primus Adam qui iustitiā originalē amiserat, qua mens recte ferebat in deum, qd aliud accipe potuit aut decuit q̄ brutalē appetitū, quē fuerat stulte secutus. Tunica igitur pellicea de brutorū animalīū pellib⁹ cōfecta, talē Adā primū monstrauiť exteriorē, qualem se ipse fecerat interiorē. Has porro pelles aīalium māfuetorū dorsis detractas ego crediderim, quæ timida sunt, & multis incōmodis disposita. Et primus Adā timore correptus abscondit se, audita uoce dñi dei, & suæ nuditatis incōmoda professus est. Contra secundus Adā lintheū accepit. Mos erat Romanis aliq̄ publico munere fungi petētib⁹, ad obtinenda populi suffragia candidatos incedere, ut candida ueste nitorē uitæ præ se ferrēt. Dñs itaq̄ Iesus redēptoris & repatoris mox officio deo iubēte & patriarcharū cœtu postulante functurus, lintheū accepit, quasi candidat⁹ incedens, ut uitæ puritatē & integritatē ostēderet præcinxit se. Qui enim sua uolūtate homo fact⁹ fuerat, q̄ corp⁹ suū ex purissimo uirginis matris sanguine formauerat, cui⁹ caro nulla libidine fuerat coagulata, cui⁹ animā nulla peccati labes cōtaminauerat, q̄ grām accumulatissimā, nullius merito fuerat affecutus ipse lintheo se præcinxit, Deinde mittit aquā in peluim. Aqua cōtritio est, peluis uolūtas continens aquā. Contritio. n. uera nō est nisi fuerit spōte suscepta. Et quia hæc contritionis gratia non uolentis neq̄ currentis, sed dei miserātis est. Dominus Iesus Christus deus uerus mittit aquā in peluim. mittit in corda nostra contritionis gratiam, ut aquis baptismatis mundemur à culpis.

¶ De uirtute & ratione baptismi & contritionis eorūq̄ contubernio.
 Onne baptismus ianua est prima salutis. Vt quid igitur ad baptismū p̄uiam contritionē adduxi? Nōne infantuli q̄ baptizant⁹ a peccato ue relauant⁹? An q̄a contritionē habere p̄ etatē nequeūt, a peccato plene non liberant⁹? Nōne post baptismā peccantibus, poenitētię sacramēto peccata relaxant⁹? neq̄ tñ rebaptizant⁹? Vt qd igit cōtritioē baptismi sociā & p̄uiam esse cōfirmo? Est certe baptismus prima salutis ianua, sed hec ipsa ianua seras habet, & quasi uectes & cardines q̄bus sustentat⁹, firmat⁹ & claudit⁹. Cardines sunt intentio baptizantis & baptizati, ut. s. ille dare uelit, & iste accipe qd chri stus baptismi ablutione p̄misit. Uectes sunt aque substātia, uel æqualens illi, si usq̄ gentiū in igne alia ue substātia a primordio nascentis ecclesię baptizatur. Vel si q̄s in p̄prio sanguine p̄ martyriū emūdet⁹. Clauis cōtritio est qua apit⁹ aīa, ut aqua gratiæ ad illā abluendā ualeat p̄transire. Nā si adultus aliq̄s fuerit baptizandus, adsint licet uectes substātię unde baptizet⁹, sint cardines, ut baptizare ille uelit, & iste baptizari, si eū q̄ baptizatur pro peccatis cōmissis amaritudo cōtritiois nō teneat, nō assequitur gratiā. Sicut neq̄ q̄ obicē ponit uoluntatis auerſe obtinet illā. Licet uterq̄ obtineat ius ad illā. Qua de re iā alio loco diximus copiose. Qm̄ uero infantuli nō dū actu aliqd peccauerūt, cōtritio illis nō est necessaria. Opus est tñ a peccato originali uelle purgari, & Satanę opibus nolle cōsentire. Quę qm̄ p̄fiteri neq̄unt q̄ eos p̄sentant (q̄s patrilinos dicimus) pro eius uoce p̄mittūt. Interrogato nēpe inter baptizādū infante an uelit baptizari. i. a peccato purgari, rñdent patrini pro eo, uolo. Interrogato abrenuncias

renūcias Satane: rñdent abrenūcio. Et oībus pōpis eius: rñdent idē. Et oībus opibus eius: Tercio dicunt abrenūcio. Hęc porro abrenūciatio, hoc uelle baptizari qđ est aliud qđ cōfessio poenitudinis: qđ in iniquitatibus qđ baptizatur cōceptus sit, & in peccatis eū pepit mater sua. Et in sacramento poenitētie peccata post baptismum perpetrata uere remittuntur, non tamen sine baptismo, quod qđ præcesserat, poenitentiam efficit fructuosam, quæ sine baptismo steriles attulisset aristas. Itaq; poenitentia & baptismus sic se habent.

¶ De admonitionis domini Iesu utilitate in humilitate fundata

& ipsius humilitatis præstantia.

Edeamus unde discessimus, & admonitionis quā fecit in ultima cenā dñs Iesus, pprias opportunitates inspiciamus. Supbia inane. s. desyderiū sciēdi oīa p qđ deo hoīes æquarētur, Euā oīm hoīm matrē psuasit adhærere serpēti, deiq; se subtrahere uolūtati. Mater igit nra ecclesia catholica mī inq credētiū, mī oīm hoīm uerā uitā uiuētiū, cōtra supbiā añ oīa fuerat muniēda, ne uineā eius deuaſtaret aper de sylua, ne singularis ferus draco ille magnus depaſceret eā. Itaq; apostolorū collegiū q sunt ecclesie prima structura, humilitate oportebat cōmuniri. Vis nunc humilitatis & Christi admonitionis intelligere utilitatē: Vide qđ utilitatis afferāt p dura & grādia fundamēta magnis ædificiis: Vide qđ interſit domū in harena, in luto, uel area nō solida, & in lapide firmo cōſtruere. Quid porro firmitus, qđ solidius, qđ imobilis humilitate: Hęc mūdū uincit & ſpñit, diabolū fugat, carnē penit ignorat. Dū n. uere humilis nihil sibi arrogat, & oīa q mundi sunt, aliena iudicat, nihil hēt cōmune cū mūdo. Diabolus supbie maritus, p, & alūnus, quē uidet humilem nō aggreditur, quasi nihil ſecū cōe tenentē, Qui inſup humilitatis studio mūdo iā renūciauit, carnē ppriā indignā ſuo exiſtimat obſequio. Ita ſemp sibi ſatis eſt, ſeq; contentus. Non mirum igitur ſi omnium uirtutum fundamentum & præſidium cenſetur humilitas. Quæ uitiis nullis cedit, nequitias mundi, diaboli, & carnis penitus neſcit. Nempe ea uirtus quæ pluribus reſiſtit uitiis, uiam ſalutis ambulantiſ maxime opportuna debet haberi.

¶ De humilitatis exemplo per dñm Ieſum tradito.

D psuadendū plus ſemp opa ualuiſſe q uerba nemo dubitat. Quis ad luctū puocatur aſtātes, uestes letitię ſumpſit: Quis in ueste lugubri riſit, aut uultu ſerenitatē ptulit: Quis eructās crapula parſimoniā psuasit aſtātibus: Quis iter ſcorta caſtos auditores effecit. M. Antonius uerbis nō ſatis fidēs, cū necē Iulii Ceſaris accurata & moeſta orōne lamētatus eſſet, interi orē illius tunicā ſanguine cōſpſam, multiſq; cōſoſſam gladiis pro roſtris oſtēdit. Ita auditores qſ lōga orōne nōdū in ſuā ſententiā traxerat, mox p oculos accēdit, raptiſq; p animi ſeruore ignitis torribus, cōcionē in occiſores concitauit. Dñs itaq; Ieſus Chriſtus humilitatē ſuis diſcipuliſ psuasurus, ſe ipſum illis exhibuit in humilitatis exēplū, lauādo diſcipulorū pedes. Alicui⁹ lotur⁹ pedes genuſcētere cōſueuit, & demittere caput. Qui lotos pedes abſtergit ſuis genibus illos iſponit. Ergo ille cui paulo añ decātātū fuerat, o ſanna filio dauid. i. ſalua obſecro fili dauid, q miſſus es a deo deorū dño cū auctoritate ſummę ptātis,

DE PASSIONE DOMINI

ille cui Iudæorū turbe in lætitię & uictorię signū ramos de arboribus, cui hō noris gratia pueri hebræorū uestimēta strauerunt in uia. Ille quocatus a disci-
pulis dñs & magister paulo post dixit, Bñfacitis. Sū etem dñs iure creationis
cōseruatiōis & redēptionis. Sū magister iure eruditiōis, & disciplinę salutaris,
ope & uerbo tradite solertissime. Ille inq̃ talis ac tātus dei filius deus uerus, cui
om̃e genuflectit, cœlestiū, terrestriū & infernorū. Genuflectit nūc corā disci-
pulis, & ad eorū lauādos pedes caput inclināt, caput inq̃ gloria & honore co-
ronatū. Manus demittit, manus cœlū & terrā cōtinētes. Lotos pedes abstergē
dos genibus suis imponit. Genibus q̃rū superioribus sedes est cœlū, q̃rū inferio-
ribus terrarū orbis scabellū est, q̃ maioris humilitatis signa, imo expimēta cer-
tissima dari potuerūt. Hęc uero pfundæ humilitatis exēpla tā magna tā mul-
ta, ideo in aque natura facta sunt, ut quēadmodū ab initio spūs domini ferebat
sup aquas, ut mūdi informis machina, pōd, numerū, & mēsurā p illū accipet.
Ita in fine tēporū mores hoīs (q̃ minor est mūd) iiformes, & nulla rōnis nor-
ma moderati, sed pōdere numero & uirtutis mēsurā carētes, p sanctā humilita-
tē m̃rem morz, et p aq̃s baptismatis ad lineā uite, uiāq̃ salutis ęternę reducerēt

¶ De figura & prophetia baptismi p̃sagiente & de imitando hu-
militatis exemplo à domino dato.

Igurauerunt hanc aquā aquæ diluuii, q̃bus deleta est oīs caro, & hæc
f aqua baptismatis, hęc pedū lotio, ueterē hoīem extinxit, creauit nouū.

Hęc est aq̃ quā ppheta cecinerat. Effundā sup uos aquā mūdā, & emū
dabimini ab oībus inq̃namētis uestris. Vnde dominus dixit, Qui lotus est nō
indiget nisi ut pedes lauet, & est mūdus totus, Per hāc aquā ab oībus inq̃rati-
bus abluentē. Ideoq̃ sicut in figura Iudæi anteq̃ cibū sumerēt lauabāt oīa q̃ no-
uerant in corpe cōtaminata, p̃ter pedes, q̃s cubitū eūtes pro more lauabāt, ut
penitus mūdi q̃scerēt. Et iccirco in cōuiuuiis mos erat illis apponere hydrias
aque plenas, secūdū purificationē Iudæorū, teste Ioāne. Ita dñs Iesus Christus
in q̃ figure cessabāt, & nuda s̃cueritas ostēdebat mūditiā plenā interioris hoīs,
p aquā de more paratā in sua ultima coena, in hac pedū lotiōe declarauit, docu-
itq̃ aptissime, q̃d suū pphetā iusserat p̃dicare, aquā uidisse egrediētē de tēplo
ab oriēte a latere dextro, qua oēs salui facti sunt, ad q̃s illa puenit. Itaq̃ Petrū
hac lauari recusantē increpās dñs dixit. Si non lauero te nō hēbis partē mecū.
Quod facio modo edictū de baptismo, q̃ saluabūt hoīes, tu mō nescis, scies aut
postea. Cū p̃conia uoce mūdo, pmulgabit, q̃ q̃ crediderit & baptizat⁹ fuerit
saluus erit. Si igit uere christi discipuli sum⁹. Nō tm̃ pedes. i. affectus, q̃b⁹ gesta-
mur q̃si pedibus, sed & manus. i. op̃a q̃ manib⁹ cōplent. Et caput. i. intētiōē, ca-
put operū nostrorū. Hac aqua dudū p̃figurata & p̃sagita, hodie uero ostēsa,
& exhibita lauemus oēs. Huius rei gratia heri religiosorū patres filiorū, & di-
scipulorū suorū lauerūt pedes, ut exēplū humilitatis illis exhiberēt, hos ut imi-
temini patres matresq̃ familias, moneo, hortor, oro, & obsecro. Ita eritis in do-
mibus uestris quasi Christus inter apostolos, uestra familia erit quasi aposto-
lorū collegiū Christo, uobis subdita & subiecta, nō erit in illa ambitio p̃sidiē
quā ab apostolis remouit saluator noster, quēadmodū sequētia d̃ eclarabunt
si sustinueritis & hic mecum uigilaueritis dum illa paucis absoluo.

¶ Admonitio facta a dño Iesu de studio humilitatis amplectendo.

1 Otis & absterfis discipulorū pedibus, Iudaq; pditore ab hoc obsego,
 ab hoc honore nō excludo, Vt discerem⁹ pditis etiā hoībus dū occulti
 sunt honorē & obsequium nō denegare, magister oīs sapiētīę lintheum
 deponit, & discipulos suis locis ad discūbendū pmissos, post oēs suo loco ipse
 recūbēs sic alloquitur. Scitis qd fecerim uobis? Vos uocatis me magister & dñe
 & bñfacitis. Sū etem. Si ergo ego laui pedes uestros dñs & magister, & uos
 debetis alter alterius lauare pedes. Humilitatē quā factō docuerat nunc uer-
 bis suadet. Miramini fortasse cur media ccena uos lauerim pedes, & pter mo-
 rem interrupim ordinē comedēdi? Scitis qd fecerim uobis. i. ad uestrā utilitatē
 Scitis ne quare interrupim ccenā uestrā? Scitis cur ego semiccenatus surre-
 xerim? lintheo me p̄cinxerim? aquā parauerim? Sigillatim a ccena ad pedum
 lotionē uos uocauerim? Singulorū pedes lauerim? & ad discūbendū redire
 uos iusserim? post oēs ego ad discūbendū redierim? Illis tacētibus, & silētio
 se ignaros p̄fitentibus apit causam. Vos uocatis me magister & dñe & bñfaci-
 tis, qā ueritatē agnitā nō tacetis. Nō approbo inanis glorię studio, & uēto ela-
 tionis hęc honoris noīa, mihi p̄ uos tradi. Approbo qā bñfacitis, approbo stu-
 diū uestrū, agnitē. s. ueritatis p̄fessionē. Sū etem. Sū ille q̄ uere sum, in q̄ nō est
 est & nō, in q̄ nō est fuit & erit, in q̄ semp est sum. Sū inq̄ magister nō cuiusli-
 bet mechanicę artis, nō quarūlibet liberaliū facultatū, illę sunt seruales, istę am-
 bitiosę. Sū magister sanās, & sanare docēs corpis morbos, animiq; languores,
 sum magister resuscitās mortuos, resuscitatoq; in uita cōseruās. Sū magister
 quā dei p̄ quē fiūt oīa hęc, in ueritate doceo simul & exerceo. Bñfacitis ergo
 me appellare, & uenerari magistrū. Magistrū inq̄ artis saluberrimę, pulcher-
 rimę, honoratissimę ac maxie necessarię. Sū dñs q̄ occidere possum, & uiuifi-
 care, p̄cutere, & sanare, de cuius manu nō est q̄ possit eruere. Sū dñs q̄ hęc cla-
 ues mortis & inferni, q̄ postq̄ occidero, possum aīam & corpus mittere in ge-
 hennā, Sū inq̄ dñs a neq̄ seruis metuēdissimus, colēdissim⁹ a fidelibus. Sū dñs
 uirtutū. Sū rex glorię, sum dñs in uita æterna centū pro uno retribuens, sum
 dñs q̄ erigit elisos, q̄ dirigit iustos, q̄ custodit pupillū & uiduā, q̄ regno in secu-
 la seculorū, q̄ solē oriri facio sup bonos & malos, pluo sup peccatores & super
 iustos. Si igit̄ ego dñs & magister talis, ac tantus laui pedes uestros, ad exēplū
 humilitatis & bñficētīę, uos debetis alter alterius lauare pedes. Immo lōge ma-
 gis debetis. Si nō ignari mali miseris succurrere discūt. Quia ergo p̄ uīa medi-
 cina, p̄ salute vīa, p̄ acqrenda uobis parte mecū in regno p̄ris mei nō habui
 rōnem coenę meę, meę cōmoditatis, & uos alterutri⁹ salutē pprię cōmoditati
 añponere nōne debetis? Si maior est refectio mētis q̄ uētris, ut corpis refecti-
 onē p̄ aīa refocillāda ego uos interrūpe iussi, & uos p̄ uobis inuicē cur idē fa-
 cere non debetis? Si horū gratia ego dñs & magister lintheo humanitatis p̄re-
 cinxi me deum. Si hęc me ipsam humanitatē diuinitati sociatā & unitā in rōne
 p̄sonę, factamq; cum dei filio p̄ quē facta sunt oīa uere unū lintheo p̄cinxi, de
 magistri & dñi forma, formam ministri suscipiēs. Si hunc ipsum hoīem uerū,
 & deum omnipotentem coram uobis genuflexi, caput & manus ad pedes usq;

DE PASSIONE DOMINI

uestros lauādos inclinaui, genib⁹ ei⁹ uestros pedes abstergēdos sup̄imposui. Exēplū, immo uero exēpla multa & amplissima dedi uobis ad humilitatē fructuosam & oposam, ad humilitatē proximis utilē, uobis necessariā, imitādā & āplexādā. Vt quēadmodū ego feci, p̄ uobis, ita & uos, p̄ uobis inuicē faciatis.

¶ Admonitionis factæ ratio & utilitas.

Men amē. Hæc dictio in sacris litteris ueritatē trib⁹ modis significare dignoscitur. Significat. n. alicubi ueritatē in noīe cōceptā, ut in Apocalypsi, hæc dicit sanctus amē. i. sanctus q̄ ueritas est. Aliquādo significat desiderii futuræ ueritatis, estq; quasi aduerbiū simul cōfirmādi & optādi, ut cū oratione ad deum peracta dicit populus Amē. i. firmiter utinā ita sit. Alibi uero uim obtinet cōfirmādi ueritatē iā extātem ut hic. Amē amē. i. uere uere. Et ingeminat affirmatio ut ueritas & certitudo affirmati magis apiatur. Nō est seruus maior dño suo. Bello subacti, q̄ iure belli occidi poterāt, qñ seruabāt in uictorū usus uictoriæ uel triūphos serui dicti sunt. **Q**uis nūc hoīm nō est seruus dñi Iesu oīum seruatoris? Ipse. n. per suam mortē, morte & infernis dolorib⁹ debellatis, expugnatoq; p̄cipe tenebrarū, q̄ captiuū tādiu humanū gen⁹ detinuerat, saluauit nos, nosq; seruauit ad triūphū glorię suę. Qñ de diabolo mūdoq; triumphabit in die iudicii, quādo in curru maiestatis dei omnipotētis uestabit sup̄ rotis iusticiæ & misericordiæ, comitatus multitudīe innumerabilis exercit⁹ sanctorū angelorū. Nō est seru⁹ maior dño suo, uos aut̄ mihi serui estis q̄a uos seruauī. Nō igit̄ estis maiores me, sed tāto minores, q̄to minor est honore, uel dignitatis gradu seru⁹ dño suo. Neq; apostolus. i. nūci⁹ maior honorabilior dignior ue eo q̄ misit illū. Sicut neq; fonte dignior ē riu⁹, qm̄ esse & permanere hic accipit, ille suggerit semp̄, & uos mihi estis apostoli. Ego. n. mitto uos sicut oues īter lupos, q̄ q̄si ouis corā tōdente sileo flagellat⁹, & dedi uobis exēplū humilitatis & bñficētię, uos ergo humiles eē debetis, atq; bñfici, non habentes rationē boni an mali sint, q̄bus consulitis, Quia ego dñs uester, quia uos saluos facio. Ego magister q̄ ad docendum uos mitto, laui etiā pedes uestros. Et licet Iudā futurū mihi p̄ditorem iā ab initio nouerim, proditiōēq; nuperrime ab eo factā intellexerim, laui tñ ei⁹ pedes, illi corā genuflexi, ut & uos ita faciatis, ut oretis p̄ persecutētib⁹ & calūniantib⁹ uos, ut benefaciatis his q̄ oderūt uos gratis. Si hæc scitis. Si hæc quæ feci lauās pedes uōs in humilitatis ac beneficētię exemplum satis intelligitis me fecisse. Beati estis in hac uita. Quia si beatus est qui habet quicqd uult, & uos p̄ humilitatis & beneficētię studiū quicquid uolueritis assequemini. Voleis. n. ea oīa quæ eueniēt, q̄a p̄ illa humilitas & beneficētia uestra probare augebūt, roborabitur aut laboris mercedē assequē. Beati estis futuri in uita æterna, quādo tēplum premii p̄ singulis uestris bonis opib⁹ accipietis. Quando mecū sedebitis sup̄ tronos iudicātes duodecim trib⁹ Israel. Quādo audietis a me. Venite bñdicti p̄ris mei p̄cipite regnū qđ uobis paratū est ab origīe mūdi. Qñ sedebitis mecū in mēsa patris mei, regis regū, deiq; deorū, & saturabimini æterna fœlicitate.

¶ De coenantibus cum dño Iesu ultimam coenam & munus ab eo accipientibus.

Muneris

Veneris rōnem quo in eadē coena cōuiuæ donati sunt Lucas Euange-
 m lista nos doceat, Hic. n. eius seriē præ cæteris euāgelistis mea sententia
 scribit copiosius, ipsum audite. Et cū facta esset hora discubuit, & duo-
 decim apostoli cū eo, & ait illis. Desyderio desyderauī manducare hoc pascha
 uobiscū anteq̃ patiar. Dico. n. uobis, q̃a ex hoc nō māducabo illud, donec imple-
 atur in regno dei. Et accepto calice grās egit & dixit. Accipite, & diuidite iter
 uos. Dico. n. uobis q̃a non bibam de gñatione uitis, donec regnum dei ueniat.

Os igit̃ huius narrationis seriē declarando euāgelistę ordinē non dese-
 n remus, sed q̃bus primo loco, deinde qd datū sit ostendemus. Memini
 dixisse me, matrē dñi ultimā coenā coenauisse cū filio, cur igit̃ illā Lucas
 hoc loco non notauit, sicut apostolos ex cōposito certo numero designauit?
 Certe si locus ab autoritate negatiue sumptus ualet in historia, qñ conuiuia-
 numer⁹ designat ab euāgelista scribēte duodecī apostolos coenauisse cū chri-
 sto, matrē dñi q̃ eo numero non claudit, inusitatū, temerariūq̃ uidet̃ asserere,
 illo in cōuiuio coenauisse. Sed nemo christianus dñm Iesum resuscitatū a mor-
 tuis apparuisse matri dubitat, & ante oēs illi se uiuū & gloriosum ostendisse.
 Hoc tñ nemo legit in euangelio. Quid ita? Qm̃ quasi notoriū hoc, & indubi-
 tabile quasi supflūū scribere euangelistæ obmiserūt. Fuit euangelistę Lucę p-
 positū scribere, q̃ discipuli cū Christo coenauerint illā coenā, q̃a cū designasset
 dñs alios septuaginta duos, illosq̃ misisset in oēm ciuitatē & locum q̃ erat ipse
 uentur⁹, ut constaret q̃t, quiue discipuli illi coenæ interfuerint, tradidit duode-
 cim apostolos coenauisse cū Christo. Ita locus sumptus ab autoritate negatiue
 uim suā retinet. Qñ nullos alios discipulos nisi duodecim p euangelistas cum
 Christo coenauisse describit. Sed cur nō oēs discipulos ad ultimā coenā uoca-
 uit magister amantissimus? Ante oīa existimo non oēs illum comitabant̃ assī-
 due. Designati. n. fuerant septuaginta illi duo alii discipuli ad oēm ciuitatem et
 locum q̃ erat ipse uenturus. i. de uariis ciuitatibus ac locis euocati, ad illasq̃ re-
 missi, singuli ad suas. Hoc enim puto inter apostolos aliosq̃ septuaginta duos
 interfuisse discipulos, q̃ duodecim Christo fuerunt comites & cōmensales as-
 sidui. Reliqui rem suam suis in domibus actitabāt. Nusq̃. n. legimus ultra illos
 duodecim aliq̃s discipulos assidue Christū fuisse comitatos. In deserto nempe
 quo loco bis dñs de paucis panibus & piscibus non multis, ingentē numerum
 hoīm faciauit, non plures q̃ duodecim cophinos fragmentorū constat a disci-
 pulis esse collectos, quia. s. colligentes totidē fuerant. Māducabat̃ legis edicto
 agnus per domos & familias. Quare fuit consentaneū septuaginta duos agnū
 legalē māducare cū suis. Et profecto quēadmodū ad esum agni qñ nō suffice-
 bat aīarum in una familia conuiuentiū numerus, uicinus uocabat̃ ex lege, ita
 ubi agnus numero animarum sufficere nō poterat, dispartiri animas & agnos
 multiplicari oportebat. Septuaginta duo additi, Christo & apostolis octuagin-
 ta quinq̃ numerū adimplebant. Tot cōuiuīs ne uncia quidem carniū agni
 dari potuisset. Sed redeamus ad Lucę narrationem unde discessimus. Cū fa-
 cta esset hora, Cum adesset tempus manducandi ultimam coenam. Discubuit
 & duodecim apostoli cū eo, & ait illis. Desyderio desyderauī hoc pascha man-

DE PASSIONE DOMINI

ducare uobiscum antequam patiar. Desyderio pio, desyderio magno, desyderio cum ratioe magna. Quia magnum desyderium magnus amor facit, nemo desyderat magno desyderio cum illis cibum sumere, quos aut negligit, aut tepide colit, & quanto conuiuium est honoratius, illi cum magis charis desyderatius intersumus. Hoc pascha. Erat hæc ccena legis instituto omniū coenarū celeberrima, erat Christi nouo & excellentissimo opere super omnia cōuiuia

Y in perpetuum celebranda. Quoniam sacramenta ecclesiæ a saluatore nostro in illa erant instituenda, per quæ si tunc non aperiiebatur salutis ianua, adminicula saltem parabantur, unde apertam adire, ingrediq; possemus. Filius autem qui amoris studio cum discipulis hoc pascha desyderio magno māducare desyderauit, cur matrem longe magis amatam in eadem ccena desyderare, & se cum habere non debuit? Matrem præsertim a qua plus habuit q̄ filius a patre

Z tibus habere possit. Habēt illi a patre (si multis medicis credimus) uniuersam carnem, neruorum, ossium, intestinorumq; substantiam, a matre fomentū & nutrimentum dum maturatur in aluo. Non est caro Iesu de semine uiri formata.

Non enim ex sanguinibus, neq; ex uoluptate carnis, neq; ex uoluntate uiri sed ex purissimo Virginis matris sanguine conceptus est Christus. Aliarū matrum sanguis contaminatus filios in utero uegetat, quos extra uterum positos pascit lac de impuro sanguine cretum. Purus Virginis sanguis in Christi corpus formatus est in Virginis utero ubi aluit, auxitq; formatū. Lac de puro sanguine eiusdem Virginis manās ad ubera gloriosa aluit, uegetauit de utero natum. Quis neget talem filium, taliter cōceptum, tali lacte talis matris educatū

A illam amauisse plus q̄ apostolos. Plus q̄ filius unq̄ matrē amare potuerit? Dulcissime Iesu ultimā tuæ mortalitatis ccenā, ccenā legis ueteris terminum extremum, ccenā legis nouæ initiū & fundamentū desyderio magno māducare desyderas cū discipulis suis. Cur q̄so? Qm̄ illos multū amaui. Amauisti ne minus uirginē matrē tuā? Amaui lōge magis. Cur bone Iesu desyderio magno desiderasti hoc pascha cū tuis discipulis māducare anteq̄ patiaris? Vt in hac ultia ccena illos admoneā humiles esse. Nōne mater tua p̄ suā humilitatē te cōcepit? Nēpe q̄a pater tuus deus oīpotēs respexit humilitatē ancille sue matris tue, beatā illā dicūt oēs g̃nationes. Cur tu humilitatē docēs, exēplū humilitatis amplissimū tecū nō assumes? Magister humilitatis filiū, humilitatē ad extremū suos discipulos edocturus, cur matrē humilitatis magistrā optimā nō hēat secum? Cur o bone Iesu magno desyderio hoc pascha cum discipulis manducare desyderas? Vt recedēs ab eis postq̄ illos plene instruxero, donē munere pulcherrimo ac p̄stātissimo. Vis ne igit̄ matrē tuā, matrē plus te amātē q̄ se, matrē cui soli lacte pastus es p̄ infantia, de cui labore manuū es p̄ oēm pueritiā educat⁹, matrē q̄ te semp̄ secuta est, q̄ in te solo spes suas oēs collocauit, ab hoc munere excludere? Volo pignus amoris idubitabile, hoc in meo discessu amicis dare. Quis illo dignior est matre tua? Volo cibū dare insolitū, inauditū, reficiētem aīam nō carnē. Cui hic cibus erit suauior q̄ aīæ matris tue? Quæ porro aīa ad illū accipiēdū, retinēdū, & se in eū trāssormādū est aptior q̄ aīa matris tue? Volo donare me ip̄m. Cui te melius q̄ matri donabis? Quis dignior mūnere tāto?

Quis illud gratius accipiet? melius conseruabit? Tu domine Iesu qui legem tulisti ab initio, ut parentes suos colerent liberi, q per tuā infantiam matri subditus eras, q p oēm uitā illā honorasti, plus q matrē unquā filius obseruauerit, credo certe, & ni firmiter crederem errare grauiter me putarem, credo inq te qui paschalem coenam cum duodecim apostolis magno desiderio desideras māducare, quia magno illos amore psequeris, maiori desiderio illā coenauisse cum matre, quæ plusq apostoli te amauit, & tu illam super apostolos amare & colere studuisti. Adam sociam cōtristari nolens comedit imprudens quod illa porrexit. Christ⁹ sciēs & prudēs tristis effect⁹ usq ad mortē, ut ad pœnas p̄gat alacrior, cū apostolis coenare desiderat. Quatenus iter coenādū ecclesiæ sacramēta cōficiat, & moriens inter pœnarum angustias illis efficacīā largiat.

¶ De sermone domini minus antecedente.

Ico enim uobis q̄a ex hoc nō māducabo illud donec impleat in regno
d dei. Dico. n. idest certe. Quis pōt dicere certius q dñs Iesus q est ueritas
& certitudo certissima, uobis discipulis, uobis credentib⁹. Lux. n. erat
dñs Iesus, quæ lucet in peccator⁹ tenebris, & tenebræ eā nō comprehendērūt,
quia fidei lumen nō acceperūt. Quia ex hoc. i. post hoc, ex. n. & de sacris in lris
sæpe ordinē sonant sibi succedentiū rerum, Sicut ex quo facta est uox. i. postq̄. B
Ex nihil uel ex nihilo deus fecit oīa. Prius nihil erat creatum, & postea à deo
creata sunt oīa. Ex hoc post hoc tēpus, post coenā in qua pascha māducabim⁹,
nō manducabo illud donec impleat in regno dei. Nūquid postq̄ pascha fuerit
impletū, in regno dei illud manducabit dñs Iesus? Minime. Quoniā cū uenerit C
quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte fuerat. Itaq̄ dñs Iesus qui per
suā passionē immortalis efficitur, & gloriosus, cibo post illā non erit indignus.
Quare hoc pascha peracto, aliud minime māducabit. Neq̄ uero aduerbium
donec semper id sonat ut fiat post aliqd, quod antea nō fiebat. Dicit. n. Dauid:
Sede a dextris meis, donec ponā inimicos tuos scabellum pedum tuorum, ubi
inimicis positus sub pedibus saluatoris sedere nec incipit nec cessat rex pacific⁹
ad dexterā patris, qui in principio erat apud deū, & erit semper qm̄ est deus.
Item donec trāseat coelum & terra, sursum est dñs, non hoc sibi uult, ut postq̄
coelum & terra trāsierint, desinat dñs uel incipiat esse sursum qui magnus est
& super oēs deos, supraq̄ coelos oēs. Quod ergo dixit donec compleatur in
regno meo, est potius redditio causæ, q̄ reiterationis indicium. Ut sit sensus.
q̄a pascha quod māduco impletur, & finē habet in regno dei, in ecclesia mi-
litāte, quā per sacramētor⁹ cōfectiōem exordior. Ideo ex hoc. i. post hoc, illud D
. s. pascha mosaycū, non manducabo, quia obseruantia huius figuræ tollitur ē
medio, & illi succedet eucharistiæ sacramentū. Vel quia in regno dei. i. ecclesia
triūphante, ad quā per meam passionē ueniēt hoīes, completur omne pascha
. i. oīs transitus & permutatio. Nulla. n. est apud patrem luminū transmutatio.
Et ut aptius sensum huius scripturæ referā, q̄a imminet pascha aliud in regno
dei, Sacramentor⁹. s. noua traditio in mūdo inferiori, gloriæq̄ coelestis plena
possessio in mundo supiori. Ideo nō comedā post hāc illud pascha mosaycū,
quod uobiscum nunc manduco

DE PASSIONE DOMINI

¶ De uino in potum dato discipulis
ante muneris exhibitionem.

TACCEPTO calice gr̃as egit, & dixit. Accipite & diuidite inter
uos. Dico. n. uobis q̃a non bibā de g̃natione uitis, donec regnū dei ue
niat, Qm̃ saluatorē primo uinū nō b̃ndixisse, sed t̃m accepto calice gra
tias egisse, discipulisq; dispartiēdū inter se tradidisse legimus. Cū uero iā panē
sua b̃ndictione uertisset in carnē, uinū b̃ndixisse, & in sui sanguinis substantiā
cōmutasse, bis à dño in cena discipulos fuisse potatos aduertamus oportet, ui
no. s. ante cōsecrationē panis, deinde sanguine in calice cōsecrato. Accepto er
go calice. Vas erat q̃ bibere solebant in mēsa cōuiuā. Est porro rōni cōsentaneū
hoc uas (cuiuslibet figure fuisse credat) fuisse grandiusculū, ut de illo tot
hoīes bibere possent. Gratias egit deo, q̃ suū desyderiū de legali cena cū ma
tre & apostolis sumenda cōpleisset. Potuerunt (ni fallor) hęc fuisse uerba dñi
Iesu calicē tenētis in manu. Gratias tibi ago optime pater, q̃ desyderii mei cō
potē me fecisti. Māducaui pascha cū matre, cū discipulis meis, q̃d pro amoris
magnitudine, pro tp̃is lōga expectatione, pro imminēti magnę necessitatis ar
ticulo, desyderio magno cōplere desyderauī. Lauī pedes apostolorū, ut plene
illos mūdare, mūdatosq; relinqrē. Mūdati sunt. Gratias ago tibi, a q̃ bona cū
cta p̃cedunt. Vertit post hęc sermonē ad apostolos. Qm̃ igit̃ comestus est le
galis agnus, & loti sunt pedes uestri ut humilitatē disceretis & b̃nificentiā, en
ego dñs uniuersę terre, & oīs ueritatis edocēdā magister, q̃ ministrū me gessi
lauans pedes uestros genuflexus corā uobis, nūc sedēs inter uos, & in loco ma
gistri, iterū quasi minister uobis potū porrigo. Accipite & diuidite inter uos,
unusq; habeat partē suā. Diuidite inter uos inq̃, ne q̃s uestrū sit talis mune
ris expers, sicut ne q̃spiā a pedū lotionē exclusus est. Dico. n. uobis q̃ nō bibā
de g̃natione uitis. i. uinū in uite generatū, donec regnū dei ueniat. Hęc ut prius
intelligēda sunt. Quasi dicat hoc ultimo q̃ bibo uos oēs bibite mecū, post hūc
enim potum traditum discipulis, dñs Iesus non bibisse legitur.

¶ An dñs Iesus suę matris lauerit pedes sicut apostolorum
pedes in ultima cena.

Via intelligere mihi uideor ambigi hoc loco inter uos an Christ⁹ ma
tris suę lauerit pedes, & an illi porrexerit potū sicut discipulis, afferam
q̃d de his rōni cōsentaneū uideat, ferre inde sentētiā uestrū fuerit. Ob
mitto pudorē uirginis nō decuisse nudos pedes lauādos corā tot uiris offerre
q̃ si erant discipuli dñi Iesu, hoīes t̃m erant, nondū in gratia cōfirmati, nondū
pedes. i. affectus purgatos habētes, q̃s purgare restabat. Erat uirgo gr̃a plena,
erat obūbrata spū sancto, cui⁹ uirtute oēs eius affectus tēperati fuerāt, Quod
igit̃ in ea lauaret hēre nō poterat, nō poterat etiā partē nō hēre cū filio, q̃ gra
tiā apud dñm patrē assecuta fuerat, unde unigeniti sui mater, cœlorū regina,
& angelorū dñā cōstitueret. Dispar lōge, ualdeq; dissimilis est ratio lauādorū
pedū, & calicis epotādi. Vinū. n. de q̃ (ut ego existimo) filius bibit, & apostolis
bibendū porrexit in signū charitatis datū est. Loti uero sunt pedes ad mūdi
tię designandū supplementū. Quare matri quā charissimā habuit cur nō por

rexerit potum nulla mihi constat ratio. Quid nunc de his magis appareat rōni consentaneum, uos iudicate, & deinceps sustinete hic & uigilate mecum, attēdentes quid de munere quo dñs Iesus donauit apostolos Lucas referat.

¶ De gratiis duabus actis a dño Iesu dum fregit panem quem in se conuertit.

T accepto pane gratias egit, & fregit, & dedit eis dicēs. Hoc est corpus meum quod pro uobis datur. Hoc facite in meam cōmemorationem.

Similiter & calicē postq̄ cœnauit dicēs. Hic calix nouū testamētū est in meo sanguine, qui pro uobis effundetur. Si usq̄ alias opus fuit sustinere & uigilare, hic maxime uigilādum, attētissimeq̄ sustinēdū existimo, ut inauditi muneris quo Christus donauit apostolos rationē & excellentiā agnoscamus.

Qm̄ inest accipiēdis muneribus erubescētia quādā quā sermo dantis augere solet, qui uerbis munus extollunt, muneri suo detrahunt gratiam, Quare dñs Iesus sub modici panis & uini speciebus, corpus & sanguinē suū apostolis donans, quo potest paucioribus & maxie ad rem faciētibz uerbis uti, offerēdo, donādoq̄ se ipsum, Dic Lucas. Accepto pane gratias egit. Gratia bonum siue mun⁹ est, qđ prāstatur prāter debitū, lege aut lōga cōsuetudine cōprobatū.

Nam si ex lege iā non ex gratia. Et qm̄ in gratia huius muneris ratio tota soli datur, quas egerit gratias hoc sacramētū conficiendo (ut possumus) examinem⁹. Prima in hoc muneris gratia fuit panē frāgere. Sed quomodo frāgere?

Nō tm̄ in partes distribuere, sed saluis panis accidētibus eius substātiā tollere, immitere meliorē. Fregit ergo Iesus panē, qñ panis substātiā substulit, & suppleuit carnē pro ea, nō qualēcūq̄ carnē, sed suam. Est certe hāc gratia grādis.

Non. n. habet lex, nō consuetudo naturæ creatæ sine dispositione præuia, unā substātiā auferri, & aliam mox immittere. Accessit huic altera gratia, accidentia manere, transire substantiam siue subiectum quod etiam creata natura nunq̄ fecit aut facere poterit.

Secundum nempe uires suas natura dū agit, accidentia in primis remouet amica substātiæ, cuius formā ē medio tollere uult, & simul inuehit inimica, illa expellens, ne aduentantem formā nouæ substātiæ impediant, ingerens ista, ut illi sint auxilio quā adducit. Inde fit ut priora accidētia manere non possint uirtute creata.

Si prior substātia p naturā penitus auferat. Natura uero creatrix qm̄ infiniti uigoris est, qm̄ nihil illi resistere potest, qm̄ tempore metiri nō ualet, in momēto, in ictu oculi, nullis dispositionibus præuīs, nullo accidente priori aliquatenus imutato, ipsorū accidentiū substātiā, siue (ut sic dixerim) formā substātiālē aufert qñ uult, & materiā quā de nihilo esse iusserat, si uult ad nihilū redigit, saluis accidētibus quæ substātia ex forma cōstans ac materia in se ferebat.

Vis horū rationē exēplo colligere? En accipe Si ciuitas oppugnetur, nōne princeps obsidionis prius admouet moenibus & propugnaculis machinas. Moenia deinde machinis sternit, fugat hostes, militesq̄ suos immittit. Post hāc dominātem ab imperio deicit. Ipse tandē ingreditur, & suā efficit ciuitatē. Quid ita? Quia finitæ uirtutis est & resistētē inimicū elicere non pōt, nisi pprios immittat amicos. Hi ingredi nequeūt, nisi hostis tenentis ciuitatē defensores pellat, hos neq̄ profligare saluis moenibus.

DE PASSIONE DOMINI

Utr igitur ciuitatē obtineat, machinis aggreditur æquare solo moenia, suos immittere q̄ eiiciāt aduersantes. At si tanti forent huic principi bellatores, ut saluis moenibus & inimici defensoribus in urbe manētibus inimicū a principatu deturbare, seq̄ principē posset cōstituere, nūq̄ eiiciēdis hostib⁹ tēpus tereret. Ita q̄ primę causę uirtus, primā materiā q̄ est oīs substātię, oīm q̄ accidētū do-

M miciliū primū, nulli⁹ adminiculo attigēs & uersans, cuiuslibet substātię accidētia saluare & seruare pōt, materia sil & forma, siue substātia penit⁹ inde sublata

¶ Siue creatus sit mundus siue æternus à prima tñ causa primam materiā sine adminiculo uersari fatendum est.

Ed dices, rationi nō consonat primā causam ad materiā nudā suas uires extēdere, Si uis respōdeā. Da quęso. Quod multi philosophi neq̄ sp̄nendi p̄fitentur, mundū. s. esse creatū, & in principio, rudē primū materiā apparuisse ex nihilo. Quis hāc quęso digessit in species, nisi prima causa? Primā igitur causam quā a principio creatricē naturā dixi, ad materiā nudā suas uires extēdere, negare nō poteris, si cū multis philosophis mundū stautas nō esse sempiternū. Iā audire uideor q̄sdā plus q̄ oporteat sapientes q̄ dicant nō esse cōfessum inter philosophos mundū esse tpaneū. Quinimo a multis & sacre p̄claris statui sempiternū. Ab aliis itē asseri q̄titatē coæuā esse materiæ, q̄ si iuxta illos mūdus asseratur æternus, nō erit cur uigor primę causę materiā nudā adeat immutādā. Et adhuc si mūdus tpaneus asseratur, nunq̄ prima causa materiā nudā inueniet, quā aliorū opinione q̄titas semp uestit. Ante oīa dicere possem nō plus esse cōfessum mūdi uetustā eternitatē q̄ nouitatē essendi, & saltē multis accedētibus philosophis nō tā uetustū mundū asserētibus est rōni consentaneū, naturā creatricē q̄ mundū fabricauit, primā ad materiā suas uires extendere potuisse, imo extendisse aliqñ dandū erit. Meminerint tñ priores mūdi extēdentes ætatē, creari posse etiā aliqd qd æternū sit, nisi Platōis sententiā penitus asp̄nentur, & hanc ipsam mundi structurā meminerint materia, forma, agente q̄ cōsurgere, q̄ si uera sunt, agens qd æternitatis fundamentum est, & ab æterno secundū platonicos fabricauit æternū, eternā materiam, nudā oī forma mundana, infinita dudū æternitate uersauit. Meminerint alteri materiā a dimētionibus nunq̄ separātes q̄titatē, nō habere agēdi uirtutē. Itaq̄ deus q̄ materiā q̄tā (ut asserunt) uersat qñ uult, nulla uirtute extra ipsum posita, nullis dispositionū machinis necessario adhibitis illā commutabit. Neq̄ nos paulo ante plus aliqd sumpsimus, nisi qd deus nullarū in dispositionū uiribus ab ope pagēdo poterit īpediri. Nullarū ue itē dispositionū adminiculo ad agēdū erit idign⁹. Ita nihil obstat q̄ min⁹ unā substātiā destruat, cuius accidē-

¶ Tres alię gratię quas fecit dñs Iesus frangēdo panē (tia saluet. & in se conuertendo.

Aecporro accidētia a sua substātia panis. s. natura destituta qñ panem h fregit dñs, aliā substātiā circūtegere, & occultare minime potuissent, q̄ illa nō sustineret et ferret in se. Egit p̄pterea dñs alias gratias. Velāt, cōtegunt Christi corpus. Cōtinēt carnē eius & sanguinē. Cōtegūt totū Christū, neq̄ tñ in eius carne uel sanguine, neq̄ in hoīs substantia cōseruātur, nec illis

adhærent, nec sustentant in illis. Hic si quæras quid phibet illa accidentia. i. albedinē, figurā, saporē hostiæ, siue panis, inesse corpi saluatoris? Colorē, odorem, liquorem uini cōsecrati inesse eius sanguini? Respondeo in primis gloriā saluatoris id phibere. Corpus nāq; eius incorruptibile, sanguis omī fecē purgatus, & oīno inalterabilis, accidentia corruptibilia capere non debet. Hæc ppter ea accidētia humano corpori uel sanguini non conueniunt. Fluūt. n. a mixtura elementorū lōge inde remotissima unde coalescit corpus humanū. Quare ne fiat iniuria corpi nobilissimo, & sanguini super oīa mixta pfectissimo. Ne fiat iniuria gloriæ huius corpi sup oīa corpa hoīm natura & gratia elegantissimi facit p gratiam Christus panis & uini accidentia suo corpi non inherere. Cur cū substantia corpi & sanguinis sui dñs Iesus non faciat pmanere substantiā panis, aut aliā immittat substantiā q̄ accidentia illa sustentet, qm̄ q̄ sciuit, potuit & effecit unā psonam deum simul & hoīem esse, potuit eidē addere panē, aliā ue substantiā si uoluisset. Respondeo. Potuisset certe si uoluisset, at noluit, qm̄ expediens non fuit. Oportebat deū fieri hoīem magna rōne, quā (ut deus dedit) tractantes de annunciatione & uerbi incarnatione narrauimus. Non sic oportuit deū fieri panē aliamue substantiā, quod factū esset, si panis substantia diuine personę instar humanitatis fuisset unita. Licuisset. n. dicere panis est deus, sicut uere licet dicere homo est deus. Quod qm̄ nō est oportunū sine rōne & penitus absurdū existimare deū id efficere. Adhuc qm̄ creata natura nūq; p plura facit qd pauciorib; pōt absoluerē, ne casso labore se ipsam exerceat. Natura increata quæ lōge est sapiētior, cur plura ibi faciet, ubi pauciora sufficiunt? Potuit deus si uoluit accidentia panis & uini seruare, & pmanētia illis cōcedere sine subiecto. Non ergo debuit uel panis substantiā in hac fractiōis grā cōseruare, uel eius loco aliā immittere, non. n. q̄ sapiat gratiā facit, aut iniuriosam aut superuacuam. Si adhuc quærere pergas. Sed quomodo potuit quod nature lege non constat? Rñdeo meminisse oportet quod ab initio dixi dñm Iesum hæc fecisse per grām. Qm̄ qd usus non habuit, qd creatæ naturæ ratio oīno nesciuit, increata peregit. Si præterea ingras, qua nam ratione id facere potuit? es certē importunus. Nōne paulo ante monstrauius diuinā uirtutē oīa creata ut libet se sola, sine ullis machinis, sine repugnantia in dispositionū antecedētiū, sine adminiculo subsequētiū posse uersare? Tritū est. Nō minor est uirtus q̄ quærere parta tueri. Illa igitur uirtus quæ oīa creata cōficere sufficit, se sola cur non sufficiat eadē cōseruare? At nūq; accidētia sine subiecto creauit, Fateor, Creauit tñ illa creando subiecta, qm̄ subiectū iussit esse cū illis. At quia potuit, ut iam cōstat, subiectū absq; illis efficere, cur quæso nō possit remouendo subiectū accidētia cōseruare? Quia iā nō erunt accidētia, non. n. accedent alteri, nec alteri accident, nec penitus inhærebunt, Ne quæso iccirco diffidas, habebūt inherentiā in aptitudine. i. rationē qua ualeant & debeant inherere, & sustentabuntur primæ causę uolūtate sola. Itaq; rōnē accedentiū, uel accidētiū nō amittent, Qm̄ iuxta. Aristotelis logicā & methaphisicā nō in actu sed in aptitudine naturali, rei cuiusq; ratio siue diffinitio cōseruat. Neq; erunt penitus sine substētante, quīs illi nō inherēat, sustentabit illa uoluntas

*Quare subd panis
et uini non inueniuntur
Om pmanendo cōseruati
in ipso*

P

—

3

3

Q

DE PASSIONE DOMINI

R
 ōipotentis, cui tñ non inhærebunt, Qm̃ tam debile & infirmũ, tam solido tãq̃
 uiuaci p̃p̃inuius neq̃t accedere. Vis exēplo doceã aliqd̃ sustēdari, neq̃ inhæ
 rere tñ, uel tangere sustentantē? Qua quæso pt̃ate legatus in puincia dicit po
 pulis iura? Nēpe principis legātis. At neq̃ princeps neq̃ principis uires illũ
 tãgunt. Sustentat igit̃ autoritas principis per solã uoluntatē oēm uigorē, rigo
 remq̃ legati. Calefit aqua a sole, & ab eodē calida conseruat, nunq̃d solis sub
 stantia tangit aquã? Sola uirtus solis hoc facit sole penitus imutato, Ita sola uo
 luntas dei illa accidentia sine subiecto cōseruat, q̃ deũ uel eius uoluntatē nulla
 tenus tangunt. Magnes suspendit ferrũ, & q̃d natura propria fert̃ ad centrũ,
 nature potētioris ui in sublimi stare cōpellit, neq̃ tñ tangit magnes a ferro. Si
 mihi non credis, crede expimento uulgatissimo p̃ q̃d asserit̃ arca qua Mahu
 meti ossa cōcludi dicunt̃ sine repagulis sine sustentantibus stare sublimis, & p̃
 æqualia spacia astructura in qua est locata distare. Qm̃ arca ipsa ex ferro, pa
 rietes uero q̃bus continet̃ magnetē sunt fabricati. Cur nũc non cōfiteamur nō
 esse incredibile (qm̃ a rerũ natura non est alienũ) sustentari aliqd̃, neq̃ tñ in
 hærere sustentanti? Hic si obiicias, color nēpe figura panis & uini cōsecrati,
 q̃titatibus suis sup̃ extensa nonne in ea ccena manebāt, & nũc in altari manere
 uident̃? Manebant certe & manent. Quō igit̃ dicemus accidentia in hoc mu
 nere non fuisse, & modo nō esse sustentata? Neq̃ hoc te moueat uelim. Qui
S
 hæret mobili si illud moueat, nunq̃ ipse erit immotus. Qui in arena ædificat q̃
 uis a p̃fundo siue ab alto opus incipiat, sine fundamento tñ creditur ædifica
 re. Qm̃ id nō est stabile in q̃ primordia iacta sunt. Quãtitates igitur huius mu
 neris spoliatae subiecto, subiectũ esse non poterāt neq̃ possunt. Itaq̃ colores
 figuræ, reliquaq̃ panis fracti & uini in sanguinē uersi accidētia, licet q̃titatib⁹
 essent tunc, & modo in eucharistiæ sacramento sup̃ extensa sint nō tñ sustenta
 bantur in illis, neq̃ modo sustentāt in alia quauis creata natura, sed ab increa
 ta natura tunc conseruebant̃, & in eucharistiæ sacramento modo conseruan
 tur per gratiam, quam dominus Iesus fecit dum fregit panem, dumq̃ uinum
 secundo benedixit.

¶ Alia gratia à Christo facta dum panem consecrauit & uinum.

T
c
 Onfueuerunt corpa suis locis circūclusa manere, & ideo locata maio
 ra nequeunt esse q̃ locus. Vbi. n. aliqd̃ cōtinetur, & undiq̃ clauditur a
 claudente capi totũ necesse est. Modica panis fragmēta tã exigui Chri
 sti corpus cōtinere quō potuerunt? Natura hoc nō capit, neq̃ ratio intellige
 re sufficit. Fateor plane si ad naturã creatã aspicias, corpus suo loco circūscribi
 penitusq̃ cōcludi, & ideo locũ nunq̃ minorē, semp̃ aut̃ æqualē aut maiorē
V
 conuenit esse locato, Itaq̃ Christi corpus corporeo modo locatũ in pane fra
 cto, sanguis in uino bñdicto esse nō potuit. Si uero spiritualia aspicias, uidebis
 non solũ naturæ create uirtute, sed ciuili etiã disciplina maiora minoribus im
 mitti, esseq̃ penitus in minore repositũ mai⁹ atq̃ locatũ. Videbis itē rem unã
 multis in locis eodē tpe penitus inueniri. Videbis uno loco illã deficere, auge
 ri in alio. Videbis hãc ipsam rē totã nedũ in toto loco, sed in qualibet pte loci
 integrã pmanere. Per gratias igitur quas egit dñs Iesus dum fregit panē & in
suum

suum corpus cōuertit, dū uinū uertit in sanguinē, qđ spiritui deus tribuerat ab
 initio ut deus nunc corpī suo condonat, qđ in accidētibus panis, & in uini acci-
 dentibus sanguinē suū quasi in loco reposuit, nō tñ solito modo locandi corpa
 diu qđ diximus in illis continentibus se habere uoluit. Sed quō nonnulla penē
 spiritualia, & spiritui ualde ppinqua locū hēre dicūtur. Nōne si princeps lega-
 tū mittat sua pđitū iurisdicēdi impādiq; facultate, erit facultas principis tota in
 legato qđ mittit. Erit certe. Neq; tñ missus a pñcipe penitus secundū has facul-
 tates æqualis est illi qđ misit. Ita qđ potestate minor est, maiorē se ipso recipit po-
 testatē. Fac nūc (qđ sēpe cōtingit imo expedit fieri) plures legatos ab eodem
 principe p̄ uaria loca ad regēdos populos, moderādascq; prouincias destinari,
 nonne una principis autoritas erit in singulis? nōne erit in uariis locis integra
 & sibi ipsi penitus æqualis? nonne hæc ipsa autoritas hic distribuet p̄mia bo-
 nis? illic poenas sumet de male meritis? Fac nūc unā ciuitatē aut puinciā oppu-
 gnari bello, aliā pace frui, nonne impiosior erit principis autoritas inter paca-
 tos qđ inter bello uexatos? Fac puinciā ab hoste bello expugnari. Nōne expu-
 gnatus princeps in ea p̄det autoritatē, quā alibi retinebit? Nonne tota princi-
 pis autoritas est in toto principe, nō plus in pede qđ in capite? Nōne est in qua-
 libet eius parte? Dictu mihi, qđ pars principis sit minus impiosa. Scio iura p̄ lin-
 guā principē dicere, tñ iuris dicēdi autoritas in lingua nō est sola. Scio illū ius
 scribere manu. Ius tñ scriptū nō a manu sola sumit efficaciam. Est adhuc facultas
 principis in principe tota, neq; minus tota singulis in legatis. Si totā singulis
 dedit. At si unū magistratu se abdicare iubeat, nō desinet esse i illo iurisdicētiō
 & durabit in aliis qbus abrogata non est. Quid ita? Qm princeps suis in lega-
 tis non modo corporeo se reponit, nō se illorū dimētionibus circūscribit, sed
 p̄ p̄stitā autoritatē p̄sentiam exhibet, dū illis assistere uult & assistit, ut q̄cūq; le-
 gati faciunt principis uoluntate sint facta, ac si corpe illic princeps circūscri-
 ptus haberetur, ubi uolūtate cōstituit sese exhibere p̄sentē. Lucerna qua noctis
 fugamus tenebras una domus parte sita p̄durat, & domū illuminat uniuersā
 una (ut ita dixerim) illuminatiō nonne totā domū capit? At certe longe min⁹
 est corpus flāmæ Pyramidis, lumen exhibentis in igne qđ domus tota. Min⁹
 est insup parte domus, & tñ partes domus singulæ ac simul oēs unā illumina-
 tiōē ab uno lumine capiūt. Neq; n. hæcenus inuētus est docens qđ pars lumi-
 nis cui loco in domo placeat. Lumen igit qđ est corpus, se totū & que diffundit
 uariis domus partibus, cōsimili figura ab illo æque distātibus, neq; minus pro
 modo ppinqtatis uniuersę domui qđ p̄tib⁹ lucē sufficit ipartiri. Male actū erit
 cū stellis, cū luna, cū sole, si locis & spaciis qbus lucēt arētari uoluerim⁹ lucē tātā
 peius si diuiserimus in illis lucē quā hñt integrā & penit⁹ indiuisibilē. Pessime
 si eorū lucē deficere statuerimus, qm lucere alicubi desināt. Nō deserūt coelū
 sydera, neq; a sua sphæra discedūt, qā lucē suam terris exhibeāt, nō minus est
 fulgoris in illis, quia nunc minus & uni hemispherio fulgeant. Non extingui-
 tur, quia alicui terræ angulo lucere desistūt. Quid ita? Quia non per loci cor-
 porei circumscriptionem lucem exhibent, ut ubi lucent, illic ea corpore circū-
 scribi necesse sit, sed uigore cōlesti, qui spiritui propinquus est, dū aliis lucēt,

DE PASSIONE DOMINI

Z in se manēt nec a loco discedūt. Splēdorē nāq; distribuūt nō diuidunt, dāt totā lucē, & nihil eius amittunt. Has gratias Iesus fecit qñ panē fregit, uinūq; bñdixit. Dedit. n. tūc suo corpi suoq; sanguini uirtutē sese exhibēdi ptātem panis uiniq; spēbus & in illis efficere q̄ credit sancta m̄r ecclesia & nos nō multo post enarrare studebim⁹ si mō ad ea intelligēda sustinueritis & mecū uigilaueritis.

¶ Confirmatio & declaratio eorum quæ proxime dicta sunt.

S Ed iam p̄spicio qd uos moueat. Princeps q̄ legatos mittit adest q̄dem illis p̄ autoritatē & uoluntatē. Secundū uero corpis uiteq; substātiā nō est p̄sens legatis emissis. Sic ne res se habet & in hoc munere? Minime sed cū uoluntate & autoritate corpus aīam suā deum et hoīem secundū substātiā spēbus panis & uini facit adeste Iesus. Cur quēso princeps corp⁹ sicut autoritatē in legatis nō circūmittit? Quia neq; credo respondebit. Quia hō est, & nil supra hoīem pōt, manet unico loco p̄ corpus, adest pluribus p̄ autoritatē

A & quasi p̄sentia uoluntatis. Nō oīno tenebat istis angustis dñs Iesus in ultima coēna & nunc tenet minus. Quid ita? Nōne uerus hō tūc erat? Nunqd aliqd nūc hēt plus q̄ tūc? Erat tūc hō ut nos, sed secūdū aīam plene beat⁹, qd nos mō non sumus. Et qm̄ aīa beata corpus (nisi aliūde impediāt) habet gloriosum, q̄ uis uolēte deo patre, ipsoq; filio dei redēptore nostro dño Iesu Christo disponente suæ aīæ beatitudo ante passionē corpus non cōpleret, ne suę passiōis & nostrę redēptionis opus impediret. Potuit tñ munera gloriosi corpis pro lo-

B corū, temporū rerūq; oportunitate in corpus emittere. Quēadmodū fecit ali qñ. Igit q̄ nascens claustra uirginitatis integra seruauit in matre, qm̄ tunc munere subtilitatis & agilitatis usus est pro gloria matris, q̄ sup̄ aquas siccis pedibus ambulauit. Qm̄ agilitate seu leuitate corpis funct⁹ p̄ discipulis naufragio liberādis, q̄ sine cibo p̄ quadraginta dies & totidē noctes māsit in mōte, ut contemplationis & orōnis studiū cōprobaret. Qui etiā in mōte resplēdui, qm̄ dari tatē in corpe suo futurā p̄petuo ostēdere uoluit, potuit p̄ eadem subtilitatis & agilitatis munera, corpus suū p̄sens exhibere panis accidētibus qñ panē fregit & sanguinē accidētib⁹ uini qñ calicē bñdixit. Egit igitur Iesus corpi suo qñ fregit panē has gratias, agilitatē & subtilitatē illi cōcessit ad tēpus. Hic est ille idē

C Iesus aduertite uiri, sustinete q̄so & uigilate mecū, hic est in q̄ q̄ post resurrectionē suā, ad discipulos suos ingressus est p̄ ostia clausa, cuius corpus si p̄ suę mēsurā q̄tatis locū occupauisset, ligni naturā tā dēsam parietū structurā tā solidā sine eorū aptura, aut sine scissura nunq̄ penetrare potuisset. Qua igitur p̄ gloriam plenā et p̄manentē in corpe resuscitato, non est coarctatus ostiū densitate uel soliditate parietū, eadē ante passionē ex parte & ad tēpus eidē corpi cōcessa non est a panis & a uini accidētibus circumclusus, & nunc in q̄tidiana eucharistiæ oblatione coarctari minus potest. Qm̄ corpus illud sanctissimū gloria iandudum plenum, immortale, lucidū, agile & subtile perdurat. Subtile inquā non q̄ partes eius tendant in acutum lineæ uel punctū, uel q̄ propriam figuram aut ordinem amittant organicum, sed q̄ salua harmonia concentuq; mēbrorum, neq; a corpore, quamuis solido retineri. Itaq; fratres quibus iā est p̄ suatum Christi corpus esse gloriosum & nra corpa (si gloriam assequantur) posse

posse transire per solida, neq; a solidis coarctari. Aio si uigilaueritis, & rōnis acie integrā sustinueritis, clare p̄cipietis dñi Iesu corpus accidentibus panis et uini nō fuisse in ultima coena cōdusum, neq; in eucharistie sacramēto hoc tpe manere restrictū. Quod. n. solida substantia nō occupat, nō phibet, non tardat uel concludit inuitum, tenuia accidentia si noluerit nunquam coarctabunt.

Onfitemur unā syderū lucē lucere multis in locis, unā principis autori-
 c tate multis adesse legatis. Cur igit̃ ambigemus uigorē diuinitatis omī
 luce infinito, ut ita dixerim, spiritualiorē oī principe impiorē se pos-
 se pluribus locis secūdū substantiā exhibere pntem? q se oī loco exhibeat neces-
 se est, seq; uere exhibet ubiq; totū & integrū, ut non sit locus plene deo non
 plenus. Hęc inq; diuina natura q̄ ubiq; est tota, & usq; deesse nō pōt, q̄ Christi
 humanitatē aīam. s. rōnalem, carnē & sanguinē Christi sibi associauit, et insepa-
 biliter iūxit in unitate p̄sonę, qñ uoluerit cur illa nō secū exhibebit p̄sentia ac-
 cidētibus panis & uini, qbus totus est p̄sens deus? Hac igit̃ rōne frangēs pa-
 nem dñs Iesus christus in ultima coena se totū singulis fragmētis imisit, & nūc
 singulis hostiis, singulisq; calicibus consecratis p̄ oēm terrarū orbē exhibet se
 p̄sentē, dū deus q̄ ubiq; est totus, corpus & sanguinē Christi sibi inseparabiliter
 p̄ gratiā sociatū, illis speciebus ineffabili modo facit adesse. Si dicas hac ipsa rō-
 ne hęc caro, hic sanguis & totus Christus secūdū hoīem erūt ubiq; pntia, neq;
 plus sub accidētibus illis in ultima dñi coena, uel modo in eucharistia q̄ aliis lo-
 cis continebit̃. Deus. n. æque ubiq; est, cui Christi humanitas credit̃ associata.
 Rñde tu prius. Deus q̄a ubiq; equaliter est, nūqd ubiq; æqliter opat̃. Mini-
 me, Cōstat. n. uariis in locis & t̄pibus fieri diuersa, & aduersa sine numero, &
 tñ idē deus ubiq; est, & q̄cunq; fiūt in oībus opat̃. Quid ita? Qm̄ hęc diuina
 uirtus & autoritas extra se opat̃ ut libet, nulla nature necessitate sed libera uo-
 luntate. Itaq; hic agit hoc ut uult, & alibi aliud, qd etiā uult. Exhibebit igit̃ si uo-
 let aliqd sibi associatū hic p̄sens, qd alibi nō exhibebit, q̄a exhibere nō libebit
 Exhibebit hic aliqd p̄sens uno modo, q̄a sic uolet, & alio modo exhibebit alibi
 q̄a aliter uolet. Itaq; humanitatē Christi quā sibi deus sociauit ad unitatē p̄so-
 nę, uniuitq; p̄petuo, in sup̄iori ccelo locauit in gloria, ubi tanto melior est an-
 gelis effectus, q̄to excellentius p̄re illis nomē hereditauit. Eo loci Christus lo-
 caliter residet, & sp̄cii ambiētis lineis circūscribit̃, nec unq; inde discedit, nusq;
 sic est p̄ uniuersū orbē, nisi grā speciali localiter uelit qñq; descēdere, qd rarit̃
 sime factū credūt, q̄ recte sapiūt. Hęc ipsam humanitatē q̄tidie deus pntem ex-
 hibet, retinetq; sacramentaliter in eucharistie sacramēto. i. secūdū corpus illis ac-
 cidētibus facit esse pntem, nō tñ circūscriptā uel circūangustatā. Sumis igit̃ nō
 causam totā p̄ tota causa. Etem̄ sola diuinitas & societas eius cū carne Christi
 cā nō est tota p̄ quā Christus cōtinet̃ in hostia, sed uolūtas dei, vñ descēdit oīs
 gratia, Quare significatissime dixit euāgelista, grās egisse dñm saluatore, fecit
 em̄ p̄ diuinā uoluntatē oīpotentē mirabilia tūc multa, sed nō penitus impossi-
 bilia, fecit mirabilia, sed nō incredibilia, Mirabile nēpe est, sed non incredibile.
 Christi corpus tā magnū paruis admodū accidentibus cōtineri nec minorari.
 Qm̄ & ciuili instituto grādis imp̄atoris autoritatē maximā, priuatus hō lōge

D

B

F

G

DE PASSIONE DOMINI

minor impio totā accipit nec minuit, & lux solis tā grādis, tota tugurio continetur exiguo, neq; tñ angustat ab illo. Mirabile est Christi corpus est sanguinem tot locis esse pñtem, q̄t locis p orbē Christianū sacramētū eucharistię q̄ti die cōficiť, cōseruatur & sumitur, & q̄d oēm mirabilitatē supat, nunq̄ cōelū dī mittere & tot in altaribus, tot in repositoriis pmanere. Sed neq; sunt hęc incredibilia, uel penitus impossibilia. Qm̄ uolūtas hoīm facit hęc ipsa q̄tidie, & natura hęc eadē habet semp. Qñ & una principis autoritas est apud uarios ei⁹ ministros uaria p loca dispersos, neq; definit princeps suis lineis esse circūscriptus, q̄a incipiat eius autoritas esse eo loci, & in eo hoīe in q̄ nūq̄ fuerat. Et una lux syderis uarias partes orbis illuminat. Vna q̄q; lucerna uarias domus ptes illustrat, & tñ cōelū non deserit sydus, neq; lucerna candelabrū suū. Mirabile est Christi corpus in hoc loco nūc esse incipe, & in alio nūc esse desinere, & nō mutari Christū secūdū locū, neq; acqrere uel p̄dere aliqd secūdū q̄d uis mutationis genus. Sed neq; istud incredibile est, p̄stat hoc ipsum ciuilis institutio, p̄stat natura. Nō. n. mutatur princeps, non acqratur aliqd eius pristinae autoritati q̄a nouos legatos emittat, nihilq; illi subtrahitur si q̄sdam reuocat, & ab officio iubet se abdicare. Nihil insup stellae acqrūt p noctē dū uidētur, nihil p diē demitur dū uideri desinūt, nihil soli additur si pluribus oculis aut locis luceat, nihil demitur si paucioribus. Nō dabis plus lucernę q̄ p eā plures uideant, q̄ q̄ paucis uel nullis oculis lumen p̄beat. Non augetur lucerna q̄ plures p fenestras lumē sp̄git, aut ad maiora spacia diffundit. Non minuitur si ad minora et p̄ minora feratur. Mirabile est sed nō incredibile christi corpus esse totū in toto pane, neq; minus totū singulis in partibus. Ciuilis usus habet hoc. Natura luminis idē p̄stat. Principis autoritas tota est in principe, tota in toto regno, & in qualibet regni parte nō minus tota. Lumē solis est in sole uniuerso & per uniuersū terrarū orbē lucet totū, neq; locis pōt esse diuisum. Mirabile est, sed nō incredibile. Corp⁹ Christi cū bonū sit, & salutiferū aliis, p̄desse, aliis obesse sumētib⁹ illud. Qui digne sumūt, uitā sumūt, q̄ sumūt indigne mortē accipiūt. Exhibet idē principis autoritas, q̄ ad laudē p̄miūq; bonorū, ad malefactorum uero uindictā poenā & suppliciū cōstituta est. Exhibet idē etiā lux solis q̄ sanis oculis est lāta, debilibus tristis, stringit, soluit, generat, & corrūpit. Nō est igit̄ cur ea q̄ de rōne muneris hui⁹ dicta sunt credere recusem⁹. Si sustinēter, uigilāterq; cogitabim⁹, deū (q̄ cūcta pōt) posse uni dare de nouo, q̄d alteri donauit ab initio. Rō igit̄ muneris sic se hēt, ut dñs Iesus frangēs panē, & uinū bñdicēs, utriusq; substātiā penit⁹ abstulerit, utriusq; accidētia penit⁹ seruauerit. Hęc ea rōne facta credam⁹, q̄a prima cā materiā primā pōt sola (si uult) attigere, et illā nullis dispositiōib⁹ iterueniētibus cōmutare, & ut ita dicā ad nihilū reducere. Hęc ip̄a accidētia pmanere fecerit sine subiecto. Hoc nos credere faciet creatoris oīpotētia, q̄ nō minor ē ad cōseruādū sola q̄ seruari uult, q̄ creaturæ cuiuslibet adminiculo cōmunita. Corp⁹ et sanguinē suū illis sub accidētib⁹ cōstituerit sacramentaliter nō localit⁹. i. nō claudi, nō āgustari illis accidētib⁹, neq; alterari p illa, sed sub illis fecerit cōtineri, erit hoc facile creditu si hēbim⁹ p̄ualū dei oīpotētia q̄d uni naturæ create iāq; cōpletæ cōcessit, posse alteri cōdonare si uelit.

Licet

Licet. n. q̄ unā naturā cōstituūt alteri donare nō possit, pristino essēdi tenore seruato. Vt nō pōt esse canis aīam hñs hoīs, neq̄ equus hñs mēbra leonis, qm̄ hęc naturā faciūt, tñ q̄ naturis iā cōstitutis adueniūt, pōt deus dare q̄buslibet. Hoc si cogitabimus (q̄d & uere phyci & mathematici nō negarēt) uidebim⁹ apte quō Christi corpus & sanguis cōtinent sub speciebus panis & uini, nō tñ claudit illis, nec cōtaminat si illa putrescāt, q̄a nō t̄agit illis, sed illis adest, ut det gratiā hoīb⁹, ipsum Iesum pie sub illis accidētibus, sumētibus & uenerātib⁹, & cū eodē sustinētibus patienter aduersa, & uigilantibus ne prosperis obruāt.

¶ De ratione accipiendi eucharistiæ sacramentum

Accipite & comedite. Nō satis est fide sumere hoc sacramētū, comedē dū etiā est & mādēdū ut sapiat magis. Mādīt aut nō dētib⁹ corp⁹, sed spiritus. Spemādēdus est hic cib⁹. Spei officiū q̄ dētes habet sup⁹ & inferius, sup⁹ expectationē assequēdi boni, inferius studiū euadēdi mali. Accipiamus igitur & māducemus hoc sacramētū sperātes p̄ illud sociari dño Iesu Christo. Et q̄a nūc sumus aduenē ac hospites t̄panei in hac ualle mortalitatis iter agētes, obsessi ignorātia, piculiscq̄ sine nūero plenū, p̄ huius sacramēti uirtutē sperem⁹ carnis & mūdi sup̄are picula & a nobis effugare demonia, ita pueniemus ad futurā ciuitatē quā ingrimus, fieriq̄ merebimur in ea ciues sanctorū & domestici dei, ædificati supra fundamētū apostolorū & pphetarū, ipsum dñm Iesum Christū q̄ se nobis dedit in cibū. Speremus inq̄ p̄ hūc ipsum cibū fieri coheredes filiū dei, ditati ab eodē thesauris nō deficientibus q̄s neq̄ erugo neq̄ tinea unq̄ poterit demoliri, q̄s fures nō effodiēt neq̄ furabuntur. Erūt hi thesauri animi trāq̄litas solida, sanitas corp⁹ integra, oīm desyderiorū cōplemētū, sciētia nō ambigua, errori nō p̄mixta, pax timore carens & securā, amor stabilis incōcussus, sine tædio, sine piculo, sine zelotipia amatū possidēs, immortalitas, impassibilitas. Hi sunt supiores spei dētes, p̄ q̄s dñi Iesu corp⁹ māducādū & mādēdū debemus accipe. Dētes inferiores sunt cogitatio mali q̄d euadimus si digne sumpserimus, in q̄d labimur si sumamus indigne. Euadim⁹ animi corp⁹q̄ dolores, q̄bus hic mundus inferior est uere plenus. Quid. n. est uita hoīs sup̄ terrā nisi militiā, nisi labor⁹, uigilię lucta aduersus carnē & sanguinē, aduers⁹ mūdi rectores tenebrarū harū? Quę mala dñi Iesu suffragiis euademus si illū digne māducauerim⁹. Euadimus etiā pœnas infernas, uermes. s. q̄ nō morientur, Ignes q̄ nunq̄ extinguētur, Sitim p̄cordia exurētē, famē in æternū rodētē uiscera. Euadimus tenebras ppetuas, Quę oīa mala eos manēt q̄ hūc cibū hūc potū indigne māducāt & bibūt. Qui. n. idigne māducat & bibit iudiciū. i. dānationē, q̄ dei iudicio reprobos manet, sibi māducat & bibit. Accipite igit p̄ intelligētiā fidei, & comedite p̄ spē, sperātes hoc cibo miseriā euadere, & fœlicitatē asseq̄ sempiternā. Accipite p̄pterea & comedite pie, munde, sancte & innocenter. Comestum porro p̄ spem digerat charitas, hęc em̄ sola transfert amantē in rem amatam, & ambos inuicē iungit, iunctosq̄ cōseruat. Audi ipsum panē quē manducas, Qui manducat meā carnem & bibit meū sanguinem, in me manet & ego in eo. Manet Christus in nobis sicut caput in mēbris dñi pmanere, nos in illo sicut sub capite mēbra, q̄ per caput seruānt in uita Nullū est membrū in hoīe q̄d capiti nō obsequatur, & eius seruandi grā non

DE PASSIONE DOMINI

faciat, nō ferat oīa. Vt maneat in nobis dñs Iesus, sitq; nobis caput, ut uīuamus
 p illū sicut mēbra p caput illū colamus, & eius gratia oīa faciam⁹. Ne discedat
 a nobis, illū totis uiribus retineamus, Ne nos deserat, oīa equanimiter tollere
 mus. Caput hoc nostrū qđ a natura p progenitores accepim⁹, uitā tēporaneā
 ingerit mēbris, & hāc ipsam malis plenā, q̄ (ut sit longissima) finitur tandē, &
 interea morbis & incōmodis uexatur innumeris. Quā si cōtingat sine ægritu
 dine ad ultimā deuenire caniciē, nōne morbus est ipsa senectus? Vita quā sug
 gerit nobis Iesus Christus æterna est. Audi ipsum illū de se loquentē. Qui mā
 ducat meā carnē & bibit meū sanguinē, hēt uitā æternā. Quis nolit huius capi
 tis esse mēbrū, qđ uitā tribuit nō casurā. Sed dices, Morimur tñ, & ipse mortu
 L us est qui comestus uitam æternam dare promisit. Ne turberis mortuus est,
 sed resurrexit, Mortuus est, ut te resuscitaret. Audi illum. Et ego resuscitabo
 eum in nouissimo die. Ego q̄ fui mortuus, & ecce sum uiuus q̄a resurrexi, illū
 q̄ manet in me, illum in q̄ ego maneo, resuscitabo in nouissimo die. Quia licet
 mors ad tēpus illi uitā auferat, nō tñ auferet in ppetuū. Cum desinet fieri nox.
 M Cū adtulerit dies nouissimus, ille. s. dies q̄ mane hēbit nō uesperā, ille q̄ nullus
 erit nouior, q̄ ideo nouissimus erit, q̄ post oēs nouos, & nullus post illū adue
 niet, tunc illū resuscitabo, ita nō morietur in æternū, sed in tpe & ad tēpus tñ,
 Dū nōx esse poterit morietur. Viuet aut nō ad tēpus, sed ad lucis ppetuē æter
 nitatē. Qñ in nouissimo die occasum nesciēte resurget nō occasurus. Si q̄s no
 bis pmitteret talia, & psuasum hēremus eū posse p̄stare, oīa eius gratia facere
 N mus, coleremus, amarem⁹, adorarem⁹ eūdē. Audi nūc, uigila, sustine si libere
 loquar. Aut fidē Christi ore nō corde, p̄fiteris, aut es penitus insanus & furio
 sus, si Christū dñm q̄ tot & talia bona cōferre pōt, qualia ip̄e de se loquitur, fides
 ostendit, spes porrigit, nō amplecteris in hoc munere, & illū per charitatē non
 amas super omnia, illi quantum potes non appropinquas, illum quantū uales
 ad te non trahis, nō transformaris in illum. Nemo mihi psuadebit unq̄ uere se
 credere dñm Iesum esse deum, esse redemptorem suū, esse cibum aiā suā, q̄
 semper in illo sit mansurus, ut ei det uitam æternam, nisi illū amet sup oīa. Et
 certe si p̄batio dilectionis exhibitio est opis, nisi semp studeat ei in oībus, & p
 oīa fieri obsequiosus, nunq̄ ab eius uoluntate se cedere semper inuigilet.

¶ De multimoda rōne accipiendi eucharistiam.

Xcellētissimā nūc muneris huius dignitatē ut intelligere ualeam⁹ aliis
 e ecclesie sacramētis ut possumus cōferamus. Habent alia ecclesie sacra
 mēta unū signū & unā rē. Hoc duo signa & duas in se cōtinet res, In ali
 O is sacramētis, qđ res est, signū esse nō pōt. In isto qđ uere res est, alterius rei ue
 re signū est. Hec quō se hēant audite, & q̄ i hoc sacramēto signa sint, q̄ itē res at
 tēdite. Accidētia panis & uini uisibilia primum signū sunt. Corpus & sanguis
 Christi. i. Christus deus & hō illis accidētib⁹ occultatus, & inuisibiliter cōtētus
 nec coarctatus, prima res est, & tñ signi rōnem tenere pōt. Corpis. s. mystici rō
 secūdū quā Christus caput cū fidelibus mēbris, nō organice sed officiose illis
 incorporatus, cōiūctus & cōcinens, unā ecclesiā cōstituit & cōseruat. Alia res est
 gratia gratū faciēs, quā p̄stat hoc sacramētū dū cōsecrat, cōseruat & sumitur.

Accidētia

Accidētia panis et uini ita signū sunt, ut semp signa pmaneāt, nūq̄ res sacramēti euadere possint. Grā gratū faciēs cōtra, ita res est, ut signi naturā cape neq̄at Corpus & sanguis Christi, uel Christus hō ac deus ita res est, ut signū esse nō desinat. Vnitas ecclesie militātis i hoc sacramēto locū hñs rei, in signi etiā rōnē sine iūria trāsire pōt, dū ecclesiā triūphātē nobis oñdit. Quod aliud sacramētū dabis tot talesq̄ in se rōnes & tali mō cōnectēs? Qui sumit hoc mun⁹ (ut par est) hēc quatuor secū hēt. Qui aliter sumit duo prima assequi, tertiu si hēt, hēt ad poenā, quartū ue penitus nō attingit, sed labit in cōtrariū. Hoc est q̄ usu dī qñq̄ sum i sacramētū & nō rē, qñq̄ rē, & nō sacramētū, qñq̄ simul utrūq̄, Sacramētū tm̄ est qd signi accipit rōnem. i. qd sensu uel itellecū comphēdit ali qd plus cōtinere q̄ pferat. Res sacramēti tm̄ est q̄ sensui subesse non pōt, uel q̄ aliud neq̄t oñdere q̄ se ipsam. Sacramētū et res ē qd & aliud oñdere, & ab alio pōt esse mōstratū. Dū igit̄ theologi dicūt aliquē sacramētū non rē sumere, ali quē rē, nō sacramētū, ali quē utrūq̄, capiēt sacramētū tm̄, non p signo tm̄, sed p signo & re, q̄ signi nō refugit rōnem. Res ecōtra pro eo qd neq̄t signū fieri sed est ultimo significatū. Nūc aptius qd ea distinctiōe dicat aduertite. Qui hoc sacramēto abutiē, sic sacramētū & nō rē sumere dī, ut tm̄ aliqd qd est sacramētū & res sumere nō neget. Si. n. sumeret solū signū. i. accidētia sola, non abuteret corpe & sanguine saluatoris, q̄ nō atingeret. Sumit igit̄ qbus abutiē, Sumit inq̄ uerū corp⁹, & uerū sanguinē dñi Iesu, q̄ duo in hoc sacramēto rei sibi uēdicāt locū. Sed q̄ a fine suo res noīa sortiunt, & grā deo nos gratos reddēs finis est comestiōis huius, dicēte dño. Qui māducat meā carnē & bibit meū sanguinē hēt uitā æternā. i. finis māducādī est hīe uitā æternā, q̄ p grām acqrit. Et ipsa grā aīæ uita est, idcirco q̄ grām cū sacramēto nō accipit, rē sacramēti negat accipe, nō q̄ nullā rē capiat sacramēti. Capit. n. rē nobilissimā & oīm p̄ciosissimā carnē & sanguinē Iesu Christi, sed nō capit grām ultimū effectū muneris, q̄ Christus donauit apostolos. Qui uero nō accipit uisibilia accidētia qbus uelat Christus in hostia, nō accipit carnē eius & sanguinē uelatū ab illis. Nō igit̄ accipit sacramētū, qm̄ neq̄ suscipit aliqd signū. At si pie credat, capeq̄ desyderet, & non habeat largitorem, uel mala ualitudine stomachi retinere posse diffidat assequitur gratiam quæ manet sacramentum hoc accipientes. Deus enim qui scrutator est cordium, bonam uoluntatem non minus q̄ opus acceptat, si op⁹ nequeat exhiberi. Ita hic accipit rem ultimam & finem assequitur, quem querebat, sacramentum tamen non assequitur, quia gratia cum sit res & non signum, sacramentum esse non potest.

¶ Declarantur supradicta & concluditur eucharistiæ
super omnia sacramenta.

Vo illa signa, duas res quas diximus hoc munere contineri si mihi nō credis crede magistro ueritatis, immo crede ueritati quæ falli non potest, & fallere nescit. Existimo de accidentibus an sint in hoc munere neminem ambigere qui sensu non careat. Corpus uerum Christi & uerum sanguinē uerū (ea rōne qua diximus) esse sub illis accidentibus dicit ipse Iesus panis uiuus. Hoc est corpus meū. Hoc qd his accidētibus fracti panis cōtinēt.

DE PASSIONE DOMINI

Hoc quod uobis do, hoc quod uos accipere iubeo est corpus meum, sed quale corpus
S phantasticum ne: uel aliquid aliud representans corpus aut uim corporis habens: nihil est horum, corpus est, quod pro uobis tradetur. Non tradetur autem corpus phantasticum, aut aereum, uel aliquid supplens uicem corporis, aut uim corporis continens aut representans illud, tradetur uero corpus natum ex Virgine, tradetur corpus quod flagellabitur, conspuetur, spinis coronabitur, crucifigetur, morietur, sepelietur, resurget. Hoc est corpus meum, quod do uobis, corpus inquit quod pro uobis tradetur per lucam perditionem scribarum phariseorumque malitiae, quod per pharisaicam hypocrisim plenam inuidia atque superbia, quod per pontificum & sacerdotum ambitionem & auaritiam tradetur Pilato, quod per impiam & secordem pusillanimitatem Pilati intelligentis innocentiam eius, nec illud liberare pro officio audetis tradetur Herodi, ut illud liberet. Ut fructum iustitiae (si liberetur) o Pilate alius tibi precipiat, si daretur tu tibi innocens uidearis, sis tamen reus qui iustum uirum liberare non es ausus, quod ab Herode uana curiositate letenter exceptum, superba negligentia uilipensum, & in derisum purpura uestitum, tradetur iterum Pilato. quod a Pilato tradetur tandem crucifixoribus. Est igitur uerum corpus habens carnem & sanguinem, neruos & ossa, Hic sanguis est, non imaginarius, sed qui per flagella & uulnera de uiuo corpore effundetur ab inimicis, Esse in hoc munere tertiam rem quam ut etiam signum testatur eadem ueritas per Lucam dicens. Hoc facite in meam commemorationem. In commemorationem amoris quam ecclesiam dilexi sponsam meam, in commemorationem societatis & unitatis qua illi perpetuo me coniunxi. Ut sicut cibus cum comedente fit unum, ita me unum esse cum ecclesia memineritis, ea unitate qua uir & uxor unum sunt, Et sicut uir caput est uxoris, Sicut uir & uxor unam domum faciunt, sic me & ecclesiam fidelium unam familiam esse memineritis, & ipsam ecclesiam membrorum uicem, me capitis locum tenere sciatis. Sicut pastor & oues unus grex sunt. Sicut dux & militum multitudo sunt unus exercitus, ita memineritis me cum ouibus meis cum meis comilitonibus esse unum. Ut sponsae meae sim caput, ouili custodia, exercitui praesidium et tutela. Quartam item rem hoc munere contineri uidelicet gratiam negari non potest, ipsa ueritate dicente, quod pro uobis. id est pro uestra salute tradetur. Non est salus sine gratia. Corpus ergo hoc acquirit uobis gratiam. Quae hic dicta sunt exponendo pro uobis, Mattheus explicat ubi dicit, qui pro uobis & per multis effundetur in remissionem peccatorum. Iam clara res est gratiam in hoc munere conferri, Non enim remittitur peccatum nisi gratia proueniat & sequatur. Praeuenit gratia disponens, subsequitur perficiens & confirmans. Sic ergo traditur per uobis o fideles, corpus domini Iesu. Sic pro uobis eius sanguis effunditur, ut uobis fiat remissio peccatorum, & uobis gratia condonetur. Habet igitur hoc munus duo communia cum reliquis muneribus quibus Christus donauit ecclesiam, communia inquit cum reliquis ecclesiae sacramentis. Primum & ultimum signum sensibile quod semper est signum nunquam res. Et gratiam gratum facientem quam semper est res, & signi naturam non recipit, cum nil pro certo de illa expiamur quam diu hic uiuimus. Habet tertium praeferre. scilicet Christi & ecclesiae unitatem commune cum matrimonio Secundum uero. scilicet continere Christum deum & hominem habet peculiare, singulare, atque excellentissimum. Haec si uigilantius obseruauerimus uidebimus singulas huius muneris partes excellentissimas esse, quibus tres earum uideantur aliis sanctorum partibus

partibus assimilari. Oīa ecclesiæ sacramenta habent qđem uisibilē speciē, natu-
ram siue subiectū priorē non amittentē. Hic species. i. accidentia, propria sub-
stantia pereunte, dei sola uoluntate p̄seuerant. In aliis sacramētis sola uisibilis
species sacramentū non est, sed illa cum uerbis, signi cōplent rōnem. Aqua. n.
non est baptismi species sola, neq; sola uerba baptizātis baptismi species sunt
sed uerba simul & aqua species sunt baptismi. Sic de reliqs sacramentis res se
habet, hic solē species primo loco rōnem sacramēti tenere noscunt. Licet p̄ter
ea alia sacramenta gratiā afferant, nullū tñ eorum talē ac tantā afferre sufficit,
q̄tam istud. Notū est matrimoniū referre unitatē Christi & ecclesiæ, sed nō tā
plene, nō tam efficaciter q̄ hoc munus. Licet. n. maritus caput sit mulieris sicut
Christus ecclesiæ, tñ Christus ipse hoc munere cōtentus se ipsum suāq; unita-
tem plenius rēp̄sentat q̄ alia q̄libet creatura. Est igit hoc munus p̄ oībus sacra-
mētis excellentissimū, qñ nullū aliud in se tot cōtinet bona, nullius signa in crea-
ta uirtute sola cōsistūt, nullū tñ pōt afferre grā q̄tū istud. Et p̄fecto baptismō
licet primā afferat grām, q̄ certe est amplissima, nō tñ ēque sublimē locū acq̄-
rit ī cōelo. Fateor igit baptisma esse magis necessariū, sed nō magis meritoriū

A

¶ De excellentia eucharistiæ secundum suas causas & modum essen-
di & primo secundum efficientem causam.

Ed qm̄ quicqđ humanis uerbis dici pōt minus est dignitate tati mune-
ris, quālo ne pigeat adhuc substinere hic & uigilare mecum, dum alia
uia excellentiæ eius aliquā scintillā annitor ostendere. Res oēs dignita-
tem hñtes, illā aut ab agente, aut a fine, aut a forma, aut a partibus, aut ab essen-
di modo suscipiunt. Conficiunt alia sacramenta uerbis humanis uirtute tñ di-
uina suffultis, suo nempe noīe hō conficit oīa sacramenta, potestate tñ fretus
quā accipit ab ecclesia. Qui baptizat dicit. Ecce te baptizo in noīe patris & filii
& spūs sancti. Qui ordinat manu imponit, & uerba depromit significātia illū
efficere, qđ instrumenta suscipienti oblata demōstrant, & dū manus iniungit
ad sacerdotiū supplicās dicit. Consacrent manus istæ, p̄ istā sanctā unctionē &
nostrā bñdictionem. Qui absoluit dicit. Ego te absoluo à peccatis mihi cōfessis
in noīe p̄ris & f. & s. f. Qui contrahūt matrimoniū dicūt. Accipio te in meā, &
ego te in meum. Qui oleo inungit extremo dicit. Per istā sanctā unctionē par-
cat tibi deus quicqđ oculis peccauisti, aut sub eisdē uerbis aliū sensum noīat
quē inungit. Sex inq̄ ecclesię sacramenta p̄ hoīes dant, & uerbis humanis. Eu-
charistiā sacerdos qñ conficit non suis sermonibus, sed Christi uerbis innitit,
non inq̄ ut prima p̄sona, non ut agens loq̄tur, sed quasi minister sermonis cre-
dit & sperat uerbis Christi q̄ ipse enunciat, hoc effici sacramentū. Neq; mirū
si hoīes suo sermone, suāq; p̄sona, sex q̄ diximus sacramenta cōficient. Cōtinēt
oīa purā creaturā, & nihil increatū illis inest. In hoc uero sacramento adducit
deus non ubi non fuerat, q̄ totus ubiq; est, sed nouo essendi modo. Nō. n. erat
sub panis uini uē speciebus sacramentaliter qñ uerba Christi, plata nō fuerāt.
Accedit Christi uerbū, & ipse uenit Christus uerbū. Verbū. n. qđ sua uolunta-
te caro factū est, sua autoritate & uoluntate, suis uerbis, suā carnē adducere de-
buit ad hoc munus, qđ est ipse q̄ donat. Hic est aries hārens cornibus inter ue-

B

C

D

DE PASSIONE DOMINI

pres, q̄ pro Isaac filio Abrahę se obtulit holocaustū. Hęsit. n. dñs Iesus inter ue
pres, hęsit cornib⁹, qñ glorię sue maiestātē abscondit in hoīe, qñ foelicitatis uim
q̄ ei⁹ aīa semp abūdauit religari uoluit, ne pueniret ad corp⁹, & sensibus corpis
cōpatiēdo q̄si ueprib⁹ detineri. Est inq̄ aries oblat⁹ in holocaustū, cuius odore
obediētię delectatus est deus, redēptus est Isaac, et cōsolatus ac exaltat⁹ Abraā

- Onstat oīm sacramētorū finē ultimū esse foelicitatē aternā, ad quā ba
ptismus pducit, q̄a apit ianuā, p̄ quā ad deū ingredi ualeam⁹. Hāc ip̄am
ianuā iterū obseratā, iterū apit p̄cēnitētia. Alia sacramēta ne claudat iā
nua quā dixi adminiculū p̄stāt. Munus uero hoc, hoc sacramētū ipsius foelicitā
E tis fonti nos iūgit & sociat. Facit foelicitatē uenire ad nos nosq̄ in illa manere,
& illā tenet in nobis. Quid ē q̄so nr̄ę foelicitatis fons, fomes, fundamētū & cul
mē? Dñs Iesus Christ⁹ q̄ de⁹ est, hic est uere lapis angularis, q̄ sicut deū in chri
sto hoī sociatū cōtinet, sic Christū deū hoīb⁹ adiūgit, q̄ in hoc munere se nobis
donat in cibū, manetq̄ p̄ hoc munus in nobis. Audi qd̄ dicat, donū hoc qd̄ se
ip̄m donat. Qui māducat meā carnē & bibit meū sanguinē in me manet et ego
in eo. Maneamus igit̄ in fonte foelicitatis p̄ hoc munus, ad qd̄ p̄ alia sacramēta
F appropinquamus. Per hoc manet in nobis tota foelicitas. p̄ alia idonei simus
ad illam participandā. Si formā nunc pensitemus, qd̄ os, q̄ lingua exprimere,
q̄s intellectus cape sufficit formā huius sacramēti in q̄ est formarū dator? Di
cam paucis qd̄ possum. Om̄e bonū hēt hęc forma, Bonū habet qd̄ totus mūd⁹
G cape non pōt, de q̄ ille solus aliqd̄ intelligit, q̄ se nihil penitus pro rei dignitate
intellexisse cognoscit. Hic est colūna ignis aīcedens p̄ noctem & fumus p̄ diē
dei populū dirigens, cuius rōnem & receptaculū uniuersus populus, & ipse
H Moyses ignorauit. Si partes attendimus, qd̄ inter corporeas creaturas homīe
p̄stantius? Quid inter spūalia primo ente pōt esse sublimius? Hęc huius sacra
menti, huius muneris partes sunt. Hō cuius grā creata sunt oīa, & deus q̄ cūcta
creauit partis hic habēt rōnem. Quod est plus q̄ uniuersum, hic uenit quasi in
partē, & sic est pars ut toto non sit minus. O excellens munus qd̄ totius boni
continet bonitatē. O munus ineffabile, in q̄ pars neq̄t esse minus toto. Deus
est quicqd̄ est, est igitur & corpus, & sanguis, & aīa Christi, est Christus hō to
tus, est gratia, est panis uiniq̄ accidentia. Sed longe plus est & melius omni
bus istis. Quid dixi est longe plus? Plus illis est infinito, & melius est deus illa
quę diximus q̄ ipsa in se permaneant, & tamen illa cū deo sumpta, partes sunt
I in hoc munere. Quia singula suā naturam, suamq̄ substantiā retinent, nec ab
infinito diuinę perfectionis pelago absorbēt. Hic est uere rubus quē uiderat
K Moyses ardere neq̄ comburi. Ardet nanq̄ caro, sanguis, anima christi, ardet
Christus totus charitate, ardet maiestate, ardet deitatis potentia, neq̄ combu
runtur in illo hęc, sed integra manent. Sunt alia ecclesię sacramenta dum fiūt
L & ubi fieri desierunt, ultra non durant, licet effectus eorum permaneat. Hoc
uero perdurat effectum. Habent alia unde mensurentur, hoc immensum est,
prorsusq̄ omnē mensuram excedit, Est uere hic panis, hydria illa farinaę quę
non deficiet, est lechitus olei mulieris Sereptanę, quę pauit Heliam, est uere
oleum uasis, quod mulier pro debito infundēs, quotquot uasa afferunt replet
uasq̄ deficientibus stat se ipso, unde pro filio uiduę paterno creditori debi

tum soluitur, & filius à seruitute de liquoris huius precio liberatur. Hoc. n. est corpus quod pro uobis tradetur o filioli matris ecclesiæ. Hic est sanguis qui pro uobis fundetur in remissionē peccatorum uestrorum, in precium uestre libertatis. Et de munere dñi nrī Iesu Christi a suis recessuri hactenus dictū sit.

¶ Præfatio ad lectores de ratione scribendi

dñi testamentū excusatoria.

ETESTAMENTO dñi nostri Iesu Christi nouo sane, noua ratione & inusitata de hæreditate cōscripto dicere nō auderē nisi ipsum Iesum dicere audirē. Hic calix nouū testamentū est in meo sanguine, Cuius seriē testamēti Ioānes euāgelista litteris mādaturus, in testatore mētis constantiā testatur, legata deinde cōscribit. Hæredes instituit. Tandēq; fidei cōmissario executionē dispositorum scribit cōmendatā. Quæ singula si minus sufficienter fuero prosecutus, scio bonū mihi esse, & uobis utile plusq; dici possit, q; p rerū amplitudine, p testatoris maiestate, p q; notarii dignitate, plene hæc explicare nō possim. Nemo igitur mihi quæso calumniā imponat, q; multa obmiserim, et enarrādo testamētū dñi, lacerauerim poti⁹ euāgelii historiā q; texuerim. Fateor plane in hac ipsa Ioannis narratione, plura esse mysteria q; uerba. Fateor oīa quæ ille scripsit de testamēto dñi, me ferre nō potuisse, sed & quæ ferēda suscepi, meam confiteor supauisse uirtutē. Tuli q̄tū & quousq; potui, robustiores humeri plura & melius ferant, usq; dū expedit. Satisfecit, q; fecit quod potuit, & ausum fuisse magna, culpabile non est. Si non penitus inutiliter audeas. Multi añ me interpretes euāgeliorū sensus propriis uerbis elocuti sunt. Multi eosdem sensus de sacris lris remote multū acceperūt. Ego si paucis obmissis sensum de ipso fonte euāgelii deq; ppinquo ueritatem, & doctrinā salutare sumere mōstrauī, cur non recte fecisse uidebor? Si plene singula dñi Iesu uerba, dū suū cōdidit testamētū, ut Ioannes scripsit, prosecutus nō sum, cur inculabor q; reliquerim aliis locū suū? Non est apis infructuosa, quæ de singulis floribus fauos non aggerat, Satis est, ex quibus pōt, & q̄tum potest illam ad mellificandum in aluariis congregare. In ciuile est oīa poma unius arboris, uno stomacho, unaq; ingestioē cōsumere. Bonū est ergo relinquere cæteris scriptoribus locum suū, ut qui uelint de intactis euāgelii uerbis fauos congerant in ecclesia. Solent profecto ætatis nostræ tabelliones, quos notarios dicimus, testamentorū particulas dare poscentibus. Solent et multa testantiū uerba breui pagella concludere. An q̄a oīa dicere nō sufficio, nulla dicā? An quia totā euāgelii seriē non capio, quid sparlim mihi dñs mōstrare dignat̄ occultabo? Si mihi sola sint fragmenta panis, ideo esuriem meam non releuabo? Ideo paruulis famæ piclitantibus negabo micās, qm̄ panē itegrum dare non possum? Lamentat̄ dñs qm̄ dum paruuli quærerent panē, non erat qui frangeret eis, Si laceratā tunicam hēam, non induā illam? & nudus potius q; pannosus incedā? Nimis delicati est, non nisi de integro pane cibū sumere, Supbum est nimis, ac stolidū algere potius in nuditate, se abscondere q; pannosum icedere. Sed tñ hæc ip̄a frustra, quæ de Ioannis euangelio, p testamēto dñi a me sumpta sunt, ita spero esse consuta, ut non male cohæreāt, q; uero nō

DE PASSIONE DOMINI

fatis artificiose consuerim, q̄ futura nimis appareat, q̄ non oīa dicendi stilo æqualia sint, ueniam ab illis spero, q̄rum gratia laboraui. Non. n. diuitibus aut delicatis opari cōstitui, opor paup̄ibus, q̄bus existimo satis fore. Si operis mei ptes oēs sibi inuicē bene respōdeant, & inhæreāt firmiter. Si nihil dixi, q̄d a tā to testatore decretū nō ostēdā, si q̄ de Ioānis euāgelio sumpsi fideliter, & ut ab autore scripta sunt, in mediū attuli, spero lectores nō improbos uolūtātē accēpturos bonā & impfctū meum, non tam mihi q̄ opis difficultati ascripturos. Nunc Ioannem ipsum audiamus, & deinceps quæ dixerit declaremus.

Go scio q̄s elegerim. Sed ut impleat scriptura, q̄ manducat mecū panē
 e leuabit cōtra me calcaneū suū. Amodo dico uobis, priusq̄ fiat, ut cum factū fuerit credatis q̄a ego sum. Cū hæc dixisset Iesus turbatus est spiritu, & ptestatus est & dixit. Amen amen dico uobis, q̄a unus ex uobis tradet me. Aspiciebant ergo ad inuicē se discipuli, & sciscitantes de q̄ diceret, erat recubēs unus ex discipulis eius in sinu Iesu, quē diligebat Iesus. Innuīt ergo huic Simon Petrus & dixit ei. Quis est de q̄ dicit? Itaq̄ cū recubuisset ille supra petus Iesu dixit ei. Dñe q̄s est? Rñdit Iesus, Ille est cui intinctū panē porrexero. Et cū intinxisset panē dedit Iudæ Simonis Scariothis. Et post bucellā intrauit in eū Satanas, & dixit ei Iesus. Quod facis fac citius. Hoc aut nemo sciuit discubentū, ad qd dixerit ei. Quidā. n. putabāt q̄a loculos habebat Iudas, q̄ dixisset ei Iesus. Eme q̄ opus sunt nobis ad diē festū, aut egenis ut aliqd daret. Cū ergo accepisset ille bucellā exiuit continuo. Erat aut nox. Cū ergo exisset dixit Iesus. Nunc clarificatus est filius hoīs, & deus clarificatus est in eo. Si deus clarificatus est in eo, & deus clarificabit eū in semet ipso, & cōtinuo clarificabit. Filioli adhuc modicum tempus uobiscū sum, quæritis me, & sicut dixi Iudæis, q̄ ego uado uos nō potestis uenire, & uobis dico modo. Dicit ei Simon Petrus. Dñe q̄ uadis? Respondit Iesus. Quo ego uado non potes me sequi modo, sequeris autem postea. Dicit ei Petrus. Quare non possum te sequi modo? Animam meam pro te ponam. Respondit ei Iesus. Animam tuam pro me pones? Amē amen dico tibi. Non cantabit hodie gallus donec te me neges.

Entis constantiā dñi Iesu testamentū suū condituri multis eius dictis et
 m opibus Ioanne referente cōprobatā, nūc plenius intelligite. Quid q̄so sibi uult? Ego scio q̄s elegerim, nisi ego scio q̄s testamento meo legatarios, q̄s hæredes scribere decreuerim. Et q̄a ab initio duodecim apostolos elegerat q̄s hæredes instituturus erat. Iudas aut Scariothis unus apostolorū in hereditate partē asseq non debebat, ne ignoranter frustra ue coheres scriptus uideri posset, unde argueret mentis incōstantia, mox adiecit. Sed ut impleat scriptura, q̄ manducat mecū panē, leuabit cōtra me calcaneū suū. Quasi dicat. Nō p ignorantia unū ex uobis heredē instituo, q̄ partē hæreditatis nullā asseqtur. Sciens hoc prudensq̄ facio, ut q̄ decreuit deus, & p pphetas suos innotescere uoluit, uera & incōcussa pmaneāt, illū inter apostolos numerauī. Decreuit. n. deus unū ex meis hæredibus, & mecū panē manducatibus, p ingratitudinem hereditate priuari, sua ipsius ingrata pfidia, qua non uerebit insurgere cōtra me. Prudens ergo & sciens ad condendū testamentū accedo, qm̄ scio q̄s mihi

legatarios & hæredes elegeri. Scio q̄s eorū sit ab hæreditate casur⁹. Scio etiā quare casurus. Quia per ingratitudinē, qua leuabit contra me calcaneū suum, hæreditatē non assequetur, ut impleāt scripturæ prophetarū. Nemo hic existimet, pphetas, aut prophetarū uaticinia Iudæ imposuisse necessitatē leuādi calcaneū contra dñm saluatorē. Sed quia sic futurū erat, ideo p prophetas deū hoc uoluisse prædici, ut dño Iesu eligēti Iudā in apostolū ignorātia aut frustratoria electio ascribi nō posset. Quādo ut se cōformaret legibus diuinę sapiētie illū elegit quē deus p̄sciuerat, p̄ditorē. Sed qd sibi uult qd dicit Iesus. Leuabit cōtra me calcaneū suū, nisi recedet hinc, ibitq; ad iudeos ut me uendat, reuertetur ab eis accepta mercede p meo sanguine, quē illi in potū tribui salutarē. Eundo igit & redeūdo calcaneū leuabit, qñ ambulātes primo terræ calcaneū imponunt, & illum ultimo leuant. Etiam quia dum Iudas Iesum salutat ut eum osculo tradat, cōsentaneū est alterū genu honoris simulādi gratia incuruauisse, qd nos reuerētiā exhibere dicimus. Oportuit ergo eū calcaneū a terra leuare salutādo magistrū. Itaq; p̄urbane proditoris iniquitatem & p̄ditionis modum apuit Iesus, dū dixit. Leuabit contra me calcaneū suū, propter quod adiecit. Amodo dico uobis ut cū factum fuerit credatis. Modelte uobis & quasi ænigmatice dico, q̄ sua culpa unus uestrū sit ab hæreditate casurus. Vcū factū fuerit, cū ceciderit, credatis illū sua culpa nō mea uolūtate cecidisse. Credatis me nouisse quod ille sceleris eet aggressurus. Amē amē dico uobis qui accipit si quē misero, me accipit. Qui autē accipit me, accipit eū q̄ me misit. Emissurus dñs Iesus paulo post Iudā proditorē & in malum suū abire uolenti potestātē factur⁹ abeūdi, illū si posset pro officio magistrī retinere conatur, ne calcaneū leuet. Itaq; admonitioni quā factur⁹ erat, duplicē affirmationē præponit, de inde q̄s fructus, quæ gloria maneat discipulos suos obediētes, ondit, ut rebellis discipulus, & avarus, agnoscat q̄tum sua nequitia amissurus sit, dicit ergo. Amen amē. i. uere & p̄culdubio dico uobis, quē ego misero, si quis accipit, illi credendo, illū uel adiuuādo, uel fouēdo, Accipit me. Hæc oīa mihi p̄stat. Neq; mihi tm̄ ut hoī præstat, sed deo. Accipit. n. eum q̄ me misit, qui totus est mecū, & ego sum illud idē quod ipse est. Quare non pōt me accipere nisi & illum accipiat. O infelix Iudas cur nō te retrahit ambitio? Cur non avaritia tua te cū magistro tuo facit p̄manere? Si honores ambis, expecta donec mittat te magister tu⁹. Si te miserit, quasi magister ab oībus excipieris. Si lucra sectaris dabūt tibi thesauri populorū, qñ ad pedes Apostolorū ponent oīa credentiū bona, in cōmunem utilitatē distribuenda. Sed q̄a obstinatus es, & avaritia cæcus, nec tam clemētis magistrī, tam sorbia tui criminis manifestatione deterreris, quia admonitiōe & pollicitis nō flecteris, nec mutaris, iccirco q̄ scrutator est cordiū magister tuus tuā obstinationē intelligēs, cū hæc dixisset Iesus turbat⁹ est spū, pietatis. i. & māsuetudinis studio tibi cōpatiēs, & uultus hilaritatē quā admonēdo p̄tulerat ad cōmiserationē uertens. Ne q̄so existimetis dñm Iesum christū agnū uere sine macula, filiū innocētissimū, in q̄ deo patri optime cōplacuit, q̄ peccatū nō fecit, in cuius ore nō est inuētū mēdaciū, p̄ irā aliā uel animi passionē fuisse turbatū. Etem turbatio al ul spūs peccatū sonare cū sit solita, sitq; stoica

DE PASSIONE DOMINI

institutiōe sancitū in bonū uirū animi turbationē nō cadere, q̄s audeat dicere dñm Iesum christū p̄ irā fuisse turbatū. Nōnunq̄ insup̄ in sacris lris turbatio dici solet motus rōnis efficax ad obediendū sup̄ioris impio. Sicut in affatu angeli scribit Lucas, Mariā fuisse turbatā in sermone eius, nō q̄dē ire impetu, sed reuerentia quadā (ut differuimus de annūciatiōe tractātes, exponētesq̄ illud Lucē, turbata est in sermone eius) Turbatus est igit̄ Iesus. i. motus ad obediendū dei patris decreto, turbatus est. i. mutatus secūdū exteriora signa, ad efficacius declarādā p̄ditionē & p̄ditorē. Hanc interptationē nō a me sed a Iōāne eodē loco sese declarāte accipite. Vt. n. dixit, turbatus est spiritu, mox addidit, Et p̄testatus est & dixit, Amen amen dico uobis, q̄a unus ex uobis tradet me. Quasi dicat turbatio Christi apta fuit p̄testatio, ac manifestatio p̄ditionis, & p̄ditoris. Vt cum dicit, Et p̄testatus, & non copulatiue, sed declaratiue sit positū. Amē amē. Vere & certe. Qui uere & certe loq̄tur spū. i. rōne nō p̄ iracundiā cōturbatus esse credēdus est. Ira. n. impedit animū, ne possit cernere uerū, & si cernit ambigue cernit. Nō est ergo p̄turbatus rōne Iesus, q̄ uere & certe loq̄tur. Dico uobis nunc particulatim, q̄d prius in gñe dixerā. Vnus ex uobis apostolis meis, ex uobis cōmēsilibus meis, tradet p̄ditorie, tradet p̄ auaritiā, tradet p̄ ingratitudinē me dñm & magistrū suū, tradet me impiis & sceleratis q̄ q̄runt aīam meā, ut pdant eā. Aspiciebant ergo se inuicē discipuli hæsītātes de q̄ diceret. Qualis hęc hæsītatio fuerit apit Matthæus. Singuli. n. de se ipsis dubitātes, nō q̄ se reos intelligerēt, sed ne suspecti haberent, metuentes iuxta Matthæū. Cōtristati ualde ceperūt dicere. Nunq̄d ego sum dñe? Nemo de facto alterius est ausus interrogare palā, sed de se q̄sq̄ q̄rit & dubitat. Decebat .n. apostolorū modestia nihil sinistrū credere uel q̄rere de p̄ximo. Satis erat suā singulos innocentia excusare, alterius culpā palā apiri petere nō debuerūt. Erat ergo recubens unus ex discipulis eius in sinu Iesu. i. iuxta sinū ex latere, ut ad aurē inclinaret se, & Iesum secreto alloq̄ posset cōmode. Quē diligebat Ies⁹ supple prae cæteris. Oēs. n. diligebat magister optimus. Quare nisi p̄rogatiuā amoris adicias, nō capies sensum. Ita q̄a Iohannes familiaris cū dño Iesu cōuersabat, non immerito existimatus est magis amatus, neq̄ uero incōgrue familiaris cōuersabant Iesus & Iōānes, q̄m uterq̄ uirgo, & ut existimo erāt ferme æquales ætate. Hoc porro de se scripsit Iohannes, non ad iactantiā, sed causam reddere uolens, cur potius ip̄e dñm secreto interrogauerit q̄ q̄libet alius discipul⁹. Ita ne temeritatis damnaret a posteris, arctioris cōsuetudinis causam adduxit. Scribēs igit̄ nunc de se ipso, p̄seq̄t̄ dicens. Innuīt ergo huic Simon Petr⁹ ut illū audiret submissa uoce dicere aliqd uolentē. Et dixit ei p̄bēti aurē. Quis est de q̄ dicit? Interroga q̄so magistrū. Nā q̄ prius in genere de sua p̄ditione quasi p̄phetiis uerbis locutus est, & postea in sp̄e per unū ex cōmēsilibus se p̄di manifestauit, consentaneū est agnoscere p̄ditorē. Quare igit̄ q̄s est de q̄ dicit, Ita p̄suasus Iohannes a Petro q̄rere de q̄ diceret, ut innocentes pauore facinoris uel suspicionis releuaret. Cū recubuisset ille supra pectus Iesu. Sūt qui dicant, q̄ etiā pictū non uno tm̄ in loco aspiciť, Iōannē reclinaſſe caput in sinu Iesu, & obdormiuisse. Quod si ex euāgelio cōstaret, & negari nō posset sine pi

Ira nō pot̄ rōnem uerū

R

S

T

V

culo salutis æternæ. Sed qm̄ nullus euāgelistarū hēt hoc, ego neq̄ existimo Ioannē obdormiuisse, neq̄ reclinare solitū fuisse caput in sinu Iesu q̄tis aut somni gr̄a. Fuisset hoc ubilibet nimis molle. Tā tēperato p̄terea in cōuiuio magistri totius modestiæ, & in q̄ festināter uescēdū fuerat, nō decebat sobriū soporari amicū. Neq̄ erat uenustatis tāti magistri obdormituri discipuli caput gremio excipe. Neq̄ timorati discipuli dormire uolētis, in magistri gremio inter cōuiuas caput reclinare. Sobrie intelligēda sunt, & p̄ modestia scriptoris accipiēda q̄ iā diximus de se scripsisse Ioannē. Cū recubuiisset ille supra pectus Iesu Nō q̄ oīno caput sup̄ pectus iposuerit, siue reclinauerit ut pingit, aut inter cōnandū obdormierit, sed caput reclinās uersus Iesum (recūbebat. n. ea in cœna p̄ximus illi) os suū illius auri approximauerit. Existimo nāq̄ inter matrē uirginē & Ioannē uirginē, Virginis filiū & totius integritatis exēplar in illa cœna mediū recubuisse, ut uirginitatis fructus (q̄ iā frui p̄ sacramēta ecclēsiæ incipiebat genus humanū) de medio uirginitatis surgeret. Ita inq̄ reclinās Ioannes caput & os suū auri Iesu p̄ximās. Cū recubuiisset. i. reclinasset se supra pect̄ Iesu, Certe supra est q̄d nō tāgit, nō tāgēs ergo pectus, sed illi appropinquās tantisper, ut ad aurē loq̄retur. Dixit. Dñe qs est ille un⁹ ex nobis q̄ tradet te? Certe q̄ dormit nō interrogat de tā seriis, neq̄ q̄ sibi de tā seriis respōderi expectat somno se cōponit, neq̄ soporato de tā seriis respondet. Rñdit Iesus. Ille est cui intinctū panē porrexero. Et cū intinxisset panē dedit Iudē Simonis Scariothis Existimo hoc loci fore operep̄ciū, ambiguitatē quādā tollere de medio, & euāgelistarū cōcordare scripturas, ut intelligamus illos nō dicere cōtraria, sed sibi cōcinere. Intelligam⁹ etiā qualis fuerit hic panis intinctus Iudē porrectus. Matthæus & Marcus ante munus Christi. i. ante donū corpis & sanguinis p̄p̄rii scribūt Iesum manifestasse p̄ditionē. Lucas & Ioānes post donū. Sed duo primi p̄ anticipationē intelligēdi sunt. Vt. s. p̄suasum habeam⁹ illos scripsisse pri⁹ q̄d rei executione gestū est posterius. Lucas uero & Ioānes rei seriē ut gesta est narrasse credant. Neq̄ iccirco priores poterūt falsitatis accusari, q̄ non ordinē sed rē tradere studēt. Lucas uero & Ioānes q̄ posterius scripserūt, uidentes rei ordinē defuisse, illū addiderūt. Voluit. n. spūs sanctus p̄ hos quatuor nō penitus eadē dici, ne singuli ociosi & penitus sup̄flui uiderent. Voluit singulis aliqd̄ deesse, q̄d supplerēt alii, ut singuli hoīes se fuisse recognoscerēt, & neminē integrā penitus ueritatē attingere, aut narrare suffecisse cognoscerēt. Et p̄fecto testes penitus eadē dicētes nō īmerito suspecti & subornati haberi solēt. Vt igit̄ euāgelistarū testimoniū, oī prorsus a suspitione distaret, nō penit⁹ idē dicūt. Dicūt tñ sibi cōcinentia, Si absq̄ liuore, si sanis sensibus q̄ scripserūt hauriant. Sed redeamus unde discessimus. Aptē tandē mōstrat Iesus Iudā Simonis Scariothis, illū esse unū, quē p̄dixerat se p̄ditorie traditurū dū dicit Ioanni Cui intinctū panē dedero, & mox intinctū panē porrigit Iudē, Nō fuit hic panis ille, quē Iesus bñdixit, sub q̄ suū corpus tradidit, fuit ille panis purus, nō intinctus aliq̄ liq̄re, panis fuit figuratus in azimis, cum q̄bus paschalis agnus edi iussus est. Pascha. n. nostrū est Christ⁹, uerus agnus q̄ aufert peccata mūdi, qm̄ māducat in azimis synceritatis & ueritatis. Iā prius Iudas panē illū comederat,

DE PASSIONE DOMINI

iam prius biberet illū potū. Sed q̄a indigne hec sumpserat, iudiciū sibi mādū
cauerat & biberat. Nō igit̄ sine causa mox post bucellā, de manu saluatoris as
sumptā, intrauit in eū Satanas, ut exequer̄ sententiā dānationis, quā impur⁹ ille
& ingratus cōiua p̄ suā neq̄tiā iusto iudicio iuste subierat. Hēt p̄ cæteris crimi
nibus ingratitudo hoc pessimū, ut a bono bene donatū uertat in p̄niciē accipi
entis. Satanas (Hieronymo teste) trāsgressorē p̄uaricatorē seu cōtrariū sonat
Nonne intrauit ludā studiū trāsgrēdiēdi oēs æqtates? Qñ p̄ ingratitudinem
(pessimū iniusticiæ genus) magistrū suū & qdē bñficētissimū inuidis uēdidit
phariseis? Nōne fuit idē ludas, p̄uaricator salutationis & osculi? Qñ pacis &
bñficientiæ indicia ad homicidiū & p̄niciē magistri amātissimi mitissimiq; per

Z uertit? Fuit etiā sibi cōtrarius. Qñ lucri sui occasione ingentē, tā parua merce
de (cū esset pecunię studiosus) sibi subtraxit. Vere igit̄ intrauit in eū Satanas,
firmū, s. propositū trāsgrēdiendi limites honestatis, p̄uaricādiq; amoris & ho
noris indicia, & se suis cōmoditatibus p̄ cæcā auaritiā opponēdi. Quotiēs hoc
facit auarus, q̄ ut lucret̄ nō multā pecuniā sanitatē pdit & uitā. Sed de his alibi.

A Et dixit ei Iesus, Quod facis fac citi⁹. Videret̄ fortasse dixisse Iesus. Quod facis.
Quod me pdis & uēdis, fac citius. Cito me uende & trade manibus impiorū.
Ne q̄so sic exponas, ne sic intelligas, nefas est de dño Iesu sic sentire. Maluisset
Iesus ludā relipiscere & poenitere. Voluisse p̄terea Iesum poenas ludæ accele
rari nō est cōsentaneū, quē optauit nō nasci, ne tā acerbe puniret̄. Sciuit p̄terea
Iesus horā & momentū q̄ erat capiēdus & alligādus, sciuit illud neq; accelerari
posse, neq; differri. Nō igit̄ hortatus est ludā accelerare, qd accelerari nō pos
se certissime nouerat. Adde q̄ Iesum Iudę p̄cipe q̄ pditionē maturaret, nil ali
ud erat q̄ Christū, p̄pria mortē accelerare. Hoc aut̄ nō boni nec cōstantis uiri,
sed aut pusillanimis est (imminētia mala p̄ mortē fugere cupiētis) aut despati,

B cui iā p̄pria uita sit odiosa, q̄ de dño Iesu suspicari insanū est, atq; blasphemū.
Certe ipse Iesus cū esset in horto, ter orauit patrē, ne calicē passiōis bibere co
geretur, nō q̄ mori penitus recusaret, sed ne q̄s unq̄ crederet illū quasi pusil
lanimē succūbere malis, aut quasi desperatū abiicere uitā. Ita q̄ a patre orauit
uitā, a Iuda nō postulauit mortis celeritatē. Quid igitur sibi uoluit sermo chri
sti. Quod facis fac citius? Audi, uidēs Iesus Iudā aīo fluctuantē, seq; manifesta
ri timentē, & iccirco discedendi occasionē captantē, & si nulla daretur iā oīno
sine licētia abiturū, seq; p̄ hūc ipsum recessum pditorē manifestaturū, ne se de
tegeret, & ne discipuli illū discedere p̄hiberent, quasi emittēs eū dixit. Quod

C facis fac citius. Sed qd citius fieri uoluit? Segregationē pditi hoīs & penit⁹ de
sperati, a puris & innocētibus, ut sequentia manifestant. Fuit ergo sensus uer
borū dñi Iesu. O Iuda quem humilitas, & humanitas mea, dū ego dñs & magi
ster laui pedes tuos, quē munificētia mea qua me met tibi donauī, exhibēs tibi
meū corpus in cibū & sanguinē in potū, ad salutē aīę tuę (si modo uelis) Cui
insup ego p̄ tale munus me adiūxi, & inhesi q̄tum licuit, quē gñalis admonitio
mea, qua a cōmēsalibus meis pdēdū me (iuxta p̄pheticū uaticiniū) declarauī
quē specialis castigatio q̄ p̄ unū tm̄ hec pditio fieret, quē iudiciū intincti pa
nis nō absterruerūt a tāto faciōre, a tā scelesto p̄posito nō retraxerūt, qm̄ im
poen

penitens & incorrigibilis es, & iccirco tali cōuiuio te reddis indignū, qm̄ ho-
rū discipulorū cōsuetudinē asp̄naris, refugis, horres, qm̄ ad sceleratos ire festi-
nas, & iccirco recedere uis, ut reprobis separeris a bonis. Quod facis. Iamq; te
moues ut discedas, fac citius. Tu lup⁹ agnos desere, fuge me pastorē, has meas
oues, hos agnos, hūc gregē iā purga. Oēs boni uiri sunt, tu sceleratus, purga er-
go p̄ tuū discessum collegiū meū. Ita qd̄ facis fac citius, nō meā pditionē, nō tuā
desperationē, sed gregis huius purgationē. Lupus exi citius ab ouili meo, exi
inq; citius, ne te diutius morantē discipuli mei pditorē agnoscat. Matura citi⁹
discessum tuū, ne Ioānes (quis monitus silere qd̄ nouit) te ap̄iat, pditorē. Ita p̄
hec uerba qd̄ facis, fac citius. Dñs Iesus ludæ occasionē p̄bere uoluit, p̄buitq;
tuto discedēdi. Et q̄ iā docuerat malū, p̄ malo nō esse reddēdū, sed malū in bo-
no uinci oportere, facto cōprobauit qd̄ docuerat, qñ ludā abire uolētē, ut illū
p̄deret, emisit tuto. Horū gr̄a dixisse dñm Iesum, qd̄ facis fac citius sequētia de-
clarabūt. Hoc autē nemo sciuit discubētū ad qd̄ diceret, Quidā. n. putabāt, qā
loculos hēbat ludas, q̄ dixisset Iesus, eme q̄ opus sunt nobis ad diē festū, aut ut
egenis aliqd̄ daret. Plana res est dñm Iesum ludę his uerbis occasionē dedisse
tuto recedēdi. Cū ergo accepisset ille bucellā, paruū bolū, qualē bucella. i. par-
ua bucca sumere solet. Nō. n. modestissimis saluatoris manib⁹ aliqd̄ immodē-
ratū dari potuisset. Exiuit cōtinuo. Vt exeundi p̄ uerba magistri assecutus est
occasionē. Erat autē nox. Non uacat hoc mysterio. Etm̄ q̄ male agit, odit lucē. D
Nox erat. Tenebrę ignoratię crasse ludā exceperant. Obcecauerat. n. illū obsti-
nata auaritia, qua pactā pecuniā p̄gebat, p̄mereri. Et qā nemo nisi ignorās pec-
cat, quēadmodū exponētes Arist. ethicorū libros plane mōstrauimus, nō mirz
si ludā abeūtē nox excepit ignoratię. Cū ergo exisset dixit Iesus, Nūc clarifica-
tus est filius hoīs, & deus clarificatus est in eo, & deus clarificabit eū in semet
ipso, & cōtinuo clarificabit eū. Apit nūc magister optimus, qd̄ ludā citius face-
re uoluerit, dū post eius discessum dicit. Nūc q̄ abiit ludas clarificat⁹ est filius
hoīs, & deus clarificat⁹ est in eo. Cū sagena missa in mari, & aggregatis oīfariā E
piscibus, boni mittunt in uasa, mali excludunt pisces, purgant nauis & retia, &
emissa uitiorū sentina, foetoreq; pditorio ab apostolico cōetu purgatus est, &
clarificatus totus ordo discubētū, clarificatus in primis Christus caput, qñ in
mēbrū tā putridū desiit influere. Clarificatū est sanctū illud collegiū m̄ris chri-
sti, & undecim apostolorū, in q̄ deus p̄ gr̄am residebat. Clarificatus est igit dñs
Iesus ludæ discessu, qā suorū cōmēsaliū coetus oī fece criminū liberatus est. Si
dñs Iesus se ipsum in se solo, uel in deo non in suo collegio clarificatū p̄ ludæ
discessum uoluisset intelligi, nunq̄ addidisset. Et si deus clarificatus est in eo,
deus clarificabit eū in semetipso, & cōtinuo clarificabit. Etm̄ quē iā sic clarifi-
catū dixerat, frustra clarificādū addidisset. Sed qm̄ p̄ ludæ discessum, se & deū
in sui collegii purgatione clarificatum ostenderat, denuo se in se ipso clarificā
dū dicit. q̄ autē dicit continuo, nō statim ac sine intermedio est intelligendum,
quod ipse met declarat addendo. O filioli adhuc modicum tempus, uiator pas-
sibilis sicut uos, atque mortalis, uobiscum sum, quæritis me sequi. Et sicut di- F
xi ludæis, Quo ego nunc uado, uos non potestis uenire. Et uobis dico modo,

DE PASSIONE DOMINI

Nunc igitur me non sequimini, quia uado nunc ad mortem spontaneus, uado ad mortem ignominiosis, opprobriis, uerberibus, uulneribusque durissimam, cuius formidine me omnes deferetis. Sicut dixi uobis, dum ueniremus Ierusalem. Hunc esse literam atque sermonis sensum nemo dubitabit, qui sequentem Petri interrogationem, & Christi responsionem attente perlegerit. Querenti namque Petro. Domine quid uadis, respondit Iesus. Quo ego uado non potes me sequi modo. Quia non es tantę fortitudinis, ut sponte laniari per tormenta, & occidi sustineas. Sequis autem postea, quando spiritus consilii & fortitudinis te in amore patris, meique firmauerit. Dixit ei Petrus. Quare non possum te sequi modo? animam meam pro te ponam, etiam modo, in omni poenarum mortisque periculo Respondit Iesus. Animam tuam pro me pones? Interrogat quasi negans, ut sequentia manifestaret, quasi dicat id modo non facies, & ut scias me hoc certum habere. Amen.

G amen. id est uere & certe dico tibi. Non cantabit hodie gallus donec ter me neges esse tibi magistrum, tibi notum, tibi que amicum. Scribunt omnes euangeliste concorditer trinam a Christo Petri negationem peragitam, & nihilominus si attente quod de hac re illi scriptum est legere uoluerimus, plus quam tertio negasse Petrum se aliquid commertii habere cum Christo inueniemus, nisi (quod absit) ipsorum euangelistarum quępiam a uero recessisse fuerimus opinati, Scribit Mattheus negauisse Petrum hoc ordine. Cum esset Petrus in atrio, quod erat ante porticum domus Cayphę, ubi Iesus colaphis cadebat, ac per derisum de cadente prophetare iuebatur ancilla dicit Petro. Et tu cum Iesu Gallilęo eras. Ille respondit. Nescio quid dicis. Et mox inde discedit, ut de atrio exeat. Eo iam in limine constituto ut exiret, alia ancilla ad astantes uersa dicit de Petro. Et hic erat cum Iesu Nazareno. Respondit Petrus. Non noui hominem. Egressus de inde atrium, & in uestibulo constitutus, audit a multis satellitibus illic stantibus. Vere & tu ex illis es, nam & loquela tua manifestum te facit. Et his respondens detestatur & iurat, se hominem non nouisse. Marcus quasi narrat hęc eadem. Ita iuxta hos duos euangelistas (Matthęum inquit & Marcum) negauit Petrus bis ad uocem ancillarum dum esset in atrio, & ad multorum uerba satellitum. atrium uero iam egressus negauit tertio. Lucas eadem sentire uidetur, nisi quod secundam negationem ad uerba maris, & tertiam non ad multorum marium, sed unius tantum questionem scribit impletam, non declarans an atrium sit internegandum egressus. Horum uero apparere dissonantia facile tollitur. Quoniam locorum ueritatem non habet ipsa narratio, & non distat a uero cum secunda ancilla aliquem etiam mare contra Petrum esse locutum. Ita Lucas mare, Mattheus & Marcus ancillam in secunda negatione uere introducunt contra Petrum uerba facientes. Non pugnat etiam, quod a multis Petro imponebatur cõi nomine acriter ab uno imputari. Ita Lucas in tertiana negatione acriter urgentem referens, unum scribit. Mattheus & Marcus quod cõi nomine instabant Petro commemorantes, de multis narrat, sine repugnantia. Ioannes autem Petrum primo negantem dicit, dum ingreditur domum Anne, introductum ab ipso qui scripsit. Quam negationem alii euangeliste non scripserunt, quia neque narrarunt quod Christus passus apud Annam fuerit, sed in eius domo gesta penitus reticuerunt. Itaque ex euangelio constat Petrum quater negauisse se esse Christi discipulum, ter iuxta Mattheum, Marcum & lucam quibus Ioannes in duabus postremis negationibus est contestis. Et aliam adducit negationem in domo Anne factam a Petro, quam tres illi penitus non scripserunt. Erit ne igitur dominus Iesus in suo sermone non uerax? Qui dixit Petro, ter me negabis? Minime.

Quoniam

Qm̄ qui quater aliqd facit, facit etiā ter. Qui igit̄ quater negat, ter uere dicit̄ negaturus, anteq̄ id faciat. Nō dixit dñs Iesus ter tm̄, sed ter, non excludēs maiorem numerū. Quare nō erit mendax, si p̄ sua modestia minus p̄dixit, q̄ futurū nouerat, p̄dixit tm̄ qd̄ uere futurū erat. Dixit aut̄ ter, q̄a triū testimoniū est p̄fectū. Licet, n. duo sufficiāt, tres tm̄ plenius p̄bare uident̄. Et p̄fecto tres sunt q̄ testimoniū dāt in coelo, p̄r, uerbū, & spūs sanctus, Tres itē q̄ testimoniū dāt in terra de dño Iesu Christo, spūs, aqua & sanguis. Tres itē nature erāt in christo, corpulēta substātia, rōnalis aīa, & natura diuina. Erat Christus deus, erat hō, erat dei hoīm̄q̄ mediator. Erat p̄terea Petro cōpatriota, amicus & dñs & magister. Erat Petrus ei sociatus iure patrię, nā Gallilæus, iure officii, nā apostolus, iure disciplinę, nā discipulus. Quę tria negauisse Petrū intelliges, Si diligentius euāgelistas inspexeris. Negauit adhuc tribus in locis, in atrio, in ostio atrii, & extra ostiū. Quare nō incōdite dñs Iesus illū dixit ter negaturū, non tā numeri negationū q̄ locorū & negatorū rōnem hñs. Et de negatiōe Petri hactenus dictū sit, ut referēdo passionis seriē, de illa nil ultra dicere habeam⁹. Si q̄s uero scire desyderet, cur dei puidētia potius Petrū q̄ alios discipulos in crimen negatiōis apte cadere p̄miserit, legat q̄ Thomas in cathena aurea (opus p̄fecto plus q̄ aureū) hac de re referat. Ad Ioānē euāgelistā nr̄a reuertat̄ oīo, q̄ qm̄ mōstrauit dñm Iesum sciuisse, & p̄dixisse p̄ditionē cōtra se machinatā, p̄ditorē, p̄ditionisq̄ modū aperuisse Iude discessu in sui collegii expiatiōe se clarificatū declarauisse, p̄ sui noīs gloriosissimū p̄conium de p̄ximo in se ipso clarificandū p̄dicauisse, iam minimū uitę mortalis sibi restare confirmauisse, apostolos illum relicturos. Petrum negaturum ostendisse, de constantia mentis dñi Iesu testari uolentis, aperte pleneq̄ in testamenti exordio fidem fecit.

¶ De dispositione legatorum & testamento dñi in genere & de fide in specie ut de primo legato.

Non turbet̄ cor uestrum, neq̄ formidet. Verba q̄ ego loqr̄ uobis, a me n̄ ipso nō loqr̄. Pater aut̄ in me manēs ipse facit opa. Nō creditis q̄a ego in p̄re, & p̄r in me est. Alioqn̄ p̄pter opa ipsa credite, Amē amē dico uobis. Qui credit in me, opa q̄ ego facio, & ipse faciet, & maiora horū faciet. Quia ad patrē uado, & q̄dcūq̄ petieritis patrē in noīe meo, hoc faciā, ut glorificet̄ p̄r in filio. Si qd̄ petieritis patrē in noīe meo, hoc faciā. Ordinabat testamētū suū dñs Iesus ut disponderet de thesauris q̄s fures nō effodiūt nec furant̄ q̄s neq̄ erugo neq̄ tinea demolit̄, q̄s in sup̄na Ierusalē post mortē possidebūt q̄ pro tpe p̄grinationis p̄ fidē & spem cū patiētīę lōganimitate illos inuenire & illis se dignos facere studuerint. Sed q̄a studio ueritatis pia fide tenēde aduersat̄ diffidētia, mentisq̄ turbulētia, q̄ uult tenere p̄ fidē ueritatē syncerā, in altissimo diuinę sapiētīę abyssō recōditam, humanaq̄ rōne inaccessibilē abiici at necesse est oēm humanę imbecillitatis turbationē inconditā, oēm̄q̄ pauperem. Mox em̄ si formidine diffidētię uacillauerit, caligabit errorū tenebris, labetur & ibit in pręceps instar eorum q̄ super trabe in alto & pręcipiti cōstituta stare diffidunt. Itaq̄ dñs Iesus amicos, q̄bus fidē legat, ante oīa turbationem mentis formidolosam abiicere iubet dicens. Non turbetur cor uestrum

DE PASSIONE DOMINI

neq; formidet, quasi dicat, q̄a uos me relicturos & Petrū ter negaturū dixerī
 nō iccirco turbet cor uestrū diffidentia imbecillitatis uiriū uestrarū, neq; for
 midet poenā p̄ hac culpa subire, imbecillitati uestre subueniā, culpāq; remittā.
 Sed ut hoc faciā habete bonā fidē, q̄ unde incipe, ubi terminari oporteat, qd
 illa p̄stet, paucis q̄ de euangelio Ioannis in mediū attuli saluator absoluit. Dum
 .n. dicit, nō turbet cor uestrū neq; formidet, remouere docet diffidentia fidei
 certitudinē potissimū aduersantē. Vbi dicit creditis ī deū fidei iacit solidissimū
 fundamentū. Vbi dicit, & in me credite, culmen fidei q̄uscq; se erigat manife
 stat. Vbi dicit, uerba q̄ ego loqr̄ &c. ostendit quō fidei structura de suo funda
 mento cōsurgere oporteat. Vbi uero dicit, amen amen &c. huius structure cō
 moditates adducit in mediū ut neminē pigeat integrā fidē suo ordine sumere
 Dicit ergo, Creditis in deū & in me credite, quasi dicat. Nascat fides &c. fides
 de mediatore ex fide p̄sumpta de creatore. Et p̄fecto q̄ uere credit in deū, q̄
 sine formidine illū credit oīpotentē, quē humane rōnes nō turbāt, q̄ eius oīpo
 tentiā non circūscribit, uel mensura finita nō metit̄, ille facillime credet in dñm
 Iesum Christū, & oīa q̄ ille credi ex euāgelio uoluit, pro ueris hēt & firmiter
 tenet. Verba q̄ ego loqr̄ uobis a me ipso non loqr̄. Docēt logici a primo subie
 cto scientiarū uim ueritatēq; consurgere. Quare non incondite dñs Iesus fidē
 q̄ lumen est aīæ p̄fectissimū, a primo suo fundamento q̄ deus est, oēm credēdi
 rōnem docet sumere. Hac rōne sancti apostoli dū fidei formā in symbolo tra
 derēt, & q̄ in sūma credere deberemus seriatim enarrarēt, qd nā de deo crede
 re debeamus in primis ostendūt dicētes. Credo in unū deū patrē oīpotentē.
 Deinde qd de dño Iesu Christo credendū sit statuunt adiicientes. Et in Iesum
 Christū filiū eius. Hinc dicit dñs Iesus Christus. Verba q̄ ego loqr̄ uobis a me
 ipso non loqr̄. Veritas q̄ mente concipit uerbū est, dūq; illā p̄ uoces loqmur,
 uerbū. i. ueritatē loqmur mente cōceptā, uerba ueritates fidei, q̄ ego quasi hō
 loqr̄ lingua & usu humano uobis instruēdis & ad uestrā utilitatē, nō loqr̄ a me
 ipso hoīe. Et unde loqr̄ is bone Iesu? Pater aut̄ in me manēs ipse facit opa. Nō
 q̄a loquamur, nō q̄a aliqd cogitemus, iccirco illud est uerū, sed q̄a res sic se hēt
 habet aut̄ deo faciēte. Qm̄ ad oēm effectū plus opat̄ prima causa, q̄ aliq̄ simul
 oēs. Deus ergo primo fecit q̄ fide tenem⁹. Aīa Christi facta cognouit, cognita
 manifestauit, Prima itaq; ratio cur manifestata p̄ fidē reuelatā uera sunt, nō est
 ab hoīe reuelāte, sed a deo faciente. O christiane si qs te interroget, quare uel
 quō uerū est, q̄ deus hoīem induit? q̄ in Virgine carnē sumpsit, q̄ est de uir
 gine natus? Si refugis ad creatas causas, non es christianus, deq; primo legato
 Christi magistri tui nihil penitus habes. Dicit Christus. P̄ in me manēs ipse
 facit opa. Quis ergo ea opatus est, q̄ tu in symbolo credis? Nō coelorrū mot⁹,
 nō stellarū influxus, nō intelligētia aliqua mouēs orbes, nō ipsum coelū. Pater
 conditorq; coelorrū facit hæc oīa. Dñm Iesum Christū a mortuis surrexisse
 cur credere debes? Quia theologus aut philosophus, quia episcopus aut pa
 pa hoc dicit? Minime. Quare credere debes? Quia deus hoc fecit, cui nihil est
 impossibile, q̄ dñs noster IESVS Christus ieiunauit, orauit, ambulauit,
 quare credes? Quia hominī hæc possibilia sunt, uel q̄a aliquis homo uidit hæc
 fieri ea

fieri ea tibi retulit sic se habuisse. Minime. Si horū gratia credis, ueritatem
 qdē credis, sed nō es christianus, nō habes fidē Christi. Fides dicit. Pater in me
 manens ipse facit opa. Crede qā pater fecit. Tu dices credo qā uidi, uel qā aliū
 uidisse noui. Non est hoc legatū Christi. Crede qā pater fecit, & Christi fidē
 habebis. Verba fidei q loqitur p humanitatē dñs Iesus, a se ipso hoīe phibet
 accipi quare tu ab alio hoīe ne qso accipias, falleris. Audi ab hoīe, crede p deū
 Docuit Christus, qd sit fidei fundamētū, docuit q autore credi oporteat fidei
 ueritatē, qñ more optimi philosophi ueritates fidei ad primū fundamētū re
 ducere docuit, unde fluxerūt. Vt uia cōpositiua a fundamēto ad illas surgat in
 geniū. Et uia resolutiua oēs reducat ad fundamētū. Nō creditis qā ego in pa
 tre & p̄r in me est. Pater q facit opa, nō est intelligēdus ille solus, q prima cre
 ditor in trinitate psona, sed natura diuina, q una est in patre & filio & spū san
 cto. Oīa. n. q credit fides, opatum esse deū in christo dño, & p christū dñm to
 ta simul trinitas opata est. Pater igit manens in christo q fecit opa deus est, qā
 oīa creauit, estq rerū oīm p̄r primus. Vnde qā christ⁹ est de⁹, ipse est fidei fun
 damētū primū, qā deus est. Quia uero hō est plene intelligēs fidei magnalia
 in dei sapientia relucētia, & nobis humano modo loqitur q ineffabiliter in eo
 & p eū nostri gratia deus fecit, primus magister est fidei edocendē. Vt igit illū
 credamus fidei quā legat esse autorē & doctore dicit, Nō creditis qā ego uer
 bū & filius secunda in trinitate psona, sum in p̄re. i. in deo sicut suppositū est in
 natura, Sicut Socrates ī hoīe cōtinet. Nectn p oīa, sic īmo lōge dissimiliter, &
 pater. i. idē totū qd in oībus oīa opat, in me est. Sicut natura tota est in suo sup
 posito, Sicut humanitas tota & integra in Titio conseruat, nō tñ p oīa sic, sed
 dissimilime assimilatē. Ego in patre, Ego secūdū hoīem hō, nōne creditis qā p
 unitatē hypostaticā sim in patre? Sim in deo factus cū illo uere unū? Nō cre
 ditis qā ego ut suppositū secūdū diuine naturæ sim in patre q est prima psona
 p circū incessionē, qñ eadē numero & (ut ita dicā) singularissima diuinitas q ē
 in patre, est in me? & p oīa silit̄ pater hac rōne in me est, sicut ego sū in illo,
 licet ego ab illo pcedā & ille pcedat a nullo? Alioqn ppter opa ipse credite.
 Sentētia philosophorū est, substantiā rei sua opatione dignosci. Qui facit opa
 stulti, stultus est. Neq. n. distat stultus a sapiēte, nisi qā opa ab opibus. Fac stul
 tū opari sapiēter, iā nō erit stultus. Qui facit opa plus q hoīs, est plus q hō. Qui
 facit opera plus q creature, plus q est creatura. Fecit Iesus quod creatura neq
 fecit, neq. facere credi potuit. Quis credat hoīem siccis pedib⁹ maria pambu
 lare? uentis, turbinibus, marisq. pcellis impare? mortuos suscitare iubendo?
 Resuscitauit Heliseus mortuū, sed orādo, magnocq. nixu supplicādo. Resuscita
 uit Iesus mortuos impando, qd solus deus facere pōt. Christus ergo q hęc fecit
 uere deus est, ideoq. nō mirū si dicat, alioqn, ppter opa ipsa credite. Si nō cre
 ditis qā ego sim in patre, & in me sit pater, ppter uerba mea, credite ppter
 opa mea. Quia opa substantiā manifestant. Discant hic christiani nō aniles fa
 bulas, neq. deliramenta sectari, non leuiter nimis de se psumentiū dictis, aut
 nimis callide confingentium præstygiis credere. Christus iubet credi opibus
 iste credit faciebus. Christus tamen iubet credi operibus, ille credit uestibus.

M

N

O

P

Subd rei a sua opa
 nōne dignoscitur?

Q

DE PASSIONE DOMINI

Iubet Christus credi opibus, iste credit somniis. Christus iubet credi opibus, ille credit suspiriis, alius lachrymis, alius latratibus pudet dicere, neque audere, nisi audere me faceret Christus dicens, Propter opa ipsa credite, non per famam, uel potius rumorē insanū, non propter ea quae dixerunt, & illi ipsi non fecerunt, quae per illa credi in se uolunt. Cauere iussit Christus a pseudo prophetis, quos ipse describit, qui ueniunt in uestimentis ouium, nihil ego addo, ipse dicit, intrinsecus autem sunt lupi rapaces, a fructibus eorum cognoscetis eos. Ita quod lupos a fructibus cognoscendos admonet, se iubet ab operibus aestimari, ut fidem suam cuius deum fundamentum & terminum esse monstrauit, cuius se doctorem & architectum ostendit, non leuibus coniecturis, sed operibus solidis nouerimus stabilitam.

¶ De fructu fidei & utilitatibus consequentibus illam.

Men amen dico uobis quod credit in me, opera quae ego facio & ipse faciet, & a maiora horum faciet. Descripsit dominus unde uires fides sumat, nunc describit quos afferat fructus. Donauit sanitates, ille donabit. Restitui ad uitam mortuos, & ille restituet. Fecerunt haec discipuli domini, fecerunt multi martyres, multi confessores, faciunt quotidie sanctorum orationes. Sed dices, ergo & credentes in Christo, si faciunt opera quae fecit Christus, sunt deus, ipsi sunt in deo, & deus est in illis, sicut de se dixit Iesus, & ab operibus uoluit esse probatum. Rēdebit statim ipse Iesus. Quia ad patrem uado, & quodcumque petieritis patrem in nomine meo hoc faciam. Ut glorificet pater in filio, si quod petieritis me in nomine meo hoc faciam. Opera quae faciunt credentes in Christum, non uirtute propria, non nomine proprio facturos ostendit, sed uirtute dei, & Christo ipso intercedente ut mediatore, operante ut deo. Ideo credentes facient quae ego facio, & adhuc maiora, quia quasi mediator ad patrem uado, exorturus pro credentibus in me gratiam. Ita quodcumque uos in me credentes petieritis deum patrem omnipotentem facere in nomine meo, mea autoritate, mea intercessione, mea gratia hoc faciam. Faciam uero ut pater deus glorificet in filio. Glorificabitur enim deus uos exaudientes quoniam patris uirtutis eius ope declarabitur. Glorificabitur autem in filio, quoniam filii interuentu gratiam intelliget se consecutos homines, pro quibus in filii nomine petieritis. Non ergo credentes facient uirtutes & miracula, sicut Christus fecit, fecit ille uirtute propria, & impando nomine proprio, faciunt fideles supplicando in nomine sanctae trinitatis, uel in nomine Iesu Nazareni. Dixit nepe Petrus, argentum & aurum non est mihi, quod autem habeo, hoc tibi do. In nomine Iesu Christi surge & ambula. Et Ioannes euangelista ad Drusianam quae efferebat mortua suscitanda dixit, Dominus Iesus Christus excitet te Drusiana. Si T opera consideremus aut causam nulla est differentia inter miracula a Christo facta & a sanctis eius impetrata. Deus enim est qui per Christum, & christi fideles opera facit. Si modum faciendi magna est differentia. Fecit ipse Iesus miracula uirtute propria, fecit impans & non impetrans. Faciunt fideles uirtute diuina, in nomine dei omnipotentis, in nomine domini nostri Iesu Christi, non nomine proprio, faciunt impetrantes non impantes. Ita opera quae fideles faciunt, indicant Christum esse deum, quoniam uirtute christi faciunt illa. Rē sic se habere indicat Christus Iesus magister optimus, hunc sermonem in haec uerba repetendo concludens. Si quod petieritis in nomine meo hoc faciam. Huius in hoc primo legato arborē uitae fidem. Radices habentem deum omnipotentem, ramos creatorem & redemptorem, credere deum in Christo manentem, & Christum manentem in deo, fructus opera uirtutum desideriorum complementum ac petitorum impetrationem.

¶ De obe

¶ De Obedientia.

I diligitis me mādāta mea seruate, q̄ habet mandata mea, seruet ea, ille
 est qui diligit me. Qui aut diligit me, diligeat a patre meo, & ego diliga
 eum, & manifestabo ei me ipsum. Legauit fidē, legat nunc obedientiā
 ad possidenda bona mōstrata p̄ fidē maxie necessariā. Parū. n. esset ueritatem
 p̄ fidē cōspicere, nisi ueritatē agnitā p̄ fidē coleremus p̄ obedientiam. Sed qm̄
 hęc ipsa obedientia amore contēpatur, ut grata sit, Ideo magister sapientissi
 mus obedientiā legans & docens, unde illa cōdiat ante mittit dicēs. Si diligitis
 me mādāta mea seruate, Nolo uos timore seruili uel mercenario amore, & so
 la spe retributionis, nolo uestri tm̄ gratia cōmodi, nolo tm̄ fuga mali, seruetis
 mādāta mea, uolo illa seruetis, Si pro q̄a diligitis me mādāta mea seruate, qua
 si dicat p̄pter me, non p̄pter uos. Sed nunqd̄ p̄ timorē obedire licet. Nunqd̄
 & spe retributiōis seruare licet mandata dei. Certe Dauid fideles inuitat ser
 uire dño in timore, & exultare illi cū tremore. Et idē cātāt inclinauisse cor suū
 ad faciendas iustificationes p̄pter retributionē. Licet timore etiā seruili obe
 dire, sed non licet obediendo illo in timore p̄sistere. Procedēdū est donec me
 lius aliqd̄ inueniamus, cuius grā inseruiamus alacriter. Timor solertes facere
 pōt, alacres non pōt. Trahit timor & quasi uiolenter adducit. Nullū aut uiolē
 tum pōt esse p̄petuū. Perpetuā uero esse obedientiā necessariū est. Qui ctem̄
 p̄seuerauerit in obedientia diuinę legis usq; in finē, hic saluus erit. Vt sine uio
 lentia obediāmus, amādus est imp̄ator, Obtemperandū est etiā spe retributiōis
 sed ulterius adhuc oportet incedere, ut melius nos aliqd̄ obediētes faciat q̄
 utilitas nostra, q̄ delectatio, alia ue cōmoditas expetita. Amor carnis non pōt
 esse p̄petuus. Qm̄ occasiones amoris sunt momētaneę. Forma, iuuēta uolāt.
 Delectatio uero parit fastidiū, adiūcit morbos. Ita qm̄ horū gratia amamus, cū
 absunt hęc, amare desinimus. Qui amat utilitatis gratia p̄petuo non amabit,
 nisi semp̄ adsit utilitas. Et qm̄ in hac uita obediētię utilitates hēre plene non
 possumus, nō erit plena, nō p̄petua obediētia, nisi sit in amore fundata, nō qdē
 in amore cōcupiscētię, sed amicitie, nō cōmodi sed iustitię. Itaq; si mandata dei
 seruare uultis, Si Christi uerba q̄ fide tenetis, ope cōplere q̄ritis o christiani, o
 Christi discipuli Christū diligite, amate amore pio, iusto, p̄pter suā bonitatē,
 iusticiā ac misericordiam. Deinde, p̄pter spem retributiōis. Qui hēt mandata
 mea & seruat ea, ille est q̄ diligit me. Docet Aristoteles, nōnulla sibi inuicē cau
 sas effendi porrigere. Deābulare efficit in opilato apitionē & sanitatē. Sanitas
 est etiā deābulationis causa. Sic se hnt̄ fides, obediētia, & charitas. Fides uiam
 parat ad obediētiā. Nō. n. obedim⁹ illi cui nō credim⁹. Rursus obediētia p̄ducit
 ad fidē p̄fectā. Qui. n. est durę ceruicis, & captiuare recusat itellectū in obsequiū
 fidei, nūq̄ credēdis firmiter adhærebit. Qui caret ambob⁹, dñm Iesum Christū
 amare nō pōt, amor ergo q̄ nutrit obediētiā, et fidē illustrat, a fide et obediētia
 p̄dire solit⁹ ē. Itaq; dñs Iesus postq̄ obediētiā de amore amicitie, & affectiōe iu
 sticię priō nasci optere mōstrauit, accōmodate nūc , dilectionē dei ex fide
 et obediētia surgere, q̄ aut diligit me, diligeat a p̄re meo. Fruct⁹ obediētię ē ama
 riā deo. Quāti uero hoc sit, dicāt hi q̄ p̄cipib⁹ iseruiū, dicāt q̄ potētib⁹ assidēt

DE PASSIONE DOMINI

Nihil est qđ magis cupiant, nil cuius gratia se exerceant opōsius qđ ut gratiam principū assequant, qđ ut ab illis amari, & illis chari esse credant, nec immerito nihil. n. melius a principib⁹ obtinet qđ gratū esse. Qui illud habet, habet omīa; Qui illo caret, oībus caret, posthabetur, anxietur, uexat, irridet. Quot sunt qui pro amore principis, uel assequendo uel retinendo maris discrimina tētant, terrā picula expiuntur, ignes, ferrū, mortes non refugiūt. Deus noster o christi discipuli, o christiani, ille est qđ fecit nos, nos sumus populus eius (si sapim⁹) ab illo amari, illi chari esse ante oīa studere debemus. Vt amemur ab illo, amemus Iesum, & illi p oīa obediamus. Non mea sententia est, sed dñi Iesu, qđ cum dixisset, qđ seruat mandata mea diligit me, mox adiecit, Qui diligit me diligit a patrē meo. Impossibile est a deo amari, & in bonū oīa amatis non prosperari. Quare? Quia pbatio dilectionis exhibitio est opis. Si amabit nos deus, ope pbat amorē. Vt amemus Iesum obediamus ei. Non. n. amare possumus, & esse rebelles, contumaces uel inobedientes. Audi iterū illū. Qui habet mandata mea & seruat ea ille est qđ diligit me. Si filios, si familiares habeas obsequētes die noctuq; eorū utilitatibus inuigilas, si qđ deliquerint excusas, & sustines indulges sponte, & ad pmerendā indulgentiā illos inuitas. Sapientissimus igitur & indulgentissimus pceptor, pater & dñs noster Iesus Christus hec oīa plene intelligens, legat magna rōne obediētā apostolis, oībusq; Christi noīe censitis, ut bonis augeantur a deo, Si qđ deliqrint ab eodē cōdonentur, qđ facile facit obedientibus, qm illos amat. Amplectamur igitur hoc legatū, qđ nos dei amicos constituet. Et ego diligā eum. Sicut ciuib⁹ est optimū amari a principe, ita causam habenti iudicio discutiendā, necessariū est fidū habere aduocatū & amicū iudicē. Nihil. n. durius qđ inimici iudicis adire tribunal. Nihil piculosi⁹ qđ aduocatū habere non satis amicū. Cum sederit filius hoīs in sede maiestatis suā, in die extremi iudicii, congregabūtur ante eū oēs gentes ab illo iudicādę. Si meminerim⁹ horū fratres charissimi, uidebimus qti sit fructus obedientię, p quam nobis dñs Iesus pmittit amorē suū. Ego diligā eū. Quē eū? Eum qđ diligit me, & p dilectionē seruat mandata mea. Addamus qđ dñs Iesus noster est semp aduocatus, qusq; ad iudicandū sedeat, ante iudiciū nō cessat intercedere pro nobis. Aduocatū habemus apud patrē, dñm Iesum Christū. Vide o peccator qđ sis inexcusabilis, dei iustitia p aduocatū tuū causam tuā iudicari constituit. Es igitur oīm stultissimus si aduocatū p oēm uitam tuā, causam tuā agentē & eūdē in nouissimo iudicii magni die, futurū iudicē uitę tuę, nō studes amicum habere. Id ut assequaris legatū obedientię tibi est necessarium. Audite o Christi pfessionē habentes, audite magistrū uestrū. Si diligitis me mandata mea seruare, hoc agentē diligo, & manifestabo ei me ipsum. Solent principes illis arcana credere, qđs habent p ceteris idoneos, paratos & prōptos exeq qđ sunt consilio diffinita. Vt nunc aliū fructū obedientię agnoscamus, dicit dñs Iesus. Et manifestabo e ipsum. Est hic obedientię fructus, si priori non maior, saltē non minus iustus & honorificus. Quid. n. aulicis a principe honorabilius p̄stari pōt, qđue iucundius qđ consiliorū esse participes, intra secretū admitti cubiculū, lecto cubatē, uel adhuc in prima interiori tunica stantē uidere, & alloqui

& alloq illū dū iduiť. O christiane si fueris obediēs regi tuo dño Iesu Christo, Si hoc legatū obediētiae eius bene cōseruaueris. audi qđ tibi pmittat Iesus ille princeps, in cuius noīe omne genu flectit, coelestiū, terrestriū, & infernoꝝ. Manifestabo ei me ipsum. Qui seipsum manifestat, nihil habet amplius qđ absco- dat. Vt. n. nemo habet maiorē charitatē q̃ animā suā p amicis tradere. Ita ne- mo habet chari⁹ qđ manifestare q̃ se ipsum. Suscipiam⁹ igit legatū obediētiae, qđ fides oñdit. charitas moderat, & fertilē munerib⁹ facit amplissimis. Ita nem- pe cū legatorū opulētia nobis accedet hāreditas uniuersa q̃ iam attendamus.

¶ De pace hāreditario iure & donationis titulo
a dño Iesu hominibus relicta & donata.

Acem relinq̃ uobis, pacē meam do uobis, nō quō mūdus dat ego do
p uobis. Non turbetur cor uestrum neq̃ formidet. Audistis q̃a ego dixi
uobis, uado & uenio ad uos. Si diligeretis me gauderetis utiq̃, quia ua-
do ad p̃rem, quia pater maior me est. Dudū cū Michaele p̃liū magnū in cōelo
cōtra deū creatorē suū fecerat draco q̃ p̃lio inter angelos reprobos ipsumq̃
creatorē pace soluta a bonorū angelorum amicitia p̃fidi & apostatē fuerant
separati. Neq̃ multo post inter deū & homines, inter angelos itē & eosdē hoīes
dissidiū seminauerat idē draco, Qñ Euā p̃ esum pomi p̃hibiti dei similitudinē
quærere p̃suasit. Expugnatus draco priori cōflictu, in abyssum tenebrarū &
luctus p̃iectus est, cui carceri dānati sunt oēs angeli, q̃ pro dracone cōtra deū
creatorem suū susceperant bellū. Posteriori deinde certamine cum dracone
simul supatus homo eiectus est de paradiso deliciarū laboribus & erumnis ex-
positus, & quoniā cū in honore eēt nō intellexit, ut bene ageret, qm̃ plus sape
uoluit quā oporteret compatus est iumentis insipientibus, & similis factus est
illis, qui omnibus animātibus a deo p̃latus erat. Qm̃ uero draco spūm supbiae
nunquam deposuit, quoniam inquam uictori se semper opponere, nunquam
nisi inuitus & coactus obtemperare constituit, pacis bñficio nunquam potietur.
Cōtra hō qm̃ se deliq̃sse cognouit, & uictorē deum malis suis pacis remedio
puidere postulauit, pacē inuenit, quā deus ut firmiorē redderet, p̃priū filiū
obsidē dedit hoībus, & primū oīm hoīm atq̃ dignissimū obsidem accepit. Ita
dū dati sunt obsides, dū deus uenit ad hoīes, dū hō cū deo iunctus, de uirgine
natus est, coelestis exercitus turmā magna p̃ coelos uoce sonuerūt. Gloriā deo
in excelsis coelorum restitutā, & in terris pacē redditā hoībus bonę uoluntatis.
Saluator itaq̃ noster dñs Iesus p̃conii huius publicandi grā se obsidē nascēdo
pro hoībus utrinq̃ dederat, q̃ se ad firmādā pacē nouerat natū, & ut benefici-
is pacis frueret genus humanū, nunc se nouerat crucifigēdū, nihil melius hñs
qđ suis pro hāreditate relinq̃ret, nihil magis querēs morte tā dura q̃ pacis bñ-
ficia hoībus confirmari, & manere p̃petua, pacis hāreditatē magna rōne apo-
stolis, suisq̃ discipulis, oībus. s. christianis, de q̃rū numero sumus, oēs testamen-
to reliqt. Sustinete igit & uigilate mecū. Audite Iesum magistrū nostrū q̃ dixi
mus ordinantē. Pacē relinq̃ uobis, pacē meam do uobis. Si iure testamentarie
institutionis fieri filiis & nepotibus solitā, o infideles, o perfidi ludæi & ob-
stinati prae cordis duritia, pacem meam dicit Iesus assequi non potestis. Do

DE PASSIONE DOMINI

illā uobis. Accipite iure donationis. O Mahumetani stolidi, q̄s p̄ uoluptatū ille
cebras scelestus ille Mahumetes detinet fascinosos, Si pro uestra stultitiā atq̄
F immūdia pacē Christi hāreditariā nō potestis hēre, habete donatā. Pacē. n.
reliqt dñs Iesus iustis hāredibus, q̄ se loco filiorū & nepotū, fratrū aut sororū
illi quasi iure sanguinis adiūxerunt, qñ eius sanguine se redēptos intelligūt. Et
ipsi suū sanguinē pro illo dare (q̄d fecerūt martyres) p̄sto sunt. Pacē donauit
oībus hoībus. Nō. n. est distinctio Iudaei & Græci. Nā idē dñs oīm oīb⁹ hoīb⁹
uult pacis bñficia, p̄mereri. Si uelint oēs accipe. Electis quere p̄ adoptionē sūt
filii, pacē reliqt iure testamenti, q̄ illam efficaciter accipe uolunt & accipiunt.
Reprobis pacē donat, ut si uelint accipe pacis beneficiis p̄fruant. Si nolint mul
ta turbatorū affectuū febre phrenetici, eorū furigē impute, nō medico, q̄ sana
G re est p̄sto. Si modo resanari se patiāt. Sed quā pacē relinqs iure hāreditario,
aut donas bone Iesu testator prudentissime? Meā, illā quā sancti angeli mūdo
me nascēte uoce p̄conia nunciarūt, q̄. s. datur hoībus bonæ uolūtatis. Nō quō
mundus dat ego do uobis. Mūdos dat pacē p̄ bella, obsidiōes, depopulatiōes,
clades, ruinas, & mortes. Dat nanq̄ uictis & subactis accipiētibus cōditiones
oblatas. Ego autē nullo uestro incommodo, nulla iactura, nullo piculo, nulla
molestia do pacē uobis, non uos obsideo, sed de obsidione uos libero, nihil li
bertatis subtraho, sed addo libertatē, nullas clades affero, sed remoueo multas
ruinas uestras angelorūq̄ resarcio, ciuitati triūphantis ecclesie ciues uos suffi
cio, a mortibus et inferni doloribus uos eripio, meo sumptu, meo labore, nulla
uestra ope aut opa pro uobis bellū gero, meo sanguine tm̄, meaq̄ morte uin
co. Non igit quō mūdos dat pacē, ego do uobis. Libētius debetis accipe q̄d tā
H secure p̄stat. Dat pacē mundus occidendo, ego do pacē moriēdo. Dat pacem
mundus p̄ impetū & furorē, ego p̄ māsuetudinē. Sicut illā do, uos accipite. Nō
turbe cor uestrū. Ego. n. passionū turbine carens p̄lior & uinco pro uobis, ut
I pacē habeatis. Vos igit illā sine turbatiōe suscipite, hāreditaria uel donata pa
ce efferat cor uestrū, ne torpeat, neq̄ formidet, q̄ illā dem moriendo. Audi
stis q̄a ego dixi uobis, uado in p̄lium ut pro uobis occidar, & gloriosus uincā,
& uenio ad uos uictor, ut meæ uictoriæ fructus sit pax, uestra q̄dē dū uobis
p̄derit, mea dū p̄ me dat. Si diligeretis me gauderetis utiq̄, q̄a uado ad patrē
K q̄a pater maior me est. Ostendit hic dñs Iesus bñficiū pacis, q̄ iure pro hāredi
tate relinquat, & donet, melius q̄ mūdos donare sufficiat. Dudū uenerat Chri
stus hō ad matrē in infantilibus mēbris, Venit ad minorē, & ideo minor effe
ctus est. Venit ad matrē pauperē, multisq̄ incōmodis laborantē, laboresq̄ ma
nuum suarū māducantē, & ideo paup̄ egenusq̄ natus est. Adhuc in mēbris in
L fantilibus exptus est fuge nocturnæ labores, lōgæ uiæ, desertiq̄ anxietates &
picula. Linguā quā non nouerat Ioseph nutritor, quā ignorabat Maria mater
quā ipse pro humano usu nec dū scuerat, primū audiuit. Quid sit inter alieni
genas uitā ducere, ab infantia cœpit expiri. Reuersus in patriā, uixit subditus
illis. Ioseph inq̄ eius nutritori & uirgini matri, duodecimū agens annum inter
paruulos synagoge receptus audit primū, deinde in medio doctorum interro
gat, & de lege patria disputās docēdo laborat. Vir effectus corā Ioanne p̄ no

bis se humilians baptizat ab eo. Deserta solitudinis adit, ubi a diabolo tentat, & quasi minor adorare inuitatur, a quo ipse erat adorandus. Hic iam crescere incipit, fugat aduersariū, quā quis prostratus aufugiat, nō tñ desinit esse molestus, quinimo q̄s pōt instigat, & urget persequi Christū, neq̄ quiescit donec illum cruci adiudicari procurat, sperās mortis supare doloribus, quē astu, blāditiis, atq̄ pmissis supare nequiuerat. Sed falleris incoelix. Falleris inq̄ pfide draco, qui p̄ hoīs assumptionē se ipso fact⁹ est minor. Qm̄ uenit ad paruulā matrē, & humilē. Per hoīs depositionē accrescere, & regna quæ falso pmittebas & dare non poteras, assequeretur. Vadit. n. ad patrem, ad deū summū, uadit ad patrē a quo tu miser expulsus es, uadit ad patrē qui maior est se in forma serui humiliato. Ipse autē maior, & melior est oī hoīe natura & grā, maior est etiā ut homo omni angelo, si nō natura saltē grā. O Sathanas quādīt ad prēm amātissimum magnū super oīa non deprimet, Illū hoīem quē tuis genibus pcūbere, & te adorare uolebas, mox adorabis tremēs, & pstratus opere tuo, cades vñ stare posse credidisti. In punieris, unde repulse tuę speraueras ultionem. Mors illum non tradet ditioni tuę, q̄a nihil in eo morte dignū inuētū est, unde tu illum subigas. Expugnaberis hac ipsa morte quā pcurasti. Hoc est qd̄ dicit dñs Iesus. Nunc q̄ pacis, cuius sum perpetuus obses, cōditiones impletæ sunt, quare grā me pepit mater passibilē, & mortalē, restat solū ut p passionē crucis mortē exptus passibilitatē exuam, & ad prēm uadā. Vado igit ad patrem. Et q̄a pater maior me est mea humanitate, illā magnificabit, & exaltabit sup oēs coelos. Ideo si diligeretis me, utiq̄. i. certe continue æqualiter ob meam exaltationem gauderetis. Sed nōne iam dixit dñs Si diligitis me mādāta mea seruare. Et qui habet mādāta mea & seruat ea, ille ē q̄ diligit me, Nōne apostoli sui magistri praecepta seruabāt? Cur ergo nunc quasi increpās eorum tristitiā dicit. Si eū diligerent gauisuros? Quasi quia nō diligant, ideo non gaudeāt? Diligebāt sed non solide, tepide, debilitē, nutanter diligebant. Quia etiam in eum nutanter & ambigue credebant. Erant de proximo a fide casuri, amoremq̄ eius maxima ex parte deposituri. Verum ergo dixit.

¶ De spiritualibus bonis tñ quare dñs Iesus condāt testamētum.

Enit. n. princeps mūdi huius & in me non habet qcq̄, sed ut cognoscat mūdus q̄a diligo prēm, & sicut mādātū dedit mihi pr̄ sic facio. Paulus cum dixisset, nō est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & ptātes mundi rectores, addidit tenebrarū harū, ne eorū q̄ tenebrę. i. culpa nō sūt demones, prīcipes eē dixisse uideret. Huiusmodi inq̄ prīcipes quis nihil penitus sui iuris in dño Iesu Christo habuerit, uel unq̄ hñe potuerit. & iccirco hic loc⁹ de illis nō absurde exponi & itelligi q̄at, rectius tñ mea snīa de fortuna intelliget & declarabitur. Nam cum iuxta uulgi snīam fortuna in sua ditione cōtineat uniuersa de q̄bus hoīes iure legatario aut hæreditario p testamēta disponūt, dñs Iesus rudibus adhuc apostolis de fortuitis bonis nil agi testō mirātibus, cām afferre uolēs cur de illis suo testamēto nihil oīno decernat, ad se huiusmodi bona nihil penitus attinere demonstrat. Hoc ut intelligamus aduertēdū est fortunā (hoīum opinione) in illis ius hñe quib⁹

DE PASSIONE DOMINI

dedit diuitias uel honores, & ad illos accedere fortuna dicitur, quibus munera sua distribuit. Contra quod neque lucra sectatur, neque ambiunt seculi dignitates, extra fortunę sortē cōstituti sunt, nihilque hñt cōe cū illa, neque ad illos fortuna ingredi pōt, quis conetur accedere. Hoc est quod dicit dñs Iesus discipulos adhuc rudes cōmonēfaciēs & ab eorū usu loquēdi nō discedēs. Princeps mūdi huius. i. fortuna, uenit ad me, nō ego ad illā accessi, sed exclusi penitus illā, quia uulpes foueas hñt, & uolucres coeli nidos. Filius autē hoīs nō hēt ubi caput reclinet, & ideo in me nō hēt quicquid iurisdiciōis, quia nihil suū pōt in me uel a me regere, quasi dicat quia fortunę bona non possideo, mirari desinite si meo testō fortunę bona uobis nō distribuo uel relinq. Sed ut cognoscat mūdus. i. hō quod minor est mundus, quia diligo patrē efficaciter. Sicut mādātū dedit mihi pater, quā me obsidē dedit & accepit, p pace cū hoībūs integrāda, sic facio. Mādauit mihi pater, ut uia dei in ueritate docerē, Legauit fidē, illā demonstrāte. Mādauit ut p illā docerē incedere. Legauit obediētiā, quod pedes moueat ad obseruatiā credēdorū. Mādauit ut ad ppria hoīs bona & potiora hoīem instaurarē, ut uniuersum terrarū orbē in integrū restituerē. Dimisi illis hereditariā pacē, p quā oīa reformatur.

† De rōne conseruandi pacē a dño Iesu Christo (tur & solidatur.
testamenti iure relicta & donata. **TEXTVS**

Ego sum uitis uera, & pater meus agricola est. Om̃em palmitē in me nō ferentē fructū tollet eū, & om̃em qui fert fructū purgabit eū, ut fructū plus afferat. Iam uos mūdi estis, ppter sermonē quē locutus sum uobis. Manete in me & ego in uobis. Sicut palmes nō pōt ferre fructū nisi manserit in uite, sic & uos nisi in me māseritis. Ego sum uitis uos palmites. Qui manet in me & ego in eo, hic fert fructū multū, quia sine me nihil potestis facere. Pacis hereditatē quā magister n̄r dñs Iesus cōseruare nos docuit, ut plenius intelligamus quod ille dixit sigillatim declarare studebo. Sustinete & uigilāter attendite quod sibi uelit. Ego sū uitis &c. Pacē inter se hēre uolētes añ bīa oportet unū fieri, multa autē unū fieri nequnt, nisi unū aliqd singulis insit, p quod illa oīa unius sapiāt rōnem. Ligna concisa quod diu dispersa sunt, multa uere dicunt, Vt sint unū, uno illa fune ligamus. Ita multa ligna unū fascē dicim⁹, obligamē unū quod singula cōtinent. Vt nosceremus qua unitate pax Christi stabiliēda foret, nullū exēplū accōmodatius inueniri poterat, quā pceptoris n̄ri dñi Iesu se uitē, & discipulos suos esse palmites afferētis. Hñt palmites tantā cū uite inter seque societate & unitatē, ut sine uite esse nō possint, & ab ea decisi oēs arefcāt, ab inuicē autē diuidi neqant, nisi pri⁹ a uite separēt. Itaque fr̃es si ciuile pacē hēre uultis, habete psuasū, nō nisi salua ciuitate uos posse cōsistere, habete psuasum, Si odiis, diffidiis, simultatibus ab inuicem fuerimus sepati, singulos breui spacio pituros, aridosque futuros, nihilque fore uobis reliquū nisi cōburi. Nulla est inter arbores plāta feracior bona uite, nulla suauior, nulla cui agricola magis iuigilet, nullaque citilior censeat, quod diu uiRET. Contra ubi exaruit, nulla uilior, nulla minus utilis est, relinqt igni, neque illi sufficit quodē, nisi ad debile & momētaneā flāmā, Carbones nō hēt, mox transit in cineres. Qui igitur pacē Christi hēre desyderāt, Christū suā uitē esse recognoscāt, seque talis uitis palmites esse meminerint. Hac rōne dixit dñs Iesus

ego sum uitis uera, ut pacem eius habere uolentes, in illo fiant unum. Est em̃ uera uitis uineæ domini subbaoth, in qua pacis fructum palmites ferunt.

Ater meus agricola est, Vnitatē ipsam qua pacē cōstare mōstrauim⁹,
 p unū q̃ p̃sdeat, & cūcta moderet̃ hēre conuenit, sicut p̃est agricola uiti
 atq; palmitibus. Nihil p̃fecto magis nocet, nihil magis turbat publicā
 pacē q̃ si plures reip. moderatores æque primi aut sunt, aut esse nitunt̃. Sed nō
 ne optimatū status p̃batus est: Et popularis in repub. administrāda autoritas
 nōne multas respub. auxit? Vterq; remp. regēdi modus uere bonus est, Si uni
 us retineat rōnem, i. si optimates. Si populus unū sibi finē instituāt, publicā uti
 litatē, publicā pacē. Quod si uno aīo & uolūtate cōcordi oēs efficiāt, erūt uere
 unū re, multi numero, unū p̃posito, multi executiōe. At si optimates, si popul⁹
 priuatum aliqd publicę utilitati añponāt, uel si hāc ipsam publicā pacē, nō una
 mēte hēre studeāt, si odio alterius, ut. s. q̃s negligāt, deprimāt, damnū ferat, cō
 modū nō reportet, snīam de rep. dicat, dictā ue ab alio tueatur, nihil pōt p̃nici
 osius iueniri. Tyrānide peior est talis reip. gerēdæ institutio, & ad tyrānidem
 trāsire cogētur, ut ad min⁹ malū, aut penitus desolabitur tādē. Si Brutos, Publi
 colas, Scipiones, Roma p̃petuo habuisset, nō totiēs misisset in sua uiscera ferrū
 Vt ad Cabrones, Marios, Cynnas, Syllas, Pōpeios, Cēsaresq; uētū est, senat⁹
 siluit, cecidit tādē Roma, q̃ certe nūc nulla, & nūq̃ foret, nisi uitis Christus illic
 uineā suā plātare dignatus esset, Est optimatū & populariū in repub. admini
 strāda ratio nō inutilis, & in utraq; licet multi sint, unū tñ ipsi instituūt, uel ad
 tēpus, uel ad cās emergētes rerū moderatorē. Nostre reip. christianę (q̃ stat⁹
 uere optimatū fuit ab initio) q̃s est moderator & rector? P̃r me⁹ agricola est
 dicit Iesus. Deus oīpotēs p̃r oīm creatiōe, cōseruatiōe, augmēto. Pater inq̃ dñi
 Iesu, secūdū eternā gnationē, ipse est hui⁹ reip. caput, huiusq; uineæ agricola.

¶ De nutrientibus, augmentibus & conseruantibus pacem. TEXTVS.

Mnē palmitē in me nō ferētē fructū tollet eū, & oēm q̃ fert fructū pur
 o gabit eū, ut fructū plus afferat, lā uos mūdi estis p̃pter sermonē quē
 locut⁹ sū uobis, Manete in me & ego in uobis. Sicut palmes nō pōt fer
 re fructū a semetip̃o nisi māserit ī uite. Sic nec uos nisi ī me māseritis, Ego sū ui
 tis uos palmites, q̃ manet ī me et ego ī eo, hic fert fructū multū, q̃a sine me nihil

¶ De primo nutrimento pacis.

(potestis facere.

Aboret inq̃t apostolus unusq; opando manibus suis q̃d bonū est, ut
 1 habeat unde tribuat necessitatē patiēti. Sic inter apes abiiciunt̃ inutiles
 sic in familia bonus pater singulis opus distribuit, neminē sinit frustra
 iacere, neminē sinit ocio cōtabescere, oēs iubet domui utilitatis aliqd afferre,
 & nisi afferāt castigat, nisi resipiscant abiicit. Quid ita? Quia pacis domesticę
 uacillaret negociū, ubi aliq; se reliq; exhiberet onerosum. Exhiberet aut̃ si ali
 orū labores deuoraret penitus iūtilis. Magna ciuitas, ingēs domus est. Prouin
 cia est ciuitas uasta, Regnū lata puincia. Christian⁹ orbis unū regnū dei. Chri
 stiana religio uinea est dñi Sabbaoth, nos oēs huius uineæ palmites oportet
 esse ueraces, Nisi nos tales exhibuerimus, deus pater oēm palmitē non feren
 tem fructū tollet, amputabit, rescindet. Quē publice paci oportere p̃sidentem

DE PASSIONE DOMINI

peut

homo mutiles

dari supra mōstrauimus, duo maxime decent, castigare reprobos, confouere bonos. Cadet unitas uolūtātū, & studiū in una p̄fessione firmatū, Si uitia trāf-
eant impunita, Oderūt nanq; peccare mali formidine p̄cēnæ. Aufer ultionē a
principe, mox erit principatus, mox perit publica pax, boni illū nō colūt, quia
eos non defendit, mali illū spernunt, q̄a non castigat. Rursus q̄a inutiles hoīes
ocioq; marcētes sūt pacis publicē turbatores. Oīa. n. mala docuit ociositas, cor-
ripiendi sunt a principe, anteq̄ de inutilibus fiāt noxii, q̄ si iam noxii euaserint
tollēdi & abradendi sunt, ne onerent, imo ne oneratā iā eorū sceleribus remp.
ad terrā trahāt, teneātq; p̄stratā. Sicut palmites inutiles nō āputati, uitē primo
arefaciunt, deinde nimio pōdere lacerāt & p̄sternunt, Meminerimus fratres
principē nostræ reip. christianæ, n̄ræq; pacis moderatorē, deū esse oīpotentē
cui nulla creatura resistere pōt. Sp̄ni ergo nō debet p̄pter ip̄tentiā. Flecti
nō pōt donis, q̄a nullis eget. Minas nō timet, q̄a solidus & securus est, Odia ne
scit, q̄a optimus. Amoris affectus non hēt, q̄a iustus & p̄petuo cōstans imuta-
bilis p̄seuerat. Oēm palmitē nō ferentē fructū tollet q̄n uolet, & quō uolet. Et
oēm q̄ fert fructū purgabit eū, ut fructū plus afferat, Purgat dū alleuiat & con-
fouetur. Sic pacis publicē moderator & caput fructuosos ciues, Sic p̄familias
utiles in domo fouet b̄nficiis, laudibus excitat, p̄miis & honoribus attollit. Igīt
ut pax maneat & roboret, ut ciuitas crescat gloria, domus opibus augeat. O
christiani nostræ domus, nostræ ciuitatis pacē moderat p̄r deus. Simus fructu-
osi, ut nos foueat, Benignus. n. & misericors est, reddēs cētuplū b̄nmeritis n̄ris.
Si fructū attulerimus trigessimū purgabit nos ut āpliorē feram. Sexagesimū
si hūc attulerimus adhuc purgabit nos ut cētessimus de nobis fructus assurgat
Quid est cōducibilius amputari an purgari, talis tantiq; uinitoris manu. Cer-
tē horrēdū est in manū incidere dei oīpotētis ut amputet. Hēt. n. p̄tatem aīam
simul & corpus mittere in gehennā, hūc timete ne amputet uos a uite Christo
Desyderabilissimū est deū hēre purgatorē, alleuiatorē b̄nficiū uinitorē. Nouit
em̄ q̄ abiici oporteat, scit q̄ adiici conueniat. Vtriusq; modos & causas nouit
ad numerū, Studeamus totis uiribus p̄ illū nō amputari, sed purgari, nō puni-
ri, sed p̄miū obtinere.

¶ De secūdo nutrimento pacis.

Am uos mūdi estis, p̄pter sermonē quē locutus sum uobis. Manete in
me & ego in uobis. Pax ut solida sit, mūda sit. Careat oī flagitio necesse
est, q̄q; respub. q̄q; familia ut pax in illa p̄maneat. Vidisti ne aliq̄n sce-
leratos aliq̄s iuicē fœderatos? h̄nt uite malū, p̄positū, q̄d est unū atq; idē in sin-
gulis, h̄nt p̄sidē cui pareāt ī malū suū. Op̄osi sunt, neq; t̄n diu p̄manet eorū cō-
uētus, nō durat pax iniq̄rū. Nō. n. sūt mūdi, sed ip̄puri, Ligna putrida se ip̄is flac-
cescūt, frāgūt, nō durāt in falce. Mercatorię societates si fraudē sapiāt, durare
neq̄unt. Bona fide op̄ est societati durare debēti. Morbida facta pec̄ totū cor-
rūpit ouile. Cariolus arboris ram⁹ trūcū maculat. Nō p̄nt ip̄puri durare cū pu-
ris. Quid ita? Quia cōtraria simul diu esse nō p̄nt. Violēter. n. ducunt in unū,
nullū aut uiolētū pōt esse p̄petuū, Neq̄unt ip̄pura p̄ se sola cōsistere, sicut neq;
fracta p̄ se manēt. O christiani qb⁹ testamēto pax relinq̄t. Si mūdi estis, p̄pter
sermonē Iesu, hēbitis pacē cū illo, illi adunabimini, imo aduniti cōseruabimini.

Manebitis in illo sicut palmes in uite. Manebit in uobis sicut uitis uigor in sin-
gulis palmitibus & simul in oibus manet. Nō ego hoc dico, dicit ipse Iesus ma-
gister. Iam uos mūdi estis, ppter sermonē quē locutus sum uobis. Sit hæc in-
terrogatiua locutio. Manete in me & ego in uobis. Quasi dicat q̄ iam mūdi
estis, manete in me, & ego in uobis. Nō sine causa hoc dixit. Nā si palmites im-
puros & infructuosos tollit uinitor pater. Si feraces, purgat non tollit, q̄ mūdi
sunt nō amputant̄, manēt igitur in uite & uitis in illis, Adhuc non estis mūdi.
Pacē Christi nōdū habetis. Nisi purgari studueritis, amputabit uos pater de.

¶ Declaratio studii & operis paci incumbentium.

Icut palmies nō potest ferre fructū a semetipso nisi manserit in uite sic
neq̄ uos nisi in me manseritis. Dixerat paulo ante palmitē nō ferentem
fructū tollit. Id modo declarat, nō sufficit ad retinēdā pacē eē oposum,
sed in illa pace quā habere uolumus, & secundū illam opari necesse est, in qua
repu. uersamur, in qua familia uiuimus, illius utilitati inuigilare debemus. Dic
quæso si quē haberes in domo filiū familias qui oposus esset, & lucro aut aliis
cōmodis augendis die noctuq̄ studeret ardētissime, lucra porro sua in aliam
familiā trāsportaret, tu illū de opibus & labore familiæ aleres, ille aut minimū
aut nullū adminiculū domui p̄staret, talē ne apud te diutius habere studeres?
Minime, q̄nīmo expelleres aut familiā murmurātē sentires, pacēq̄ domesticā
mox turbatā inspiceres, Quilibet ciuis suæ ciuitatis cōmodis prius insudat, de
hinc aliarū si pōt. Si alterius ciuitatis utilitatibus cōsuleres cū detrimēto tuorū
ciuiū, quāto esses oposior, minus esses (ut existimo) substinēdus a tuis, plus. n.
illis noceres q̄ plus te exerceres. Sumus in pace Christi, uiuimus in christiana
repu. in illa & secundū illā oposi & utiles eē debemus Christo dicēte. Quia sicut
palmes non pōt ferre fructū nisi māserit in uite, sic & uos nisi in me māseritis.
Quid ita? audi illū, q̄a ego sum uitis uos palmites. Qui manet in me & ego in
eo, hic fert fructū multū, q̄a sine me nihil potestis facere. Plana iā res est. Dicā
tñ adhuc qd hic obstrusum odorē. Multi palmites manēt in uite in qbus non
manet uitis. Manent inq̄ quia adhuc amputati non sunt. Sed qm̄ exaruerunt,
neq̄ a uite humorē accipiūt, ideo uitis nō manet ī illis. Manēt multi ī Christo,
q̄a p̄ris uinitoris misericordia nōdū illos uoluit amputare, Aridi tamē sunt, &
Christū noīe tenēt, ope nō tenēt. Non est Christus in illis, q̄ uoce nō corde se
christianos eē p̄fitēt. Vt fructū afferam⁹ maneam⁹ ī illo, q̄tū possum⁹ illi adhe-
rētēs & obseq̄ntes. Maneat ille ī nobis corde toto excepti, & retētus. Ita fructū
afferem⁹ in illo, Ita pax eius ab eo, p̄hreditate ab initio nobis relicta, nra erit.

¶ De charitate secūda hæreditatis parte in ordine sed potissima intētiōe.

Icut dilexit me pater & ego dilexi uos. Manete in dilectione mea, Si p̄-
cepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea, sicut & ego p̄ce-
pta patris mei seruauī, & maneo in eius dilectiōe. Hoc est p̄ceptū meū
ut diligatis inuicē sicut dilexi uos, Maiorē hac dilectionē nemo habet ut aīam
suā ponat q̄s pro amicis suis. Principē & reip. moderatorē oportet ante oīa p̄-
fessionē quā tuet, & leges qbus hæc ipsa p̄fessio continet̄ amare & colere. Sic
pater deus diligit Christū legē uiuā oīm christianorū, & leges scriptas ab euā

DE PASSIONE DOMINI

gelistis Christi secretariis fouet & amplectit̃. Oportet etiã leges amare principi & populũ, ut. s. leges ipse principẽ deceat, dehinc expediãt populis. Ideo sicut Christus diligit a patre, sic diligit & nos, Sic christiana p̃fessio deũ decet, qm̃ eius p̃cepta iustissima sunt, & utilitate delectatione & honestate cõdita, per q̃ simul oĩa reficit christianos, hoc est qd̃ dixit Iesus. Sicut dilexit me p̃ agri- cola, sicut legẽ meã habet charã, sic ego dilexi uos, sic meã legẽ uestris usibus accomodauĩ. **A** Discant hic legũ latorẽs, discant patrefamilias ita ad suas utilitates & cõmoda cuncta disponere, ita se amare dũ aliis leges imponunt, ut leges ipsas illi amare & colere possint q̃ crediderunt. Discant inq̃ tales cõdere leges ut subditi in earũ amore & obseruatia ualeãt p̃durare. Dicit. n. magister optimus, Manete in dilectione mea. Ego sum uiua lex uestra, Pater meus dilexit me, dilexit & uos, ideoq̃ me uobis dedit in legẽ, Ego q̃a diligo eum, diligo & uos. Sicut ille me dilexit. Ideo lex uobis esse nõ renui, & ut mea decreta itelligeretis hõ uobiscũ & iter uos ueni. Manete igit̃ in dilectiõẽ mea, q̃a lex sũ uobis uiua. **B** Manete in dilectiõẽ legis quã uobis in p̃ceptis relinq̃. Si p̃cepta mea seruaueritis manebitis in dilectiõẽ mea, Si p̃nceps posset se ubiq̃ exhibere p̃sentem, lege scripta (ut existimo) non uterẽt̃. Sed qm̃ angustia corporis uno illũ loco cõcludit, & moriẽdi necessitas illũ durare nõ sinit, legibus agere cõpelliũt. Ita dñs Iesus qm̃ se etate uiridi & uiuaci iuuet̃a nouerat moriturũ, terrasq̃ secũdũ molẽ corporis relictũ instituta, reliq̃t se uiuã legẽ, suã inq̃ uolũtatẽ & autoritatẽ cõtinẽtia. Nõ igit̃ incõdite ut in eius dilectiõẽ maneam⁹ admonet nos dicẽs. **C** Si p̃cepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea. Nullũ est certe maius amoris indicium, q̃ obediẽtia, q̃ amataẽ rei obseq̃. Qui carnis amore insaniũt nil libẽtius agũt, q̃ qd̃ amica mãdauert. Qui pecuniẽ amore sunt capti, nulli rei tã ardẽter inuigilãt, nihil tãto studio p̃sequunt̃, q̃ lucrũ. Qui honores ardẽt (bone deus) q̃ studiose potẽtibus obtp̃ant, ambitioni q̃ se submittũt. Amor facit hæc oĩa. Quid ita? Qm̃ amãtis & amati uolũtas est una. Volũtatis aut̃ exp̃imẽtum opatio est, Vis scire si uelim aliqd̃? fac possim asseq̃. Vis scire si aliqd̃ nolim? fac possim effugere. Vbi opus est factio uerba nõ sufficiũt. Ardet & urit amor, opofusq̃ est plus q̃ dici q̃at. Itaq̃ si diligitis Christũ, ope mōstrate, Iugũ eius suaue est, & eius om̃e p̃dus leue, & facile portatu. Nũq̃ erit impossibilitas si aderit uoluntas, hoc est qd̃ ille dicit, Si p̃cepta mea seruaueritis manebitis in dilectiõẽ mea. Quod & exẽplo cõfirmat, sicut & ego patris mei p̃cepta seruauĩ, & maneo in eius dilectione, Quasi dicat nihil p̃cipio, quod ipse non fecerim. Opere priusquam sermone meorum p̃ceptorum ueritatem ostendi. Quia patris mei p̃cepta seruauĩ, ideo in eius dilectione permaneo. Si uos p̃cepta mea seruaueritis, itidem in mea dilectione manebitis.

¶ De forma Charitatis.

Oc est p̃ceptũ meũ ut diligatis inuicẽ. Sicut dilexi uos. Qm̃ dixerat dñs
h Ies⁹ mãdata mea seruare, ne crederẽt hoĩes dura aliqua illũ dedisse mãdata, et absterriti legatũ obediẽtiẽ, suãq̃ pacẽ p̃ hereditate accipere recusarẽt. Sũmatim qd̃ sibi uelit tota lex ei⁹ paucissimis uerbis exponit dicẽs. Hoc est p̃ceptũ meũ maximũ, hoc est qd̃ tota mea lege cõstituo, ut diligatis inuicẽ.
 Et p̃fecto

Et pfecto ad cōseruādā pacē & unitatē in re domestica, in ciuitate, in puincia, i regno, hoc maxie necessariū est, & sine ipso factū est nihil. Qm̄ sicut pax esse nō pōt sine multorū quasi collegio in unū colligatorū, in unā quasi p̄fessionē in unū uite institutū, ad unū finē. Ita hec unio sine mutua dilectiōe stare nō pōt. Est. n. amor neruus uinculi, & nexus uigor, q̄ colligata in unā pacē cōtinent uni-
 ta, tātaq̄ est dilectionis autoritas, tantus uigor, ut sine illa neq̄ legata, neq̄ au-
 toritatē Christi asseq̄ possimus. Mirāt multi q̄ dñs Iesus in ultima coena de di-
 lectiōe mutuo cōseruāda totiēs rōnem habuerit, deponēt admirationem si qd
 nūc dicit, diligēter inspexerint. Dilectio legis est sūma humilitas, fides, obediē-
 tia sine dilectiōe nō satis utilia sunt, Pax aut̄ sine dilectiōe esse nullo modo pōt,
 neq̄ intelligi qdē. Qui se mutuo nō diligūt, simul diu stare nō pnt. Impossibile
 pfecto est multos idē uelle, & se nolle ad inuicem. Impossibile est itē multos se
 odisse, & simul in pace p̄sistere. Vt igit̄ in pace quā amplex⁹ es, p̄maneat, ames
 oportet oēs hoīes illius pacis tibi foedere sociatos. Amplexus es domesticā pa-
 cē, ames oportet familiē p̄sidētē, familiē utilitates, singulos de familia, & illi te.
 Aut pagana, hoc est uiuīs in oppido, in ciuitate, uel in pago, ames oportet, &
 colas loci p̄sidē, iura loci, incolas eius, & illi te, aliter pacē nō hēbis. Christian⁹
 effectus es, immo ab ineunte prima infantia esse coepisti, ames oportet deum
 añ oīa, Christū sup̄ oīa iura christianē p̄fessionis in primis uenereris, ames &
 oēs christianos. Si hoc facis, uer⁹ es heres Christi, Si nō facis, christianū te esse
 mētiris. Impossibile est. n. christianū esse, & odisse christianū, Christian⁹ est q̄
 fidē Christi tenet re, nō uerbis tm̄, Verba nāq̄ rei ueritatē nō faciūt, sed a reb⁹
 uerba accipiūt ueritatē. Si uere christianus es, re si tenes mādata Christi, audi
 Christū. Hoc est p̄ceptū meū ut diligatis inuicē. Nō ego, nō theologus aliq̄s,
 non ep̄s, nō papa hoc p̄cipit, Christ⁹ ipse iubet. Vt sis christianus christianos
 ama. Infelix tu q̄ credis te christianū, q̄ fureres si de Christo male sentire dice-
 reris, cur nō te pudet corā oīb⁹ oñdere malignitatē tuā, odio hñdo christiāos.
 Dicit Christus, oues meę uocē meā audiūt. Quale aut̄ sit hoc audire, ip̄e decla-
 rat, & sequūtur me p̄ obediētā. Quē est uox tua dñe Iesu christe? Vt diligatis
 inuicē. I tu nūc serua rācorē, p̄seq̄re, lacera, lania, dānifica si potes, si nō potes, in-
 famia denigra christianū, q̄ illū hēas inimicū, Nisi resipueris, nō hēbis partē
 in hereditate Christi, q̄nimo iā ab illa es penit⁹ exclusus. Hereditas christi pax
 est hoīb⁹ bonę uolūtatis. Tu q̄ odio habes, p̄ximū, q̄ pacē cū illo hēre recusas
 q̄ ferrū p̄ ueste iduis, q̄ gladiū p̄ ornāmēto femur accingis, ut occidas, ubi hēs
 bonā uolūtātē? Resipisce miser, tecū ipse recogita dñm deū tuū, dñm Iesū chri-
 stū, tuā p̄fessionē christianā. Ne q̄so tā apte tā ipudēter mētiaris deo tuo, p̄fes-
 sioni tuę aīę tuę. Da tibi ipsi pacē, restitue tibi hereditatē p̄ris & fratris tui, obtē-
 pera dño deo tuo, redēptori tuo, audi qd p̄ oēm legē suā te facere uelit, Hoc ē
 p̄ceptū meū ut diligatis inuicē. Dimitte igit̄ odiū & similitatē, dilectionē ex aīo
 suscipe. Sed q̄lē dilectionē? libidinofam ne? p̄ quā. s. incōtinēs diligit, ut se ip̄m
 infamet & p̄ximū? Dilectionē auarā quā q̄ lucra sequunt̄ diligūt, blādiunt̄ ut
 decipiāt? Dilectionē supbam, p̄ quā ambitiosi te colunt, ut honoribus per te
 potiātur? Nō has dilectiones uult dñs Iesus Christus. Quas uult? Audi illū.

D

E

*Christianus est qui fidem
tenet et p̄p̄e*

F

DE PASSIONE DOMINI

Sicut dilexi uos, Dilexi uos autē nō carnis, nō pecuniæ, nō sublimitatis studio. Dilexi uos amore pio, iusto, syncero, Vis scire qualis sit amor tuus? uide qđ optes amato, si mūda, si pia, si iusta optas, talis ē amor. Si turpia turpis, Ipse suo sanguine tingit, suo fructu dignoscit, Quē fructū affert nobis amor Christi? Legis christianę obseruatiā, felicitatē æternā, Hęc iustissima, piissima sunt, & oī decore ornatissima. Sāct⁹ est ergo amor, qđ nos amat dñs Iesus, Qm̄ ei⁹ amoris fructus nos efficit sanctos. Diligite inuicē dicit dñs Iesus sicut dilexi uos, Sicut dilectio mea iusta fuit, sicut caruit oī labe peccati, sic dilectio qua inuicem uos diligitis meę pacis hereditario iure assequēde grā pura sit & icōtaminata

¶ Quam excellenter dilexit suos dñs Iesus.

- A**iorē hac dilectionē nemo hēt, ut aīam suā ponat q̄s pro amicis suis, Plus mouent expimenta q̄ uerba, Ita semp dñs Iesus, cū prius fecisset q̄ faciēda docuerat, ubi amādos nos inuicē monuit, oñdit id se fecisse qđ suadet, neq̄ fecisse mediocriter, sed excellenter, sed ardētissime. Diximus iam
- G** sepe amorē ope cōprobari, Amor. n. est studiū bñfaciēdi amato. Qui maiora & chariora munera seu bñficia dat, magis diligere cōprobat. Qui dat se ipm dat maxia & charissima sibi, ergo qđ dat se ipsum maximā charitatē hēt, & ostēdit habere. Quorsum hęc? Vt intelligamus q̄tū nos amauit dñs Iesus, Amauit se teste, se pbante, nos oēs amore maxio. Qm̄ nobis & pro nobis oīm maxia, oīm q̄ sibi charissima donauit. Donauit se ipsum nobis & pro nobis iā totiēs, & nūc donabit modo qđ se ultra donare nō poterit, Donauit p̄ciosissimā diuinitatis gloriā oībus hoībus, qñ uerbū caro factū in uētre uirginis, deus uenit ad hoīes factus hō. Donauit se nobis ducē & p̄ceptorē, qñ pacis uerissimā rationē oñdit, & ad uerā felicitatis uia p̄ iustitiā, pietatē q̄ mōstrauit, p̄ hanc ipsam uia primus incessit, ut p̄ illius uestigia alacrius incedam⁹. Donauit se nobis sacramentaliter in cibū & potū, ut q̄tiēs uolumus illū nobiscū habeamus, Donaturus ē de pximo nrī grā ppriū corpus cruciatibus, spūm tristitiis, uitā morti, corpus exanime sepulture, aīam inferis ut illos spoliēt, & uictor p̄ nobis reuertat ad nos. Est ne hoc exiguū amoris indicium? Nonne satis, nōne ad integrū &
- I** ad unguē executus est & sup abundantissime cōpleuit qđ te facere iussit? Sed q̄so aduertere ne pigeat q̄ modeste p̄cipiat dñs Ies⁹. Cū ille amauisset nos q̄tū ostēdimus, q̄tū patres, uxores, aut filios nō amamus, imo q̄tū nos ipsos amare recusaremus. Quis. n. pro se ipso mori eligat? nō tñ arētare nos uoluit, ut nos inuicē tm̄ amaremus, q̄tū ille amauit nos, nō. n. dixit. Hoc est p̄ceptū meū ut diligatis inuicē q̄tū dilexi uos, sed sicut dilexi uos. Similitudinē impat, nō æqualitātē. Si iussisset dñs Iesus te mori pro alio, qđ ipse Christus mortuus est p̄ te, & nō obedisses, posses obiicere, tu p̄ nobis moreris, qđ potes cito resuscitare, & cito resurges, ego me resuscitare ad libitū nequeo. Vbi mortu⁹ fuero, usq̄ ad iudicii magni diē, mortis umbra me possidebit. Ne inq̄ sic te excusares, nō dixit mādō ut diligatis inuicē q̄tū dilexi uos, sed sicut dilexi uos. Assimilari uoluit amorē tuū amorī suo, ut hēat cōsimiles rōnes, cōsimiles occasiōes, nō equales uires, nō pares effectus. Hoc recusare nemo pōt, Amare nēpe sine fraude sine uitio possumus, si uolumus. Hoc est p̄ceptū meū ut diligatis inuicē sicut dilexi

Donna ¶

lexi uos. Sit dilectio v̄ra s̄ilis mee, q̄m ēq̄lis esse nō pōt, t̄ato amore p̄secut⁹ sū
uos, ut me darē p uobis in morte, q̄a maiorē hac mea dilectionē nemo hēre
pōt, ut aīam suā ponat pro amicis suis, habete minorē, ponite fortunas, ponite
opas, ponite industriā & ingeniū, subuenite uobis inuicē, ditiores tenuioribus
alimenta date, auxilium debilibus p̄state fortiores, dirigite incautos consilio
uestro, q̄ prudentia p̄polletis. Hęc facientes pacē habebitis in repub. christia-
na hic militante, pacē hēbitis in eadē triumphāte. Sustinebitis & uigilabitis hic
cū dño Iesu p compassionē, in futuro aut seculo per æternam foelicitatem.

¶ De patientia amplectenda ad conseruationem pacis.

I mūdus uos odit, scitote q̄a me priorē uobis odio habuit. Si de mūdō
fuiſſetis, mūd⁹ qd suū erat diligeret. Quia uero de mūdō nō estis, sed
ego elegi uos de mūdō, ppter ea odit uos mūd⁹. Memētote sermonis
mei quē ego dixi uobis. Nō est seru⁹ maior dño suo. Si me p̄secuti sunt, & uos
p̄sequēt, Si sermonē meū seruauerūt, & v̄rm seruabūt. Duo uētī, duo turbines
torrētē sue duo rapidissimi, pacis structurā euellere & eradicare sūt soliti. Inſo
lēs supbia, dū pax p̄ſpa est, dū nihil sentiūt aduerſi, aīos elatiōe sollicitos tenet,
Et ubi (q̄si uēt⁹ uela) turgidos aīos fecit, mox rapit ad rixas, cōtumelias, iurias.
Deiñ adducit uulnera, cēdes, priuatorūq; ruinas. Tandē uero publica sternit.
Cōtra hūc uētū, cōtra hūc torrentē & turbīnē fundat pax in amore charitatis.
Charitas. n. nō iſtat, nō ēmulat, nō agit pperā. Cōtra uero dū aduerſa cōtingūt
ira & accidia īpatiētīā adducūt, alter turbo est subuertēs pacē, hęc despationē
cōuehit, q̄ subuerſā pacē eradicat, & a fundamētis tollit, p hęc malis uincit ani-
mus, p hęc priuata & publica primo negligūt, deiñ hñtur odio, vñ despant &
penit⁹ pēūt nullo releuāte. Hęc aduerſ⁹ mala op⁹ est patiētia, Ipsa. n. op⁹ p̄fectū
hēt. i. ī ſua p̄fectiōe cōſeruat. Certe nō errauit ille q̄ dixit, Maxia morū ſemp ē
patiētia uirt⁹, Nā ſi nō minor est uirt⁹ q̄ q̄rere parta tueri. Patiētia q̄ oēs tuetur
uirtutes, nulli illarū erit īferior. Erit etiā oīb⁹ ut maneāt neceſſaria. Huius rei
grā ſapiētīſſim⁹ architect⁹ dñs Ieſ⁹ chriſt⁹, pacis ſuę pulcherrimā ſane & amoe-
niſſimā domū cōmunire cōſtituēs, poſt dilectiōis iacta fundamēta ad fūdāmē-
ta patiētię ponēda cōuertit dicēs, Si uos q̄b⁹ teſtō relinq̄ meā pacē mūd⁹ odit,
& p odiū (ut infra docebit) uos infeſtat. Scitote q̄a me priorē uobis ante q̄ uos
odiret uel priorē uobis. i. p̄ſtātiorē & dñm v̄rm odio habuit. Ideo ne turbemī
ni, ne uos īcepti p̄niteat, legatū obediētīę mādātūq; de charitate ſeruāda ne
abiicite. Quia mūd⁹ nullā hēat charitatē, nō iccirco eā deſerite, plenus est odio
mūd⁹, & q̄a duo cōtraria ſi p̄ in eodē eſſe nō pñt, qñ alter⁹ accreuit ad ſumū mi-
rari nō debetis, ſi odit uos mūd⁹. Vultis uidere mūdū ad cumulū odio plenū
eſſe? Odit ſumā ueritatē & bonitatē. Odit. n. me q̄ ſum uia ueritas & uita, odit
me priorē uobis. i. potiorē oī gñe uirtutū, q̄a ergo plen⁹ ē odio īpio, amorē piū
hēre non pōt. Nolite illi ſiſes fieri. Nō. n. estis de mūdō tā pdito, q̄m de illo uos
elegi, Itaq; ſi uos odit, ne miremini, q̄a me priorē uobis odio habuit. Si de mun-
do fuiſſetis, mundus qd ſuum erat ſuo perduto amore diligeret, Quia uero de
mundo non estis propterea odit uos mundus. Videte quæſo quam ſapiēter
hic ſe ſapiētia gerat, Crimē læſę maieltatis eſt ſentire cū principis inimico, ſen-
tire cū reipu. hoſtib⁹, uel cū illis eſſe amicitia foederatū. Ius q̄q; amoris priuati
hoc hēt, ut amicorū noſtrorū amicos amemus, & inimicos eorū odio hēamus.

DE PASSIONE DOMINI

Amicorū. n. est una uoluntas, una utilitatis & cōmoditatis ratio, Iā dñs Iesus se ut principē & legē uiuā amādū oñdit, & se amare dixit q̄s pacis heredes instituit, q̄sue pace donauit. Mundus odio hēt Christū, ergo cū Christo sentientes odio habeat necesse est. Cōsentaneū est igit̄ nō turbari si odit uos mūd⁹. Qm̄ prius odio habuit dñm deū nostrū, principē nostrū, nostrā uitā legē. Immo si tristabimur q̄ mūdus odio habeat nos, si eius odiū subterfugere tentabimus, ueri amici Christi nō erimus. Si pacē cū mūdo uel amicitia fecerimus, erimus

O pditores & lāsae maiestatis crimine tenebimur. Qm̄ cū inimico principis nr̄i pacis & amicitie fœdus hēbimus, & nostrę reip. hostē (q̄d extremæ infamiae cumulus est) diligem⁹. Sed q̄s hic mūdus est q̄ dñm Iesum odio habuit, & ad huc hēt? Nō uastus ille oīa claudēs orbis. Ille. n. amicus imo subdit⁹ est dño Iesu christo, factus est p̄ ip̄m & p̄ ip̄m cōseruat & durat. Nō sublunaris globus nō elemēta, nō ex eis mixta nascētia mūdus sunt, q̄ odit dñm Christū. Hæc oīa illi obediūt, Vēti & mare obsequiūt eidē, nō fortuita bona, neq̄ fortuna (quā stolidū uulg⁹ oīm utilitatū p̄sidē facit) sunt mūdus osor. Qm̄ nihil hñt hæc cōe cū dño. Iesu, neq̄ illis est dñs Iesus molestus in aliq̄. Iubet reddi cēsari q̄ sunt cēsaris; & q̄ sunt dei deo. Ipse etiā q̄tidiano pane cōtētus, neq̄ perā, neq̄ zonā, neq̄ pecuniā ad uiaticū deferēs, nō hēt domū, non diuersoriū, neq̄ tuguriū. p̄ priū tibi caput reclinet. Mūd⁹ q̄ odit Christū diaboli⁹ est & angeli ei⁹. Mali q̄q̄ hoīes ministri eius, pacē hoīm bonæ uolūtatis turbare studētēs mūdi hic noīe accipiēdi sūt. Si ergo mūdus. i. si mali angeli & mali hoīes q̄ mūd⁹ sūt, reprobat⁹ uos odit, scitote q̄a me priorē uobis odio habuit. Cur nō poti⁹ dixit dñs Iesus, Si Iudæi, si scribæ, si pharisei, si samarite, si alię q̄libet gētes uos oderūt, scitote q̄a me priorē odio habuerūt. Nouerat dñs Iesus apostolos suos ceterosq̄ discipulos ubiq̄ gētiū disp̄gēdos, neq̄ a sola Iudeorū gēte passuros iūriam, sed ab oībus populis cruciādos, Itaq̄ cōtinēs primū p̄ primo cōtēto posuit. Scitote q̄a me priorē uobis odio habuit. Si de mūdo fuissetis, mūdus q̄d suū erat diligeret. Aptē dignoscit̄ dñm Iesū hic mūdi noīe nō sphæras, sed habitātes illas (rōnis inq̄) capaces creaturas intelligere, nō q̄dē oēs, sed in peccato manētes. Apostoli reliq̄q̄ discipuli, erāt tūc de nūero sphērā sublunarē habitatiū. Et q̄ nūc sūt uere christiani eodē orbe claudūt, q̄ tñ nō sunt (teste Christo) de mūdo quē loq̄.

P Quare mūdus hic p̄ sphæra prima, uel p̄ oīb⁹ in ea cōtētis nō accipit̄, sed p̄ illis q̄ in uirtutū odio p̄seuerāt. Existimo saluatorē nostrū duos mūdus intellectuales, siue duas sphæras spūales hoc loco præsumere, unam amoris & gratiæ, hic mundus est bonorum angelorum & hominum bonæ uoluntatis. Alteram ē contrario odii & miseriæ, hic mundus est reproborum angelorum & hominum perditorum. Absit uero ut per hæc quis credat, duo esse prima principia, quemadmodum stulti Manichæi opinati sunt. Princeps nāq̄ mundi miseriæ non est uere princeps. Quoniam & sui mundi nullum est principium, nisi æquiuoce, nam & ipsa miseria æquiuoce entis habet rationem.

Q Sed de his alibi, satis sit hic intellexisse quid mūdi noīe saluator dicere uoluit. Si de mūdo fuissetis, mundus q̄d suū erat diligeret. Videte q̄ apposite ad iā dicta loquatur magister sapiētissim⁹, Supra habitū est principē subditos amare & subditos

& subditos principē, ac se inuicē diligere oportere, ut daret principatus. Con-
 sentaneū est igitur si apostoli, si discipuli dñi essent de mūdo malignātū, i. par-
 tes factiōis potius q̄ reip. a p̄cipe illius & a subditis illos diligere. Quia uero de
 mūdo nō estis, q̄a ego uos de mūdo elegi p̄pterea odit uos mūdus. Cōsentaneū
 est istud, Qm̄ sicut unitas p̄fessionis parit amorē & nutrit, ita disparitas
 odiū pariat & nutriet necesse est, de cōtrariis. n. cōtrarios oportet fructū insur-
 gere. Sed nōne apostoli & discipuli oēs, nōne omēs q̄ in mūdo sunt christiani
 q̄libet iusti in peccato nati sunt? & in iniquitatibus matres eorū cōceperūt il-
 los? Nōne illi ipsi apostoli p̄xime deserturi erant dñm Iesum Christū, & Pe-
 trus abnegatiōis & blasphemie crimine nōne tenēdus erat? Erāt ergo de mū-
 do & nos de mūdo sumus, de mūdo dixerim peccati, odii, atq; miserie. Rñdet
 dñs Iesus. Quia elegi uos de mūdo, Si de mūdo nō fuissent, nequa q̄ de illo eli-
 gi potuissent. Igitur ante electionē de odii mūdo fuerāt, Electione extra mū-
 dū odii positi sunt, in mūdoq; gratiē cōstituti. Ita sua culpa de mūdo erāt p̄dito
 & nos eodē de mūdo fuimus. Gratia uero & illi & nos de mūdo odii nō sum⁹
 Hoc est qd̄ dicebat Apostolus, Gratia dei sum id qd̄ sum. In mūdo q̄ppe amo-
 ris & gratiē esse nemo pōt sine gratia. Memētote sermonis mei quē ego dixi
 uobis. O christiani q̄so ne mente excidat, qd̄ Christus memoria tenēdū iubet,
 iubet meminisse sermonis quē dixit, Hoc si fecerimus bñ succedēt oia. Sed q̄s
 hic sermo. De mūdo nō estis, q̄a elegi uos de mūdo? Si meminerimus nos nō
 esse de mūdo odii uel de factione p̄ditorū. Si meminerimus illā esse nobis ini-
 micā, pudebit, pigebit nos, horrebimus sentire cū illa. Pudebit pigebit nos pec-
 care, Peccatū horrebimus, si meminerimus illud esse de factione nostre reip.
 inimica. Si meminerimus electionis bñficio nos ereptos de numero & societa-
 te infortunatū, & p̄ditorū in odii miseria. Si meminerimus p̄ gratiā factos de nu-
 mero & societate fortunatū, adduci nō poterimus ad peccādū. O christiani q̄tiēs
 de aliq̄ crimine tētamini, q̄tiēs inq̄ supbia inflat, aut auaritia exiccat, aut luxuria
 adurit, aut gula cōtorquet, aut rapit ira, aut uexat inuidia, aut accidia uos mor-
 det, memētote q̄so sermonis quē dixit dñs Iesus, memētote inq̄ q̄a nō estis de
 mūdo illarū miseriarū. Mementote uobis illas esse inimicas, uos uelle miseros
 efficere. Memētote q̄a Christus elegit uos, eripuitq; de calamitatibus illis, ut
 ad fortunatū p̄duceret p̄petuo possidēdā, Si q̄s p̄anos⁹ & mēdicus p̄ coenū por-
 cos seq̄ solit⁹ assumat in regiā, & regiis aulicis annumeret, uestiat, nutriatur, ut
 aulic⁹ q̄s illū ferat resonātē uocē vñ porcorū cōgregatio fieri solita est? Quis
 ferat indutū ostro coenū cōmiscere porcinū, faciē foetorib⁹ squalidā, manusq;
 scabrosas rubigine bruta, corpe toto, īcessu & gestu p̄ferre porcinos mores?
 Memētote sermōis mei. Memētote bñficii mei dicit dñs Iesus. Vos eratis de
 mūdo porcino, nō tm̄ porcorū custodes, sed a custode porcorū diabolo p̄uiti-
 orū lutabra cōuoluti, laceri, nudi, famelici, Elegi uos ut edatis sup̄ mēsam meā.
 Memētote sermōis mei quē ego dixi uobis, Memētote q̄a nō estis de mūdo tā
 bruto meo bñficio. Nā mea electiōe de illo uos eripui, qd̄ si feceritis (q̄a nō est
 seruus maior dño, uos estis mihi serui, ego uobis dñs) intelligetis cōsentaneū
 esse, q̄ si me persecuti sunt, & uos persequētur, quoniam si persecuti sunt ma-
 iorem, persequentur ergo minores, Quare de eorū p̄secutiōe ne turbemini

DE PASSIONE DOMINI

Si sermonē meū seruauerunt, & uestrū seruabūt. Sed nō seruauerūt meū, quare uestrū minime seruabūt. Qm̄ q̄ principis spernit uiuā uocē, nūci q̄q̄ sermones nulli faciet. Cū multa hanc sn̄iam cōprobātia & declarantia, p̄secutus esset dominus Iesus, cur omnia dixerit manifestat, ubi Ioannes hęc scribit.

¶ De perseverantia patientiæ retinenda in aduersis.

Aeclocutus sum uobis ut nō scādalizemini, absq̄ synagogis faciēt uos

h Sed uenit hora ut oīs q̄ interficit uos, arbitretur obsequium se p̄stare deo.

Et hęc faciēt uobis, q̄a nō nouerūt patrē neq̄ me. Sed hęc locutus sum uobis ut cū uenerit hora eorū reminiscamini, q̄a ego dixi uobis. Hęc aut̄ uobis ab initio nō dixi, q̄a uobiscū erā, Patiētia quā cōplectēdā a bonis uiris hactenū mōstrauit dñs Iesus, nūc ab eis dē docet esse retinendā. Mos erat (q̄ etiā nūc uiget) nō trahi pro crimine in iudiciū, nisi sufficiētibus indiciis, p̄ multos & probos uiros affirmatis, iudicii p̄ ostēsis, ne hoīes innoxii calumniā infamiā & iacturā capturæ sentirēt, si passim & p̄ libidine iudicia contra illos incepta fuissent. Neminē insup̄ quis multis cōtra eū delatis corā iudice indiciis, iā captum cōdemnari licebat, nisi auditū & purgare indicia cōmonitū. Quod si non satis legitime fecisset, punire illū fas nō erat, nisi cōdemnatū, iudicis sentētia, poenæ modū & mēsurā statuēte. Synagoga iuxta Hieronymū doctrinā uel institutio nē sonat, ita loca in q̄bus Iudæi legē & instituta maiorū discebāt. Synagoge nomen acceperunt. Quid est nūc dicere, Absq̄ synagogis, nisi absq̄ doctrina legis p̄ter oēm legē & instituta maiorū faciēt uos trahi in iudiciū, nullis prius habitis idiciis ad capturā faciēt uos inauditos cōdemnari. Nullaq̄ sn̄ia cōtra uos lata, nulla poena in uos decreta faciēt uos, a carnificibus laniari & cruciatibus enecari. Sed ne scādalizemini. Occasio peccandi ex puerſo ope data uel accepta scādālū est. Ita q̄ dat occasionē delinquēdi scādālizat, q̄ accipit scādālizat. Paulus nēpe scribens ad Corinthios, ubi declarauit an de cibis imolatis idolis liceat māducare, cōcludit, quapropter si esca scādālizat fratrē meū, nō māducabo carnes in æternū, ne fratrē meū scādālizem. Et secūdū ea q̄ Paulus illic p̄git oñdere, doctus q̄ māducatur idolis imolatū, sciēs nō esse phibitū, scādālizat fratrē. i. dat peccādi occasionē, infirmę cōsciētie fratris indocti, credentis idolis immolatum sine culpa non manducari. Indoctus uero qui accipit occasionem manducandi, cū erronea cōsciētia scandalizatur. Nō aut̄ idē est causam & occasionē dare peccato, q̄a grauius peccat dans causam q̄ occasionē. Causam dare est p̄bere materiā, ut gladiū occidere p̄ iniuriā cogitanti, aliud ue instrumentū sine q̄ peccatum fieri nequiret. Aut p̄bere formam oñdendo modū ad facinus. Aut se efficientem exhibere, fauore p̄stato. Aut finē se constituere, ut mercedem p̄m̄ium ue pro scelere polliceri. Aut bonum assequendum uel malum fugiendum ostendere ut sceleri detur locus. Occasionem peccato dare, nō est peccanti uoluntarie cooperari per aliquod causæ genus, sed solum præter intentionem adminiculum exhibere peccaturo. Vt si quis peccat non ut alius idem faciat, & tamen suo exemplo alius ad peccatum accenditur. Si quis item fabricat gladiū ad iustā defensionē. Quo sicarius ad neces & uulnera postmodū abutā. Redeamus unde discessimus, Sed uenit hora ut oīs q̄ interficit uos, arbitretur

arbitrē obsequi se p̄stare deo. Et hæc faciēt uobis, q̄a nō nouerunt patrē, neq̄
 me. Sed q̄a p̄ ignorātiā uobis erūt infesti, q̄a. s. arbitrabunt̄ obsequi se p̄stare
 deo, uos interficiendo, nō p̄pterea scādalizemini. Quis. n. stulto irascit̄ aut pu
 ero? Peccabūt p̄ ignorātiā, nō ergo illis assimilemini. Quis. n. stulto ignaro
 aut nescio uelit acquiescere, aut illū imitari? q̄ uero p̄ ignorātiā peccent. Inde
 cōstat. Quia nō nouerūt patrē neq̄ me. Qui legis & institutorū ciuiliū prima
 principia penitus ignorat, nō mirū si leges ipsas, & instituta nō nouit. Dei noti
 tia oīs diuini & humani iuris primū fundamētū est, & adeo necessariū, ut etiā
 q̄ deū uix adorauerūt, dixerint op̄inione de diis, utilē & necessariā ad remp. cō
 stituendā & decorandā. Itaq̄ si mūdus, si p̄fidi hoīes, q̄ neq̄ deū autorē, neq̄ me
 doctorē legis nouerūt, sine lege, sine institutiōe maiorū uos opprimēt, estote
 patiētes, supportatā hñtes eorū ignorātiā, gaudētes de v̄ra scientia & doctrina
 p̄pter quā talia sustinebitis. Certe sicut nobilior est aīa q̄ corpus. Ita p̄cna aīe
 durior est corporis cruciatu. Quē porro maior est aīæ p̄cna q̄ ignorātiā? Illi q̄
 uos absq̄ synagogis affligent in corpore, p̄ cecā ignorātiā torq̄bunt̄ in mēte. Cō
 patimini igit̄ eis, suorūq̄ malorū uos pigeat. Cogitate q̄tūlibet uos crucient in
 carne, illos peius spiritu esse uexatos, V̄ram conditionē ita meliorē intelligetis
 esse q̄ suā. Vnde nō scādalizabimini, sed æq̄nimiter supportādo in patiētia ue
 stra possidebitis aīas v̄ras, uelut q̄ cōpotes tormēta sup̄abit. Est aliqua igno
 rātiā nō puniēda, quā. s. sine nostra culpa, sine nostro ope, sine nostra uolūtate
 sustinemus. Vt si inuestigādo & īsectari me credēdo ferā uep̄rib⁹ frōdibus ue
 mea sn̄ia latitatē, & natura loci latibulū fere credere me facit, exp̄ior nihilomi
 nus, an aliud q̄ fera sit q̄d sentiūt, nihil humanū discernere q̄o. Iaculor & hoīem
 occido, excusabit me ignorātiā, nisi forte puniar, q̄a uenari mihi nō licuit. At
 si locus hoīem īdicare potuerat, si facies, si uox īdicauerat, & indicis credere
 nolui, uel indicia aduertere recusando, p̄ fera hoīem p̄culsi, nō ero liber a p̄c
 na. Si qs itē clausis oculis ne lumē uideat, cū & q̄n opus erat uidere q̄ tēderet,
 & in foueā ceciderit, aut se p̄cipitauerit, erit ne sine culpa, q̄ damnū sibiipsi in
 tulerit? Si clausis etiā oculis qs ferat ensem euaginatū, & feriat obuiū, nōne pu
 niēt, & tñ nō uidit quē uulnerauit. Cōtra si cecus cadit in foueā, aut in illā aliū
 īpingit, uel uulneret telo, q̄d nō aīo nocēdi ferebat, excusabit, & uenia ac mise
 ricordia dign⁹ hēbit. Ita nō uidere uolūtariē q̄ uidisse oportuit, culpā nō tollit.
 Qua de re plenius libros ethicorū Arist. exponētes copiosius dixi. Hic tantillū
 attulerim ut Iudaicā ignorātiā inexcusabilē agnoscam⁹. Sed si hæc illos nō excu
 sat, cur dñs Iesus ad eorū excusationē illā affert corā apostolis? Affert non in
 excusationē erroris & criminis, sed in patiētiæ argumētū, ut. s. apostoli discant
 æquanimiter tollerare p̄pter deū uere discāt, q̄d illi p̄pter deū se falso op̄ināt
 facere. Vt gratias deo agāt, q̄ illos de mūdo elegit, neq̄ tenebris tā stolidæ, tā
 maligne, tā piculose, tā infelices & misere ignorātiē cū mūdo inuolutos reliq̄t
 Vt meminerint secū bñ agi. Qñ si damnū patiātur in corpore, lucrū in anima
 iam sunt assecuti. Hanc esse Christi sententiam, ab illo ipso discere ne pigeat.
 Sed hæc locutus sum uobis, ut cum uenerit hora eorum reminiscamini quia
 ego dixi uobis, q̄ facient uos absq̄ synagogis cruciari & mori, quia non noue
 runt patrē neq̄ me, non ut illos excusem, sed ut uos armem ad patientiam,

Y

Z

A

DE PASSIONE DOMINI

reminiscētes q̄a ego dixi uobis q̄ passuri estis. Et cū hora eorū torquēdi uos uenerit, sitis patiētes. Quia prudētes et p̄meditados uos reddidi. Et q̄a ego dixi uobis, ipsi uos p̄sequētes, poenas p̄ignoratiā affectatā, maiores uestris cruciatib⁹ luūt, reminiscamini cōditionē uestrā & p̄sequētū uos. Ita nō solū patiētes eritis, sed eligētes magis affligi corpe q̄ mēte spōtaneā cōgrere cecitatē. Hęc autē uobis ab initio nō dixi. Nō. n. oportebat. Quia adhuc erā uobiscū, & uos docere in ambiguis, adiuuare in laboribus, cōfortare in tribulationibus poteram.

¶ Epilogus legatorum iure hæreditatis relictorum.

n Vncaut uenit hora & iam uenit, ut disp̄gamini unusq̄sq̄ in pp̄ria, pro uita seruanda. Nō ideo turbetur cor uestrū, neq̄ formidet. Et me solū relinquatis euntē sponte, & pro uobis ad mortē oīm acerbissimā. Hęc locutus sum uobis, ut in me pacē habeatis, quā uobis pro hæreditate testō reliqui, nō uobis tm̄ sed oībus hoībus bonæ uolūtatis, q̄bus angelorū p̄conio me nascente p̄missa est, hanc autē habeatis in me & a me solo, nō aliunde. Quia in mūdo p̄ssurā habebitis, nō pacē, uexatiōes, tribulationes, poenas, mōrtes, a mūdo expectate affligente uos, & pacē quā uobis relinq̄ turbare conante. Sed in his malis tollerādīs cōfidite, simul fidē & pacē & spem habete in me. Cur in te cōfidamus, q̄ nūc moreris bone Iesu? Ego uici mūdū, neqt̄iæ fraudis & odii. **B** Vici draconē magnū, q̄ me in deserto aggredi nō est ueritus. Vici coniuratos malignos spūs, q̄rum multos uos ipsi mea uirtute a corpibus obsessis effugauistis. Ego p̄ legiones in porcos misi, & ad maris p̄funda cōpuli aufugere. Vici scribarū sacerdotūq̄ auaritiā, inuidiā, sup̄biāq̄ eorum contudi. Ita ut nō apte amplius contra me insurgere audeant, sed clam & p̄ditorie occidere me q̄rāt. Et q̄a me p̄ lucē cape timent, aggrediuntur in tenebris, Vici mūdū inferiorē poenarū & malorū oīm domiciliū. Restat de illo triūphē, triūphabo p̄ mortē, q̄n̄ gloriose resurgā. Resurgere uero nō possem nisi p̄morerer. Sed ad breue maneo mortuus. Quia mors mihi nō dñabitur. Ego iā uici mūdū. Mors ergo mea q̄m uictoris est, & mors nouo modo uincētis in morte dolēda nō est, q̄a p̄ illā ego non uincor. Iam uici mūdū. Vinci non possum. Neq̄. n. tm̄ particulariter uici, non uici unū aut plures belli duces, q̄ aliorū adminiculo & fauore bellū instaurēt, non restant inimici alicubi integri, q̄ pro uictis suscipiant bellum. Ego uici mundum totum, omnem malitiā, omne odium quod erat in mūdo uici. Victoriæ fructus pax est, Confidite igitur & in me habete pacem, quā optimo iure uictor uobis testamēto relinquo instructam fide, charitate firmatam, obedientia septam, & patientia communitam.

¶ De institutione testamenti executoris.

TEXTVS

h Aec locutus est Iesus & subleuatis oculis in coelū dixit. Pater uenit hora, clarifica filiū tuū, ut fili⁹ tuus clarificet te. Sicut dedisti ei ptātem oīs carnis, ut om̄e q̄d dedisti ei, det ei uitā æternā. Hęc est autē uita æterna, ut cognoscant te uerū deū, & quē misisti Iesum Christū. Ego te clarificaui sup̄ terrā, opus cōsumauī q̄d dedisti mihi ut faciā. Manifestaui nomen tuū hoībus q̄s dedisti mihi. Tui erant, & tu eos mihi dedisti. Et oīa uerba q̄ mihi dedisti, dedi eis, & ipsi acceperunt, & cognouerūt q̄a a te exiui. Et crediderūt q̄a tu me misisti.

misisti. Ego p̄ eis rogo q̄a tui sunt, & oīa mea tua sunt, & tua mea sunt. Et ego iā in mundo nō sum, & hi in mūdo sunt, & ego ad te uenio. Pater serua eos in noīe tuo q̄s dedisti mihi ut sint unū sicut & nos. Cum essem cū eis ego seruabā eos in nomine tuo. Quos dedisti mihi ego custodiui, & nemo ex his periit, nisi filius p̄ditionis ut scriptura impleat̄. Non rogo ut tollas eos de mundo sed ut serues eos a malo. Sāctifica eos in ueritate. Sermo tuus ueritas est. Sicut tu me misisti in mundū ita ego mitto eos in mūdū, & p̄ eis ego sanctifico me ipsum, ut & ipsi sanctificati sint in ueritate. Nō pro eis aut̄ rogo tm̄, sed & pro eis qui credituri sunt per uerbum eorū in me, ut oēs unum sint, sicut tu pater in me, & ego in te ut & ipsi in nobis unū sint, ut sint cōsumati in unū. P̄r q̄s dedisti mihi uolo ut ubi ego sum & ipsi sint mecū ut uideant claritatem meam quā dedisti mihi q̄a dilexisti me añ cōstitutionē mūdi. Pater iuste mūdus te nō cognouit. Ego autē te cognoui, & hi cognouerūt q̄a tu me misisti, & notū feci eis nomē tuū & notum faciam, Vt dilectio qua me dilexisti in eis sit & ego in ipsis.

¶ De institutionē fide cōmissarii tutoris curatoris & executoris testamenti domini nostri Iesu Christi declaratio.

Vperest ut testamentarium executorē fide cōmissariū meū, tutorē & curatorē uestrum uobis instituā, Institutio p̄rem meum omnipotentem deum, qui uobis testamenti mei iura conseruet, Substinet igitur hic & uigilate mecū. Audite Iesum, subleuatis oculis in cōlū pro uobis p̄rem alloquētem. Pater, q̄a sicut pr̄fatus sum abeūte hinc Iuda proditore, clarificatus sum purgatione collegiū mei, q̄n impurus ille ab his puris abscessit, Spuma. n. abiecta est nostræ cocturę, remāsitq; purū collegiū innocētiæ. Venit hora ut me in me ipso clarifices, sicut p̄fatus sum q̄n ip̄ur⁹ ille discessit. Venit inq; hora qua discipuli mei deserturi sunt me, & ego ab illis destitutus capiar. Ergo p̄r clarifica filiū tuū. s. in semetipso, quē paulo añ in suo collegio clarificasti, ut fili⁹ tuus clarificet te. s. in temetipso. Iam. n. clarificasti eū inter hoīes, & ipse te. Sed quō clarificauit? Audite illū. Sicut dedisti ei potestātē oīs carnis. i. oīs hoīs saluandi, quēadmodū ipsemet statim exponit. Vt. s. omne q̄d dedisti ei p̄ grām restaurandū, det eis uitā æternam. i. dare sufficiat & p̄sto sit. Hæc est aut̄ uita æterna. Dispositiue i hac fragili carne. Vt cognoscāt hic p̄ fidē te solū esse deū uerum, Et me quem misisti, cognoscant esse Iesum. i. saluatorē solum & uerū Christū esse inūctū oleo iustitiæ & clemētiæ. Hæc est uita æterna. Q̄n incorruptibile hoc induerit incorruptionē, & mortale hoc induerit immortalitātē in patria. Vt hi quos dedisti mihi efficaciter saluandos, intuentes te solū, sine intermedio, non in speculo, neq; in enigmate, sed apta faciē cognoscāt solum uerum deum. Cognoscant etiam solū & sine enigmate, Iesum saluatorē deū Christū in humana natura p̄fusum, quē misisti æterna a te generatione deū uerum, & quē misisti tēporanea natiuitate hoīem, ex Virgine sola conceptū. Ego te clarificaui sup̄ terrā in te ipso, in uia & in statu carnis corruptibilis, p̄dicans & docens quid per fidē de te rectā credi oporteat. Clarificaui in quā quādo op⁹ fidei q̄d dedisti mihi ut facerē cōsumaui, p̄dicādo, docēdoq; uerā de te fidē, quale id opus sit ipse declarat. Manifestaui nomē tuū hoīb⁹, quos

DE PASSIONE DOMINI

C dedisti mihi. Tui erant & ideo dare potuisti, tui erant electiōe, & ideo illos mihi dedisti p̄destinatiōis gratia apostolos & n̄cios, & oīa uerba fidei, oīa p̄cepta ad foelicitatē acq̄rendā opportuna, q̄ dedisti mihi ut docerē, dedi eis, illos docui, & ipli acceperunt p̄ intelligentiā, acceperunt p̄ obedientiā illis adherēdo. Et ideo p̄ fidē uerā uere cognouerūt q̄a a te exiui charitate succensus, ut introducerē fratres meos hoīes ad tuā ciuitatē & regiā nostrā. Et crediderunt quia eadē charitate tu me misisti, in formā serui emittens filiū ut reuoces famulos, illū tradens ut redimas seruos. Propter hęc oīa pater, p̄pter tuā inq̄ clemētiā qua illos tuos fecisti, p̄pter tuā liberalitatē qua illos mihi dedisti, p̄pter tuam ueritatē, quā me docere mandasti, p̄pter meā humilitatē & promptā obediētiam, qua oīa p̄gi q̄ mihi mādaueras, p̄pter horū disciplinabilitatē, & bonā mentē qua mihi adhæserūt, & institutis tuis p̄ me crediderunt. Vnde clarificatus sum in eis. Pro eis rogo, q̄a tui sunt, & oīa mea tua sunt, & tua mea sunt. Et ego iā in mundo non sum. Viator cū illis diutius p̄mansurus, Et hi discipuli mei in mundo sunt, uiatores in poenis duraturi, nūc q̄ ego iā ad te uenio relinquens illos mea uisibili p̄sentia destitutos, pro eis rogo te p̄r. Et qd rogas tātis contestationibus optime fili? Pater ante oīa serua eos in noīe tuo cognoscendo p̄ fidem. Serua eos in noīe tuo colendo p̄ obedientiā mādatorū tuorū. Serua aut̄ eos in utroq; legato, Vt sint unū secundū unā fidē, sint unū secundum unū obediendi, p̄positū, sint unū in uno uinculo pacis, sicut nos, Sicut tu & ego sumus unū natura, & opando nō diuersi. Sīt eorū fides pura, certa, simplex, sicut unitas nostrę essentię simplex est & inuariabilis. Sint unū opando concorder in pace hoīm bonę uolūtatis, sicut in nobis est una ptās, Non sint in illis scissuræ hæresum, nō sunt laceramēta schismatū, hæreticus error fidē eorū nō cōtaminet, schismatū cōtumacia non distrahat obedientiā, supbia aut auaritia nō dirimat pacē. Imitent̄ unitatē nostrā fide, obedientia & cōcordia q̄ta similitudine p̄nt. Identitate nostrę unitati se equari nō p̄sumant, hoc est ad qd te executorē rogo pro eis. Hoc mi pater facere debes, q̄a cū essem cū eis ego seruabam eos in noīe tuo pure cognoscēdo p̄ fidē, & colēdo p̄ obedientiā. Et q̄s dedisti mihi discipulos & socios, ego custodiui a fraude serpentū, ab impetu leonum, custodiui ab oībus insidiis & uiolentiis inimicorū. Et mea bona custodia nemo ex his periit nisi filius p̄ditionis Iudas, q̄ nō mea negligentia, sed sua p̄dita neq̄tia perire constituit, & filiū p̄ditionis se ipse cōfecit, ut scriptura impleat̄ non q̄ Iudas ad cōplendū scripturæ uaticinia perire cōstituat, sed ut effectus a diuina tua sapientia certo ordine distributi & manifestati seruēt ordinē suū. Vt antecedenti effectui manifestationis correspōdeat subordinatus effectus p̄ditionis, Iuda ipso scripturā implente, dū aliud agit & scripturæ de se, p̄nunciantis nullā penitus hēt rōnem. Quod & sæpe contingit, unū. s. agentes, aliud cōplere penitus inscios. Nō rogo ut tollas eos de mundo pro nunc, sed ut serues eos a malo, ab odio tuo, serues eos a malo qd mundus hēt, cōtinuū. s. bellū in se, & cōtra te, habeant hī tui & mei hoīes pacē tecū, habeant ad inuicē secū sanctifica eos in ueritate. Quid rogē nūc uide. Cū malū effugaueris culpę bonum uirtutis exhibeto, sanctifica, cōfirma eos in ueritate. In qua ueritate? Ser

mo tuus ueritas est, Firma ergo eos in uirtute sermōis tui. Sermōes hoīum & angelorū ueri sunt, q̄a participāt ueritatē. Veritas autē tota nō sunt. Tuus autē sermo o pater deus, ueritas est tota. Sed de q̄ sermone meo nunc intelligi uis o fili? Quis est hic sermo de quo nunc loqueris? De illo loquor quē primū tu mecū formās hoīem ptulisti dicēs. Faciam⁹ hoīem ad imaginē & similitudinē nrām. Serua in his discipulis meis ueritatē tuā imaginis interius, in intellectu inq̄ & uolūtate. Serua ueritatē tuę similitudinis exterius, in sensitiua & uegetatiua x̄tute. Imago semp̄ imaginato cōcordat, & simile assimilato. Sed & multe unius imagines, multæ unius similitudines, a se inuicē nō dissentiūt, nō litigant. pacē hñt, hoc ideo peto, qm̄ sicut tu me misisti in mūdū ita ego mitto eos. Quō missus es in mūdū bone Iesu? Missus sum cātantibus angelis pacē, missus sum illuminare his q̄ in tenebris & umbra mortis sedēt, ad dirigēdos pedes eorū in uia pacis. Ita p̄ ego mitto eos, ut pacē secū ferant, quocūq̄ ierint, secū hēant semp̄, annūciēt oībus, dēt h̄re uolētibus. Vis pater dicā q̄ efficaciter ueli hoc meū testm̄ h̄re locū, & te fidei cōmissariū meū curam h̄re de heredib⁹ meis? loquor pater humano usu, quasi ignorare possis, sed ignosce, facio ut itelligāt hoīes q̄tū amē heredes meos. Pro eis sanctifico, cōfirmo me ipsū, ad patiēdū qualia mox uidebis. Vt ip̄i heredes mei sint sanctificati in ueritate tui sermōis, q̄ iussisti illos h̄re tuā imaginē, tuāq̄ similitudinem. Non p̄ eis tm̄ rogo, q̄ sunt hic mecū, sunt. n. tm̄ undecim, pusillus numerus sunt. Rogo te fide cōmissariū & executorē p̄ oībus q̄ credituri sunt p̄ uerbū eorū in me. De quorū numero si Christum ex corde confitemini uos estis. Cōsiderate nunc uiri fratres q̄tum debemus dño Iesu Christo, qui de nobis post tam remotorū temporū spacia futuris in suo testō habuit rōnem, qm̄ ad tam præclara legata, ad tam fœlicem hæreditatē nobis seruandā, fide cōmissariū & executorē tantū, ac talē dedit deū p̄rem omnipotētem, q̄ nobis ante fuerat dñs & iudex, est nunc Christi bñficio tutor & curator. Speremus igitur bñ & dño Iesu de tãto erga nos amore mōstrato, in doctrina tam solida, munere tam largo, testō tā fauorabili. & nr̄e indigentiaē abundantissime subuenturo gratias agamus quam maximas possumus. Et ad grati animi signū sustineamus hic, & uigilemus cum eo, q̄ testō confecto egreditur ad prælium, unde non reuertetur nisi uictor occisus, uincens dum torquetur, uictoriam finiēns dum moritur.

¶ Distributio passionis dñi Iesu secundum eius executionem.

Vnc fratres q̄ Christū p̄ nobis se durissimis pœnis exhibentē, & in cruce morientē uidere restat, Si usquam alias una mecum uigilastis & sustinuistis ad necessitatē, ueritatē, & antecedentia tot pœnarum agnosceda, sustinete hic queso & uigilate mecū dū saluatorē nō usq̄ ad mortē tātū, sed ī morte durissima corpe p̄ oīa mēbra lacerū & dolētē, mēte tristitiaꝝ oīum angustia fatigatū refero. Erit hec pœnarū enarratio distributa p̄ actus de sacro sancto euāgelistarū codice ad iunū corpus adductos, & quæ de uno quoq̄ euāgelio sumpserit, auctoris noīe recēsito palā faciet. Declarabit post hæc dño cōcedēte singulorū actū singulos locos, & eorū cōcentū dissonati hoīum ruine occurrere & remediū afferre mōstrabit. Patriarcharū post hæc

DE PASSIONE DOMINI

gesta, q̄ patres nostri figuras dicunt, Prophetarū item uaticinia singulis actibus concinnentia, suis locis adducet, nō omnia quidem, sed q̄ ad rem maxime facere uidebūt. Quis. n. oīa audeat polliceri? Ab orōne uero (ut iam dixim⁹) sumet, quam Ioannes euangelista iam enarrare incipiat. Et reliq̄ tres **Matthē** inq̄ **Marcus** & **Lucas** simul cum illo ubi opus fuerit prosequantur.

¶ Narratio orationis.

Ioannes.

AEC C Vm dixisset Iesus, cū discipulis suis egressus est trās torrētē **h** cedron. Lucas in montē oliuarū, **Matthæus** & **Marcus**, In uillā q̄ dicit̄ Gethsemani. Ioānes. Vbi erat hortus in quē introiuit ipse & discipuli eius, **Matthæus**. Et dixit discipulis suis. Sedete hic donec uadā illuc & orē. Et assumpto **Petro** & duobus filiis **Zebedæi** cœpit cōtristari & mœstus esse. Tūc ait illis. Tristis est aīa mea usq̄ ad mortē, sustinete hic & uigilate mecū. **Lucas**. Et ipse auulsus est ab eis q̄tū iactus est lapidis. **Matthæus**. Et p̄cidit in faciē suā orans & dicēs. Pater mi si possibile est trāseat a me calix iste. Verunt̄ nō sicut ego uolo, sed sicut tu. Et uenit ad discipulos suos & inuenit eos dormientes, & dixit **Petro**. Sic? nō potuisti una hora uigilare mecū? Vigilate & orate ut nō intretis in tētationē. Spūs qdē prōptus est, caro aut̄ infirma. Iterū secūdo abiit, & orauit dicēs. Pater mi si nō pōt hic calix trāsire nisi bibā illū, fiat uolūtas tua. Et uēnit iterū & inuenit eos dormiētes, Erant. n. oculi eorū grauati. Et relictis illis iterū orauit tertio eundē sermonē dicens. **Lucas**. Apparuit aut̄ ei angelus de coelo cōfortās eū. Et factus in agonia, plixius orabat. Et factus est sudor ei⁹ sicut guttē sanguinis decurrētis in terrā, Et cū surrexisset ab orōne & uenisset ad discipulos suos inuenit eos dormiētes p̄ tristitia, & ait illis. Quid dormitis? surgite & orate ne intretis in tētationē. **Matthæus**. Dormite iam & requiescite. Ecce appropinquabit hora & filius hominis tradetur in manus peccatorum. Ecce appropinquabit qui me tradet.

¶ Distributio orationis & partium declaratio.

Ratiōis seriē ad integrū recēsitā, nūc (ut p̄misimus) in partes distribu-
o tā sigillatim declaremus, Cōtinet orōnis narratio accessum, seq̄stratio-
 nē, supplicationē & admonitionē supplicationi cōmixtā. Accessus qua-
 transit, & q̄ puenit manifestat. Seq̄stratio primo ab octo apostolis, Dehinc a
 tribus q̄s secū sumpserat, oratur⁹ dñm indicat separatū, Supplicatio triplicata
 agoniā, sudorē & cōfortationē cōtinet. Admonitio bis facta narrat post primā
 supplicationē semel. Iterū post tertiā. Admonet primo uigilare & orare. Secū-
 do uero uigilare, orare, surgere & ire, Quē sigillatim nūc inspiciamus. Hęc cū
 dixisset Iesus cōmēdās patri p̄sentes futurosq̄ sui noīs p̄fessores. Egressus est
 domū in qua cœnauerat, unde discedit, Egressus est ciuitatē cū discipulis suis
I undecim apostolis q̄ cū illo cœnauerant. Matrē remanentē apud hospitē ut in-
 telligamus, dicit Ioannes dñm egressum cū discipulis suis, Non illū secutus est
 hospes, q̄tūlibet amic⁹ fuerit, forte ne magistri matrē mœstā relinq̄re uideret̄.
K Trās torrētē cedron, Cedron tristis mœror interpretat̄. Quī mox usq̄ ad mor-
 tem tristis futurus erat, doloris ac tristitię nimietate de torrente fluentissimo
 uitæ mortalis trāsiturus, transire nō incōdite uoluit, torrētē cedron, ut p̄tor-

rentis naturā, fluxū nostrę mortalitatis rapidissimū & p cedron nomen suarū
 tristitiarū inundantiā declararet. Hic porro torrens uallē Iosaphat inter appē
 L dices mōtis Sion, & montis oliueti positā pterlabit, in quā iudicaturus adducet
 oēs gentes, Scribit Lucas. In montē oliuarū. Vt sup q̄ mōte sedens laturus est
 de gñe humano sententiā, pro oīm hoīm salute oraret ad patrē, & illic capet
 & ligaret pro fratribus in forma serui, ubi ingratos fratres traditurus est torto
 ribus in forma regis. In uillā Gethsemani, Referūt Mattheus & Marcus, Geth
 M semani apud nos uallis pinguedinis sonat. Passio Christi q̄ adipe spūaliū cha
 rismatū p ecclesię sacramenta faciat nos, ubi melius q̄ in uilla pinguedinis de
 buit aut potuit inchoari. Vbi erat hortus in quē introiuit ipse & discipuli ei
 Refert Ioannes. Primus parēs noster in paradiso delitiarū positus, se, suamq̄
 pgeniē p̄cipitauit, qñ suasu draconis a deo creatore suo auersus est. Repara
 tor n̄r nostrę repationis initium, in horto uallis pinguedinis uoluit p orōnem
 exordiri, ut sicut in paradiso delitiarū ille ceciderat, se deo subtrahēs falsa sug
 gestionē mulieris a serpente seducte. Ita iste torrente cedron supato in horto
 uille pinguedinis, iuris integra rōne seruata, se deo p oīa exhibens obsequētē
 serpentē elideret, nosq̄ p gratiarū abūdantiā in integrū restitueret. Sed quō
 N hortus iste potuit situs esse in uilla pinguedinis, ut sonat ratio noīs Gethsema
 ni? de q̄ Mattheus & Marcus fidē faciūt cū Lucas dicat. Et egressus ibat secun
 dū cōsuetudinē in mōtē oliuarū, Nōne q̄ in appēdicibus, imo q̄ in collib⁹ ual
 liū intra fauces tam posita sunt, in ualle cōstituta dicūt? Dicere solemus opidū
 aut turrē in ualle positā, cuius faucib⁹ cōtinet, tam in dorso, in appēdicib⁹, uel
 in cacumine maneat cōspicua. Itaq̄ in horto, in mōtis oliueti costa, & in uilla
 Gethsemani uallis appēdice, uere & sine pugnātia scribit orauisse dñs Ies⁹, q̄a
 hort⁹ in uilla Gethsemani, Villa ī costa mōtis oliueti uel in dorso posita erat.

¶ De loco orationis.

Am constitutus in horto dñs Iesus dixit discipulis suis iuxta Mattheū.
 I Sedete hic, in primo horti itroitu expectātes me, Donec uadā illuc ua
 dā illuc magis introrsus, & locū secretiorē nactus orē. Dixit uero hæc
 O octo apostolis ut sequētia manifestāt. Andree. s. fratri Simōis Petri, Philippo
 Bartholomæo, Thomæ, Mattheo, Iacobo Alphei, Tadeo, & Simoni Chana
 næo. Tres reliqs seq̄ se iussit. Et pfecto q̄ est oraturus, locū q̄rit q̄ pōt secreto
 rē, & ab hoīm frequētia sepatiorē, nisi sit hypocrita, & ab hoīb⁹ uideri cupiat
 aliud laudis. Et assumpto, secū sūpto Petro cū duob⁹ filiis Zebedei Ioāne. s. & Ia
 cobo Zebedei filiis q̄s Marcus noīat, cū illis aliq̄tulū ab aliis elongatus est, &
 eundo cœpit cōtristari & mœstus esse. Spero iā nemo mirat, q̄a passionē dñi
 P nostri Iesu Christi, sumere dixi ab eius in horto orōne principium, qm̄ in ipso
 orōnis articulo scribit Matthæus illū cœpisse tristari, & p se ferre mœstitiā
 ita inter eundē se firmans dñs Iesus cōuersus ad tres illos discipulos seq̄ iussos,
 dixit illis, Tristis est aīa mea usq̄ ad mortem, sustinete hic. i. expectate & uigi
 late mecū. Vigilabo ego orās ad patrē ne a uobis me iubeat separi. Vigilate er
 go mecū expectantes reditū ad uos mecū, Neq̄. n. lōge discedo. Vigilantē me
 & orantē uidere poteritis. Meo igit̄ exēplo uigilate mecū, ab ero uobis tm̄ car

ne, mente ac spiritu ero uobiscū, neq̃ uos unq̃ deserā. Vigilate mecū. Audite nunc uiri fratres, audite sorores magistrū uestrū, regē uestrū, uestrū redēptorem, admonentē, inuitantē & p̃cipientē uos una secū uigilare. Audite inq̃ illū dicentē. Tristis est aīa mea usq̃ ad mortē, sustinete hic & uigilate mecū. Si me cum pro salute uestra uigilaueritis, Si lachrimis cōsciētias purgaueritis, Si pōnitētis amaritudīe ablueritis a delictis ṽris aīas ṽras, quas ego nūc meo sanguine lotur⁹ sum, etiā in gloria una mecū uigilare uos faciā. Vigilate ergo hic charissimi cū Iesu afflicto pro nobis, ut nos uigilātes ab inferni dolorib⁹ liberet. Vigilemus cū illo a sopore culpe, ut cū illo gaudeamus in splēdore glorię suę. Et ipse auulsus est ab eis q̃tū iactus est lapidis. Lapis ille q̃ positus est in caput anguli, ut faceret de utraq̃ structura synagoga. s. & ecclesia tēplū unū deo oīpotenti. Lapis excisus de monte sine manibus, q̃ nullo auctus additamento excreuit in molē tam ingentē, ut statuā multi generis, i. multa regna figurantem uastaret, recte non plus ab apostolis uoluit elongari, q̃ manus uno iactu lapidē iacere possit, ut disceremus nostrā fidē, nostram spem, nostram charitatem, q̃ tria, tres illi apostoli rēp̃sentant, Petrus, Iacobus & Ioānes a Christo aliq̃tulū separari potuisse elongari multum, & longe permanere non posse.

ORATIO.

R **PROCIDIT** in faciē suā. Quæ nā est hæc facies? Per faciē maxie res singule dignoscūt. Nihil aut nos deū magis cognoscere facit, q̃ uidere coelū tā magnū, tā pulchrū, tā uariū, in tāta mot⁹ uelocitate suā pulchritudinē uarietatēq̃, eodē semp̃ tenore seruātē, quare faciē dei coelū q̃ dixit, nostro loquēdi usu metaphorico & trāslaticio, nō errauit. Et q̃a dñs Iesus uerus est deus, & uerus hō. Ideo genibus p̃cidēs, secundū corpus, & oculos ad coelū erigēs, in faciē suā, p̃cidisse a Matheo nō iēpte describit. Vel q̃a facies hoīs ad coelū cōtūēdū erecta est, hō q̃ i coelū aspicit, in faciē suā aspicere dī, qm̃ aspicit illud ad q̃d aspiciēdū natura faciē illi dedit. Vt ille i faciē dicat, p̃cidere, q̃ in naturale faciei obiectū, p̃cidēdo oculos dirigit. Procidit ergo Iesus in faciē suam ad coelū lumina tollēs, orās et dicēs iuxta Matheū, P̃r mi si possibile est trāseat a me calix iste. Verūtñ nō sicut ego uolo, sed sicut tu. Et iuxta lucā, P̃r si uis trāfer calicē hūc a me, Verūtñ nō mea uolūtas sed tua fiat. De huius orōnis rōne qm̃ abūde iā diximus in prima parte sermonis nil ultra hic dicēdum existimo.

ADMONITIO

S **T** **V** **uenit** ad discipulos suos, tres illos q̃s reliq̃rat in medio spacio, Et inuenit eos dormiētes. Fides. n. spes & caritas si absit Christ⁹, Si saluator ad iactū lapidis, i. Si uel ad modicū gratia discedat, mox dormiūt. Dormiūt inq̃ si saluatorē, si gratiā expectant, & non desperāt, Si ab illa peccati consuetudine nō se elōgant, sed infra iactū lapidis, i. post breue spaciū se cōuertāt. Et dixit Petro. Nō qdē sigillatim q̃a plurali numero unū nō alloq̃tur, sed conuersus ad illū ut seniorē & fidentiorē. Non potuistis una hora uigilare mecū. Fides spei & charitati p̃uia est, nisi illa custodiat excubias, aliq̃ uigilare nō p̃nt. Iccirco ad Petrū conuertitur dñs, & q̃a dixerat secū Christo mori paratū, rēphenditur somnolētis, quasi a somno supatus intelligere debeat se tormētis sua

uirtute non posse resistere. Vigilate & orate, ut non intretis in tēationē licet prima culpa sit fidei nō uigilare in gratia saluatoris, ip̄a tamen sola hāc uigiliā ferre non pōt. Ideo tribus prācipit dñs ut uigilēt, nec ut uigilēt tantū, sed etiā ut orēt. i. mētē ferāt in deū, q̄a p̄ uigiliā minus est a torpore ocioq; discedere, nisi p̄ orōnis studiū nitat̄ animus bonis opibus abūdare. Et p̄fecto cū animus hoīs nequeat uel ad momētū cessare ab ope (q̄d oēs expimur) cuius cogitatio bona nō fuerit, mala sit necesse est. Tēatio de qua hic dñs loq̄t, mala cogitatio est. Itaq; q̄ male cogitat, tēationē ingress⁹ est, q̄n primo coepit male cogitare. Vt nō male cogitemus orandū est semp. Sed quō semp orabo? si semp bene cogitabis. Oō. n. est directio mētis in deū. Deus oīs bonitas, nulla malitia est. Quotiēs mētē in bonū diriges orabis uere. Spūs q̄dem p̄mptus est, caro aut̄ infirma. Ne patiamini p̄mptū ab infirmo supari, q̄ si p̄ sua infirmitate sensus obtorpeāt, & somno uiciorū mēbra lassentur, spūs p̄mptitudine carnis infirmitatē superate. Nemo iā dicat uincor a carne. Nō. n. uincitur, sed carni cedit. Non est infirmi uincere fortē, neq; inertis uincere promptum. Audi Iesum magistrū ueritatis. Spūs quidē p̄mptus est, caro aut̄ infirma. Si succūbat spūs es certe inexcusabilis, q̄m nō suo sed tuo uicio cecidisti. Ille stare potuit & uoluit, p̄mptus. n. est prāliari & uincere studet. Infirma caro illi resistere non potuisset, nisi tu illum per incuriam aut nequitiam in fugam posuisses. Igitur si uigilaueris, & spūm p̄mptū in acie cōtinueris, nō uinceris a carne. Spūs q̄dē. i. certe p̄mptus est, caro aut̄ infirma. Vtrobicq; adiecit dñs Iesus certitudinis notam, ut certo certius cōstet, si uoluerimus uiuere secundū spūm & uigilare, facta carnis superabimus & mortificabimus, immo penitus extinguemus.

¶ Iteratio orationis.

Terū. i. secundo abiit ab illis tribus ad priorē orationis locū, & orauit dicens, P̄ mi si non pōt transire hic calix nisi bibā illū fiat uolūtas tua. Et uenit iterū, & inuenit eos dormientes. Erant. n. oculi eorum grauati somno. Tristitia q̄n nimis aīum deprimit, somnū parit, sanguinē. n. degrauat & hebetat spūs, unde fumare acrius cōpellunt̄ quæ sunt in stomacho hoīs oppressi tristitia digerēda. Porro ascēdentes fumi sua crassitudine sensus alligāt, Quetiā torpor spiritūū p̄ tristitia hebetatoīz, organa sensuū fumis ascēdētib⁹ resistere phibet. Vñ a somno supantur p̄funde tristes tam debilitate uirtutis animalis q̄ resistere debuisset, q̄ crassitudie fumositatū quas torpor adauget. Licet hoc uidere in aqua feruētī, q̄ si debiliter moueas crasse fumabit, si eādē fortiter agites, & cōtinue min⁹ fumū minues, q̄ si dicas tristitiā demere somnos, fateor si q̄ tristatur mcerori non succūbat, sed inuestiget & mētē reuoluat unde tristitiā possit effugere, aut ultionē paret, si neutz faciet cōtorpebit, & in soporē p̄fundū resoluēt animā tristē. Discipuli igitur dñi Iesu Christi q̄a euasione uīā meditari nō poterāt, q̄m illū moriturū spontanee & irreuocabiliter nouerāt, & ultionē de tāta iniuriā minime tūc sperabāt, nō mirū si grauati erāt oculos sopore, somnoq; submersi, Redeam⁹ unde discessimus. Et relictis illis iterū orauit. Dñs Iesus magister piētissimus fragilitati discipulorū aliqd cōdonare uoluit, ut discerent q̄ regūt populos, domos & monasteria, subditorū in-

*Cum uigilatio bona est
et mala per uicium est*

quod p̄mptus est

X

Y

*Nemo uincit a mini
sed mini uincit*

Z

A

B

DE PASSIONE DOMINI

firmitatē aliqñ supportare, & nō semp rigiditate disciplinē subigere. Meli⁹, n. domat aīal p intermixtā disciplinē indulgētiā, q̄ p cōtinuā saueritatē. Ita pien-

C remittēs, illos hoc secūdo reditu noluit excitare. Excitauit aut̄ primo ut cōmo-
neret, excitauit tertio, ut post cōmonitionē & remissionē accipent disciplinā.
Et orauit tertio eūdē sermonē dicēs. Orauit dñs Iesus non ut obtineret qđ po-
stulauerat (id. n. obtineri nō posse certissime nouerat) sed ut ueri hoīs affectū
& uolūtātē oñderet, ut nos doceret q̄tūlibet in certis magnisue piculis consti-
tutos diuinū auxiliū implorare, eiusq̄ nos semp arbitrio remittēdo, q̄ certissi-
me & lōge melius q̄ nos nouit qđ nobis expediat. Orauit ne crederēt homīes
mortē ultro expetēdā fore, sed mortis & uitæ causam deo remitterēt, in cuius
manu est oīm salus & iteritus. Neq̄ uero importunus fuit petēs orādo qđ pa-

D trē nō p̄staturū nouerat. Qm̄ eū sic sibi uelle supplicari sciebat, Nō. n. fastidio
hēt unq̄ deus iustorū p̄ces, q̄uis illos nō semp exaudiat, sicut boni patres bono-
rū filiorū p̄ces nō spernūt, q̄uis postulata nō tribuāt, q̄ nō nisi ad illorū utilita-
tē subtrahūt. Desperati s etiā morbis adhibent medicamēta, nō ut sanēt, sed ut
releuēt. Neq̄ fallax aut mēdax fuit dñs Iesus petēs orōne sua euadere mortē,

E cuius gratia nasci uoluerat, & ad quā sese spōtaneū offerebat. Volebat. n. secū-
dum humanā uolūtātē impetrare qđ postulauit orādo, si diuinē fuisset placi-
tū uolūtati. Sed q̄a placitū nō fuerat, iactauit in dño cogitatū suū, petēs tādē ut
nō qđ humano sensu poscebat id fieret, sed diuinæ de se uolūtatis decretū po-

F tius impleret. Neq̄ stulta aut inepta fuit hæc eius oratio, quia nouerit ab ini-
tio fieri non posse quod postulauit, Et orando id fieri uoluerit quod fieri non
posse lōge ante p̄uidit. Nō. n. id fieri postulauit oīno, sed si deo patri cōcedere
placuisse. Ita q̄ sub cōditiōe poposcit, cōditiōi se certe submisit. Orauit aut̄ ter-

G tio nō ut pseuerādo obtineret qđ primo nequerat ipetrare, sed ut disceremus
pseuerāter orare. Attēdētes. n. magistrū nostrū orare tertio patrē, eius rei grā
quā prima orōne & ante illā, imo ab initio se nouerat nō cōsecuturū. Nos q̄rē

G ibecillitatē latet diuinę uolūtatis decretū, ab orōne cur deficiam⁹ causam hēre
nō possumus. Has oēs difficultates, q̄bus sigillatim est satisfactū, uno noīe eua-
dere possumus. Euademus aut̄ si diligētius p̄scrutātes cōptū habuerimus dñm
Iesum Christū fuisse in sua orōne exauditū, etem q̄ petit sub cōditiōe, si iuxta
cōditiōis exigētiā eueniat, impetrauit qđ poscebat. Orauit Christus trāsserri
passiōis calicē, si pater uellet, nō aut̄ orauit patrē uelle illū trāsserre, nō inq̄ po-
poscit Christus orādo deū mutare decretū, sed iuxta decretū fieri patris oīpo-
tentis, qđ & factū est. Quia. n. decreuerat calicem nō trāsserri, trāslatus nō est.

H Quare dñs Iesus q̄ diuinę uolūtati se orādo submiserat, obtinuit qđ orādo po-
poscit. Qñ id orauit fieri quod deus facere constituit. Et ut hoc loci dicam qđ
pie sentiendum existimo. Dñs noster Iesus Christus nos orare docuit certa ra-
tiōe, quā si fuerimus imitati, nunq̄ erit uacua oratio nostra. Oremus ut ille, ore-
mus inq̄ dei decretū ante oīa non infringi petētes, dehinc postulātes qđ opta-
mus, nostræ uoluntati æternæ sapientiæ decretum ordinem p̄ferentes, & mo-
deratorem habere uolentes. Ita semp exauditos nos intelligemus, qñ id eue-
nisse constabit, quod deo placuit, & nostræ orationis initium fieri postulauit.

Quare orauit Iesus

Quare orauit Iesus

CONCORDIA EVANGELISTARVM

T factus in agonia hac tertia orōne iuxta Lucæ testimoniū, plix⁹ orabat. Et factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terrā. Et cū surrexisset ab orōne, & uenisset ad discipulos suos tres illos p̄nominatos, inuenit eos dormientes p̄ tristitia, & ait illis. Surgite & orate ne intretis in tēationē. Hec iam declarauimus pro tenuitate nostra ueritatē passionis ostendentes, ideo satis erit sustulisse dissonantiā quā euāgelistę inter se hoc loco hēre uident. Scribit Matthæus. Orauit ter eundē sermonē dicens. Tunc uenit ad discipulos & dixit illis. Dormite iā & reſciscite, ecce appropinquabit hora & filius hoīs tradet in manus peccatorū. Surgite eamus. Ecce appropinquabit q̄ me tradet. Marcus eadē fere scribit. Quibus Lucas dissentire uidet. Scribit. n. ille Iesum dixisse, Surgite, orate ne intretis in tēationē. Non uidetur cōsentaneū indulgere ut dormiāt, monere ut surgāt, sinere ut q̄scant, impare q̄ orent. Sed procul dubio quæ Matthæus & Marcus scribunt hoc loco Iesum dixisse discipulis p̄ ironiā dicta fuisse intelligēda sunt, ut sequētia manifestant. Cū. n. dixisset Iesus, Dormite iam & reſciscite, iuxta illos statim adiecit, Ecce appropinquabit hora & filius hoīs tradet in manus peccatorum, Nō facit ad somnū, non cōgruit q̄ti horā p̄ditionis instare. Quare uō ut dormirent, sed ut attente uigilarent illos p̄ ironiā increpando admonet. Vt. s. eos puderet somni & tepiditatis in tāto p̄sertim discrimine rerū, hoc ambos euāgelistas Matthēū inq̄ & Marcū sibi uoluisse indicat sermonis ipsa cōclusio. Surgite eamus, ecce appropinquat q̄ me tradet. Quod & Lucas scribit, neq̄ dissentit q̄d Lucas refert orate, Matthæus & Marcus scribūt eamus. Qñ & eūdo orare poterāt, & ipsum ire ab orōne nō distrahit, Oro nāq̄ est directio mētis in deū, & q̄ deo obedit in illū dirigit mentē. Id uero faciebāt apostoli eūtes obediēter. Ita nulla erit dissonantia, si non sonum, sed sensum uerborū hic accipere uoluerimus.

¶ Figura orationis domini Iesu in horto constituti.

Igurauit hanc orationē Abrahā patriarcha, qñ nocte consurgens ut ad immolandū filiū pgeret, secū duos iuuenes cū illo duxit, portās ipse in manibus ignē & gladiū. Sic dñs Iesus iturus ad imolandū semetipsum duxit secū Ioannē, quē nō multo post se nouerat matri uirgini pro filio relicturnum. Duxit Petrum & Iacobū, ut ille duxerat duos iuuenes. Portauit uero dñs Iesus suis in manibus ignē charitatis, & iusticię gladium, per quæ suam humanitatem diuinę sapientię decreto subiecit ad mortem.

¶ De oratione domini in horto prophetia Dauid.

Prophetiarū uaticinio decantatā multipliciter hanc orōnē legimus, sed sup̄ oēs Dauid illā non tā mihi p̄dicere uidet q̄ p̄scribere qñ dicit, Verba mea auribus p̄cipe dñe, Iam dixi uerbum non tā uocē q̄ mentis intentionē significare. Verba mea, meas cogitationes, meū desyderiū, aurib⁹ captu sapientię tuę, Percipe dñe intellige clamorē, q̄d ego cogitauī, hoc core loq̄r, & prę animi feruore quasi clamās loquor. Tu deus intellige, examina tuo prudentissimo consilio, intende uoci orationis meę rex meus, Rege ergo, & deus meus, Perfice ergo, Quoniā ad te orabo dñe, mane exaudies uocē meā.

DE PASSIONE DOMINI

Dico nunciā in uespertino crepusculo fiat uolūtas tua, si meam fieri non placet.

K Tu autē me uis pati mane, Patiar. Mane ergo uocē meā exaudies. Mane astabo tibi. Quia nudus in cruce eleuatus a terra astabo tibi uictima pacificorū. Astabo tibi corā tribunali iustitię tuę, solus oī p̄sidio destitutus, & uidebo expimentum ut homo qđ iam ab æterno uidi nostro decreto ut deus, qđ iadudum uidi in uerbo ut hō, id nunc expiar. Qm̄ non deus uolens iniquitatem hominum impunitam, tu es. Illā, n. in me punies, & tuę iustitię pro iniquitatibus hoīm mea morte satisfacies, neq; habitabit iuxta te malignus. Zelus ultionis aduersus hoīes q̄a mane illū depones, & hoc ideo facies, q̄a iniqui non p̄manebunt ante oculos tuos. Qñ q̄ emendari uoluerint, p̄ me gratiā esse assequēt, & iniquitatū remissionē. Mane astabo tibi & uidebo expimento, q̄ odisti oēs q̄ opant iniquitatem. Qm̄ pro iniquitatibus illorū talia patiar te iubente. Mane uidebo q̄ p̄des oēs q̄ loquunt̄ mendaciū. Pertinaciter. Qui, s. p̄manēt in infidelitatis errore, & me suū redemptorē agnoscere nolunt. Virū sanguinū & dolosum, ludā p̄ditorē & mei sanguinis uenditorē mane uidebo q̄ abominabit̄ dñs p̄pter impietatem & desperationē. Ego autē nudus, crucifixus non habens consolatore, in multitudine misericordię pro peccatis hoīm satisfaciā, & pro illis dicā pater in manus tuas cōmendo sp̄m meū. Ita introibo in domū tuā in regem æternę foelicitatis. Adorabo ad templū sanctū tuū, glorię tuę coelestis, in timore tuo filiali ad obediendū parato. Interea dñe, deduc me in iustitia. Qñ capiar, qñ abducar, qñ circūducar, qñ interrogabor. Deduc me in iustitia tua p̄pter inimicos meos, dirige in conspectu tuo uiā meā, Passiōē meā q̄ uia est saluationis, uia est p̄ quam ad te redeo, dirige in conspectu tuo uiam meam in beneplacito decreti tui. Non ergo sicut ego uolo ut homo, sed sicut tu deus. Qm̄ nō est in ore eorum qui me capi uidebunt q̄ me capient, q̄ me captum detinebunt, qui examinabunt, q̄ iudicabunt, nō est inq̄ in ore eorum ueritas. Quia cor eorum uanū est plenū uana inuidia, uana supbia. Qm̄ sepulchrū patēs est guttur eorū. Non. n. loquūtur iusta, nō uera, nō pia sed falsa, turpia, foeda, qualia sepulchris cōtinentur, linguis suis dolose agebant, agent linguis suis dolose contra me, iudica illos deus, secundum tuum arbitriū. Decidant a cogitationibus suis pueris, cogitant memoriā meam delere. Fidem quam docui conuellere uoluntatem tuam frustrare. Secundum multitudinem impietatum eorū expelle eos qm̄ irritauerūt te dñe, ad iustam ultionem in p̄senti uita p̄ Romanos faciendā & in futurum per angelos malos q̄bus addicti sunt. Et lætentur omnes q̄ sperant in te, in æternum exultabunt & habitabis in eis. Et gloriabuntur in te propter id qđ tibi mane astans uidebo, Omnes q̄ diligunt nomen tuum, qm̄ tu benedices iusto. s. mihi iustificanti peccatores. Dñe scuto bonę uoluntatis tuę coronasti nos, Non mea uoluntas sed tua fiat, quia illa est scutum nostrum in tribulationibus, est corona nostra in prosperitatibus. Pone uoluntatem tuā super meam & illa me corona. Gratias ago qm̄ me coronasti, & nō quod ego uolo, sed quod tu me uelle fecisti, in qua conclusionē sermonis uerum est qđ scribit

L Lucas. Apparuit angelus dñi confortans eum, Fuit hic angelus bona inspiratio, fuit patiendi electio quam Christus pro corona habuit.

CAPTV

CAPTURA.

RATIONIS serie recēsit ut nobis dñs donare dignat⁹ est, eodē
tenore seruato capturā nunc referamus, Sustinete uos hic & uigilate
mecū, dū quatuor euāgeliste Iesum capi referūt. Incipe Ioānes, Sciebat
autē Iudas locū, qā Iesus illuc frequēter cōuenerat cū discipulis suis. Cū ergo ac
cepisset cohortē, & a pōtificibus & phariseis ministros. Mattheus. Dedit eis si
gnū dicēs. Quēcūq; osculatus fuero ipse est tenete eū. Marcus, Et ducite caute
Et adhuc loquēte Iesu, Ecce Iudas uenit & cū eo turba multa, cū gladiis & fu
stibus & armis missi a principibus sacerdotū & senioribus populi. Et cōfestim
accedēs ad Iesum dixit, Aue Rabbi, Et osculatus est eū, dixitq; illi Iesus. Amice
ad qd uenisti? Lucas. Iuda osculo filiū hoīs tradis? Ioānes. Iesus itaq; sciēs oīa
quētura erāt sup eū, pcessit & dixit eis, Quē qritis? Rñderūt ei. Iesum Naza
renū. Dixit eis Iesus, Ego sum. Vt ergo dixit eis ego sum, abierūt retrorsum, &
cecidērūt in terrā. Iterū ergo interrogauit eos, Quē qritis? Illi autē dixerūt. Ie
sum Nazarenum. Rñdit Iesus, Dixi uobis qā ego sum, Si ergo me qritis sinite
hos abire. Lucas. Vidētes autē q circa ipsum erāt qd futurū erat, dixerūt, Dñe
si pcutimus in gladio? Ioānes. Simō ergo Petrus hñs gladiū eduxit eū, & per
cussit pōtificis seruū, & amputauit auriculā eius dexterā. Erat autē nomē seruo
Malchus. Et dixit Iesus Petro. Mitte gladiū tuū in uaginā, Mattheus, Oēs. n. q
accepint gladiū gladio pibūt. An putas qā nō possū rogare patrē meū, & ipse
exhibebit mihi modo plus q̄ duodecim legiōes angelorū? Quō ergo implebūt
scripturę? Quia sic oportet fieri. Ioannes. Calicem quem dedit mihi pater nō
uis ut bibam illum? Lucas. Sinite usq; huc, & cum tetigisset auriculam eius sa
nauit eum. Mattheus, In illa hora dixit Iesus turbis. Tanq̄ ad latronem existis
cum gladiis & fustibus comprehendere me? Quotidie apud uos scdebam do
cens in templo & non me tenuistis. Sed hæc est hora uestra & potestas tene
brarum, Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt. Ioannes. Cohors autem et
tribuni & ministri Iudæorum apprehenderunt eum & ligauerunt eum.

¶ Capturæ distributio.

Apturam dñi saluatoris nudis euangelistarum uerbis, q̄ integerrime
potui descripsi. Nunc particulatim distributam declarabo. Continet
in primis formidolosam & impiam discipuli prodicionem, Fortem &
impiam præsentationem seu exhibitionem magistri. Defensiois prohibitionē
securam & beneficam. Alligationem & abductionē uoluntariam. Ipsa uero
proditio formidolosa mōstratur proditoris munitioe multimoda. Et quibus
proditur admonitione sollicita, Impia est proditi salutatione & osculo, Præsen
tatio fortitudinem ostendit proditorem admonendo, prodicionem & modū
detegendo, occurrendo proditoris præsidio, se capturis indicando, illos repel
lendo & prosternendo, Pietatem sapit discipulos conseruando. Defensiois
prohibitio præfert securitatem, arma deponere defensores dum præcipit, dei
decreto non resisti dum iubet, auxilium si uelit copiosum affuturum dum præ
dicat, Præfert beneficētiā dum uulneratum sanat, Alligatio & abductio uo
luntaria declaratur, dum Iesus alligatores admonet & excusat.

¶ Capturæ declaratio.

Am singula declaremus. Iudas ergo cū accepisset cohortē, Cohors in
 i Romana militia a cohortādo dicta est, qā milites se inuicē hortabant,
 M q sub uno uexillo pcedebāt in plū. Maximus numer⁹ militū in una co
 horte fuerunt pedites mille & centū qnq. Egtes centū quadraginta duo, Mi
 nimus qngenti qnquaginta qnq. pedites, Egtes qnquaginta sex, Romanis ser
 uiebat Ierusalē q ad custodiā ciuitatis ne rebellarent Iudei militibus eā munie
 rant. Horū unā cohortē. i. qngētos qnquaginta qnq. pedites, egtes qnquagin
 ta sex (ut minimū numerū afferamus) a pside armari poposcerāt pontifices,
 N & sibi in adiutoriū dari ad capiendū Iesum. Tū ne pro captura Iesu ipsi omnē
 in se inuidiā populi cōcitarēt, tū ne quis defendere illū auderet uidens turmam
 tantā Romanorū militū eius fauere capture, tū qā sicut ipsis non licebat (qd et
 infra cōfitem⁹) interficere quenq. ita reos mortis cape fas non erat, cū ne accu
 sari possent de excitato tumultu, si qs p noctē defendere Iesum fuisset aggress⁹
 Cū accepisset ergo Iudas cohortē Romanorū militū a pontificibus & scribis,
 O quā illi sibi dari poposcerāt a Pilato, Et a pontificibus & phariseis ministros.
 Attēdite metū, pditoris & pditionē ementiū inuidiosam rabiē, Nō satis tutū
 arbitrabant⁹ p solos Romanos capi Christū. Nā si p illos capet, nō ad eos pri
 mū, sed ad Pilatū duci dubitabāt, illūq. dimitti timebāt, nullis contra eū qrelis
 expositis, quare suā rabiē saltē cōtumeliis, opprobriis & uerberibus. Si morte
 nō possent explere uolētes, cohorti Romanę addūt pōtifices & pharisei mini
 P stros singuli suos, q Iesum ad se primū duci pcurent. His uero Romanis militi
 bus, qā forte Iesum nō nouerāt, his pōtificū satellitibus, qā tēpus inuestigādo
 qs esset Iesus terrere nolebāt, iuxta Marcū. Traditor dederat signū q certe &
 cito cōplerēt negociū. Quēcūq. osculat⁹ fuero ipse est, quē pōtifices & scribæ
 ac pharisei capi uolūt. Ipse est quē cape debetis, Cur nō dicis, ipse est magister
 Q meus quē illi emerūt triginta argēteis, quē ego hoc p̄cio uēdidi, Sicut uaticina
 tus est Zacharias. Si bonū est oculis meis afferte mercedē meā, & si nō qesci
 te. Et appēderūt mercedē meā triginta argēteos, & dixit dñs ad me. Proiice il
 lud ad statuariū, decorū p̄ciū, q app̄ciatus sum ab eis, & tuli triginta argēteos,
 R & p̄ieci illos in domo dñi ad statuariū. Tenete eū fortiter qā potētissimus est
 & uētis ac mari impat, illū demones reformidāt, Et ducite caute, Sapiētissimus
 est. Cū eū uellēt p̄cipitare Nazareni ciues, man⁹ eorū etiā in p̄rupto mōtis cō
 stitut⁹ euasit. Nihilq. fieri min⁹ posse opinātib⁹, trāsīēs p mediū illorū ibat, illis
 tenere eū nō ualētib⁹. Cū eū uellēt Hierosolymitē i tēplo lapidare. Ita abscondit
 se, ut nulla rōne inueniri potuerit, & ille Iesus exiuit de tēplo. Caute ducite, ne de
 vris manib⁹ elabaī. Mattheus. Adhuc loquēte Iesu cū discipulis suis oib⁹ unde
 cim. Illos. n. simul surgere et ire monuerat. Ecce Iudas uenit, & cū eo turba mul
 ta, Vere turba, nā i mēte turbati erāt in primis Romani milites uano terrore,
 q ad arma capiēda illos excitauerāt, pōtifices & scribæ, qsi p uim grādeq. certa
 mē capturi essent hoīem p noctē quē luce cape nō possēt. Turbati ministri pō
 tificū minis, & pmissis dñorū cū gladiis & fustib⁹. i. armis hastatis, qn i fustib⁹
 S mucrōes hēbāt. Cū armis ad iustū plū. Hęc ferebat cohors romanorū militū.
 Et fustibus

Et fustibus. Hos gestabāt calones & agasones illi uiles pōtificū phariseorūq; ministri. Qui qm̄ arma tractare nesciebant, & fortasse uetiti erant, pro armis fustes acceperant. Vt quacūq; rōne possent, innocentē opprimerēt, Missi a principibus sacerdotū. Ordinauerat ab initio deus p̄ Moysen unū sacerdotū principē, quē pōtificē dixerat. Eteṁ multitudo principatū mala, sed auaritia simul & ambitio plures fecerat inter Iudæos sacerdotū principes. Cū. n. eorū nemo bñ p̄esse sciret, & simul oēs bñ subesse nollēt, inflati supbia summū sacerdotiū qd̄ munus ex lege ppetuū fieri oportebat, ad annuū reduxerāt magistratū. Vt singuli pro sua ambitione p̄essent. Ita q̄ iā summi sacerdotis officio functi erāt sacerdotū principes ac pōtīfices dicti sunt. Hæc uero noīa in plurali sacris in lris apud Moysen nō iuenies, q̄a necq; usus erat principū sacerdotū, apud uetēres legis obseruatores. Quibus satis fuerat unū hēre principē sacerdotū, Cū & ille bñ p̄esse, & cæteri bñ obtēpare studerēt. Et senioribus populi. Regebāt populū a principio duces cū pōtifice, dehinc reges. Sed qm̄ & regiā maiestātē iā amiserant, & sacerdotiū autoritatē post habuerāt Iudæi, p̄ plures de populo hoīes, res Iudæorū regebant, quasi exēplo Moyli. Qui septuaginta uiros prudētes ad regimē populi secū asciuerat. Hi sunt q̄s nūc euāgelista dicit seniores nō qd̄ ius domini attingētes, qd̄ totū ad alienigenas dudū trāsierat, sed tantū ciuicas utilitates curē hñtes. Hi itaq; ciuilis utilitatis curatores, seniores populi dicebantur. Qui & ipsi a pontificibus & scribis & phariseis uocati fuerāt ad capiendū Iesum. Tria ergo p̄sidentīū genera secūndū tres p̄sidētię grad⁹ q̄b⁹ tunc Ierusalē aut regebatur aut occupabat, capi decreuere Iesum. Ita p̄ses pro Romanis impans cohortem armatā, Pontifices uero p̄sidentes sacerdotibus, & seniores populi moderatores, cum Iuda fustuarios suos misere ministros.

¶ Prophetia Dauid de captura domini Iesu.

Reuidit ista Dauid qñ dixit. Quare fremuerūt gētes. Romanorū gēti-
 p les cohortes, & populi seniores, eorūq; ministri meditati sunt inania,
 Quę. s. exitū habitura nō sūt ab illis p̄meditatū. Quare astiterūt reges
 terre, p̄ses. s. roman⁹ & populi seniores q̄ regebāt Ierusalē, & principes. s. sacer-
 dotū quare cōuenerūt in unū cū illis regibus. Immo ipsi principes quare cōue-
 nerūt. i. cōuenire fecerūt in unū ipsos reges, p̄sidē & seniores, Aduersus dñm
 & aduersus Christū ei⁹ filiū mittēdo q̄ eū capent cū Iuda, p̄ditore. Quare inq̄
 principes cōuenerūt in unū ad emēdū pecunia iustū, ut illū p̄dāt. Quare cōue-
 nerūt in unū dicētes. Dirūpamus uincula eorū dñi. s. dei & Christi eius, ne sub
 iiciamur legibus sanctis quas p̄dicat Christus eius, & proiiciam⁹ a nobis iugū
 obediētię ipsorū dñi & dei Christi eius, Qui habitat in coelis irridebit eos, &
 dñs Iesus subsannabit eos, Derisit & subsannauit qñ surrexit a mortuis.

¶ Figura studii capiendi dominum Iesum.

Tudiū opprimendi Iesum nocte, armata militum multitudine, figura-
 s tum est Architofole dicente impio Absoloni qui patri Dauid piissimo
 regi subesse nolebat. Eligā mihi duodecim millia uiroꝝ, & cōsurgens
 psequar Dauid hac nocte, & irruēs sup̄ eum (quippe qui lapsus est, & solutis
 manibus) pcutiā eum. Cūq; fugerit oīs populus q̄ cū eo est pcutiam regē de-

DE PASSIONE DOMINI

solatū, reducāq; uniuersum populū quō unus homo reuerti solet. Vnū em̄ uirum tu quæris & oīs populus erit in pace. Per hæc uerba ad literā persuaserūt pōtiffices & pharisei Pilato sibi cōcedi cohortē unā armatorū militū, ut Iesum egressum ciuitatem caperēt nocte, sperantes discipulos aufugere, & Iesum destitutum omni p̄sidio opprimere, hoc autem ideo fieri debere confirmabāt. Quia expediret Pilato, unius captura omnem populum continere pacatum!

PRODITIO

T confestim accedens ad Iesum inimica mens multis pessimisq; cogitationibus turbata festinare cōpellit ad scelus affectatum, Dixit. Aue Rabbi. Honorantis est uerbum, sed mentiris o Iuda, Auere. i. saluū esse nō uis, quem ad necē inimicis uendidisti, & prodis in necem, Verā facis Dauid pphetiā. Qm̄ mihi pacifice loquebantur, & iracundia terræ dolos cogitabant, & osculatus est eum. Didicerat hoc a Ioab, qm̄ Amasæ dixit, Salue mi frater. Et tenuit manu dextera mentum Amasæ quasi osculans eū. Porro Amasa non obseruabat gladium quē hēbat Ioab, q̄ percussit eum in latere, & effudit intestina eius in terrā. Et mortuus est Amasa. Sic Iuda ad literā quāuis manu sua Christū non occiderit, tñ per salutationem & osculum morti eius uiā dedit.

ADMONITIO

Ixitq; illi Iesus, Amice ad qd uenisti? Lucas. Osculo filiū hoīs tradis? **O** amice Iuda q̄ tradis filiū hoīs osculo ad qd turpitudinis infamię meritiæq; uenisti? Vt pro triginta argēteis magistrū tuū uēderes. Ad qd uenisti ppter tuā inexplēbilē auaritiā, ut partē regni cœlorū, ius apostolatus, unā ex duodecim sedibus iudiciū in nouissimo iudiciū magni die, pro triginta argēteis dares? Esau pro edulio lētis, dedit primogeniturę dignitatē (fame cogēte tñ) tu ut inexplēbilē auaritiā facies, pro pauculis numis uēdis, imo abiicis uniuersum ius hæreditatis, Iuda amice, q̄ q̄tū ad me attinet tibi amicus sū, teq; ditare uellē, cogita ad qd uenisti me seq, nēpe ut hēres thesaurū in cœlis, ubi neq; erugo neq; tinea demolit̄. Cur illū pro triginta cōmutas argēteis? Venisti ne ut illos triginta argēteos pro hac p̄ditiōe tibi hēas? Cogita infœlix q̄ tibi nō manebūt, q̄ illos despat̄ abiicies, & laqueo te suspēdes. Amice ego tibi cōpatior plusq; mihi, te amo, te appello amicū, ut ppetuę lenitatis & indulgētię meę te memoria subeat, ne desperes. Memēto ad qd uenisti in hūc mūdū, nō uenisti ut hic thesaurizes. Nudus illū ingressus es, & nudus egredieris. Venisti porro ad me ut assequaris misericordiā, ne despes q̄tūlibet me odio habeas. Ego te amo q̄tūlibet me uilipēdas, dū tā parua pecunia, pdis, ego te carū hēo. Ad qd uenisti infœlix in tantā demētiā? ut de discipulo p̄ditor mihi fieres? Nolo cogites amice ad qd p tuā auaritiā nūc ueneris, sed cogita ad qd p meā demētiā iā uenisti. Amicus adhuc tibi sum. Ne quæso desperes. Si tu ad uersum me inimico & auaro animo uenisti, ego p te me offero demēter & liberaliter turbæ te sequenti, Et ut me scias tibi amicū esse, quod tu de me uis, & ego uolo, quod tu spondidisti ne dubita, libens impleo, tantum cogita ad quid uenisti, O christiane quantumlibet peccaueris, quantumlibet Iuda deterior fueris dum uendidit ille Christum triginta argēteis, adhuc mortalem.

Tu Iesum

Tu Iesum gloriosum & in dextera patris residētem multotiens uendis (ut sic dixerim) quatrino, Multotiens mētiris, piuras, blasphemias, lōge maiori p̄cio q̄ triginta argēteis. Sepe numero pro una libidinis explēda uoragine, deū uili pēdis, & lenonē faceres si posses, ne dicā iam fecisti, nō semel pro honore assequēdo diuina oīa minus nihilo habuisti, & ip̄m Iesum derisisti, nō uendidisti, sed abiecisti expulisti abiurasti. Licet hęc oīa et peiora feceris, ille tñ te hēt amīcū. Tu cogita q̄ Christus amicus tuus te admonet cogitare ad qd uenisti. Venisti ne ad fidē Christi, abrenūciasti ne diabolo, mūdo & pōpis & opib⁹ eius, ut scelera ppetrares enumerata? Minie. Resipisce ergo Ies⁹ hodie ut assequaris id ad qd p baptismā uenisti, oīa cōdonat hacten⁹ errata, oīa relaxat. Audi q̄a et Iudā dicit amīcū, Vide q̄a se tradit in mortē ut ius seruet amicitie, tuisq̄ utilitatibus consulat.

¶ Præsentatio siue exhibitio.

Ciens autē Iesus oīa q̄ uentura erant sup eū. Oīa inq̄ mala q̄ pontifices & pharisei cōtra illū fuerāt machinati, oīa peccata nostra parentū filiorūq̄ nostrorū sciens uentura sup eū. Quia pro illis se nouerat puniendū, ut q̄ non rapuerat solueret. Processit animi plenus & intrepidus, processit pro nobis, pro Iuda, pro illis ip̄s q̄ eū cape uolebant, & dixit eis q̄ illū armati cape uenerāt. Quē q̄ritis? Nō ignorātis est ista interrogatio, sed uolētis cōfortare discipulos, ut illi se nō quæri intelligerent, ut scirēt se nihil tunc mali esse passuros. Quæsiuit inq̄ ut furētes mitigaret, ne. s. unū cape iussi in oēs ruerēt, & pro uno undecim alios alligarēt. Quæsiuit ut meminissent qd iussi fuerāt, ut furorē eorū susteret, & uera iussa cōplerent, ut eorū confessione reduceret in mētē non plus asseq̄, q̄ esset iniunctū. Rñderūt ei Iesum Nazarenū. Dixit eis. Ego sum, Vt ergo dixit eis ego sum abierūt retrorsum, iūiti & diuina maiestate reiecti, q̄ si Cai Marii facies oculorū uigor, & flāmeus fulgor ab illis egredi uisus a minturnis in subobscura quasi fouea latitante. Spiculatorē arcere potuit, a q̄ q̄rebat ad necē atq̄ cōpellere ut euaginatū iā ad pcutiēdū gladiū abiiceret, cōuersus in fugā, cur nō credamus maiestatē faciei p̄ filiis hoīm speciose, & uigorē oculorū q̄ solo flagello de tēplo eiecerat nundinātes, q̄ mēsas numulariorū cathedras uēdentiū colūbas euerterat, repellere potuisse cū uoluit, & pstrare illos trepidos iuasores nocturnos, Et ceciderūt in terrā. Sicut nō sponte retrocesserāt, ita sternunt inuiti. Ceciderūt. n. deo illis subtrahēte stādī uigorē. Voluit autē Ies⁹ v̄bo solo illos repellere, & pstrare, ne discipuli formidarēt, ne uel diffiderēt, ne magistrū suū uolēter capi putarēt, & ut qd p̄miserat, illos. s. abituros absq̄ iūria, nullāq̄ uim passuros sine difficultate p̄stari. Iter⁹ ergo. Post hęc cū surrexissent eodē p̄mittēte q̄ illos cadere iusserat, & eodē uolēte p̄pius accessissent. Interrogauit eos Iesus. Quē q̄ritis? Iā liquet nō ignorātis fuisse in interrogationē, neq̄ discere uolētis. Pri⁹. n. audierat ab eis quē q̄rerent. Interrogat secūdo ut eorū uoce illos fateri cōpellat, qd ip̄s decernere cōstituerat, qñ dixit. Si ergo me q̄ritis sinite hos abire, Si, nō cōditiōis nota ē hoc loci, sed casualis & p̄ q̄a debet itelligi, q̄si dicat, Ergo q̄a me q̄ritis, me estote cōtēti, Scio q̄ me q̄ritis cape, Scire uos uolo, iūitū me capi nō posse. Repuli uos et pstrauī uno v̄bo? Nō nisi me uolēte surrexistis, nō nisi me uolēte aduers⁹ me uenistis.

DE PASSIONE DOMINI

Quia ergo me cape uultis, uolo & ego. Sinite hos abire. Sic est cōsentaneū q̄a me quæritis, non hos. Sic ego promisi in testamēto alloquēs patrē, & illū fide cōmissariū faciens meæ ultimæ uoluntatis, q̄n dixi. Ex his q̄s dedisti mihi nemo perit nisi filius perditionis, ego seruauī eos, seruari uolo. Illis dixi q̄ modo non me sequentur, Non me modo sequantur, Sinite ergo hos abire.

¶ Prohibitio defensionis.

IDENTES aut̄ q̄ circa ipsum erant undecim discipuli q̄d futurum erat ut turba armatorū Iesum aggredere, Dixerunt, Dñe si pcutimus in gladio hos tuos aggressores, feres ne molestē? q̄a iā dixisti, Sinite hos abire, uis abeamus te deferētes? uis sine resistētia capi te patiamur? Quia nil illis ad hęc r̄ndit Iesus, indignū uidebat̄ discipulis magistrū non defendere. Simon ergo Petrus hñs gladiū eduxit eū, & pcutit p̄tificis seruū, & amputauit auriculā eius dexterā. Erat aut̄ seruo nomē Malchus. Et dixit Iesus Petro, Mitte gladiū tuū in uaginā. Oīs. n. q̄ accepit gladiū gladio p̄bit. Rident infideles hanc Christi sn̄iam, p̄sertim Mahumetani q̄s Mahumetes iubet armis defendere legē. Dicunt multos accepisse gladiū, fuisseq̄ homicidas pessimos, & tñ non gladio enecatos. Sunt Pyratae, sunt Sicarii q̄ multi, q̄ tñ sine sanguine, sine ui m̄priunt. Non aduertunt q̄ hoc nobis obiiciūt, q̄tidianū usum loquēdi id factū ab oībus asserere q̄d a maiori parte alicui collegii factū est. Quotidie dicimus uniuersum consiliū, i. uniuersos cōsiliarios decreuisse aliqd, de q̄rū tñ numero aliq̄ oppositū uoluerunt. Dicimus oēs nauigantes tēpestare iactari, & tñ pleriq̄ sine tēpestare nauigio uecti sunt. Dicimus itē oēs p̄grinantes difficultates uarias expiri, & q̄dā tñ p̄grinationē foeliciter pagūt. Nec iccirco falsa censet̄ de huiusmodi rebus gñalis assertio. Qm̄ gñale id existimat̄, q̄d maiori ex pte cōtingit. Ita cū accipiētū ad nocēdū gladiū pars maxia gladio intereat.

F Non hñt unde uerba Christi calumnient̄ improbi hoīes, nisi prius suas resp. mendacii redarguant, & se ipsos suūq̄ usitatum loquendi modū penitus abiciant. Oīs q̄ accepit gladiū &c. Non est facti r̄nsio, sed iuris. i. non intēdit affirmare in uniuersum q̄d sub uniuersitatis nota p̄nūciat, sed q̄d lex uniuersaliter statuatur, intendit interrogātibus discipulis r̄ndere, ut iste sit literæ sensus, Petre nimis festinanter agis, debueras expectare q̄d ego r̄nderem uobis interrogantib⁹, an liceret gladio pcutere. Cōuerte ergo gladiū tuū in uaginā. Ne pcutias. Est. n. lege p̄hibitū, eo loci ubi dicit̄ a Moyse. Si non ad uerbū, ad sensum saltē. Oīs. n. q̄ accepit gladiū ad pcutiendū, & pcuterit iniuriose, peribit gladio. i. si pcuterit pcutiet̄. q̄ si forte t̄pis angustia expectandū non existimasti, & iccirco gladiū eduxisti, & pcutisti, falleris. Non. n. t̄pis p̄mor angustia, neq̄ opprimor multitudine aggressorū. An putas q̄a non possum rogare patrē meum, & exhibebit mihi in defensionē modo sine t̄pis dilatatiōe plus q̄ duodecim legiones angelorū? Vos estis tñ undecim hoīes, ego uobis annumeratus duodenariū cōpleo hoīm numerū, p̄ nobis singulis, singulas possū hēre angelorū legiōes. Quid nunc ageret una cohors militū q̄uis armatorū, q̄si ad iustū plū, q̄d hęc incōdita turba ministrorū munitorū fustibus? Quid inq̄ agerē simul hi oēs, cōtra duodecim legiones angelorū saltē tria millia sexcentos singula cōtinente.

tinēte. Legio nāq; tria millia armatorū hoīm Romuli īstituto habuisse credit a Plutarcho. Sūt q dicāt sex millia sexcētos sexaginta sex armatos hoīes legiōe cōtineri. Sūt q dicāt decē millia pedītes, eqtes septingētos triginta legione cōcludi. Sed nūqd iā Christus orauerat, & nihil obtinuerat. Nūqd sciebat patrē nihil auxilii q min⁹ capet esse daturū. Quō dixit possum orare & exhibebit. Nō asseruit Christus patrē exhibiturū simpliciter, sed exhibiturum si oraret, H Multa sub cōditiōe sunt uera q sine illa remanēt falsa. Si es alibi, certe hic non es. Sed qā alibi nō es, ideo es hic, Si orauero, dabit, Sed nō dabit, qā nō orabo, nō orabo aut, qā pati cōstitui. Neq; n. dixit Iesus orabo & dabit, qnīmo de se nihil asseruit, sed tm̄ de Petri opinione locut⁹ est, An putas possum rogare patrē, & ip̄e exhibebit mihi plus q duodecim legiōes angelorū. Hoc putare debuit Petrus, q Christū defendēdū existimauit, & armata manu illū defendere orsus est. Loq̄t ergo dñs Iesus pro defensoris opiniōe, nō pro suimet sentētia q sciēs & prudēs se offerebat in holocaustū. Hūc porro esse uerborū sensum sequētia manifestāt. Quō ergo implebūt scripturę cōtinētes qā sicut hi facere uolūt, ut faciāt statī oportet fieri, quasi dicat q̄uis secūdū tuā opinione possim rogare & obtinere in meā defensionē duodeci legiōes angelorū, tñ neq; ego id facio, neq; tu me defendere debes. Si n. defensus fuero. Quō ergo implebunt scripturę sanctorū pphetarū dicētiū. Quia sic oportet fieri sicut hi faciūt. Sic oportet fieri ut indefensus capiar. Scriptura dicit oblat⁹ est qā ipse uoluit, Scriptura dicit tanq̄ ouis ad occisionē ductus est. Figura oñdit qā Isaac nō repugnauit īmolari. Nō ergo sum defendēdus, qm̄ scripturarū conditor, & figurarū fabricator deus ab æterno, decreuit me mori spōtaneū, & penit⁹ indefensum. Hoc porro decretū qd figuris & pphetarū uaticiniis scribi iussit idē deus I nō est prima ratio meę capture, meęq; passiōis & mortis, sed uolūtas æternā. Calicē quē dedit mihi p̄r, nō uis ut bibā illū. Nō scriptura sed patris uoluntas in causa est cur patiar. Dedit ab æterno p̄r mihi p̄ceptū ut spōtē moriar crucifixus, calicē hūc passiōis nō uis ut bibā. Erras, sicut uult p̄r de me fieri, ego uolo, tu q̄q; uelle debes. Quare Petre me defendere desine. Vos mei iuafores si nite usq; huc ad me uenire mutilatū. Et cū ille accessisset & eius tetigisset auriculā forte nō penitus amputatā, uel auriculā. i. locū auriculę unde fuerat amputata sanauit eū, aut amputatā reponēdo in locū pristinū, aut nouā sine mora supinducēdo. In illa hora auriculę restitute, admirātibus militū cohorte, & ministris Iudeorū, tā subitā sanitatis restitutionē mēbri p̄serti ad sanādū pdifficilis. Dixit Iesus turbis, Tāq̄ ad latronē existis cū gladiis & fustib⁹ cōphēdere me, Erratis miseri, Nō sum. n. latro neq; malefic⁹, Sanare ueni uulnera aīarum uestrarū. Sano & corpa ut nūc uidetis, uidereq; sæpe potuistis. Qm̄ q̄tidie apud uos sedebā docēs in tēplo, docēs inq̄ quō aīas sanari cōueniat, & sanās multos etiā sabbatis. Et nō me tenuistis, in eo loco ubi multi uobis potuissent esse auxilio, ubi me sine armis cape potuissetis, scitote me nō capi uestris armis, neq; ad me capiēdū opus fuisse militibus armatis, sed ideo me capitis, qā hęc est hora uestra. Quō hora uestra? & ptās tenebrarū, Ptās nō quā tenebrę hēant a se, nō K quā tenebrę dent, sed quā tenebrę acceperūt. Acceperunt aut a primo datore

DE PASSIONE DOMINI

Potestatem tenebrarū hic dici potestātē peccatorū notum est, q̄ ideo tenebrę sunt uere, qm̄ obscurissimis errorum abyssis inuoluuntur.

¶ Dñm Iesum uirtute alicuius constellationis captum non esse. Læricę ex hoc loco conant̄ oñdere astrologiā quā p̄fitent̄ aliqd̄ esse p̄ q̄a dñs Iesus dixerit. Hęc est hora uestra, quasi uirtute hore, & alicuius ut ip̄i dicūt cōstellationis. i. stellarū positu, aspectūue mutuo, & linearę coelestiū certa figura captus sit. Quod tm̄ abest a uero, q̄tū q̄ talia sentiūt, sunt minus dño Iesu Christo. Sed anteq̄ oñdamus hęc dñi Iesu uerba, illis in nullo penitus suffragari, agem⁹ cū illis pinguiori Minerua, nō lacerādo penit⁹ astrologiā, qd̄ Ioānes Picus facere nixus est. Demus (si libet) uim stellis q̄bus nra opa moderent̄, & certo ordine p̄ singula momēta suo motu cōficiant, q̄ nobis eueniūt, & nos uidemus efficere. Demus hāc ipsam uim non tā positu stellarū, aut cōfiguratiōe (ut uerbis eorū utamur) cōstare, q̄ inotescere nobis. Quorū sensus qm̄ ad rerū substātiā nō p̄tingit, accidētibus motu inq̄, & certa imaginata linearū norma nobis uti liceat ad p̄noscēda futura. Quis iste fuerit, q̄ has cōfiguratiōes, hos motus, has intersecādi rōnes agnouerit? Vide q̄ fallaci argumētatiōe cōcludāt. Dñs Iesus Christus captus est ex hore rōne. i. motu & cōfiguratiōe stellarū, ergo nostra astrologa uera est. Esto sit uerū qd̄ sumit, nihil hēt cū annexo. Stat. n. uos esse ignaros, ut certe estis ignorātissimi uerarū cōfigurationū, & uestrā astrologiā esse nullā, q̄a ueras cōfiguratiōes non inuenit. Et tñ cōfiguratiōes ueras esse & uera indicia humanorū opū cōtinere. Dem⁹ qd̄ ponitis Christū hore uirtute captū, Vos huius hore pōdus, numerū & mēsurā hēbitis? Nōne sunt plures stelle, & īfinito ferē plures uobis icognitę q̄ notę? Nōne ad q̄libet cōfigurationē aliqd̄ hnt̄ uirtutis ad efficiēdū uel indicādū icognita sydera, sicut & nota? Certe q̄ plures sunt, plus pōderis hēant necesse est. Boni uiri quā rōnem positiōis in uestra cōstellatiōe assignare poteritis illarū tā multarū, & uestra snia tā multipliciū stellarū de q̄bus nihil penitus agnouistis? Fateamini q̄so uestrā ignorātiā, nedū uos inepte defenditis, eliminētis penitus astronomiā, q̄ uere sciētia est, sed hoī nescita. An uos uere scire cōfigurationū uires ideo defensabitis, q̄a solę stellę uobis cognitę, nris in opib⁹ aliqd̄ agāt, reliquę ocidentur? Magna nēpe ocia cœli. Quis hac de re uos reddidit certiores? Expiētia? Et hęc ipsa clamat contra uos, uos accusat & explodit, qm̄ cōtra seria uestra pedibus īcedit, Quis uestrū unq̄ unā ueritatē p̄sagiuit, q̄ mille falsitates simul cū illa, uel saltē eodē anno nō dixerit? Erramus aliqn̄, & nihilominus ueritatē p̄nūciam⁹. Sed & alii artifices nō semp̄ īcedūt ad lineā, nec tñ ars eorū minus est uera. Artifices q̄ modo artis rōnem hnt̄, frequētius artis rōne regunt̄, & sine errore opus pagūt, Aliqn̄ tñ uel rei difficultate, uel alicui⁹ casus accessu ab artis rōne, sciētes atq̄ prudētes declinare cogunt̄. Vos aliqn̄ in ueritatē caditis uel īpingitis, falsitatē frequētissime cōplectimini. Quis ferat artificē, uel artificē illū dicat q̄ nescius plus exorbitat, q̄ uadat ad artis lineam? Quis ergo uos ferat? Immo quō uos ipsos ferre potestis? q̄ semp̄ p̄ insitiā deliratis? & si qm̄ ad orbitā reducimini, id casus nō ratio facit? nā qd̄ certa rōne factū est nō uariāt, nō nutat, manet. Desinite igit̄ expiētiā in auxiliū aduocare q̄ uobis ita aduersat̄, ut nihil magis uestrā detegat ignorātiā. De his hactenus.

Necq. n. locū hic sibi uēdicat hęc disputatio. Et Ioannes Picus uir nostra ætate sciētia rerū incōpabilis, p̄claro uolumine astrologos cōfutauit, nimis fortasse mordaciter, sed nō parū efficaciter. Redeamus unde discessimus, & qđ astrologis dederamus qđ tenere id neq̄unt, iā relaxant. Nō dixit dñs Iesus, hęc est hora uestra, quasi uirtute horę capi potuerit. Quia illa hora, i. illa stellarū cōfiguratio illū capi faceret. Hac in re mihi credi nolim, sed dño Iesu magistro ueritatis, qđ cū dixisset. Hęc est hora uestra, statim addidit, & ptās tenebrarū, Stellæ certē, uel stellarū cōfiguratio, tenebrę nō sunt, qñ illę corpa sunt fulgētissima, & earū cōfiguratio radiis p̄fulgētibus cōficiūt, necq. hęc cōfiguratio est tenebrę erroris, uel neq̄tię, qđ aiata nō est, necq. rōnalis substātia. Sic. n. stellæ etiā ab initio intelligētiā hērent, quasi formā sibi cōiunctā, earū tñ cōfigurationem ab earū substātia & forma distare ut accidēs externū certissimū est, qđ ergo capiat hęc hora, nō facit ptās syderis, qm̄ illud facit ptās tenebrarū. Nō ptās quā asserit Manichę ponēs duo prima p̄cipia. Vñ bonū, alterę malū, unū faciēs lucē, Alterū tenebras, Sed quam affirmāt catholici christiani ponētes ab uno esse oīa, secūdū qđ, a se ipsis tenebrę nō hñt ptātem, sed a luce, lucis uel datore. Hęc est ergo hora v̄ra, & pro. i. ptās tenebrarū, ptās ignoratiū scribarū & phariseorū qđ malitia obtenebrauit, & ad cæcitātē usq. rōnis adduxit, ut rectū uidere nō ualeāt. Quia nolūt, & nolle penitus decreuerūt, Hęc porro ptās, ut. s. puerfam iplēat sniam, in quā cōi cōciliabulo ierūt de Iesu capiēdo & occidēdo illis data est a deo bono bona rōne, ipsi autē mala intētiōe sibi sumpserūt p tenebras, quas captāt qđ malefaciūt. Quod ergo a tenebris erroris & impietatis mā datū est uobis hac hora, qđ p̄ eorū puerfam electionē uel potius iussione, & p uestrā incōsultam acceptationē uestra est, facite. Tūc discipuli illi undecim relicto eo oīm magistro & amico optimo, qđ uero secūdum carnē cōsanguineo, oēs fugerūt iplētes illud Iob. Noti mei quasi alieni recesserūt a me, dereliquunt me, p̄pinq. mei. Cohors ergo & tribuni & ministri ludæorū cōphēderunt Iesum. Vbi cōpletū est qđ deplorat Hieremias. Christus dñs captus est in peccatis nostris, cui diximus in umbra tua uiuemus in gemitibus. Et ligauerūt eū man⁹, pedes liberos relinquētes ut ambulare posset. Cōsentaneū est qm̄ Iudas dixerat tenete eū & ducite caute, qđ post cōligatas manus lōgiore funē ligaturę supadderēt, ut illū retinere ualerēt. Si tētare aufugere, traherētq. si p̄gere recusaret. Ita p̄uidēs fore Dauid deplorata inuasorū Christi pfidia, & capture in dignitate, dixit. Funes extēderūt in laqueū, iuxta iter scādālū posuerūt mihi. i. ruine occasionē si aufugerē, aut si qđ uellēt tardi⁹ incederē. Sed fallimini insipiētes corde. Qui dixit & facta sunt, qđ mādauit & creata sunt, cui uēti & mare obediūt, nō p̄ditoris astutia, sed sua clemētia a uobis capitur, nō v̄ra ui, sed sua uolūtate ligat, nō v̄ris funib⁹, sed sua uirtute tenet, nō trahit v̄ro ipetu, sed sua patiētia uadit, qđ tāq. ouis duci uult ad imolādū. Et idcirco admonet nos dicens, Sustinete hic & uigilate mecū, qđ licet p̄ uobis capi & ligari spōte sustineā, & iter ligādū ligatores admoneā & excusem. Tristis tñ ē aīa mea usq. ad mortē i hui⁹ capture & abductiōis articulo. Iā uero iuidiosa & iniqua examina istāt Quibus nedū usq. ad mortē tristis erit, sed morte acerbissima cōdemnabitur & punietur.

¶ Examinum distributio.

XAMINATVM referūt euāgelistę dñm Iesum Christū p qua
 tuor iudices Annā, Cayphā, Pilatū & Herodē. Ac p Pilatū iterū. Hi
 oēs sigillatim interrogāt, singulis rñdet Iesus. Pro iusta rñsione iustus
 apud singulos suppliciū iūstū subit. Est igitur pro iudiciū numero examē qua
 dripartitū, quīs examinatio ipsa qñges facta sit, singulas partes suis locis euāge
 listę nobis referēt. Primū examen ab Anna socero Cayphę factū loānes refe
 rat, Ducūt eū ad Annā primū, Erat aut Anna socer Cayphę, q erat pōtifex an
 ni illius. Erat aut Cayphas, q dederat cōsiliū ludęis, qa expedit unū hoīem mo
 ri pro populo. Pōtifex ergo itetrogauit Iesum de discipulis suis & de doctrina
 eius. Rñdit ei Iesus, Ego palā locutus sum mūdo, Ego semp docui in synagoga
 & in tēplo q oēs ludęi cōueniūt, & in occulto locutus sum nihil. Quid me iter
 rogas? Interroga eos qui me audierunt qd locutus sum eis. Ecce hi sciunt qd
 dixerim eis. Hęc cum dixisset unus assistens ministrorum, dedit alapam Iesu
 dicens, Sic respondes pontifici? Respondit Iesus. Si male locutus sum testimo
 nium perhibe de malo, si autem bene quid me cedis?

Xamen qd ab euāgelista nup recēsitū est. Annę iudicis interrogatiōes
 respōsiones Christi, temeritatē satellitis, & eius satellitis castigationē
 cōtinet, Iā hęc ipsa declaremus. Erat fortasse domus Annę in primo ci
 uitatis ingressu, q (qm pōtificis socer erat) q Iesū capi curauerāt illuc eū duci
 p cautela mādauerant, ne si inopine duceret p ciuitatē prima noctis hora, de
 eorū manibus eripet a populo. Itaq; ducūt eū ad Annā primū. Erat aut Anna
 socer Cayphę. A malo socero ad peiorē ducitur generū, ut iudaicū genus sem
 p in peius lapsum reparet. Si modo illi gratiā nō abiiceret repare uolētis, An
 na gratia interptatur, Qui gratis & nulla sua culpa sed sua uolūtate captus est,
 primū ad Annā duci uoluit, ut suā bonā uolētis capi, iubetiū aut pessimā grati
 am, & ingratitudinē demōstraret. Ductus est ergo prius donator, impator, et
 distributor bonarū gratiarū ad malā gratiā, q oēs malas gratias erat paratus
 facere bonas. Erat aut Cayphas q iam antea resuscitato a Iesu Lazaro dederat
 cōsiliū bonū qdē pro fidelibus redimēdis, malū aut pro se ipso, reliq; infide
 libus, q spem nō hñt in dño Iesu Christo, neq; in potētia uirtutis eius. Qui glo
 riant in potentia sua, q magis q̄runt cōmoda q̄ recta, Sed cū peccatū cōsilio ca
 reat, hic malignantiū cōuentus quō cōsiliū a suo principe accipe, aut ille dare
 potuit? Consiliū. n. est discursus rōnis quārentis mediū ad bonū aliqd pagē
 dum. Pontifices, scribe, pharisei & populi seniores, iustū q̄rebant opprimere,
 Quō ergo hac in re Cayphas dare consiliū potuit, q erat oīm pditissima? Bo
 num uidebat pessimis illis, se in suis conseruare sceleribus. Ita uisa est Cayphę
 sententia habere rōnem consilii. Non ueram tñ habuit sed psumptam a malis
 consultoribus, qui malū pro bono sumunt & statuunt, Adhuc qm passio dñi
 saluatoris bonū erat electorū, qm illis aditum parabat ad foelicitatē æternam.
 Bonum fuit qd in cōsilio Cayphas de Christi morte sanciuuit, & adeo bonū ut
 (Euangelista testāte) Spiritu Sancto afflatus Cayphas eam sententiā dixerit.
 Sed qa iniquis & plenus inuidia erat, qd spūs sancti instinctus sibi uellet non

intellexit. Neq̃ mirū qm̃ nō spiritu sancto docēte, sed pro sua iniquitate se loq̃
 putauit. Sicut. n. diuina iustitia p̃ malos hoīes, imo p̃ pessimos iustā peccatorū
 uindictā exeq̃tur quā illi pro sua neq̃tia & crudelitate libēter exercēt. Ita non
 nunq̃ diuina sapiētia p̃ ignaros & īpietate cācos, sancta loq̃tur & pia, q̃ illi pro
 sua stultitia & īpietate cāca a semetipsis se existimāt affirmare. Sic Cayphas p̃
 ambitionē, pōtificiā retinēs dignitatē, & idcirco uolēs suas & collegarū tpane
 as utilitates in tuto cōstituere, q̃a uitā & doctrinā dñi Iesu illis derogare existi-
 mabat, expedire putauit illū de medio tolli, ideoq̃ dñm Iesum mori pro po-
 pulo oportere mōstrauit, ne tota gēs peat sacerdotū, Qñ uita & doctrina Iesu
 supbiā & auaritiā detegēs pharisaicā, ab illis populū alienare, omēq̃ ius digni-
 tatis p̃ Romanos ab illis auferre posse mōstrauit. Pōtifex ergo ad annuū magi-
 stratū redactū erat inter Iudæos summū sacerdotiū, nō tñ oēs sacerdotes illud
 asseq̃ poterāt, sed p̃stātiores opibus & industria, uel potius astu, pecunia & au-
 dacia p̃potētes, Erat. p̃pterea certus numer⁹ eorū ad hoc designat⁹, q̃ oēs ideo
 pōtiffices dicebantur, qm̃ summū sacerdotiū aut gesserāt, aut gesturi expecta-
 bātur aliqñ. Ita Anna dict⁹ est pōtifex. Vel fortasse pro uno iā duo fuerāt con-
 stituti sacerdotū p̃cīpes, ut uideēt attestari euāgeliū. Anno q̃ntodecimo imp̃ii
 Tiberii cēsaris, p̃curāte Pōtio Pilato Iudēā. Tetrarcha autē Iturię & Traconi-
 tidis regiōis Philippo. Et fr̃e ei⁹ Lisania Abilinię tetrarcha, sub p̃cīpib⁹ sacer-
 dotū Anna & Caypha, Anna inq̃ & Caipha sacerdotū p̃cīpatū gētib⁹ simul.

¶ De interrogatione facta ab Anna domino saluatori.

Ontifex ergo Anna, q̃ uel solus iā fuerat, siue futurus erat sacerdotum
 princeps, uel q̃ simul cū Caypha eo munere fungebat̃ interrogauit Ie-
 sum, quasi iudex de crimine q̃rens, cuius gratia reū punire constituit.
 De discipulis suis. Interrogat cur rudes hoīes ad discēdū penitus inhabiles pi-
 scatores & telonarios doceat, obiiciēs nō esse sanī magistri tales ascire discipu-
 los. De discipulis suis. Itē interrogat q̃t sint, & qualis uitę. Nouerat. n. inter eos
 esse Iudā Scariothis infamē & scelestū, ut si inter discipulos illū noiaret crimi-
 naret̃ talē esse magistrū. Et de doctrina. Tres erāt inter Iudæos eo tpe docto-
 rū hoīm sectę. Essæi siue Esseni, Pharisei & Saducei. Primi pietati & religioni
 p̃ ceteris opam dedisse manifestū est legēti historiā Iosephi, hos ille libertatis
 scribit fuisse acerrimos defensores, mortisq̃ cōtēptores intrepidus. Pharisei
 aīam imortalē p̃dicabāt, ut Essæi, & de legis peritiā gloriari posse sup̃ oēs omī
 studio nitebant̃, tpi inseruiētes, Saducei aīam post corpus nō remanere puta-
 bāt, duri p̃rsus et īplacabiles, sibiipsis male, peius aliis adherētes, ut idē Ioseph⁹
 refert. Colebāt seniores, sacerdotes, & scribę phariseos. Essēos ut nimis sup̃sti-
 tiosos, Saduceos ut nimis dueros euitātes. Interrogat ergo Anna de doctrina
 quā. s. harū triū sectarum docēdo p̃fiteat̃ Iesus. Vt si Essenū dixerit, illi reddat
 phariseos & Saduceos infestos, & populi odiū quasi in nimis sup̃stitiosum in
 illū acuat, Romanis uero, ut nimīū acrē libertatis assertorē suspectū reddat, Si
 se Saduceū dixerit Phariseos, & Essenos irritet in eū, ac populo aīarum salu-
 tis studio reddat execrabile, quasi aīas mortuorū nō curantē. Si phariseum,
 se responderit tēpori indulgentē & non reū uere rōni inniti criminetur. Inter

rogat de doctrina ubi didicerit, quis illi p̄ceptor fuerit. Sciebat, n. illū ab hoīe non didicisse. Ita si doctore adduxisset, mendacii eum sperabat arguere. Interrogat de doctrina, cur prāter maiorū morem & instituta doceat, Qui doctrinam non est professus, qui ad docendum est approbatus a nemine.

¶ Responsio domini Iesu Annæ interrogationibus reddita.

On se res habebit uti machinat⁹ es o Anna. Nō. n. tm̄ rudes hoīes aetate duos, & ad discēdi studio prorsus alienos, docuit dñs Iesus, q̄ nō illis solis p̄ angulos & latibula aliqd suadere annixus est unq̄. Audi qd r̄ndeat q̄tum ad discipulos attinet, Ego palā locutus sum mūdo, Non priuatis locis, non in scholis sectæ alicuius, Palā locutus sum mūdo. i. oībus hoībus in mundo existētib. Qui tm̄ me audire uoluerūt. Qui ideo mundi noīe cēsent, qm̄ pars optima mundi inferioris est hō, habentq̄ tantā partes hoīs ad ptes mūdi p̄portionē positu, qualitate, ministerio, ut dicat hō a philosophis minor mūdus. Mūdo igit locutus sum. i. oībus hoībus. Vt cōtinēs pro optimo cōten to sumat nō tm̄ rudibus piscatoribus, & teloneo deditis, nō tm̄ pueris (qualis est Iudas) locutus est dñs, q̄ mundo locutū se dicit, hoc ut plenius ipse declarēt, Illū ausculta de doctrina r̄ndentem, q̄ de discipulis satisfecit. Ego semp docui in synagoga & in tēplo q̄ oēs Iudæi cōueniūt. Loca in q̄bus docui indicāt me nō esse magistrū priuatū, sed publicū p̄ceptorē. Docui in synagoga docui in tēplo, q̄bus locis nō soli Essæi, nō soli pharisei, Saducei ue cōueniūt, sed oēs Iudæi. Nō ergo sum sectæ alicui addictus. Nō. n. loqr̄ hoīm opiniōes, sed uiam dei in ueritate doceo. Ideo in occulto locut⁹ sum nihil. Pleriq̄ in publico ut heretici uel malarū artiū assertores, nigromātes, malefici, archimistæ in publico bene loquunt, ut recta sentire uideant. At p̄ angulos & latibula zizaniā semināt, euomūt uirus. Ita nō sufficit bñ loq̄ in publico, si qd loquaris in occulto qd publicū esse formides, hoc est qd dicit dñs Iesus. In occulto locutus sum nihil, cōtrariū his q̄ publice docui. Si qd familiariter extra tēplū, extra synagogā in priuato locutus sum. Nō fuit alienū a publice p̄dicatis. In occulto locutus sum nihil. Nō habui priuatū locū ad docēdū. Cū loq̄ uolui docēdi grā, non scholas adiui sectæ alicuius sed publica loca & qdē ad docēdū celeberrima in q̄bus docui. Quare illa me approbatū doctore cōprobāt, Si Essēorū snīam defendere, uel phariseorū doctrinā asserere uoluissē, aut in docēdo imitari cōstituisse Saduceos, ab illis erat cōsentaneū discerem, & facultatē docēdi acciperē, ut approbantiū autoritate, mea dicta cōstarēt. Sed q̄ docēdo locutus sum, se ipsa approbāt, nō hoīm autoritate nitunt, sed rei ueritate certissima fidē faciūt. Quid me interrogas de mea doctrina, cui dudū nō credere cōstituisti? Interroga eos q̄ me audierūt phariseos q̄bus credis, & q̄rū inniteris sectæ. Tu q̄q̄ q̄ pro pōtificis officio frequentas tēplū, & in synagoga sedes inter primos, me audire sepe potuisti, scio audiuisti, nō. n. me p̄leq̄ris incognitū. Interroga te ipsum. Ecce ipsi sciūt qd dixerim ego, Ipsi inq̄ pharisei, ipsi scribæ, ipsi sacerdotes sciūt, tuq̄ cū illis scis qd dixerim, ego dū docui. Frustra de doctore q̄ritur & de docēdi facultate ratio inaniter habet, qñ de ueritate deq̄ soliditate doctrinæ certissime cōstat. Has oēs interrogatiōes p̄lagiuit p̄pheta q̄ dixit, Me etem de die in diē

quaerūt, interrogātes ubi, quō, & a q̄ didicerim, cur discipulos cōgregauerim. Et scire uias meas uolūt, an sint essenē, phariseā, uel saduceā, Quasi gens q̄ has sectas āplectit, iudiciū rectū fecerit, de mea doctrina. Et dei sui iustitias ī lege cōtētas, custodierit. Cū in ueritate uani sint filii hoīum & mēdaces has sectas p̄fitentes. Quādo p̄ suis traditiōibus defensandis mandata dei trāsgredi non uerentur. In stateris uerba ponderantes, ut decipiant se inuicē de uanitate suae professionis in idipsum uanius redeuntēs & permanentes.

¶ De temeritate ministri Iesum alapa percutientis.

A **E** **C** autē cū dixisset Iesus. Falsas calūnias & captiosas interrogatiōes
h simplici, plana & uerissima r̄sione confutans atq; conuincens, Vnus
 ministrorū iniquitatis, & inuidiā Annæ pōtificis dñm suū de p̄positis q̄
 stionibus cōfutatū, & iccirco nequeūtē rōne conuincere dñm Iesum Christū,
 Dedit alapā Iesu, ut dolore, terrore, aut saltē indignatiōe p̄ irā, ac ulciscendi de
 sideriū a rōne deiiceret sapiētīā, & aliqd poena dignū corā pōtifice dicere aut
 facere īstigaret, ait ergo. Sic r̄ndes pōtifici: Vult pōtificē maiestatis memoria
 dñi Iesu frangere, p̄mptitudinē, ne in r̄sione p̄sistat. Sed nō praeualuisti serue
 neq; Nō. n. extorsisti tua crudelitate, tuorumue iactatiōe yborū qd sperauisti.
 Qui spōte p̄ iustitia daturus est caput spinis, dorsum flagellis, manus pedesq;
 clauis, corp⁹ totū cruci, uitā deniq; morti, una alapa nō absteritus est. Retūdet
 intrepidus & imutatus proteruiā tuā. Hāc p̄cussionē proteruā p̄sciuit, p̄uidit
 antequam te cōciperet m̄r tua, ipse eā prophētā suū p̄ecinere iussit. Percutiet
 maxillā iudicis. Vis scire q̄ nihil egeris serue nequā. Audi quid tibi r̄ndeant rex
 iustitiā. Si male locutus sum testimoniū perhibe de malo. Minister quisquis
 es non erat tribunal uiolare pontificis ius dicentis, industriam ue pontificiam
 quasi insufficientem p̄uenire, & corā iudice iudicēte agis iniuriose. Dolore
 quidem me hac tua percussione afficis solum, iniuriā iudicem, quē tu pōtificē
 dicis supra modum lēdis, quasi ille nesciat se iudicem gerere, quasi reum non
 sufficiat castigare, punis nondum decernente pontifice, agis hic plusquam iu
 dicem, multam ignominiam subire cōpellis pontificē tua importunitate. Audi
 quid tibi respondeam. Cum sit lege sancitum, & more maiorum optime com
 probatum, reum conuentum, & corā iudice constitutum non uiolari, non at
 tingi, nisi decreto iudicis, te (si pontificiā maiestatis studiosus es) quid de me
 decerneret pontifex, expectare oportebat. Et quoniam mecum pōtifex agit ex
 offō, non ad accusationē alterius debuisti nedū te gerere, non iudicē, non exe
 cutorē, sed neq; accusatorē. Resipisce igit & depone p̄teruiā, depone adulādi
 & falsae sedulitatis studiū. Si uere nūc eē uis obsego pontifici gere te testē, aliā
 hic p̄sonā gerere te nō conuenit. Ita si male locutus sum in sinagoga & in tēplo
 dū docui, dū r̄ndi nūc iudici p̄ tribunali sedēti, testimoniū p̄hibe de malo qd
 docui, de malo qd r̄ndi. Hoc. n. quærit pōtifex hoc iure facere potest. Neq; tñ
 affectate te ip̄m, temereq; īgerere debes, sed rogat⁹, ut fides dictis tuis ualeat
 adhiberi. Si aut bene locutus sum. i. quia bñ locutus sum, & nunc corā pōtifice
 & ubiq; & iccirco cōtra me testis esse nō potes. Quid, qua ratione, q̄ more, q̄
 iustitia me cædis? & contra pontificis honorem te agis executorem?

DE PASSIONE DOMINI

¶ Prophetia de temeritate ministri percussoris & de eius castigatione.

Anc iniuriā p̄lagiuit ppheta q̄ dixit. Posui faciē meā tanq̄ petrā durissimā, & scio qm̄ nō cōfundar. Iuxta est q̄ iustificat me. Quis contradicet mihi? Stemus simul, q̄s est aduersarius meus? accedat ad me. Ecce dñs deus auxiliator meus. Quis est q̄ cōdemnet me? Si ppheta hoc primū dñi Iesu Christi examē uidisset in carne, nescio quō (etiā corā positus) melius enarrare Christi p̄cussionē, & rñsionem datā p̄cussori p̄teruo potuisset. Videtur itaq̄ mihi Iōānes illā siccis & pauculis uerbis scribere uoluisse, qm̄ Esaiā serius illā meminerat depinxisse magis q̄ p̄lagisse. Posui faciē meā o minister importunissime, tanq̄ petrā durissimā, cōtra p̄cussionē tuā. Vnde tu p̄cutiens laderis plus in mēte q̄ ego doleā p̄cussus in facie, Doleo certe meā p̄cussionem, sed magis doleo tuā iniquitatē. Corroborauī fortitudine mentē meā, ut tanti faciam p̄cussionē tuā, q̄tū si p̄cussisses durissimā petrā, Non qd̄ faciē lapideā. i. in sensibīlē uel phātaasticā habeā, habeo uere carneā. Neq̄ mirari debes si hac rōne. Posui faciē meā tanq̄ petrā durissimā. Sum. n. petra totus. Sū lapis angularis q̄ facio utraq̄ unū, piorū mentes in unā bonā uolūtātē adducens, siue p̄spera illis adueniant, siue aduersa contingāt. Et reprobis sum lapis offensionis et petra scādali. Et scio qm̄ dñi tui q̄stioē, tuāue neq̄ssima p̄cussioē, tua uetosa redargutione nō cōfundar. Vis scire rōnem? Iuxta est q̄ iustificat me, Bona cōscientia mea bonorū oīm testimoniū, dei sapiētia quā nullū latet secretū, ista me iustificāt. Pōtifex dñs tuus iuxta quē ego sum, q̄ me interrogat, ipse me iustificat, ipse de iustitia mecū agit. Quis hoc loco cōtradicet mihi? Quis dicta mea refellere p̄sumet, pōtifex id nō faciēte? grauiter deliquisti, dū pōtificiē autoritati, p̄sertim in publico iudicenti te p̄ponis, ante puniens q̄ pōtifex pcenā decernat, q̄ si ille non sufficiat corripere me. Stemus simul. Oportebat te stare simul & cōq̄lescere. Oēs p̄ter te stāt cōq̄lescūt, Meas defensiōes utcūq̄ accipiāt, audiūt. Silentii eorū te redarguit, cōclamat. Stemus simul, Cōticesce igit̄, & sinamus pōtificē ex officio agere, habemus ambo p̄sentē iudicē. Stemus simul ei⁹ decreto parētes, nō te moueas ad puniendū uel interrogādū nisi iussus, Quis est aduersarius meus? Et ne tu mihi dat⁹ accusator, an testis adductus aduersum me Nullus hic mihi aduersarius ē assignat⁹, Pōtifex tm̄ agit ex officio, & nō aduersarii alicuius delatione. Quis est aduersarius meus? Pontifex mihi solus est aduersarius nō tu. Cur qd̄ alieni est opis, tui criminis facis? Quis est aduersarius me⁹? Tunc minister improbe & iportune, dñi Iesu christi uis fieri in hoc Annæ examine aduersarius? Audi qd̄ ille pro honore maiorū dicat, Accedat ad me accusandū, accedat ad me cōuincēdū, accedat ad me dānari poscēdū. Sūt hē aduersarii partes, reo p̄sertim corā iudice cōstituto. Nullibi licet priuato hoī sibi ius dicere, exequiue pro libidine. Minime corā iudice reo, iā adducto, arbitrariū de eo licet accusatori supplicii sumere. Tu q̄ nō es accusator quō me interrogare aut p̄cutere potuisti? Accedat effrons ipudentia tua ad me accusandū, Deinde si iussus fueris accedes ad puniēdū, sed hoc nō extorq̄bis. Ecce dñs deus auxiliator meus, eius auxilio pōtifici satisfeci, me nō condemnauit. Quis est q̄ cōdemnet me in hoc examine? Certe nullus, Deus. n. mihi est auxilio, Pater æter

ter æternus cui ut obediam ista patior, diuinitas meæ humanitati sociata mihi astat, ut intrepid⁹ tua uerba ferā, & duriora longissime adhuc patiar, priusq̃ Pilatus me cōdemnet. Nō pōt pōtifex dñs tuus me condemnare, sed & in hoc tāto hoīm coetu, Quis est q̃ me cōdēnet? null⁹ pfecto q̃a dñs deus est auxilia tor me⁹. Ita Anna suis īterrogatiōibus satisfactiōe, & ministri īprobi redargutione confutatus, & animo prosternatus, Iesum quem solui iusserat, ut pro more liber & solutus respondere uideretur (causam in integrum restituens) ligari iterum constituit. Et misit eum ligatum ad Caypham.

¶ Secundum examen Caypha præsidente. Matthæus.

T illi tenentes Iesum duxerūt eū ligatū ad Cayphā principē sacerdotū
a ubi scribæ & pharisei cōuenerāt. Principes autē sacerdotū & omne cōciliū q̃rebāt falsum testimoniū cōtra Iesum, ut eū morti traderēt. Et non inuenerūt cū multi falsi testes accessissent. Nouissime autē uenerūt duo falsi testes, & dixerūt, Hic dixit, Possum destruere tēplū dei, & post triduū reedificare illud. Et surgēs princeps sacerdotū ait illi. Nil rñdes ad ea q̃ isti aduersum te testificant? Iesus autē tacebat, Et prīceps sacerdotū ait illi. Adiuro te p deū uiuū ut dicas nobis si tu es Christus filius dei. Marcus, Dicit illi Iesus. Ego sum, & uidebitis filiū hoīs a dextris uirtutis dei, & ueniētē cū nubib⁹ coeli. Sūmus autē sacerdos scidit uestimenta sua & ait, Quid adhuc desyderamus testes? Audistis blasphemiam? Quid uobis uidetur? Qui oēs condēnauerūt eū. Et cœpunt qdā cōspuere eū, & uelare faciē eius, & colaphis eū cedere. Matthæus, Alii autē palmas in faciē eius dederunt dicentes, Prophetiza nobis Christe, q̃s est q̃ te percussit. Hic Lucas aptius. Et uiri q̃ tenebāt eū illudebant ei cēdētes eū & uelauerunt eū, & pcutiebant faciē eius, & interrogauerūt eū dicentes, Prophetiza, q̃s est qui te percussit, Et alia multa blasphemantes dicebant in eum.

Distributio & declaratio secundī examinis Caypha præsidente.

Continet secundū examen falsorum testiū cōfessionē, Pontificis interrogationē, Christi responsionē & cōfirmationē, Rñsionis detestationē
c Rñdēntis damnationē & uexationē, Que sigillatim suis locis declarare studebimus, Vos una mecum sustinete & uigilate, attendētes saluatoris nostri tristitiam q̃ta sit, Sed anteq̃ secundī examinis huius seriē euangelistarum fonte
E collectam declaremus, non erit (existimo) ociosum oñdere hoc loci euangelistas sibi inuicem consentire, q̃uis in fronte Lucas duobus prioribus Matthæo & Marco dissentire uideatur, qm̃ priores illi dñm Iesum Christum uocē a Caypha in concilio examinatum referunt. Lucas uero id mane factū uidetur asserere. Et idē Lucas illusiōes ac opprobria snīæ pponit sacerdotū q̃ Matthæus & Marcus a satellitib⁹ pōtificū, post snīam latā dñm Iesum Christū passum referunt, At diligentius Lucē ppositum & historiam examinantes, liq̃do itellegant illum p anticipationē scripsisse derisum & uerberatum apud Caypham dñm Iesum christum, Apparet etiam nocturnum examen ideo ad mane illū retulisse, quoniam tūc comprobatum est, quod per noctem deliberatū fuerat. Bis namq̃ pro captura dñi Iesu, pōtifices, scribas & phariseos cōstat ex euange

DE PASSIONE DOMINI

Filiis iuisse cōsiliū. Primo dū armatos milites Iude, pditori dedere auxilio. In q̄ cōsilio captū Iesum excepunt, examinauerūt, reū mortis declarauerūt, & usq; mane asseruādū suis satellitibus tradiderūt, teste Matthæo q̄ pfatus proditiōis tēpus dicit, Tunc. s. qñ Iude, pditori dederunt armatos milites, cōgregati sunt principes sacerdotū & seniores populi in atriū principis sacerdotū q̄ dicebat cayphas, & cōsiliū fecerūt ut Iesum dolo tenerēt & occiderēt. Et mox narrata captura, p̄sequitur p̄sentationē. At illi tenētes Iesum duxerūt eū ad cayphā pōtificē ubi scribæ & pharisei cōuenerāt. Deinde narrato examine atq; snia addit Tūc cōspuerūt in faciē eius, multi de cōsilio, cuius rei infra assignabimus rōnē Et colaphis eū cæderūt. Alii aut. s. qbus datus est custodiēdus, palmas in faciē dederūt, Hos (ut interptat) fuisse ministros scribit Marcus apte. Et ministri alapis eū cædebāt, hos ipsos fuisse custodes adhibitos habemus a Luca, Et uiri q̄ tenebāt illū illudebāt ei cēdentes, & uelauerūt eū, & pcutiebāt faciē eius, & interrogauerūt eū dicētes. Quis est q̄ te pcutit? Et alia multa blasphemātes dicebāt in eū. Hęc oīa gesta fuisse opus est itelligi post sniam decretāq; custodiam, q̄uis p̄ anticipationem ante sententiam a Luca referantur. Postea iterū mane alterum iniere cōsiliū, ne quo suo loco dicemus, Satis hic sit intellexisse Lucam, cōsiliū nocturni gesta ad matutinum referre, narratione p̄postera, nō tñ ratione carente. Quoniam priori cōsilio nocte habita conclusio, in secundo comprobata est, & executioni mandari curata.

¶ Testium conquisitionis declaratio.

Vnc examinis seriē particulatim explicemus, Matthæus. At illi tenentes Iesum, duxerūt eū ligatū ad cayphā principē sacerdotū, ubi scribæ & seniores cōuenerāt. Cayphas (teste Hieronymo) sagax uel iuestigator interptat. Qui omē studiū ad captādas occasiōes opprimendi iustū & sanctū adhibuerāt, nusq; melius q̄ apud sagacē & callidū inuestigatorē hęc iuenire potuerūt. Merito igit apud Cayphā cōuenerūt. Princeps sacerdotū & omē cōsiliū q̄rebāt falsum testimoniū cōtra Iesū. Hac potissimū rōne (ut existimo) q̄ Anna ubi Iesum ad Cayphā remisit, ipse p̄tinus p̄ methodū ad cōsiliū accessit, ut Cayphā generū & oēs de cōsilio redderet cautiores ad q̄s sic illū esse locutū est rōni cōsentaneū. Si hoīem hūc o cōsultores examinare uoluerimus, nihil agemus. Me examinātē cōfutaui & expto credite. Si Pilato illū tradiderimus puniēdū, p̄fertī morte (q̄d nobis est oportunū imo necessariū. Qm̄ iūtilis est nobis & cōtrariū opib; nr̄is, dū nobis peccata legis ipropat, causas & crimina p̄cūctabit. Nō. n. mos est Romanis sine magna cā hoīem morte mulctare, Has porro causas si q̄s forte attulerim⁹, Pilat⁹ uolet agnoscere, & nobis q̄tūlibet p̄stātib; i ciuitate uiris fidē nō adhibebit. Qm̄ accusatoris p̄sonā gerimus, cui lege romana de reo dicēti nō credit. Testes itaq; a nobis adhibēdis sūt, p̄ q̄s iudici de rei criminibus fidē faciam⁹. Sed q̄s testes idoneos h̄re poterim⁹, nisi q̄d attestatiōe comprobandū sit statuamus? Hęc porro q̄ statuenda sunt, tu gener mihi & pontifex Caypha, pro tui noīs rōne, & uos oēs cōsultores sagaciter iuestigate, Ego illa nō multa debere esse existimo, ne causa trahat in lōgum, Sint uero talia quæ p̄sidentem moueant, & mature ad occidendū accēdāt.

Visum

Visum est oībus de tribus potissime accusare Iesum. Subuertere illū populū
 ne Romanis seruiat, Ita quasi publicę pacis turbatorē debere necari obtineāt. **K**
 Prohibere illū tributa dari Cēsari, ut pecunia retēta (q̄ neruus est belli) ad re
 bellādū uires suggerat retinētibus, & exigere expectātes eneruet. Hęc porro
 facinora illū aggredi, nō publice alicui⁹ utilitatis grā, nō libertatis amore, sed
 tyrānidis affectate detestabili flāma succēsum q̄ dicere nō ueret, & in populo
 spargere se Christū regē esse. Ita q̄ si Iesē maiestatis reus duriori morte ad iudi
 cādū sperāt. Criminū hęc machinationē fuisse Lucas oñdit. Qñ cōstituto co
 rā Pilato Iesu dicit. Cepunt illū accusare dicētes. Hūc iuenimus subuertētē gē
 tē nostrā, & phibētē tributa dari cēsari, & dicētē se Christū regē esse. Ita fabri
 catis criminibus falsis, nō mirū si iuxta Matthēū. Princeps sacerdotū & omne
 cōciliū q̄rebāt falsū testimoniū cōtra Iesū, ut eū morti traderēt. Quia de falsis
 fictisq; criminib⁹ testes ueros hēre, neq; poterāt, neq; sperabāt. Sperabāt aut
 falsos inuenire. Eteñ qd q̄sq; desyderat, id facile sperat. Neq; insup erat cri
 mina cōfingere, q̄ sup confictis testes subornare. Qui ergo pro sua iniquitate &
 ipudētissimo mētiēdi studio ausi fuerāt tā atrocīa crimina de iusto cōfingere
 eadē ipudētia ueriti nō sunt testes falsos undecūq; cōgrere. Sed cōsiliū iniquū
 iuxta pphetā dissipatū est. Et nō inuenerūt q̄ probarēt crimina. Inuenerūt cer
 te pro sua falsitate multos falsos testes, Cū multi accessissent ab illis subornati **L**
 nec tñ obiecta probarēt, huius rōnem Marcus assignat. Multi aut testimoniū
 falsum dicebāt aduers⁹ eū, & cōueniētia testimonia nō erāt. Pro t̄pis angustia
 testes q̄s inducebāt instruere nō potuerūt, ut cōcinnētia dicerēt. Ita de loco, de
 t̄pe, de psonis, de substātia uerborū & actiū inter testes, tāta erat uarietas, ut
 sibi inuicē attestatiōes oppugnantes, penitusq; cōtrarię uiderent. Certe q̄a pee
 catū nō pōt integrū hēre cōsiliū, existimauerūt cōsultores iniqui tā facile fore te
 stes ad se inuicē p̄bādo esse cōcordes, quā ipsi cōfingēdo crimina inter se cō
 uenerāt. Habet nāq; hoc pessimū uolūtas iniusta, ut sibi pro uoto oīa rñdere iō **M**
 pmittat, q̄a desyderat. Quę si suę iniquitati discrimina iminētia & affatī insurgē
 tia attēderet (qd euenire nō pōt) malo pposito oīa cōsentire nunq̄ speraret.
 Ita q; rerū natura iubēte, testes in ea re nō potuerūt esse concordēs, q̄ a se ipsa
 penitus fuerat aliena. Neq; mirū, Videmus. n. ubi attestāda sunt uera, uero te
 stes uix esse cōcordes. Cur ergo mirabimur nocturnos testes, imp̄meditados
 somno fortasse crapulacq; sepultos icōsulte adductos, ppter Annæ monita ad
 falsa crimina cōprobāda sibi ipsis nō fuisse cōcordes? Ita q̄a testimonia eorum
 q̄s q̄sq; de cōsilio raptim & ex t̄pe duxerat interrogādos, nō erāt conueniētia.
 Nouissime, nō sine causa hoc dī, Oēs. n. testes noui erāt qñ de falso antiquū te
 stimoniū esse nō pōt, Nouissimi erāt, qm̄ & crimina nouiter cōficta, p̄babant, **N**
 Nouissime post oēs, Sicut. n. dies priores antiquiores sunt, & q̄ plures uixit dies,
 uetustior nūcupat. Ita semper quę ultima uenit dies est nouior, & post quam
 nulla uenit nouissima est. Testes ergo post quos nulli adduci sperabantur, no
 uissime uenisse dicūtur, Venerūt duo falsi testes & dixerūt, Hic dixit, possum **O**
 destruere templū dei & post triduum reādicare illud. Hoc testimonio tria
 simul probare nitebātur. I. Christū Iudæā gentē a Romanorū dñatu auertere,

DE PASSIONE DOMINI

Tributa dari Cæsari ꝑhibere. Et asserere se Christũ regẽ esse. Nā cū sibi tāta potestātẽ attribueret, ut tẽplum tanto sumptu cõstructũ & repatũ, uixq; annis multis completũ triduo se refecturũ asseueraret, si a fundamētis esset euersum merito credi potuit qđ longe minus difficilia ꝑsuadere nō uereret. In hoc autẽ qm̃ duo testes consentire uidebantur, & in ore duorũ aut trium testiũ si nō dissentiat ex lege, stare dignoscit oẽ uerbũ. P Rinceps sacerdotũ resumens animos, qm̃ duos testes inuenerat cõcordantes, & de summa criminũ uno testimonio fidem facientes, surgens aduersus Iesum. Erat iudiciariæ & in primis pōtificiæ maiestatis de crimine interrogātis sedere, Vt animi trāqllitatẽ habitu corporis demonstraret. Sed perturbatus liuore animus officii rationẽ hñe nō potuit. Ita qđ testiũ dissonātia cõsternatus se conticuerat, audiens cõsonos testes, tam grande testimoniũ afferentes, immo feruefactus corpus continere nō potuit, surgẽs ergo totũ feruid⁹ ait. Nihil respōdes ad ea qđ isti aduersum te testificāt. Si priorũ attestationibus non respondisti, qm̃ testiũ dicta nō conueniebant. Ad ea qđ isti cõcorditer testificāt aduersum te, tu nihil respōdes Taciturnitate tua reus esse cõuinceris. Quoniā qđ tacet consentire uidet, ꝑsertim corā iudice testibus dicētib⁹ cõtra illũ. Iesus autẽ tacebat. Quid ita? qm̃ supflũ erat testes redarguere, qđ oēs de consilio falsos & subornatos nouerat testimoniũ ferre. Iesus autẽ tacebat. Tanti nanq; existimauit pōtificiā maiestātẽ, & publici cõsiliũ auctoritatẽ, Vt qđ sine eorũ infamia respōdere non poterat, maluerit taciturnitate sua fame parcere impiorũ iudicium, qđ per eorũ infamiā excusare se ipsum. Iesus autẽ tacebat. Sciebat. n. ubi non est auditus, non debere illic fundi sermonẽ. Iesus autẽ tacebat. Quia cordiũ scrutator bñ sciebat pontificis & cõsultorũ conscientiā illũ excusare plenissime. Non ergo tacebat qđ se cõuincitũ fateret, sed qđ iudices i corde nouerat obstinatos. Sciebat de illis dixisse dauid, noluit intelligere ut bene ageret. Iniquitatem nāq; meditatus est in cubili suo, astitit omni uiæ non bonæ, malitiam autem non odiuit.

¶ Interrogationis declaratio,

T ideo princeps sacerdotũ quẽ tacente Iesu ꝑpria cõsciẽtia accusabat, urgebat, conuincebat, urebat, ait illi tacenti, & de puritate conscientie securo. Adiuro te ꝑ deũ uiuũ, ut dicas nobis si tu es Christus filius dei. R Quia Iesus testibus non respōdebat. & pōtificẽ tam de criminibus cõfictis qđ de testib⁹ subornatis cõsciẽtia adurebat, cogitauit Cayphas (qđ sagax interpretatur) ex ore Iesu aliqd pro sua rabie dignũ morte extorquere, quod constaret iuramento dicētis, ne nō serio dixisse uideret, neue testibus indigeret ad illud qđ sub iuramento reum de se suo ore dixisse constaret. Callidus hic igitur & ueterator iudex, Interrogationem in primis captiosam excogitauit, ad quam utcũq; rñderet Iesus, morte puniendus censeret possit. Dixit nanq; intra se, hic si negauerit se dei filiũ mētītũ cõstabit apte, & impudētissime eẽ locutũ i tẽplo, dũ dixit se lucẽ mūdi, dũ dixit se uiā, uitatẽ & uitā, dũ neminẽ dixit adire ꝑrem, nisi ꝑ se, dũ ad se neminẽ dixit accedere, nisi ꝑ qđ in coelis est traxerit illũ. Hæc .n. nulla pñt ratiõe cõsistere, nisi ipse sit fili⁹ dei. Si igitur se negauerit dei filiũ, ut falsum ꝑdicatōrẽ, & seductōrẽ pessimũ, ꝑ his quẽ docēs i tẽplo tā ipudẽter asseruit,

asseruit, & blasphemauit, morte multādū optimo iure cōuincā. Si autē asserū
erit (qd iā negare nō pōt) se dei filiū, lege nostra blasphemus erit, & lapidib⁹
obruēdus. Nāq; cū dicat Moyses, Audi Israhel, dñs deus tu⁹, deus unus est, filiū
hēre nō pōt. Sicut. n. fili⁹ hoīs nō nisi hō pōt existimari, qm̄ pfecta nō nisi uni
uoce. i. nō nisi ei⁹dē naturē genita pducūt, Cū sit deus pfectus sup oīa, oīmq;
pfectio, nō nisi deū generaret, At qm̄ generās, nō est ille q gignit, deus gene
rans, deū aliū gigneret necesse est, & nō tm̄ unus est erit deus. Quare si se filiū
dei dixerit, pessimæ blasphemiae reus erit, q deo tribuet pluralitatē, illi ex lege
nō debitā, imo neq; possibile tribui p naturā. Sed huic q̄stioni fortasse nō re
spōdebit. q; & calūniis nostris criminosis, & testibus tā multis, hisq; duo
bus extremis tā cōcordibus, nil rñdit. Erit igit opepcū iuramēto illū coarcta
re ut rñdeat. Si. n. sub iuramēto interrogauero, nō est cur taciturnitate dissimu
let ueritatē. Etm̄ q iuramēto ad respōdēdū arctat & tacet, uel nihil hēt qd te
spōdeat, uel negligit iuramētū. Tali aut iuramēto illū astringā, ut iā negligere
nō possit. Scio qā si p celū aut terrā, si p tēplū aut altare, si p Moysen aut le
gē, illū ad iurādū cōpellere uoluero, cauillabit iuramēti formā esse nō ualidā,
cauillabit (inq) p ea nō esse iurādū, ut iā antea docuit. Illū igit iurare cōpellā p
deū uiuū, ut iuris ordine seriose me iterrogasse, illū respōdisse notū sit & indu
bitabile. Auctoritate ergo pōtifica adiuro. i. ad iurādū astringo te p deū uiuū,
nō p louē, alios ue gētū deos hoīs mortuos, sed p deū uiuū, uitę fontē, Viuū
inq p antonomasiā, primū oīm uiuētū, uiuū semp, & nunq moriturū, uiuū a se
ipso, & oībus uitā largiētē, ut dicas nobis ueritatē, dicas nobis una responsiōe
q̄stioni quā tibi ppono satisfacies, si tu es Christus. i. unct⁹ in sacerdotē, unct⁹
ue i regē, nō qualēcūq;. Nō. n. qro an sis sacerdos passibilis & mortalis, q sicut
p populo, ita pro te ipso offerre hēas dona & sacrificia pro peccatis, sed an sis
sacerdos ipassibilis, filius dei, deus. Non quero an sis rex pro tuis utilitatib⁹ po
pulo p̄siciens, bella aduersus hostes, plus pro te ipso q pro populo gerēs. Que
ro & uolo dicas nobis an sis rex, filius dei, rex pacificus, cui nulla sunt bella su
scipienda, q pacem dones imperturbabilem. Dic ergo nobis adiuratus per de
um uiuum. Si tu es sacerdos, uel rex filius dei, Non humanitus ascitus officio,
sed diuina natura nobis assignatus a deo.

¶ Responsionis Christi declaratio.

Marcus.

Ies⁹ aut dixit illi, Ego sū & christ⁹ sacerdos, et christ⁹ rex, sed nō tpaneus, sū fili⁹
dei uiui, de⁹ uer⁹. Neq; tm̄ duo dii asserūt a me sed un⁹ de⁹, et penit⁹ un⁹ i dei rō
ne, q neq; ptibilis, neq; uariabilis ē, neq; ulla rōne nūerabilis. Nō sic. n. me ge
nuit p̄r ætern⁹ sicut fātaltica opiniōe tu cōcipis, hō si hoīem gnat, iō gnat ut na
turā hoīs quā i se ipso ultra p̄fixū tēp⁹ cōtinerē nō pōt, i alio faciat pmāere. Neq;
tm̄ suā effēdi rōnē genito cōcedit, qā illā cōcedere alteri et sibi retinere nō pōt.
Exigua ē. n. & p̄agusta, uni tm̄ p̄ltare uigorē pōt. P̄r aut q me genuit deū, nulla
īdigētia hoc fecit, neq; n. timuit deitatē i se ppetuo cōtinerē nō posse, quā sciuit
i se nō posse finiri. Genuit me nō ex īdigētia, ut suppetias hēret i me. Genuit aut
liberalitate et aī magnitudie āplissima, quā nēo plene sufficit itelligere. Genuit
me ut esset cui suā pfectionē gignēdo penit⁹ cōdonasset. Hic porro qā ei⁹ pfe
cta natura creatis, nō coarctat āgustis, pōt eā totā dare, & tm̄ nihil ei⁹ amittere.

DE PASSIONE DOMINI

Potest totā dare ppetuo, imo æterno & incōprehensibili æuo, & tñ illā totā
retinere in æternū. Neq̃. n. qñ dat illā a se sepat ullo modo, sed aliq̃ modo cō
cedit totā, totāq̃ retinet in rōne gignētis, & illā totā ego teneo in geniti rōne.
Ita nō sumus duo dii pater & filius, sed unus deus. Genuit. n. de⁹ pater, me deū
filiū, cui suā dedit deitatē, neq̃ illā amisit. Et q̃a aliā deitatē nō dedit, ego p̃ geni
turā deus alius effect⁹ nō sum, sed sum idē deus. Sicut. n. rex pater q̃ filio regnū
tradit, regnare nō desinit, hēt filiū regē, & ipse rex est. Nec tñ duo regna duo
bus regnantibus facta sunt, neq̃ duo reges, sed duo regnātes apposite loquē
do esse dicunt, ita pater q̃ me genuit, suam deitatē mihi totā tribuens, & sibi to
tam retinens, non me fecit alium deum. Nō ergo loqr̃ aliqd contra legem. Ve
re. n. dixit Moyses Israeli, q̃a deus eius, immo deus oīm unus est deus. Neq̃ tñ
credi, phibuit q̃ deus hic unus, unū filiū hēat, q̃ sit idem deus. Ego sum ille dei
filius cum patre deus, & quia id modo non credis tu, neq̃ uos omnes consulto
res creditis ueritatem meæ responsionis, experimento sentire uos faciam.

¶ Responsionis comprobatio declaratur.

Modo uidebitis filiū hoīs sedentē a dextris uirtutis dei, & uenientem
a cū nubibus cœli. Incredulos illos cōsultores oñdit inuitos expturos qđ
facere recusabāt, A modo, post hoc & nō multo post, uidebitis audie
tis & intelligetis, & si uolueritis uidere etiā oculis, uidebitis filiū hoīs. Ita sum
V dei filius deus uerus, ut tñ etiā sim hō uer⁹ & filius hoīs, Sūt in me due naturæ
p̃ duas gñationes. Genitura æterna deus sum de solo patre. Genitura tpane
de sola matre sum hoīs filius, in his duabus naturis sum penitus una persona,
Qm̃ ut psona sim tm̃ a patre hēo. Mater naturā dedit q̃ licet illa sit una, & unū
me hoīem faciat, nō tñ facit esse psonam. Vt sim psona ex deo tm̃ est. Vt sim
unus hō ex sola matre & sine patre pcedit. Ita uidebitis filiū hoīs. i. me hoīem
X unius tm̃ hoīs filiū sedentē a dextris uirtutis dei. Deus cū corpus nullatenus esse
possit, dextrū & sinistrū nisi metaphorice hēre nō pōt. Dextrū eius eternitatis
est, qua uirtus īfinita cōplectit̃ qcqd̃ creari nō potuit, sempq̃ esse oportuit. Si
nistra dei tps est rō, qua oīm creatarū rerū pfectionē sine tpe amplectit̃. Dicit̃
illa dextera q̃a potētiora & nō cassura, nō mutabilia cōtinet. Dicit̃ hęc sinistra,
q̃a fluxa & mutabilia moderat̃. Vidistis hactenus filiū hoīs, me hoīem in sini
stra passibilē, corruptibilē, atq̃ mortalē. Videtis in sinistra mortis, uestra neq
tia, mihi pxime īminētis. A modo ab hora qua mortuus fuero, in sinistra non
ero. Nūc ambulo uiator, a modo sedebo cōphēfor. Videbitis me sedentē a dex
Y tris æternitatis & īmortalitatis. uirtutis dei, oīpotetiā dico cuius uirtute resur
gā. Videbitis p̃ oīpotetiā dei uirtuosissimā me cōphēforē sedentē in æternita
te glorię, & ueniētē a sinistra de inferni p̃fundo, ad sinistrā mūdi hui⁹ subluna
ris cū nubib⁹ cœli. Quia qñ resurgā erit īgētissim⁹ terre mor⁹ p̃ uaporū dilati
onē & exalationē unde nubes cœli generant̃, Cū nubibus cœli. Veniā cū qb⁹
Z ascendā qñ nubes me suscipiet ab oculis discipulorū meorū, Dextera itē dei,
uirtus est iustitiæ robustissima, Sinistra lenis est misericordia. Modo me uide
tis in leua paratū oībus misereri. Misereor & uestri pro qbus orabo patrē an
teq̃ patiar & ut misericordiā assequamini, libenter p̃ uos & pro uobis moriar.
Moriar

Moriar inq̄ ut quælint de sinistra patris mei (q̄ nunc regnat misericordia) & mori me iubet, p̄ meā mortē misericordiā assequant̄, amodo trāsibo ad patris dextrā, ad iusticiā, cui cū p̄ meā mortē, pro peccatis hoīm satisfecero, ueniā ad iudicandū uiuos & mortuos, Ita amodo in fine mūdi, in die extremi iudicii magni, Videbitis me sedētem a dextris, iudicē ad iusticiā distribuēdā secūdū opa q̄ q̄scq̄ secū afferet ad iudiciū. Veniā autē in nubibus coeli, qñ ante diē iudicii sol obscurabit̄, & luna non dabit lumē suū, eritq̄ coeli facies quasi nubibus obscurata, Veniā & sedēs in nube lucida sicut ascendere uisus fuero. Veniā co-

A

mitatus sanctis agminibus angelorū, q̄ coeli sup̄ioris. i. intellectualis nature quasi nubes sunt. Qñ primus intellectus & increatus actus est purus & immobilis, se ipsum intelligēs sine defectu, & p̄ se ipsum oīa cōphēdēs. Intellectus uero creati non sunt tales, Mutabiles. n. & p̄fectibiles sunt, aliqd hñt non penitus purū. Non. n. primū intellectū, q̄tus est, capiūt, neq̄ se ipsos p̄fecte intelligūt, sicut intelligunt a primo. Igit̄ quasi nubes ad solē, ita creati intellectus ad creatorē, Videbitis ergo me ueniētē ad iudiciū in nubibus coeli, dū anteq̄ ueniā obscurabit̄ sol & luna. Videbitis ueniētē in nube coeli lucida sup̄ qua iudicās sedēbo. Videbitis ueniētē cū spiritibus angelicis q̄ coeli sup̄ioris quasi nubes sunt. Tunc fatebimini, qd̄ expimentis tātis ac talibus publice conuicti, di. Simulare non poteritis, me filiū dei esse, & filium hoīs, unam p̄sonam duas integre naturas habentem. Ita responsione finita & confirmata ueritas conticet.

¶ Responsionis detestatio declaratur.

Dhēc aut̄ summus sacerdos Cayphas scidit uestimenta sua. Erat lege

B

¶ Respondentis damnatio.

Vid uobis uidet̄ de eius respōsis? Quid uobis uidet̄ de mea snia? In si-

C

gnō aptarū uestiū, uel laceratarū cōtra illū lata? Qui oēs cōsultores audito pōtifice, & eius ad puniēdū dolore p̄specto, cōdemnauerūt eū (q̄ proueritate adiurat̄ uerissime rñderat) esse reū mortis, Nō poterāt statuere ut moreret̄. Mox. n. illū dānassent, discerpissēt, aut p̄ sua rabie lapidib⁹ obruissēt, Ita hęc snia nō fuit cōdemnatoria, Non. n. poterāt ad necē damnare.

DE PASSIONE DOMINI

Fuit tñ declaratoria opinionis eorū. Non dixerunt mori iubemus, nō dixerūt lapidari illū adiudicamus, uel morte alterius generis necari decernimus, cū q de morte iudicant, statuāt etiā iudicando de mortis genere. Sed dixerunt esse reum mortis nra sententia opinamur. Est certe aliud dicere, hic mori meretur p crimine, aliud hic p crimine moriā. Si dicat princeps aliquē morte dignū, non ideo statim occiditur, Si uero dicat hūc mori iubeo, modū etiam statuit moriēdi. Statim ille carnifici tradit (ut decretū est) enecādus. Sed qm hic malignantiū conuētus, hoc secūdū non poterat decernere, primū quod phibitus non fuerat adimpleuit, & post latā sentētiā qd sentirent continentē. Quia suā rabiē facto explere nō poterant signo satiabant.

¶ Vexatio declaratur.

COEPERUNT qdā expuere in eū. Voluissēt lapidib⁹ illū occidere, sed qm prohibiti erant, neq lapides in eū iacere audebant, sputis illū p lapidibus appetebāt. Erat uetusto more inter iudeos obseruatū, ut q de lapidando hoīe ferebant sententiā, illa prolata, statim sputis impeterēt lapidandū, ut pro lapidibus sputo utentes, signū quasi inceptæ executionis ostenderēt. Ne qd igit eorū sentētię deesse uiderēt, uetusto illā signo cōpbauerūt, re si potuissent impleturi, qd uerbis & signo se sentire monstraauerant.

¶ Prophetia de huiusmodi examine.

Xaminis huius seriē longe añ præuidit rex Dauid scribens. Dixit. i. de liberauit, iniustus scribarū phariseorūq cōuētus cū pōtifice aduersus Iesum, Vt delinquat p auaritiā inuidiam & i gratitudinem occidendo dñm Iesum. In semetipso, Dixit hoc uniuersus malignantiū conuentus, singuli sibi & ad se inuicē simul oēs, dum in Iesum crimina fingunt in semetipso. Dixit hoc pōtifex Cayphas dū captiosam it̄rogationē fabricat. Nō est timor dei añ oculos eius cōuētus, eiusq pōtificis, sed timor diabolicus. Timēt ne ueniāt Romani & tollant locū eorū. Nō timent amittere regnū ccelorū. Qm dolose egit hic malignantiū cōuētus, dei timore uacuus, qm p dolos crimina cōquirūt in cōspectu eius, dñi Christi, qm illis est in cōcilio pñtatus. Vt inueniāt iniquitas, falsæ criminationis eius cōciliabuli ad odiū accendēdū in pside cōtra Christū. Nanq p crimina quæ confingunt, uolunt Pilatū instigare, urgere, accendere in odium Christi, ut illum mori iubeat, Hæc sensisse pphetā sequentibus ipse manifestat qm dicit, uerba oris eius iniquitas & dolus. Verba nanq huius malignantium conuentus in fingendo crimina Christo obiecta, qd aliud fuerūt q iniquitas in obiiciendo, dolus in querendo testes. Noluī hic malignantium cōuētus intelligere q Christi taciturnitas & modestia, dignitatis eorū & officii rationē hēbat, Noluī inquā intelligere ut bene ageret, ut se emendaret. Sed potius hoc pessimorū collegiū cōsultorū, iniquitatē meditatus est in cubili suo, in atrio q conuenerunt quasi fere in cubili suo. Ipse qq Cayphas in cubili suo, in atrio dom⁹ suæ, cubile suę feritatis, Meditat⁹ est iniquitatē. Quā iniquitatē? Iniquā it̄rogationē. Licet. n. de re bona ac pia it̄rogauerit, it̄rogauit tñ p iniquitatē. Qm non it̄rogauit ut crederet, sed ut mortis occasionē quocūq respōdēti iusto captaret, Astitit oī uia nō bonæ, tā uniuersum cōciliū q p̄lides illi.

p̄fides illi. Qñ audito sermone Annæ, discussis oibus malignitatis suæ studiis
 & uis uniuerſis ad opprimēdū iustū pluſtratis, in tria illa peſſima mendacia
 quaſi tres uias ad occidendū dñm ſaluatorē pedibus oēs ierūt, Aſtitit cayphas
 oī uia non bonæ, qñ machinata interrogatione bicipiti, utcunq; rñdentem
 morte dignū diceret iustū & ſanctū. Malitiā aut non odiuit conciliū iſtud, Ma
 litiā aut non odiuit cayphas in concilio primus, ſed qſq; illam amplexus eſt, Et
 hoc ideo, qm̄ noluit intelligere ut bene ageret, Dilexerunt ergo malitiā ſuper
 benignitatē, iniquitatē magis q̄ loq̄ æq̄tatem. Et tu o caypha lingua dolosa dilexi
 ſti oīa uerba p̄cipitationis, quemadmodū alio pſalmo idē Dauid cōteſtat⁹ eſt,
 ideoq; ignorantia bene agendi, recte cōſulēdi, pie interrogādi fuit tibi & tuis
 cōſiliariis uoluntaria huic affectatæ malitiæ & ignorantiæ uolūtariæ conueni
 unt eiſdē Dauid ſup̄iori pſalmo p̄uiſa. Neq; n. conſtat an pſalmos habeam⁹
 q̄ ordine editi ſunt. Surgentes teſtes iniqui, qui conſiti fuerant, ſurgentes ipſetu
 maligno, ſurgentes audacia pleni, & impudentia proterua armati, q̄ ignorabā
 qa illa non cōmiſeram (& qd falſum eſt ſciri nō pōt) Licet. n. ſcirē oīa ut de
 ſcirē etia oīa ut homo uidens oēm ueritatē in uerbo, illa tñ ignorabā q̄ ſciri
 nō poterāt. Falſa. n. in deo neq; ſunt, neq; eſſe pñt, neq; in uerbo lucere. Neq;
 uero ſolū q̄ ego ignorabā, ſed q̄ ipſimet teſtes ignorabant, interrogabant me.
 Falſa. n. neq; ipſi ſcire poterant. Et qm̄ teſtiū intereſt cauſam afferre ſcientiæ,
 quaſe teſtes adducti fuerūt, p̄pheta acutiſſime p̄uidit, qñ tales oñdit q̄ dicerēt
 que ſciri nō poterāt, qñ ipſe interrogatus q̄ reus habebat ea penit⁹ ignorauit.
 Retribuebant mihi mala p̄ bonis. Ego. n. illos uiam ueritatis docui. Illi p̄ falſos
 teſtes me circūueniunt. Sterilitatē animæ meæ retribuebāt mihi. Ego p̄poſui
 illis ueriſſima, ſcituq; digniſſima, q̄bus impleri poſſent & ſocūdari aiæ eorū
 ipſi mihi propoſuerūt falſa, & penitus iipoſſibilia, q̄ animū non explerent, & ſi
 in illū ſpargerent, ſterilē redderēt. Retribuerunt ergo aiæ meę ſterilitatē falſo
 rum criminū, pro ubertate ſanctiſſimę doct̄inę. Aduerſum me lætati ſunt &
 conuenerūt. Lætabundi pro mea captura, pro criminibus fabricatis & teſtib⁹
 inuentis. Lætabundus Cayphas pro duobus nouiſſimis teſtibus ſatis concor
 dibus ſe cōtinere nō potuit, ſurgens qp̄pe me interrogauit. Cū tñ pro officio
 ſedere debuiffet. Cōgregata ſunt ſup me flagella, Linguae p̄fidæ me plus affli
 gētes q̄ uerbera, lingue ſceleſtę q̄ flagellat, & multa rabie uerberant ſuos plo
 cutores. Et ignorauī non q̄ ueritas aliqua me latuerit, nō q̄ malitiā eorū neſci
 uerim, ſed ignorauī uera eſſe, q̄ pro ueris linguae fallaces in me dixerūt, falſa. ſ.
 crimina, falſas atteſtationes q̄ ſunt flagella duriffima. Diſſipati ſunt cōſultores
 & cōſilii caput & teſtes adducti. Diſſipati ſunt mea taciturnitate, remorſu ſug
 conſcientię. Diſſipati ſunt mea rñſione, neq; cōpuncti. Infeſtauit & anxit illos
 cōſciētiae ſtimul⁹, q̄ nō extinguit, ſed cōpungere nō potuit, ut a malo p̄poſito
 dimoueret. Callū. n. obduxerant, ideo pūcturā nō ſentiebāt. Sed lædi ſe nō in
 telligebant. Itaq; qm̄ non ſunt cōpuncti. Quis me uere dei filiū dixerim, intellige
 re uel credere noluerunt ueritatē. Sed tentauerunt me, Vafra q̄ſtione ſubſan
 nauerunt me ſubſannatione, pro uera rñſione me deriſerunt magno deriſu li
 cet ſimulato. Non. n. ex corde riſerunt, qa diſſipatos ſe cognouerūt. Riſum in

DE PASSIONE DOMINI

mei uilipendiū simulauerunt. Hoc. n. subsannare est, Vis scire hūc non fuisse risum mentis lætæ, aut lepidæ factū. Frenduerūt sup me dentibus suis. Pro mea rñsione ira adeo succēsi sunt, ut risus fictus (querē subsannatio est) durare nō potuerit. Rabies statim post risum apparuit, quasi rabidæ feræ, apriq; frendentes, qñ retibus inuoluunt. Frēduerūt dētibus suis sup me, quasi discerpe dentibus meā carnē affectātes. Aperuerūt sup me os suū, ad pñunciādū cōtra me crudelē pro sua affectione snīam. Solent q de hoīs morte suā opinionē dicere sunt rogati, crudelitatis affectū (si quē hñt) miti uerbo, uoce modica palliare, modestis labiis, de morte hoīs uerbū facere, Marcus Tullius cū Catilīnæ cōiurationis capita morte multasset, reuersus in senatū nō plus dixisse scribitur q̄ uixerūt. Nō sic isti. Sed qd fecerūt? Audi psalmū, Dilatauerūt sup me os suū, magno sono uocis & horrisono labiorū iactu dixerūt. Reus est mortis. Et qm Romanorū timore suā rabiē mea nece explere nō audebāt. Dilatauerūt super me os suū, ad me cōspuēdū fœtido sputo, quasi serpētes. Quia dētibus me lacrare nō poterāt, uenenatis sputis cōtaminare affectabāt. Dixerūt euge euge, se inuicē adhortātes. Iā testibus nō egemus, qm uiderunt oculi nostri criminū p̄bationē amplissimā, uiderūt oculi nostri blasphemīā aptissimam. Vīsa. n. cōi noīe dicunt ut cuncq; sensata. Ita q̄ audierāt pro maiori certitudine significāda ad uisum transtulit. Euge euge dicūt oēs, bene se res habet, habemus qd q̄rim⁹. Audistis oēs blasphemīā. Dicit Cayphas, Euge qd uobis uidet agēdū contra iustum? Illi rñdent. Euge pontifex, Reus est mortis. Ita non sine causa multiplicauit propheta adhortationis & alacritatis notam. Sed spiritu sancto plenus præsagiuuit alacrem pontificis ad consultores uocem, & consultorum ad pontificem, non minus impietate redundantem responsionem.

¶ Conuentus ex diffonis.

Idetē q̄ concinne sibi rñdeant lapsus & repatio nostra. Audit Eua a serpente nequa q̄ moriemini, sed eritis sicut dii sciētes bonū & malū, falsa suggestionē decepta, captaq; p̄missione fallaci, semitā apit nostrę miserie. Auris ergo in Eua, prima est mortis ianua, & in oī muliere procis aurem accōmodante, idē puta. Auris redēptoris cruciatur falsis criminibus, fallacib; attestationibus, captiosis interrogationibus. Dicit diabolus serpens, eritis sicut dii, dum Euam tentat. Serpens Cayphas interrogationem retorquens ad malum finem, dicit. Dic si tu es filius dei. Illa se credidit deo similē. i. æque scientem fieri posse. Satis. n. per imaginē se similē nouerat. Christus redēptor noster qd seductor falso promiserat, exhibet uere, filius dei sum, non p̄ imaginē creatam tm̄, sed p̄ naturam secundum quam sedet a dextris uirtutis dei.

¶ Figura secundi examinis & eius declaratio.

Vius secūdi examis acta, falsa crimīa uerlute cōficta, falsos testes ip̄ie h cōq̄sitos, attestatiōes machinatas, dānationē cōtra cōsciētīā, mortē durissimā (de qua postea dicēdū est) figurata legim⁹ i Naboth. Ille uineā regiæ domui cōtiguā ad hortū cōficiēdū ip̄io regi (q̄uis bona uerba hñti) tradere noluit. Christus uineā dñi sabbaoth ecclēsīā iustorū iuxta synagogā (pōtīficū regiā) positā tradere noluit ut fieret hortus synagoge. q̄uis illi bonis v̄bis intentionē pessimam occultarent, dum zelum legis præferentes suā auaritiā

ambitionē & inuidiā palliābāt. Noluit palmites feraces optimi uini (lætitię & exultatiōis de iustis opibus exprimendi cōuelli ad plātanda olera nō diu dura tura, nugas. s. & traditiōes pōtificias. Vineā nanq; in hortū uoluisse cōuertere nil est aliud q̄ solida legis p̄cepta (q̄ tenet ecclesia) & synagoga suis traditiōibus suffocauerat, in traditiōes futes & q̄stuarīas cōmutare, Achab rex q̄a obtinere nō potuit qd petierat, mœrore cōficiť, lecto decubat, uertit faciē ad parietē, uisitat a foemina a qua bene sperare iubet. Pōtificates scribæ & pharisei cū senioribus regentes populū, q̄a Iesum cape in sermone non pnt, q̄a a tuēda uinea dñi sabbaoth illū auertere nequnt, uineā de manu eius extorq̄re non sufficiunt, mœrent, marcetq; mundano timore, ne Romani ueniāt & locū eorū tollant. Lecto malarū consultationū & cōspirationū decubant, a luce ueritatis ad tenebras affectatę ignoratię oculos uertunt, obmisso rōnis apice, rectoq; synderesis lumine (q̄ uerē uir est) mulierē. i. sensualitatē, foeminā brutālē appetitū affectionē cōmodi recipiūt. Illa recreant, bene sperant recto rōnis lumine obmisso p̄ iniustitiā uineā cōuellere, & hortū de ea facile fieri posse ab ipio affectu cōmodi p̄docent. Iubet Hiezabel contra Naboth inter suos ciues de blasphemīa in regē & in deū crimina cōfingi, testes falsos ad probādū adduci fiūt oīa, hiciam locus expositione nō indiget, res ipsa se loquitur, Qm̄ in Christū pōtificates scribas & phariseos, notum est ex euangelio crimina cōfixisse, testes falsos adduxisse, reum mortis datorē uitę esse dixisse, donec damnetur. uexari cōstituisse pacis principem, ne usq; ad mortem tristis esse desineret, condemnatiōem quantum licuit euomitam. Qm̄ implere non audent, Iesum asseruandū per noctem, & usq; manē uexandum suis satellitibus tradunt illi ipsi pōtificates scribæ & pharisei, & domos proprias repetentes lucem expectant.

¶ Vexationis declaratio.

Atellites pōtificū a p̄cipio h⁹ examinis ignē in atrio exteriori accēderāt, & Petrū cū illis se calefacientē iā negare cōpulerant. Nūc magistrū sibi creditū custodiendū, quō habeant ab euāgelistis accipiamus. Marcus. Et uelare faciē eius, & colaphis eū cedere coeperūt, & dicere ei, pphetiza. Et ministri alapis eū cædebāt, Matthęus quasi eadē scribit, Verba eius audiamus. Tūc expuerunt in faciē eius, & colaphis eū cæderūt. Alii autē palmas in faciē eius dederunt dicentes, Prophetiza nobis Christe, q̄s est q̄ te pcussit. Solā sup̄ficiē sermonis attendētib; uidētur q̄ narrauimus a cōsultoribus gesta. Vt illi ipsi q̄ snīam dixerant, & sputo illā (quasi signo executionis) cōfirmauerāt, etiā derisu, uerberibusq; Iesum uexauerint. Sed nō est cōsentaneū grandæuos & dignitate p̄stantes, suis hęc manibus attentasse, q̄tūlibet. n. ire ipetu arderēt, sup̄bia tñ tumidi, nō putauerūt sua dignū existimatiōe sic p̄priis manib; quē uilē hominū haberi uolebāt. Ministros eorū hęc gessisse, uiles. s. & iportunos hoīes, dū illū custodiebāt (ut se inuigilia cōtinerēt) magis est rōni cōsentaneū. Hęc hoc Marcus in fine sermonis dū dicit, Et ministri alapis eū cædebāt, quasi actus narratos sepans. Sputa refert ad pōtificates, uerbera & derisiōes interuerberādū ad ministros. Facit idē Matthęus in fine dicens, Alii autē palmas in faciē eius dederunt dicētes, Prophetiza nobis &c. Quasi dicat. Alii sunt pcussores

H

DE PASSIONE DOMINI

& derisores, alii fuere cōspuentes, Hęc sic se hēre Lucas apte cōfirmat, audiamus eū. Et uiri q̄ tenebāt eū, illudebāt ei cādētes, & uelauerūt eū, & pcutiebāt faciē eius. & interrogauerūt eum dicētes, pphetiza q̄s est q̄ te pcutit? & alia multa blasphemātes dicebāt in eū. Viri ergo q̄ eū custodiēdum acceperant usq̄ mane, hęc opprobria, pœnas & uerbera intulere Iesu. Quę oīa q̄uis ante sententiā Lucas narret, tñ post snīam cōsultorū iniq̄rū gesta sunt ut iā diximus. Nūc eius uerba rem quā agimus magis aperiētia examinemus. Et uiri q̄ custodiebāt eū. Viros dicit p̄ ironiā ministros ip̄uros pōtificios, ac pharisaicos, q̄ se rē grandē & uiro dignā agere existimabāt, hoīem uinctū obseruare, hoīem in primis q̄ iniuriam nō ppulsare, neq̄ de illa conqueriam antea constituerat.

¶ Conventus ex dissonis.

Eua tu similitudinē dei p̄ scientiā desyderasti, Serpēs p̄ sciētīę appetitū
 o te decepit. Sapiētia pro te, pro nobis ludibrio habetur a stultis, illudit
 I ab impuris. Sed quō illudebāt? Audiamus euāgelistā. Velauerūt faciē
 ei⁹ in quē desyderāt angeli, p̄spicere, eius q̄ forma specios⁹ est prae filiis hoīm.
 Velauerūt, opuerunt oculos, facies nāq̄ hoc loco pro sui parte nobilissima sumitur, totū pro parte noīando. Vidisti o Eua ligni fructū, & q̄ esset pulcher oculis, aspectuq̄ delectabilis corruisti, nos in te lapsi sumus. Qui autē te, q̄ nos releuat, uelat oculos, ne saltē uidere liceat unde lædit. Vtinā & tu oculos uelauisses rōnis pallio, ut nō te decepisset pomi pulchritudo. Stetissemus oēs, V
 K lari regē nostrū, repatorē, redemptorē nostrū non oportuisset. Sed q̄a oculos nō uelasti, nō auertisti ne uiderēt uanitatē, duriora restāt uelato dño Iesu christo subeunda. Qm̄ pcutiebāt eū, Velatā qp̄pe faciē pcutiebant. Hoc apte dicit Marcus, Et ministri eū cædebant alapis, q̄ iā cceperant eū colaphis cædere. Cola
 L phus est p̄cussio in capite oībus digitis manus in acutum quasi conū ad pcutiēdum collectis & astrictis. Percutiebāt ergo eū duris colaphis caput & alapis faciē cædebant, Attestat hoc idē Mattheus dicēs. Et colaphis eum cæderūt, alii autē palmas in faciē eius dederūt. Non est iste derisus, pœna est atq̄ tormentū. In nulla nāq̄ hoīs parte sensus magis uigent q̄ in facie. Vt primū ictus in faciē dirigi cōspiciūt, mēbra singula & man⁹ in primis illā seruare conant, neq̄ timēt brachia uulnus excipe, ut caput & facies illæsa p̄maneāt. Iesus ligatus est man⁹ ne saltē pallio faciē tueat. Extēdisti o Eua ad ligni pulchritudinē manus, Christus pro te ad turpes derisiones & faciei p̄cussiones ligatus est manus. Cum tu corruisses, serpens discessit, tibi relicta es, dānatus illudit Christus, cæditur caput & faciē, neq̄ tñ hic malorū finis. Iubeūt de p̄cussoris noīe p̄ derisum uaticinari. Et interrogauerūt eū p̄cussores. Quis est q̄ te pcutit? prophetiza, Si nos nō nosti, si noīa nostra nō tenes, q̄a inter nos es minime cōuersatus, & idcirco nō potes humano sensu exprimere p̄cussorē, agedū, p̄pheta. n. esse crederis, p̄phetiza ergo, & spiritu p̄phetiæ respōde interrogantibus nobis, Quis est q̄ te percussit? Tacebat Iesus, illi acrius infestabant. Risus in furem uertitur, Alia blasphemantes multa dicebant in eum, Blasphemia uituperatio est ex iracundia p̄diēs. Nō licebat ulterius scelestos illos crudelesq̄ ministros desequire Quod manibus nō poterāt lingua cōplebāt. Alia multa mala dicebāt blasphemantes, per blasphemiam illi imprecantes.

¶ Prophetia de pœnis post secundum examen dño Iesu inflictis.

Niultas pœnas hoc secundo examine quas pro iusta rñsione tulit dñs
 i Iesus. Lōge añ pviderat Dauit qñ dixit in psalmis. Dixit insipiēs in cor
 de suo nō est deus. Insipiēs ministrorū caterua Iesum custodiēs, audiuit
 illū rñdentem Cayphē & cōsultoribus iniquitatis dominis suis. Ego sum dei fili⁹
 & de⁹. Maluerūt credere dominis malitiā cæcis q̄ iusto Iesu fonti ueritatis. Di M
 xit ergo illa ministrorū caterua, dñi nostri hūc reū mortis iudicauerunt. Quia
 se dixit deū, nō est ergo deus q̄ dānari tulit. Corrupti sunt hi miseri & abho-
 minabiles facti sunt in studiis suis. Ex studio & affectione nascit iudiciū. Studēt
 uis dñorum suorū, afficiunt illis & ideo corrupti sunt, q̄a putridā & pestiferā
 doctrinā biberūt, q̄ illos corrumpit. Abominabiles etiā facti sunt. Abhomina-
 bile est q̄d iam nulli usui ex putredine cedere pōt, & nausēā mouet aspiciētib⁹
 Adeo sunt deprauati in studiis suis, suæ pestilētis discipline, ut abominabiles
 sint facti & penit⁹ respuēdi, non est inter eos q̄ faciat bonū nō est usq̄ ad unū.
 Oēs declinauerūt simul. Malū pceptū de Iesu custodiēdo acceperūt, peius exe-
 quunt, ita declināt, ruūt de malo in peius. Iussi sunt custodire, derident, uexāt,
 blasphemāt. Inutiles facti sunt dñis suis. Vellēt Iesum custodiri & infestari sed
 nō nimis dure ne pter ius, pterq̄ cōsuetudinē fecisse uideri possent. Ne usur-
 patē iurisditiōes puniendo & custodiēdo redarguant a pside. Nō est q̄ faciat
 bonū nō est usq̄ ad unū. Oēs male faciūt, ne dū cōtra publicā iusticiā sed cōtra
 pceptū q̄da suis dñis acceperūt. Sepulchrū patens est guttur eorū, Pat ētia se-
 pulchra euomūt putredinē, & saniē nō ferēdā sensibus. Guttura horū euomūt
 foetidū sputū, intollerabilē derisum, & blasphemā foetidā, linguis suis dolose
 agebāt, pphetari iubētes de qua re pphetandū nō esse sciebāt. Venenū aspi-
 dū sub labiis eorū, Quia blasphemisunt pessimi. Et pfecto plus ificit blasphe-
 mia aīam, q̄ uenenū serpētinum corp⁹ cōtaminare sufficiat. Vis scire hūc esse
 pphetæ sensum? Audi de illis loq̄tur. Quorū os maledictiōe & amaritudine
 plenū est. Qui maledicta & blasphemias cumulabāt cōtra Iesū iustū, Veloces
 pedes eorū ad effundēdū sanguinē. Currerēt si possent ad lapidādū quē tātis la-
 cerāt cōtumeliis. Cōtritio & ifœlicitas in uis eorū. Per duas uias incedūt. Ope
 cōterunt colaphis & alapis pcutiendo, uerbis blasphemias & maledicta infœ-
 licia cumulādo cōtra iustū. Ita in uis q̄bus cōtra Iesum incedunt cōtritio & in-
 fœlicitas est. Viā pacis nō cognouerūt. Erat Iesus uia pacis, pacē semp annūci-
 ans, pacē donās. Nō cognouerūt hanc uīā, ideo illā neglexerūt, Nō est timor
 dei ante oculos eorū. Initiū nāq̄ sapiētig est timor dñi. Cōtra uero initiū stulti-
 tiæ & ignorātig est timor mūdi. Timēt isti dñis suis, ne dñs Iesus Christus eos
 cadere faciat a fastu dignitatis, ne p eū ueniant Romani, & auferant eorū locū.
 Ideo illum oderunt, & crudelissime per tōtam noctam uexare non cessant.

¶ Figuræ harum pœnarum.

Igurauerūt hunc Christi crudelē derisum, alapas atq̄ blasphemias, in-
 f iurię dictæ Micheæ pphetæ, qñ pro ueritate ad Achab regē Israel lo- N
 cutus est, contra sniam falsorū pphetarū. Odiosus erat Micheas regi
 Achab, q̄a nō placencia uel cōcupita, sed uera pphetaret. Odiosus dñs Iesus

DE PASSIONE DOMINI

pontificibus quia uiam dei non hominum traditiones in ueritate docebat. Pro uera ratione Micheas a Sedechia falso propheta in maxilla percutitur alapa, irridetur, carceri traditur, post regis reditum puniendus. Iesus quia ueritatem confessus est, quando se dixit dei filium, est passus haec eadem. Bone Iesu quanta est hic tibi doloris ratio? Custodiae traditum caput adorandum colaphorum & alaparum incus efficit, Hominem etiam de plebe media pro delicto custodiae publicae traditum, mos est sibi dimittere, consolatores illi adhibere, uictui necessaria ei nedum ad sufficientiam, sed ad delicias ministrare. Iesus regiae stirpis flos, de uirga non contaminata, non incuruata confurgens. Iesus innocentissimus pro bonis operibus, pro sancta doctrina pro ueritate defensa traditur custodit, & noctem totam inter colaphos, alapas, derisus, minas & blasphemias ducit in somnum. Ne miremur igitur si dicat. Tristis est anima mea usque ad mortem, Sustinete hic o charissimi filii pro quibus haec patior. Sustinete hic in atrio Cayphe, figite animas. Quaesit poena mea mente reuoluite. Sed duriora me manent, uigilate mecum, pludia sunt quae hactenus pertuli. Caput hactenus meum uexatum est tantum. Nondum exui iussus sum. Sustinete. Deinceps non colaphis impetar aut alapis. Tertio examinabor a Pilato, a quo longe feriosius imo iniuriosius ageat mecum & acerbius. Durissime toto corpore uirgis laceabor, spinis coronabor, & cruci adiudicabor, Sustinete hic & uigilate mecum.

¶ Examiniis tertii distributio & enarratio.

XAMIN Atum a Pilato prima uice dominum Iesum hoc ordine constat. **P**e Adducitur in praetorium ad iudicem. Cauillationibus agunt, falsa crimina perferunt. De criminibus interrogatur Iesus. Innocens inuenitur. Alteri iudici remittitur, haec ab euangelistis audiamus. Mattheus. Mane autem facto consilium inierunt omnes principes sacerdotum & seniores populi aduersus Iesum, ut eum morti traderent, & uinctum adduxerunt eum. Ioannes a Caypha in praetorium. Matthaeus. Et tradiderunt eum Pontio Pilato praefidi. Ioannes. Et ipsi non introierunt praetorium ut non contaminarentur, sed ut manducarent pascha. Exiuit ergo Pilatus ad eos foras & dixit. Quam accusationem affertis aduersum hominem hunc? Responderunt ei. Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum. Dixit ergo eis Pilatus. Accipite eum uos & secundum legem uestram iudicate eum. Dixerunt ergo Iudaei. Nobis non licet interficere quemquam. Lucas, Tunc autem coeperunt eum accusare dicentes, Hunc inuenimus subuertentem gentem nostram, & prohibentem tributa dari Caesari, & dicentem se Christum regem esse. Ioannes. Iterum ergo introiuit praetorium Pilatus, & uocauit Iesum & dixit ei. Tu es rex Iudaeorum? Respondit ei Iesus. A temetipso hoc dicis, an alii hoc tibi dixerunt de me? Respondit Pilatus. Nunquid ego Iudaeus sum? Gens tua & pontifices tui tradiderunt te mihi. Quid fecisti? Respondit Iesus. Regnum meum non est de hoc mundo. Si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei utique decertarent ut non traderetur Iudaeis, nunc autem regnum meum non est hic, Dicit ei itaque Pilatus. Ergo rex es tu? Respondit Iesus. Tu dicis, quia rex ego sum. Ego in hoc natus sum, & ad hoc ueni in mundum, ut testimonium perhibeam ueritati. Omnis enim qui est ex ueritate audit uocem meam. Dicit ei Pilatus. Quid est ueritas? Mattheus, Sedente autem illo pro tribunali misit ad eum uxor eius dicens. Nihil tibi & iusto illi. Multa enim passa sum hodie per uisum propter eum. Ioannes. Iterum

exiuit foras Pilatus & dixit eis. Ecce adduco eum uobis foras ut cognoscatis quia nullam inuenio in eo causam. Lucas, At illi inualescebant dicentes, Com mouit populum per uniuersam Iudæam docens, incipiens a Galilæa usq; huc. Pilatus autem audiens Galilæam, interrogauit si Galilæus esset. Et ut cognouit qd de potestate Herodis esset, remisit illum ad Herodem qui & Hierosolymis erat illis diebus.

¶ Adductio in prætorium declaratur.

Ane autem facto post eam noctē qua asseruari iussus fuerat Iesus, con m silium inierunt omnes principes sacerdotum aduersus Iesum. Forte nocturno consilio non omnes interfuerant, ideo mane conuenerunt iterum omnes, ut omnium consensu iustus opprimeretur. Vt eum morti traderent iudicandum a Pilato, habente ius necis & uitæ. Et uinctum adduxerunt eū: Ioannes. a Caypha in prætorium Matthæus. Et tradiderunt eum pontio Pilato præsidi puniendum morte. Ioannes. Et ipsi non introierunt prætorium, ut non contaminarentur, sed manducarent pascha. O impuri & hypocritæ locus non inficit animam, sed intentio. Locus prætorii iuris est locus. Locus est bonus sed ut malus sit. Cur locum fugitis & iudicem irritatis? Cur locum ubi rei puniuntur ingredi non uultis timore contagionis? & iustum opprimere innocentem punire, beneficium occidere festinatis? Si contaminari non uultis, cur sanguinem iusti super uos, & super filios uestros cadere imprecamini? Certe si ex corde munditiam fuissetis amplexi, etiam innocentis hominis mortem, in paschate non tam ardentem inhiaretis, puri & incontaminati uideri uultis, esse non uultis, sed neq; uideri potestis. Fallit uos rabies insana, Locus non contaminat animam, sed mala mens, sed studium iniquitatis. Bene uerum ostenditis quod Iesus de uobis locutus est. Decimant Anetum & Mentam, & deglutiunt Camelum. Exiuit ergo pilatus ad eos foras & dixit, Quam accusationem affer R tis aduersus hominem hunc? petiistis a me cohortem militum armari ad capiendum hunc hominem, quem ego mitissimum uideo, intrepide astantem, facie serenum, penitus interritum. Existimo sine strepitu, sine ui, sine armis uenisset ad me, si eum ciuili more conuenissetis. Nunc autem scire uelim cur tanto apparatu captum de nullo crimine aliquis accuset. Non possum cōdemnare uel absoluerē nisi causa cognita. Hæc ab accusatione dependent, Quam ergo accusationem affertis aduersus hominem hunc?

¶ Cauillationes exponuntur.

Esponderunt ei. Si non esset hic malefactor tibi eum non tradidissē. r Conficta crimina quoniam probare non possunt, nullius criminis par ticularim primo congressu accusare proponūt. Cauillantes igitur a dignitatis pontificiæ splendore, a scribarum doctrina, & a pharisaica sanctimonia, extrinsecus apparentibus, suæ iniquitati uiam facere conantur, ideo nō respondent de modo capiendi, neq; de causa capturæ, sed diuertunt. Sumus hic pontifices templi, & sacrificiorum præsides, scribæ legis sciētiam professi, pharisei uitæ arctioris ritu ab aliis separati, nobis adsunt seniores populi, tales & tanti totq; numero uiri, non sine causa o pilate cohortem armatam ad hunc ca

piendum postulauimus, non sine causa in die paschæ ad te eum perduximus. Si non esset hic malefactor, satis fuerat capi, hoc tpe, puduisset nos tantos motus tali tpe excitasse. Tenuissemus eū, & non tā solenni die duxissemus eū ad p̄torium, q̄d pro diei rōne non ingredimur, Non te uexassemus exire ad nos, ad q̄s qm̄ uenire dignatus es. Qm̄ non alia rōne pro tua humanitate & p̄sidis reuerentia, q̄ tuo officio inter nos fungeris, Non tradidissemus eum tibi tali tpe puniendū. Versuti cauillatores, si malefactor est, cur eius malefacta illū accusando nō dicitis? Cur p̄ noīm umbras & sancta noīa iustum opprimere conamini? Non est Romani p̄sidis noīm sonis inuolui, Et in lege uestra scriptū est, ne accipias in iudicio p̄sonam paup̄is, neq̄ reueararis uultū potētis. Iuste iudica p̄ximo tuo. Si tales estis quales uos habitus, uultus, opinio & noīa p̄ferunt. Accipite eū uos & secundū legem uestrā iudicate eum. Impii iniquiq̄ pontifices, scribe sapientes ut malefaciatis, pharisei hypocritæ, q̄d est cur ad p̄sidis uocem non erubescitis? non confundim̄, non aufugitis? Quid sanctius p̄ses r̄nde re potuisset. Vos cauillamini p̄ dignitatū subterfugia & noīa uana. Ille uos ad legē uestrā remittit. Accipite eum uos & secundū legem uestrā iudicate eum. Est lege uestra sancitum. Innocentē & iustū non interficies. Agite secundū legem uestrā, sic pascha manducabitis incontaminati. Sed iam iniquitate marcidī ad aliū cauillū confugiūt. Nobis nō licet interficere quenq̄. Si de legis rōne loq̄mini, mentimini plane. Dicit dñs ad Moysen. Maleficiū non patieris uiuere sup̄ terrā. Dicit idem dñs, oculū pro oculo, dentē pro dente, aīam pro aīa dādam ex lege in criminis ultionē. Lege ergo licet interficere, q̄d uos negare nō erubescitis corā p̄side. Si de tēporū cōditione sermonē hētis, estis impudētissimi, q̄s uos p̄hibuit interficere quenq̄. Romani? Romanus p̄ses id uos facere p̄mittit. Audite eū. Accipite. Quid? Accipite a me p̄tatem puniēdi eum. Licet iā uobis interficere, sed non pro arbitrio, ex legis formula uobis Pilatus p̄mittit occidere. Audite eū. Vos secundū legē uestrā iudicate eū. Nō dixit secundū ip̄ietatē, nō secundū inuidiā, nō secundū rabiē. Si hec uoluisset, satis fuisset dixisse p̄ arbitrio iudicate. Sed q̄a dixit, Secundū legē uestrā iudicate. Sp̄atis p̄sidē fallere q̄ legē flectere nō speratis. Ideo mauultis accusatores esse q̄ iudices, Pilatus maluit a se abdicare iudicis autoritatē q̄ neq̄tia v̄ra urgente iustū opprimere.

¶ Criminum prolationis declaratio,

Ta qm̄ cauillis nihil pficiunt. Lucas. Et coepunt illū accusare dicentes. Hunc inuenimus subuertentē gentē nostrā, Et p̄hibentē tributa dari cē sari. Et dicentē se Christū regē esse. Hēmus optie p̄ses humanitati tue gratias, q̄ iuxta legē nos cōtra hūc agere pro officii nostri dignitate p̄mittas. Quo nobiscū agis humanius, te libētius iudicē hēmus. Romani principes nobis uitę & necis ius abstulerūt, obedire decreuimus, & q̄tumlibet p̄mittas nos aliter facere, ab incepto obtēpandi p̄posito nō desistem̄. Esto igit̄ iudex ut es pro officio, tibi a Romano impatore tributo, nos pro nostre reip̄. pace atq̄ q̄ te accusatores erimus, ut coepimus esse. Et qm̄ nr̄æ in uniuersum assertioni credere noluisti, particulatim de tribus hunc reū accusamus. Primū inuenimus. Inueniunt q̄sita diligenter. Bñ nobiscū agit q̄d ius nobis a Romanis dī, & a re gno Idu

igno Idumeorū uestro bñficio liberati sumus. Perlustramus oīa ciuiū studia diligēter, & neq̃ rerū pñtiū statū cōturbet, oī qua possumus industria inuigilamus. Ita cū de publicē pacis turbatoribus inuestigaremus, inuenimus hunc Iesum quē tibi pñtamus puniēdū, subuertēte a statu pñtium rerū gentē nostram Iudæorū gentē Romanis fidelissimā a fide Romanis iurata hūc subuertēte inuenimus. Et ne nimis generalē cām accusando agere uideamur, secūdo capite scito qđ inuenimus hūc phibētē tributa dari cēsari. Et pro tertio accusationis capite (cui duo priora uia instruūt) pro nostra erga Romanos fide hūc accusare cōpellimur, dicētē se Christū regē esse, Ne credas optime p̃p̃s, hūc quem tibi pñtauimus p̃narū legū aut publicæ utilitatis amore agere q̃ dixim⁹. Ambitio dñatus, tyrānidisq̃ ardor insanus illū instigant. Dicit se Christū regē esse. Ideo nō cēsari sed sibi ipsi suadet tributa p̃stari. Dicit se Christū regē esse. Ideo subuertit populū ab obsego Romanorū, ut in suā trāfferat tyrānidē. Hęc sunt accusationis capita q̃ aduersus hūc afferimus. Quē iccirco a principio subticuimus, ne qđ noui tumultus a n̄ro populo machinari existimares, & pro hui⁹ insania tu anxius fieres, uexarent innoxii. Sperabamus p̃ditū hoīem resipiscere. At qm̄ mansuetudine nostra furor eius inualuit, ne res tandē nostras iste subuertat, & Romanū impatorē cōtra te, cōtraq̃ nos irritet, pro tua sapientia iustissime p̃sces de reo tā criminoso iam iudica.

¶ Cauillationum & accusationum iniquarum prophetia.

Auillationes & iniquas cogitationes quas retuli p̃sagiuūt Dauid qñ dixit Quid gloriaris in malitia q̃ potēs es ī iniquitate. O coetus pōtificū scribarū & phariseorū, q̃ es potēs iniquitate. Accepisti potētia ad cōseruādā eq̃tatē, exerceas ad iniquitatē. Quid gloriaris in malitia tuę ptātis, q̃ cū bona esset tū fecisti malā iniquitate tua? Quid gloriādo et iactādo dicis. Sum⁹ pōtiffices scribę & pharisei, uiri īsignes & p̃bati sum⁹. Si nō esset hic malefactor, nō tibi tradidissē eū. Cur sic te iactas? Quid tota die īiustitiā cogitauit lingua tua? qđ iniquas iniustasq̃ cogitationes quas es p̃meditatus, Lingua tua loquitur, hic dicitur lingua cogitauit. i. cogitata locuta est. Sicut nouacula acuta fecisti dolū. Ecce quid cogitauit, Dolum acutum penetrās sicut penetrat acuta nouacula. Dilexisti malitiam super benignitatē. Multa bona opa de Christo uidisti. Multa ab illo bñficia suscepisti. Cur illa non es amplexus? Cur illa deprauasti, & male interpretando dixisti illū esse dæmoniacū, qui dæmones effugabat? Cur illum malefactorē dicis, q̃ tot fanitates tuis ciuib⁹ cōdonauit? Iniquitatē magis q̃ loq̃ æq̃tatem. Cur dilexisti magis iniquitatē animi tui, q̃ loq̃ æq̃tatem bñficiorum acceptorum? Dilexisti oīa uerba p̃cipitationis lingua dolosa, Cur inq̃ hoc fecisti? Cur uerba p̃cipitationis inconsulte & incredibiliter p̃cipitando honorem tuū protulisti? O lingua dolosa, uerba p̃cipitationis. s. p̃cipitares iudicii de tuis, iudicis maiestatē, iusti innocentiam. Cur dilexisti tam impudenter mentiēdo? Dum falsa & incredibilia crimina coram iudice accusando proponere nō erubuiisti? Satis fuerat dolos cogitasse cauillādo. P̃cipitare te non debueras tam uesane accusando. Sed quid fecisti? Audi p̃phetam. Propterea deus destruet te ī finē, euellet te & emigrabit te de tabernaculo tuo &c. Quē plane ad Iram loquunt Iudæorū supplicia a Romanis illata.

DE PASSIONE DOMINI

¶ Figura de cauillis & accusatione Iudæorum contra Iesum.

Iurauerūt istos accusatores Hiezolite hoies, q̄ ut morē gererēt impie f Hiezabeli, in iudiciū traxere Nabot, Illi plus colētes impiam reginā q̄ dei iustitiam, iustum in iudiciū pro falsis criminibus adducere, & damnari poscere non sunt ueriti, Pontifices, scribæ, & pharisei, Regine superbiæ & inuidiæ famulantes, contra Iesum quid aliud faciunt.

¶ Quarti secundum ordinem examinis declaratio quod secundum est a iudice Pilato factum.

- Terū ergo introiuit in p̄toriū Pilatus, & uocauit Iesum & dixit ei. Tu es rex Iudæorū? Cōstabat Pilato hæc oīa crimina esse meras nugas et neqtias impudētissimas. Nouerat Christū nil nisi mores cōponētia p̄dicasse. Videbat q̄ illū cōsulebāt, q̄ eius monita seq̄bant, leges patrias custodire. Meminerat illū dixisse palā, non ueni soluere legē sed adimplere. Audiuerat
- A q̄a populū admonuerat scribarū & phariseorum seruare p̄cepta. Hæc porro oīa uidebat nō esse subuertētis populū gesta. Tñ ut aliqd egisse uideret, de tertio accusatiōis capite q̄d reliqua cōphēdebat, & in q̄d duo priora tēdere uidebant, Iesum iterrogat. Discāt hic iudices absentibus accusatoribus reos interrogare. Iterū Pilatus intrat p̄toriū, sepatus ab accusatoribus. Discāt reū nō
- B terrere minis, nō uoce horrifona, nō toruo aspectu. Vocat pilatus Iesum, non trahi iubet, aut p̄conio citat, uocat māsuete. Discāt apta mēdacīa pro criminib⁹ nō recipe, discāt nō grādē telā iudicii de nihilo cōtexere. De tribus accusant Iesum pontifices, & de uno tm̄ pilatus examinat. Reiicit q̄ scit falsa notorie. Hoc de tertio pro officio examinat, & ut aliqd p̄ditis pro eorū dignitate ip̄edat, ut iudices discāt pro suo officio, etiā p̄ditos hoies qñq; nō penitus aspnari. Sapiētibus & insipientibus debēt etiā modestis & discolis. Et dixit ei. Tu es rex Iudæorū?
- C Accusatores tui tria tibi crimina obiiciunt (ut audire potuisti) obmitto duo, ut ad rei summā maturius accedamus. Accusant te q̄ dicis te regē, nō q̄ro qd dicas, q̄ro qd facias, q̄s sis, pro q̄ te geras, Es ne tu rex Iudæorum? Opilate magnā q̄stionem p̄posuisti. Quid sit regē esse existimo te p̄suasum h̄re. Quid aut sit esse regē Iudæorū fortasse nō intelligis. Iudæus laudās aut cōfitēs interp̄tat. Esse ergo regē Iudæorū est esse regē laudatiū aut cōfitētiū, aut utrūq; simul Iudæi q̄b⁹ tu p̄sides, nō laudāt adulā, nō cōfitēt ueritatē, sed illā celāt, fallaciā et falsitatē amplexi sūt. In magna uocis equocatiōe o pilate uersaris, & (pace tua dixerī) nescis qd iterroges. Queris de Iudæis, q̄s Iudæos existimas, sūt Iudæi uoce, noīs aut rōne Iudæi nō sūt, & tñ de uera noīs significatiōe iterrogare te credis. Nō ergo mireris si sapiētie magr̄ equocā p̄positionē & incerti noīs q̄stionē ad aliqd certū redigi studēs, nō rñdet, sed p̄ iterrogatiōe tua aliā p̄ponit iterrogationē. Ambigue nāq; p̄ponēti necesse est p̄ rñsiōe iterrogationē p̄poni
- D ut ad certū aliqd iterrogatio redigat. Querit ergo Ies⁹. A temetipso hoc dicis? Queris an sim rex Iudæorū, q̄ris ne tuo sensu loquēs? Queris ut uerba tuis aurib⁹ sonāt, an regnē uel regnare studeā inter accusatores meos? An alii hoc tibi dixerūt de me? An alii q̄ sciūt qd sibi uelit hec dignitas esse regē Iudæorū, q̄ Messīā expectant, q̄ de rege Messia pro ueritate professā, calumniā mihi statuunt, hoc q̄ ego sim rex Messias, rex laudatiū & cōfitētiū tibi dixerūt de me.

Vtuncq̃ q̃ras r̃ndere tibi paratus sum, si modo de q̃ q̃ras prius declaraueris.
 R̃ndit pilatus. Nūqd ego Iudeus sum? ut sciā huius noīs uerū significatū. Vt
 libet r̃nde. Gēs tua & p̃ōtīfices tui tradiderūt te mihi. Scire uelim. Quid fecisti
 cur capi & in iudiciū duci debueris. Quid fecisti, mihi dicito, ut sciā qd tibi face
 re debeā. Nolo pilate existimes recusare me tuis oībus interrogatiōibus r̃nde
 re, nūc q̃ digeste sunt, seriatim r̃ndebo. Si q̃ris de regno hui⁹ sublunaris regio
 nis, & eius partis q̃ Iudæa dī, Si q̃ris inq̃ de principe huius angustę patrię. Si
 q̃ris de rege p̃sidente his hoībus dure ceruicis. Regnū meū nō est de hoc mū
 do. Nō sū rex taliū gētū. Vis scire me uerū dicere? res ipsa se cōprobat, Si ex
 hoc mundo esset regnū meū, si uel natura rex essem, uel regnū inuasisssem, hac
 in angusta regiōe, uel natiuo studio, uel factiōis affectu fautores hērem, nemo
 tale regnū p̃fiterē inermis. Ministri mei affectu natiuo, uel partiū studio, arma
 ti. s. milites, aut salē plebs incōdita, uel satellites mihi ministrātes. Vtiq̃ oī qua
 possent rōne, decertarēt ut nō traderer Iudeis. Nō dixit ut nō traderer tibi aut
 Romanis, q̃a se Iudeis tradēdū tādē nouerat, & a fine traditionē uoluit noiare.
 Nūc aut ut tibi uno noīe r̃ndeam. Regnū meū nō est hic. Nō est in ista subluna
 ri tā angusta regiōe. Regnū meū nō est hic, Nō sum caput horū q̃ sua duritie
 caput totiēs hēre respuerūt, q̃ tot de suo sanguine reges absorbuērunt, q̃ exte
 ros reges ferre nescierūt, q̃ Romanū regnū q̃tūlibet mite sunt recusaturi. Re
 gnū meū nō est hic q̃tū ad noīs sup̃ficiē, de qua fortasse interrogare uoluisti.
 Dixit ergo pilatus. Ergo rex es tu? Si tu nō es rex in hac noīs significatione quā
 sup̃ficialē dicis, & me de illa īterrogare existimas. Es ne ergo rex tu? In noīs ỹo
 significatū, Es ne tu rex laudatiū & cōfiteriū re nō umbra. Tu dicis q̃a rex sum
 ego, Ego in hoc natus sum, & ad hoc ueni in mūdū, ut testimoniū phibeā ueri
 tati. Oīs q̃ est ex ueritate audit uocē meā. O pilate q̃ esses foelix, si huius r̃ñsiōis
 uerba p̃cipe studuisses. Qui uere laudare & cōfiteri uolūt, añ oīa ueritati stu
 dere necesse est. Laus. n. si nō est uera, adulatio est. Cōfessio si nō est uera, mē
 daciū, uel (ut ita dixerim) mētitiō est. Est certe mētiri. Qui futurus est rex lau
 datiū & cōfiteriū uerax sit necesse est. Ego natiuitatis meæ rōne uerax sum.
 Aeterna nāq̃ natiuitate qua sum dei filius, in hoc natus sum ut testimoniū p̃
 hibeā ueritati. Qñ meę rōne natiuitatis, imago sum & speculū primę ueritatis
 & in me relucēt oēs ideę. Quicqd uere est, in me natiuitatis eterne rōne resplē
 det. Pro rōne itaq̃ g̃nationis æternæ. Ego ad hoc natus sum ut testimoniū phi
 beā ueritati. Perhibere testimoniū ueritati, est ueritatē comprobare, roborare,
 declarare, pro æternæ genituræ merito omnes ueritates increatę & creatę
 cōprobantur in uerbo. Sicut. n. mensura cōprobat mensuratū. Sicut inq̃ p̃fe
 ctissimū cuiusq̃ generis, mensurat oīa quæ sunt suæ rōnis, ita uerbum prima
 & increata ueritas, omnes ueritates cōprobat mensurando. Et sicut participā
 tia aliquā naturā, in illa roborant, illaq̃ p̃ficiunt. Sic qm̃ oīs creata ueritas scin
 tillam quandā sapit increatę ueritatis & inde p̃ficitur. Oēs etiā ueritates incre
 atę per dei sapientiā quæ filius est, uerę sunt. Vtręq̃ ueritates creatę. s. & in
 creatę omnes & singulæ in dei filio roborantur, & per illum declarantur.
 Principia nāq̃ cōclusionū sensum distincte intelligibilē reddere solent. Prima

DE PASSIONE DOMINI

igitur sapiētia oīm ueritatū est declaratiua, q̄a oībus est essendi principiū & fi-
nis. Quare p̄ eterne gñatiōis rōne, melius nihil potuisset dicere dñs Iesus chri-
stus q̄ ego ad hoc natus sum ut testimoniū phibeā ueritati. Pro teporaneę ge-
neratiōis modulo qd̄ dicat nūc audiamus. Et ad hoc ueni in mūdū hūc subluna-
rem. Ad hoc ueni in mūdū. Veni hoīem factus hō, q̄ minor est mūdus. Vt te-

L testimoniū phibeā ueritati, Pro æterne geniturę uigore erat de me ueritas mu-
nitissima, eritq̄ p̄petuo. Sed q̄a hō cū in honore esset nō intellexit, unde com-
paratus est iumētis insipiētibus, & similis factus est illis, ueritatē increatā natā
sine tpe nasci secūdū tēpus oportuit, ut tpaneō hoīs errori finē iponeret. Et il-
le ad lumen rectitudinis iustitię, relictis cōmodorū nugis, p̄ ueritatē quā sensu
cōcipet repari posset, & si uellet reparetur. Ego ad hoc ueni in mūdū subluna-
rē, ut q̄ in supiori mūdo ueritatē cōtineo, in inferiori illā reparem, ut hō q̄ mi-
nor est mūdus, illā me docente capescat. Mea æterna natiuitas ueritatē solidā
facit. Mea natiuitas tpaneā hominibus bonæ uoluntatis soliditatem ueritatis

M ostendit, ad illam consequendam uiam instruit, se ducem exhibet ad illam pue-
nire uolētibus. Ergo secūdū utrāq̄ meam natiuitatē, natus sum ut testimoniū
phibeā ueritati. Itaq̄ oīs q̄ est ex ueritate, audit uocē meā. Ex ueritate sunt an-
geli boni in gratia cōfirmati, audiūt uocē meā, ordinē a me decretū æterna sa-
pientia, quē mētibus eorū indidi. Audiūt, obseruāt, in nullo transgrediuntur,
Audire nanq̄ obedire est. Angeli uero mali q̄ in ueritate nō steterūt, hāc meā
uocē, hūc ordinē diuine sapiētię nō seruauerūt, & si possent rūperent. Rūpe. n.
conant̄ illū q̄tū in eis est, quē si seruāt, inuiti seruāt nō p̄ obediētiā spōtaneam,
sed p̄ uiolētiā qua arctant̄ ut serui. Hoīes bonę uolūtatis audiūt sensibus meā
uocē. i. doctrinā meā, meas p̄dicationes, mea monita, p̄cepta mea pro uiribus
seruāt, meā uocē, bonas inspirationes audiūt, sequunt̄, obtēpant illis. Peruersi
uero hoīes, q̄ sicut maligni spiritus nō steterūt in ueritate, sed falsitatē amplexi
sunt, q̄rū cor insipiēs obscuratū est, nō audiūt meā uocē, spernūt meā doctri-
nā. Sed quā uocē sponte nō audiūt q̄nq̄ expiunt̄ inuiti, expient̄ in sempiternū
post gñale iudiciū. Quia uiuētes nō bonas īspiratiōes suscipe uoluerūt. Quod
dixi, mox in te ipso cōprobabit̄. Collige nūc Pilate rñsionē si potes. Videbis
Christū regē esse iudeorū. i. laudatiū & cōfiteū, rex est angelorū, q̄ in uerita-
te p̄durāt, q̄ nō cessant laudare deū canētes. Sanctus sanctus sanctus dñs deus
sabbaoth. Rex est hoīm bonæ uolūtatis. Regi maxie debet obediētia, Oēs qui
sunt ex ueritate, dñm Iesum audiūt, illi obediūt. Rex est ergo laudatiū & cōfite-
tiū q̄ sunt ex ueritate, q̄ in ueritate fundati q̄si in solida petra, cōcuti nō p̄nt. Ha-
bes o Pilate qd̄ Iesus fecerit. Testimoniū phibuit ueritati. Pulcherrima sunt
q̄ de regno tuo dixisti bone Iesu, sed illa Pilatus non capit, pulsat ut intelligat,
sed non bene pulsat, ideo ei non aperietur. Pulsantem tamen audiamus.

¶ De ueritate interroganti Pilato cur ueritas
non responderit.

Icit illi Pilatus. Quid est ueritas? Rem scitu pulcherrimam Pilatus in-
dterrogat, cuius rationem si audiret, & intelligeret a tanto taliq̄ magi-
stro, illū nunq̄ morte damnaret. Itane audiat uxor, illi impedimēto fit.
Nanq̄

Namq; illo iuxta Matthæū pro tribunali sedēte, misit ad eū uxor eius nunciū dicens, nūci ministerio. Nihil tibi & iusto illi. Multa. n. hodie passa sum p uisū ppter eū. Magnū ni fallor hic latitat sacramētū. Pilatus q p̄sidis fungit officio, qd sit ueritas a ueritate requirit. Ab ea inq̄ ueritate q̄ uenit illuminare his q̄ in tenebris & in umbra mortis sedēt, ab ea q̄ uiā dei in ueritate docet. Cur ergo nō discit? cur nō docet illū magister optim⁹, docēdiq; studio flagrantissim⁹? Duo potissimū fuisse in causa cōperio. Sedet. n. in tribunali, & uxoris nunciū audit, N Pilatus p̄ses apex est mētis humane, portio. s. superior rōnis, q̄ p̄sidet in toto aīæ regno, & illud pro officio moderari tenet, hoc inq̄ rōnis culmē suapte natura fertur in primas syncerasq; ueritates, ut ex illis quasi ex fontib⁹ riuulos trahat ueritatū inferiorū, & ad diē cōtingentiū, iuxtaq; illas regni sui officinas, sens⁹ .s. & artes. i. studia hoīm moderet. Ergo Pilatū p̄sidē a Iesu fonte sapiētīę p̄cunctari, qd est ueritas, nihil est aliud q̄ synderesim ferri in primas ueritates & de illis ingrere. Sed p̄cunctari nō est satis. Sedet Pilatus q̄ debuisset assurgere, & totis neruis ad discendum incūbere. q̄ si forte debilitate peccati originalis uel actualis synderesis recta stare & oī studio intēta ad illa esse nō pōt, saltē in tribunali ne sedeat, si discere uult discipuli p̄sonā debet induere. Qui sedet in tribunali, magistri iā locū tenet. Tribunal sedes est fastus atq; tumult⁹, Si sedere uult (sedēdo. n. & q̄scendo fit animus prudēs) sedere debuisset in terra humilis, sedere debuisset solitarius, curis tumultuātis mūdi uacuis. q̄ si pro officio uitā actiuā deferre non pōt hic rōnis p̄ses, si illi in tribunali pro statu reip. aut domestico cōseruādo sedendū est, & illic pōt aliqñ ad ueritatē aspicere, & dicere dño Iesu cū Pilato. Quid est ueritas, uxoris nūcios ne recipiat, oīno necesse est, si sec⁹ fecerit exhibit statim foras, & sapiētīę rñsionem pro ueritatis rōne dignoscēda obtinere nō poterit. Vxor hec est appetitus cōcupiscibilis, siue affectio cōmodi, affectioni iustitiæ quasi inseparabiliter sociatus. Ita q̄ uitā actiuā agere uolūt, & ueritatē a Christo p̄discere, qd illa sit interrogēt illū, & affectio nē instigē (q̄ tribunalis est basis) semp̄ studeāt imitari, affectioni cōmodi nullatenus inhærere. Secus si egerint. Quid illi suadeat hec uxor audiamus. Nil tibi & iusto illi, seq̄re cōmoda nō iusta. Quid ita? Multa passa sum in somnis hodie ppter eum. Mulier. i. semp̄ uana commodi affectio, qd aliud sequitur q̄ ueri umbras & somnias nugas. In suis nēpe somniatis affectuū motibus, affectio cōmodi molestat, & multa patitur a zelo iustitiæ illā affectata prosequi phibēte. Ita Pilatus ad uxoris nuncium se conuertens, studiū ueritatis egressus. Quare non fuit culpa Iesu, si quid esset ueritas interrogatus non respondit. Pro sua sapientia respondere non debuit audienti nunciū mulieris loquentē ad aurē.

⊕ Conventus ex dissonis.

Dam ob uxoris suæ leuitatē in ueritate non stetit. Pilatus suæ uxoris a somniis quid sit ueritas non intelligit. Eua secuta est mendaciū. Vxor Pilati secuta est somniū, utraq; certe diabolū secuta est. Expulerat diabolus Adam ab initio de paradiso delictuū, uxoris Eue ministerio. Nunc qm̄ maiori ex parte prophetias, de restituendo in pristinū hoīem per Messiam uidit impletas, coepit addubitare ne pauca restantia in Christo finem acciperent

DE PASSIONE DOMINI

Restabat aut illū uerberari, morte damnari, in cruce hæc oīa cōsumari, & per gloriosam mortui crucifixi resurrectionē tartara spoliari, q̄ impedire cōstituens princeps tenebrarū & luctus sperauit, quēadmodū ab initio p̄ uxorē frēgerat Adā. Nunc q̄q̄ p̄ uxorē Pilatū frangere. Eā igitur somniis aggredit̄, horribiles dormienti ingerit uisiōes, si Pilatus Christū mori decernat, fortunarū iacturas, morbos, & oīm illi horribilissimū irā cæsar̄is p̄ somniū ciet. Euigilat illa curis anxia, terrore plena, neq̄ pōt p̄ somnū uisa a mente reicere. Obdormit iterū fessa terroribus, peiora priorib⁹ uidet, Sic tota nocte iactata nesciēs q̄rsum hæc tenderēt, ne leuitatis arguat subticet, ubi uirū audit die festo p̄ter morē intrasse p̄torīū, pōtīfices ius dicere solitos, scribas & phariseos iā reorū defensores, nūc accusatores factos intelligit, & populū cōcitātū pro uno Iesu, quē fama p̄clamāte bonū uirū, grādīūq̄ opum patratorē audiuerat, p̄cūtata fortasse hoīs lineamēta, en inq̄t qd̄ sibi uolunt somnia mea. Cōcordat Iesu effigies simulachro p̄ somniū ostenso. Hic est uere pro cuius dānatione familiam meā, uirū meū, me ipsam pati tanta uisa sum. Heus tu, p̄ge, ad p̄sidē, dic meo nomine, ne iusto illi aliqd̄ molestiæ inferri decernat. Et qm̄ p̄ tribunali iā sedet, cito curre festinus, rē paucis absolue, dic inq̄ meo noīe, Charissime uir & unica spes salutis meę, miserere mei, miserere tui. Multa horribilia oīaq̄ plena tristitia, em̄, certe nō uano somno uel insomnio, sed certe p̄ uisum, p̄ uerā uisionem passa sum hodie, nocte p̄xima q̄ pars fuit hodiernę diei p̄pter eū, quē examinas quasi reū, opp̄ssum iniuste. Nil tibi, si me, si te amas, & iusto illi īferas incōmodū, Om̄e qd̄ illi intuleris, in te redūdabit. Nil ages illi qd̄ non patiaris. Sed nō obtinebis pessime draco qd̄ p̄ mulierē extorq̄re studes, Restituet̄ hō in integrum p̄ grām saluatoris, Tuus carcer frāgetur, apietur, euacuabit̄. Captiuos reddes inuitus. Non est tibi lucta cū Adā primo q̄ se mulieri penitus adiiciat. Non est tibi lucta cū Pilato q̄ mulieris monita secutus exiuit foras, Luctaris cū rege iusticię, accincto sup̄ femur suū gladio bicipiti acutissimo q̄ tua discindet retia, teq̄ cōfodiet. Et qm̄ potētissim⁹ ē cōtra æternę sapiētīę decreta nihil aget oīno Pilat⁹ quē tu foras emittis ut illū excuset & liberet. Sati⁹ tibi fuerat ī ueritate p̄sistere ī q̄ te creauerat ut plene ab eo disceres & teneres qd̄ ē uitas.

¶ Præfatio in tractatum de ueritate extra causam habitum
sed non sine causa.

VID est ueritas, si discere uolebas o Pilate foras egredi nō debebas, & deserta ueritatis origine ad erroris fontē & fomītē turbam inuidia avaritia & ambitu plenā te cōuertere, sustinere hic & uigilare ubi tecū loq̄tur ueritas satius fuerat. Nos ergo fratres q̄ cū illa hæctenus uigilauim⁹ & sustinuim⁹ p̄seuerem⁹ & dū meticolosus & uxori addictus Pilatus foras egreditur, discamus a ueritate extra causam si possumus quid est ueritas, ne dū Pilatus aliud agit nos frustra uigilemus. Tantus est fulgor ueritatis, tantus uigor tanta maiestas, ut creata oīa illam ex toto capere non possint. Neq̄ si plures mundos q̄s esse constituat, totā in illis locare poterit ueritatē, Res est q̄ nō hēt principium, q̄ finem hēre non pōt, oībus lucet, illuminat uniuersa. Sol illi comparatus tenuis est scintilla fulgoris, Et p̄fecto sicut oīs oculus per solem uidet, nullus tñ

nūllus tñ solem integrum perfert, sed illum fere oīs oculus sub umbra & p umbram intuetur. Ita cum oīs creatæ mentis ratio p ueritatem discernat uniuersa ipsam totā penetrare, suscipe, cōtinere non pōt. Desinet hoc admirari quide- rit finitum uigorem solis a finito oculo contineri non posse, Sunt qdem create mentes, & p̄sertim bene institutæ, ueritatis amore flagrantissimæ. Sed qm̄ debiles sunt, ista est robustissima. Qm̄ uascula sunt paruula. Illa pelagus est infinitum, nec totam cape, neq; eius uigorem integrū ferre sufficiūt. Volenti igitur ad ueritatē accedere, ante oīa opus est proprias uires agnoscere, & secundum illas opi insistere. Docuit natura sub umbra, atq; p umbrā solem nos intueri. Qui secus faciunt excæcant, Lucē solis non penitus purā hac rōne natura oculis imisit animantiū, sed illā aeris obscuritate & umbra terræ contempauit, ne dum uidere qs uult, uisum amittat. Ita si ueritatis rōnem intelligere uoluerim⁹ umbra illi admiscenda erit, ne labor irritus & p̄niciosus euadat. Et nihilomine particulas aliquas ueritatis pro uiribus attigisse sufficiat. Totū q̄ attentauerit, onus ferre non poterit. Scrutator nēpe tātæ maiestatis opprimeat a gloria. Sed qua hāc rē umbra cōtempabimus? falsitatis. Accipiemus inq̄ falsitatis rōnem & qñ intellexerimus qd sit falsitas, tū demū qd sit ueritas aliqua ex parte intelligemus. Falsitatē insup rem nimīū tenebrosam, nō statim aggredi p̄sumamus. Merget nos in pfundā ignorantīā, Si illam solā & nudam fuerimus amplexati. Miscebimus ergo hāc duo extrema ueritatē. s. & falsitatē, & q̄ nascūtur ex his uerum & falsum accipientes, pedetentim ad ueritatis limina adeunda uiā apiemus. Et ut ueritas ipsa p̄stiterit, qd illa sit, & quō se hēat tandem ostendemus.

¶ Quid sit uerum.

Erū qd sit nūc & qd falsū accipiamus. Illud est uerū qd tale se dignoscē dum exhibet quale est. Dicimus illud esse uerū, qd colore, pōdere, uirtute, aurū p̄fert. Si colorē hēat pondus uero nō habeat. Si utrunq; habeat colorē & pondus. Igni aut nō resistat, ferro nō cēdat, nō extēdat amplissimē, nō est aurū uerum, falsum est ergo, Si qua mulier colore fucata, falsis redimita capillis, altis aucta sandaliis, pulchritudinem p̄ferat, sit tñ ficto rubore pallor, sub mētito capillo caluicies, sup addito sandalio, breuis statura corpusculi, nō est hāc uere pulchra, falso pulcherrimā dicent oēs q̄ hāc ab ea simulata dignouerint. Si qs horrida ueste, pallida facie, humili uoce, miti incessu, bonū uirū p̄ferat, & mundi se contēptorē ostēdat, ferueat tñ ambitu gloriæ, Gule & tactus delectationes ardeat, & latenter exerceat, studeat auaritię. Ut hęc sua studia nutriat, erit ne uir bonus? Erit uere malus, falso bonus. Tria sunt aiatorū genera. Vegetātia tñ, Vegetātia simul & sentiētia, Vtrunq; & his melius mētem. i. intellectū & uolūtātē hñtia. Illa uegetātia uera sunt, ut ex primo exēplo dignoscitur, q̄ talia se sensibus & rōni per sensus offerūt, qualia sunt in re. Hinc est q̄ archimistarū mixturas, falsa metalla dicimus, hñt unde oculis satisfaciāt non habent unde satisfaciant operi. Quāto porro minus sunt palliata, hoc est quāto minus fallere pñt, minus sunt falsa. Quāto inquam plus de natura ueri metalli quam præferunt, retinent, minus falsa esse probantur. Quāto item de eius natura minus habere se monstrant, minus item falsa existimantur.

DE PASSIONE DOMINI

Qñ aut multū pferūt, uel penitus uerū metallū ostendūt, suntq; ab eius natura alienissima, tunc falsissima esse probant. Habet ergo uegetabiliū rerū natura ueritatē p concinnitatē, & ut ita dixerim correspondentiā pprietatū int^o inherentiū ad substantiā cui conueniunt, & amborū ad exterā apparentiā. Qñ igitur plene concordāt naturæ uegetabili pprietates intime, & apparentia externa, uerū est plene uegetabile in q̄ illa cōueniunt. Vbi ex aliqua parte dissentiant, illic ueri ratio non plene cōstat. Dicimus argentū oīno defecātū, purum & uerū argentū. Si aliqd æris cupriue admisceas, non est purū, non est uerum argentū. Tm̄ de ueritate argenti pdidit, q̄tum de ipuritate æris aut cupri acq̄siuit, tātundēq; falsitatis illi est supinductū. De rerū q̄q; sensibiliū ueritate idē p oīa statuendū est. Nisi q; uegetabiliū ueritas est ex concinnitate pprietatū ad solā uegetandi uirtutē pro specie quā pferunt. Sensibilia aut hnt ueritatem ex harmonia pprietatū exterioris apparētie, ad uegetandi sentiendiq; rōnem pro natura quā oñdunt. Si equū habeas languentē uel alicunde debilitatū, & artificio defectū contegas ut illū uendas, falsum equū uendere uis. Ostēdit. n. qd non est secundū uegetandi se q̄ mouendi rōnem. Sed & quendit est eq̄ lōge falsior atq; fallacior. Licet. n. equus falsus sit, ille tñ nō fallit, ut infra mōstrabitur, fallit aut uenditor, q̄ cū sciat non talē esse qualē sua arte confinxit, aliter se credere simulat, & integrū uir ille p̄dicat. Constet igit hic nobis in sentientiis rebus duas posse falsitates inueniri, iuxta duas ueritates cōstantes in illis.

X Cōcinnitatē. s. et cōcordiā pprietatū ad naturā, & ad apparētiā uegetādi et sentiēdi, ut pferūt pro suę rōne nature. Rerū uero mētē hntiū multiplex ē falsitas, multiplex & ueritatis ratio. Mētē hnt angeli & hoīes, De⁹ magis est mens, q̄ hns mētē, Est. n. deus qcqd hēt excepto eo qd relatiue dicit. Vñ ueri, unde falsi sint angeli primo dicamus. Illi ueri sunt angeli q̄rū natura intimis uiribus cōcinit, & tales se exhibent agnoscendos, qualis est cōcentus siue cōcordia naturæ cū uiribus & uiriū inter se, Natura angelorū intellectu cōstat & uoluntate. Vires hnt igitur ut uelint & intelligant. Intellectus pro sua ui est errorē fugere, dubiis non acquiescere, sectari ueritatē, certis adhærere, Volūtatis est mala respuere, odisse iūsta, capescere bona, iustis acquiescere. Angeli ergo q̄s bonos dicimus, ueri angeli, ueræq; intelligentiæ sunt. Regulas nanq; æternę sapiētię intellectu cōpūnt ab initio, & uoluntate illis adhēserūt, atq; p grām in hoc studio cōfirmati, se tales semp exhibent agnoscēdos, quales natura sunt, & qualiter intimis uiribus operant. Cōtra mali angeli q̄s dæmones aut diabolos christiano uocabulo appellamus, falsi sunt oēs. Qñ intellectū a primæ sapiētię lumine auerterūt, & se ipsos potius contēplati sunt, Vnde iūstitiā cōmoditatib; post hntes, sibi prius bene esse uoluerunt, q̄ deo creatori suo, non amantes illū q̄a optimus est, & oīm q̄ sunt integra bonitas in illo concludit. Sed se ipsos magis q̄ illū amantes, creatorē ac creaturā uniuersam pro propriis cōmodis dimēsi sunt. Et nihilominus se malefacere his tā pueris intellectus & uolūtatis studiis, nulla rōne fateri uolunt, sed ut bene fecisse uideant, cū obstinate in malo pposito durent, se bonos & bñficos oī qua possunt machinatione cōfingunt Itaq; nihil melius dicere poterat de lucifero sermonē faciens q̄ dixit, Ille neq̄ fuit ab

fuit ab initio, & in ueritate nō stetit. Et certe oēs luciferi sequaces neq̃ fuerunt ab initio. Qñ ut primū creati sunt, uolūtate suā neqtia, intellectū errore repleuerunt. Vnde in ueritate nō steterunt, in illa creati. Non. n. nō stetisse dicerēt nisi inde discederent. Falsi ergo sunt, q̃a bonā naturā deprauauerūt, uires naturæ alibi q̃ oportuit affixerūt, alios q̃ sint, aliter q̃ ex intimis opentur, se p̃ferre conantur. Sed nunqd sancti angeli multa cōfingunt, dū se humana effigie cōtegunt, loquunt, inambulant, comedūt quasi hoīes, & tñ uere hoīes non sunt. Nunqd mortes & exercitiū deuastationes in sacris literis (q̃ mala sunt) p̃ angelos legimus esse confectas? Falsi ergo sunt & boni angeli dum se tales offerunt apparentiæ quales nō sunt. Dū insup̃ cū boni sint, malū opantur, & opā non bona bonæ naturæ, bonis uiribus & in bono confirmatis non p̃nt falsis cōcordare. Maligni q̃q̃ spiritus licet natura & proposito non sint ueri, uera tñ qñq̃ responsa dedisse (apud non paucos rerū gestarū scriptores, & miracula bona fecisse ut p̃mittunt) legimus. Veri ergo & isti aliqñ dici potuerunt. Qñ ut p̃ferunt faciūt, uel ut oñdunt aliqñ futurū, fieri cōtingit. Si a fine (q̃d philosophi in humanis opibus fieri debere cōstituerūt) rē pensitauerimus, apparebit certo certius, bonos angelos nūq̃ a ueritate discedere. Non. n. q̃ alienā figuram accipit semp̃ fallit, uel falsus est, neq̃ oē figmentū secū retinet facilitatē. Sæpe p̃phetæ in sacris lris uarias oñdere p̃sonas, & nō ueris ænigmatibus, ueritatē locuti sunt, neq̃ tñ falsi dici potuerūt, qñ p̃ sermonū rerūq̃ figmenta ueritatē ostenderūt. Ita sancti angeli humanā effigie induētes, ueri rōnem non deserunt, qñ ut ueritatē ostēdāt id faciūt. Illud figmentū fallum factorē reddit, q̃d qualis sit nunq̃ oñdit, imo ne agnoscat, qualis sit factor ab eo figmētū fabricat. Sed qñ figmentū pro re manifestāda contexit, & q̃ finxit q̃d egerit, & q̃s egerit manifestat, falsus dici nō debet, qm̃ in fine ueros, ueraxq̃ suo figmēto maxime cōprobat. Sic dñs Iesus ueritatis origo, finxit se longius ire, neq̃ in hoc falsus inuentus est. Finxit etiā se pegrinū, neq̃ mentitus est, qñ in pegrini specie q̃s esset & suā rōnem manifestauit, Qñ lōgioris itineris cōmento charitatē discipulorū exptus, sui amoris aperuit ueritatē. Et ut me intelligas si dñs Ies⁹ pegrini formā non deposuisset, ut neq̃ illū resuscitatū, neq̃ refocillatorē aīarum in panis fractione cognouissent, uere falsus, & (q̃d abhorret calamus) mētiēs dici potuisset. Sed rei exitus aperuit ueritatē. Sic sancti angeli si se usq̃ homīes oñderunt, q̃ essent, q̃bus se ostenderāt suo tpe indicauerunt. Abraā cū tres uidisset sua opiniōe uiros, ab illis audiuit angelos esse, & q̃ p̃gerēt intellexit. Manue cum p̃cerū iuuenē colloquentē uxori de Sansone filio generando mortalem existimaret, in cibi oblatione angelū tandē recognouit. Vterq̃ Thobias existimantes, Raphaelē hoīem uiatorē, reuertente filio, pater simul & filius dei angelū agnouerūt. Sed & Maria mater dñi in humana effigie Gabrielē audiēs spiritū illū excellētissimū esse itellexit. Nō ergo falsi dici p̃nt his effectib⁹ sancti angeli, p̃ q̃s non nisi angelos in fine se esse demōstrāt. Mortes & exercitiū uastationes q̃ per angelos sacris in literis cōtigisse narrant, possem dicere per malos executas. Quorū. n. est in inferno se ipsos & hoīm aīas cruciare (ut eorū ministerio cōmutatiua dei iustitia nō sit uacua) Etiā eorū debet esse hoīes

Z

A

DE PASSIONE DOMINI

eadē iustitia decernente in hoc mūdo necare, & mala q̄ hoībus infligunt effi-
cere, nō est absurdū asserere. Si tñ p̄tinaciter insistas, bonos angelos ista confi-
tere, ne sim cōtētiosus, dicā ista, mala nō esse cū iusta sint. Iusta aut negari non
p̄nt, q̄ dei impio uel ad uindictā inīqtatis, uel ad uirtutis exercitiū fieri decernū-
tur. Sunt q̄dē ista molesta tollerantibus, sed mala nō sunt, nisi patientes sua cul-
pa hęc mala sibi faciant p̄ impatiētīā. Quæ ut bona essent a deo illis euenerūt.

B Adde q̄ si mala molestaue sunt tollerātibus, bona tñ sunt ad uniuersi rōnem
mēsurata. Et sicut nō malefacit q̄ brachiū feriētī inimico ut caput saluet oppo-
nit. Ita bonus angelus quēpiā pcutiēs, ut decus uniuersi maneat, & dei decretū
locū habeat, malefecisse dici nō pōt. Leges nēpe humane q̄ ad tpaneam pacē
cōditæ sunt, p̄cēnā mortis male meritis statuerūt, nec iccirco bone esse desie-
runt. Legū p̄sides torq̄ri iubent & interfici. P̄sidiū executores torquēt, inter-
ficiunt, neq̄ tñ male fecisse dicunt. Qm̄ p̄ rei p̄cēnā illi soli acerbā reip. pacem
seruāt. Ita p̄ oīa de sanctorū angelorū ministerio dixerī. Vnde nobis constet
semper illos ueros esse & falsos esse non posse. Quia a prima ueritate stabiliti
sunt, & penitus in ueritate cōfirmati. Cōtra maligni spūs, si hoīs effigiē induūt
semp̄ hoīes aut boni angeli (q̄d non sunt) haberi uolūt. Ita apparēdo semp̄ fal-
si sunt, dñ nō se in fine quales sint, uel cuius rei gratia aduenerint, manifestant,
confingunt, p̄dicāt uenisse ad bonū pagendū, uenerūt ad bonū subuertēdum.
Et si q̄d boni opati sunt, malū inde exitū expetierūt. Itaq̄ ex fine quē intēderūt
& cōtexerūt falsi sunt. Mentiti sunt etiā uera p̄dicētes, qñ ideo uerū p̄dixerūt,
ut in errorē falsitatēq̄ deducerent uel detinerēt, iā deceptos q̄s subuertere co-
nant, aut ut opprimerēt iā submersos. Hoīes inter angelos & mundi subluna-
ris creaturas quasi medii constituti, hñt cum terrē nascētibus uegetare, sentire
cum aīantibus, cū angelis mentē, cū bonis angelis motū ad iustitiā, cū malis ad
cōmoda sp̄reta iustitia se conuertunt. Iuxta hęc oīa nō īmerito ueri & falsi dici
p̄nt. De uegetatiua & sensitiua hoīm rōne, iam p̄ exēpla dictū sit satis. Secūdū
mentē modis innumeris, uiri ac mulieres a uero discedunt, falso se cōtamināt.

D Iste tumidus menti audaciā, Ille insanus menti prudentiā, Ille idiota mentitur
doctrinā. Et (q̄d est stultissimū falsitatis genus) mēbranis ac bullis doctrinam
sibi adesse credi cōfidit. Quid ita? A multis approbatū est esse doctorē q̄ ne-
sciuit, aut noluit esse discipulus. Sed non a multis ueris, falsi sunt q̄ approbaue-
runt, mentitiq̄ sunt approbando. Non q̄a doctorē asserāt, doctū efficiūt. Res
est doctrina q̄ decretis uel assertionibus dari nō pōt. Vendit̄ q̄tidie doctoris
nomen a nugatoribus, & auri plusq̄ ueritatis studiosis uenditoribus. Emūt sto-
lidi, emūt inquam auro inanem uocis sonum, & chirographum plenum som-
niis mendacibus, proq̄ signata cera, uel plumbo, dant argentum aurūq̄ signa-
tum. Doctoris inq̄ nomen emunt stulti, falsi uendunt. Doctrina non emitur, ne-
quit pecunia comparari, uigiliis, usu solerti acquiritur studio. Redeamus unde
discessimus, quo plura habet quis doctrinæ testimonia, quo magis indumen-
tis apparatūq̄ librorū doctrinā p̄fert, si nō uere habeat, magis est falsus, plus
a uero discedit, q̄ pluribus uestigiis suā cōtegīt ignorantīā. Alius hispida ueste
pallida facie, uoce cōposita, incessu miti, bonū se uirum oñdit, & tñ intrinsecus

lupus est rapax, hic pessimus est, oīmq; falsissimus. Vt. n. q; archimiā mentit̃ aurum & fictos aureos numos de non auro conflat, grauius lædit remp. q̃ argentum alia ue metalla arte cōtaminat, & falsificat. Ita qm̃ uoluntas est in hoīe optimū, qm̃ secundū illā solā boni mali ue hoīes dicendi sunt, q̃ mētunt̃ bonū uirum. i. bonā in oībus uoluntatē pessimi sunt, eoq; p̃niciosiores q̃ studiosi & cautius illud faciunt. Sed nunq; occulta peccata mea, aut aliorū q̃ noui, nō occultabo: & pro uiribus bonā opinionē de me, deq; proximo seruabo: facies si sapiēs, nec ideo falsus eris, q̃ errores tuos non detegas. Falsus est q̃ apparēti studet bonitati, existentē odit. Non est falsum argentū q̃d aliqd̃ eris hēt admixtum. Sed q̃d æs cū sit impurū, purū apparet argentū. Ita si q̃s bonitati studeat, & ut uere bonus sit totis uiribus annitat̃, humana tñ fragilitate ex oī parte bonus semp̃ esse non pōt, bonitatem p̃ferendo, falsus dici non debet, habet em̃ bonā uoluntatē q̃ bonū efficit uirū. At si q̃s cum sit sepulchrū, mortuorū ossibus plenū, fex criminū & sentina flagitiorū, soli apparentiæ & hoīm opinionī studens, p̃ ea q̃ diximus bonus uideri nititur, uere falsus & oīm p̃ditissimus, similis uere diabolo, q̃ malo semp̃ studens, bono se inniti & bonū simulat suadere. Qui in ueritate non stetit, q̃ non in opinione hoīm, non in oñsione, sed in rei natura consistit. Vt p̃ ea q̃ diximus plene liquet. Ita si secūdū mentē bonos angelos homines fuerint imitati, sicut illi in ueritate cōfirmati sunt, q̃a ueritati ab initio adhæserūt, Ita hoīes i uia. i. dū i fragili corpe uiuūt, ueritatē retinētes, illi penitus adhæreant, in uiæ extremo idest in mortis articulo cōfirmabuntur in illa. Si malos angelos & pessimos dæmones secuti fuerint, erūt falsi post hāc uitam in p̃petuum. Sed q̃tis falsitatibus falsitas hoīs uiam struat, q̃ lingua dicere uel quis intellectus cape sufficiat? Falsis attestatiōibus, falsis testamentis, falsis cuiuslibet generis publicis & priuatis literis, q̃s causam dat: falsus & fallax hoīm animus, scelestus commodi appetitus, amor sui, Mechanicarum itē artiū falsa pondera, mensuras falsas q̃s machinatus est: Falsus & fallax hoīs animus lucra captās, pl̃ cōmoda quærēs q̃ iusta. Falsas monetas, falsa aromata, deniq; oīum quæ manu fiunt falsitates, in pānis, in cereis, in lignis, in terre nascentib⁹ mixturas, ut rem aliā p̃ alia uendat. Quis machinatus est? Falsus hoīs animus, auersus a iusto, conuersus ad cōmoda. Quortus est, q̃ artis sue regulas seruet? Qui talia uēdat qualia p̃fert? Corrupti sunt oēs falsitatis studio, & amore cōcupiscentiæ. Vt falsi esse desineremus, uenit Iesus in mundum, ut testimonium perhiberet ueritati. Audiamus eum, Ego ad hoc natus sum & ad hoc ueni in mundū ut testimoniū phibeā ueritati. Est alia ueri rō in cognoscēte reposita, q̃n. s. ita cognoscit, Sicut res in se uera est. i. p̃ sui natura & p̃prietate se exhibet cognoscibilē. Hęc ueritatis rō a duabus quasi radicibus in unū stipitē pulcher rimæ plāta cōsurgit. Prima radix est (quā diximus) ueri nō in re cognoscenda p̃sistēs, ut. s. illa se talē exhibeat cognoscēdā qualis est, secundū naturæ intimas & exteras proprietates. Alia est ut intellectus illā apprehēdere sufficiat, & in app̃hendendo non erret. Sæpe. n. cōtingit rē se oñdere sicuti est, & intellectū illam nō app̃hendere ut oñditur. Quid ita? Qm̃ noster intellectus nihil intelligit dum in hac fragili carne uersamur, nisi sensuum adminiculo suffulciatur.

F

G

H

DE PASSIONE DOMINI

Sensus autē saepe falluntur: non quidem exteriores si res se presentet sicuti est. Illi
H. n. aliter apprehendere nequeunt, quā se offerant ipsa sensata. Si uero offerant res
 sensibus aliter quā sint, adhuc exterior sensus minime decipit, sed interior. Hæc
 exemplis aperiamus. Si remū extra aquā, aut aliā rem longā offeras oculis, senti
 et illam qualis est. Si recta est rectā iudicabit sensus interior, curuā item iudi-
 cabit, si curua fuerit. Si uero in aqua persertim mota & fluctu tumentia eandē rē
 ostendas ut pars merfa sit, parsque supnatet extensa (quali remi ad remigandū
 mouentes marinas aquas) apparebit fracta contorta. Si penitus hæc submer-
 gatur, & aqua sit clara ut uidere sinat quā merfa sunt) apparet longe grossior quā
 sit. Si aqua moueatur apparent illa quā merfa sunt nutantia & uacillantia, cū tū
 maneant. Hoc loco oculus non fallitur. Quā quid ad oculū puenit, uel ad quid ocu-
 lus tendit, fractū est. Aqua. n. p. quam uidet infrangitur, & illā efficit in se ipsa
 fracti figurā quā oculus intuetur. Ita quā crassior est aqua, crassiorē figurā rei
 uidendæ cōponit. Quā mouetur aqua, figura rei uisæ quā in illa est uere mouetur
 fluctuat atque nutat. Non igitur errat oculus, quā talē suscipit uisionē, qualē rei ui-
 sæ speciē efficit in se medium per quid uidet. Errat autē sensus interior quā existimat
 fracturā, grossitiē, motū esse in ligno quā est in aqua. Intellectus porro quā sensus in-
 terioris adminiculo intelligit, nisi caute aduertat, & separe didicerit, aberrabit
 Hinc est quod nauigantibus pueris & mulieribus, urbes terreque recedūt. Videtur
 inquit illis terræ raptissime moueri, quā nauis a uento aut a flumine rapit uelocissi-
 me. Maturi autē homines errorē apprehendentes per imaginationē falsam non decipiū-
 tur, aduertunt moueri nauē, terrā solide permanere. Si cui colerica febre laborā-
 ti uinū offeras quālibet dulce gustuque delectabile, illud iudicabit amarū & est
 uere amarū quid precipit gustus, quē colericus humor (quā amarus est) per saluā ita
 contaminat, ut uerā amaritudinē pro dulcore gustus inhauriat. Ita ille non fallit
 sed interior sensus quā amaritudinē iudicat esse in uino, quā est in salua per quā ui-
 num uenit ad gustū. Quare si puerū sic se habentē de sapore uini interrogas,
 semper affirmabit uinū amarū, neque illi aliter persuadere poteris. Si uinum sic affe-
 ctum moneas uinū esse dulce, sed saluā per colerā tollere saporē uerū, facile cre-
 det amaritudinē non esse in uino, sed in se ipso. Existimo nūc satis apparere sen-
 sum exteriorē, circa propria sensata non decipi. & nihilominus circa eandē interi-
 orem sensum errare quāque cōponendo. scilicet quā simul non sunt, aut sepando quā iuncta
 perdurant. Habet post hæc intellectus, aut adhærere imaginatis aut dissentire.
I Adhærens affirmatiue enūciat. Dicit. n. hoc est tale, puta remus est fractus, ter-
 ra recedit, uinū est amarū, ne a ppositis digrediamur exemplis. Resiliens oīo
 nem efficit negatiuā. Dicit. n. hoc non est tale, puta remus non est fractus, terre
 non abeunt, non mouent, uinū amarū non est. Igitur si contingat intellectū adhe-
 rere falsę imaginationi erit falsus. Non. n. ex nostro affirmandi aut negandi mo-
 do, sed ex eo quod res est uel non est, oratio dicit uera uel falsa. Ita si intellectus af-
 firmauerit, hoc est cū illo, puta fracturā esse simul cū remo, quā cū remo non est,
 sed cū aqua, erit ppositio falsa. Si negauerit. i. si dixerit, remus non est fractus,
 scilicet fractura non est in remo, sed in aqua per exempla quā diximus erit ppositio uera. Iam
 satis constat ueritatē quā intellectus assequitur, a gemina radice cōsurgere, & pri-

mam esse, re se recte oñdere, imaginationēq; nō fallere, secūdā esse intellectu
 re illā ut se hēt accipe, imaginatiōisq; uitio nō decipi. Hæc cū sic se hēant, facile
 est uidere nos hoīes ī hac fragili carne purā rerū ueritatē naturę bñficio asseq
 nō posse. Qñ nrī intellectus suo solo naturali uigore freti nihil intelligūt, nisi
 p̄ sensus q̄ sola accidētia oñdere pñt, substātiā rerū attingere nequnt. Quod. n.
 uides color est. Quod audis, sonus, qđ odoras, odor, qđ gustas, sapor, qđ tāgis,
 sup̄ficies. Accidētia sunt hæc, nō substātia. Quis uestrū aliq̄ sensu dixerit se sub
 stātiā p̄cepisse? Quis inq̄ uestrū substātię rōnem sensu exptus est? Autumam⁹
 illā potius q̄ intelligamus. Si substātiā rei intellectu asseqremur, accidētia nos
 fallere nō possent. Cur aurū existimam⁹ cui p̄ archimiā auri accidētia sunt sup̄
 inducta? Quia substātię auri rōnem nō hēmus, & substātiā rei alienis speciebus
 palliatā nō agnoscimus, Hæc si cognoscerem⁹, archimistę nos nō fallerēt. Si du
 as nuces, duo itē oua, magnitudine, figura, colore nō distātia manib⁹ teneā, &
 nūc unū tibi oñdam, nūc aliū, cur nō discernes qđ pri⁹ oñderim⁹? Si illa succes
 siue palpāda tradidero, & palpata simul iūxero, qđ pri⁹ palpaueris, cur dicere
 nō poteris? Quia similitudo accidētū substātię cōtegit uarietatē. Si substātiā
 illorū agnosceres, nō te fugeret rñdendi rō. Illa. n. lōge meli⁹ q̄ accidētia uarie
 tatē idicaret. Nemo iā Socratē cōdemnet, qđ dixerit se nihil scire. Corp⁹ nēpe
 qđ ē corruptibile, aggrauat aīam, ut p̄ solos sensus accedēs ad itelligēdū, ad rei
 substātiā dignoscēdā nō plene pueniat. Profess⁹ est Socrates se nihil scire. i. nul
 lā ueritatē certe, plene, & imēdiate, p̄ ueras ppriāsq; cās & sciēdi p̄cipia itelli
 gere, a q̄ snia nō dissentit Ari. q̄ rerū sciētias sup̄ oēs tradidit. Cōfitei & ipse re
 rū ultimas differētias esse nobis ignotas. Vltimę aut̄ drñtię primę et certissime
 sunt causę sciēdi, qā solidū rei cuiuslibet pōd⁹, numerū & mēsurā oñdūt. Quor
 sum hæc? Vt itelligamus q̄tū ueritatis sit in nobis dū sum⁹ in corpe. Nulla est
 ueritas quā plene sciam⁹, Immo neq; nos ipsos esse scimus plene. Id. n. si plene
 sciremus, pōd⁹ numerū & mēsurā illi⁹ plene tenerem⁹. Quot⁹ est q̄ suas uires
 bñ pōderauerit? Audem⁹ oēs nobis iparia, ideoq; succūbimus. Quis numerū
 harmoniā atq; cōcētū corpis & aīę (q̄b⁹ hō uiget) itelligit? Quis organicarū
 p̄tiū sui corpis melodiā nouit? Nō tātis morbis laborarem⁹, qā illā q̄lis est a na
 tura īstituta cōseruare studem⁹. Sed qā illā nō nouimus, ideo nō multi existi
 mamus. Ideo p̄ crapulas, p̄ intemp̄tiā gustus & tactus, sōmni & uigilię, mot⁹
 & q̄etis, nos ipsos uexare nō formidam⁹. Quis mēsurā suę uitę (q̄usq; inq̄ in
 ter hoīes futurus sit) scire unq̄ potuit? hoc si nobis cōstaret, receptui canere
 mus in tpe. Nō nos decipet inanis multorū annorū opinio. Nō iopinati & pe
 nitus iprouidi occiderem⁹, Stolidē Pilatę q̄ris qđ sit ueritas, quā cape oīno nō
 potes. Melius q̄sisses, q̄s sum⁹ qđ mihi pōdus in uirib⁹? quē numerū harmoni
 cum uiriū teneo? Quā mēsuram habeo uitę? Veritatē Socrates uere nescire
 p̄fessus est. Aristoteles plene sciri nō posse apte mōstrauit. Tu q̄ris, qđ est ue
 ritas? Est qđ tu, qđ oēs simul hoīes hic oīno cape non pñt. Videmus. n. nūc per
 speculum in ænigmate imaginum sensatarū. Tunc aut̄ qñ carnea erim⁹ mole
 alleuiati, uidebimus facie ad faciem rei uisę. i. ad eius substātiā pro acumine
 intellectus statim sine medio phantasię penetrabimus.

DE PASSIONE DOMINI

¶ De scientia Angelorum.

Ed nūqd angeli & aīæ beatę plene uidēt totā ueritatē, ut Pauli uerba
 sonare uident. Diximus (dū qd est ueritas explanare sumus aggressi)
 ueritatē in reb⁹ oriri ex cōcētu naturę & pprietatū ad inuicē et utrisq;
 simul ad apparētiā. Dū se res talē & taliter exhibet agnoscēdā, qualē hēt naturā
 intus et extra. Oīa q̄ hoc sublunari mūdo claudunt sphæris elemētōrū circun
 uoluta, ip̄isq; elemētis cōpaginata, certo certius est rotari cōtinue, alterari. s. au
 geri, minui, p̄ hęc circūferri, tandēq; deficere. Ipsa insup elemēta licet secūdū
 se tota p̄maneant, secūdū partes tñ deficere, Partē. s. terræ aquā fieri, aque par
 tem in aerē uerti, & aerē in ignē cōmutari, rursus ignē transire in aera, aera in
 aquā, aquā in terrā, nemo uere philosophus negauit unq̄. Hęc cū sic se hēant,
 nequnt sublunaria, nequnt inq̄ elementa, elementisq; cōstātia se talia aliquñ of
 ferre noscēda, qualia sunt semp. Talia nanq; sunt hodie, talia se mōstrant, qua
 lia cras nō erūt. Talia rursus cras erūt & se sine fūco mōstrabūt, qualia heri ac
 pridie, & uasta t̄pis, pfunditate antea nō fuerunt. Intellectus itaq; angelorū &
 aīarum absolutarū a corpe, ueritatē de illis integre p̄manentē, p̄ illa asseq non
 pnt. Quia illa nō p̄manent. Si quā assequunt illa est momentanea, ut qd hodie
 certo sciuit (Quid hodie dixi) qd hoc momēto certe sciuit, post iētū oculi sci
 re desinet, cū res scita mutata sit. Hoc est q; ad particularia descēdētibus Plato
 silentiū imposuit. Nimirū qā dū cogitamus, ut loquamur, dū loqmur cogitata,
 illa p̄trāsūt, neq; manet eadē sanitas mane & uespe. Quare si de rerū pticula
 riū ueritate loquamur, neq; angeli, neq; aīæ corpis mole solutæ, uerū aliqd p̄
 manēs p̄ illa de illis assequūt, qā res ipsæ id oñdere de se minie sufficiūt. Rurs⁹
 si coelos & sydera angeli aīæq; cōsiderēt, nihil illis uelocius loco mutat. Horū
 licet substātia maneat, & nouę intrinsecus qualitates nō accedāt, neq; illis fiat
 q̄titatis accessus, hñt tñ ad noua loca respect⁹ nouos, ut nūq̄ uno loco p̄durātia
 intelligi uere possint, neq; se nūc, ut prius locata oñdere sufficiūt. Quare neq;
 de istis uerū hñt penit⁹ plenū, qd oīno p̄maneat, sitq; haustū ab illis. Si rursus
 angeli angelos & aīas, illæ angelos & se ipsas intelligant, sunt utriq; ex aliq̄ sui
 pte mutabiles. Fœlices nāq; spūs licet imutabilē deū intellectu semp & uolūta
 te uno mō ferāt (qm̄ & ille imutabilis est) qā tñ ipsi mutabiles sunt, & nūc unā
 creaturā, nūc aliā cōtēplāt, se ip̄os totos nūq̄ simul aspiciūt. Ita neq; oī mō uerē
 de se ipsis, & de se iuicē p̄ se ip̄os tenēt. Sed nūqd beatorū spiritūū mētes saltē
 de suo creatore, ueritatē integrā assequunt. Ille certe imutabilis est, stabilisq;
 manēs dat cūcta moueri. Ille ueracissim⁹ est, nō se oñdit aliter q̄ sit, illi mole cor
 pis nō grauant, sensu nō egēt, aut fantasmate formati sunt ut itelligāt, totis uiri
 bus itelligere annitūt. Hi igit saltē de suo creatore plenā assequēt ueritatē. Cre
 ator oīm de⁹, ifinitū est oīs pfectiōis pelag⁹. Spūs beati uascula sunt tātę uasti
 tati cōpata minutissima. Quēadmodū ueges quis igētissima, oceani aquas ca
 pe nō sufficit, neq; de illo q̄tūlibet plena aliqd ausisse dignoscit, sed iteger ma
 neret ocean⁹, quis igētē numerū magnarū uegetū idē cōpleres, & semp plus ē
 & quasi ifinito plus aque ī magno oceano q̄ uegetes numerosissime cape pos
 sint. Ita per oīa quis angeli & aīæ iustorū de creatoris natura aliqd intelligāt.

q̄ plus intellexerint, plus restare intelligēt, q̄d possit intelligi, Quo plus de illo
 intellexerint, ppriā tenuitatem magis agnoscent. Si illos interrogas an de suo
 creatore totā intellexerint ueritatē, lætabūdi r̄ndebunt iuxta pphetā, nō est q̄
 scire possit uias eius, neq̄ q̄ requirat semitas eius, Sed q̄ scit uniuersa nouit illā.
 Arenam nanq̄ maris & pluuiæ guttas, dies seculi q̄s dinumerauit. Et hec tñ
 creata, & mūdi spacio cōcludunt. Dñm regē creatorē cœli, fabricatorēq̄ ter-
 rarū, si cœlū cœliq̄ cœlorū non capiunt, maria, terræ, & quę in illis sunt oīa
 uix guttā uigoris eius cōtinēt, quomodo nostri intellectus angustis cōtineri
 poterit. Maximū q̄d de creatore scimus, minimū est horū, q̄ de eo itelligere
 nō sufficimus. Et hoc nobis est optimū talem esse deū, ut de illo plenā ueritatē
 assequēqueam. Bonū est nobis tātā utcūq̄ possum⁹ adherere magnitudini,
 ac in illa & p̄ illā esse foelices. Habemus q̄tum sat est. Intelligimus q̄tum cape
 sufficimus. Amamus q̄tum possumus. Intelligere semp & amare desideram⁹,
 qa multum de tanta ueritate & bonitate superesse certum est, ad quā bonū est
 nobis puenire non posse. Hæc si uera sunt, apparet sanctos angelos h̄re q̄dem
 de creatore suo ueram notitiā .i. ueritatem nō errori permixtam, non tñ h̄re
 integram ueritatē & adæquatā rei cognitā, adæquatā tñ uiribus cognoscētū,
 ut .i. tātum intelligant q̄tum capere sufficiūt, sed nō quātum ille se p̄ se ostēdere.
 Hoc soli deo (nolo dicere datum est) sed cōuenit ex natura, & a se habet ut se
 totū intelligat, & alia oīa a se ip̄o in se ip̄o, & per se ipsum intelligat. Ita qm̄ im-
 mutabilis est, oīum mutabilitatē immutabiliter nouit. Quia nō p̄ res mutabiles,
 sed per suā naturam pmanētem in æternum illa discernit. Sancti insup angeli
 & aīæ beatæ si quā notitiā certā, & imutabilē de rebus mutabilibus assequā,
 non ab ipsis rebus, quæ id præstare non pnt, sed a deo creatore suo, illis p̄ se
 ip̄m hæc ostēdente, acquirere dignoscunt. Nemo me hoc loco existimet oēm
 scientiam prorsus euertere. Dico de particularibus creaturis quēuis creatum
 intellectum nil perpetuum .i. permanens & soli dum scire posse. Scientiā por-
 ro quam de uniuersalibus h̄re se credūt hoīes, an sit penitus uera ipsi uiderint
 q̄ se scire cōfidūt. Cōstat Aristoteli in uniuersalib⁹ multas latere equocatiōes.
 Cōstat æquiuoca certe sciri nō posse, nisi equiuocatio .i. ambiguitas tollatur a
 medio. Constat hanc non tolli, nisi ambigua generū per differentias sp̄rum
 seriatim habitas manifestentur. Quotus est qui specierum specialissimarū no-
 uerit differētias. Sed & in ipsis sp̄b⁹ ambiguitates claudi q̄s uere philosoph⁹
 nesciat. Nō oēs equi, nō oēs canes uno modo se hnt, distāt hoīes ad inuicem,
 nec tm̄ morū, opinionū, artū uarietate, sed intelligēdi sentiēdi & uegetādi uir-
 tute. Vt difficilimū & penitus sit ip̄ossibile hæc aīo cōplecti. Ista sagaciter exa-
 minans Arist. cū de uera sciēdi rōne artē tradere aggressus est, nō dixit scim⁹,
 sed scire opinamur unūq̄dq̄ simpliciter & nō sophistico modo q̄d est sine ac-
 cidēs, cū cās arbitramur cognoscere. Nō dixit cū cās cognoscimus, sed cogno-
 scere arbitramur. Vidit nēpe literatissimus hō, & sciēdi studio exercitatissim⁹
 (q̄d alibi pfessus est) causas pprias rerū & imediatas latere nos, causas cōes
 atq̄ remotas posse decipere. Ita ubi errorē cōiectauit incidere posse, nō nisi opi-
 nionē & quasi arbitramētū haberi cōstituit, ne si plus auderet, mēdaciū manife-

DE PASSIONE DOMINI

sti argueret aliquñ. Cur quæso nullā habemus sciētiā p̄ter duas mathematicas arithmetica inq̄ & geometriā, cuius p̄fessores unā uia teneant: nisi q̄a nulla certa est, oēs incertę. Res q̄dē hñt in se suā ueritatē, sed illā hoīm intellectus creati cape ab eis nō plene sufficiūt. A prima ueritate melius hanc assequunt. Qui dicūt æternas spēs, & mūdū esse creatū, nescio q̄d loquant, nisi spēs dicāt rōnes æternę sapiētia, secūdū quas creature ab initio sunt formatę, hæc porro in deo solo cōsistūt. Ita si uoluerimus de spēbus assequeritatē p̄manētē & sempiternā horū testimonio a deo solo illā hēre poterimus, in q̄ solo sunt species eterne, solidæ & p̄manētes. Si uero q̄s mūdū dixerit increatū, & species mūdo statuat coæternas, existimo se ipsum nō intelligat. Plato mūdū æternū intelligere potuit, increatū nō potuit. Discordat nāq; rerū unū nō esse principiū, & res ordinē seruare inuiolabilē. Ita qm̄ infinita iuxta hos serie seculorū, determinata rōne moti sunt coeli, & rerū causę cōes fœdera seruāt, mūdi ordinē saluare nō pñt, q̄ illū increatū dicunt. Hūc porro ordinē ab uno incipe, p̄ unū moderari, in unū tēdere necesse est, & hūc esse oīm primū, q̄ negat insanit. Ita mūdus nō erit penitus increatus, q̄a coepit ab uno, p̄ unū durat, in unū p̄git. Has igit̄ spēs rerū æternas si mūd⁹ sit æternus & creatus ut platoniciis uisum est (si q̄d sunt) ubi manēre cōstituāt, non hēbunt, nisi illas in creatoris sapiētissima arte reponant, p̄ quā speciē hñt uniuerſa. Quid. n. aliud esse pōt species hoīs .i. tēperies pōderis numeri, & mēsurę q̄bus hoīes sumus, q̄ exēplar, & quasi linea gnomonica, ad quā dei sapiētia hoīem formare cōstituit & formauit. Quę in creatore formata nō est, sed est penitus increata. Quod. n. factū est in uniuerſo mūdo, in oī creatura, in ipso principio oīm cōditore, uita erat, q̄ facit, uita erat, qua uiuunt oīa & opant, & hæc uita erat lux hoīm, imo & lux angelorū, lux oīm mentis oculos hñtiū. Sicut. n. p̄ lucē corpeam uidēt oēs corpis oculi (ut dixim⁹ a principio) Ita p̄ incorporeā lucē p̄ ueritatē primā lumē uerū in q̄ splendet oēs species, uidēt oēs mētes solidā ueritatē, quā ueritatē res ipse nō solidā in se ipis tenēt, sed fluxā atq; mutabilem. Existimo ubi sit origo ueritatis, satis esse monstratū. Et q̄d uere & cōsummate ueritas sit, iam apte uideri posse. Si declarauero q̄d ultimo dixi, creata. s. oīa in se ipsis fluxā, in prima causa solidā hēre ueritatē.

T Et p̄fecto q̄nā modo res in alio melius sit q̄ in se ipsa, nō satis apparet intelligibile. Mōstremus igit̄ exēplis hāc sniam uerā esse. Imago cærę imp̄ssa, nōne solidius est in bulla īprimēte q̄ in cera. Hic fluxa est, qm̄ cera res est q̄ cedit & diu manere nō pōt, liqueſcit calido, frigido siccat, tandēq; confrangit. Illic p̄durat, qm̄ bulla ferrea est, ideoq; resistit, & sicut una bulla ferro aliaue solida substantia formata, multas efficit imagines, & cū sit una sibi q; non dissimilis, singulas tñ a se inuicē differētes, & in aliq̄ deficiētes format. Ita ab una specie rei quam in se retinet infinita dei sapiētia, multę res quasi multę in cæra figurę p̄cedūt q̄ pro materiæ instabilitate, in se ipsis stabiles nō sunt, in deo aut̄ mutabiles esse nō pñt. Addā adhuc aliud exēplū, vñ ueritatis originē & naturā, spero pro his q̄ diximus apte licebit intueri. Edo nūc librū, quē ut multis īpartiar, imp̄ssorib⁹ nouis & ætate mea natis describēdorū librorū artificibus, imprimēdū tradā, Librū hūc meū oī q̄ possum studio examino, lras singulas sigillatim ipse discutio, co

tio, comis & periodis distinguo snias, nihil obmitto qđ ad libri & sententiarū
 eius ueros sensus accipiēdos attineat. Impressor librū a me accipit exactissime
 castigatū, & in nullo penitus deficiētē. Componit ille iuxta libri tenorē lřarū
 characteres in syllabas, digerit syllabas in dictiōes, dictiones extendit in snias.
 Hęc oīa per lřas & columnas pro libri forma disponit & paginā perficit. Im-
 primit illam cartis. Sic ex primo exēplari meo uno tm̄, multos ille libros for-
 mat. Formate lřæ & ab artifice cartis impressæ, suū essendi modū habēt a lřarū
 bullis, quas impressor compaginauit. Quarum rectitudo & cōcinnitas pfecti⁹
 & solidius cōtinetur in bullis q̄ in cartis. Nunq̄.n. ita bene per oīa imprimitur
 cartis, ut in singulis paginis nō sit aliqua menda, aliqua lřa non bene impressa.
 Et tñ bullæ ad imprimendū in ordine positæ lřas plenas cōtinēt singulę suam.
 Veritas igitur impressæ paginæ quæ nascitur ex bullis, pfectius in bullis q̄ in
 carta cōtinetur. Adhuc bullæ ipsæ ab impressore in paginam conformate, nō
 ita solide continent ueritatē, sicut libri pagina, secundum cuius exēplar iuicem
 sunt coaptatæ. Nunq̄.n. aut rarissimæ ita exactæ ab impressoribus redigunt̄
 in ordinem, sicut illas bene castigatū exemplar cōtinet & demōstrat. Vtinam
 hica ueritate deficerē. Tot.n. tāq̄ mēdosos libros non haberemus impressos.
 Veritas igit̄ quā hñt bullæ ad imprimendū cōpaginata, pfectius in exēplari
 cōtinetur q̄ in bullis. Falsitatē si quā hñt characteres impressi ab imprimētib⁹
 habent figuris, illæ a cōponentiū imprimentiumq̄ negligētia falsæ sunt. Ab
 exemplari (si emendatum sit) nihil hñt falsi. Exemplar ipsam ueritatem hēt a
 mente dictante snias, quas scripto digessit in librum. Adhuc perfectior est
 libri ueritas in mente auctoris, quam in libro quem scripsit. Vacillat.n. aliqñ
 manus. Calamus quoq̄ interdum deficit ab intētiōe scribentis, ut nonnunq̄
 melius certiusq̄ mēte cōcipiat, q̄ lřis tradere possit. Hęc exēplari libri ueritas,
 uitā non habet nechrē pōt, sic & oēs aliæ ab illa deriuatæ. In auctore qui sua
 meditata, & inuenta primo conscripsit, uiget uiua sententia oīm ueritatū quas
 redegit in librū. Quod igit̄ in exēplari, qđ in bullis ad īprimēdū dispositis, qđ ī
 cartis imp̄ssis factū est, non est uiuū, & est diminutū. In autore primo uiuū est
 ītegrū, & menda nō lēsū. Ita eorū ueritas pfectius est in mēte scriptoris, q̄ ī lřis
 quolibet scriptis. Satis iā liquet ueritatē rei factę p artē, in mēte artificis plen⁹
 q̄ re ipsa cōtineri, si mō artifex rōnē artis, sit penitus assecutus. Deus creator
 oīm rerū, quasi artifex sapiētissimus, libriq̄ cōscriptor sciētissimus, hūc mūdū
 q̄si librū edidit. Est certe hic mūd⁹ liber scriptus intus & foris. Intus scriptę sūt
 intelligentiæ, angeli & hoīum aīæ. Foris scripta est uniuerſa natura corporea.
 Illæ scriptoris sapiētiā manifeste loquūt, qñ & ipsæ sapiūt, deūq̄ certa rōne
 dignoscūt et colūt. Quare angeli & hoīes ad imaginē dei cē formati, & ei⁹ ima-
 ginē cōtinere dicunt̄. Sicut ea q̄ int⁹ scribūtur in libro, imaginatiōes scriptoris
 loquuntur, neq̄ tamen plene imagines sunt, Deficiunt.n. a natura uigoreq̄
 scriptoris. Mente carentia libro quem adduximus ex Apocalypsi Ioannis
 scripta sunt foris, quando dei scribentis sapientiam non agnoscunt non attin-
 gunt, non ostēdunt ab intimis, se tantum ad extra motorem moderatoremq̄
 testantur. Veritas igitur oīum creaturarū in illis ipsis creaturis diminuta est.

DE PASSIONE DOMINI

Qñ non ita plene continetur ab illis sicut a creatore. Itaq; si quæras quid est integra ueritas, creatum aliqd id esse rñdere nō potero. Qm̄ aliunde creata oīa ueri rōnem accipiūt, sicut liber a mente. Neq; creatū aliqd dare potero penitus uerū. Non. n. in eo tam integra est ueritas eius, sicut est in mente creantis.

Y Quid est igitur ueritas? Est ratio increata æternæ sapiētig, immutabiliter, sine defectu continens oīa, per quam deus intelligit & uult se ipsum, secundū quā oēm creaturam constituit & conseruat. Cuius imitatione creaturæ sunt ueræ. A cuius defectione sunt falsæ, quam nulla creatura totam capere potest, quæ in nullo & nusq̄ est tota, nisi in se ipsa, quæ singulis creaturis est, est distributa p partes, penitus permanens indiuisa, secundum se ipsam ubiq; tota. Sicut em̄ imaginationes & cogitata mea a me non discedunt, & tñ sunt in exemplari. Sicut exempla a primo exemplari sumpta non deseruntur a sapientum cogitationibus, qui libros ediderunt, & tñ hæc ipsa cogitata quæ tam multis repiuntur in libris a primo exēplari sumptis, unam primi exemplaris ueritatem non diuidunt. Ita æternæ sapientiæ ratio, oīa continens, oīa mensurans, oīa perficiens, sine sui diminutione se distribuit in creaturas, & a se ipsa nullatenus sepatur, neque in creaturis diuiditur, licet illæ ab inuicem diuisæ permaneant. Et de ueritatis ratione dicta hæc sint. Quæ si rationi passionis Christi non erunt accommodata, nemo quæso inde me calumniatur. Rogatus ut interroganti Pilato quid est ueritas responderem, silere non debui, neq; paucioribus uerbis respondere potui. Veniam euagationis a benignis lectoribus & ueritatis amicis spero me impetraturum. Sæuiiores meminisse cōueniet q̄ iam antea extra causam dicturum me ista præfatus sum, dum Pilatus foras egreditur.

¶ Secunda Pilati de Iesu sententia liberatoria.

Vnc qd̄ ille regressus in p̄toriū finito exam̄e, ad Iesu iustificationē dīcat audiamus. Ecce adduco eū uobis foras ut cognoscatis q̄a nullā inuenio in eo cām. O Iudæi examinaui hoīem quē in p̄toriū examinādū adduxistis, ut de criminib⁹ Iesæ maiestatis cōuictū dānarē ad mortē. Ego cū oēm industriā adhibuerim examinādo, nullā in eo cām inuenio, ppter quā morti debeat adiudicari. Et pfecto si p̄toriū meū fuissetis īgressi, in illo cām nullā uestre accusationis v̄ro examine uerā inuenissetis. Sed q̄a p̄toriū nō estis īgressi, ne forte a me parē exacte examinātū illū fuisse putetis. Adduco eū uobis. i. per uos examinādū foras p̄toriū, q̄a id īgredi nō uultis, dispēso uobis, facultatē dās examinādi reū, Dispēso etiā de loco. Rei examināt in p̄torio, p̄side p tribuna li sedēte, adduco eū foras, examinari a uobis pmitto extra p̄toriū, ut cognoscatis uestro examine, ut cognoscatis exp̄ientia teste, non tm̄ mea relatione, quia nullam causam unde puniendus sit inuenio diligenter ingrens, in eo, in eius uita, in eius moribus, in eius operibus.

Lucas.

¶ Iterata accusatio Iesu a pontificibus coram Pilato.

Illi inualescebant dicētes, cōmouit populū per uniuersam Iudeā, incipiens a Galilæa usq; huc. At illi furore feruidi, & nihilominus astuta malitia pleni quia sciebant præsidē uerum dicere, & sui ipsorū exam̄e cōuinci non dubitabant, examinare respuētes, ne cogant liberare, quē opprimere

mere student, inualeſcebāt pſiſtentes in accuſatoris officio, & ne iudices fierēt uno noīe accuſatiōes tres illas ſimul inculcabāt, dicētes, Commouit populū p
 uniuerſam Iudæā. Verum eſt q̄ nunc dicitis, ſi modo id recte intelligi uultis. B
 Cōmouit certe populū ad errorū pœnitentiā, cōmouit populū ab impietate ad pietatē, a crudelitate & odio ad mutuā charitatē. Commouit autē ſancta doctrina, ſanctis opibus, miraculis innumeris. Cōmouit uero a Galilæa, q̄d nomē trāſmigrationē ſonat, uſq; huc. Cōmouit ut trāſmigrare faciat ab erroribus impietatū ad uiam pacis. Sed nō cōmouit ut falſo intelligi uultis, nō cōmouit p ſeditiōes, p rebelliones, & auaritiā retinendi cenſus Cæſari debitos, nō commouit ut ſe regem faciat per arrogantiam & ambitionē, cōmouit p deuotionem. Pilatus igitur q̄ hanc Iudæorū aſtutiam & impudentē proteruiam accuſandi ſtudio inualeſcēdi urbanitate qua illos de accuſatoribus iudices eſſe inuitauerat, retundere nō potuit, p aſtutiam & ipſe ſe uolens ab eorū importunitate liberare, & uxoris nuncio ſatiſſacere, ſeq; a piculis & malis p ſomniū uxori imminere monſtratis eximere Ieſum alteri iudici remittere machinatus eſt.

¶ Tertia Pilati de Ieſu ſententia remiſſoria.

VDIENS itaq; Galilæā, interrogauit ſi Galilæus eſſet. Et ut cognouit q̄ de Herodis p̄tate eſſet, remiſit eū ad Herodē, q̄ & ipſe Hieroſolymis erat illis diebus. Volui uos iudices cōſtituere, renuiſtis, Geſſi me iudicē, nō acq̄uiſtis iuſtę ſententię. Fortaſſe nō ab re dicto meo ſtare noluiſtis. Tuli. n. ſniam cōtra reū meę iuriſdictioni nō ſubditū. Melius erit ſuū adire iudicē, q̄ uobis ſatiſſaciat, Hic quē accuſatis galilæus eſt, & nūc herodes illi puincię p̄ſidēs eſt in Ieruſalē, ne de me, de uobis conq̄ri poſſit, remitto Herodi de ſuo hoīe iudiciū. Ita ſe exiſtimauit exoneratū iri, hoc de iudicio. Lucas.

Distributio quinti examinis, qui pro numero iudicū tertius uenit.

Herodes autē uiſo Ieſu gauiſus eſt ualde. Erat. n. ex multo tpe cupiēs uidere eū, eo q̄ audiret multa de eo, & ſperabat aliq̄d ſignū uidere ab eo fieri. Interrogabat autē eū multis ſermonibus. At ipſe nihil illi r̄ndebat. Stabāt autē p̄cīpes ſacerdotū cōſtāter accuſātes. Spreuit autē illū Herodes cū exercitu ſuo, & illuſit indutū ueste alba, & remiſit ad Pilatū. Et facti ſunt amici Herodes & Pilatus in ipſa die. Nā antea inimici erāt ad inuicē. Cōtinet hoc examē, iudicis letitiā curioſam. Interrogatiōes ei⁹ extra cām. Taciturnitatē Chriſti. Pōtifiū accuſatiōes, Ieſum a iudice cōtēptū & deriſum. Tandēq; ad Pilatū remiſſione cōcluditur. Sigillatim nūc ſingula declaremus. Sūſtinete igitur hic ad iſta intelligendū & uigilate mecū dum illa declaro.

Herodes autē nō q̄ occidit pueros, q̄ inq; Magos in Bethleē miſit. Hic. n. C
 h filius fuit Antipatri Idumęi, pcuratoris regni Iudæorū pōtifice Hyrcano. Ille nāq; primus Herodes regnauit in Iudæa, mortuusq; narrať in euangelio anteq; Chriſtus duodecimū ætatis annū ageret. Reliq̄ ex ſe filiū Archelaū & eū poſt necatū Antipatrū regē teſtamēto deſignauit, Reliq̄ etiā Antipā quē tetrarchā iſtituit galilæę, & his poſt mortē p̄ris firmatus in tetrarchia ab Octauiano Herodes nominatus eſt. Herodes igitur prioris Herodis filius uiſo Ieſu gauiſus eſt ualde, ſed non ſane. Gauiſus eſt faſtu & iactantia ſui principatus, q̄ remitteret ad eum Præſes Romanus reos ſuę iuriſdictionis, D

DE PASSIONE DOMINI

& illos non auderet punire uel absoluere, præsertim q̄ remitteret talē reum, ad quē capiendū una cohors Romanorū militū illustriū sane & bellacissimorum arma sumpserat. Cuius retinendi gr̄a principes sacerdotū scribē & pharisei, suos ministros p̄ totā noctē uigilare fecerant, & ipsi ex magna parte uigila uerant. Quē illi ipsi summi sacerdotes, scribē, pharisei, & populi seniores tanti & tales uiri corā pilato accusauerāt, & ad accusandū corā se ipso uenerāt. Existimans ergo pro sua uirtute & pt̄ate Herodes se tali reo, talibusq̄ accusatoribus iudicē datū, & a tāto uiro romano p̄sede se habitū idoneū ad iudicandū q̄si plus iurisdictionis hēret, aut plus industrię inter tales actores & talē reū ad iudicandū hēret q̄ Romanus p̄ses. Gauisus est ualde, stolide existimans se tāti fieri merito uel industria, Cū tñ iudex factus esset pilati cautela. Gauisus est etiā p̄ ambitionē curiosam. Quia satisfactū erat suo curioso desyderio. Erat. n. cupiens ex multo tpe uidere Iesum, eo q̄ audiuerat multa de illo, q̄ nō credebat, & an uera essent, nō ut se emēdaret, sed ut inani curiositati satisficeret, scire ab eo desyderabat. Spabat aliqd signū uidere fieri, nō discere uolēs, ut bonus fieret, sed nouitate opis oblectari. Interrogabat aut̄ eū multis sermōibus. Existimo q̄ ad cām nō faciebāt, ideo ipse Iesus nil illi r̄ndebat. Fortasse interrogauit quō in cana Galilęe uocatus ad nuptias aquā uertisset in uinū. Quō sup̄ mare galilęe siccis pedibus ambulasset. Cur legionē demonum misisset in porcos. Quid de porcis illis actū esset. An bis de modico pane tñ numerū hoīm faciasset. Quō ductus ad mōtis sup̄ciliū ut darē in p̄ceps. Nusq̄ p̄ter oīm opinionē cōparēs, p̄ mediū p̄cipitare eū uolētū trāsisset illæsus. Quō nuprime cū illum lapidare uellent Iudæi, abscondisset se, & securus de tēplo exiisset. Tāta hoīm multitudine delusa. Aliqd horū pro sua tpane salute doceri forte postulabat. Aut salte uidere illū simile aliqd facientē q̄rebat. Nō mirū si talibus sermonibus Ies⁹ nō r̄ndebat. Nihil. n. r̄nsione dignū ab illo q̄rebat, quentose curiositati, & momētaneis aut uolātibus utilitatib⁹ studēs interrogabat. Principes aut̄ sacerdotū & scribē, qm̄ tēpus inutiliter elabi uidebant, & uerebant ne forte Christus, aut r̄ndendo aut opādo se Herodi gratificaret, stabāt. Infelices q̄ amabāt primos accubitus in coenis, & primas cathedras in synagogis & uocari ab oībus hoīb⁹ rabbi. Qui pro officio sedere inter primos sunt soliti, p̄ inuidiā & iracundiā rabiem, sui ipsorum obliti, stabāt quasi mediæ sortis homīes, accusatores facti, coram nepote Idumæi Antipatri, paulo ante procuratoris Hyrcani Iudeorum pōtificis, Habet certe inter cætera mala inuidia hoc pessimū, ut sibi ipsi inuidus ardentē & libēs detrahat, modo inuiso speret esse damnosus. Stabāt accusantes eū cōstanter. i. pseueranter & impudēter. Nō. n. cessabāt uociferari ne Iesus Herodi posset r̄ndere, uel ne r̄ndens audirē, pseuerāter illi impudentissimeq̄ clamabant, accusationes cōtexētes somnias. Ita Herodes hos incessanter clamare accusando p̄spiciens, & Iesum semp̄ tacentē contuens, quasi pusillanimum, & horrifonis uocibus præ timore stupidum existimauit, q̄ cū posset euadere fauore iudicis, uti oblata occasione nesciret, Spreuit ergo eum cū exercitu suo. i. cum multitudine qua stipatus erat, tanta quæ ad exercitum sufficeret. Vel cum exercitu suo. i. cum exercitus sui principibus, illic astantibus.

Venerat

Venerat. n. in Ierusalem ad diē festū. Et q̄a non satis erat Pilato pacatus, & magna populi affluentia sciebat frequentare festiuitatē, duxerat secum armatorum ingentē manum, quā circa se stare iussit cū uidit ad se tantā multitudinem uenire Iudeorū & sibi non amicorū. Presertim uero cū uidit pontifices regnare solitos, & phariseos q̄s sanctitatis opinione nouerat in populo oīa posse. Ergo cū exercitu suo, quē uel pro sui tutela, uel ad iudicii festum amauerat, qm̄ & Pilatū cohortem militū armasse cognouerat, Spreuit eum & illudit non impie fatigando, sicut fecerant ministri pontificū, sed urbane iocādo, Indutum ueste alba qua inter Romanos utebāt ad publica officia designari postulantes. Quasi & dñs Iesus p̄ suffragia populi, pro innocentia quā alba p̄ferunt uestimenta regnū quæreretur. Rem ea ætate sane ridiculam. Qm̄ non suffragiis populi Iudeorum, sed imperiis Romanorum magistratus condonabātur. Et remisit illum ad Pilatū. Et facti sunt amici Herodes & Pilatus. Nam antea fuerant inimici, Venit dñs Iesus Christus nunciare pacē hoībus bonæ uoluntatis. Vis scire q̄ efficaciter hoc adimpleuerit? Per eius dolores & poenas, p̄ eius derisus & impropria, Herodes & Pilatus amici facti sunt. Gratificatus est Herodi Pilat⁹, mittendo illi sue iurisdictionis reū. Gratificatus est Pilato Herodes illū remittendo ad Pilatū. Vnde hic quasi iurisdictionē suā cedens beneuolēt. ā promeruit. Ille quasi non attingens alienam reconciliationem est assecutus.

¶ Prophetia de sententiis remissorū & accusatorum iniquitate. Ræuiderat ista p̄pheta q̄ dixit in psalmis. Saluum me fac dñe qm̄ defecit sanctus. Saluū inq̄ fac me in sancto p̄posito patientie, fac me p̄ tuo decreto p̄tingere ad mortem crucis. Sed quare id postulas bone Iesu? Qm̄ defecit sanctus, Iudex. s. & minister iusticie. Pilatus cognoscēs innocentia meā cū de ea monitus ab uxore fuisset, defecit a p̄posito cōtra me iudicādū. Defecit Herodes tetrarcha sanctus, & ipse pro officio qd̄ gerit, uolēs officio liberatoris in me fungi. Qm̄ diminutę sunt ueritates a filiis hoīm. Interrogauit me Pilatus, qd̄ est ueritas. Secur⁹ est nugas & fallaces astutias, ut p̄ speciem deferēdi honorē Herodi me liberaret, Herodes insup̄ q̄ de faciētibus ad cām, ut dānaret uel absolueret q̄rere debuisset curioso studio t̄panē oblectatiōis iutilia q̄ fuit. Ita qm̄ diminutę sunt ueritates a pilato studēte tergiuersatiōib⁹, & ab herode studēte curiositatibus atq̄ a Iudeis studētibus falsis criminibus saluū me fac in tuo decreto. Vana locuti sunt unusq̄sq̄ ad p̄ximū suum, labia dolosa in corde & corde locuti sunt, Vnusq̄sq̄ horū triū, & in primis Pilatus iudex locutus est uana ad p̄ximū suū Herodē, p̄ximū gubernādū officio, dū ille Galileā, iste hierosolymā, puincia, ambo Iudeā gubernarēt. Locutus est inq̄ Pilat⁹ Herodi uana. Qm̄ p̄ spēm honoris remittit ad eū me iudicādū. Cū in ueritate non p̄ honore p̄stādo, sed p̄ponere deponēdo id faciat. Herodes q̄q̄ locutus est ad pilatum uana. Qm̄ Iesum remisit pilato, quasi iā habenti iurisdictionem in reo pro loco capturæ, pro iure ciuitatis, quæ omnibus Iudæis quasi metropolis erat Cū in ueritate actores reūq̄ cōtemneret, & iudex esse nō dignaret. Locuti sūt uana Iudei Pilato & herodi uanas accusatiōes & ueritate penit⁹ uacuas. Ita unusquisq̄ istorū ad p̄ximum suum locuti sunt uana. Oēs asserentes aliud,

DE PASSIONE DOMINI

aliud intendentes longe diuersum. Disperdat dñs uniuerſa labia dolosa, Iudæorum in primis accusantium. Disperdat inq̃ ut deponant dolum & neq̃tiam pontifices scribæ & pharisei, & p̃ p̃c̃nitentiã loquãtur ueritatem, Disperdat dolosa labia Pilati p̃ astutias Iesum nō pro ueritate liberare conãtis. Vt postq̃ inique iudicauerit p̃ uanũ timorẽ deponat illũ, & accipiat solidũ, deponat seruilem & accipiat filialem. Et linguam magniloquã, Herodis se magnificantis, & spernentis salutis autorem, linguam inaniter & curiose interrogãtis, disperdat etiam dñs. Qui dixerunt linguam nostram magnificabimus. Dixit hoc Pilatus magnificans se de astuto consilio quo eximi sperauit ab onere iudicãdi, Linguam nostram magnificabimus qñ Romanus p̃ses eum remittet Herodi ut agnoscat modestiam nostram. Linguã nostram magnificabimus. Qñ uerba magnifica, restituendo illi hoĩem suũ accumulabimus. Dixerunt Iudæi, linguã nostram magnificabimus, impudenter confingendo magna crimina, q̃ magna uoce exponemus. Dixit Herodes. Linguam nostram magnificabimus, Qñ se magnificatum existimauit a Pilato mittente, a Iudæis adducentibus, & iudicari ab illo poscẽtibus. Linguã nostrã magnificabimus, dixit Herodes & eius exercitus. Qñ magnum aliq̃d signum qd uiderimus loquemur aliqñ his quidē re non p̃tuerunt, labia nostra a nobis sunt. Dixit Pilatus, Præsidis fungor officio, potestatem habeo crucifigere te, & p̃tatem habeo dimittere te. Mihi nemo præsidet in ciuitate. Dicunt Iudæi, Sumus pontifices, sup̃iorem in nostro officio non habentes. Sumus scribæ, scientia legis præcellentes. Sumus pharisei hominum opinione præstantissimi, Sumus populi seniores q̃ corã q̃cũq̃ iudice loq̃ possumus ex officio. Dixit Herodes. Sum Herodes tetrarcha. Tm̃ mihi tribuitur, ut p̃ses Romanus, de meã iurisdictionis hoĩbus, iudicare non audeat. Pontifices scribæ & pharisei iudiciũ meum extra iurisdictionem meã, in eorum metropoli subire cogũtur. Dicunt ergo hi hoĩes. Labia nostra a nobis sunt. Non loquimur iussi, sed nostra uoluntate. Labia nostra a nobis sunt. Verum dicitis si ad quid addideritis. Sunt ad loquendum uersuta Pilato, iniqua Iudæis, stolidi Herodi, Vere ad hæc sunt a uobis, a deo sunt, ut loquamini simplicia, pia, solida. Quis noster dominus est. Nemo tacendi uel loquendi nobis legem imponere p̃t, Quis noster dñs est. Est ne hæc Iudeorũ caterua, dñs meus dicit Pilatus, ut p̃pterea indebite cōdemnẽ illũ pro cuius poena tot mala passurus sum, q̃t p̃ somnium uidit uxor mea. Mihi nocere posset homis huius interitus, cuius salus prodesse p̃t. Remittã igitur illũ alio iudici, p̃ mea libertate. Quis noster dñs est id facere prohibens. Dicũt p̃t̃ifices scribæ & pharisei, Est ne hic Nazarenus dñs noster, ut sustinere debeamus tam aptas redargutiones ab eo. Vera fit hic figura Ioseph. Nunq̃d rex noster eris, aut subiiciemur ditioni tuã. Quis noster dñs est. Hic ne Iesus Fabri & Mariæ filius natus in præsepio. Somniator est. Venite occidamus eum, & uideamus quid illi profint somnia sua, Herodes quoque quia quod desyderabat assequi non potuerat a domino IES V Christo, illum spernens, Iudeos fastidio habens, Pilato par referre uolẽs, dicit. Quis noster dominus est. Est ne hic Iesus ille quem pater meus Herodes primus huius noĩs in Iudæorũ terra tenẽs principatum

principatum, & rex Hierusalē timuit ne illi regnū auferret. En qualē timuit? Quis noster dominus habitus est opiniōe paterna? Quis noster dominus est? Hi ne improbi pontifices scribæ & pharisei? En q̄ ip̄ortunę aures nostras obtundūt. Misellū illū suis uerbis stupidū effecerunt, ut loq̄ non possit, & si loquatur audiri nequeat. Sunt ip̄edimento ne assequar q̄d affecto. Videre scilicet si gnū aliq̄d ab eo fieri. Cur pro tā improbis & importunis hoībus iudicādi on⁹ subibo? Sunt ne ipsi mihi dñi? Quis noster dñs est? q̄ sup̄iorē hac in regione non hēo? Cū Romanus p̄les hodie p̄fessus sit me libere dñari, a q̄ si talis existimor, qualis ille obsego protestat, Quis noster dñs est, ut p̄hibeat uices nō re-
pendi? Remittā ad illū reū & accusatores. Nolo istis morē gerere. Illi nolo debere. Hūc Iesum nolo uideri timuisse. Si eū occidero metuissē uidebor ne me tetrarchia mēdicus spoliaret. Si dimittā nolo uideri fecissē ad gratiā. Cum alia q̄dā ad rē hāc faciētia p̄fundius intuēti p̄pheta dixisset cōcludit apte. In circuitu ip̄ii ambulāt. Impii inq̄ p̄tōfices, scribę & pharisei ambulabant, in circuitu a Pilato ad Herodem, ab Herode ad Pilatum. Herodes tamē & Pilatus ambulantes in suarum circuitu iniquitatum, interuentu tamen domini Iesu ad mutuam redeunt gratiam. Iudæi in suā perfidiā stimulis circūuoluti, finem sub Herode nullum inuenire potuerunt.

Lucas.

¶ Condemnationis primæ contra Iesum a Pilato diffinitæ narratio & distributio.

IL Atus autē cōuocatis principibus sacerdotū & magistratibus, & ple-
be, dixit ad illos. Obtulistis mihi hunc hoīem quasi auertentē populū.
Et ecce ego corā uobis interrogans, nullā causam inuenio in hoīe isto, ex his in q̄bus eū accusatis. Emendatū ergo illū dimittā, q̄ de crimine ad accusatorū instantiā sententiā laturi sunt. Ante oīa ad illā audiendā partes uocāt. Illis astantibus merita causę recēsent, ne de incertis & indiscussis iudicare uideant. Iudicant tandē qñ de actis in causa cōclusionē eliciētes sniā p̄ferūt. Tria hęc si bñ p̄spicias. Pilatū egisse Luca narrāte cōperies. Vbi. n. dicit, cōuocatis nāq̄ magistratibus & plebe, nōne apertissime omnes accusatores ad sententiam audiendam citatos referre uidetur, quoniam hęc tria hominum genera Iesum accusare iam innotuit? Vbi uero dicit. Obtulistis mihi hominem hūc. Ipsum reum coram tribunali ad sententiam audiendam nonne luce clarius monstrat adductum. Insuper dum dicit quasi auertentem gentem nostram &c. causę merita plane perstrinxisse iudicem nonne constat? Emendatum ergo dimittam. Sententia est cōdemnatoria partim, & partim absolutoria. Condemnat ut his qui adduxerunt quasi reum Iesum ad iudicium in aliquo morem gerat, eorūq̄ furorem iusti castigatione contempet. Absoluit q̄a damnationis causam nō inuenit. Vide quō exactis Pilatus sententiam inferat. Ergo quia tanti ac tales uiri obtulistis hunc hoīem in iudicio, quasi auertentem populū. Ne leuiter oīno ac iniuste capere, adducere & accusare uideamini, emendabo eum uerberibus ut poena iusti iniustitiam & leuitatem uestram contegat. Quia uero nullā causam in eo inuenio, ego dimittam eum emendatum. Bonæ Iesu, quia Annæ respondisti, de discipulis & de doctrina q̄renti, es alapa a seruo p̄cussus in faciē,

DE PASSIONE DOMINI

Quia Caiphæ respōdisti sub iuramēto, esses ne filius dei īterrogāti, palmis & pugnīs cōtus es, uelatus, delusus, perq̃ noctē totā dure uexatus. Quia Pilato satifecisti pro criminibus obiectis, tractus es ad tribunal Herodis. Quia friuolis & futilibus Herodis interrogationibus nihil respondisti, deluderis & remitteris ad Pilatum. Si respondendo satisfacis, non relaxaris. Si sustinendo taces, iterum iudicio sifteris. Quis tandem finis erit his angustiis? Substinete & uigilate mecum.

Matthæus

Vnc milites præsidis suscipiētes Iesum in p̃torio cōgregauerūt ad eū uniuerſā cohortē. Et exuētes eū, chlamydē coccineā circūdederūt ei. Et plectētes coronā de spinis posuerūt sup̃ caput eius, & arundinē in dextera eius, Et genuflexo añ eū illudebāt eū dicētes. Aue rex iudeorū. Et expuētes in eum acceperunt arūdinē & pcutiebant caput eius. Ioānes, Exiuit iterū foras Pilatus & dicit eis. Ecce adduco eum uobis foras, Vt cognoscatis quia nullam in eo inuenio cām. Exiuit ergo Iesus portans spineam coronam, & purpureum uestimentū. Et dixit eis. Ecce homo. Cōtinet huic sententiæ executio. flagella in corpore, pūcturas & percussiones in capite, derisus in habitu, sputa in facie. Quorum declarationem attendite.

¶ Executionis distributæ declaratio.

Ta fatigatus tandem fessis carnificibus, cōminutisq̃ flagellis, cessant uerbera, q̃a neq̃ locus erat in corpore, qui integer illa posset excipe. Soluit̃, induiturq̃ a carnificibus Iesus, & dum lacere carni panni non nimis delicati incōdite, & duriter applicant, nouus dolor accedit. Neq̃ tñ hic malorū finis. Caput hactenus itactū excruciat̃. Matthēū (si hæc scire uolum⁹) audiamus, Tūc cū uirgis laniassent carnifices saluatore, & induissent ueste alba, illa. s. qua ab Herode p̃ derisum indutus fuerat. Milites p̃sidis suscipiētes Iesum in p̃torio, ubi fuerat uerberibus laceratus. Congregauerunt ad eū irridēdum uexādūq̃ uniuerſam cohortē, q̃ ad illū capiendū in armis steterat. Vt uideant pro quali causa pōtiffices scribē & pharisei tot arma mouissent. Derident igitur ludæorū timorē & stultitiā, p̃ opprobria q̃ inferunt saluatori, tanto apparatu p̃ tales uiros capi iusso. Exeuntes eū, Albā uestē ab Herode traditā quasi candidato & magistratū affectanti. Chlamydē coccineā circūdederunt ei, & plectentes coronā de spinis posuerunt sup̃ caput eius & arundinē in dextera eius. Alludunt milites Romani Herodis derisioni. Ille quasi candidatū & magistratū more Romano deposcētē Iesum, albis uestimētis induerat. Isti p̃ derisum regalibus ornant, & iuxta regis institutionē oīa faciūt. Dant uestē regiā, Audi Matthēū. Chlamydē coccineā circūdederunt ei. Coccus est q̃ tingit̃ lana in roseū ruborē uiuacissimū, quē nos rosatū dicimus, q̃ redactus in chlamydē principatus habitū p̃ferebat, Dant coronā. Et plectentes coronā de spinis posuerunt sup̃ caput eius. Dant sceptrū, & arundinē in dextera eius. Talē dāt coronā, tale sceptrū, quale existimāt esse regnū. Sed dum qd agant nō intelligūt, magnū indicant sacramētū. Qui oēs peccatorū spinas cōfringere uenit, spinas in capite portat, ut peccata mūdi in suo corpore se ferre demonstret. Arundo in sceptrū redacta timorē pōt̃ incutere, sed nō frangere, sed non multū nocere, neq̃ du

neq̃ duriter uexare ꝑcussos. Frangit̃. n. arundo si durius feriat. Iugū Christi suaue est & leue, qm̃ & ipse Iesus non uulnerat, neq̃ frangit. Dat pro multis aīam suā, morit̃ pro iustitia ut peccatores iustificet. Sed q̃s uiator rexit arundine, q̃s nūc aduocatus & patronus ꝑ lenitatē moderatur & tollerat. In fine mūdi iudex reget in uirga ferrea, & tanq̃ uas figuli cōfringet ingratos, pro q̃bus hic leniter regendis, arundinē ipse sumpsit in dextera. Pro q̃bus quasi arundo confractus est uerberibus, ligatus ad palū, & quasi arundo uentis agitata, delusionibus leuissimorū hoīm infestatus est. Et genuflexo ante eū illudebant ei dicentes. Aue rex Iudæorū. Mos est creatos reges & regalibus insignibus decoratos salutari a subditis, & corā obedientiā profiteri. Ne qd̃ igit̃ deesset qd̃ ad regni derisam imaginē faceret. Flectunt milites genua ante Iesum obediētię ꝑ derisum ꝑstitā. Et illudentes ei dicūt, Aue rex Iudæorū, Rex spinis coronate Rex arundine decorate. Si uere rex esset Iudæorū, de q̃bus loq̃mini o milites certe nō mentiremini. Spinæ sunt illi oēs, ꝑūgunt & lacerant. Ciuilibus odiis deuantant terrā suā. Arundines sunt uento agitate supbiæ, cōtortē inuidia, fractæ ira, uacuæ charitate. Non satis fuerat spinis & arundine deluisse in Christo imaginē regiā, Expuentes in eū pro maiori uilipendio, acceperunt arundinē quā ꝑ sceꝑtro dederant. Et ꝑcutiebāt caput eius. Flagella corpus uexauerāt & lacerauerant. Corona spinea caput excruciat, & derisui tradit afflictū. O bone Iesu q̃ta est tibi animi cōstantia? In tot cruciatibus taces, dolorem contines. Quis hæc te iubet silentio ꝑterire? Obediētię studiū q̃ deo patri uis esse morigerus. Zelus iustitiæ cui pro peccatis hoīm satisfas, Charitas ad fratres, q̃s ꝑ tam dueros cruciatus eripis a ꝑcenis. Quis nostrū igitur tecū nō sustineat & uigilet. Qñ pro nobis tā acerba tu sustines? Vere nunc uidemus oēs q̃ tristis est usq̃ ad mortē aīa tua. Fac nos dñe tanti amoris, tanti laboris non immemores non ingratos. Exiuit iterū foras Pilatus & dixit eis. Ecce adduco eū uobis foras, ut cognoscatis q̃a nullā inuenio causam. Exiuit ergo Iesus portās spineam coronā & purpureū uestimentū. Et dixit eis. Ecce hō in q̃ executā est castigatio nis snīa. Melius dixisses o Pilate. Ecce hō iniuste capt⁹, inique accusatus, ignominiose circumductus, indigne delusus crudeliter uerberatus, & spinis coronatus. Ecce hō. Dic o Pilate quē damnare iuste nō potui. Quē non castigare, sed cogente iustitia debui liberare. Ecce hō, in q̃ prima tua diffinitiuā snīa a te ipso frustrabit̃ o Pilate. Nō. n. dimittes quē dimittēdū pro sua innocentia declarasti. Cōtentione nāq̃ improba & horrifona Iudæorū snīam tuā a qua nemo ꝑuocauit, q̃ te iubente & adhuc pro tribunali sedente executioni mandari iussa, est reuocabilis. Infontē opprimes & quē iustis laniasti uerberibus, tandem morte mulctabis. Ita una die de hoīs uita innocentissima absolutoriā pri⁹, deinde ad durissimū genus mortis cōdemnatoriam sententiam protulisse, æterna ifamia laborabis. Sustinete uos hic & uigilate mecū, eoq̃ mētis studio audire ne pigeat secundā Pilati cōtra Iesum snīam, q̃ primā uigilātissime ꝑcepistis.

¶ Secunda Pilati contra Iesum sententia,

VDAEorum gentis effrontē efferatāq̃ supbiam, Pilati incōstantiā

i Amborū tergiuersationes intermixtas. Amborū etiā iniquitatē, huius

DE PASSIONE DOMINI

in damnando ad crucē Iesum. Illorū inextorquenda damnatione. Euangelistæ nunc nobis referant. Ioannes incipiet, Reliq (ut cuiq; locus fuerit) prosequētur. Ioannes. Cū ergo uidissent eū pontifices & ministri clamabāt dicētes. Crucifige crucifige eū. Dicit eis pilatus, Accipite eū uos & crucifigite. Ego. n. non inuenio in eo causam. Rñderunt ei Iudæi. Nos legē hēmus & secundū legē nostram debet mori, Quia filiū dei se fecit. Cū ergo audisset pilatus hunc sermonem magis timuit. Et ingressus est p̄toriū iterū & dixit ad Iesum. Vnde es tu? Iesus aut̄ rñsum non dedit, Dicit ergo ei pilatus, Mihi non loq̄ris? Nescis q̄a p̄tatem habeo crucifigere te, & p̄tatem habeo dimittere te? Rñdit Iesus. Nō haberes p̄tatem aduersum me ullā, nisi tibi datū esset desup. Propterea q̄ me tradidit tibi maius peccatū habet. Et exinde q̄rebat pilatus dimittere eū. Matthæus. Per diē aut̄ solennē cōsueuerat p̄ses populo dimittere unū uinctū quē uoluissent. Habebat aut̄ unū uinctū in signē q̄ dicebat Barrabas, q̄ iuxta Ioānē erat latro, iuxta Matthēū & Lucā in seditione fecerat homicidiū. Congregatis ergo illis dixit pilatus. Quē uultis dimittā uobis, Barrabā an Iesum q̄ dicit Christus. Sciebat. n. q̄ p̄ inuidiā tradidissent eū. Principes aut̄ sacerdotū & seniores p̄suaserunt populis ut peterent Barrabā, Iesum uero p̄derent. Rñdens aut̄ p̄ses dixit. Quē uultis uobis de duobus dimitti? At illi dixerūt Barrabam, Dixit illis pilatus, Quid igit̄ faciā de Iesu q̄ dī christus? Dicunt oēs crucifigat̄, Ait illis p̄ses. Quid. n. mali fecit? At illi magis clamabant, crucifigat̄. Ioānes. Si hunc dimittis non es amicus cæsaris, Oīs. n. q̄ se regē facit cōtradicit cæsari. Pilatus aut̄ cū audisset hos sermones adduxit foras Iesum. Et sedit pro tribunali in loco q̄ dicit Lithostrotos, hebraice aut̄ gabatha. Erat aut̄ parasceue pasche hora quasi sexta. Et dixit Iudeis. Ecce rex uester. Illi aut̄ clamabant, Tolle tolle crucifige eū. Ait illis pilatus. Regē uestrū crucifigā? Rñderunt pontifices. Nō habemus regē nisi cæsarē. Matthæus. Videns aut̄ pilatus q̄a nihil proficeret, sed magis tumultus fieret, accepta aqua lauit manus coram populo dicens, Innocens ego sum a sanguine iusti huius, uos uideritis. Et rñdens uniuersus populus dixit. Sanguis eius super nos & super filios nostros. Lucas. Tunc pilatus adiu dicauit fieri petitionē eorū. Matthæus. Tunc dimisit eis Barrabā, Iesum uero flagellatum tradidit ut crucifigeretur. Sigillatim nunc singula examinemus.

¶ Crudelis Iudæorum proteruit̄ declaratio.

Vm ergo uidissent eū pontifices & ministri clamabant dicentes. Crucifige crucifige eū. Non satis est nobis hunc laceratū esse uerberibus. Volumus etiā uita priuari. Dixit illis pilatus, Qm̄ illi estis implacabiles neq; castigatio tā dura hoīs innocentis uos ad clementiā flectere pōt. Accipite eum uos ad iudicandū, & crucifigite & cruci adiudicate. Ego. n. in eo nō inuenio causam. Vnde illū ne dū cruci, sed neq; mitiori morti adiudicare possim. Rñderunt ei Iudei. Nos legē habemus a cæsare, ne iudicemus ad mortē. Tuū est ex officio hoc facere. Secundū uero legē nostrā, quā tu inter nos iudicās seruare teneris. Debet mori q̄a filiū dei se fecit. Apparet hic crimina de q̄buseū accusauerant fuisse conficta. Qm̄ non p̄seuerant in eisdē accusatores. Nihil. n. hactenus corā pilato uel Herode q̄ se filiū dei dixerit accusando dixerunt Pi-

latus autē auditis his sermōib⁹ magis timuit. Nūcii ab uxore iā missi uerba aim
 pulsant. Vnde nūc audiens Iesum asseri filiū dei, magis timet, si illū dānauerit A
 quas uxor p̄ somnū uiderat poenas dare. Insuper q̄a audit iudæos lege agere, &
 ne Romanos uiolent, nolle iudicare, se uero datū a Romanis iudicē officio iux
 ta legē fungi debere magis timuit. Si illū liberaret, ne rebellionī aliquā p̄staret
 occasionē, & de iustitia denegata corā romano impatore reus fieret. Itaq; pa
 uore anxius reuertit̄ in p̄toriū cogniturus si possit, an filius dei sit hic reus, q̄
 tā obstinate morti adiudicari deposeit. Et ingressus est p̄toriū iterū & dixit Ie
 su, unde es tu? Audiuerat eū esse galilæū, sed locū certū non audiuerat. Iesus B
 autē r̄sum non dedit ei. Iam. n. abūde huic interrogationi r̄nderat, q̄n dixerat
 regnū suū nō esse de hoc mundo. Q̄n dixerat se ad hoc natū, & ad hoc in mū
 dum uenisse, ut testimoniū phiberet ueritati, q̄n dixerat oēm q̄ est ex ueritate
 eius uocē audire. Hæc si Pilatus intelligere uoluisset, apte uidisset unde esset
 Iesus. Sed q̄a cæcus erat & surdus aīo (Vbi uero non est auditus, sermo fundi
 nō debet, p̄sertim cū semel satis dictū sit) ideo nō r̄ndit Iesus. Exptus etiā erat
 Iesus Pilati pusillanimitatē, q̄ non pro iustitia sed pro assentatione, ut morem
 gessisse iudæis & aliqd illis impartitus uideret, eū tā acerbe flagellis cedi iusse
 rat. Sciebat certissime q̄ timore uano illū esset cruci adiudicaturus. Ideo Iesus
 r̄sum non dedit ei. Dixit ergo pilatus, Mihi nō loq̄ris? Nescis q̄a ptātem ha
 beo solus in puincia crucifigere te si uolo assentiri accusatoribus tuis. Et pote
 statē habeo dimittere te, uiuū liberū & impunitū cōtra accusatorū uoluntatē,
 Cur igit̄ taces? quasi ignorās ptātem meā? aut quasi negligēs illā? Non me
 in hoc negligis, neq; meē potestati detrahis, sed tuā salutē piclitaris. Satiū est
 te r̄ndere saluti tuæ studentē q̄ tacere negligentē. R̄ndit Iesus. Non hēres in
 me ptātem ullā nisi tibi datū esset desup, p̄pterea maius peccatū habet q̄ me C
 tradidit tibi. Ambigi non pōt oēm ptātem a dño deo esse, & hoc sensu ueritatē
 non esse mentitā. Q̄n dixit nō hēre pilatū in se ptātem nisi datā desup. i. a deo
 sup oīa p̄sidēte. Sed q̄ addidit dñs Iesus ex hoc sensu seq nō p̄nt. Nō. n. q̄a de
 dedit pilato iudicādi ptātem, ut dator uniuersalis uel specialis. Ideo minus pec
 cat pilatus iudicando q̄ iudæi ad iudiciū adducendo, & dānari petendo, hñt
 & ipsi a deo adducendi & trahendi ptātem, q̄n ea nō facerent, nisi deus ea fie
 ri & p̄ illos fieri uoluisset, ideoq; minus nō peccāt, q̄a hñt a deo opis ptātem.
 Q̄m nō ideo peccāt ut deo obediant, sed ut suę ipietati satisfaciāt. Deus etiam
 ptātem opis distribuit nō ad abusum, sed ad publicā utilitatē secundū rectē ra
 tionis regulā exercendā. Licet igit̄ ille sensus uerus sit, nō tñ satis accōmodatus
 esse uidet̄. Q̄n illi sequentia nō cōcordāt. Existimo igit̄ saluatore nostrū p̄ suā
 ineffabilē sapientiā hoc dicere uoluisse. O pilate tu qdē habes in me ptātem ne
 cis & uitæ, sed nō es sup̄mus iudex, habes ab alio sup̄iori te, ptās tua est desup
 nō solū a p̄sidente in uniuersa repub. mūdi, nō solū pro officio subditus es deo
 es sub impatore Romanorū hic p̄ses missus. Ita ptās quā sup me hēs, data est ti
 bi a Cæsare monarcha reipu. cui seruis. Neq; ab illo solo hāc hēs. Habes etiā
 amicorū cæsarī fauore, & senatus interuentu, q̄s ueris, apud q̄s times accu
 sari a iudæis, si te qualē uolunt iudicē non exhibueris. Scio in me nō spōtaneū

DE PASSIONE DOMINI

geris iudicis officiū, sed a quibus accepisti iudiciariā potestatem formidans iudicē te gerere cōpelleris. Itaque quia nō affectate, neque sponte sed quasi inuitus ex officio mecū agis, & peccas timore, minus peccas quā qui sponte per inuidiā peccant. Iudeorum cōuētus qui me tradidit tibi, tu si posses nō iudicares iniuste, & oīa facis ne iudices. Contra illi oīa faciunt ut te per iniustā sententiā opprimere me cōpellant. Cognoscāt hic iudicū subornatores, & iustorum iudiciorum peruersores, dū hæc agūt, grauius se peccare quā iudices. Nō mea hoc sed sapiētissimi Iesu uoce sancitū est. Maius peccatū hēt qui me tradidit tibi iniq̃ iudicādū quā tu qui tūc per officio iuste iudicare compelleris, aut aliunde quā propria uoluntate es adductus ut iudices.

¶ Pilati inconstantia siue leuitas & pusillanimitas.

Texte ex modesta rēensione dñi Iesu quā alio sensu sup̃ba redderet & inepta. Quærebat occasionē per quam dimittere eū, & se cōseruare quasi functū officio posset. Recurrit ergo ad ius cōsuetudinis, ut saltē per illud sine iniuria iudeorum Iesum liberaret. Instabat pascha & azimorum solēnitas, qua nulla p̃stantiorē habebant. Et quia hæc erat solēnitas & gaudiū ac gratiarū actio pro liberatione Hebræorum de seruitute regis ægypti. Ipsi quoque liberabāt unum quolibet reū etiā damnatū & reseruatū ut moreretur, hoc est quod dicit Mattheus. Per diē autē solennē, diē pasche oīum solennissimū, consueuerat p̃ses populo dimittere liberū a poena unū uinctū carceratū & cōpeditū & morti damnatum quē uoluisset. Pro quacunque culpa, pro quibus scelere mori meritis esset. Hanc existimauit uiam ad liberandū Iesum, quā nō sua, sed populi electione uideretur ingressus. Cū multos hēret morte damnatos in carcere & cōpedibus uinctos, oīumque scelestissimū & odiosum maxime parti populi, Barrabā simul cōstituit cū Iesu optione populi, pponere liberandū, sperans cū infamia criminū, cum turpitudine uitæ, cū morū detestatione, tū odio factionis, Barrabam a populo post haberi, & Iesum eligi liberandū, Saltē ab ea factione, de qua in seditione Barrabas hominem occiderat, hoc est quod dicit euāgelista. Habebat autē tunc uinctum insignē, sceleribus & infamia uitæ detestabilis, quā dicebat Barrabas. i. filius magistrī, quasi oīum scelerū disciplinā tenens, filius magistrī diaboli, oīum flagitiōrum magistrī sagacissimi. Hic porro Barrabas iuxta Marcū & Lucā in seditione fecerat homicidiū. Secundū Ioannē. Erat autē Barrabas latro, Vide qualia crimina. Vere hic adimpletū est de dño Iesu illud p̃pheticū, & cū iniquis deputatus est. Potuisti pilate, dū nescis, adimplere p̃phetiā, non potuisti iudeorum peruertere nequitia. Forte pro romana modestia non absurde sperauisti a iudeis Iesū eligi, & Barrabæ p̃ferri. Ita de se ipso argumētū sumēs, cōgregatis illis principibus sacerdotū scribis & phariseis, cū populis, quos pro fauore secū duxerāt.

H Dixit pilatus, Quē uultis dimittā uobis, Barrabā an Iesum qui dicitur Christus? Artificiosa p̃sidis oratio, Barrabā p̃tulit, ut odio nominis & uitæ infamia illo explorato Iesus acceptaretur. Iesum uero, pponens secundo loco addidit, quod dicit Christus quasi dicat Barrabas qualis sit oēs norunt, nihil de illo dico amplius, nisi Barrabas. Iesus autē dicitur Christus, non maleficus, non Barrabas qui conuictus est sediciosus homicida & latro. Quē uultis uobis dimittā? Penitus ne & suo ipso nomine infamē. An hominem genere moribus & multorum uoce religiosum? Falleris

Pilate, Opinioni nanq̃ tuæ nō suffragabit artificiosa pponendī rō. Errasti, si milia se inuicē eligūt. Applaudit iniquus iniquū, Iudei iniquitate pleni, malunt Barrabā sui similem uiuere q̃ Iesum. Hic illis impropat peccata legis, Barrabas ad peccandū se ducē aut saltē signiferū exhibebit. Quare principes sacerdotū & seniores psuaserūt populis ut peterent Barrabā, Iesum uero pderent. Mare si ne uento nemini nocet, utq̃ libet sese exhibet remigabile. Vento p̃cinctū remis attingi non pōt. Velis agendū est pro uentorū arbitrio, q̃ si magis desueverint, uela discindunt. Temonē loco dimouet fluctus, Ita pro impetu tēpestatis uicq̃ uentorū, mare extollit, conuoluit, rapit atq̃ submergit. Plebs q̃q̃ sibi dimissa placabilis est ad prosequēdū, iustū & equū facile psuasibilis, hāc primores pro auctoritate suis affectibus quasi uentis ingetant, rapiuntq̃ spē consilii q̃cūq̃ uolūt, & sæpe in furias p̃niciēq̃ sui trahūt. Pontifices itaq̃ addubitātes ne populi Iesum dimitti postularēt, q̃rū pro die festo maxia erat in ciuitate frequentia, & magna ex parte ad p̃torium (spectandē nouitatis gratia) uenerant psuasionibus inter turbas cœpunt agere. Hos terrent, illis promittūt, bladiūt istis, interminant aliis, pro cuiusq̃ natura plebē alloquunt. Ita psuaserūt ut peterent Barrabā, Iesum uero pderent. At illi. s. p̃tices scribæ & pharisei ac populi seniores, dixerunt Barrabā. Postulamus populi noīe & nostro dimitti. Dixit illis Pilatus. De tanta crudelitate & impudentia indignabūdu. Quid igitur faciā de Iesu q̃ dicit Christus? Qñ illi pfertis Barrabā, q̃ nō dicitur sed est plane latro, homicida, seditiosus, A principio accusauistis Iesum seditiōis, neq̃ tñ crimen pbare potuistis, nūc autē de latrocinio homicidio & seditione cōuictū petitis liberari? Si Barrabā scelestū plane hoīem absoluero, quō Iesum crucifigere potero? Quid igitur uestra opinione faciā de Iesu q̃ dicitur Christus? Erit certe absoluēdu, Qñ Barrabas q̃ non dicitur Christus, sed latro, homicida, seditiosus atq̃ scelestus p uos absoluitur. Cōfundimini & erubescite p tanta incōstantia & apta neqtia. Dicūt oēs crucifigatur. Oēs dicunt ut singuli minus confusi uiderētur. Oēs, & populū hoc dicere fecerūt, suā neqtia contegere utcūq̃ uolentes. Ait illi p̃ses. Quid. n. mali fecit? Omēs dicitis incōdita plebs neq̃ uestrū q̃spia qd dicat, aut qua rōne dicere debeat intelligit, uel dictū causam pōt afferre. Quid. n. mali fecit? Ego pro delicti mensura p̃cā statuā. At illi magis clamabant crucifigat. Causam afferre neq̃unt, Ita qd rōne obtinere diffidūt, clamoribus impetuosus, furore plenis extorq̃re conātur. Est hoc apud tribunalia cōe malū, ut cui minus iustitia suffragatur, impetuosius uoce tumultuans iudiciū subuertere aut turbare conetur. Et sæpe q̃ magis diffidentia tegere existimat, eo magis apiat. Ioannes. Si hūc dimittis nō es amicus Cæsaris. Extra causam est qd nunc dicitis o insani immo penitus cōtra causam. Nescitis oportere iudicē esse affectione penitus uacū, ut nō amore, odio, spe, aut timore diiudicet. Quid habet ad causam cæsaris amicitia, Crimina adducite contra reū, fauore neqtiae uestrae de principis gratia captare desinite. Oīs. n. q̃ se regē facit cōtradicit cæsari, hoc est aliqd, Lædere maiestatē est certe p̃cā dignissimū. Sed qd ad cām? Vñ pbatū est dñm Iesum Christū se gessisse regē, aut in cæsaris p̃iudiciū fuisse aliqd aggressum? tertio corā pilato. Id pponētes, & co

DE PASSIONE DOMINI

N
 ram Herode cōstanter accusantes probare nō potuistis. Adducitis rōnem in-
 gentis criminis, sed criminofum non probatis quē petitis crucifigi. Pilatus autē
 cū audisset hos sermones, adduxit foras Iesum. Quos uerbis mollire nequerat
O
 sperauit rebus sub oculis positīs mitigare, Plus. n. mouēt uisa q̄ audita. Addu-
 xit ergo Iesum flagellis durissime cæsum, facie liuidū, spinis coronatū, & sedit
 pro tribunali, quasi mox iudicaturus, si req̄rerent. Sedit autē in loco q̄ dicit̄ Li-
 thostrotos, hebraice autē gabatha. Lithostrotos sublimitatē uel procliuū. Ga-
 batha collis alt⁹ uel procliuū sublime significare Hieronymus attestat. Eiusdē
 uero loci noīa esse ambo nobis constet. Sedit Pilatus in loco situ sublimi posi-
 tuq; decliuo, ut uideretur ab oībus. Ita non sine magna rōne euangelista retu-
 lit binomiū locum in q̄ Pilatus ad iudicandū sedit. Et dixit iudæis, Ecce rex ue-
 ster. Videte qualis illi corona sit, qualis en gloria regni, Ecce rex uester, bene
 a me pro sui regni decore, habitus dignitatis suæ & expectationi uestre satisfā-
 ctum existimo. Illi autē clamabant. Tolle tolle crucifige eū. Tolle illū ab oculis
 nostris, da pœnis, da cruci, da morti. Ait illis pilatus. Regē uestrū crucifigam⁹.
 Quantūlibet illum oderitis, infame uobis fuerit, regem uestrū (etiā noīe solo
 regem) fuisse crucifixū. Responderunt pontifices, Non habemus regē nisi cæ-
 sarem. Iam diximus. Si hunc dimittis non es amicus cæsaris. Si illi esses amicus
 non studeres tantis artibus hūc illi rebellem in uita seruare. Si quid tumultus
 & rebellionis suboriri contingat per hominem istum nō erimus immunes, q̄
 seditionis radicem quærimus extirpare. Tu apud Cæsarem excusari non pote-
 ris, qui nobis renitentibus hunc liberaueris.

¶ Ultimus conatus Pilati pro liberando Iesu, & ultima contra
 Iesum sententia.   Matthæus.

P
▼
 Idens autē Pilatus quia nihil proficeret, sed magis tumultus fieret acce-
 pta aqua lauit manus corā populo dicēs. Innocens ego sum a sanguine
 iusti huius, uos uideritis. Et rñdens uniuersus populus dixit. Sanguis ei⁹
 super nos & super filios nostros. Lucas. Tunc pilatus iudicauit fieri petitionē
 eorum. Matthæus. Tunc Pilatus dimisit illis Barrabam, Iesum autē flagellatum
 tradidit illis ut crucifigere⁹. Hoc ultimo consilio annixus est pilatus liberare Ie-
 sum. Callebat iudæorū leges & cerimonias, inter quas sancitum meminerat a
 Moyse, q̄ in agro mortuo per uim homine reperto. Si de homicida non con-
 staret, omnis industria ad illum inueniendum, puniendumque adhiberetur.
 Eo autem non inuento seniores propinquioris ciuitatis, loco ubi mortuus ia-
 cuisset, uaccam adducere & inde in uallem ad sterilem locum cum cadauere
 occisi ducere tenerentur, illaq; etrūcata sup caput abscisum sacerdotes, leuitas
 ac seniores ciuitatis manus abluerēt magna uoce cōtestātes mūdos se ab homi-
 cidio, neq; illi p̄stitisse cōsensum. Iccirco sibi supplicarēt propitiū deū, & a ter-
 ra sua pœnas & damna pro huiusmodi delictis reddi debitas orarēt pcul fie-
 ri. Hui⁹ legis cerimonia fretus pilat⁹ sperauit mollire iudēos, si iuxta eorū ritū
 declararet neci Iesu spōtaneū se nullū p̄stare cōsensū. Et iccirco culpā ac pœnā
 tanto sceleri debitā a se procul fieri, & ad spōtaneos autores trāsire imp̄carēt.

Itaq; accepta aqua iuxta legē quā attulimus, secundū illā contestatus est dicēs. Innocens ego sum a sanguine iusti huius. Quia cōpulsus pro tumultu & seditionis piculo auertēdo pmitto (ut uultis) illū crucifigi. Vos uideritis hāc meā ptestationē, uideritis, Quia pro legis uestre fauore culpā & pcenā a me dimouero. Sū. n. inuolūtarius p uolentiā quā mihi infertis. Sicut p ignorantia inuoluntarii sunt illi, q sup iuuēce caput manus lauant pro hoīe occiso, in cui⁹ morte nil penitus sunt machinati. Mihi par est cum illis causa. Illi ignorāt, ego coartor. Vtriq; nolumus. Vos uideritis, qā culpā & pcenā in uos transferri depcor, si illū crucifigere a uobis coactus fuero. Et rñdens uniuersus populus dixit Sanguis eius sup nos & sup filios nostros sit totus, tu ut postulas ut legis nræ fauore testaris, sis imunis, Nesciens Pilatus qd ultra faceret pro liberādo Iesu & principū sacerdotū, ac populi p̄tinaciā tam dura imp̄catione ppendēs, p̄ptā esse ad oēs scelus, oēsq; subire piculū multitudinē incēsam contuēs. Qñ liberos suos tam dire deuouerent, timuit ne si Iesum liberaret grande discrimē cōtra se surgeret. Quare sati⁹ duxit unū hoīem quīs iustū, p̄sertim iā seminecem pmittere crucifigi q̄ turbare publicā pacē, Itaq; ut tumultui inualescētī neruos amputaret. Iudicauit fieri petitionē illorū, secundū Lucā q̄ qualis esset Matthæus exponit. Dimisit illis Barrabā, Iesum autē flagellatū tradidit illis ut crucifigeretur. Extorserūt a meticuloso & iniusto iudice iniq; accusatores sentētiā quā uolebāt. Innocens dñs morti adiudicatus est instantibus seruis neq; & ipio iudice timore supato ferente sniam. O bone Iesu nō solū cū iniqs nūc deputatus es, sed iniqrū pessimo Barrabæ post habitus. Aequanimiter tñ & cōstāter sustines oīa, & nos tecū sustinere inuitas cum dicis. Tristis est aīa mea usq; ad mortē, ad quā Pilatus adiudicauit me. Sustinete & uos hic & uigilate mecum.

¶ Figura liberationis Barrabæ, & damnationis dñi Iesu.

Iguraueras hoc dudū dñe, in duobus hædis q̄s pro peccato populi offerri iusseras. Occidebat unus dño, dimittebat alius sortit⁹ capro emissario. Quē q dimittebat, fiebat imūd⁹, neq; ingrediebat castra nisi lot⁹ aqua. De occisi porro cruore interius & exterius sanctuariū ac altare digito sacerdotis aspsgebatur septies. Ita populis noxa remittebat. Tu dñe futur⁹ eras retentū aīal pro peccatis totius populi imolandū, Qm̄ tuo sanguine pro peccatis hoīm fuso, & septies aspersa p manus sacerdotis aīa (q̄ interius sanctuariū est) septē ecclesiæ sacramētis, asperso etiā eisdē corpe quasi exteriori sanctuario, dilutaq; hoīs uita (q̄ quasi altare est) septē peccata mortalia relaxant, dāt septē dona spūs sancti, septēq; uirtutes mūdā aīam cōseruāt. Barrabā uero q tecū pñtatur & liberat, alter hædus p̄signabat capro sortitus emissario. Nam lucifero expulso de ccelis, & in horridam inferni regionem, omni amoenitate desertam, sua nequitia addictus erat Barrabas, Qui uero illū adduxerunt in libertatem iudæi suis iniquitatibus immundi & foetidi pseuerant, & ad ecclesie castra nequaquā admittendi sunt, nisi baptismati aqua purgati,

Prophetia de iniquitate Pilati Herodis & iudæorū in damnatione dñi Iesu.

Xamina Pilati, Herodis derisus & uerba dñi Iesu, lōge antea David cōquestus est iterū dicēs. Dixit insipiēs in corde suo non est deus. Que

DE PASSIONE DOMINI

V sapientissimus rex nequaquam iterasset nisi plenus spiritu sancto, prouidisset dominum Iesum Christum quem cantando deflebat, similia iterum fuisse passurum. Tu uide psalmum. Ut uero intelligerent homines de quibus insipientibus secundam lamentationem texeret, sequenti psalmo manifestat dicens. Quoniam alieni insurrexerunt aduersum me. Qui alii hi possunt intelligi nisi Romani? Alieni tunc prorsus a cultu uere religionis. Et fortes quasi fuerunt animam tuam. Principes sacerdotum, scribae pharisei & populi seniores. Fortes inquam duri crudelesque contra me. Cum Romani uerberibus & opprobriis surrexissent aduersum me, non faciat hiis malis, fortes. id est crudeles quasi fuerunt animam meam, clamantes crucifigat. Hoc autem fecerunt, quia non proposuerunt deum ante conspectum suum. Quoniam me deum illis astantem, qui apte dixeram, me filium dei in eorum consilio nunquam agnoscere uoluerunt. De eisdem uexationibus & uexatoribus quasi durioribus quam primi, sequenti adhuc psalmo conueniunt. Contristatus sum inquit in exercitatione mea. Exercitationem suam dicit pro sua modestia & fortitudine incredibili, accusationes falsas, derisiones indignas, circumductiones ignominiosas, uerba durissima. Qui exercetur sudat. Tu domine totus sanguine fluas, & tamen exerceris roboraris, & quod in magnis certaminibus faciunt agonistae, non uinceris, sed perbaris, ut post has exercitationes iusto premio in cruce confligas, mortemque moriendo deuincas. Bene ergo dicis. Contristatus sum in exercitatione mea, quia tristis est anima mea usque ad mortem. Et conturbatus sum non per impatientiam, sed per compassionem.

X A uoce inimici populi clamantis, crucifige crucifige. Conturbor illis compatiens quoniam nesciunt quid faciunt. Plus me afficit eorum nequitia, quam mea poena, hac enim contristor sed exerceor, illa conturbor. Quia pro ingratis & ab ingratis haec patior. Conturbor, quia pro illis & ab illis patiens eis non prodero. Conturbor quod acrius punient unde poenam effugere debuissent. Et a tribulatione peccatoris, Romani militis tribulantis me. Romani me tribulant flagellis & spinis, sed tamen peccatores sunt, peccant per ignorantiam excusabilem, non per odium. Legem dei non nouerunt, prophetas non intelligunt, Iudaei peccant per odium. Habet leges & prophetas de me loquentes nolunt eos intelligere ut bene agant, ideo sunt inimici. Romani tamen sunt peccatores. Quoniam declinauerunt in me iniquitates, falsae accusationes, horridae uoces crucifige clamantes. Declinauerunt a recto iudicio, in me, contra me. Quoniam per iniquitatem odium & iracundiam petierunt Barrabam liberari, me autem crucifigi. Et in ira sua, De sua inuidia & auaritia molesti erant mihi. Quoniam quaerente pilato, quid igitur faciam de Iesu qui dicitur Christus? Clamabant iracundia pleni, crucifigatur. Voluntarie in cruce suspendor, neque mihi molestum est quod petitur, sed ira per quam petitur mihi est molestissima. Propter hanc tristis est anima mea usque ad mortem. Sustinete hic & uigilate mecum. Superest ut sententia Pilati executioni mandetur, quae ad ipsam mortem me in crucem conducet.

¶ Executio sententiae ultimae contra dominum Iesum latae.

Vnc qui traditus est dominus Iesus ab iniquo iudice impiis accusatoribus morte mulctandus, Sustinete hic & uigilate mecum, dum ex euangelio refero, crudelē eius educationem. Intereundum pia commiserationem & societatem indignam & cruci affixionem durissimam & inusitatam. Ioannes. Illi autem susceperunt Iesum, & eduxerunt eum, & baiulas sibi crucem, exiuit in eum qui dicitur Caluarię locum. Lucas, Et cum duceret eum, apprehenderunt Symonem quendam Cyrenensem uenientem de

ulla. Et imposuerunt illi portare crucē post Iesum. Sequēbatur autē illū multa turba populi ac mulierū, q̄ plangebant & lamētabantur eū. Et cōuersus ad illas dixit Iesus. Filie Ierusalē nolite flere sup me, sed sup uos ipsas flete, & sup filios uestros, Qm̄ ecce uenient dies in q̄bus dicent beatæ steriles q̄ non genuerunt, & ubera q̄ non lactauerunt. Tūc dicēt mōtib⁹, cadite sup nos, & collibus, opite nos. Quia si in uiridi hoc faciunt, in arido qd fiet? Ducebatur autē cū illo & alii duo, neq̄ ut interficerētur. Et postq̄ uenerunt in eū q̄ dicitur caluariæ locū, ibi crucifixerūt eū, & latrones unū a dextris, & unū a sinistris. Eductionē nunc incipiamus exponere. Illi autē, s. accusatores uoti cōpotes pro affecuta snia. Susceperunt Iesum, sicut ppheta p̄dixerat. Susceperunt me sicut leo paratus ad p̄dā, & sicut catulus leonis habitans in abditis. Leo affecutus p̄dam, mox illā asportat, ne intercipiatur. Catuli leonū p̄dā portionē quā genitores ad cubilia afferunt, mox deuorant, ne de eorū unguibus a concatulis eripiat. Ita pontifices scribæ & pharisei ut primū Iesus morti adiudicatus illis traditus est, de Pilati conspectu frendentes quasi leones, illū eduxerūt, quē ne Pilatus liberaret, crucem ad hoc ipsum iam ante paratā humeris eius imponunt. Et baiulās sibi crucem caluariā uersus educitur festinanter, Vbi uero a Pilati tribunalibus elongatus est, accelerandi itineris gratia, crux alteri post eū imponitur baiulanda, Ita exiuit in eū q̄ dicitur caluariæ locū. Hædus q̄ pro peccato imolabatur in ciuitate, cremabatur extra castra, cū prius sanguis eius fusus esset tribus in locis (semper in tēplo) aspergendo, s. sanctuariū interius, sanctuariū exterius & altare. Iesus q̄q̄ pro peccatis oīm diluendis, sparsit sanguinē p̄ uerbera in ciuitate tribus in locis, in domo cayphæ, extra p̄toriū Pilati ligatus ad palū, & in p̄torio spinis coronatus, nūc p̄ charitatē cremandus in cruce ducitur extra ciuitatē in eū q̄ dicitur caluariæ locū. Lucas. Et cū ducerēt eū apphenderūt Symonem quendā cyrenēsem uenientē de uilla, & imposuerūt illi portare crucē post Iesum, Portabat a principio Iesus sibi crucē ut scribit Ioannes. Sed q̄a multis uerbis fatigatus, multoq̄ sanguine fuso, & coronæ spineq̄ tormēto uires illū defecerāt, neq̄ ut uoluissent ipii poterat gressus accelerare. Timebāt iudēi ne Pilatus reuocaret illos & Iesum liberaret, ideo alleuiauerūt illū, ut si ire nō posset, ipellerēt & traherēt. Ita cū ducerēt eū, & ipse tardius nimia debilitate incederet, intereundū apphenderunt Symonē quendā cyrenēū alienigenā & uenientem de uilla, imposuerūt illi portare crucē post Iesum. P̄figurauit Iesum crucem sibi portaturū Isaac portans in humeris ligna sup q̄bus cremandus erat.

¶ Commiseratio pia.

Equēbatur autē illū multa turba populi ac mulierū. Diuersis studiis sequēbantur. Alii curiositate allecti, alii crudelitate impulsī, alii cōpassiōe ducti. Inter hos erant mulieres q̄ plāgebāt & lamētabantur eū. Plāgere est manibus nūc ad pectus, nūc ad se inuicē cōplosis siue pcussis cōsonare mœorē. Plangebant manibus & lamentabatur uoce, eū, eius pœnas. Et cōuersus ad illas Iesus dixit. Filie Ierusalē nolite flere sup me, sup meis p̄ntibus pœnis. Patior. n. libens sciēs & prudens patior. Patior pro uestra, proq̄ oīm salute mortaliū, sed super uos ipsas flete. Flete sup peccatis uestris pro quib⁹ hæc patior,

DE PASSIONE DOMINI

nisi. n. hoīm primi parentes peccauissent, nisi uos uestriq; pgenitores peccatis miseros, plangendos atq; deflendos fecissetis, ego ista nō paterer. O christia-
filius suus et filius
 ni si sustinetis, si uigilatis, si Iesum iā tristiciis redūdātē attēditis, audite qd dicat.

C Filiae Ierusalē, aīæ fideles, filiae uisionis beatę pacis, nolite flere sup me tm̄. Est qdē laudabile cōpati angustis meis, Sed q̄ mihi cōpatimini uestri memores estote, flete, lamētamini peccata uestra, & pro illis lachrymas fundite. Plus illa mihi molesta sunt q̄ mea pōna. Ita si mihi cōpatimini, uobis potius cōpassionē habete, & pro peccatis uestris q̄ me ad has pduxerūt angustias flete. Iudei pōe narū mearū instrumenta sunt, uos causæ. Si pro peccatis uestris uos una mecū fueritis tristes, si sup uos ipsas nūc flebitis, sicut nunc ego pro uobis tristis sum, mecū postea exultabitis resuscitati ad iustitiā. Si aut sup me tm̄ plāxeritis, et nō sup uos ipsas, & sup filios uestros, sup peccata uestra q̄ ut filios cōcepistis, pēperistis, nutritis, cōfouistis, amauistis, ue uobis, qm̄ ecce uenient dies ultionis in qbus dicent aīæ q̄ molliter & inutiliter tm̄ sup me fleuerūt, & nō sup se ip̄as

D & sup peccata sua, Beatæ steriles. Steriles sunt illæ aīæ q̄ solo peccato originali labefactę ab hac luce migrauerūt, q̄. s. ante discretionis annos exutę sunt corpore. Steriles dictę, q̄a nullā segetē tritici uel zizanię penitus attulerunt. Istas dānati & impoenitentes suę cōparatione miserię foelices existimabūt, q̄a nullo extrinsecus tormēto cruciatę pro solo dāno mōerēt ob amissam foelicitatem, Beatę etiā q̄ nō genuerūt. Istę sunt aīæ q̄ mente sola peccauerūt, nō ope. Cōceperūt. n. peccatū, sed nō plene genuerunt, Quia licet potuerint & aliqñ uoluerint, nō tm̄ opatę sunt malū, & ubera q̄ non lactauerunt. Istę q̄q; sunt aīæ q̄ licet peccauerint ope, tm̄ in peccato nō pseuerātes, neq; illo diuti⁹ delectatę, quā si non lactantes peccatū suū illud protinus extinxerūt. Has oēs aīas dānati, & Christi passionē inutiliter flentes, uere dicent esse beatas, si cū baptisimi gratia ab hac luce discesserint. Si uero baptizatę nō fuerint, adhuc cōparatiōe pessimorū beatas dicent, Qñ nō tam acerbe punient, q̄ sine lege in hoc mūdo uixerunt, q̄ illæ q̄ olim per Mosaicā, nunc per christianam legem filię fuerant Ierusalem, & sup se, supq; filios suos malas uoluntates suas cum dño Iesu flere neglexerunt, tunc ultionis tempore, hæ dicent montibus obstinationis caditę super nos, non enim a malo proposito resilient, nisi cadendo, nisi pro affectione commodi. Quando eas peccauisse & sua peccata nō defleuisse pro iustitiā minime pigebit, sed propter commodi priuationem, & incommodorum inundā

E tiam compunctionis lachrymas non dedisse dolebunt, & collibus desperationis operite nos. Quando desperatione operietur rectum iudicium, & ideo obstinatę manebunt, quoniam ueniam sperare non confident, neq; cōfidere uolent, & iccirco desperatę penitus in submersionis studio perseuerabunt. Quia si in uiridi hoc faciūt in arido quid fiet? Si dum hic sunt in uiridi uita, qua per pōnitentiam transplantari & inseri possunt, ut fructus afferant misericordia dignos & gratia hoc faciunt, monte obstinationis obrui, & collibus desperationis operiri studentes, in arido mundo futuro, quid fiet? Quando mōerendi locus non erit, Quando nullum erit spaciū pōnitentię. Quando neq; transponi neq; inseri poterunt.

¶ Societas data domino Iesu eunti ad crucem.

Vcebantur autē cū illo & alii duo, neq̃ ut interficerent. Non dicit etian
d gelista alii duo nequā, neq̃ sic debet scribi uel intelligi. Qm̃ sonaret Ie
 sum (q̃d scribere formido) fuisse unū neq̃. Neq̃. n. dicimus duos alios
 hoīes aduenisse, ubi p̃ter illos unus hō non uenit, sed distinguī scribēdo sic de
 bet, alii duo. s. crucifigendi. Ita q̃ alii referat ad poenā nō ad causam. Hac rōne
 dicit sepatim euangelista. Neq̃ ut interficerentur. i. pro sua neqtia crucifigendi.
 Non mirū q̃ humilitatis studio, nascēs inter bouē laboriosum, & asinū durū
 aīal, & uerberibus natū reclinari passus est, moriens pro iustitia & redimen
 dorum peccatorum gratia inter peccatores notorios uoluit crucifigi. Vt ille q̃
 a dextris erat boue, a sinistris asino fuerit natiuitatis tempore designatus.

¶ Domini Iesu cruci affixo dura & inusitata.

T posteaq̃ uenerūt in eū q̃ dicit caluarię locū, ibi crucifixerunt eum, &
 latrones unū a dextris & unū a sinistris. Nemo miret si hic nō adduxe
 ro ingentē crucis magnitudinē & altitudinē non maior fuit, nō lōgior,
 q̃ homo nō lente ambulans portare potuerit. Et ipse Iesus poenis exhaustus, ui
 ribusq̃ deficiens portauit illā, quā puto usq̃ ad caluariā portauisset, nisi accele
 randi studio Iudæi Symonē Cyreneū sufficere studuissent. Neq̃ hāc crucē ex
 tendā in terra, & Iesum trahi nunc brachiis, nūc uno pede, nunc altero, dū extē
 ditur deplorabo. Nō confringā clauos ad laniādos nervos studio crudelitatis
 obtusos, nō foramina crucis plus distantia plangā, q̃ palmæ attingere potuiss
 sent. Rationi ista non consentiunt. Qui tanto ardore illum crucifigi postulaue
 rant. Quid dixi postulauerant: procurauerant, extorserant. Qui tanta rabie
 illum ardebant crucifixum intueri. Qui timebant illum liberari, omnia accele
 rauisse, & suæ ardentissimæ rabiei, quæ sine impedimento & cito satisfacerēt
 in promptu habuisse credendi sunt. Existimo pro brachiorum lōgitudine cru
 cem ad palmas manuum clauis configendis per idoneæ iam ante foratam, &
 pro mensura pedum nihil penitus defuisse, Quando dum Christus exiit, oīa
 ad mensuram fieri potuerunt. Figunt ergo crucem in terra, & illam quā pos
 sunt solidissime firman, Sustinete, uigilate, attendite. Nudant uestibus salua
 torem. Quod pauxillum pellis reliquum fuerat iteriori tunica per sanguinem
 adhuc recentem dum induitur, eundo quasi coagulatum adhærebat, Ita dum
 exiit interula, pellis abraditur lacerata, fluit undique de corpore sanguis,
 quod nudum apponitur cruci. Adheret dorsum stipiti, Caput eminet iuncturę
 Extenduntur a carnificibus ad crucis latera brachia simul ambo. Singulæ uo
 lę crucis foraminibus iam ad hoc factis applicantur, Singuli carnifices acutis
 simos clauos uolis admouent, locum tentant qui respondeat destinato. Com
 periunt uno contextu ponderosis malleis ingeminant ictus, Quisque citius
 & expeditius confixisse satagit gloriari. Neque pedes interea dolore uacant.

Tertius carnifex duobus celeritate & ministerii promptitudine cede
 re non uult, Pedes componit ad ictus. Quartus grossiore clauo illos si
 mul & ambos ad crucem configit. Ita quatuor satellites crudelissimi simul

DE PASSIONE DOMINI

crucifigunt saluatore, & dū inter se prōptitudinis studio pualere nitūtur, uno cōtextu ictibus triplicatis cruci cōfixū relinquūt dñm Iesum Christū. Pendet ille, & dū nimietate doloris caput mouere compellit, noua poena & crucifixis penitus insolita, uexat acerrime. Pungit caput spinis. Si pedes remittat, poena manibus ingeminat. Si manus releuare uelit pedibus innitēs, dolor illis auget intollerabilis. O uos q̄ transitis p̄ uia, aspiciat & uidete, si est dolor similis sicut dolor meus. Duo neq̄ mecū crucifixi sunt, sed nō antea uerberibus lacerati. Pēdent illi restibus alligati, ego clauis cōfixus, inde laceror, unde sustentor, & unde me oportuit sustineri inde pendeo. Citius. n. clauis q̄ restibus me posse crucifigi iudaei cognouerūt. Latrones mecū crucifixi caput libere mouēt, corona spinea me sine durissima poena moueri nō sinīt. Fluit de capite p̄ spinas, de manibus de pedibus per clauos sanguis, corpus omne liuet & rubet, manat & madet sanguine, non tamen super me, sed super uos ipsas o anime filiae Ierusalem flete, Sustinete & uigilate mecum.

¶ De titulo supra domini Iesu caput in cruce posito.

ILATVS quia sine causę seriosa cognitione iniuste cōtra Iesum tulisse sententiā stimulis cōscientiæ urgebat interius, ubi illū uidit in cruce leuatū, & p̄ter morē clauis affixū, existimauit ope p̄ciū aliq̄ p̄tendere excusationē, unde sui animi leuitatē & impietatem palliaret. Itaq̄ cur Iesum sic punisset paucis aperuit. Est igitur hic actus quasi redditio causę, & male sentētiati ac executi palliatio. Vbi Pilatus cur sic egerit causam reddit. Iudei causam nō bene redditā emendari student. Pilatus declaratū mutare recusat. Hęc nobis euāgelistę demōstrent. Ioannes. Scripsit aut̄ & titulū pilatus, & posuit sup̄ crucē. Iesus Nazarenus rex Iudeorū, Hunc ergo titulū multi iudeorū legerūt q̄a p̄pe ciuitatē erat locus ubi crucifixus est. Et erat scriptū gręce hebraice & latine. Dixerūt ergo Pilato pōtifex iudeorū, Sed q̄a ipse dixit, rex sum iudeorū. Rñdit pilatus. Quod scripsi scripsi. Redditionē causę quā plata & executā sententiā scripsit Ioānes, iā examinemus. Erat lege romana sancitū, qd̄ et de p̄ Moysen dudū antea decreuerat, neminē publice occidi, nisi p̄ leges fuisset urgētibus demeritis cōdemnatus. Hoc in Iesu crucifigendo Pilatus obmiserat uiro certe celebratę famę (si Iosepho iudeo credere uolumus, de illo ista scribenti) Fuit aut̄ illis t̄pibus Iesus sapiens uir, si tñ uirū noiare fas est, erat. n. mirabiliū opum effector, & doctor oīm eorū q̄ libēter q̄ uera sunt audiūt, & multos qd̄ iudeorū, multos etiā ex gētib⁹ sibi adiūxit. Christus hic erat, Hūc accusatione primorū nr̄e gentis uirorū cū pilatus in cruce agēdū esse decreuisset, nō deseruerūt hi q̄ ab initio eū dilexerūt. Apparuit. n. eis tertio die iterū uiuus, secundū q̄ diuinitus inspirati prophetę, uel hęc, uel alia de eo innumera futura miracula esse p̄dixerunt. Sed & in hodiernū diem christianorū ab ipso nuncupatorū nomen restat & genus. Itaq̄ fama cognitū Romę Iesum Pilatus esse cōsiderans, dubitauit apud Cæsarē accusari, q̄ tñ ac talem uirum non dicta causa, dedisset auaritię & inuidię iudeorum crucifigendum. Vt igitur iuste & pro magna causa extra ordinem dominum Iesum ostenderet crucifixum. Quia inter acta curię sentētia nō extabat, titulū. i. causam solā necis, palā face-

recon

re constituit. Quod & hac tēpestāte in extra ordinē punitis fieri sæpe contingit. Vbi infimæ sortis & incogniti nequā hoīes sine titulo enecātur. Qui autē uel genere uel fortunis uel neq̃tia insigniores sunt, breui schedula aut instrumentis scelerū sup patibulis eorū appensis, cur puniti sint etiā mortui contestātur, ut q̃ p̃ter legē necati sunt, non sine causa interiisse uideātur. Hacinq̃ rōne fretus ipse Pilatus, q̃a p̃ testes Iesum non cōuicerat, & iudicii formā in dānādo eū penitus obmiserat, titulū scripsit, quasi confessionis argumētū, in q̃ sibi mētiri coactus est, q̃d iuste iudicātibz sæpe, imo semp cōtingere solet. Q̃n ad iniustitiā palliandā nō causam pro causa suę iniustitię aut sectari aut machinari cogūt. Quis ergo Iesus nō se dixisset regē iudæorū, illorū. s. q̃bus Pilatus a romanis p̃ses datus fuerat, & apte dixisset regnū suū non esse de hoc mundo, tñ nullū atrociorē titulū pilatus inueniens, unde magis tutari posset p̃ter ordinē crucifigi p̃misse Iesum, pro nulla causa, pro nulla sentētia, pro nullo iuris ordine in uiri iusti dānatione seruato, falsum sua opinione titulū & plane mentitū, Scripsit sup crucē eius, iā crucifixi scriptū affigi mādauit. Iesus Nazarenus rex iudæorū, sup duos latrones nihil penitus scripsisse legitur, Qm̃ de eorū dānatione in actis p̃torii plene cōstabat. Iesus Nazarenus rex iudæorū esse cōstituens. Punitus est ita, ut ceteris regnū affectātibz trāseat in exēplū. Hęc est tituli ratio, secundum quam Pilatus se apud Cæsarem tutari posse confidit.

¶ Improbatio tituli.

Vnc ergo titulū multi iudæorū legerunt, q̃a prope ciuitatē erat locus ubi crucifixus est. Et erat scriptū græce hebraice & latine. Puduit iudæos & alienigenas hūc titulū legi & intelligi, uerentes neq̃n illis exprobaretur (& a græcis in primis q̃bus erant odio) regē habuisse crucifixū. Et q̃d erat infamius illis instantibus & magna uoce a Romano p̃side postulātibus crucifixū. Hanc infamiā apud exteros timentes infani, mutatione tituli euitare tentauerunt. Dixerūt ergo pilato. Noli scribere rex iudæorū, sed q̃a dixit, rex iudæorū sum. Ita. n. nō uidebimur crucifixisse uerū regē, sed regē assertū, neq̃ a multis sed a se ipso. Ideo addūt, Sed q̃a dixit, rex sum iudæorū. At p̃ses q̃ nō eorū infamie, sed suę cautelę in tituli appositioē rōnem hēre cōstituit, tuti⁹ duxit titulū p̃manere. Quod. n. se dixisset regē inscitie & simplicitati (quā Herodes se deridere putauit) ascribi poterat, & iustū nō erat, simplicē & semifatuū pro uerbo penit⁹ ridiculo crucifigi, p̃sertim q̃d ope nō esset aggressus implere. Ita pseuerās in suę excusatiois occasioē robusta. Rndit pilatus, q̃d scripsi scripsi ut p̃maneat. Quod scripsi scripsi & publicauī, iā mutari nō expedit. Quod scripsi scripsi, sciēs & prudēs scripsi certa rōne penes me cōstāte, quā uobis nō habeo reddere, neq̃ ab illa uolo recedere. Et certe pilate hoc unū inter tot mala pusillanimitatis & incōstātie tuę bñ agis, q̃ p̃stas, & titulū nō mutas. Credis te mētiri & nesci⁹ ueritatē scribis. Null⁹ uerior titul⁹ cruci nrī saluatoris potuit iscribi, qua de re alias fortasse copiosi⁹, nūc p̃ summariū differam⁹. Ies⁹ saluator iter p̃tat, hic quē crucifigis saluū facit populū suū a peccatis eorū. Saluat aut p̃ mortē crucis q̃d dudū Moyses figurauit. Q̃n serpētem æneum suspendit in ligno. Populus tunc in solitudine positus q̃ mordebatur a serpētibus uenenosis, attē

DE PASSIONE DOMINI

debat serpentē in ligno pendentē & sanabat. Hoīes q̄ a dæmonibus in hac so-
 litudine & sylua cōdensa humanorū affectuū p̄ uarias suggestiones peccatorū
 uenenati sunt, Christi crucifixione, morteq̄ absoluunt a culpa, liberant a pœ-
 na, p̄seruantur in gratia. Si modo illū intueantur p̄ fidē rectā. Intuere Iesum o
 Pilate, intuere saluatorē tuū, & uos o fratres aduertite titulū. Hic cū quo mecū
 sustinetis & uigilatis. Hic quē pendentem in cruce uidetis, q̄ tristis est usq̄ ad
 mortē, & non multo post pœnarū nimietate moriturū, Pilati. i. gentilis hominis
 testimonio, uiri certe pro officio q̄d gerit nō spernēdi. Est Iesus, i. saluator, libe-
 rator, redēptor. Estis captiui, seruiq̄ peccati, affixus est cruci ut nos redimeret
 Gratis uenūdatis estis, uestra uolūtate, nulla necessitate, nulla mercede, sed ma-
 lo uestro, p̄posito uenundatis estis pyratae efferatissimo diabolo. Sine argento
 redimemini. Sanguinē & uitā uendidistis, & q̄d plus est aīam, q̄ argento neq̄
 cōpēsari. Iesus sanguine suo hodie uos redimit, neq̄ parcus est hāc monetā p̄
 uobis expendere. Iā aperuit q̄ncq̄ portas ærarii sui. Vnde quaq̄ p̄ciū exponit,
 modo illud uelitis expendere. Fuiſti sup̄bus, accipe de sanguine q̄ per coronā
 exit a capite, humiliaberis. Vide q̄a pro tua sup̄bia Iesus in cruce caput leuare
 nō pōt. Deprimit illud corona spinarū. Si erigit pūgitur acutissimis spinis. Ac-
 cipe o sup̄be de hac ærarii hui⁹ sacratissimi & ditissimi porta unde te redimas.
 Es auarus aut inuidus? Perge ad aliā ærarii ianuā. Manū dexterā crucifixi Iesu
 sanguis inde p̄fluit abundāter, apta est ad erogandū pro te, nō metallū, sed san-
 guinē propriū. O auare cur pro eius amore pecuniā non eroges, q̄ pro te redi-
 mendo largissime sanguinē de manu sua dextera fundit? Extensa est ad ample-
 xandū. Audies paulo post q̄ sit beneficus. Amat oēs, oībus gaudentibus con-
 gaudet, non cū oībus tm̄, sed pro oībus dolentibus dolet. Cur tu non deponis
 inuidiā? q̄ Iesum oēs hoīes amplexantē, & pro illis oībus manu dextera sangui-
 nem p̄priū abundātissime dantē uides? Es luxuriosus aut gulæ uēditus? Iesus
 sinistra manu p̄ tuis culpis mercedē soluit. Tu mollib⁹ delectaris, illa ferro acu-
 tissimo p̄forata, ligno affixa pro te lacerat, sanguinē copiose sp̄git p̄ multā ama-
 ritudinē indicibilēq̄ dolorē, ut totas in sanas delectatiōes moderet, sistat, fre-
 net, & p̄ illis satisfaciāt. Es ne iracūndus? Curris ad uindictā, hinc q̄q̄ captiuus
 effectus inferno? Apta est pro te in Iesu ærario alia porta. Pes dexter affixus
 est cruci, ut īpetus irē te nō rapiat, fluit sanguine, ut p̄ sanguine quē fudisti, uel
 fundere decreuisti satisfaciāt. Laboras accidia & illa te captiuū detinet? Alia
 ærarii porta pro te q̄q̄ in Iesu corpe apta est. Pes sinister est acutissimo clauo
 p̄foratus, ut stimulis pūgētibus deponas accidiā. Dñs Iesus totus erect⁹ & ani-
 mi plenus q̄tūlibet pœnis exacerbatus stat, & pedibus sustētat, ut spe te discas
 subleuare, & ad bñ opandum erigere. His igit̄ q̄ncq̄ portis in Christi corpore
 Quasi in ærario apertis, Quia per quinq̄ sensus septē peccatis mortalib⁹ ue-
 nundati sumus, gratis sine argento, sed non sine p̄cio redimimur sanguine dñi
 Iesu Christi. Titulo ergo in saluatoris cruce ponēdo, nullū melius poterat da-
 ri principium q̄ Iesus Nazarenus, a Nazareth deriuat. Est em̄ a loco originis
 deductum. Multa significans, Iuxta Hieronymū nēpe nazareus seu nazaren⁹,
 uirgultum, uel floridum, siue custodiens aut sepatus, mundus, sanctus, unctus,
 aut con-

aut consecratus nobis sonat. Quæ oīa significata titulo crucis Christi ita concinunt, ut nullibi melius possint resonare. Obmitto iam p̄sagitū saluatorē nostrū oriri sicut uirgultū de terra sitiētī. Sileo de illo p̄dictū. Flos de radice ascēdet in uirga Iesse. Et reliqua huius noīs significata, a p̄phetis de Iesu copiosissime & aptissime cōscripta p̄transeo. Custodientis rōnem silere hic nō debeo, Custodis est stare in specula, oīa circūspicere. Iesus q̄ nos saluat, altus residet in mōte caluario, & eleuatus in cruce, attentus ad oīa picula gregis, p̄sto est ea omnia propulsare. Rex Iudæorum. Hoc sufficiat explanasse superius,

IMPROPERATIO

Ilites ergo cū crucifixissent eū acceperunt uestimenta eius. Et fecerunt quatuor partes unicuiq; militi partē, & tunicā. Erat aut tunicā inconsutilis desup contexta p̄ totū. Dixerunt ergo, non scindamus eā, sed sorti amur de illa cui⁹ sit. Vt scriptura ipleret dicēs. Partiti sunt uestimēta mea sibi & in uestē meā miserunt sortē. Et milites q̄dem hæc fecerūt. Matthæus. Prætereuntes aut blasphemabant eū mouentes capita sua dicentes, Vah qui destruis templum dei, & in triduo illud reedificas, salua temetipsum, Si filius dei es descende de cruce. Similiter principes sacerdotū illudentes cum scribis & senioribus dicebant, Alios saluos fecit, se ipsum non potest saluum facere. Si rex Israel est, descendat nūc de cruce, Confidit in deo, liberet eum nunc si uult. Dixit enim quia filius dei sum. Id ipsum autem latrones dicebant.

¶ Improperationis declaratio, & primo a carnificibus illata.

Os est pro humanitatis necessitudine, reis damnatis dū puniunt cōpati tūlibet iuste uexent, aliqd refrigerii impartiri, saltē uerbis cōsolatoriis eorū poenā reddere mitiorē. Cædūt pro Iesu crucifixo omnia in cōtrarium. Pilatus crucifixum tituli appositione derisit, & ad sui excusationem erroris, falsam crucifixo causam mortis se putat inscribere. Carnifices ante crucifixi oculos uestimenta diripiunt, & sup tunicam eius preciosissimo sanguine madentem, sortem mittunt. Prætereuntes illum iracunde blasphemant, pontifices, scribæ & pharisei derident cauillis, salibus iniuriose aggrediuntur. Latro communem poenam qua iuste tenetur inuitus, sponte cruciato impropar. Continet igitur hic improperationis actus. Direptionē uestium a carnificibus Blasphemias a p̄tereuntibus, Sales & cauillos a pontificibus, a latrone exprobrationē poenæ. Sigillatim hæc inspiciamus quæ simul ab euangelistis accepimus. Carnifices ab euangelista hic milites dicti sunt, quia Romanam fortasse militiam seq̄bātur, q̄n a Romanis lictores dabātur ducibus exercituū, & p̄sidiibus ciuitatum. Est igitur rationi consentaneum pilato præsidi aliq̄t fuisse lictores sequentes exercitum prouinciæ Iudææ, & ciuitati Ierusalem custodiæ deputatum. Quatuor ergo lictores, quatuor inq; carnifices, romane militiæ ascripti, cruci confixerunt dñm Iesum, Vnus dexteram manū, unus sinistrā pforauit atq; confixit. Tertius pedes composuit & cōtinuit, dum alter clauo utrūq; cruci configeret. Nō est. n. rōni cōsentaneū milites Romanos uiros gloriosos tale ministerium executos, neq; ad tam tenuem prædam diuidēdā descēdisse. Ita pro suo numero carnifices p̄dam tenuē in quatuor diuidunt partes. Vni

R

S

DE PASSIONE DOMINI

cuique militi uel potius licitori siue carnifici partē, cōi concordia distribuētes. Et tunicā acceperunt hi carnifices in p̄dam. Erat autē inconfutilis tunica desup cōtexta p̄ totū. Hanc existimo fuisse interiorē tunicā, carnē Christi tangentē ad nudum, de cuius dignitate & cur inconfutilis, cur desup contexta p̄ totū. Cur illā non diuiserunt carnifices, sed sortiti sunt, pro tenuitate nostra scripsimus, dum dignitatē instrumentorū passionis Christi examinaremus. Hanc tunicā licitores penitus integrā sortiti sunt, Qm̄ p̄ futuras diuidi non posse uidebant. Qm̄ insup esset angusta. Existimauerūt. n. si diuideret, in frustra reddi penitus inutilem, dū quarta pars eius ad contegendū corpus minime sufficeret, & panno alteri cōponenda esset inutilis, qm̄ non ut pannus texta liciis sed maculis erat.

T Dixerunt ergo, non scindamus eā, sed sortiamur de illa cuius sit. Integra. n. erit uni usui, diuisa erit singulis penitus inutilis, sicq; sortē illos misisse euangelista cōfirmat, qn̄ illud p̄pheticū dicit impletū. Partiti sunt uestimenta mea sibi, & sup uestē meā miserunt sortē. Qui me in cruce laniauērūt clauis, uestimēta q̄q; mea sine iniuria esse noluerunt. Lacerant p̄ quatuor partes superiores tunicas, interiorē sibi sortiunt. Iniuriā passus fuerā ab Herode p̄ derisum purpura idutus nouā iniuriā patior a carnificibus, q̄ p̄ auaritiā uestimenta lacerant quatriarie, Sed utinā a malis Christianis hec ipsa uestimenta peius non distraherēt. Illi supiora tm̄ indumenta, p̄ auaritiā lacerāt, interiorē partiri non audēt, q̄ nūc in minuta frustula conciditur ad horā. Sed redeamus unde discessimus. Super uestē meā interiorē inconfutile miserunt sortē. Venditus sum triginta argenteis a principio passiōis. Vestes meas lacerari, & sortis. i. ludi p̄cium uideo fieri in fine. Et milites q̄ hēc fecerunt, carnifices q̄ me crucifixerunt, q̄ suæ crudelitatis mercedē, ob meā paupertatem nulla numerata pecuniā asseq̄ potuerunt. Vestimenta mea in meā sortis p̄cium sibi diuiserunt. Et certe hēc fecerunt q̄ p̄phetata iam fuerant. Diuiserunt q̄ diuidi poterāt, q̄ non poterāt sortiti sunt. Sed non eorū auaritiæ aut impudentiæ rōnem habere me conuenit. Sum Iesū etiā teste Pilato. Quare iuxta titulū quē inscripsit, iuxta. s. mei nois rōnem, me agere condecet, saluare illos pręsto sum. Statim hoc omnibus notum faciam. Sustinete & uigilate mecum. Pro custodis officio aspexi iam crucifixores & carnifices, nunc alios pro custodia aspiciam.

¶ Declaratio blasphemiarum a prętereuntibus contra crucifixum Iesum dictarum.

P rętereūtes autē blasphemabant eū mouentes capita sua dicētes. Vah q̄ destruis templū dei, & in triduo illud reædificas, salua temetipsum, si filius dei es descēde de cruce. Magna incōdite plebis frequentia ad spectaculū crucis cōfluxerat, horū plurimi pontificū gratiā aucupantes. Prętereūtes. i. nunc hac, nunc illac discurrentes circū crucem, mouentes capita ad irę & odii indicium indignabundi. Vah. n. interiectio indignātis & feruidi animi affectum indicans est blasphemabant. Vt ex aīo facere mōstrarent, indignationē pferebant acerbissimā. Blasphemare est uerbis iniuriā inferre. Iniuria autē fit, uel debitū subtrahendo uel adducendo non debitū. Debuissent isti agere grās saluatori Iesu, & redēptori humiles se ostendere. Cōpati debuissent angustias eorum

eorū gratia supportatis, indignationē & irā pferentes blasphemabāt nutibus capitis furibundi dicentes. Vah q̄ destruis templū dei & in triduo illud reādif- X
cas. Mentiebant apte Iesum aliquñ dixisse se uelle destruere aut destruxisse tem-
plum dei, ut in tribus diebus illud reādicaret, possum destruere si dixisset, ut
testes ultimi asseruerunt, minime mentitus esset. Mentimini uos. Non destru-
xisset ut reādicaret tm̄. Stultū. n. hoc erat, uētosum & p̄stigiosum fecisset, ut
tali ope non creaturā, sed creatorē uestrum illum esse agnosceretis. Mētimini
blasphemantes, q̄a non factū non dictū asseritis, quali uel dixisset, uel agere fu-
isset aggressus. Mentimini qñ uerā causam rei si fieret, si diceretur non adduci-
tis. Ita blasphemantes nutu capitis, & interiectione uocis indignabūda falsam
calumniā struunt. Blasphemant adhuc peius qñ dicunt, Salua temetipsum, q̄si
se saluare non possit deridentes. O fatui aspiciat titulū, Iesus est prima tituli di-
ctio. Quid est aliud Iesus nisi saluator? Ipse salus est oīm, saluari nō eget, uexat
ad modicū sed non piclitatur, non frangit, moritur, sed mors illi nō dñabitur.
Si filius dei es descēde de cruce. Satis sit stultitiā uestre blasphemasse hoīem
Christū, nolite quēso attingere deū. Est uere dei filius q̄d res indicabit, sed suo
tpe. Plus erit resurgere a mortuis, de ifimo limbi tenebrisq̄ sepulchri, ad lucē
solis ascendere intueūdā, & in empyreū coelū se sua uirtute transferre q̄ descē-
dere de cruce. Quia filius dei est, & p̄ nimiā charitatē nascendo descēdit in ho-
minē, ultimā qdē creaturā rōne pollentē, non debet amplius descēdere nisi ad
inferos ut hoīes ascendere faciat ad supos. Huius rei gratia ascendit in crucē,
descendere inde non uult, sed pro uestra salute deponitur. Non descendit de
cruce, ne uos descendatis in infernū, cruce illic perpetua puniendi. Desinite in
foelices, deponite amentīā, contraq̄ propria cōmoda laborare desistite. Si de-
scendat de cruce, uos in inferno cruciabimini semper. Custos Iesus aspexit ad
uos inconsultā multitudinem, contra propria cōmoda (ut semper soletis) sto-
lide laborantem. Melius faceretis substinere hic & uigilare cum illo qui uobis
datus est custos & saluator.

¶ Illusionum & blasphemiarum pontificum & sacerdotum declaratio

Imiliter & principes sacerdotū illudētes cū scribis & senioribus popu-
s li dicebant, ut mali reipub. moderatores, populi furorē in malū augeāt
applaudunt insanīā atq̄ blasphemīā uulgi cui peiora adiiciunt, ne fru- Y
stra p̄esse uideant. Alios saluos fecit, se ipsum non pōt saluū facere. Quid sibi
uolunt insanā hāc uestre blasphemīā? Logmur p̄ ironiā. Alios saluos fecit.
Minime. Quia neq̄ se ipsum pōt saluū facere, Falsa sunt q̄ de illo dicuntur sal-
uasse alios, & uaria sanitatū dona tribuisse saluando. Hāc si fecit, nō ex autori-
tate, non sua uirtute id fecit, posset & se eadē rōne saluū facere, sed q̄a alios uel
non uere saluos fecit, uel arte & dāmonio suffragante id fecit, nunc q̄ ars illū
defecit, estq̄ demonio destitutus. Ideo nō pōt se ipsum saluū facere. Si rex isra- Z
el est descendat nūc de cruce, & credimus ei. Alia ironiā peior priore. Regum
Israel nemo hactenus est crucifixus, hic nunc pendet in cruce, non est ergo rex
Israel, q̄si rex est & a crucis poena se liberare non potuit, liberet se descendens
de illa. Reges. n. si qñ capiūtur ab hostibus, aut saluant a suis liberati, aut se redi-

DE PASSIONE DOMINI

munt. Agat secundū ut rex, q̄a primū ut deus euitare non potuit. De cruce de-
 scendat uel liberatus, uel redēptus a suis, & credimus ei. Vtinā hoc ultimū di-
 ceretis ex corde, sed mentimini. Nēpe q̄a saluator custos est crucifixus Iesus et
 pro custodis officio cordiū secreta rimat ex alto, Si uos ex corde uideret hęc
 ultima dicere, sanus & illæsus de cruce descenderet, neq̄ illū pigeret iterum
 crucifigi. Plus fuit sup mare siccis pedibus ambulare, p̄ quadraginta dies & to-
 tidē noctes cibū nō sumere. Ex pauculo pane tot hoīm millia bis faciare, dona-
 re tot sanitates, natis cæcis uisum p̄stare, resuscitare mortuos ad funeris pōpā
 iam cōpositos, iam elatos, iāq̄ sepultos, iā foetidos & resolutos, q̄ de cruce de-
 scendere, plus erit spoliare infernū, & inde tantā secū aīarum ducere multitu-
 dinem, de sepulchro exire, q̄tūlibet custodito, q̄ de cruce descendere. Vos autē
 q̄a prioribus miraculis nō credidistis, neq̄ futuris uirtutibus credere p̄posui-
 stis, etiā si de cruce descenderet non crederetis. Sequens blasphemīa p̄positū
 uestrū aperit, & an credere uelitis monstrat euidentissime. Pergite loq̄ pro ue-
 stra neq̄tia. Confidit in deo, liberet eū nunc si uult. O pueri & totius plebis ue-
 stre longe stultissimi, q̄ est hęc rabies? Cū legē plene noueritis, ideoq̄ certū te-
 neatis, nihil grauius puniri p̄cepto legis q̄ blasphemīā in deū, tñ apte uos non
 pudet blasphemare deū? Non ueremini eius iudicia? Manifestū est q̄a legem
 ore tenetis, non corde. Alligatis p̄ illā onera graua & importabilia sup hume-
 ros simpliciū, uos autē neq̄ digito teneri lege aut uultis aut creditis. Satis erat
 derisisse Iesum, & iā moribundū hoīem, salibus cauilliq̄ afflixisse. Satis erat
 uestre cōscientiæ testimonio uos impudentissime esse mēitos. Cur cōtra deū
 patrē tam supbe nunc blasphemando cōsurgitis? Nonne deus si uelit illū po-
 terit liberare? Liberauit patres uestros ab exercitu ægyptiorū. Quibus mari
 montibq̄ cōclusis, uīā inter aquas apuit, & quasi pro muris undas solidauit.
 Aquā de petra largissimā illis eduxit, Solē pro illis contra Gabaonitas stare fe-
 cit. Diuisit diuertitq̄ Iordanē. Exercitū ualidissimū uni Ionatæ p̄figendū de-
 dit, Goliā gigantē armis exercitatissimū p̄ inermē Dauid (nil nisi pastoritiā ex-
 ptum) singulari certamine detruncauit. Armatos hoīes sine numero q̄s in ma-
 lum uestrum uexerat Senecarib, sine uestro labore fudit, fugauit, deleuit. Tot
 magnalia uestri gratia fecit q̄t nūq̄ literis traditū pro aliis fecisse inueniūt. Cur
 nunc illi hanc uicē redditis, quasi deridentes uirtutē eius, ut etiā si uelit nō pos-
 sit liberare Iesum? Quid est q̄so aliud dicere? Confidit in deo, liberet eū nunc
 si uult, nisi p̄ derisum insurgere contra deū? Quid sibi uolunt hęc uestre uer-
 ba blasphemie? Supauimus aduersariū nostrū, sic illū affecimus, eo adduxim⁹
 ut deus si uult eū liberare non possit. Si secus est q̄ dicimus, faciat deus q̄d fieri
 posse negamus, Scimus q̄a cōfidentia crucifixo non deerit. Fide Noe in arca
 saluatus est. Fide Abraā sine iniuria peregrinationē cōpleuit, filiū in senectute
 genuit, quē imolare deo non dubitabat. Filii liberationē obtinuit, p̄missiones
 est affecutus. Fide Iacob manus euasit Esau, Fide Ioseph liberatur a carcere,
 ægypto p̄ficitur, pascit patrē & fratres. Fide Moyses accessit ad rubū, suscepit
 signa q̄ ostendit Pharaoni, Aegyptios mersit in mare, Populū p̄ quadraginta
 annos paut in deserto atq̄ p̄texit. Fide Iosue muros Hiericontē tubarū dan-

gore diuulsit, Iordanē diuifit, solēq; firmauit. Fide leptæ paucis cū hoībus fugauit ingentē exercitū, Iste cōfidit in deo, sed nihil iam pderit ei, liberet eū si uult, Certe non poterit, qā nos iam illi restitimus. Acta res est. Pendet in cruce iā penitus exāguis. Laceratus est totus. Manus laniatæ sunt clauis, Ferrū pedes cōfodit. Liberet eū si uult, Liberatus erit inutilis, Vita in sanguine est, hūc exhaustimus flagellis, corona & clauis absumpsimus, non diu uiuet. Non pōt etia si uelit, deus eū liberare a morte sanguine iam defecto. Quod si fecerit saltem a debilitate liberare non poterit clauis manus pedesq; confossum. Nos. n. tanto sagacitatis & solertie studio pualuimus, ut uolēs deus illi esse auxilio nō possit, Liberet eū si uult. Si etiā esset eius filius, eū non sufficeret liberare. Em̄ certe qā dixit filius dei sum, Vt hoc sit uerū liberet eū deus si uult. Sicut pater filiū liberare studet, certe non poterit. Vobis parū est o impii (ut uideo) molestos esse hoībus, molesti estis & deo pro blasphemia tā execranda, ut psumatis tantā in angustia traxisse dñm Iesum, q̄ etiā si plena fide speret in deo, & illū uelit deus liberare, & eo studio uelit, q̄ pater filiū in tantis malis constitutū liberare studeret non tñ possit. Iactabūdi adinuicē ridetis et plauditis de crudelitate & impietate tā dira, latronū alter crucifixus illis fauet, sed de eo aptius paulo post dicā. Redeamus ad Iesum Nazarenū custodē in specula. Nō sic facit Iesus custos (si mō uultis) saluator vr̄. Audite illū q̄ pro custodis officio de cruce carnifices, plebē, uos malorū oīm autores cōtuei, auscultat uos, maledicitis & blasphematis. Ille bñdicit uobis, orat pro uobis, excusat uos audite eum.

¶ Codicillus domini Iesu Christi prima particula.

ESVS aut̄ dicebat, pater dimitte illis qā nesciunt, qd faciunt. Anteq̄ Iesus ad hortū accederet ut se illic capiendū exponeret, testamentū cōdidit, cuius supra tenorē inspeximus. Nunc q̄ sibi mortē imminere cōspicit, codicillū ordinat. Et q̄ dixerat si esurierit inimicus tuus ciba illū, si sitit potum da illi. Ope cōprobat doctrinā suā. Inimicos. n. sibi cōstituerant se carnifices crucifigentes, Populi eū deridentes, cōminantes & maledicētes eidē principes sacerdotū scribæ & seniores lætātes q̄ malefecerint, & in rebus pessimis sue blasphemie gloriātes. Non reddit illis Iesus maledictū pro maledicto, sed ecōtrario bñdicit, Pater mi ingens ne iudices pro carnificū, populi, principūq; demeritis. Ignosce eis pater, Ego libens cōdono iniuriā meā, nolo uindictā, sed remissionē. Inimici isti nostri esuriūt p auaritiā q̄ eos obcæcauit, & traxit in rabie carnes meas deuorari poenis. Sitiūt sāguinē meū totū effūdi, cibem illos charitate, potemus demētia. Dedi iam carnē in cibū, sāguinē in potū sumere uolētibus a qua refectione Iudā non exclusi. Aspice pater titulū capiti meo superpositū. Nō discordat a legatione tuo noīe p̄ Gabrielē angelū matri mee exposita. Dixit ille, uocabis nomē eius Iesum, qd significat saluatorē. Nolo pater si possum inani uocis & noīs pōpa iactari. Rē uolo noī cōgruentē, Alienigene & tui noīs gloriā nescientes me Iesum Nazarenū inscripserunt. Sim q̄so pater custos ouilis tui, sim saluator. Ne p̄das pater pro meis poenis hos peccatores, ne punias eos. Vindictā ne sumas de peccatis eorū. Dixit angelus, hic erit magnus, Mi pater magnifica me. Nihil ego magnanimius inuenio q̄ donare iniu-

DE PASSIONE DOMINI

rias, Si qđ maius est, nihil esse iam pōt, nisi sanguinē donare cū uita. Inspice pater
 q̄tum sanguinis sparserim. Vide caput sanguine cruentū, Vide corpus oī
 pelle nudatū & cruore uestitū. Vide laceras manus sanguine manantes. Vide
 discerptos pedes, riuos sanguinis factos. Hec pro animi magnitudine dono iu
 stitiæ tuæ ut hoīm peccata dimittas. Magnū me demōstra, remittendo q̄ pe
 ro. Dixit idē angelus. Filius altissimi uocabit̄. Consentaneū est pater, si sum tibi
 filius, me tui esse similimū, Tu solē oriri facis sup bonos & malos, pluis sup iu
 stos & iniustos. Gratiā qua me repleuisti & p quā me esse uoluisti lucem q̄ illu
 minat oēm hoīem ueniētē in hūc mūdū, lucere iube bonis & malis. Pluuia san
 guinis de meo corpe quasi aquā de nube manantē, pluere decerne sup iustos
 & iniustos. Ista pater sine causa non peto. Peto ex titulo passiōis meæ, Vñ sum
 Iesus Nazarenus, saluator & custodiēs. Sū etiā rex iudeorū. Meū est regni cō
 sulere utilitatibus. Nulla maior in regno utilitas q̄ hoīm salus, Per nomē meū
 p agnomē, p regni titulū maiestate plenū rogo pater dimitte eis. Quid dimit
 tam fili? Dimitte iniurias mihi illatas, nō damna sola, sed emēdas dāni. Dimit
 te oīa & singula q̄ mihi tu rex regū posses ut filio reseruare, q̄ ut dñs dñantiū
 repetere posses. Sed qbus dimittā fili? Illis. Quibus illis? Illis carnificibus qui
 me crucifixerunt, & pro funibus clauis ad me crucifigendū usi sunt, hi pater pe
 nitus, nesciunt qđ faciunt. Accipiunt uestimenta in necis p̄ciū, & p̄miū crudeli
 tatis, existimantes nihil plus meē mortis merito conseq̄ posse. Purū hoīem cre
 dunt interimere, q̄ illis amplius usui esse nō possit. Credūt pro ministerio licēto
 ris & carnificis nihil aliud sibi incūbere, nisi qđ p̄ses iusserit, nesciunt iure an in
 iuria crucifixus pendeā. Istis pater in meo codicillo dimitto, & cōdono damnū
 laceratarū uestiū. Dimitto crucifixiōis iniuriā. Tu idē facito pro fidei cōmissa
 rii munere q̄ fungeris, pro amore q̄ me filiū tuū amplecteris. Dimitte eis. De
 bes hoc facilius agere, q̄a ignorātia istos excusat, nesciūt qđ faciūt. Vis ne aliis
 dimittā fili? Dimitte inconsultæ multitudini circūstanti, circū cōcursanti, nutu
 capitis, incōditis & horrifonis uocibus cōtra me surgenti, deridenti & blasphem
 manti. Quid dimittā & istis? Damnū & offensam, Cōsenferunt in mortē meā
 Barrabā mihi p̄tulerunt, astiterunt crucifigentibus carnificibus, applaudunt
 pontificibus scribis & phariseis, mearū p̄cenarū primis autoribus, sed ab eis se
 ducti sunt. Nesciūt qđ faciunt. Illi etiā. uere p̄ ignorātiā peccant, Dimitte ergo
 & istis q̄tū prioribus dimitti rogauī, Qm̄ & in codicillo meo, his dono culpaz
 oīm remissionē, ut hæreditariā pacē assequant̄. Dimittā & istis o fili pro qbus
 ne dū postulas, sed rōne plenā excusationē adducis. Pōtificibus, scribis, pharise
 is & populi senioribus q̄ teste Pilato non p̄ ignorantia, sed p̄ inuidiā te tradide
 runt, q̄ scientes legē & p̄phetas interpretātes, nunc te meq̄ blasphemant, uis ne
 dimittā? Mi pater dimitte illis, Scis pater, qm̄ ubi supabundat delictū, gloriosi
 us est principis grām supabundare, Non decet magnitudinē nostrā, neq̄ de
 mentiā tuā, horū malignitate supari. Si solis oīno ignorātibus dimiserimus, nō
 erit multa gloria remissiōis. Pueris & furiosis humane leges peccata dimittūt,
 q̄a ignorantia illos excusat. Dimitte & istis ut misericordia tua iudiciū hoīum
 excessisse noscatur, Isti qđ pater mi (ut Pilatus attestatus est) p̄ inuidiā me

tradiderunt. Sed hæc ipsa inuidia illos reddidit ignorâtes. Tu pater nosti qm̃ obcecauit eos malitia eorū, cæci sunt culpa qdē sua, sed ideo miserabiliores, q̃a ipsi sibi cæcitatē adduxerunt. Dimitte pater eis, qm̃ q̃tūlibet sint humana sapiētia pleni, humana tñ fragilitate sup̃ati rōnis apicē sensui subdiderūt, & ideo nesciūt qd faciunt. Pro istis pater q̃ te tā atrociter blasphemauerūt, non solum peto remissionē, sed excusationē affero. Nesciunt qd faciunt. Quia scire nolūt. Priores nesciunt, q̃a indocti sunt, Isti nesciunt, q̃a a scientia p̃ malitiam se ipsos auerterunt. Didicerūt qdē, sed intelligere noluerunt. Didicerūt, sed oblitī sunt iudiciorū iustorū. Qm̃ ad iustitiam sunt spōte cōuersi, A principio testamēti mei, reliq̃ iure hæreditario pacē hoībus bonæ uolūtatis, pueris eam donauī. Vt si quasi hæredes iusti hanc hēre nō pnt, hēant q̃uis neq̃ serui, tñ clementia liberalissimi dñi & testatoris. Dimitte & istis oēm iniuriā, oēm poenā, oēm re cōpēsā, ut possint si uelint pace frui, quā inter te & hoīes me firmare misisti. Nolo pater amplius interrogēs qbus dimitti uelim. Si tam iniuriosis tibi & mi hi molestis supplico dimitti, cōsentaneū est me oībus hoībus dimitti q̃ iā dixi uelle. Pater dimitte eis, q̃ usq̃ in p̃sens peccauerunt, q̃ nūc peccant, & q̃ peccabunt in posterū. Sint peccata q̃tūlibet grauiā, turpia, iniuriosa, dānosa, Quia nesciunt qd faciunt. Hæc est prima particula codicilli dñi Iesu Christi pēdentis in cruce, iniuriarū remissio. O patres, o matres familias læserūt ne uos unq̃ filii uestri, aut filia uestre, serui uel ancillæ, iniuriatus est uobis amicus cōsanguineus, affinis uel familiaris. Audite Iesum. Pater dimitte illis, Ego dimisi crucifixoribus meis. O princeps & reipub. p̃sicens, q̃ patris fungeris officio, læsus es a subditis. Audi Christū in cruce pendentē. Pater dimitte illis. O frater o soror o sodalis o amice o uicine es læsus ab aliq̃. Audi Christū, hic sustine, hic uigila ut illū ualeas imitari, dimitte iniuriā. Dñs Iesus Christus non solū iniuriā relaxat, sed dimitti orat a patre, sed atrocissime iniuriantes corā deo excusat. Ledit & non attendit. Blasphemat & bñdicit, Occidit & uitā donat, Quis uestrū est passus tā acerbis iniurias? Quis tā iprobe, tā p̃tinaciter Iesus, tā turpiter offensus, tam dire habitus q̃ dñs Iesus Christus a cuius iniuria iā crucifixi, nō cessat? Pendet in cruce sanguine uacuus & blasphemat, non tñ irascitur, neq̃ uindictam q̃rit, indulget & excusat. Nos ergo oēs cum illo dicam̃ deo patri. Pater qm̃ dñs noster, redēptor noster, saluator noster, rex noster, filius tuus oēs iniurias condonat, nos inuicē tantorū dolorum pro qbus est (nostri gratia) tristis usq̃ ad mortē, indulgemus oībus q̃ læserunt nos. Dimittimus iniuriā, nō q̃rimus uindictam, Tu pater dimitte eis q̃a nesciunt qd faciunt. Sic facientes assequamur hæreditatē in regno Christi & dei. Pacē. s. hoīm bonæ uoluntatis, testamento a dño Iesu christo relictam, & codicillorum iure firmatam.

¶ Secunda particula codicillorum dñi Iesu & eius declaratio.

Nus aut̃ de his qui pendeabant latronibus blasphemabat eum dicens
 v Si tu es christus saluū fac te metipsum & nos. Rñdens aut̃ alter increpabat eū dicēs, Neq̃ tu times deū, q̃ in eadē dānatiōe es. Et nos qdē iuste nā digna factis recipimus, hic aut̃ nihil mali gessit. Et dicebat ad Iesum. Memēto mei dñe dū ueneris in regnū tuū. Dixit ei Iesus, Amē dico tibi, hodie mecum eris in paradiso.

DE PASSIONE DOMINI

Nus de his q pendebāt latronibus. Ad leuā iste pendebat in reprobo
L rū locū, Ad illā nancq in die iudicii perditī oēs iudici a stabunt. Blasphemabat eū dicēs, Si tu es christ⁹, saluū fac temetipsum & nos, Duas uno
 contextu ptulit iste blasphemias, ex radice infidelitatis prima, Secunda de of-
 ficinā impatientie surgit. Si tu es christus, ponit in dubio qd firmissime oportu
 erat confiteri. Dubius aut in fide infidelis est, Audiuerat Pilatū dixisse semper
 de Iesu q dicitur christus. Videbat titulū uim noīs & agnoīs agnoscebat, & ni-
 hilominus diffidebat, ideoq p conditionē quasi negans dicebat, Si tu es chri-
 stus saluū fac temetipsum & nos. Non uult poenā pati cui pro iustitia erat ob-
 noxi⁹, Salutē dñi nostri Iesu christi ut debuit non quæsiuit. Qñ non pro eius
 innocentia postulauit, sed pro eius cōmodo. Saluari regrit spreta iustitia quā
 habet exosam, Non aliter faciunt damnatorū aiā, Si qd. n. boni uolunt, non p
 iustitia, sed pro suo cōmodo, uel pro incōmodo euitādo uolunt. Vellent si pos-
 sent pro sua incōmoditate dei tollere iustitiā. Quia tollere non pñt, oderūt &
 in ambiguo ponunt, Neq dicunt, qā iustus es, nos iuste patimur. Hicigñ latro
 pendens in sinistra Iesu, melius dixisset, qā es christus libera te si uis. Nos iuste
 patimur, sine patiamur. Sed qā impatiens est, & p impatiētiā desperatus, dñm
 saluatorē alloquitur ironice. Quid tu patrē rogas indulgere crucifixoribus nr̄is.
 Si tu es christus, Si tu es dei patris filius, stude salutī tuæ & nostrę q tecū pati-
 mur, Deinde crucifixorū nostrorū salutis rōnem hēre poteris. Sed qā ut uideo
 es moribundus, neq te liberare potes stolidā rem agis, & opam pdis orando
 patrem ut nostris crucifixoribus indulgeat. Rñdens aut alter latro pendens ad
 dexterā dñi saluatoris, ad quā in iudicio stabunt iusti, increpabat eum dicens.
 Neq tu times deū q in eadē dānatiōe es. Initiū oīs sapiētię timor est dñi. Acci-
 pe timorē dñi & resipisces, Incipe timere deū, desines desperare, desines blas-
 phemare, disces te humiliare, & benedicere benefactori nostro, nobiscum in
 cruce pendenti. O te infelicē quē tam acerba poena nō castigat, Sed hñt hoc
 pessimū reprobī, ut semp correctione frangant, fiantq dū corripunt magis
 inutiles. Probi si qñ castigant, poena illis fit fructuosa, Es certe infelicissim⁹ q
 cū sis in eadē damnatione, poenę cōtubernio nō molliris, sed insurgis. Audiui
 sti Pilatū de iustitia huius quē derides contristantem. Qñ dixit innocens ego
 sum a sanguine iusti huius. Erat officii & cōditionis tuæ nō addere afflictionē
 afflicto, p̄sertim iusto, si te dolor facit acerbū, in te ipsum pro tua culpa, aut in
 me insurgere debuisses, qā nocentissimi sumus. Vnde iuste qdē nos poena te-
 net, nā digna factis tormēta recipimus. Qm latrocinantes multos torfim⁹, ideo
 iustitia cōmutatiua nos qdē iuste cruce punit. Qñ pro multis mortibus & cru-
 cibus, q alios tollere coegimus, dum eorū bona diripuimus. Vna nos morte
 cruceq cōsumit. Hic aut nihil mali gessit. Vnde acerbissimus illi fit dolor, quē
 libens pro nobis pateret, Et iccirco non tm condolare illi deberemus, & flere
 sup nos ppter scelera nostra, ac sup illū pro eius innocētia, sed etiā illi gratias
 agere, q nostri grā tantas poenas spōte suscepit, libelq sustineat, & pro nobis
 a deo patre ueniā iploret, & corā illo nostrā ignoratiā in excusationē adducat.
 Cōsortē poenæ iā sic admonito dicebat ad Iesum, ut mediatorē dei & hoīm in

medio constitutū. Memēto mei dñe dum ueneris in regnum tuū. Regnū illud
 qđ tu dñe dixisti, non esse de hoc mūdo corruptibili, regnū pacis & gaudii sem
 piterni, regnū iustitiæ & ueritatis regnum qđ non auferetur, regnum in qđ re
 gnant omnes q̄ bene deo seruiunt, Dñe cui seruire regnare est, cum ueneris in
 regnum tuum, iure naturæ quia deus es, tuum p̄ gratiā in oēs hoīes per te sca
 turientem tuum, qm̄ tāto labore, prelioq; tam duro illud assequis. Memento
 mei, non peccatorum q̄ gessi, non latrocinia mea quæso tunc mente reuoluas.
 Mei q̄ homo sum, qui gero imaginē patris tui licet impfectam, cuius tu es ima
 go perfectissima, per commune imaginis contubernium, p̄ aiām rōnalem quā
 mihi concessit pater, & tu de uirgine nascens accepisti, per humanitatem qua
 mihi es frater. Mei dñe memento, Non grandia peto. Mordet me conscientia
 sceleribus foetida. Introduci postulare confundor ad patriā tam foelicē. Hoīem
 dignū omni supplicio, ad tam purā & excellentem nobilissimorum ciuiū cōsue
 tudinem, scelestū & infimē sortis hominem introduci petere non audeo. Scio
 qđ tecum, scio qđ cum tuis ciuibus esse non moereor. Neq; seruorum tuorū pe
 disequus ut fiam petere audeo. Scio tam puro, tam sublimi, tam glorioso loco
 me recipi nō dignū. Ita dñe sim saltē in memoria tua, pius es & clementissimus
 Comis es & neminē aspernaris, si mei memor esse dignaberis, spero aliquā ad
 regni tui mansiunculam aliquā puenire (qm̄ multas habet & maximas) iube
 bis admitti & infimis saltem seruuilis ascribes. Mereť hoc p̄cium quod nunc p̄
 me soluis, Tanti tibi constat salus mea, ut me spernere & a regno tuo perpetuo
 excludere non debeas. Modo de tua mente non excidam, qđ supplex oro ne
 fiat. Neq; em̄ solertiā tuā decet eorū obliuisci, q̄s tanto tuo labore, tātis p̄cenis
 toto sanguine & uita p̄pria redimis, p̄sertim eorum q̄s in passione socios ha
 bere uoluisti. Quantumlibet em̄ nobis dñe sit causa diuersa, mors tñ una ma
 net. Existimo dñe non sine magna rōne (cum innocentissimus sis) inter duos
 nocētes crucifigi decreueris. Video ab initio Euā parere Chaim & Abel. Adā
 inter utrunq; animo pendere, in figuram tui inter nos pendentis in cruce, Vi
 deo alterum fratricidā & desperantem de ptāte & clementia patris tui, quan
 do post fratricidium dicere non est ueritus, maior est iniquitas mea q̄ ut ueniam
 merear. Facit idem collega meus a sinistro latere tuo cruci confixus, qđ despe
 rationem te blasphemat & patrem. Vt ille figurauit Chaim, me Abel figuran
 tem, fac imitari quem p̄fero, qui pius fuit & deo gratum sacrificium obtulit. As
 similis isti domine in quo sapientia tua me præfigurauit. Non possum de gre
 gibus uictimas immolare, offero me nudum tecum in cruce, ubi licet pro meis
 iniquitatibus iuste suspēdar, tñ non aspernaberis uoluntatē, q̄ ut iustitiæ satisfaci
 at, corp⁹ cruciari libēter acceptat. Tu dñe Noē seruo tuo filios dederas Cham
 & laphet, Cham p̄ris nuditatē derisit. Cū ille post uīdemias labore & uino atq;
 sopore grauis detectus obdormisset. Facit idē qđ pēdet a latere sinistro tue ma
 icestatis. Te q̄ uineā ecclēsiā plantasti, qđ pro uīdemia sanguinē in crucis torcu
 lari iā exp̄ssisti, & charitate nimia inebriatus nudari uoluisti, dirus hic nudus in
 cruce deridet & blasphemat. Assimila me dñe Sem & laphet in qb⁹ me p̄figu
 rasti, Contego ego nuditatē tuā ut cuncq; ualeo. Redarguo maledicentem tibi,

DE PASSIONE DOMINI

affero tuæ innocentiae testimonium. Obtineam supplico benedictionē tuam. Tu dñe Abraæ unū filiū de ancilla & unū de libera dedisti. Collega meus ancille filiū se gerit. Quia spiritū habens seruitutis, mundanūq; timoris uitio supatus, cadit a spe, cogitās tm̄ p̄sentia, murmurat ut seruus & dño maledicit. Ego libens filius esse pro uiribus studeo. Nolo esse filius synagogæ fugitiuæ, & rebellis ancillæ. Studeo fieri filius ecclesiæ uxoris liberæ, qua libertate tu illā donas. Hæreditatē petere non audeo, peto memineris mei, sicut meministi Isaac, in quo me figurari uoluisti. Tu dñe Rebeccam ex Isaac concipe fecisti Esau & Iacob. Collega meus tibi est Esau. En aspernatur hæreditatē quā ille pro lētis edulio posthabuit. En cōtumax est, & alienigenas ducit uxores, p̄ter patris imperium infidelitatē & impatientiam, per quas te blasphemat. Sīm quæso dñe Iacob, sīm ecclesiæ matris charissimus filius, eius consilio, eius auxilio, non mea uirtute assequar benedictionem tuam. Tu illam cum dederis cōfirma, q̄ si me per omnia Iacob assimilari non uis. Neq; n. mereor. Si primogenituræ iura in regno tuo asseq non possum, familiæ saltem eius me connumera, non peto hæreditatem, quia non sum dignus, peto in hæreditate de me haberi memoriam ut saltē de micis cadentibus de mensa tua comedere liceat. Memento mei dñe dum uentris in regnum tuum, dum accubabis in mēsa foelicitatis eterne. Amē, non utcuncq; sed certissima & infallibili ueritate, dico promittens, dico donans tibi ad meam dexteram crucifixo, tibi per fidem figuras de mea cruce cognoscenti. Tibi in Abel figurato & ut ille recte pieq; sacrificanti tibi in Sem p̄sagito, & ut ille reuerenti. i. tibi in Isaac p̄monstrato, filii legitimi timorem habēti. i. tibi ut Iacob longanimi & supportanti, Hodie eris mecum in paradiso, intrabis mecum p̄petuas æternitates, in quibus oīa p̄sentia sunt, quibus non est expectatio crastini, neq; occasus lucis externæ, sed semp hodie. i. semp præsens sine occasu præteriti, sine sollicita expectatione futuri. i. eris. Adiungit futurū uerbum ad uerbū præsens temporis. Quoniam adhuc in uita mortali ad futura semp intenta pleni ambo erant angustiis. Quæ paradysum intrare nō possunt, neq; adhuc erat paradysi ianua reſerata mortalibus, sed illam agnus p̄xime aperire debebat. Ideo dicit, hodie eris quasi dicat, ut primum tu mortālē hanc uitā reliq̄ris, nascentē ex heri & pendentē ex crastino, hodie semp in p̄ns eris mecū, q̄ nūc inter duos peccatores unū reprobū aliū piū in uitæ extremo cōstitutus sum, ut p̄ peccatoribus & iustis patiar. Mecū quē figurauit Adā medius inter Chaīm & Abel p̄ utriq; atq; bñficus, q̄ sum figuratus in Noe. Qui reprobo & piis filiis liberatis a diluuiō æque plātauit uineā, sicut ego p̄ crucē oēs ab inferno libero & illis ecclesiā plāto. In Abrahā q̄ filios habuit de ancilla & libera. Et mihi sunt filii de synagoga & ecclesia. Eris mecū. Cruces q̄ nostra corpora detinent, nos faciunt esse sepatos. Vnde nunc pro corporis necessitate simul esse non possumus. Clauj me prohibent tecū esse. Funes te detinent a me sepatū. Soluent ambo hac corporis mole. Remanebūt illa cū crucibus. Spiritus liberi euolabunt. Præcedā te, iter ostendens aīæ tuę, illa me seq̄tur, p̄stolabor eā in optimo loco in paradiso, ubi me tibi comitē p̄petuum exhibebo, illic eris mecum exaltatus sup omnem creaturam, Eris & tu, incorruptibili lætitia plenus.

Videns

Vide ns & amans gloriam meā. Eris in paradiso. Miror ego acutā q̄rundā tar- X
 ditatem ingenii hic cauillantiū, uel cauillū soluere credentiū. Dicunt hodie fi-
 eri p̄missionem, impleri aut̄ postea. Vt dñs Iesus dicere uoluerit, hodie p̄mit-
 to. Eris aut̄ mecum in paradiso quando ascendam ad patrem, Nescio ego quis
 melior paradisos inueniri possit, aut queri debeat q̄ simul esse cum domino Ie-
 su Christo iam glorioso & deitatem simul cum humanitate monstrante. Hic la-
 tro nō multo post Iesum, uel saltem eadem die mortalem hanc uitam, & simul
 p̄cnas omnes egressus est, dominum Iesum secutus, quem consentaneum est
 in limbo sinu ue Abrahæ inuenisse & ab eo non discessisse. Vidit illic alligari
 draconem, solui patriarcharum animas, omniumq; piorum iam purgatas. Illū
 teterrimo carcere claudi captiuum, istas educi de tenebris in libertatem, luge- Y
 re infernum, exultare paradysum, spoliari abyssos, ditari coelos. Quare in para-
 diso die promissa uerissime fuit, In principio dum testamentum condidit dñs
 Iesus suis reliquit hæredibus patiētiam. Quam quia nouerat non sine magna
 posse difficultate teneri, in codicillo fructum eius ostendit, ut premiū magnitu-
 do animos extollat, & mentem confirmet in opere. Hodie eris mecum in para-
 diso, cui dicitur: Latroni. Quare dicitur: Quia patienter sustinet crucem. Di-
 xit enim, nos quidem iuste. Nam factis digna recipimus, Nullum aliud opus
 egisse legitur aut cogitasse, unde tantum premiū assequi debuerit, nisi q̄ patiē-
 ter sustinuit p̄cnam crucis. Iam alias dixerat dominus Iesus, In patientia uestra
 possidebitis animas uestras. Nunc doctrinæ suæ ueritatem apertissime facto
 monstrauit. Sustinete igitur fratres charissimi, in aduersis ne quæso frangami-
 ni. Vigilate ad patienter aduersa ferendo, sustinete. Si peccatores estis latro
 uos admonet, Sustinete quoniam iuste patimini. Audite latronem sanctum.
 Et nos quidem iuste, Nos peccatores iuste affligimur, & ideo patiētes esse de-
 bemus. Nam factis nostris digna recipimus incommoda, dum qua mensura
 mensi fuimus, remetitur & nobis. Si iusti estis, sustinete nihilominus, quia &
 iustus IESVS mortem acerbissimam pro nobis sustinet patienter, Vt qui
 patientiam hereditario iure relictam habere non spreuerint, audire mœreant
 cum latrone. Hodie mecum eris in paradiso.

¶ Tertia codicilli particula.

T A B A T autem iuxta crucem Iesu mater eius, & soror matris ei⁹ Z
 Maria Cleophe & Maria Magdalene. Cum uidisset ergo Iesus ma-
 trem & discipulum stantem, dicit matri suæ. Ecce filius tuus. Deinde
 dixit discipulo. Ecce mater tua. Steterat a principio mater iuxta cru-
 cem, prius tamen pro crucifixoribus orare, latroni con crucifixo so-
 latium prestare uoluit dominus Iesus q̄ alloqui matrem, q̄ illam discipulo, & il-
 li charissimum discipulum commendare. Vt disceremus pro officio publicas
 utilitates, nostris priuatis rationibus anteferre. Qñ rex noster sapiētissimus in
 mortis articulo cōstitutus, peccatoribus, iustisq; codicillo p̄uidit ante q̄ matri. A
 Stabat qp̄pe iuxta crucē, q̄ iam a principio illic fuerat, Si enim supuenisset lo-
 quente Iesu, nunq̄ euangelista dixisset. Stabat, sed interea illā supuenisse literis B
 mandauisset, Stabat autem non a longe ut pleriq; dixerunt, sed iuxta crucem.

DE PASSIONE DOMINI

Certe si dum crucifigebatur Iesus, aut postea q̄ cruci appēsus relictus est aliqd dixisset, fecisset ue uirgo Maria eius liberandi gratia ut quidam nō minus stolidi q̄ inepte impicq̄ confingunt, Si illam ipsam p̄cnam prohibere impedire ue tentasset, si tantas m̄cestitię notas protulisset, discipulus Iesu charissimus datus ab eo matri in uicem filii, qui illi sociauerat, non ieiuno uerbo pertransiens dixisset, Stabat iuxta crucem Iesu mater eius. Poterat dicere, stans iuxta crucem Iesu mater eius, supplicabat illum non crucifigi, crucifixum ue deponi cū lachrymis postulabat, Et quoniam non impetrabat, lamentabatur, defecit p̄ dolore. Non hoc dixit, sed dixit. Stabat iuxta crucem mater eius, Vt talis matri constātiā & animi magnitudinem declararet. Quid enim singularis gratiæ p̄ ceteris matribus, Quid uirtutis heroicæ, qd animi roboris habuisset, si talia dicere aut facere fuisset aggressa, qualia mulieres dolore supatæ dicūt & faciunt? Certe si uero affectu ad ea prorupisset (ut iam demonstraui) excidisset a gratia, incidisset in culpam, & inconstantis animi ac muliebris notam effugere non potuisset. Neq̄ p̄ ceteris mulieribus benedicta māsisset. Quando aliarum instar fuisset dolore supata. Si uero (quod minus ego crediderim) hos affectus monstrauit exterius, quibus interius non tenebatur, dabitur absurdius & iniuriosius illam contra honorem dei patris & filii & spiritus sancti, ac suimet frustra fuisse mentitam. Hæc ne tantæ reginæ matri omnium saluatoris possent impingi? teste Ioanne q̄ uidit astitit, & testimoniū phibuit ueritati. Stetit inquam animi plena, plena deuotionis affectu. Stetit indicibile amoris flammam mente reuoluens qua filius eius ardebat. Ardens & ipsa feruore charitatis, se talem ac tm̄ filium genuisse examinans, qui tales iniurias libere condonaret, & tam atrociter iniuriantes studiosissime excusaret. Stabat

C consyderans filii sui angustias duras sane & acerbissimas, q̄bus acerrime materno cruciabatur affectu, & nihilominus pro sua sapientia, & charitatis incendio consyderans utilitatem humano generi inde prouenientem, consyderans dei patris & filii sui ac spiritus sancti gloriam inde surgētem, consyderans amorem immensum patris & filii ad se ipsam, ad omnes hoīes liberandos, honorādos, glorificandos, beatificandosq̄ promptissimū suum filium talia pati cogen-tem. Si unq̄ alias tunc maxime dixit. Magnificat aīa mea dñm, Filius meus qui non iam dimidium animæ meæ, sed est tota anima mea, magnificat nunc p̄ passionem suam dñm deum patrem suū sponsum meum, Anima mea, meus filius q̄ me corpore simul & anima uiuā fecit, q̄ per has tam duras p̄cenas, me & oēs progenitores meos liberat a p̄cna inferni, reparat ad gaudia paradisi. Vere

E nūc magnificat dñm deum, illum tanta iustitia p̄ditum ostendens, ut proprio filio non parcat, sed mortem durissimā pro iustitia illum subire cōpellat, tanta clementia ut pro seruis filiū tradat, tanta liberalitate & largitate, ut cū potuisset modis innumeris longe facilius, sine iniuria humanitatis, sine p̄cna filii, hoīm incōmodis obuiaret, Maluit tm̄ filii sanguinē & uitā expendere. Stabat & in se

F ipsa dicebat, semp̄ exultauit spiritus meus in deo salutari meo. Expectās p̄ filiū meū hoīes saluari. Quod iā credidi, qd desiderauī nūc uideo, ideo exulto dum hinc dolore ac tristitia q̄si mīr̄ p̄ tātis mei filii p̄cenis affligor & stringor, Inde

utilitates

Magnificat aīa mea

utilitates sequētes has poenas cogitans, & amore q̄ genus humanū amplector.
 quo patrē & sponsum meum, q̄ filium meū prosequor cōfortata dilator subito,
 Ita exulto extra salto, salto extra tristitias & uicissim contristor. Tātus est hic
 mihi motus contristatiōis, dū a filii mei poenis examinandis transeo ad utilita
 tes inde surgentes, q̄ tantā agitationē ferre non possem. Deficerē certe, neq̄
 mirz. Si. n. acerbus dolor dum nimis stringit sufficit enecare. Si gaudiū excellēs
 (qm̄ nimis solet uitales resolvere uires) gaudentes extinguit. Ego in tāto dolo
 re constituta, tantoq̄ gaudio supfusa, exultans inter hæc, nunc incredibili re
 stricta dolore, nunc gaudio indicibili dilatata quō ferrē? Sed q̄ respexit filius
 meus & dñs meus humilitatē ancillæ suæ, tenuitatē. s. uiriū mearum, uires p̄sti
 tit. Vt in tanto dolore & gaudio durare sufficerē. Ideo, Ecce. n. certe, ex hoc, ei⁹
 auxilio, q̄ cōstans impauida imp̄turbata, sto iuxta crucē filii mei. Quod nulla
 unq̄ mī facere potuisset. Beatā me dicēt oēs gñationes. Nam q̄ talē concepim
 filiū, spiritu sancto factum est, non ope meo, q̄ lactauerim, q̄ circūtulerim, q̄
 educauerim, q̄ secuta sim semp, mihi est cōmune cū matribus multis, q̄ ad cru
 cem eius steterim sine q̄rela, q̄ sanguinē eius uiderim de toto corpe p̄fluentē
 neq̄ uocē dederim, q̄ unicū filiū morientē uiderim, & non syncopizauerim,
 mihi est singulare priuilegiū a deo patre, & filio eius, filio meo, & a spiritu san
 cto mihi tributū. Quia uterq̄ cū spiritu sancto. Fecit mihi magna q̄ potens est
 pater æternus, oīpotens deus. Et sanctū nomen eius, Nō illud tetragrāmator
 q̄d nesciū fabulant, sed filius suus Iesus uerbū eius, ueritas eius, q̄d illi est nomē
 sanctū ineffabile & incomphensibile. Fecit mihi magna, magnā. s. animi cōstā
 tiā, magnā prudentiā, magnā sapientiā, magnā charitatē, p̄ q̄ ego ad crucē eius
 sto, cogitans inter magna q̄ fecit in me, magnā eius misericordiā. Sto igitur &
 mente reuoluo, q̄ nunc misericordia eius a p̄genie in p̄genies oīm seculorū
 extendit. Timentibus eū, timore sancto, cuius rei gratia latro dexter nō incon
 dite dixit ad rebellē & contumacē poenæ sociū, Neq̄ tu times deū? Time eū
 ut eius misericordiā potius experiaris q̄ iustitiā. Sū & ego de timentīū numero
 qs. n. te non timeat o fili oīa potens? Tu es brachiū dei oīpotētis, tu es uires ei⁹
 En apta brachia tua dulcissime fili, ad tuā potentiā declarandā nūc uideo. Aspi
 cite oēs. Fecit potentiā in brachio suo dextro. Latronē illic pendentē absoluit
 a poenis inferni, donauit gaudiis paradisi. Fecit potentiā in brachio suo sinistro
 Latronē illic pendentē supbū contumacē, impoenitentē, et illi similes, dispersit
 supbos in suppliciū damnatiōis æternæ, mente, certo p̄posito, cordis sui, suæ
 uoluntatis, uel disp̄sit supbos mente cordis sui. i. uolūtate aiæ suæ in supbia ob
 stinatos. Deposuit potentes de sede, malignos spūs, & draconē principē eorū,
 potentes nequitia & p̄ tyrannidē opprimentes genus humanū. Filius meus p̄
 poenas quas uideo illum sustinere, iam de sede deposuit, mox illos fugabit. Et
 exultauit humiles patrū aīas in sinu Abrahæ illū ardentissimo desyderio postu
 lantes. Esurientes has aīas restitui libertati. Esurientes beatitudine saturari a
 filio meo p̄ has poenas, repleuit bonis, & diuites dimisit iānes q̄n diabolū & in
 fernū tātis opib⁹, & aīarū iustarū thesauris iuste diuites, iuste exiit, & penitus
 inanes dereliquit. Reliquit etiā diuites iānes, q̄n aīas q̄ nullā frugē bonorū opum

DE PASSIONE DOMINI

attulerant, plenas inanitatibus & inanitionibus iniquitatum reliquit in poenis. Ioseph uenditus a fratribus triginta argenteis, post calumnias incontinentis & procacis foeminae, post carcerem aegypto perficitur, fratres pascit inuidiosos & illis iniuriam condonat. Sic ab Israel suo patre suscipitur. En Iesus magni Israel non multum sed cunctarum gentium patris, puer & filius eius secundum diuinitatem, homo purissimus nullo peccato maculatus, puer & filius meus secundum humanitatem per inuidiam a Iuda quem sibi in fratrem asciuerat uenditus, a synagoga procaci falso accusatus, a pontificibus in domibus Annae & Cayphae quasi in carcere asservatus, & Pilato quasi Ismaelitis traditus, a Pilato autem nunc crucifixus, fratres & mundum famelicum pauit iam antea corpe simul & sanguine proprio. Nunc omnibus iniuriam condonauit. Ita suscipiet illum paulo post pater aeternus, sicut suscepit Israel puerum, recordatus misericordiae suae. Israel super omnia letatus est, suscipiendo Ioseph, quod ille fratribus condonasset iniuriam, quam ultus non est, neque filiis improperauit pater, Recordatus nempe misericordiae sui Ioseph, quem tam ardentem amabat, quoniam ille remisit fratribus iniuriam pater uoluit penitus esse remissam. Ita deus omnipotens magnus Israel, recordatus misericordiae sui meique Ioseph, qui rogans in cruce pro fratribus dixit, Pater ignosce illis illosque excusauit, Iudaeos habuit excusatos, & ueniam prestitit illis, si modo uoluerint acceptare hoc esse exitum quod meditabatur stans ad crucem uirgo Maria quoniam dicit. Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordiae suae. Modum etiam susceptionis enarrat, Sicut locutus est ad patres nostros Abraam et semini eius in secula. Ita suscepit eum sicut locutus est ad patres nostros. Et quoniam locutus est ad patres nostros o mater sanctissima: o mater sapientissima, o mater moestissima, & inter angustias per tua sapientia gaudia cogitans. Locutus est ad Adam. Maledicta terra in opere tuo spinas & tribulos germinabit tibi. Tertia Iudeorum, synagoga maledicta sua iniquitate quicquidlibet bene culta fuerit a filio meo in opere suo, in laboribus peregrinationum, doctrinae & sanitarum spinas in capite eius, tribulos in pedibus & manibus germinauit. Vnde Israel magnus Ioseph puerum suum suscepit, sicut locutus est ad patrem primum Adam, Videte spinas in capite, in manibus & pedibus tribulos ferreos. Locutus est ad Noe. Cumque obduxero coelum nubibus apparebit arcus meus in nubibus, recordaborque foederis mei quod pepigi uobiscum & cum omni anima uiuente, & non erunt ultra aquae diluuii ad delendam uniuersam carnem. Cum corpus filii mei sedes dei, uerum coelum, obductum est nubibus passionis, cum clauis fixus est cruci, apparuit arcus in nubibus, brachia arcuata inter angustias uisa sunt, unde promittit deus homines non ultra disperdere, quoniam redempti sunt poenis inundantibus, quas arcus brachiorum cruci affixorum reducit in mentem. Suscepit ergo filium suum, puerum suum & meum, sicut locutus est ad Noe. Ad Abraam autem locutus est ita. Tolle filium tuum unigenitum quem diligis Isaac, & uade in terram uisionis, & offeres eum ibi in holocaustum, super unum montem, quem monstrauero tibi. Venit Abraham in montem, Erexit altare, Ligna composuit, filium superposuit, ut illum immolaret gladium arripuit. Sed prohibitus iugulare filium, inuenit arietem quem pro illo obtulit. Et magnus Abraham omnipotens Deus, unigenitum filium suum IESUM filium meum, Sicut lo

Sicut locutus est ad Abraā in figura, duxit in illū ipsum mōtē, ubi altare Abraham dudū erexit, Cruci locū designauit, Ligna sup altare, i. crucē in loco ppara-
to stabiliuit, Composuit Isaac super ligna i. Christum sup crucem. Et qm de se
nata in filio diuinitas mori nō pōt, humanitatē quā de me sumpsit, quasi arietē
immolauit. Non poterat Isaac pro peccatis hoīm satisfacere, Poterat aut filius
meus. Quia sic decretū a deo fuerat p suā mortē hoīb. ueniā impetrare. Ideo
eualit ille, hic moritur i cruce, odoratusq; est dñs odorē suauitatis, Ex filii mei
carnibus oblati. Quis iste odor fuit o uirgo sanctissima? odor demētię, odor
remissionis tantę iniurię, odor obedientię, odor satisfactionis, Qñ per suam
mortē iustitię satisfactū est, Ita suscepit Israel puerū suum, sicut locutus est ad
Abraā, & semini eius in secula. Primū germen legitimū seminis Abraę fuit
Isaac. Adhuc locutus est dñs. Quiesce in terra quā dixero tibi, & peregrinare
in ea, eroq; tecū & benedicā tibi, Ego sum illa terra in qua Isaac filius meus pe-
grinatus est cū qete, Nusq. n. quieuit de cœlo descendens uerbū patris eterni,
nisi in uentre meo p nouē menses, Nam ut primū est natus, extuli eū de Bethle-
em, & in Nazareth domū habitationis suę reportauī, Non multo post Iudeā
cū illo deserui. Herodis crudelitātē fugiēs, Eo mortuo reuerſa sū cū filio meo
ad terrā natiuitatis meę, ubi ut adoleuit filius meus pro sanctimonia & doctri-
næ ueritate odio habitus nusq. stetit diu. Quieuit tm̄ in uentre meo, Impleuit
qd dixerat deus ad Isaac in figura, Quiesce in terra quā dixero tibi, implebit
& paulo post in sepulchro, reconditū lacerū corpus. Ero tecum, Fuit deus cum
humana natura filii mei in uentre meo. Erit cū exangui & exanimi corpe in se-
pulchro, Et bñdicam tibi. Spero istud mox futurū, Nō nocent o Iudei uestre
blasphemię filio meo, bñdicet statim illi deus. Quę sit futura bñdictio audite.
Tibi em̄ & semini tuo dabo oēs regiones has, inferas in pdam, medias in tute-
lam, superas in regni gloriā. In nomine em̄ dñi Iesu mei filii omne genu flectit
coelestium, qā ministri, terrestrium, qā redempti, infernōrū qā subacti & car-
cerati. Secundum semen Abraam est Iacob, ad hunc locutus est in uisione de-
us, quando ostendit illi scalam stantem super terram, & cacumen illius cœlum
tangens. Angelosq; dei ascendentes & descendentes per eam, & dñm scalę in-
nixum. Crux ista in qua meū filiū pendentē uideo, scala est cuius cacumen tan-
git & penetrat cœlos. Per hanc nēpe ad summū cœlorū dei thronū ascendit,
En angelos ascendentes & descēdentes p hanc scalā ad filiū mei sanguinē colli-
gendū & conseruandū, Gratię innumerę p quas hoīes in angelos transeunt,
a deo patre in hoīes p filii mei crucē descēdunt, hoīes sine numero p susceptas
uirtute crucis gratias ad cœlos ascēdunt, En dñm Iesum Christū, dñm uniuer-
sorū, dñm & filiū meū scalę innixū p clauos illi adheret, sustentat in illa. Ergo
suscepit illū deus p crucē, sicut locutus est semini Abraā in scalę uisiōe quā retu-
li. Ita stabat iuxta crucem IES V mater eius, & soror matris eius Maria Cleo-
phæ, Post mortē Ioachim, cui Anna Mariam matrem domini peperat, nupsit
Anna Cleophae & ei aliam filiam Mariam nomine peperit Marię uirginis so-
rorem uterinā. Maria Cleophe, quā Cleophas genuit ex Anna, & Maria Ma-
gdalene hęc, notissimū est ex euāgelio pri⁹ delitiosā fuisse mulierē, postea dñi

T

V

X

Y

DE PASSIONE DOMINI

Iesu christi doctrina poenitentem, tandem eius discipulam charissimā euasisse. Cum uidisset ergo Iesus matrē q̄ illi mater obsecratrix & baiula fuerat, q̄ p̄ oīa matris officiū in eo educādo impleuerat, q̄ materno affectu, sed sincero ac solido illum semp amauerat, stantē incōcussam, impauidā imperturbatā, stantē animi plenā, & attentissime q̄ diximus meditantē (Dñm. n. Iesum christū q̄ scrutator est cordiū, qd̄ illa meditareť latere nō potuit) Dixit matri suā, mulier ecce filius tuus, Sunt q̄ dicunt dñm Iesum uirginē matrē suā, matris noīe appellare noluisse, ne dolores illi ingeminaret. Sentiat q̄libet ut libet. Ego existimo sapiētissimū Iesum sciuisse matrē non excessisse memoria, ut se matrē non meminisset, ut si se noīari matrē audiret, imeditatū aliqd̄ occurreret eius aīo, unde magis minus ue doleret. Nouerat se unicū filiū a matre amantissimum. Nouerat matrē stare iuxta crucē, ut filiū tam gloriose certantē atq̄ uincētē uideret. Nouerat eā plenā gratia sonis uocūn no cōcuti solitā. Existimo potius pro pietatis officio, illā non matrē sed mulierē appellasse, ne daret crucifixoribus anfas durius aliqd̄ contra illā aggredi. Hac rōne non se indicauit filiū sed Ioannē dicēs.

A Ecce filius tuus Ioannē indicans, ut potuit oculorū nutibus. Deinde dixit discipulo. Ecce mater tua. Sed q̄ pacto uerū erat qd̄ dixit ueritas Ioannē ostendēs. Ecce o mulier filius tuus? Et matrē ostendens amato discipulo, Ecce o Ioānes mater tua. Maria. n. mater dñi Ioannē non peterit, neq̄ illū usq̄ ab ea adoptatū ante hæc uerba scriptura cōmeminit. Afferā hic ego qd̄ sentio saluo semp meliori iudicio, Existimo neq̄ ante hæc dñi saluatoris uerba, neq̄ post ea Ioannē fuisse uirginis Mariæ naturalē filiū. Nō. n. uideo necessitatē cur hoc miraculū ponere debeā, qd̄ prisci sancti patres, accuratissimi euangeliorū interptes minime posuerunt. Certe adoptiuus filius, uere filius usitata loquēdi frequētia, legisq̄ instituto cōprobat, Et autore Moyse, immo deo, filius quem ex mortui uxore genuerat, frater mariti supuius, natura erat filius generātis, lege filius p̄defuncti. Quod si legis adoptio mortuis dare filios potuit, cur a uiuentibus adoptionē suscipiētes, uere filii nō dicent? neq̄ uero filiationē Ioānis, cōsecrationi eucharistie æq̄parare ita cōpellingimur, ut sicut in eucharistia naturā panis amitti, & uerā corporis christi naturā accedere sacramēto fide tenemus. Sic in Ioanne filiationē ad priorē naturalē matrē desuisse, & nouā ad uirginē subintrasse, aut nouā ad uirginē cū priori ad matrē ppriā mansisse, aut p̄ ueterē naturalem filiationem ad matrem quæ illum peperit factum esse uirginis filium, credere nos oportet. Ad puram nanq̄ relationē motus esse non potest, neq̄ due relationes ex toto consimiles specie possunt esse in eodem. Sed neq̄ una relatio potest in duos terminos tendere, Vt dominus Iesus Christus naturale corpus suum in eucharistia consecratum ostenderet, statim addidit, quod pro uobis tradetur. Quo omnes intelligerent non esse aliud corpus sub panis specie quam quod futurum erat in cruce. At quando dixit Virgini matri, Ecce filius tuus. Et Iohanni, Ecce mater tua, nullibi addidit quod naturalem nobis filiationem ostendere posset. Quinimmo Iohannes qui factus est filius, de se ita scribere studuit, ut omnes intelligerēt adoptione illum, nō natura filium esse constitutum. Dicit enim ex illa hora accepit eam discipulus in suam

Accepit.

Accepit scribere uoluit, nō transiit, uel est genitus. Accipe actus est uoluntari
 us. Accepit, quia se p uoluntatē filium adoptiuū constituit. Accepit autē Iōānes
 ex illa hora, qua magistri & dñi sui uoluntatem intellexit, a qua ut pro discipli
 nā amoris merito dissentire nō debuit, ita neq; uoluit. Fuit igitur uera filiatio
 p adoptionem in Iōāne q tunc primum adoptionē acceptauit. Qñ magistrum
 suum sic uelle intellexit. Non sic autē uirgo mater dñi qm̄ erat gratia plena, ple
 naq; scientia, filii secretum ad passionem p̄sertim accommodatū latere non de
 cuit. Qm̄ consentaneū est Iesum anteq̄ pateret matri aperuisse quicqd in cru
 ce suspensus esset acturus. Itaq; sancta uirgo iam antea Iōannē in adoptiuum
 filium acceptauerat. Sicut iam antea dñs Iesus illam facere constituerat & effe
 cerat. Qui nihil egit unq̄ forte fortuna, p̄ter intentionem, uel p subitam occasi
 onem, sed oīa q̄ fecit p̄sentia habuit anteq̄ fieret. Magna igitur rōne de se ip̄o
 dixit euangelista. Ex illa hora accepit eam discipulus in suam. Non de uirgine.
 Vt nobis certum relinqueret uirginem sapientissimā non inopinate, ut ille p
 tp̄is rōne se filium adoptasse, neq; ex illa hora dñs Iesus adoptionē instituisse,
 sed tm̄ indicasse scienti. Itaq; ueritas a se non discessit qñ dixit. Ecce filius tuus.
 Iam. n. erat filius adoptatus a uirgine, adoptionem autorizāte ip̄so uerbo dei
 filio, q dixit & facta sunt, mandauit & creata sunt. Qui etiam ab æterno dixit,
 omnia, ut suis tp̄ibus illa confurgerent. & p̄finito tpe starent. Ecce filius tuus;
 Quis iste o fili? Iōannes, q̄ interpretatur in q̄ est gratia. Tibi mater Marię nomē C
 est qd̄ significat illuminata aut illuminatrix. Quoniam igitur illuminata es p̄
 cæteris, fide inconcussa, do tibi in meo codicillo Iōannem in filium. Vt omnes
 intelligant ex lumine fidei gratiam sicut adoptatus ab adoptante foueri. Dum
 me concepisti, dixit te Gabriel nuncius meus gratia plenam. Vnde nunc per
 gratiæ plenitudinē inconcussa uides me in tantis poenis, Quid igitur te dignū
 in codicillo meo, de te disponam, nihil magis habeo q̄ gratiā. Peperisti me gra
 tiæ fontem, ecce Iōannes qui noīe gratiā rēp̄sentat filius tuus erit. Iōannes q̄q;
 te matrem habeat ut uicissim in gratia stabilitus, illuminetur ad ueritatē fidei D
 certissimæ dignoscendam. Non uacāt charissimi ista mysterio, sustinete & ui
 gilante mecū, Vt hæc codicilli particula ad nos pueniat ut mulier nostra, nostra
 .s. anima Iōannem m̄creatur adoptare in filium, simus Maria, illuminemur Ma
 ria. n. illuminata significat, illuminemur autem fide certissima, humilitate pro
 funda dicentes ex corde. Ecce ancilla dñi fiat mihi secundum uerbum tuum, ita
 dicet in suo codicillo nobis redemptor noster, o mulier Maria nomine, o ani
 ma fide illuminata, ecce filius tuus Iōannes, pro tua fide habeto gratiam meam
 ut Iōannes noster nobis data gratia, nos non deserat, seniles & inanes fabulas
 deuitemus, ineptas disputationes, & argutias philosophorum ne sectemur, bo
 num est per illa transire sed non in illis persistere. Captiuemus intellectum in
 obsequium fidei. Studeamus a Iōannis nomine non elōgari, relinquamus ma
 lum bono adheramus, Simus sobrii & uigilemus, ita plene illuminabimur, ita
 fortis nobis animam bonam per gratiam dicet in suo codicillo dominus Iesus
 Christus. Ecce mater mea Maria fide illuminata radio ueritatis æternæ quæ
 humanam rationem longe supereminet.

DE PASSIONE DOMINI

¶ Quarta codicilli particula & declaratio eius.

POSTEA sciens Iesus, q̄a oīa cōsumata sunt, ut consumaret scriptura dixit. Sitio. Vas ergo appositū erat aceto plenū illi ergo spongiam plenā aceto hyssopo circūponentes obtulerunt ori eius. Cū ergo accipisset Iesus acetū dixit, Cōsumatū est. Restabat de passiōis ope impleri, q̄d in psalmis erat p̄phetatū. Dederunt in escā meā fel, & in siti mea potauerunt me aceto. A planta pedis usq; ad caput nihil intactū, nihil nō uexatū fuerat nisi palatū nisi gustus. Et p̄fecto p̄ gustū cōsumauit Eua peccatū. **E** Vt igitur reparatio nostra ruīnē nostrā ordine rēderet, uexatur ultimo rep̄ator noster in gustu. Sciens itaq; Iesus q̄a oīa q̄ de illo patriarche figuris & ænigmatibus ostenderant, q̄ p̄phetę nunc aptis, nunc mysticis uerbis uaticinati fuerāt cōpleta sunt, p̄ter gustus cruciatus extantes. Sciens q̄a oīa p̄ q̄ sentire dolorē poterat consumata sunt & exhausta doloribus, ut gustū cui nulla p̄pria p̄cena illata adhuc fuerat, monstraret doloribus agitatū dixit, Sitio. Vt ultima p̄cena secūdi Adē cōtraria esset ultimę culpę p̄toparentū dixit, Sitio. Quis. n. o fratres in tantis p̄cenis nō sit exhaustus? Noctem inter derisus & impropia colaphos & alapas in somnē ducit, mane iudicio sistitur, ad uaria tribunalia ligatus circūducit festinatē, p̄ssura multitudinis & uestiū ab Herode sup̄ inductarū onere incalescit. Coronat in p̄torio durissimis & acutissimis spinis, quarū p̄cturis sanguis acuitur. Lacerat flagellis unde spiritus uitales exhauriunt, onerat cruce, raptim Caluariā ascendere impellit, illic dū cruci configit, manus & pedes clauis p̄forant, Nec uno t̄m ictu nerui dilatant, penetrant, seperantur, sed lacerant, clauicrassitudo semp̄ excrescens, q̄ magis malleo impulsā descendit in uulnera, & ligno p̄fundius infigitur, uexat acerbius. Est q̄dē durū gladio manum uno ictu transfigi, sed gladius planus, & p̄ æqualia ac teresa leniter extensus p̄ solā latitudinem lædit. Clauus cōtra dum infigit ad quatuor latera undiq; lacerans, dolorē quadrige minat. Vnus ictus gladii cuiuslibet ue mucronis, uno tempore cōquiescit. Malleorū ictus repetiti, ad manus pedesq; ligno solide cōfigēdos, q̄tiens iterant priorē dolorē antecedentiū ictuū exasperant, & nouū adducūt. Si longa uigilia, longa frequensq; uia, uerba, punctarū dolores, uulnera, lacerationes, amissio sanguinis, singula sitim faciunt. **F** Quanta fuit sitis tua dñe Iesu Christe, q̄ sine intermissione hæc oīa passus es. Dolores q̄ calorē in corpib; acciunt, q̄ naturalē uigorē absumūt, dū uel minima cōstrictione uel forti exhalatione, humidū unde nutrimur exhauriunt, uerissimā & ardētissimā sitim tibi adduxerunt clemētissime dñe, deus noster redēptor noster inter angustias decertantiū sitis est p̄cena acerbissima, & sepe nondū uulnerati sitiunt ardentissime, q̄m exercent acerrime, & a uiolento exercitio sitis semp̄ insurgit. Tu dñe q̄ tam atrociter impugnaris, exerceri q; tā diu, tam crudeliter laceraris, uulneraris, neq; uinceris, sed p̄ oīa uictor euadis, dū animi plenus ea sustinens, supas oīa, non mirū si magna est sitis tua. Credimus & cōpatimur tibi dñe dū moribundus in cruce dicis, Sitio, Vidit sitim tuā q̄ plorat in psalmis p̄cenas tuas. In siti mea potauerunt me aceto, ut hæc scriptura impleret. i. ut uerā sitim quā p̄sa giuit, p̄pheta tuus te confirmares exptū sciens tuis p̄cenis solū esse reliquū acetipotū

ri potum felle myrrha ue commixtum dixisti, Sitio. Vas autē appositum erat
 aceto plenum. Quia supplicium crucis sitim afferre solebat, ne crucifixi siti la-
 borarent, mos erat afferre unde (si peterent) sitim extinguerent. Dabatur au-
 tem illis potus gustui delectabilis in poenae solatium. Qui mos in morte puniē-
 dis nostris etiam temporibus obseruatur, condimentis nanq; mellis aut zuca-
 ri, quae confectiones dicimus acuinis magis delectantibus, magis ue nutrienti-
 bus confortantur, donec ad deponendae supplicii uiolentia animae articulum
 rediguntur. Fiūt hāc ad miserorum solatium ut mortem æquanimiter uel mi-
 nus dolenter sustineant, Iudaei qui mortem domino Iesu accelerare studebāt,
 pro uino confortante acetū attulerant, quod cadens exterius neruos detectos
 læderet, ori uero non satisfaceret, stomachum post sumptionem læderet. Er-
 go rabies Iudæorum in uini & liquorum confortantium uicem, uas apposue-
 rat aceto plenum unde potum sumeret crucifixus, si postulasset, Illi ergo q̄ eū
 crucifixerant, qui carnificiam exercebant. Illi quatuor qui uestes domini Iesu
 inter se diuiserant, spongiā aceto plenā hyssopo circūponentes obtulerūt
 ori eius. Quod Ioannes hic hyssopum scribit, Marcus calamū dicit, Matthæus
 arundinem minime discordat, & Marci cum Matthæo concinnitas in prom-
 ptu est. Breuis nanq; & tenuis arundo etiam hodie calamus dicitur. Hyssopus
 autem licet herbam sonet, capulum tamen aspersorii siue aspersoriū quo aqua
 conspergimur sæpe significat. Et hec ipsa instrumenta quibus aqua benedicta
 aspergimur, materno uulgaroq; sermone apud multos Italiae populos hyssop-
 us nominatur. Ita Matthæus huius instrumēti materiam scribit dicens arun-
 dinem, Marcus exprimit quantitatem dum dicit calamum, Ioānes formam &
 ministerium referens hyssopum dicit. Apparet hic manifestissime non fuisse
 crucem tam proceram q̄ inconsulte & scribitur & dicitur. Quando breui hys-
 sopo. i. arundineo aspersorio instar calami tenuis, carnifices spongiā obtule-
 runt ori eius, Potuissent certe sicut stantes in terra illum crucifixerāt, suis ma-
 nibus (si uoluissent) uas unde biberet Iesus ori ei⁹ ad mouere. Sed ut sitim ma-
 gis accenderent, os tm̄ madefacere uoluerūt, ut humidum quidem attingeret,
 sed non ad facietatem acciperet. Calamo autē apposuerunt spongiā, neq; ad
 os illam manu ad mouerunt ad contumeliā, Vel fortasse qm̄ nequam hoīes
 crucifixi poenis exacerbati nonnunq; uertebantur in rabiem, & ad motas ma-
 nus mordere nitebantur, pro cuius cuitatione periculi tractum erat in consue-
 tudinem, non uasis sed spongiis potare crucifixos. Cum ergo accepisset Iesus
 acetum dixit, consumatum est testamentum & reliquum mei codicilli, cōsuma-
 tum est opus passionis meae. Consumatum est opus peregrinationis meae, con-
sumatum est & penitus impletum quicquid in uita mortali pro sua redemptio-
ne me facturum patriarchae figuris ænigmatibusq; designauerunt. Quicquid
prophetæ scripserunt. Sed nonne mori restat? Hoc ego non faciā sed patiar.
 Consumatū est quicqd pugnans facere debui. Mors non pugna est, sed pugne
 terminus extremus. Sed nunqd latus tuū lancea apiendum est? Nunqd depo-
 nendus es de cruce? Nunqd es sepeliendus? Erunt hāc in exanimi corpe, hec
 ego non sentiam. Consumatū dixi, quicqd sentire, quicqd agere debui in uita

DE PASSIONE DOMINI

mortali, quicquid bellans & impugnans mundus tribulationis inferre debuit & molestiae. Consumatum est bellum, Consumatum est opus redemptionis humanae, Consumatum est quicquid dare uim potest hominibus ut saluentur. Quasi uera sunt apparet (quod alibi latius disputauimus) sacramenta ecclesiae non a uulnere lateris accipe efficaciam. Quoniam ipse salutis autor & sacramentorum institutor dixit ante lateris uulnus opus suum esse consumatum. Sed nonne restabat descensus ad inferos: illic alligari draconem & spoliari liberari iustorum animas, & de carcere educi, resurgere ascendere, paraclitum mittere. Quae omnia sacris in literis per patriarchas & prophetas praesagita praedictaque sunt. Ad uictoriam pertinent ista, non ad certamen, premia sunt haec pugnae, non labores. Non me manent ista uiatorem & passibilem, sed comprehensorem pleneque beatum. Consumatum est opus redimendi. Restat redemptos liberare, componere & beatificare.

¶ De tenebris factis passionis tempore, & declaratio earum.

Sexta autem hora tenebrae factae sunt super uniuersam terram usque in horam nonam. Et circa horam nonam clamauit Iesus uoce magna dicens. Deus meus, Deus meus ut quid dereliquisti me? Videtur hoc loco inter Ioannem reliquosque euangelistas non esse concordia. Quoniam Mattheus Marcus & Lucas concorditer scribunt diem esse obtenebratum ab hora sexta usque in horam nonam, & ante sextam Christum nedum crucifixum, sed derisum, blasphematum, aceto & felle in cruce potatum scribunt. Adhuc Marcus dicit aperte. Erat autem hora tertia & crucifixerunt eum. Ioannes autem hora quasi sexta Iesum dicit adhuc stetit in praetorio, & Pilatum illum damnare cruci tergiuerunt eum his uerbis adducit, Erat autem parasceue paschae hora quasi sexta. Et dicit Iudaeis. Ecce rex uester, Illi autem clamabant, Tolle tolle crucifige eum. Dicit eis Pilatus. Regem uestrum crucifigam? Respondunt pontifices. Non habemus regem nisi caesarem. Tunc ergo tradidit eum illis ut crucifigeretur, Traditus est igitur iuxta Ioannem crucifigendus hora quasi sexta. Qua iuxta tres euangelistas alios, iam pendebat in cruce. Sed si Ioannis sermonem & usum describendi secundum Iudaeos temporis diligenter attendamus, facile concordiam inueniemus. Diuisam habebant Iudaei diem. id est. lucem solis super terram per quinque. Primam, tertiam, sextam, nonam & undecimam. Quam diei distributionem patet familias operarios mittentes in uineam manifestat. Porro cum duodecim sint horae diei, praesertim uernali aequinoctio, quod saluatore nostrum constat crucifixum singulas diei particulas horas duas, & duas quantas partes alterius horae continere necesse est. Et cum signum tertiae aduenerit, quod illi succedit sextae assignare soleamus uenienti. Tertiae nihilominus praeteritae quod sequitur attribuiamus nisi ultra dimidium ad sextam fluxerit, Ioannes ergo quod dixit, Erat autem parasceue hora quasi sexta. Dum cauillaretur adhuc Pilatus pro liberando Iesu non precise dicit fuisse sextam horam, sed quasi sextam. id est. ante signi eius aduentum, Poterant adhuc superesse duae horae, & duae primae quaeque partes horae alterius ab hora tertia in sextam declinantes, aut paulo plus, paulo uel minus fluxisse, & per illas remanentes duas horas potuit crucifixus esse Iesus, & uere fuit, Iudaeis omnia per summam celeritatem maturantibus, Ita cum signum sextae aduenisset & in nonam uergeret, dies obscurata est. Quoniam ergo dicit Ioannes, Erat autem parasceue paschae hora quasi sexta, a spa

cio tps antecedenti terminū siue signū sextæ colligit tempus ut declarauimus
 tertia. s. in sextam uergente. Qñ aut Matthæus Marcus & Lucas a sexta hora
 tenebras factas scribunt, tempus signant a spacio sextā horā subsequente. Qñ
 uero Marcus dicit. Erat aut hora tertia & crucifixerūt eum, sumit tempus suc-
 cedens a tertia proxime p̄terita. Ita nulla est dissonantia, si non dissona mente,
 & dissoluta ac torpida euangelia lecta fuerint. Quod ne nobis eueniat, sustine
 te & uigilate sigillatim euangelistarū uerba scrutari, & qua rōne dicuntur di-
 ligēter inspicere. Tenebræ factæ sunt sup̄ uniuersam terram. Nunq̄ tota terra
 obscurari. i. oēs partes elementi huius esse sub umbra comptæ sunt. Neq̄ na-
 tura ferre id pōt, Cum. n. tenebræ sup̄ inducantur p̄ umbram corpis opaci splē-
 dorem solis intercipientē, ipsum intercipiēs illuminari necesse est. Qm̄ illumi-
 natum esse aliud esse non pōt q̄ lumen aut lucem suscipe. Nihil aut ita opacū
 est ut umbras tenebrosas possit inducere nisi terra. Quare q̄ alteri terræ parti
 induxerit tenebras, illuminata manebit. Miracula uero q̄ facit deus q̄uis dum
 fiunt, p̄ter solitum naturæ ordinē fiant, tñ dum sunt natura sustinente, non aut
 penitus abhorrente sunt, & ferre non sufficiente. Licet. n. mortuus p̄ter natu-
 ræ legem restituatur ad pristinā uitam, tñ restitutus naturaliter uiuit. Licet cē-
 cus p̄ter naturæ ordinem uisum accipiat, tñ illuminatus naturaliter uidet. i. ita
 uidet sicut naturaliter uisum habentes. Ita uiuit resuscitatus, ita opatur, ita uege-
 tat, sentit, intelligit, ut natus. Itaq̄ licet tenebræ factæ sint dei uirtute, nō usu na-
 turæ, & ita sint factæ miraculo, tñ dum a sexta in nonā durauerunt, stare natu-
 raliter debuerūt. Naturalē standi modū Hieronymus his tenebris assignauit
 q̄ dei uirtus solis subtraxerit radios. Pōt hoc q̄dem facere, sed in aliqua parte
 illos subtrahet & in alia multiplicabit. Si. n. p̄ uniuersum subtrahat, non est ubi
 radii naturaliter consistere possint. Ita Hieronymus radios solis nō ab uniuersa
 terra, sed a terra ludæe subtractos scribit. Origenes radios interceptos dicit
 nubibus opacis, Sed q̄a sibi constat uniuerso elemento terræ nubes tam opa-
 cas (ut tenebras ubi. p̄ faciant) obduci non posse. Scribit & ipse has nubes sup̄
 inductas terræ ludæe. Porro Dionysius Ariopagita harū tpe uir philosophus
 & gentilis, q̄ ad coeli motus rōnem indagandā in ægypto manebat, regiōe pla-
 na & p̄ cæteris sereno ac lympido aere pro raritate pluuiarū gaudente scribit
 ad Polycarpum has tenebras se uidisse interpositione lunæ inter terrā & solē
 fuisse formatas. Ita nō fuerūt hę tenebrę in sola regiōe ludæe, sed etiā in ægy-
 pto uicina puincia. Cōcordabit facile Hieronym⁹ Origeni radios esse subtra-
 ctos. Cōcordabit & Dionysio. Siue. n. nubes siue luna solis radios alicubi in-
 tercipiat, uere illi terrę parti subtrahūt, cui sunt intercepti. Neq̄ obstat q̄ dix-
 rit uirtute diuina subtractos. Qñ uirt⁹ illa uel nubes tā tetras iduxit uel lunā sic
 iterposuit, ut nulla creata uirt⁹ facere potuisset, q̄. n. creata natura nubē addu-
 cere potuit noctis tenebras die media afferēt. Eclipsim uero soli licet natura
 possit iducere et freq̄nter iducat, Dionysio tñ ex mltis agnouit a natura hęc nō
 fuisse cōfectā, neq̄ creata uirtute potuisse cōsurgere. Erat. n. luna q̄ntadecia. i.
 soli opposita. In horū uero luminariū oppositiōe nō solis, sed lunę eclipsim na-
 tura sup̄ iducit. Qm̄ lunę ac soli terra iterposita, ad lunā phibet lumē solis acce-

DE PASSIONE DOMINI

dere. Facta ergo ē ȳtute diuina eclipsis ista, hāc uel solis radiorū interceptio. i. p̄ter solitum syderum ordinē. Qñ eclipsim passus est sol, ubi natura illū nō cōstituit eclipsari. Affert Dionysius & alias rōnes, unde cōstat q̄ natura eclipsim hanc inducere nō potuit, sed qm̄ astronomicae sunt, ne astronomiā uidear obſtentare obmissas facio, cōsultius hic existimans Origenem concordare Dionysio, ne tanti uiri & de fide catholica tā bñmeriti, pugnantia aut non bene cōcinnentia, de re tā seria dixisse uideatur. Lunā si sol non illuminet, lumen habere p̄cipi non posset, qua sola rōne solē eclipsare sufficit, illi ad p̄pendiculā subterposita. Quod ergo dixit Origenes opacā nubem rhetorico stilo, translatio neq̄ p̄functus. Lunā intelligi uoluit. Nouit. n. uir philosophus, & in omni aetate rerum scientiā studiosus, nubes non tā densas posse compingi, ut p̄ opacitate tenebras noctis inducāt. Hāc si acceptauerimus, constabit nō uniuersam terram. i. totum elementum terrae, sed partem eius aliquā in uniuersum fuisse obtenebratā. Itaq̄ dicunt tres euangelistae, a sexta hora usq̄ in nonā tenebras factas sup̄ uniuersam terrā, distributio est accommodata, sed non illimitata. Dixit alibi euangeliū. Exiit edictum a Cæsare Augusto, ut describeret̄ uniuersus orbis, & tñ Cæsar Augustus non uniuerso mundo. i. oībus mundi partibus imperabat. Constat. n. ex historiis Parthos tunc non obedisse Romanis. Sed neq̄ Casp̄os montes arma Romanorū supauerunt. Intelligitur uniuersus orbis romani imp̄ii, ita hic p̄ uniuersam terram Iudaeae tenebras factas debemus accipere. Hāc teste Dionysio possumus cōfirmare ad Policarpum scribente. Dñ. n. has diligenter examinat tenebras, inter earum miracula oīmodam uniuersitatem minime tacuisset. Ipse etiam in aegypto consistens, per obscurissimas noctis tenebras motum luminariū sensu oculorum dephendere nequisset. Sit ergo hic literae sensus, a sexta aut̄ hora iam signata, usq̄ ad horam nonā, donec eius signum proxime instaret, tenebrae nigerrimae, noctis instar obscure factae sunt uirtute diuina, non naturae creatae uigore sup̄ uniuersam terrā Iudaeam, Hunc esse literae sensum ex Luca colligere possumus mox dicente. Et obscuratus est sol, q̄ cum nunq̄ p̄ uniuersam terrā, sed in uno hemisphaerio obscurati lege naturae consueuerit p̄ noctem. Tunc aut̄ cum nox non esset sed meridies uniuersum hemisphaeriū non est penitus obtenebratum, sed tñ ea pars hemisphaerii, ad quā radii solis lunae interpositu puenire nullatenus potuerūt. Hāc uero fuit Iudaeae regio, ubi penitus factae sunt p̄ uniuersum tenebrae. In aegypto aut̄ uel aliis circūstantibus regionibus, non penitus tenebrae factae sunt, sed obnubilatio, ut saepe contingit solis eclipsi, uno loco plus alio minus opacitatis induci, dum radii minus magis uel illis ad perpendiculam intercepti sunt. Et de uniuersitate tenebrarum harum dixerimus hactenus.

T circa horam nonam clamauit IESVS uoce magna dicens. Deus meus, deus meus ut qd dereliquisti me? Si dñs noster Iesus Christus desolatus non fuit, si a spe, si ab animi uigore non decidit, si certissime sciuit a diuinitate aīam non deserendā, sed cum corpe uero futurā semp. Si uitam momentaneā deserebat spontaneus, non est consentaneū q̄ lamentando dixerit. Deus meus deus meus ut qd dereliquisti me. Quare magnū hic ego latitare

existimo sacramentum, qđ certe audire & discere malletm qđ ostendere uel docere, Sed qm̃ eo loci pductus sum, ut sine culpa tacere nō possim, dicam quod sentio, qđ fortasse non sit a dñi saluatoris intentione remotum. Erat dñs Iesus S
 Christus dei filius & deus uerus, secunda in trinitate persona, deus cum patre deus cū spiritu sancto, tres simul unus deus, & in ea rōne penitus impartibiles, indiuisibiles, & a se inuicem oīno inseparabiles. Et tñ crucem patiebatur filius, nō pater, neq; spiritus sanctus. Quando opus redemptionis nostræ susceptū est totum in persona filii, tres simul omnia pater filius & spiritus sanctus operati sunt. Natiuitatem tres simul decreuerunt. Filius natus est solus, Peregrinationem, doctrinam, miracula, passionem, mortem imminemtem & inde secutam tres simul operati sunt, filius pertulit solus. Hoc mysteriū, hoc ineffabile sacramentum, hoc caliginis inaccessibilis secretum dñs Iesus his uerbis fortasse uoluit innotescere, ut si illud penitus capere non possumus, aliqua saltē ex parte cum humilitate & cum tremore discamus, Deus meus, pater meus, deus meus spiritus meus sanctus, qui mecum oīa estis hactenus operati, ego autē solus oīa T
 sustinui, ut quid. i. ut secundum quid, secundum rōnem personæ, me dereliquisti, a me sepatus es ad sustinendum. Sic ego oīa sustinui. Ita erunt hæc uerba nō pusillanimis, sed animi magnitudinem ostendentis. Qui antea dixerat consummatum est ostendens in personali uerbo plures personas efficientes. Nunc qđ consummauerit sustinēs manifestat. Sustinete hic quæso uiri optimi & uigilate mecum. Lance rōnis qđ diximus apprehendentes, & uidete quid magis cōgruat, An qui oblatus est qm̃ uoluit, qui potestatem habuit ponēdi aīam suam, & iterum sumendi illam, qui scit animam suam a deo non deseri, cui certū est deū in sepulchro durare cum corpore, quasi per lamentum dicere a deo se relinq. An per animi magnitudinem, per charitatis ardorem, per obedientiæ studiū, per scientiæ & certitudinis plenitudinem dicere in extremo uitæ mortalis termino, & recēdere per summam, quid trinitas tota pro hoīm salute decreuerit, & effecerit. Quid sua persona, quid ipse solus hactenus supportauerit.

¶ De uelo templi scisso & ultima commendatione

domini Iesu.

T cum hæc diceret uelum templi (qđ refert Lucas) scissum est in medium, Et clamans Iesus uoce magna ait, Pater in manus tuas cōmendo V
 spiritum meum, Et hæc dicens expirauit, Templum de cuius uelo euāgelista nunc loquitur, non est quod secundo instaurauerunt redeuntes de captiuitate Iudæi cum Zorobabel adiuuantibus Ageo & Zacharia præfectis. Hoc. n. secundum templum qđ erat humile, & a magnificentia prioris a Salomone constructi longe deficiens. Herodes Ascalonita primus suæ gentis rex Iudæorum de genere Antipatri Idumæi funditus euertit, & aliud magnificē X
 tissime erexit, qđ Salomonis structuram (Iosepho hebræo attestante) uel ad æquauit uel supauit, Veli rōnem ut habeamus ad plenum qđ de eo sacris in literis compertum habeam hic afferre constitui. In Exodo sic scribitur. Facies et uelum de hiacyntho & purpura, coccoq; bis tincto, & bysso retorta, ope plumario, & pulchra uarietate cōtextum. Quod appendes ante quatuor colūnas

DE PASSIONE DOMINI

de lignis Sethim, quæ quidem deauratæ erunt, & habebunt capita aurea, & bases argenteas. Inferetur autem per circulos, intra quos pones arcam testimonii, quo & sanctuarium & sanctuarii sancta diuidetur. Adhuc eodem libro sic scribitur. Fecit uelû de hiacyntho & purpura uermiculo ac bysso retorta, opere plumario uarium atq; distinctû. Et quatuor columnas de lignis Sethim, quas cum capitibus deaurauit, fulsis basibus earum argenteis. Fecit & tentorium in introitu tabernaculi ex hiacyntho, purpura, uermiculo, byssoq; retorto opere plumario. Adhuc Paralip. lib. sic legim⁹. Fecit quoq; uelum ex hiacyntho, purpura, cocco & bysso, & intexit eis cherubin. Velum igitur templi ab Herode ultimo instaurati consentaneum est simile fuisse priori, quod iussu dei Moyses fecerat in deserto, & instar eius Salomon in Ierusalem fecerat. Hoc autem uelum per singula latera uiginti cubitos habuit. Talis namq; dimensionis oraculum super tabernaculum intimum ædificauit Salomon in templo dei, in quo arcam posuit sub duabus cherubin alis eorum opertam. Dictum est autem uelum, q; eo a frõte uelabatur oraculum siue sanctum sanctorum. Ita uelum templi. i. cortina quam diximus cõtexisse templi sanctissima atq; secretissima. Scissum est, Et q; prius fuerant lōgo tempore abdita, referata sunt. Quando obscura ænigmata figurarum, & prophetarum sensus obstrusi de homine redimendo in sacris literis traditi, sunt manifeste cogniti, in Christi morte consumationem accepisse. Et quoniam porta paradisi quod uerum est sanctuarium clausa manebat, neq; quisquam ascendere in coelum poterat, nisi filius hominis uerus, summusq; sacerdos, qui de coelo descēdit, sicut neq; intrabat sancta sanctorum, nisi summus sacerdos solus & in sanguine. Nūc autem q; per Christi passionem ianua paradisi est patefacta, uelum templi scissum est uere, quando sancta sanctorum & sanctissimum deum per filii sui sanguinem adire & cum illo esse omnibus licet. Quod ut assequamur, Sustinete hic fratres & uigilate mecum, diligentissime attendentes optimi sapientissimiq; præceptoris exemplū. Hic inter ultimum spiritum mortis iam in limine constitutus, quamuis doloribus poenīs & tristitiis sit onustus, dicit tamen, Pater in manus tuas commendo spiritum meum, Non q; commendari deo indigeat cum ipse sit deus, neq; q; spiritum suum hominis animam ab alio suscipi ambigebat q; a deo, cui est inseparabiliter copulata, sed ut ab illo discamus in doloribus constituti equanimiter omnia tollerare, & spiritum in extremo uitæ deo patri commendare dicentes. Pater in manus tuas commendo spiritum meum, & hæc dicentes expiremus, spiritum reddentes datori & redemptori deo, domino patri & patrono & fratri nostro domino IESU Christo qui pro nostra doctrina patri spiritum commendans expirauit. Amen.

F
I N I
S

DE RESVRECTIONE DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI
CHORDA OCTAVA CHRISTIANI DECACHORDI

s   Icoportebat pati Christum & resurgere a mortuis tertia die. Lucē ul-
 timo. Regem iustitiæ qui suo sanguine deo patri pro nobis omnibus
 debitum soluit. Qui (ut nudius tertius audiuiimus) mortem nostram
 moriendo destruxit. Et diabolum qui in ligno uicerat, superauit in ligno, qui
 fortem armatum custodiētē adhuc atrium suum, & captiuas illic patrum no-
 strorum animas detinentē, descendit ad inferos, fudit, profligauit, spoliauit &
 alligauit. Propter hæc oīa mortem quidem durissimā, & sepulchri angustias

DE RESVRECTIONE DOMINI

oportuit experiri, seq; triduo apud inferos, secundū aīam cōtinere. Oportuit etiam a mortuis resurgere die tertia, Vt uictoriæ eius triūphus plenus utilitate, plenus gaudio, plenus gloria cunctis innotesceret. Quatenus q̄ pro eius angustis passiōis, & pro culpis nostris passioni eius causam dātibus, cū eo tristi sumus, pro resuscitato lataremur & bñ speraremus. Et sicut ille resurgens iustorū aīas de inferis eduxit ad supos. Ita in illo & p̄ illum resurgere confidant, q̄ baptismū tenuerint p̄nitētiæ in remissionē peccatorū eius morte firmatū, Fuit hæc resurrectio inferis luctuosa, q̄n supati & spoliis priuati, æterno & ceco carceri solito arctius alligati sunt. Fuit mūdo medio salutaris, q̄n hoīem illi p̄sidentē in integrū restituit. Fuit mundo superiori lætissima, q̄n regis sui triumphum agnouit impletū. Horum grā nō incōdite sancta mater ecclesia tres dies pro gloria resurrectionis celebrandos instituit, de Christi resurrectione multa gloriosa recēsendo. Matris igit̄ nostræ instituto (debitū ut soluamus resurrectionis dñicę) diffinitionē & seriem aperire cōstitui. Quę si pie & attente audieritis, spero (sicut uobis apte iā cōstat) qm̄ sic oportebat pati Christum, ita erit manifestum, quoniam illum oportebat a mortuis resurgere tertia die:

A

¶ De resurrectione in genere, & primo quid nomen sonet.

B

Vid sit resurrectio dñi nostri Iesu Christi intelligere uolentes absolute tam seu gñalem resurrectionis diffinitionē prius oportet accipere, natura docente prius nos absolutā & gñalem siue cōfusam acquirere rerū notitiam, deinde limitatā, certā, specificā & indiuiduā. Certe si quē de longe uenientem cernas, illū corpus esse primo iudicabis, nōdū cōstante tibi an ipse semoueat. Vt uero motū eius agnoueris, aīal dices. Si iam lineamēta humani corporis agnoscas, hoīem cōiectabis. Si fiat propius. Ticiū aut Sēpronii uidēs effigiem Sempronii tandē agnoscis aut Ticiū. Hāc nature semitā hoc loco tenētes, spero absolute resurrectionis diffinitionē cū fuerimus affecuti ad dñi Iesu Christi resurrectionē diffiniēdā cōmodius accedemus. Resurrectionē in uniuersum prius secūdū noīs appellationē, dehinc secūdū rē iā diffiniamus. Est certe uerbale nomē. i. uim uerbi secū portās, sicut calefactio, q̄ actū sonat, q̄ calor ab agēte in rē prius nō calidā mittit. Ita surrectio uim sonat excitātē, siue surgere facientē, & stare qd prius minime surgebat neq; stabat. Sed q̄a additū est noī syllabare, & qd fuerat simplex surrectio nomē, addita rē fit cōpositū. Scire uos uelim noīa uel uerba simplicia qb̄ addit̄ syllaba re in principio, iterationē maiori ex pte sonare. Sic citharædo modulari cithara musicū qd incipiēte & pficiēte sonare, uel sonuisse citharā dicimus. Si illud idē modulet̄, resonare uel resonuisse cōfirmabimus, Si aliqd quis loco recte posuerim⁹, posuisse dicemus. Amotum uero & iterū illic p̄ nos positū, reposuisse cōfirmabim⁹. Quod primo uidem⁹, qd primo legim⁹, uidere uel legere nos credim⁹. Quę uisa iā q̄ iā lecta uidem⁹ iterū, nos reuidere, nos relegere asseueram⁹. Ita qm̄ resurgere, iterū ē surgere resurrectionē iteratā surrectionē esse iā cōstat. Ipsa nūc surrectio qd significet inspiciam⁹. Surgo q̄uis usurpatū sit, ut significet q̄si se erigere, se ueleuare, a primæua tñ īstitutiōe insonuit, qd m̄na lingua dicimus binomie, surge in su. Si aq̄ de terra p̄deat labēs, uere dī scaturire. Si uero (ut fit ī puteis) p̄deat nō labēs, sed itumescēs in se, & q̄si ascēdēs, m̄na lingua loquētes appropriate dicimus,

lacqua forge. Hoc est qđ surgere i prima sui rōne significat. Neq̃. n. aliud uul
gare uerbū hēmus cui surgo surgis eque correspōdeat. Semina igit̃ terre iacta
ta, unde herbe nascūt̃, & plātē dū p̃ radices germināt, & aristā de terre uisceri
bus ad sup̃ficiē dirigūt, dū a terra se tollūt, germinare surgereq̃ dicūt̃. Ita ubi
foet̃ in utero m̃ris uitalia q̃si radices accepit. Vbi formatū est cor & cerebrū,
ubi cordi & cerebro i seruiētia sunt digesta, ubi illis receptacula data sūt, q̃bus
quasi i diuersoriis hoīes se recipiūt. Vbi i testinis, ossib⁹ & neruis q̃si domo cō
tinēt̃. Carne cuteq̃ q̃si ciuitas muris fulcita sūt oīa, cū primū uitā accipiūt, aīas
inde surgere dī, Si manētib⁹ radicib⁹ aristā herbarū, trūcū ue arboris absēdas
& noua inde arista, noua ue uirga futura trūc⁹ assurgat, herba arbor ue q̃ in
prima germinis apparitiōe surrexerat, i secūda resurgere. i. iterū surgere dī, Sic
aīa l priori uita p̃ quā i lucē uenerat spoliatū iterū uiuere i choās, resurgere ue
re dicet̃. Hoc est ergo qđ nomē resurectiōis iportat, iterū ad uitam surgere.

¶ De hominis resurrectione quid sit.

Vnē qđ sit resurectio hoīs, qm̃ secūdū humanitatē christ⁹ resurrexisse
n p̃dicat, ap̃iamus. Resurectio hoīs est dissolute cōpaginis cōcētusq̃ mē
brorū i nstauratio ad priorē uitā. Hoc itelligem⁹ mortis rōne p̃specta.
Tritū ē mortē hoīs esse sepationē aīe rōnalis ab humano corpe. Sed hēc ipsa
sepatio quā mortē dicim⁹ manēte cōcētu mēbrorū, corpisq̃ cōpagie fieri non
pōt. Neq̃. n. rūpit̃ uita, nisi pri⁹ disturbata fuerit mēbrorū harmonia. Moriē
tiū gladio uidem⁹ pri⁹ mēbra disīūgi, sanguinē effundi, & mox dissoluta mem
brorū cōpage, mortē aduētare. Neq̃ uero q̃a corpis p̃tes si iūctē p̃maneant,
dū morbis uita finit̃, iccirco añ mortē cōpages corpis nō dissoluunt̃. Humido
nāq̃ deficiente aut siccū suffocāte, calido itē humidū ac frigidū absumēte, aut
ab illis extictio mors i ducit̃. Vita igit̃ q̃ sine humorū certo tēpamēto, sine fluxu
refluxuq̃ sanguis p̃ uenas circūducti, sine cōtinua arteriarū agitatione durare
nō pōt, ut primū ista i corpe nō manēt, abire cōpellit̃. Dico igit̃ hoīs resurecti
onē esse i nstauratiōē cōpaginis mēbrorū. i. adunatiōē singulorū mēbrorū &
oīm p̃tiū hoīs ad uitā faciētiū. Neq̃ tñ adunatiōē tñ siue colligatiōē esse di
co, sed cōcētū q̃si harmonicū. Vt q̃q̃ p̃s, qđlibet mēbrū cuiq̃ p̃ti cuiq̃ mēbro
coapte ad opa uite, nō qualiscūq̃ sed pristinē. Vt aut̃ sit pristina uita, necesse
est pristinū qđ uiuificabat̃. i. pristinū corp⁹ i surgere p̃ sua mēbra. Pristinū itē ui
uū faciēs. i. pristinā aīam restitui. Quod horū cōiūctiōe p̃ harmoniā p̃cedētē cō
stat i uita id resurgere dī. Nō igit̃ hoīs corp⁹, nō aīa ē, qđ pri⁹ resurgit, q̃a illud
nō ē qđ pri⁹ decidit. Et moriēte hoīe aīa nō cadit, Cadit aut̃ qđ primo aīe si
& corpis uniōe cōstabat. Hoc aut̃ ē hō, Hō igit̃ est q̃ resurgit, qm̃ aīa redit ad
corp⁹ i q̃ pri⁹ fuerat. Corp⁹ eadē mēbra, eadē cōpagē, eūdē cōcētū et harmoniā
resumēs quā pri⁹ habuerat, Hēc declarem⁹ exēplo, Si aromatib⁹ aceto & amy
gdalis cōtusis atq̃ cōmixtis q̃s effecerit cōdimētū, ut uulgo dī saporē uel falsā,
qđ illis cōstat nō amygdala est, non aromata, non acetū, nō illa oīa simul unita.
Qm̃ si ea cōgesseris in unū neq̃ per contusiōē admiscueris, ut singula iam nō
sint ipsa, condimentum nunq̃ efficies. Est igitur condimentum siue sapor mul
torum cōmixtione aliud quoddam resultans singulis, simulq̃ collectis, suauius

DE RESURRECTIONE DOMINI

gustui, sapidius atq; iucundius, qđ recēiores philosophi tertiā entitatē, prisci cōpositū nūcupauerūt. Quā q negāt mea sentētia cōdimentorū oīm negāt experimēta, Si qua nūc arte hec ipsa simul cōtusa & incōdimētū cōflata dissociēt, & singula ad suā naturā pristinā reducta pmaneāt, cōdimētū prius ex eorū mixtura surrexerat, decidisse dicemus, hoc ut resurgat necesse est, hęc eadē prius sociata, deinde disiuncta ad eundem contusionis modulū conuenire, Ita sapor qui deciderat uere resurget, Si alia aromata. Si alia amygdala, alium uel liqrem alio pondere uel mixturæ commercio sociaueris, idem sapor redire non poterit, Ita nisi pristinum corpus, ad pristinam harmoniam reductū, & pristina aīa harmonico suo priori corpori sociata sit, uera resurrectio esse non poterit.

¶ De possibilitate resurrectionis.

Cio qđ hic te moueat, & a fide resurrectionis turbare conet, Audio intē te tibi dicere, multos hoīes marine bellue, multos fere terrestres comederūt, Multi itē hoīes ab hoībus in cibū absumpti sunt, Quō isti resurgere poterūt, qđ corpā nūq sunt? Neq; puluis qđ eorū manere uidet. Qñ in aliorū aīaliū nutrimentū abierūt. Si itē comest ab hoīe, partes sui corpis sibi resumat, quō q comederat ptes hēbit, quas comestus sibi in resurrectione deposcet. Alterū aut nō resurgere, aut sine suo corpe resurgēdo pdire cōfiteri cōpellimur, Veli ego tibi dare duriorē cōditionē, ut si illā euadere nos recta rō docuerit, ne de resurrectione desperes. Nascat hō tā ferus qđ oēm uitā nisi hominū cadauera nō sumat in cibū, ostēdo adhuc & hūc, & eos qđ carnes ille comedit posse resurgere. Sed qđso patiēter ausculta, & da deo qđ nature negare nō potes. Infantul⁹ nōne augmētat in dies? & nutrimentū qđ sui corpis ps nūq fuerat, nōne pars eius fit singulis diebus? Fit certe. Hic inq infantulus nōne qđ die pdit aliqd pristinę substātię? Certe nisi pderet, nullo nouo egeret nutrimento, Cū igit nouę partes accedāt semp, ueteresq; discedāt, fit tādē ut idē corpus idē hō sit, ptes nō hñs quas habuit a principio, & uice earū nouas hñs nutrimento sibi cōq̄litas. Dices remanere substātię pristinę uigorē, ut germē in semine, qđ uirtus nutritiua ptes adueniētes idē facit esse corpi, qđ nutrit. Bñ se hēt, Vis hęc germinis nōne p singulas germinātis ptes diffusa est? Nullā qđlibet minimā partē germinatiū dederis uirtutis germinantis exptē. Quēadmodū & in fermentata farinę massa, modici fermenti uigor, uniuersę massę uim exhibet fermentādi, fieretq; tota fermentū nisi decoq̄ret. Ita uirtus germinatiua qđlibet minima sibi associata oīa, idē faciet esse corpi, qđ p illā quasi germē primo surrexit. Hō igit quē cadaueribus hoīm semp nutriri iā dedimus, nūqđ & ossa uorauit? An & in ossibus nō est uirtus germinatiua? Satis est ossa nō comesta & in hoīem ferū nō esse trāslata. Inde pōt deus pristinū corpus instaurare supplēdo aliūde qđ in corpis rōnem trāseat. Cadauera adhuc qđ ille comedit, nō in eo oīa pmāserūt, digesta. n. sunt ex eis multa & in alias formas abierūt, Nō fugit oīm sciētē deū qua sub forma hec lateāt. Et qđta horū portio materię sufficiat ad germen cadauerū comestorū plenissime nouit, Neq; uero uim germinādi amisit, illa materia, Si modo iubeat id fieri deus, cuius uoluntati nulla sufficit creatura resistere, Ita licet p secūdas causas solas, resurrectio fieri nō possit, qđ germen illud

illud in materia latitans excitare minime sufficiunt, tñ si secundis causis speciali influxu accedat prima. Si ipsa sola cui oīs obedit creatura uoluerit in remotissimo & de remotissimo puluere pristinū corpus faciet germinare, & aliū de germini supplebit quasi alimento, unde illud sibi sup addita secum unū & idē penitus efficiat. Non latet deum puluis eorū, q̄s bestiae terrae & marinae belluae integros deuorarunt. Hunc puluerē (quia bestiae non resurgent) poterit de⁹ adunare, & ad pristinū corpus hoīs reformare. Desinet de hoīs resurrectione diffidere, qui diligēter inspexerit, & simul psuasum habuerit aīas hoīm in morte hoīs nō extingui, & pfectius aliquid opari q̄ prius. Qm̄ hic corpe corruptibili degrauatur. Nam cum maneat animae q̄ formae hominū sunt. Corpa uero licet corrumpant, non tñ transeunt in penitus nihil, qm̄ materia unde sunt, ingenerabilis est & incorruptibilis. Manet etiā dei oīpotentia, & simul omnis scientia quae ab initio de materia tam pauca corpus hoīs cōficere potuit & sciuit, & aīam illi infundere sine labore potuit, cur manentē materiā ut prius fuerat reformare, & in corpis eiusdem redigere temperiē, & aīam quam habuerat, q̄ semp mansit illi inspirare non possit. Dices tñ in matris utero corp⁹ hominis posse fabricari. Erras, Primi hoīs corpus in cuius matris utero formatū dabis? Primae item matris corpus in matris utero certe formari nō potuit. An t̄p̄is accessu impotens factus est deus? Supra tēpus est. Mutari non pōt. Illi nulla p̄transeūt, eternus em̄ est. Sicut igitur primos hoīes sine matris utero subito & sola uoluntate produxit in lucem, ita illos, eorūq̄ progeniē uniuersam quā de matrum uteris esse iussit, p solā uoluntatē poterit reformare. Attendamus igitur fratres optimi, & phycis rationibus, & fidei non solum nostrae, sed multarum gentium fundamentis. Quae hominem aliquando incepisse fatentur, & animas hominū esse immortales asserunt constantissime. Meminerimus materiam primā corruptibiliū oīm esse incorruptibilē, Meminerimus in illa oīm generabiliū formas latitare. Meminerimus agēs pfectius, pfectiores de illa formas educere. Meminerimus deū esse oīm agētū primū atq̄ excellētissimū, & oēm iccirco agendi rōnē cōtinere, & sibi ipsi sufficere de qua materia uoluerit ad oīa pagēdū. Cōstabit certe stolidū esse & absurdū nō assentiri q̄ iā cū natura. i. p̄ secundas cās ab eo adiutas ille effecit, atq̄ cōfecit, q̄rū extat ex utraq̄ p̄te substantia. i. q̄rū forma non depiit, q̄rū semē durat illū denuo in idē illud qd fuerat posse reducere, & ut iterū reuiuiscāt efficere si libeat. Resurrectio igit hoīs quid sit, & per qd fieri possit, & an illam credere sit consentaneum, cum apte iam constet, Nemo miretur si dixit euangelista. Sic oportebat pati Christum, & resurgere a mortuis, q̄ autem die tertia fieri oportuerit infra dicemus.

¶ Quid sit domini Iesu Christi resurrectio.

Ed qd sit Christi resurrectio iā dicamus. Desurrexerāt (ut sic dixerī) siue deciderāt dñi nři Iesu Christi serenitas & uenustas faciei p alapas & palmarū cōtusiōes, cutis nitor, & cōtinuitas uerberib⁹ lacerata defecerāt. Oculorū splēdor sāguine de capite manāte ceciderat. Capitis itegritas et maiestas, corona spinea lacerati atq̄ undecūq̄ cōfossi pierat. Manuū firmitas et pedū clauis pforatorū abierat, lateris itegritas lācea uulnerati erat dissipata.

DE RESURRECTIONE DOMINI

Carnis membrorum iuncturarum, neruorumque copaginē, dum cruci corpus affigit, doloris acerbitas dissoluerat & dissipauerat. Humores intimi quibus uita seruatur effuso sanguine temperare omnem amiserat. Sanguis ipse in cruore uersus extra uenas, uiuulnerum fusus fuerat. Desurrexerant hec omnia inquam atque deciderant, & omnia ad corporis organici rationem attinentia per mortem fuerant penitus dissoluta. Neque uero tamen modo ista a corpore nobilissimo & prestantissimo, sed a societate quodque diuinitatis & unitate personarum diuine desurrexerant atque deciderant. Verum fuerat antea passionem hec omnia confirmare de deo, & dei filio. Verum inquam fuerat dicere serenitatem faciei Christi, uigorē, nitore, continentiam cutis, oculorum splendore, capitis uenustatem & maiestatem. Decorem & robur manuum & pedum, lateris integritatem, carnis membrorum, iuncturarumque copaginē, neruorum ligaturam, & totius corporis uiuacitatem, esse diuina, esse unum cum dei filio antequam patere. Quam inerat corpori diuinitati sociato. Vbi a corpore ista per passionis angustias recesserunt, recessit ab eis diuinitatis unio in ratione personarum, neque eo tempore spacio quod dissociata manserunt, dicere licuit illa dei esse, uel esse cum deo in una persona. Collapsis istis decidit humanitas saluatoris, desinit Christus esse homo mortuus. non est & decidit unitas anime cum corpore. Decidit inquam illa tertia entitas de qua supra iam dictum est satis. Interrupta est corporis animeque societas. Remansit tamen deitas utriusque anime. scilicet & corpori coniuncta. Vbi tempus resurrectionis aduenit, lacere per uulnera uenę, & lacera flagellis cutis, consolidata est. Spinarum foramina, uulnerum apturarum conclusę sunt. Remansit quidem quodque uulnerum species, quam dicimus cicatricem, sed nihil ledens, nihil emittens, non debilitas, sed decoras. Aliarum percussionum aut percussionum nihil ego legi remansisse uestigii. His ita solidatis sanguis restitutus est uenis. Pulsare ceperunt arterie sanguine fluente refluenteque per uenas. Ita restituta corporis copagine, membrorum concetu atque decore anima illa sanctissima, que tartara spoliauerat, corpori restituta est. Quorum contubernium tertia illam entitatem, Christi. scilicet humanitatem mox reduxit ad uitam. Quantum gaudii huic unioni accesserit, que lingua dicere, quod intellectus capere queat. Corpus recuperas animam, a qua rectissime semper ad rationis lineam moderatum fuerat, tam gloriosam, tanta uictoria exultantem, quanto existimas affectum gaudio. Anima corpus ingrediens, quod tanta obediencia & concordia illi semper prebuerat obsequentissimum, cum que tantas ac tot angustias passa fuerat, lætissime sibi associasse credenda est. Si passionum socios dulce est consolationem in societate tenere, hoc corpus, hæc animam, tantorum dolorum, tantarum tristitiarum comites indiuiduos spontaneos & feruentissimos, gloriosos & impassibiles effectos inseparabiliter sociari, maioris est gaudii, amplioris est leticie quam mens nostra capere possit. Est igitur resurrectio domini nostri Iesu Christi, copagum ac concetus sui corporis iustauratio ad uitam priorem, foelicem, sempiternam & excellentissimam, suimet uirtute & uoluntate confecta. Qualiter intelligenda sit diffinitio per attinentibus ad rationem generis. id est ad iustauracionem copagum atque concetus, ex dictis satis constare non dubito. Additum est in diffinitione, foelicem ut intelligamus illud quod ad meliorem, sed non ad diuersam uitam fuisse resuscitatum. Quam ex eadem copage, & concetu eiusdem corporis & eiusdem anime accessu, non nisi eadem uita insurgere potuit, melior tamen effecta est. Quam que prius passibilis fuerat & uiatrix, nunc foelix euasit & in propria promissa. Prius terrena, nunc æterna. id est appetitum duratura surrexit. Neque tamen ob hec fit uita diuersa. Quoniam accidentia substantię naturam alterare quod sed diuersam efficere non sufficiunt. Adhuc quam a prophetis & ab ipso domino Iesu christi

sto ante passionē resuscitati, ad priorē quā uita, sed nō ad foelicē & pmanētē
 surrexerāt, nō est utrūq; eadē penitus resurrectionis rō. Insuper q̄ simul cū Chri
 sto surrexerāt, etiā si illi ad imarcessibilē uitā fuerit resuscitati, tñ ppria uirtute
 hoc efficere, nec ppria uolūtate potuerūt. Qm̄ mere naturaliter patiētes, non
 uolūtarie opātes resuscitati sunt. Neq; tñ uiolēter surrexerūt, q̄a nō appete
 bāt resurrectionis oppositū, sed naturę motu ad illā ferebāt accipiendā. At dñs Ie
 sus Christus uirtute ppria, nō naturali tñ, sed libera & ppria uolūtate resu
 rexit. Erat, n. aīę eius, erat corpi eius in unitate suppositi sociata diuinitas, q̄ cor
 pus ad pristinā harmoniā restituere, & aīam organico corpi iterū itromittere
 potuit & uoluit. Resurrectio q̄q; iustorū futura ī iudicii extremi magni die, hac
 ipsa rōne resurrectioni Christi æquari nō pōt. Licet, n. iustorū aīę resurgāt ad
 gloriā sempiternā, nō tñ ut christus excellētissimū beatitudinis gradū assecūt.
 Ille p opationē intellectus & uolūtatis. i. uolētes & intellīgētes deo iūgūt. Chri
 sti uero humanitas simul cū deo effecta est una psona, Et sctę uirginis uita (si
 iā illa in corpe resurrexit) simul cū corpe sup choros angelorū exaltata est. Chri
 sti autem uita exaltata est in summo & excellentissimo trinitatis trono. Quo
 niam corpus eius, humanitas eius, anima eius unam personam & unicam faci
 unt cum filio dei secunda in trinitate persona.

¶ De rōne unionis naturę diuinę cū humana in dño Iesu Christo.

E resurrectionis Christi diffinitionē satis nūc pro mea tenuitate dictū exi
 stimarē, nisi q̄ uos ambigere uideo, neq; satis psuasum hēre cognosco
 nūc esse & futurā ppetuo dei uerbi hoīs Christi unā unicāq; psonā, et
 nihilominus nō misceri, nō alterari ullo pacto naturas, sed dei naturā hoīs fra
 gilitate nō minui, & naturā hoīs a diuina maiestate nō opprimi. Hoc posse fie
 ri exēplo mōstrabimus. Si q̄s annulus duas gēmas habuerit quarū altera plus
 ualeat q̄ tota mūdi pecunia soluere possit, altera decē numis aureis sit uenalis,
 nōne unus & unicus annulus erit? & gēma tñ gēma nullaten⁹ alterabit, sed in
 uno annulo salua natura utriusq; gēme ambę cōueniēt, p̄ciosissima nō confun
 dēte, sed decorāte minus p̄ciosam, neq; inferiori uiolātē p̄ciosissimā aut aliqua
 tenus imutāte? Annuli unitas p̄sonalis est rō. Inæstimabilis p̄cii gēma est natu
 ra diuina. Altera ualēs decē numos humana. Cōnectūt ambę, faciētes quasi an
 nulū dñm Iesū Christū unū in psona, in q̄ est principiū oīm creatorū, creator
 deus nulla rōne app̄ciabilis. Est etiā in eo finis oīm creaturarū hō, creatus post
 oīa, ad cuius obsequiū creata sunt oīa. Hūc annulū p̄ciosissimū, cuius gēmas pro
 nra salute Christo patiēte disiūgi oportuerat, nefas erat nō restitui. Igitur ne tā
 p̄ciosum monile penitus depiret. Sic oportebat dñm Iesum Christū pati & re
 surgere a mortuis, et die tertia resurgere, q̄d mox mōstrare p uiribus annitar.

¶ De serie resurrectionis domini Iesu.

Eriē resurrectionis dñi nri Iesu Christi, ut p̄misimus nūc declarare uolē
 tes, instaurationē mēbrorū, cōcētū uenarū, arteriarū pullsum, sanatio
 nē liuorū, cōsolidationē uulnerū, reliqua īsup q̄ supra numerauim⁹, li
 cet certo naturę ordine facta sint, Et q̄ quasi fundamēta natura esse constituit
 p̄cessisse. Quę uero fundata atq; prioribus illis suffulta sunt, posterius accessis
 se secūdū naturā itelligam⁹, uno tñ tpe, uno inq̄ momēto p acta oīa credamus.

DE RESURRECTIONE DOMINI

- N** Nā si in momēto, i ictu oculi, i nouissima tuba mortui resurgēt, q̄ nouē mēsiū spacio in utero m̄ris figurati sunt caro, hō dñs Iesus q̄ i uirtute altissimi formatus est subito, cui nō i teruallo t̄pis rōnalis aīa tributa est, sed mox ut uirgo consensit, cum dei filio uirginis uterus hoīem cōcepit, q̄ sine partus doloribus, sine multa t̄pis mora, natiuitatis t̄pe uenit i lucē, cuius natiuitati obstetrix nō interfuit, nulla muliebris sedulitas i tercessit, sed m̄ ipsa puerpa, obstetrix, nutrix & baiula fuit. Profecto nō aliter resurgere debuit a mortuis, q̄ in utero & de utero matris antea surrexisset. Seriē igit̄ resurrectionis secūdu ordinē naturę, colligere facile fuerit. Secūdu t̄p̄ simul oīa facta sunt q̄ ad resurgēdi attinēt rōnē. Multa tñ ante resurrectionē facta sunt i mortis triduo, q̄rū durationē, successi-
- O** onē, rōnem īspiciamus. Durauit mortis spaciū. i. dissociata māsit Christi aīa ab eius sanctissimo corpe horas circiter quadraginta de tribus diebus accipiētes. Passus est nāq̄ dñs Iesus Christus circa uernū eq̄noctiū. i. q̄ t̄pe diebus noctes t̄pis spacio adæquāt, hora uero meridiei emisit spiritū. Ita p̄ sex horas añ solis occasum uita functus fuerit. Qm̄ eq̄noctii t̄pe, si dies hēt horas xii. merides hēt sex usq̄ ad occasum. Sepultus est hora cōpletorii. i. p̄pe solis occasum. Mansit in sepulchro i integrā noctē, sabbatū diē añcedētē, & ipsam sabbati i integrā lucē, q̄ horas xxiiii. t̄pis i se cōcludūt. In aurora dñicā diē p̄eute q̄ tertia erat a die mortis resurrexit. Aurora fere p̄ duas horas añcedit radiorū solis diffusionē. Ita p̄ decē horas hac die tertia corpus i sepulchro stetisse fatēdū erit. Nūc aut̄ sex hore diei mortis & xxiiii. i. integrē diei sabbati triginta cōficiūt. Additæ decē hore noctis p̄cedētis lucē tertiā quadragita i sūma reddūt. Quadragita igit̄ p̄ horas ex euāgelii cōstat māsisse aīam Christi a corpe sepatā. s. ante sepulturā circiter sex, sepulto postea corpe xxxiiii. Cur potissimū quadraginta p̄ horas mortuus māserit, ītelliget q̄ huius numeri figuras in sacris literis fuerit meditatus. Quadraginta diebus aquas diluuii pluit deus sup̄ terrā. Quadraginta horis terrę inferiori diluuiū inūdauit, īterficiēs malignitatē demonū, iustas aīas emūdās & liberās. Quadragita dieb⁹ Moyses legē accepit i Sina. Quadraginta horis Christus i feris & sup̄is legē īposuit. Quadragita diebus unico pane cibus Helias puenit ad mōtē dei Oreb. Christus unus oībus datus in unicū cibū. Vna passiōis & mortis pōena cibus, post quadraginta horas de terrę uiscerib⁹ rediit ad lucē. Quadragita diēs ipse Iesus antea ieiunauerat in deserto, & in fine ieiunii tētatus a Satana illū rōne cōuicit. Quadraginta horis squalletia inferorū pagrare, & a q̄ tētatus ter fuerat, torq̄re triduo tādēq̄ detrudere uoluit. Sed dicēs. Dies fuerūt oēs illi quadragenarii mystici, hore sunt istæ, nō dies, rñdebo īpleri hic oēs p̄phetiē q̄ Messię t̄pa abbreviāda demōstrāt. Quō uerū esset q̄d dicit Daniel⁹. Hebdomadē abbreviatę sūt sup̄ populū tuū, & sup̄ urbē sanctā tuā, ut cōsumēt̄ p̄uaricatio, & finē accipiat peccatū, & deleat̄ iniquitas, & adducat̄ iustitia sempiterna, īpleat̄ uisio & p̄phetia, & ungat̄ sanctus sanctorū. Ita o summe pater hebdomadæ. i. temporū spacia redēptionis implete, abbreviatę sunt sup̄ populū tuū sanctorū patrū aīas in limbo siue in Abraxē sinu carceratorē.
- Q** Nō. n. decuit tuā misericordiā p̄cio iā soluto adhuc p̄ q̄draginta diēs tā tibi charos hoīes, tot tales ac tātos uiros a tyrāno diutius carceratos detineri, & sup̄ urbē sanctā tuā Ierusalē coelestē, cui suos ciues post uictoriā, mox restitui decuit.

Satis igitur fuerit per diebus horas dedisse mysterio, ut consumeretur purgatio peccato originali introducta, quod factum est in sinu Abrahe, patribus inde liberatis, & finem accipiat peccatum. id est reatus ad poenam damni, liberatis omnibus qui ad poenam purgatoriam tenebantur. Et deleatur iniquitas inuita & propterea serpentis antiqui, quod factum est in inferni profundo, quoniam alligatus est per agnum draco magnus in abyssi puteo, profundissimo, et adducat iustitia sempiterna, in retributionis gloria bonis, & malis in eterna miseria, & impleatur uisio & prophetia quod dragena numeri mystica abbreviatio, & ungatur sanctus sanctorum. His pactis infra horas quod draginta, ungatur in qua gloria resurrectionis & regni, cui flectatur omne genu. Cur hec quod draginta horae de tribus diebus accipiantur, intelliget qui tres mundos quos attulimus examinauerit, & quod cuiusque mundo passio christi profuerit contemplabitur. Cur autem de prima die sex tantum horas in noctem declinantes, hec quod draginta horae sibi habeantur, inde consurgit quod senarius numerorum omnium perfectissimus est, & semper in se numeratus uertitur in se ipsum, & quibuscumque suis partibus aequae resultat, ut intelligamus Christi perfectionem quae se ipsa sola concludit, & semper redit in semetipsam. Hec porro horae quae ad noctem accedunt, nullas tantum continet tenebras, ut eo temporis spacio intelligamus saluatorem fuisse in sinu Abrahe ad patrum animas liberandas quod nullis peccatorum tenebris obsit, sola poena damni detentum illic manebat. Et perfectio si rex bello fuderit hostem, expugnauerit ciuitatem, arces & munitiones obtinuerit, ante omnia captiuos amicos pristinae restituet libertati. Ita rex iustitiae dominus Iesus Christus uictor descendens ad inferos, sex primas horas liberandis patriarcharum animabus dedisse non est alienum a ratione sentire. Viginti quatuor aliae horae secundae die simul & noctem integram accipiunt. Ut quoniam in purgatorio reseruati, neque penitus puri, neque omnino sordibus erant infecti, per noctem illos ab impuritate purgaret, per diem ad gloriam restauraret. Faciunt hoc magni post uictoriam belli duces, ut optimatibus & amicis a carcere liberatis, medicis plebis homines restituunt libertati. Diei tertiae harum de quadraginta horarum spacio decem tantum & ipse nocturne conueniunt. Quoniam in inferno nihil est lucis, nihil est meriti, sordet omnia caligine caeca, horret ignorantiae & confusions nocte profunda. Quoniam igitur in profundo inferni ad draconem alligatum hoc tempore anima domini Iesu se conuertit. Et quia decalogum legis animae despectu seruare noluerunt, per decem horas eas uoluit intueri liberatorem si uoluissent suum ut quam ingratis fuerint inuitae uiderent tot horarum spacio per quod spreta precepta se libertate indignas effecerunt. Ut primum autem lucis aurora rutilare potuit tenebras dimisit, & uenit ad lucem, ut cum sole coelesti, supercoelestis sol utriusque mundo luce fulgentissima radiaret. Aptissime igitur hec quadraginta horae tribus diebus distributae per earum distributionem succedunt, ut locis in quibus uersatur est rex iustitiae ordinate respondeant. Talisque sit horarum distributio atque successio, qualis locorum & operis est ratio. Neque minus idonee tribus diebus eas contineri constituit diuina sapientia, quoniam in ore duorum uel trium testium stat omne uerbum. Itaque ut uere mortuus comprobaretur Christus, tribus diebus expositus est mortuus. Est hic non propter eundem apud oratores aliud significare tribus diebus quam tres dies. Si tres dies scripserit historicus, integras dies oportet intelligi. Si tribus diebus scripserit, satis est trium dierum partes aliquas attigisse. Euangelistae igitur mortis spacium semper dantes ablatiuo, non dies integros, sed de tribus diebus intelligi uoluerunt. Optabat. n. dominum Iesum resurgere die tertia, ut dierum per numerum sufficiens faceret testimonium. Harum autem horarum distributio operum magnitudinem indicaret hic nobis ad gratiam & in futuro ad gloriam.

DE ASCENSIONE DOMINI TRACTATVS CHORDA NONA

Identibus illis eleuatus est, & nubes suscepit illum ab oculis eorum.
 Actuum. i. cap. Paulo ante quadraginta dies fratres charissimi q̄s
 mater nostra sancta ecclesia catholica nobis hodie reducit in mentē
 dñs noster Iesus Christus sua passione deuicit infernum & spoliauit. Ianuam
 salutis ad foelicitatem in supna Ierusalem possidendam hoibus aperuit. Initio
 aut horum quadraginta dierum gaudia resurrectionis Christi celebrata sunt,
 p̄ quam idem ipse dñs Iesus Christus saluator noster uictorem se mortis osten
 dit, &

dit, & hoīes a morte posse resurgere certissime cōprobauit. Si modo pie ī illo
& p illū uiuere uelint, qñ nō ipse solus ab inferis rediit ad supos, sed secū mul
ta corpa sanctorū. i. multi sanctorū patrū in pprio corpore surrexerunt. Nūc
uero qđ p quadraginta dies ipsius Iesu, secumq; resuscitatorū ueritatē resurre
ctionis mater ecclesia aptissime cōprobauit, q̄ ducant uestigia sui sponsi, q̄ illū
sequamur nostræ mentis oculos antepōnit, narrans inter missarū solennia q̄
uidentibus illis, qui ab initio secū fuerant. Videntibus illis q̄ eius p̄cepta serua
bant, Videntibus matre eius gloriosissima, sanctisq; mulieribus comitantibus
illā. Vidētib; apostolis est eleuatus ad cōlorū sublimia. Et nubes suscepit eū
ab oculis eorum. Huius eleuationis quā noīe accōmodatissimo ascensionē pa
tres nostri dici uoluerunt, sancta mater ecclesia hodie gaudia celebrans, ad læ
titiā nos inuitat, simulq; excitat, hanc ipsam ascensionis gloriā celebrare, col
laudare, colere, & quantū possumus meditari. Quæ ut pagamus de ascensioe
saluatoris nostri, qui hodie uidētib; illis quos diximus eleuatus est orationē
habiturus, Rationem & lætitiā de illa nascentem narrare constitui. Si prius
quid ascensionis nomen importet aperuero.

¶ De ascensione in genere & secundum nomen quid illa significet.
Scendere, sursum est ire. Sed q̄a pleriq; quid uere sursum sit, qđ ue de
orsum, aut non uiderunt, aut aduertere noluerunt, unde multos & ma
gnos in errores prolapsi sunt. Sursum & deorsum quō se habeant ui
deamus. Lactātius Firmianus uir acutus ingenio, & inter Christianos scripto
res eloquentia nemini secundus, terrā ueritus est scribere rotundā. i. æque cōe
lo circūseptam, ne cōelū nostris pedibus oppositū, terrā sub se oīno desertam
habere, aut antipodes. i. aīalia nostris sub pedibus cōstituta, pedes pedibus no
stris oppositos, sibi uero ipsis deorsum caput hñtia & sursum pedes posuisse ui
deretur. Non aduertit hoc loco uir ingeniosus id esse sursum, qđ est uersus cir
cūferentiam. Id uero deorsum, qđ uersus centrū positum est. Oīa certe q̄ infra
nos & centrum terræ locata sunt, nostris pedibus uere subsunt, Quæ uero
ultra centrū terræ locum acceperunt, nobis subesse non pñt. Sed qđ ita? Qm̄ in
fimū uniuerſi centrū est terræ, qđ ultimo subest rebus oībus q̄ uel in cute uel
in uisceribus mater terra sustentat. Nil uero cū possit infimo inferius statui, ul
tra centrū terræ (si q̄ habitant) q̄uis a nobis remotiores existant, q̄ citra cen
trum habitantes, inferiores tñ cīterioribus esse non possunt. Quæ tantundem
ut nos distant a terræ centro, tam sunt alta q̄ nos. Tm̄. n. circūferentiæ appro
pinquare ea necesse est, quantū a terræ distant meditullio. Neq; uero caput de
orsum & pedes sursum eos ferre possumus affirmare, cum pedes eorū sicut &
nostri uersus centrū siti se moueant. Caput cōelū uersus erectū maneat. Hecut
intelligamus, circulū & in eius medio punctū describi opepcium existimo. Pū
ctum hunc cētrum credite, Lineā qua circulū claudimus, circūferentiā existima
te. Infimū huius circuli, punctus est in medio descriptus. Ille nanq; a circuli cir
cūferentia, undecūq; remotissimus est. Hunc circa punctū circulū paruum de
scribamus quē terrā esse imaginemur, & ab eius circūferentia ad maioris cir
culi circūferentiā, p quadrū siue crucē, tria puncta ad singula latera figurem⁹

T

V

*Quib; uidentibus
eleuatus est*

X

Y

Z

Y

- Punctus a singulis lateribus terræ circūferentiæ. i. minoris circuli ambitui propinquior, erit oīum sui lateris infimus. Secundus post illū erit inferior tertio. Tertius erit sup̄mus ambobus, sub una tñ parte amplissimæ circūferentiæ erit cōstitutus. Cuiuslibet lateris puncta p̄spexeris, eum quē diximus ordinē inter se penitus seruare uidebis. Sed ad puncta lateris alterius, secundū sup̄ius uel inferius ea ordinare non poteris. Sunt. n. extra terminos lateris illius, qm̄ ultra centrum sunt, & singula puncta lateris unius ad q̄libet puncta eiusdē ordinis in q̄ uis alio latere compata, æque erūt infera, æque sup̄a. Qm̄ a centro & a circūferentia sup̄iori æque distabunt. Quod hactenus centrū dixi, nunc terrā appellamus.
- A Quod dixi circūferentiā coelum noiēmus. Quid est nunc ascēdere? Est a terra elongari uirtute propria, & coelo fieri propinquus p̄ motum q̄ dicit latitio. Sed si aliena uirtute feratur, extolli diceremus id, uel assumi, non ascēdere. Dicimus leue ascendere, q̄a centrum siue terrā deserit sua uirtute, & circūferentiam siue coelū querit. Dixit p̄ motum q̄ dicitur latitio. i. p̄ successiuā loci nouāq̄ acquisitionem, qm̄ si subito id fieret, non iam ascendere sed rapi id, uel mutari fore existimandā. Quare ascendere & descendere motū. i. tempaneam successiōnem in loci acquisitione secundū sursum uel deorsum inter peripateticos semp̄ insonuit. Ita planetæ improprie ascendere uel descendere dicti sunt, qm̄ nunq̄
- B plus minus ue elongant a centro terræ, neq̄ coelis sup̄ioribus magis aut min⁹ appropinquāt. Vtrinq̄. n. eos semper æque distantes esse necesse est. Quippe qui a pristina circūferentia non discedunt, & centrum se mouere non potest. Ad nostrum uero hemisphærium tunc ascendere constabit, quando circūferentiæ coeli quæ nostræ terræ imminet, quæ inquam nobis est supra caput, accedent. Descendent cum ab illa incipient elongari.

- ¶ De ratione secundum quam dñs Iesus ascendit in coelum.
- Ominus igitur noster Iesus Christus hac die secundū hoīem elongatus a terra, coelis uero non appropinquans tñ sed illos penetrans pertransiens, & ad coelū usq̄ empyreū sua uirtute pueniēs, ac in eius summo. In solio inq̄ trinitatis ad patris dexterā gloria coronatus residēs, uerissime ascendisse p̄dicat. Neq̄ uero quē moueat planetarū orbes & ipsum firmamentum coelū ue stellatū corpa esse solida, indiuisibilia penitus, & q̄ nulla ex parte disiungi possibile sit. Corpus aut̄ saluatoris cū sit extensum, solida, cōtinua, integra & undecunq̄ conclusa p̄transire non posse. Hoc nanq̄ est illud ipsum corpus qd̄ uirtute spiritus sancti, in sanctæ uirginis utero concretū, inde exiuit, uirgine matre integra penitus p̄manente. Hoc inq̄ illud est corpus, qd̄ adhuc mortale atq̄ passibile, super undas maris quasi p̄ solidū siccis pedibus ambulauit. Hoc est illud corpus qd̄ post resurrectionē suā totiēns ad discipulos ingressum est, cœnaculi foribus penitus obseratis. Quod igitur corpus adhuc in glorium, de matre nascens, matris integritatē non uiolauit. Quod sup̄ aquas potuit ambulare, cur iam gloriosum cœlos non potuit penetrare? An q̄a illi solidiores sunt? Facit hoc minus esse fracturæ periculum, non difficiliorem transitum. Quando sine diuisione per subtilitatis dotem soliditas obstare non potuit, & debilitas lesionē nullatenus intulit. Certe qd̄ corpus solida. i. cōtinua

integra, & conclusa minus dura, minus firma pertranseundo non frangit, non aperit, non disiungit, solidius transiens minus uiolare debet. In harena, in puluere, aut in luto sine impressione uestigii quod pedibus incedit, per lapides aut ferræ ambulans uestigia illis minus cogetur imprimere. Cum ergo audimus celos aperiri, ne credamus partem aliquam quasi ostium ab alia parte disiungi. Nullas habent æthera fores, integræ sunt, solidæ sunt, semper & undequaque conclusæ sphaeræ coelestes, iustorum animæ, beati angeli eas pertranseunt, non uiolant, quoniam indiuisibiles, sine mole, sine corpore, mere spiritus, id est intellectus & uoluntas existentes corpore detineri prohiberi uel iure non possunt. Quæ est nunc ianua paradisi quam ut ingredi possent animæ fidelium Christus per passionem aperuit. Non seræ alicui relaxatio, non ualuarum dimensionem habentium aptura. Gratia mera est qua deus habiles nos facit, ut ad beatitudinis locum accedere ualeamus, ubi se uidendum & amandum uoluit perpetuo ineffabili ratione exhibere. Quæ est perpetua foelicitas animæ. Hæc porro animæ foelicitas corpori cui sociata est anima sic beata, per dotem subtilitatis præstat agente deo solida pertransire. Ianua igitur quæ aperit corpori, ut celos pertranseat, eadem est quæ & animæ aperitur, Est inquam gratia qua anima ad beatitudinis loca recipitur, qua corpus quatuor beatis dotibus honestatur, de quibus hic dicere non est locus. Quoniam ascensionis sollemnitas nos hodie uocat ad se.

¶ Ascensionis domini Iesu amplior declaratio.

Edeamus igitur unde discessimus, Anima redemptoris quæ ut a corpore per mortem separata est, mox ex omni parte euasit beatissima, cui nulla amplius pro sua uirtute et merito resistere potuit creatura, mox ut rediit ad pristinum corpus pro laboribus & poenis transactis illud immortalitate, claritate, agilitate, subtilitateque uestiuit. Quid dixi uestiuit? Donauit, contempauit, & penitus hæc illi inseparabiliter, irreuocabiliterque in æternum adiunxit. Ut splenderet sine nebula, se ageret quicquid uellet, sine difficultate, sine tedio, sine labore, & omnia sine resistantia penetraret. Et sicut ipsa anima intelligens intima uiscerum, abscondita abyssi, altissima montium, non fragit illa nec aperit, nec mutilat. Ita corpus sibi perpetuo sociatum, sine quo esse non uult, per hæc omnia circumducit ad libitum illis neque resistentibus neque læsis. Apparet igitur dominum nostrum Iesum Christum uirtute propria ascendisse in celum, quoniam eius anima beatitudine plena deitati coniuncta corpus cui resurgendo se restituit, de terra sustulit & euexit in celum. Videre mihi uideor quod hoc loco uos moueat. Dicit intra uos spiritus diffidentiae. Resurgente domino Iesu Christo reuoluit angelus lapidem ab ostio monumeti. Cur anima Christi lapidem non reuoluit? uel corpori resurgenti ad remouendum uim non præstitit? Fuiisset gloriosius eum qui resurgeret aperire sepulchrum quam alienis manibus de apertio prodire. Fuiisset adhuc mirabilius, non remoueri a monumento lapidem, & de clauso sepulchro egredi saluatorem, quemadmodum ab initio de uentre clauso uenerat ad homines. Nempe si per beatitudinem animæ corpus iam subtilitatem acceperat, reuolui lapidem nequaquam oportebat. Plus est etiam solidissimam & immensam penetrare sphaerarum profunditatem, quam parui lapidis claustra transgredere. Abscedat procul hinc & aufugiat sciolus diffidentiae spiritus. Discat humiliter, discat prudenter intellectus nostri tenuitas secreta diuina tractare. Vo

XX DE ASCENSIONE DOMINI

luit dei ineffabilis & inobliquabilis sapientia filii sui resurrectionem ita celebrari, ut non sponte cæcis luce clarius illam liceret intueri. Obstinatis & perfidis amplissimis testimoniis, certissimisq; probaretur indiciis. Itaq; angelum a sepulchro iussit magno terræ fragore ac sonitu lapidem remouere, ut natura angelica præstaret suo principi quod par erat obsequium, essetq; angelus resurrectionis testis ac index. Omnis quoq; natura corporea tremore ac terrifico sonitu sentiret & testaretur terribilem resurgentis ab inferis auctoritatem quam in suis uisceribus exercuerat contra dæmones, & in sui superficie ad exercendum resurgebat contra obstinatos peccatores. Certe si angelū custodes sepulchri, lapidem inde dimouere non cernerent, dei uirtute resuscitari custoditum, Iudæis minime retulissent. Ad hæc si Iudæi ueriti non sunt confingere magistri corpus subtraxisse discipulos, cum gentiles attestati sunt, angelū non hominem aperuisse sepulchrum, quid auderent quæso nisi constaret quis lapidem reuoluisset. Si uero sepulchro clauso resurrexisset, ueriti non fuissent dicere Iudæi, corpus in sepulchro a uermibus esse consumptum. Ne igitur perfidis ulla daretur tergiuersationis occasio, clauso sepulchro, uel a se ipso aperto resurgere noluit dominus Iesus Christus qui angeli ministerio usus est ad maiestatis obsequium & testimonium ueritatis. Non enim resurgendo quæsiuit gloriam propriam, sed nostram utilitatem, qui cum in forma dei esset ante secula, se ipsum statuto tempore exinaniuerat usq; ad mortē crucis, ad quam de integra matre nasci fuerat consentaneum, qui uenerat lacerata resuere, & soli dare confracta. Ratio igitur ascensionis pro nominis significato sic se habet.

¶ De rōne loci unde ascendit dñs Iesus & de rōne t̃pis quo ascendit.

Vnecrōnes reliquas loci, t̃pis & ordinis attendamus. Locus unde ascendit dñs Iesus Christus mons est oliuarū (Luca attestante) cum dicit.

Tunc reuersi sunt Hierosolymā a mōte quocūq; Oliueti, q̃ est iuxta hierosolymā sabbati habens iter. Magna certe & mystica huius loci ratio est. An oīa uīa ad coelos discipulis oñdere uolēs Iesus, illos ducit in montem, ut ab infimis terrenarū passionū affectibus eleuent mentē. Ducit in montē, ut undeq; conspiciant, & p̃ prudentiā nihil agant incaute. Ducit uero in mōtem oliueti. Olea arbor est pacis & uictoriæ signū, fructus eius misericordiæ lenitatē ostēdit. Ita q̃ nascens pacē annunciauerat, q̃ p̃ uniuersam p̃grinationē suā, suos comites pacem sectari docuerat, q̃ moritur pacē reliq̃rat, q̃ moriēs uicerat, q̃ resurgēs ad triūphi gloriā opima adduxerat spolia, q̃ resuscitat pacē p̃ sua uictoria p̃clamauerat, q̃ p̃ misericordiā suā hoīes triūphi socios ascuerat, ut nos hec oīa loci rō cōmoneret, ascēsurus ad triūphū de monte oliueti ascēdere uoluit. Ascendit aut quadragesima, post resurrectionē die, q̃ dierū numerus in nouo & ueteri testamēto celeberrimus est. Quēadmodū in sermōe de dñi p̃ntatiōe & resurrectionē mōstrauimus. Hēt p̃terea quater decē, Decē nāq; sunt p̃cepta q̃rū obseruātia salus æterna congritur, q̃ p̃ quatuor euangelia nos seruare docemur. Per quatuor cardinales uirtutes tenere incipim⁹, Per tres theologicas grā suffultas in oī uita tenemus, & hæc ipsa uita quatuor tēporū uicibus reuoluta, quasi quarto decalogo omnia gesta hoīm complectente conclusa est.

¶ Deratione concentus ascensionis in cruce domini Iesu ad
ascensionem in coelum.

Scensionis ordo, passionis ordine q̄ bene imiteſ attēdite. Iturus ad pas-
a ſionē dñs cum discipulis coenat, ascensurus manducat cum illis. Lucam
audite. Cum manducaſſet coram eis, ſumens reliquias dedit eis, Non
ne hoc idem fecit in coena quam ſe dixerat deſyderio māducare cum illis. Sed H
in priori coena edit agnū & azima, in hac partē piſcis aſſi, & fauum mellis, iam
agnus immolatus & reſuſcitatus erat, unde piſcatores hoīm fuerant apoſtoli
conſtituti. Fructū ergo ſuæ paſſionis inſinuans, piſcem manducauit mox ascen-
ſurus. Pro lactucis quoq; agreſtibus poenitentia indicantibus, q̄ ad purgādam
animam neceſſaria eſt, agnū manducare uolentibus. Comedit aut̄ ascensurus
fauum mellis, qm̄ per aſcenſionē ſuam mel & fauus foelicitatis æternæ appoſi-
tus eſt manducandus ſup̄ mēſa ſua in regno eius, his q̄ ſimul cum eo iam de in-
feris ad ſupos uenerant, & tunc ad ſummos aſcendebant. Sumens porro reliq- I
as dedit eis. Nil prioris afflictionis in dño Ieſu Chriſto remanſerat. Sola qnq;
uulnera ſeruauerant cicatricē. Has reliquias ſumebat, & dabat eis corā inſpici-
endas, ut illum agnoſcerent. Vt uero ſua beneficia diſcipulorū memoriæ im-
primeret ſempiternę dixit. Hæc ſunt uerba quæ locutus ſum uobis, cū adhuc
eſſem uobiſcū, qm̄ neceſſe eſt impleri oīa q̄ ſcripta ſunt in lege Moyſi, & pro-
phetis de me. Tunc aperuit illis ſenſum ut intelligerent ſcripturas, iam comple-
tas in agni manducatione. Ita ergo ſumens reliqas dedit eis in coena aſcenſiōis
qui in coena mortis ſe integrū dederat manducandū. In coena mortis illos mul-
ta docuit, In coena aſcenſiōis dixit eis. Qm̄ ſic ſcriptū eſt & ſic oportebat Chri-
ſtum pati, & reſurgere a mortuis tertia die, & p̄dicari in nomine eius poenitē-
tiam in remiſſionem peccatorū in omnes gentes. Peraſta coena mortis iuxta
Marcum & Lucam hymno dicto exierunt in montem oliuarum. Peraſta coe-
na aſcenſionis iuxta Lucam. Eduxit eos forās in Bethaniam. i. Bethaniam uer- K
ſus. Nam ſic Lucas ſe ipſum exponit declarans hunc locum, Actūū primo ca-
pite, ubi dicit apoſtolos mox celebrata aſcenſione a mōte oliueti reuerſos eſſe
in Ieruſalem. Qui ſi perueniſſent Bethaniam non a monte oliueti, ſed a Betha-
nia eos ſcriberet eſſe reuerſos. Sed qm̄ hic mons Bethaniam euntibus erat ſu-
perandus, dixit euāgelista poſt cibum illos in Bethaniam. i. Bethaniam uerſus
a magiſtro eſſe deductos, Et proſecto erat cōſentaneum de illo monte Ieſum
aſcendere in coelum de quo deſcendit moriturus in cruce, & eo loci apoſto-
los conſolatos & confortatos dimittere in quo a deſolatis relictus fuerat. Iam
uero inſtante aſcenſionis hora eleuat manus, quas imminente paſſione porre-
xerat alligandas, quas crucifigendas extenderat. Ita qui manibus depreſſis ac
ligatis ducitur ad mortem, qui manibus moritur extēſis, manibus eleuatis pro
benedictione & gratiarum actione deuote eleuatis aſcēdit in coelum. Luca at
teſtante, qui quaſi in fine euangelii ſtatim ut uerſus Bethaniam iter narrauit
inceptum, mox addit. Et eleuatis manibus benedixit eis. Et factum eſt dum be-
nediceret illis, reſeſſit ab eis, & ferebatur in coelum. Sicq; uidētibus illis eleua-
tus eſt, & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum.

DE ASCENSIONE DOMINI

¶ De ratione obsequii domino Iesu Christo ascendentipraestiti.

L h Abuit insuper ascensio dñi admirabilem in obsequio rōnem. Qñ eleua-
tus est, Qñ nubes splendidissima suscepit illum ab oculis eorum. Licet
em̃ propria uirtute redemptor noster coelos ascenderet, attñ honoris
gratia a sanctis angelis eleuatus est, Qui. n. angelo nunciante uenit in uterū uir-
ginis. Qui nascens gloriæ in excelsis, & pacis in terra futuræ angelos p̃cones
habuit, donatæ pacis & gloriæ consecutæ angelos p̃cones socios & ministros
M habere debuit, Cum ergo audis eleuatum, obsequum cogita non auxilium, mi-
nisterium non fauorem, obedientiā nō ducatum. Nubes insup non sine rōne
illum suscepisse describitur, sed lucidā crediderimus illā. Si em̃ adhuc mortalis
dum uisitatur a patre, dum illi pater uirtutis perhibet testimoniū nube lucida
obumbrat. Quanto magis nūc immortalis ad patrem uadens, lucida nube de-
bet circūcingi. Non. n. ab Helia tm̃ & Moyse, sed ab oībus patriarchis & pro-
phetis sociatus, Angelorū uniuerſis ordinibus circūseptus, Nube igitur luci-
da non minus q̃ tunc excipi debuit. Descendens p̃terea ad hoīes nube suscept⁹
est lucida. Virginis inq̃ carne incontaminata se textit. Myſterium incarnatiōis
angelis malis penitus occultans, bonis non penitus manifestans. Vide nunc q̃
bene exitus principio cōcinat. Ascendentē nubes lucida suscepit ab oculis cha-
rissimorum hoīm, quem descendentem lucida uirginis caro subtraxit ab ocu-
lis oīm angelorum. Quando eius natiuitatis in carne nullus eorum, neq̃ simul
omnes plene intelligere potuerunt. Legationem Gabrielis, consensum uirgi-
nis intellexerunt. Viderunt finem, deum hominem factū agnouerunt. Mediū
.i. uiam rationem & modum intelligere non sufficiunt. Sic & ascendendi prin-
cipium apostoli uiderunt, terminum agnouerunt, Medium & modum nubes
lucida eorum oculis intercepit. Magna igitur & inenarrabili ratione uidētib⁹
illis dum cœpit ascendere eleuatus est angelorum obsequio. Iam uero eleuatū
nubes suscepit eum ab oculis eorum. Et de ratione ascensionis hætenus.

¶ De lætitia ascensus siue ascensionis dñi Iesu C^oristi.

N Scensionis nūclætitiā uideamus, quam in fine euangelii sui Lucas p̃-
a strinxit. Illum audite. Dum benediceret illis recessit ab eis, & ferebatur
in coelum. Et ipsi adorātes regressi sunt Ierusalem cum magno gaudio
& erant semper in templo laudantes & benedicentes deum, Vt magnitudinē
huius gaudii plenius intelligamus, credamus in primis sanctam Mariam uirgi-
nem simul cum omnibus suis sanctis sororibus, domini. I. Iesu Christi mater te-
ris conuiuio in quo partem piscis assi & fauum mellis pro ultima cœna mādu-
cauit interfuisse, & cum apostolis ad montem oliueti filium suum ad patrem
ascensurum sociauisse, ac eius ascensionem oculis aspexisse corporeis. Hoc nos
suadet credere Lucas euangelista huius ascensionis scriptor accuratissimus q̃
narrans apostolorum de monte oliueti ascensione iam celebrata reditum sin-
gulorum descriptis nominibus ita dicit. Hi omnes erant perseverantes in ora-
tione cum mulieribus & Maria matre Iesu, & fratribus eius. Perseuerantes hi
sunt qui in aliquo opere iam steterunt & in eo permanēt, Cum ergo undecim
apostolos ab ascensione reuertētes cum Maria matre Iesu, cum mulieribus &

in primis cum Maria matre Iesu, quā orationis studium in ascensione inceptū reuerſi in ciuitatē unanimiter proſequuntur. Et quā ſancta mater dñi Iesu plus erat filio ſuo comes q̄ diſcipula. Eam poſt oēs recenſet euangelista. Quā & memoratu digniſſima finem apud oratores narrationibus imponunt. Cum Maria inquit matre Iesu & fratribus eius. Quia inter illas mulieres fuit Virgo mater domini, eius nomen non ſubticuit euangelista. Quare hic idem ſcribēs paſſionis ſeriem, ſi inter mulieres ſequentes Ieſum euntem ad crucem, matrē eius agnouiffet, quod hic fecit proprio eam nomine inter comites conſcripſiſſet.

¶ Benedictionum lætitia.

Ed reuertamur ad aſcenſionis gaudia, Dum benediceret illis inquit euāgelista. Receſſit ab eis. Quibus eis? Matre in primis materteris & Maria Magdalenæ matris ſuæ conſociis, Ioanne Iacobo fratribus, Symone & Iuda & alio Iacobo ſimul fratribus & oībus ſecundū carnem conſobrinis ſuis Petro & reliq̄s apoſtolis. Benedixit ī primis matri ſuæ. En mater optima corp⁹ qđ genuiſti, peperiſti, circūcidisti, lactaſti, lauiſti, uestiſti, educaſti. En corpus filii tui unici, de tuo puriſſimo concretum ſanguine. Nōne uerum dixit angelus Gabriel, dum te benediſtam dixit in mulieribus, q̄ tantis es gratiarum progiatiuis ornata? Et nunc mater optima ueriſſimum eſt de te id Moſaicum qđ dixit Iſaac filio ſuo Iacob. Tu mihi es mater ſecundū carnem, filia ſecundū animam. Ecce odor filii mei, ſpiritus tui quem ipſe creauit, ſicut odor agri pleni plenus ager uenter tuus q̄ ſalutis humano generi uberrimos attulit fructus, Sentio mater uirtutum qbus es uestita fragrantiam. Recolo tua de me multa nimis benemerita, habeo pro his gratias, ago etiam non uerbis, ſed rebus. Seruiant tibi tribus, populi & lingua. Eſto fratrum tuorum diſcipulorum meorū q̄s pro tua humilitate ut fratres colis. Eſto inq̄ eorum dñā, Et incuruentur coram te filii matris tuæ. Eccleſiæ catholicæ alumni omnes te dñā habeant, q̄ abſens tibi ero corpore, mea te non torquebit abſentia, qñ me certiſſime ſcies nulla re indigere, oībus commodis abūdere. Tuis honoribus, tuis commodis, tuis beneplacitis obſequentem. Neq̄ uero diu durabit noſtra ſecundū carnē ſepatio. Inſtrues, confortabis, diriges diſcipulos meos. Et ſicut in mea morte tu ſola fidei lumen indeficiens, ſpei inconcuſſa columna, charitatis ampliſſimum domicilium extitiſti. Ita poſt aſcenſionem meam pro gratiæ plenitudine & beneficentiæ exuberanti uirtute eris perpetuo in omnes mihi fide ſubiectos fluuius gratiarum, quo in principio naſcentis eccleſiæ, quali plantulæ nutriuntur animæ iuſtorum, Cum hæc impleueris. Cum plantationes noſtræ fuerint confirmatæ, Cum quæ ego plantaui tu irrigaueris, ueniam ad te, & quō nunc me uides aſcendere, ſic te cōducam. Gaude mater optima & fruire ſcœlicitate quā uides in me, quam paulo poſt ſenties in te, Vos quoq̄ matronæ uenerabiles, ſorores matris meæ mihi materteræ, q̄ ueſtris uiris poſthabitis, filios ueſtros meis obſequiis perpetuo dedicaſtis, quæ me ſecutæ eſtis, & matrem me ſequētem ſemper honoraſtis, ne credite in uanum laborauiſſe, cui & quali homini inſeruieritis, cui magiſtro filios tradideritis, qualem & cuius filii matrem tanto ſtudio colueritis, dies hodierna uidere uos faciet, Guſtate & uidete mente

DE ASCENSIONE DOMINI

Quoniam suauis est dominus, & magister uester. Beatus uir qui sperat in eo. Beatiores uos quæ in scemineo corpore sp̃e uirilis animi cōtinuistis. Gloria quam paulo post in meo corpore uidebitis, pro captu uestro uos manet. Tu Magdalena filia mihi charissima, en quales pedes lauiſti, absterſiſti, unxiſti, faciam ne te pigeat laborum tuorum. In uasta heremi solitudine contemplatiōi uacantem non deferam. Pascam illic te per angelum meum, cum finis tuę mortalitatis aduenerit, sicut me angelis comitatum cœlum uidebis ascēdere, te ab eisdem eo faciam cum gloria sociari. Tu Martha hospes mihi beneficētissima (Quoniam circa multa pro me semper occupata fuisti) unum quod omnibus hominibus est maxime necessarium tibi do. Videbis gloriam meam, Et postq̃ multa negocia tuæ actiuæ uitæ consumaueris. Postquam multos Narbonensis prouinciæ populos ad me conuerteris, eiusdem gloriæ te participem faciā, & ad arram seruandæ promissionis in meo corpore gloriam tibi ascensionis ostendo. Vos mei charissimi discipuli nunciū doctrinæ, testes uitæ, cooperatores uinæ, & laborum comites quoniam pro mea passione turbati estis, afflictiq̃ mœstitia, pro resurrectione confortati estis, & spe bona repleti hac mea gloriosa ascensione spem uestram ampliāre & solidare constitui, ut cum uos inuaserit tribulatio, eam æquanimiter tolerare possitis. Iam dixi qui uult uenire post me abneget semetipsum & tollat crucem suam & sequatur me, Vt me sequi possitis, uiam qua ascendo uobis monstrare cōstitui. Existimo nō tēdebit uos hac ingredi. Gloriosa est, plena q̃ delitiis p̃ria ad quam ducit multo gloriosior, multoq̃ foelicior est. Ante uero quam ad hanc peruenire possitis, crux uobis uestra tollenda est, post meq̃ portanda. Ego prius uiam doloris, laboris & afflictionis peragraui. Iactatus sum uariis tempestatibus innumerisq̃ procellis agitatus, perueni tandem in portum optatæ salutis, per hæc conquisite, nō mihi cui natura debetur, sed uobis ac reliquis uestra opera sumpturis crucem suam post meq̃ uēturis. Tu Petre quem caput omnium nominaui, quem in me quasi petra fundatum, Petrum dixi. Scito te per crucem secuturum me, Non debes refugere uicarius pro grege saluando, pro tua ipsius gloria, quod pastor pro te, proq̃ ouibus omnibus saluandis tulit libens. Reges ecclesiam Iacobum consobrinum meum communi cōsensu apostolorum Hierusalem episcopum ordinabis. Ipse primus Antiochiæ præsidebis, & Christianorum illic nomen tuo ducatu manifestabitur. Romam inde perges, ubi primam episcopi dignitatem pro tuo merito, & gloria ciuitatis instituam. Tandem per crucem illic uitam mortālē amittes, æternā assequeris, Multis benedictionibus copiosus. Tu Andrea qm̃ frater es Petri, Postq̃ in Achaia ecclesias cōstitueris, per crucem me sequeris. Tu Ioannes cōsobrine mihi & corporis integritate similime, eris benedictionibus copiosus, Mortuā Drusianā suscitabis in uia, pompa funeris iam elatam, sicut ego filium uiduæ de ciuitate Naim suscitaui, Scribes euangelium diuinitatis meæ amplissimū testimoniū, qd̃ tam alto aggredieris inīcio, ut totus mundus plene capere non possit, q̃ tu parua pagella cōpinges. Scribes apocalypsim uel amēta siue pphetias myſteriis secretissimis refertas, quas in Pathmos insula tibi spūs sanctus oñdet. Vbi plura erūt myſteria quā uerba.

uerba. Multi legent, pauci autem intelligent, Neque tu sine cruce me sequeris. Crucia
beris exilio inter Græcos, Inter latinos Romę feruentis olei dolio decoqueris, sed
non lederis. Plenus dierum Ephesios in fidei ueritate firmabis. Te ad coelos de
inde ascendere faciam. Te quoque Iacobe Ioannis frater copiose a deo benedictiones
manent. Ut inter condiscipulos pro discretione ab altero consobрино tuo Alphei
& Marię filio, Simonis fratre ac Iude sis maior appellandus. Quoniam prius illo di
sciplinae meę es ascriptus apostolus, Hispanos conuerteres ad fidem, unum ex earum
prouinciarum regibus baptizabis. Reuersus in Iudeam cum cruce poenarum laborumque
tuorum ab Agrippa futuro rege decollaberis. Referent ossa tua ad Hispaniam.
Tantis benedictionibus copiosa ut rex alius Hispanorum quod tibi uiuo credere nolu
erit, obediat mortuo, & tua benedictione baptismum suscipiat. Toto christiano or
be nomen tuum celeberrimum facio. Innumerabiles multitudines ecclesiam in extre
mo occidente tibi dicam, summo deuotionis studio uisitant, Te uero Iacobe S
quod priori Iacobo consobрино nostro, meo inquam actuo, non meritis sed uocationis
ordine minor es notandus. Quoniam post illum ad apostolatum ascitus es, ut benedictione
prouentus es meę consanguinitatis, quoniam de sorore matris meę natus es. Sic te ben
edictionibus facio gloriosum. Es mihi corpe & uirtute quasi similis. Eris, propterea in
ciuitate Hierosolyma (quod loci pro humano genere debitum solui) primus episcopus,
primus omnium meum corpus & sanguinem sub panis uinique speciebus pro benedictionum
copia consecrabis, sumes, conseruabis & destribues, hac ratione crucem tuam post me
portabis, predicans quippe nomen meum in templo de pinnaculo precipitaberis, & ful
lonis fuste percussus in capite, penes eternas in aeternę glorię felicitatem comuta
bis. Tu insuper Simon consobrine carissime, Iacobi frater & Iudę, benedictionibus
repletus esto perpetuo, ægypto idolis dedito uerum dei cultum & fidem quam te docui
predicabis, expugnatis in ea prouincia idolis, Hierosolymam reuerteris, Iacobo fra
tri tuo defuncto episcopus sufficeris, plenus ætate, annorum centum uiginti forti anno
crucem feres, in illa magistro & consobрино tuo assimilatus, spiritum reddes deo.
Et per hanc ascensionis gloriam me sequeris. Tu Iuda amborum frater & mihi consobri
ne dulcissime benedictione copiosa uestitus, ubi Persis & Medis euangelium predi
caueris, apud Armenos cruci tuę gestandę finem impones. In Erico per martyrium
ad me gloriosus accedes. Tu Philippe fili charissime, scito benedictionem tuam esse
largissimam. Primus omnium coapostolorum gentes ad me congregabis, Eunuchum
Candacis reginę æthiopum instrues, baptizabis spiritu sancto in Azotum de
latus, multis ab erroribus per te reuocatos ad me conuerteres, Per Siriam uiginti
annos crucem tuam post me portans predicabis euangelium. Reuersus edesam hæ
resim Ebionitarum extinguēs. De fine uitę tuę per septem dies antea certior fa
ctus a me, fratres & discipulos hortaberis in bonum. Lapidibus in cruce con
fectus ad me uenies granum purum poenarum multitudine excussum. Et tu Bartho
lomee meus esto benedictionibus fertilis, Licaoniam in sortem predicationis accipies,
Indis euangelium ex Matthæo interpretaberis, circumportans post me crucem tuam,
In Albano maioris Armenię ciuitate pro iustitia ab iniqis decoratus, & caput
truncatus crucem depones, ad gloriam immortalitatis & felicitatis eternę possidendam.
Ut me uides ascendere assumeris a me. Tu adhuc Thoma qui multarum be

DE ASCENSIONE DOMINI

nedictionum copia digitos misisti in loca clauorum, unde confixus in cruce pependi. Qui lateris cicatricem explorās in corpore meo de mea resurrectione mundum certiores reddidisti, ueritatem euangelii quam sensibus expertus es predicabis Parthis, Medis, Persis, Bragmanis. Post hæc adibis superiorem Indiam, tecum portans & tu post me crucem tuam, Cuncq; magnarum & illustrium prouinciarum ingentes populos ad dei ueri cultum adduxeris, ab inuidis tandem pietatis aduersariis uiolēter oppressus, assumeris ad me, laborum tuorum premia in ea gloria recepturus, ad quam mox me uidebis ascendere. Tu Mathee cui multas benedictiones iam cōtribui, quando a sordido Thelonei questu ad apostolatū asciui te. Nūc te scribam & cancellarium meum cōstituo de tua diligentia & probitate securus. Prædicabis opera & doctrinam meam Iudæis fratribus tuis. Quoniam de leuitica stirpe progenitum id agere maxime decet, ut inexcusabiliores sint qui in ceca obstinatione perstantes, fidē meam tenere recusabūt. Recipiet post hæc prædicationem tuam Macedonia, & priusquam ad Aethiopiam tuæ doctrinæ destinata trāseas, munus quod tibi iniunctum est fideliter exequeris. Scribes euangelium, uitam & doctrinā continens meam, scribes autem literis & sermone Iudæo, & ecclesiis a te constitutis legendum trades, portans semper & tu crucem tuam. Per aethiopiam filium regis Egippi in Nadaber ciuitate regia suscitabis a morte regem, reginam, & resuscitatum filium baptizabis. Filiam eius Effigeniam uirginem castā mihi consecrabis. Regno quoq; uniuerso ad nostram fidem adducto per gladium crucem ferre cessabis. Rex namq; Irtacus Egippo regi succedens, quoniā Effigeniam illi nubere uetabis, te orātem & genuflexum ante altare ubi me cōsecratum adorabis a tergo incaute gladio transuerberatum, uita mortali priuabit, pro qua a me assequeris æternam fœlicitatem in superna Ierusalem, ad quam nunc me ascendere uidebis. Hæ sunt (ut coniectare licet) benedictiones quas ascensurus Iesus dedisse innuit euangelista cum dicit. Et eleuatis manibus suis benedixit eis, & factum est dum benediceret illis recessit ab eis.

¶ Lætitia uisionis.

Benedictione completa, quali gaudio, quali lætitia, hoc sanctorum consortio iubilasse credendum est. Vidente matre filium tam lætum, tam festiuium, tam gloriosum, tam beneficū. Videntibus materteris nepotem tanta excellentem gloria, illas & filios habere tam charos. Videntib⁹ apostolis omnibus, se tam pio, tam sublimi magistro, tam excellenti domino discipulos non seruos sed amicos esse factos, dum singuli de sua & uicissim omnes de alterutro & simul omniū benedictione gauderent. Deq; sui domini et magistri gloria lætarentur. Videntibus illis eleuatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorū corporeis, mentibus impressit efficacius. Hoc est quod Dauid spiritu sancto plenus ante cantauerat. Ascendit deus in iubilatione, & dñs in uoce tubæ. Iubilare namq; est aī iucunditatē in facie mōstrare. Et a iubare, uel a iuuando descēdere dicit. Ita cum animi sincera serenitas faciē lætitiæ iubare compleat, Cum animi delectatio per uirtutem delectatum maxime iuuat, Iubilatio esse non debet nisi lætitiæ, iubar animum complens & splendens in facie.

Cum

Cum igitur dominus noster Iesus Christus plenus foelicitate, plenus maiestate, plenus deitate interiorius, faciem iucundissimam & indicibili lætitia animum plenum declarantem monstraret exteriorius. Mater in tanta foelicitate & lætitia uidens filium, amitæ nepotem, Ioannes & Iacobus eius frater. Alter Iacobus, Symon & Iudas simul fratres, consobrinū. Petrus & frater eius Andreas, Bartholomæus, Thomas & Matthæus magistrum & dominum cōtuentes, & singuli suas benedictiones examinantes, pleni sancta lætitia interiorius illam per faciei hilaritatem apertissime declarabant. Sic deus & dominus Iesus Christus ascendit iuxta prophetiam in iubilatione, in summa sui, suorumq; lætitia. Anima complente faciem serenitate, & illam uenustissime exhilarāte. O quale gaudium, quæ iucunditas, quanta foelicitas, O quam inenarrabilis lætitia aspicere matrem faciem filii gloriosam, Aspicere filium matrē inenarrabili lætitia plenam, Reliquas mulieres, omnes apostolos, matrem et filium, magistrum suum uidere tam lætos. Quis non credat illos omnes, omni fuisse iubilatione plenissimos? Ascendit etiam dominus in uoce tubæ, non cuiuslibet sed angelicę. Sancti namq; angeli per suos ordines dispositi, ut ad regis sui iter honestarēt, dum ille eleuatur tubis uictoriam personare cœperunt. Non æneis, non argenteis, sed æthereis & spiritualibus, quales lingua carnis exprimere, cor carneum cogitare non sufficit. Mēte omnes Christi triumphos harmonia modulatissima concinnebant. Auditi & uisi sunt duo ex ipsis ab apostolis, ut refert Lucas, Cū enim intuerentur in cœlum euntem illum, ecce duo uiri, i. in aspectu uirili angeli, astiterunt iuxta illos in uestibus albis puritatem & iucunditatem indicātibus qui & dixerunt. Viri galilæi, uiri transmigrationis, transmigrandi inquam ad tantam & talem gloriam, qualem audistis in benedictionibus magistri uestri, regis nostri. Quid hic statis aspicientes in cœlum? Hic Iesus qui assumptus est a uobis in cœlum, sic ueniet ad iudicandum quemadmodum uidistis eum euntem in cœlum. Hoc est quod angelorum tubæ resonabant. Iesus rex noster q̄ de morte, de inferno uictoriam reportauit, qui mundi inferioris & medii p̄lia omnia uiriliter decertauit, cursum cōsumauit, fidem seruauit, occisus & sepultus resurrexit. Nunc ascendit in cœlum uidentibus illis, matre scilicet & discipulis, qui ab initio secuti sunt eum, & lucida nubes suscepit eum ab oculis eorum, cum quibus nos suæ gloriæ ad quam ascendit in iubilatione cohæredes efficiat, per infinita sæcula sæculorum. Amen.

TRACTATVS DE SPIRITV SANCTO CHORDA DECIMA

Epleti sunt omnes spiritu sancto, & coeperunt loqui uariis linguis, pro
 r ut Spiritus sanctus dabat eloqui illis. Non uisum est satis clementiae
 domini dei nostri filium suum ad homines mittere, quos docendo ab
 erroribus reuocaret moriendo redimeret, resurgendo releuaret, ascendendo
 confortaret, & quo illum secuturi essemus ostenderet. Spiritum sanctum sibi
 coaeternum & consubstantialem super homines mittere uoluit qui in linguis
 igneis se illis ostenderet & uirtutem daret. Vnde doctrinam filii fide susceptam
 tenere

tenere sine dubio, docere sine formidine, operari sine fatigatione sufficerent. **T**
 Ita cuius uirtute spiritus in utero uirginis dei filius unigenitus uerus deus factus
 est homo perfectus. Eius quoque beneficio homines effici per adoptionem dei filii meru-
 erunt. Quoniam spiritus sanctus super apostolos ueniens super singulos eorum sedit & di-
 uini amoris flamma eorum corda succendit, ut iam deum ex toto corde paman-
 tes, illi in omnibus & per omnia sese obsequentissimos ad mortem etiam usque
 durissimam exhiberent. Linguas quoque eorum inaudita repleuit, incredibi-
 lique facundia. Unde una lingua, una uoce personantes, auditoribus quantum
 libet barbaris, sibi inuicem loquendi ratione distantissimis, non minus efficaciter
 quam aperte suas singulis linguas, sua idiomata, patrios sermones audiendos, intel-
 ligendos, retinendosque tradiderunt. Huius missionis, huius aduentus tam ad-
 mirabilis, tam oposi, tam oportuni gaudia recolens sancta mater ecclesia tres **V**
 dies celebrandos instituit. Quoniam tres diuinae personae hunc aduentum operatae sunt.
 Pater namque & filius miserunt spiritum sanctum, qui apostolos ceterosque credentes
 tribus muneribus adornauit, Mentem impleuit agnitione ueritatis, affectum ro-
 borauit ad opera, linguam acuit & contempauit, ut apte apud omnes nationes quae sub
 coelo sunt, laudes dei rudes antea homines intrepide disertissime & efficacissime
 personarent. Hoc est quod Lucas dicit, Repleti sunt omnes spiritu ueritatis secundum **X**
 mentem, sancto. id est. firmo solido & inconcusso proposito affectum roborante, & ce-
 perunt loqui confidenter, diserte, efficaciter, prout spiritus sanctus dabat eloqui
 illis, scientia & pio affectu iam plenis. Eloqui plus est quam loqui. Et profecto spiritus
 sanctus qui solida ueritas est & inconcussa, qui lux est indeficiens & fons bonitatis, non
 nisi uerissima optime eos loqui dare debebat. Ita Lucas loquentium facundiam,
 uigorem, maiestatem aperire constituens, nil habuit quod de eorum ratione loquendi
 decentius diceret quam eos esse locutos, prout spiritus sanctus dabat eloqui illis, Nos
 igitur matris nostrae sanctae catholice & apostolicae ecclesiae uestigia sequentes de
 huius muneris missione sermonem habere decreuimus. Verum quia de tam grandibus
 tamque sublimibus mysteriis, nihil dignum ego dicere uel cogitare, uos capere
 uel retinere posse certissimum est, sine ipsius qui missus est auxilio, Illum ipsum
 spiritum sanctum hoc loco nobis adesse deuote supplicabimus dicentes cum ec-
 clesia matre nostra, Deus qui corda fidelium sancti spiritus illustratione docuisti, da
 nobis in eodem spiritu recta sapere, & de eius semper consolatione gaudere.

¶ Distributio dicendorum de spiritu sancto secundum nomen.
 Repleti sunt omnes spiritu sancto & cepit loqui variis linguis, prout spiritus sanctus dabat elo-
 qui illis. Promiserat dominus Iesus discipulis in coena legali ubi se ipsum dedit in cibum
 quod per illis mitteret spiritum sanctum quoniam dixit, Paraclitus autem spiritus sanctus quem mittet **Y**
 pater in nomine meo, ille uos docebit omnia, & suggeret uobis omnia quaecumque dixero uobis,
 Hodie quod promiserat est impletum, quod nobis ut constet quod missus fuerit, et missionis rationem
 attetis mentibus contempleremur. Spiritus sanctus nomen non est unum, unum tamen rem significare, &
 hanc ipsam apostolis missam scire uos uelimus. Est uero haec ipsa res tam amplitudi-
 nis, tamque uirtutis, tamque uigoris, ut uno nomine illam minime possimus exprimere. Sed
 nunquid pluris est quam prima uel quam secunda in summa trinitate persona. Minime.
 Tres. n. diuinae personae coeternae, consubstantiales sibi inuicem sunt & aequales,
 Cur igitur non uno nomine illam tertiam in trinitate personam, quam sub ignis & lin-

Z que specie hodie se apostolis demonstrauit appellamus? Sicut dicimus primam patrem, secundam filium? Caritudo nominum & lingue angustia uel potius hebetudo ingenii faciunt hoc. Notum est tres diuinas personas esse substantiam. Pater substantiam cum paternitate significat. Filius substantiam in se filiationem habentem sonat. Ita quia substantiam significant haec nomina cum relatione. scilicet cum ratione gignentis & geniti, ut pater sit deus qui gignit. Filius qui genitus est deus, uno nomine utrumque significamus, singulum suum. Spiritum uero sanctum cum ab utroque procedat, non genitura, sed mutua charitate, neutro illorum nominum possumus appellare. Non enim est pater, quoniam non gignit deum filium. Non est filius, quia a deo non gignitur, sed per amorem emanat a patre simul & filio, Quoniam uero in creaturis nihil sic uenit in lucem, ut per solam uoluntatem operantis & naturam sit substantia, & inuisibilia dei per ea quae facta sunt intellecta conspiciuntur, nullum est adinuentum unicum nomen, quod tertiam diuinam personam recte nuncupare possimus. Unde quod uno non possumus (pluribus utcumque ualemus) nominibus circuloquimur. Certe si hunc nomenimus amorem, quod illi nomen maxime conuenit, quoniam a uoluntate producit. Amor adiacentem affectum. id est passionem aut actum siue habitum uoluntatis nostro idiomate sonat. Illa uero tertia in summa trinitate persona, uere substantia est, Quare solo amoris nomine illum appellare nequimus. Igitur quia nomine indicante substantiam eius, & modum habendi illam, omnino caremus, eius uigorem & efficientiam demonstrantes, illum dicimus spiritum sanctum. Omnis namque spiritus maxime interest opusum esse, uim & motum ministrare. Quia igitur haec tertia in summa trinitate persona infiniti uigoris est & opulissima. Quoniam per uoluntatem & propter bonitatem, quae illi peculiariter tributa sunt, rerum uniuersitas a deo sumit exordium, & in illum tendit ut in ultimum finem, operandi uigore spiritus nomen sortita est, bonitate qua conseruat, & in se dirigit quae creauit dicitur sanctus. Ut plenius ista intelligere ualeamus, meminerimus ad creationis opus accessisse potentiam quam patri tribuimus. Sapientiam quam filio designamus. Quibus ut uoluntas accessit, mox conditae sunt omnes creaturae. Ita domini. id est patris omnipotentis uerbo. id est sapientia quae filio attributa est, coeli firmati sunt, & spiritu oris eius. id est bona uoluntate spiritui eius appropriata, omnis uirtus eorum firmata est, & fulcita perdurat. Neque uero ista differimus quia pater patrem habeat, non filius, non spiritus sanctus. Habent singuli & simul omnes unam penitus eandemque patrem, unam mentem, unam sapientiam, unam uoluntatem, unam bonitatem. Sed ideo patri peculiariter attributa est potestas, quoniam illum principium esse agnouimus de suo infinito uigore filium producentem. Filium dicimus sapientiam uel intellectum, quia per sapientiam patris illum intelligimus genitum. Spiritum sanctum uoluntatem praeedicamus, quia per dei patris & filii amorem optimum sane, quia uoluntate nostra intelligendi usu praevidere conspicitur, illum coniectamus esse deum. Et satis forsan fuisset hanc uoluntatem bonitatem dum se inuicem amant pater & filius, de amore mutuo prodeuntem (propterea quae iam diximus) spiritum nuncupauisse. Sed quia hoc nomen aequiuocum est & incertum, additum est in eius nomine sanctus. id est firmus inconmutabilis inconcussus. Nihil spiritu (quem naturales philosophi agnouerunt) est mutabilius ut mox apparebit. Ita nequid creatum aut mutabile hanc de qua loquimur personam audito spiritus nomine, esse crederemus, additum est mox sanctus. Non est

Non est ergo spiritus uitalis, quē medici reposuerunt in corde. Deus. n. penitus
 incorporeus cor non habet. Ille spiritus mutabilissimus est ut expimur in no
 bis. Est. n. uigor cordis in eius subtilissima. i. maxie pura humorum temperatura
 fundatus. Qui tanta semp̄ alteratiōe rotatur, ut nunq̄ nos cōsistere sinat. Qui
 facillime lædit & difficilime restauratur. Hic uero spiritus quē missum hodie
 recolimus lædi nō pōt. Mutat oīa, sed mutari penitus neq̄. Spiritus est sanctus.
 Neq̄ est spiritus naturalis, q̄ in epate a phisicis sedē hēre describit. Vnde p̄ nu
 trimentū uita fouet. Hic sanguinē diffundens p̄ uenas, & quasi p̄ alueos uenis
 irrigans corpus, affectiones uegetabiles ciens, nutriēdi & uegetādi desyderia
 confouet. Est certe & iste mutabilis. Quid. n. pueros efficit ludibūdos; adule
 scentes agiles; iuuenes robustos; senescētes cogitabūdos & tardiusculos; de
 crepitos tardos, mœltos, iracūdos & duos; Nepe uariatus spūs naturalis in il
 lis, iuxta sanguinis uariā rōnem uario modo se hñtem. In pueris nimis leuē &
 fumantē. In adulescētibus aliq̄tis per decoctū qdē sed feruentē atq̄ spumantē.
 In iuuenibus quasi integrā decoctionē assecutū spuma fumoq̄ defecatū, & ca
 lore bene fulcitū. Vñ consistētē statū hoīes assequunt. In senescētibus paulisp̄
 amittentē calorē. In decrepitis quasi iā frigidū atq̄ cōcretū. Ita dū sanguis pro
 rōne cocturæ, nūc clarior, purior, leuior, calore cōpletior est, nūc deficiēs, hūc
 naturalē spiritū uariari in nobis expimento p̄bamus, & penitus extingui si san
 guis suā temperaturā penitus amiserit. Nullas uenas, nullū ep̄, nihil sanguinis
 cōtinet deus, q̄ corporea nulla rōne concludi pōt. Nullas ergo uicissitudines
 sentit hic amor mutuus patris oīpotētis & filii sapiētissimi. Nō ergo est spiritus
 naturalis, Sāctus est hic quē hodie colimus, & p̄manēs semp̄, ille fluxus atq̄ ca
 ducus. Neq̄ est aīalis spūs, hic cerebro continet, & pro illius temperatura sese
 exercere expimento monstra. Huius est sensum & motū aīantibus imittere.
 Ita q̄rū capitis partes melius sunt distributę, q̄rū meatus receptaculorum cere
 bri sibi inuicē melius correspōdent, hi melius sentire probant. Hic spiritus aīa
 lis & ipse alterabilis est, q̄n p̄ fumos officinarū spūs naturalis ad illū ascendēs
 imutat. Quid putas soporē in capite, in mēbris torporē inducere, nisi q̄ fumi
 a naturalibus mēbris stomacho inq̄ & epate ad caput ascēdentes degrauant
 cerebrū? Quid q̄so est aliud ebrietas q̄ fumis uīni ascendētibus ad cerebrū tur
 bari sensus? Quid mania? Quid oīs malenconia infinita uarietas; nisi cibi &
 potus fumositates ad caput euaporantes, & modis innumeris cerebrū pturbā
 tes? Neq̄ caput, neq̄ cerebrum deo, q̄ incorporeus est possumus ascribere.
 Amor eius imp̄turbabilis est, nullæ eū uertigines, nullæ malenconia, nullę ma
 niacæ turbationes attingunt. Sanctus est hic & imutabilis, non ergo est aīalis
 spiritus tot mutationibus obnoxius. Sed p̄ter hæc tria spūs genera aīalibus at
 tributa. Quidā philosophi spiritū rebus penitus insensatis, & ipsis elemētis in
 esse uoluerūt. Dicūt. n. terrę nascētia suū hñe spūm ex elemētorū mixtura p̄de
 untē q̄ tādē resoluit i æthera ipsis elemētis spūm exhibēs. Hoc est qd archimiste
 qntā essentiā noīant. Dū metalla & mixta oīa resoluūt in elemēta & illa i æthe
 ra, Dum resoluunt inquam mixta in terram, terram in aquam, aquam in æ
 rem, ærem in ignē, ignem in æthera ad qntā essentiā sua sentētia puenerūt.

DE SPIRITU SANCTO

I Hanc illi putant elementorum esse & mixtorum spirituum. Et eius uirtute metalla ad se inuicem transmutari, sicut naturali spiritu nutrimenta in nutriti substantiam conuertunt. Sed quodlibet quisque & quantumlibet his credat modo constet hunc spiritum alchimiae claudi, & uase angusto obstrui, mirisque repagulis carcerari, igni adici, uenenis infici. Miserum & misellum semper ad libertatem anhelare. Vnde saepe immo semper illum detinentes aufugit, & quasi iniquis crudelissimosque tortores, quos saepe decipe conatus est fallit tandem, Neque iniuria quidem. Dolus enim an uirtus quae in hoste regit? At spiritus qui hodie domini nostri Iesu Christi discipulis missus est, claudi non potest. Girans enim in circuitu per omnia pergit, omnia continet, perficit omnia, nec unde fugit, neminem fallit, non tantum metalla commutat, sed animas mutat & trahit ad se. Mutat inquit semper in melius. Non auferendo naturam pristinam, sed gratiam nouam producendo. Sanctus est & sanctitatis origo. Ita in animas sanctas transferens munera sua, prophetas & uere sapientiae philosophos, amicos dei instituit, diuidens singulis prout uult. Tres quos primo nominauimus, spiritus & a sancto spiritu longe distare monstrauiamus, substantia si sunt certis in sedibus collocata, Vt uitalis in corde, naturalis in epate, animalis in capite, Variabiles tamen sunt. Propter quorum uarietatem & inconstantiam non immerito dixit propheta, Spiritus pertransibit in illo & non subsistet, & non cognoscet amplius locum suum. Quoniam quatuor humoribus in hominis corpore assidue commutatis spirituum huiusmodi dispositio semper fluit, & non subsistit unquam similis & aequalis sibi. Humoribus autem eisdem penitus perturbatis, corruptis, uel consumptis euanescent, & locum hic spiritus amittentes, quia non sunt, & ille deficit, cognoscere nullatenus possunt. Hic uero quartus quem elementalem quondam opinione ostendimus, si substantia sit, ratione caret, & se ipsum secundum philosophos non sufficit moderari, sed a certa regitur intelligentia, quam illi nominant non errantem. Quare infelices alchimistae ubi omnia incassum expti sunt fomenta uel potius tormenta, calorum ignium mensuras, & uenenorum mortiferas uires, nunc ad astrologiam se conuertunt, putantes hunc spiritum alicui stellae esse sociatum cuius beneficio illum assequolunt. Et quod mere physice coeperant mathematice prosequunt uel potius dissipant. Nunc a nigromantia quærentes auxilium characteribus & suffumigiis hanc ipsam intelligentiam quam spiritui elementorum praesidem putant, flectere satagunt. Hinc est quod stultitiae genus nunc est solum. Dum post impuras uenenorum mixturas impiis nigromantium nugis, & stolidis astrologorum somniis se communit, uel confundit atque confodit corpus simul & animam. Spiritus autem quem missum apostolis hodie fuisse recolimus substantia est eminentissima, quam omnibus substantiis exhibet unde subsistant, sapientissima. Omnis est enim artifex, omnem hominis uirtutem, omnia prospiciens, a nullo moderata, moderatrix omnium & conseruatrice. Sed propter hos tres spiritus a medicis cognitos, Et propter quartum elementis a multis attributum nonne uentum in sacris literis spiritum esse nominatum legimus? Nempe in psalmo scribitur, Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum qui faciunt uerbum eius. Iam diximus nomen spiritus uim agentem significare. Ita cum uentus impetuosas procellas agat, non mirum si uentos dixit propheta spiritum procellarum, Sed hi spiritus multis nocent, nullis prosunt. Non permanent, Scitur unde ueniant, & qui uadant. Hic quem apostolis missum hodie gloria,

mur, pa

mur, paracletus est. i. cōsolator, bñficus semp, utilis & honorificus, Ad ruinam nō impellit, sed cōfirmat & adiuuat ne ruamus in p̄ceps. Nō demergit, sed subleuat. Non lacerat sed refarcit. Vbi uult spirat, nescitur unde ueniat aut q̄ uadat. Vide q̄ utilia opatus sit in apostolis q̄ honorifica. Abstulit pauorē, dedit securitatē. Rudes & sine literis hoīes compleuit uera sapientia, nulla antea loquēdi arte linguas imbutas, & quæ uix patrio sermone suos qualescunq; cogitatus exprimebant, Ab omnium nationum quæ sub coelo sunt gentibus fecit intelligi, neq; tantum philosophis tradita, sed quæ mens hnmana sua uirtute assequi non potest præstitit persuadere & ostendere.

Angeli tam boni q̄ mali & animæ hoīm spiritus nomen rite sortiunt, sed non ita proprie, sicut tertia in summa trinitate persona.

Vbstantias insup sepatas quas sine dimēsiōe. i. sine mole corporea deus esse cōstituit, spūs noīe appellare solemus. Dicimus. n. benignos angelos bonos spūs, pueros itē demones, malignos spūs. Aīa insup rōnales hoīm inter utrosq; creatas. Vt possit qbus libuerit aggregari bonos spūs dicimus, si pie in corpe uitā duxerint, malos si male, neq; īmerito spiritus illis attribuiamus rōnem. Oēs. n. sunt administratorii, semp opantes, boni diuine misericordiæ atq; clemētiæ, pueri diuine institutiōis & seueritatis decreta p̄ficiūt. Aīe uero rōnales opantur utrūq; dū in corpe cōstitutę bñficientiæ aut neqtiæ studio occupant. Extra corpus uero q̄ pietatē coluerunt in creatoris clemētia glorificanda & ipse gloriose affatim occupant. Quæ contra īpietatibus submersę fuerunt, æternos cruciatus in inferni doloribus misere semp exercent. Ita qm̄ hæ secundū naturā incorporeæ sunt, & semp aliqd opant, nō incongrue spūs nomē acceperunt. Sed q̄a mutabiles sunt, & ex parte deficiūt. Spūs qdē de cuius hodie missione letamur, munera sentiūt, naturā asseq non possunt, qm̄ ille increatus est & imp̄mutabilis p̄seuerat. Hæc spiritū q̄ attuli in mediū gñā tam uaria apte manifestant sui noīs esse æquocā rōnem. Vnde cōstat tertiā diuinā p̄sonā q̄ hodie sub linguis igneis sua munera dedit apostolis nomē spūs recte sortiri, qm̄ p̄ oībus spiritib⁹ est op̄osissima summæq; uirtutis, sed illo solo nō posse concludi. Itaq; doctor sapientissimus q̄ uia dei in ueritate docuit agnoscendā, a q̄ triū p̄sonarū in una dei natura subsistentiū noīa, nobis referata sunt cum primā pro gignendi rōne & potestatis autoritate, primaria patrē dixisset Secundā pro genitura mentis unde subsistit filiū noīaasset. Tertiā qm̄ p̄ uolūtatē q̄ proximū est opantis dei principiū, & finis oīm, spūm sanctū nos docuit appellare, Qñ oīs motus oīsq; opationis sit primū principiū, & penitus immutabile. Is igit qui missus est spiritus creator est oīm, per quē & cuius gratia facta sunt omnia. Tertia in summa trinitate persona, spiritus non uitalis tantum, sed uita omnium uiuentium & uicturorum. Non naturalis tantum, sed natura omnia uegetans & conseruans. Non animalis tātum, sed animorum & animarum omnium stabilimentum & basis, primum immutabile circa quod, in quo, per quem & ad quem omnia sensum & motum acceperunt. Non elemētariis quinta ue essentia, sed essentia prima faciens esse omnia, & prout uult illa commutans. Non uentorum impetus, sed uentos continens & contemperans. Cui

nulla tempestas potest resistere, neque ultra quam iussit se potest attollere. Non angelus bonus aut malus, sed amborum dux rector et dominus. Non hominis anima, sed animæ plasmator. Hic est quo iuxta Lucam omnes apostoli repleti sunt, secundum animam sapientia & charitate, secundum corpus patientia & fortitudine, secundum utrumque eloquentia & prædicandæ ueritatis uiaque salutis ostendendæ sancto feruore.

¶ De ratione personæ in genere.

Actenus quod spiritus sancti nomine significetur est habitus, Nunc quod spiritus sanctus sit sumere uolentibus existimo oportere intelligere prius quod sit persona in genere. Deinde quod in specie, postea quod in deo, tandem quod prima, quod secunda, quod tertia in deo persona. Hæc si declarauero spero constabit tres tantum diuinas esse personas, has esse unum & unicum deum, & harum tertiam esse spiritum sanctum. Persona non hic grammatice aut poetice audiamus aliquid laruatū superinducta similitudine se occultans, & se aliū quod sit esse confingens, uti in theatris histriones & mimi, nunc seruos, nunc milites, nunc amantes uel potius amantes iuuenes, gestu, uoce, uestitu, incessu assimilantes. Hæc inquam tragicarum, comicarum, satyricarumque personarum ratio quæ a uera personæ significatione exordium habere potuerit, Longe tamen ab illa discessit quemadmodum plene spero constabit, Si attentis animis acceperitis quæ de uera & theologica ratione personæ mox dicam. Dictum quidem rara, intellectu ardua, sed utilia & pascuena. Persona quia per se sonet nomen sortita est. Per se autem quatuor modis apud philosophos dici solet. Quorum primus secundus & quartus ad propositiones. id est. indicatiuas orationes sunt accommodati, & ad rem nostram non faciunt, Ideo ne aliud agere uideamur de illis nihil ad præsentem afferendum existimo. Tertiū per se seu perfectitatis (ut ita dixerim) modum a philosophis descriptum, & rei quam agimus uere accommodatum explicemus, Hic modus non est prædicandi seu de alio negandi uel affirmandi ratio sed essendi. Ut illud dicat per se esse quod solitariū est. Sic Titius, Sempronius Socrates, Plato sigillatim sumpti per se esse dicuntur, quia soli sunt. Si uero sumatur Titius Sempronio sociatus, iam neuter per se erit. Huic tertio perfectitatis modo duæ sunt necessariae rationes. scilicet. diuisum esse a quolibet alio, & indiuisum esse a se ipso, sed in se penitus esse unum & integrum. Ita nullum accidens hunc tertium modum perfectitatis uel naturæ creatæ habere poterit. Quia a subiecto diuisum esse non potest. Possunt quidem accidentia habere primum modum dicendi per se. id est. intimas partes genus & differentiam uel totum essentiale. id est. diffinitionem de diffinito enunciantem. Ut si dicam albedo est color extremus, mixtura elementorum clariore consurgens. Nigredo est etiam color extremus mixtura elementorum opaca proueniens. Possunt & secundum perfectitatis habere accidentia. Sufficiunt enim integrare orationem intimam proprietatem exprimentem. Ut si dicam albedo est disgregatiua uis. Nigredo contra congregatiua. Possunt & quartum modum ostendere. scilicet. effectum formam necessario consequentem indicando. Ut dicere albedo albefacit. Albū albefit albedine, Sola substantia secundum creatam uirtutem tertium perfectitatis suscipit modum. Quoniam ipsa sine alia substantia sufficit permanere. Substantia item secunda. id est. homo secundum speciem, animal secundum genus, huius tertii perfectitatis modi penitus sunt expertes. Licet enim sint a se ipsis indiuisa, non tamen sunt ab omnibus aliis diuisa.

Qñ per singulos hoies spēm hoīs, p singula aīalia genus aīalis est assignare, Si truncum & ramos cuiuslibet arboris simul accepis erit arbor p se unum, quia erit in se uel a se ipsa penitus indiuisa, & ab oī alia arbore sepata. Ramus eius p se hoc modo non erit, q̄diu in arbore manserit. Licet. n. sit indiuisus a se, nō est tñ ab alio ramo diuisus, cui p truncum annectit. Non est ab ipso trunco diuisus p quem cū aliis ramis unā arborē facit. Si a trunco illum amputaueris, p se esse tertio p̄fēitatis modo uere dicet, Vnde s̄ape ex uno p se ente, plura p se entia fieri contingit. Vt diuisio corporis continui apte manifestat. Hoc igit p se ens .i. substantia prima, ab omni alia substantia sic diuisa, ut nullius pars esse dicatur. A se ipsa uero penitus sic indiuisa, ut se totam integramq; contineat theologi Christiani dixere suppositū. Vt p se ens tertio p̄fēitatis modo, & suppositū penitus intelligant esse synonyma. Ideo uero illi suppositi nomē imposuerūt, ne q̄s crederet sic esse p se .i. solitaria ut oī prorsus societate carerēt. Multis. n. associantur. Qñ suis p̄tibus non sunt destituta, Suis accidētibus sunt fulcita. Sed q̄a & partes & accidentia gerunt, fulciunt, & quasi humeris portant, supposita, .i. subtus posita ueluti structuris fundamenta, sunt a theologis nūcupata. Hæc uero supposita, .i. p se entia, hæc inq; p se solæ substantiæ p̄manentes non oēs p se sonant, .i. uires suas p se ipsas nō exercent, Ligna certe & relique in se insate substantiæ se non mouent, neq; mutant locū. Sed aliunde moueri necesse est. Nō ergo p se sonant, cum sonus fiat ex aere colliso p motū. Aliæ uero creaturæ rōne carentes, q̄ sensum & motum hñt, se seq; mouere, & sua uirtute sonare uidetur, q̄a tñ sine mente sunt, & non se agunt, sed agunt, etiam p se sonare nō pñt. Dum motus oēs a mente p̄ficisci, ut a prima radice sit a physicis diffinitū. Quapotissimū rōne fretus Aristoteles in unū primum motorē uenit, quē primum intelligens siue primā intelligentiā appellauit. Vere igit se non mouet, neq; p se sonant uegetabilia & sentientia tñ. Vnde p̄sonæ esse nō pñt. Quare nemo admiretur theologorū sententiā q̄ p̄sonā in sola rōnali natura inueniri posse literis demandarunt, Viderunt hoies acutissimi solam naturā intelligentē per se posse sonare. Qñ illa sui motus principiū, suarūq; opationū exordiū a rōne a mente quam continet libere sumit. Substantia igit intelligēs, q̄ est a se ipsa penitus indiuisa, & ab oī alia oīno diuisa, est uere p̄sona. Apparet nunc singulos angelos uere esse p̄sonas. Sunt. n. a se ipsis penitus indiuisi, Sūt etiā ab oī alia re oīno diuisi. Qñ alterius rei partes essentielles uel integrales esse non pñt. Et si dicas illos partes esse uniuersi, Hoc est partes p aggregationē assignare, q̄ sibi inuicē non cohærent, neq; in unā substantiā rediguntur. Apparet etiam aīam hoīs esse p̄sonam. Licet. n. sit in se ipsa, sicut & angelus penitus indiuisa, & nulla rōne partibilis, non tñ ab oī alia re est oīno diuisa. Est. n. pars hoīs. Neq; uero q̄a ab hoīe sepatur, & p̄manet sepata, ideo fit suppositum uel p̄sona. Qm̄ ad pristinum corpus redire desyderat, & redibit aliqñ, unde pars hoīs iterū fiet. Vt igitur aliqd sit p̄sona quatuor simul accedere oportet. Illud esse natura itelligens, esse indiuisum a se, esse diuisum secundū substantiā a q̄libet alio. Et amplius uniri aliæ rei non oportere. Hoc ego illud esse existimo, q̄d Ioannes Scotus sup̄ tertio Sent. dixit, dum rōnem p̄sonæ nitit declarare. Duplicē. s. negatio

nem duplicis dependētiæ, ut q̄ & ut q̄d actualis & aptitudinalis in natura intellectuali p̄sonæ rōnem conficere. Vt ex una affirmatione & quatuor negationibus ratio plene confurgat unde aliqd dicit̄ esse p̄sona, Hæc si q̄s diligenter inspexerit, uidebit aptissime cur antiqui theologi dixerint personā esse intellectuales naturæ indiuiduā subsistentiā. Cur etiā recentiores statuerunt p̄sonā esse suppositū. i. per se subsistens tertio perfeitis modo in natura intellectuali. Quæ nos oīa pensitantes dicimus personā esse substantiā intelligendi & uolendi uī p̄ditā, suas proprietates, sua coniuncta accidentia per se solam sustinentem, ab omni alia re sic penitus diuisam, ut materiæ, formæ uel totius rōnē, nullo modo cum alia re possit habere. Sicut dicimus Petrū Paulū ue personam. Quia uterq̄ per se subsistit. i. continet suas proprietates, sua accidentia, suas conditiones, sub q̄bus est eius substantia quasi fundamentū firmans & cōtinens totius structuræ rōnem. Intelligit. n. Petrus suo intellectu, non alterius, similiter & Paulus. Vult etiam uterq̄ propria sibi uoluntate in alio non constante q̄ in ipso uolente, Vnde p̄sonare. i. per se sonare pōt, & esse persona inde probatur. Neq̄. n. Petrus permanēs hō pōt aliæ rei coaptari ut sit materia ex qua illud fiat, sit ue forma per quā fiat. Aut sit totum rei alterius quam sui.

¶ De ratione personæ diuinæ.

Ene se habet, iacta sunt fundamenta. Vnde dicat̄ persona, ex q̄bus constet, & qd sit in genere habitū est, Diuinę personę rōnem iā afferamus. Attulerimus aut̄, si dei rōnē rōni p̄sonæ cumulauerimus, Sed qm̄ dei ratio nobis adeo est incognita, ut ille melius deū nouerit, q̄ se illū oīno nō posse cognoscere plenius intelligit, q̄toq̄ plus aliis uidet̄ diuinę naturę aliqd attingere, ipse se nouit lōgius ab eius cognitione distare, ne circa impossibile nos laborare cōtingat, persuasum habeamus deū esse oīs perfectionis mensurā, fontem, finē, receptaculū, & fluuiū semper inundantē, nunq̄ excrecentē, nunq̄ deficientē. Et cū bona q̄tūlibet maxima cogitauerimus, hæc deū esse credamus, neq̄ tñ totū deū uel ei⁹ scintillā cogitasse sic cōfidamus. Sed q̄ plus boni, q̄ plura bona cogitauerimus, pluriā semp̄ restare p̄suasū hēamus, & ad ea mēte puenire nō posse existimem⁹, & illa nobis penit⁹ impossibilia cogitatu i deo esse certissime teneam⁹. Quod si qñ aliqua sup̄ priora fuerim⁹ meditati, nihil plus dei intellexisse cognoscām⁹ q̄ pri⁹ agnouissem⁹. Est. n. īfinitus, Ita q̄ recte de deo cogitabim⁹, si nihil eo dignū nos ad ītegrū cogitasse nouerim⁹. Nūc diuinā p̄sonā p̄ nō ībecillitatis modulo nō p̄ rei ueritate p̄cisa, q̄ h̄ri a creatura nō pōt, diffiniam⁹. Dicim⁹ p̄sonā diuinā esse naturā siue substātiā īfinitā, & īcōphēsi bilē ab oī mēte creata, īfinite ītelligētē, & uolētē semp̄ ī actu. Perfectiones suas sine alteri⁹ adminiculo sustinentē, ab oī alia re sic diuisam, ut neq̄ materia, neq̄ forma, neq̄ totū, neq̄ p̄s alteri⁹ esse iā possit. Hui⁹ diffinitionis p̄tes iā declarauim⁹ nisi qd̄ dei substātiā uel naturā dixim⁹ declarari nō posse, Et p̄ declarationē illud habēdū eē p̄testati sumus, nō posse illā creato intellectu penit⁹ declarari. Satis igit̄ hoc loco fuerit, creatę & īcreatę p̄sonę differētiā oñdisse. Persona creata & corporea, qualis est hō, uim qdē semp̄ hēt intelligēdi, Interdū uero illa non utitur, Interdum uti non potest. Dormiens nempe homo nihil plene intelligit,

uult nihil, & q̄diu idē membris agitur infantilibus, nihil itelligit, nihil uult, certa rōne. Adulti q̄ mente capiunt, uel aliqua corp̄is debilitate desipiunt, dum durat uitiū, nil intelligunt, nihil plene uolunt, & tñ p̄sonæ esse non desinunt. Hñt em̄ unde aliqñ intelligere queant, & intelligent corpe cōsolidato. Incorporeæ p̄sonæ & creatæ (quales sunt angeli) ita p̄sonæ sunt, ut uim intelligendi semp habeant, & usum nunq̄ amittant, neq̄ amittere possint. Qm̄ mole corp̄is non degrauantur, neq̄ organis egent corpeis, q̄ uitari debilitate sunt solita, falli tñ pñt, neq̄ oīa simul intelligunt, neq̄ dei substantiam mente cape funditus pñt. Qm̄ hi finiti, infinitū deum mentis uigore nequeunt concludere. Increatæ & incorporeæ p̄sonæ, q̄ sunt sancta trinitas, atq̄ idiuisa unitas, sic oīa, sic se semp suamq̄ naturā intelligunt, ut falli nullatenus possint. Qm̄ p̄ suam met substantiam q̄ illas latere non pōt, intelligunt uniuersa. Tres igit̄ p̄sonarū gradus esse meminerimus. Infimus post oīa creatus ex corpe constat & aīa rōnali, in q̄ ordine sumus oēs. Medius oīm creaturarū primus corpe absolutus sola mēte cōtentus intellectu & uoluntate perficit̄. In hoc ordine sunt oēs angeli q̄bus uirt̄s semper est intelligendi, & usus nunq̄ cessat in illis, sed intelligendo & uolēdo pñt deficere per errorē. Quis. n. neget malos demōes errauisse. Qñ 3 deo creatore suo auersi sunt. Quis item neget illos in errore persistere, dū ad illū redire recusant. Tertius personarū gradus oīm summus est, increatarū & penit̄ incorporearū, quarū singula deus est totus, & simul oēs idē deus, ut mox si ille p̄stiterit declarabimus. Istæ intellectū & uoluntatē non tam hñt q̄ ipsæ sunt intellectus & uoluntas, non tā intelligunt q̄ sunt suū intelligere, suū uelle. Ita sine errore semper intelligunt, & sine defectu. Qm̄ sicut a suo esse neq̄unt destitui, cum sit penitus necessarium, & infinite perfectum. Intelligere uero ac uelle eorum ab illis quibus secundum rem non differant, quæ sunt perfectissime ut sic dicam necessariissime & infinite, eas perfectissime necessariissime & infinite oīa intelligere negare non possumus, nisi rationis lumen sopiatur in nobis, Et de diuinarum personarum diffinitione diximus hactenus.

¶ De numero nomine & essendi modo diuinarum personarum.

Vmerū earū, noīa & modos essendi nunc dicere aggrediamur. In ueteri testamento multa q̄dem dei noīa legimus sub denario numero. Hieronymus diuinarū literarū cōsultissimus recollegit. El uidelicet, Eloim & Eloē, Quæ noīa deū fortē p̄dicant, Elion q̄d illum oñdit excelsū. Sabaoth q̄d uirtutū uel exercitū p̄sidem sonat. Esserie q̄d qui est designat. Adonai q̄d dñs latine nos dicimus, La q̄d sonat in deū, Tetragramaton sonans ineffabile. Et Sadai q̄d robustū notat. Sed hæc obmittamus. Non. n. tā personas q̄ naturā dei & illius naturæ eminentissime pprietates (ut nos hoīes cōiectare & cape possumus) significare uidēt. Deus hic decē noībus circūlocutus a Moysē, tres personas gerit, estq̄ totus in tribus p̄sonis, quarū prima pater, & secunda fili⁹ & tertia spiritus sanctus noīatur. Pater ideo prima dicit̄, qm̄ generat de se deum. Secūda filius dicit̄, q̄a deus est de deo, & a deo patre per geniturā pduct⁹. Tertia dicit̄ spūs sanctus, q̄a ab utroq̄ p̄ amorē spiratū procedit. Nec tñ quia hanc primā, illam secundā, aliam dicimus tertiā, iccirco dignius aliqd, aut excel

DE SPIRITU SANCTO

lentius est in unâ q̄ in alia. Coaeternæ inuicē sunt, & per oīa coæquales. Verū
 quia teste Arist. sublimiū ueritates naturarū minus uidemus q̄ nicticoraces &
 noctuæ solis lumen aspiciant. Iccirco lippi debiles & caligātes nostrorū intel-
 lectuū oculi, mole corporis degrauati, uix per fumū & caliginē ea odorare & cō-
 iectare sufficiunt q̄ naturæ incorporeæ nouerūt q̄ etiā absolutissime primeq̄
 menti notissima sunt. Inde uenit q̄ deū patrē quasi priorē. Filiū q̄a de illo nasci-
 tur quasi posteriorē, Spūm sanctū ab utroq̄ procedentē post ambos intelli-
 mus, nō aduertentes radiū a sole & ab utroq̄ prodire splendorē, neq̄ tñ esse
 aliquñ uel fuisse solem sine radio, utrunq̄ semp adduxisse splendorē, non cogi-
 tantes ab igne esse calorē, & ante calorē ignē esse non posse. Cum tñ calor ab
 igne pcedat, nō cogitātes ignē p calorē ab initio semp calefecisse, Qui effect⁹
 sicut ab igne p calorē adducitur, ita de igne calor insurgit. Hæc si mens nostra
 examinaret, multa uideret alicunde pcedere, nulla essendi secundū durationē
 prius aut posterioris rōne, sed ut sic dicā pexigentia quadā secundū naturā esse
 K ordinata nostroq̄ intelligendi modo accōmodata. Quæ tñ in deo pexigentia
 longe aliter se habet, mirabilius, excellentius atq̄ pfectius q̄ cogitare possim⁹.
 Sunt q̄ dicant gñationē a natura excogitatā, ut ea q̄ in uno indiuiduo neq̄unt
 pmanere, multis p gñationem sibi succedentibus non deficiant. Sed gñatio cū
 sit opus naturæ elegantissimū, ab impura & impfecta rōne uenire non debet,
 Rōne igit pfectionis. i. suæ bonitatis ad integrū cōicandæ interius, exterius ue-
 ro disptiandæ gratia, natura prima gñationem esse cōstituit. Non igit p con-
 seruatione speciei, ullo ue pro indigentie supplemento fit gñatio in primo ge-
 nerante, qm̄ ille sui defectū nō metuit. Quæ uero sub luna generant, supple-
 decedentiū uices. Qm̄ impfecta sunt oīa illic genita. Vbi tñ si nulla decederēt,
 multa adhuc genita essent. Qm̄ naturā q̄ gignendi uirtute carere nō debet, tan-
 to munere nunq̄ fungi erat absurdū. Si. n. turpe est q̄tūlibet minima in natura
 rerū ociosa uacare, q̄to turpius fuisset genitiuā uirtutē oīm excellētissimam in
 L uniuerso sterilē pmanere. Sunt q̄ dicant gñationē tñ fieri p corpus. Sed & isti
 mea sententia prioribus hebetiores ingenio sunt, Ducunt nāq̄ errore priorē
 q̄ gñatio sit ad suppetias impfecti, ut eorū snia gñatio sit ppter corruptionem
 Cum rōne cōtraria, corruptio sit ppter gñationem, Sed & maiori isti errore
 q̄ priores ideo tenent, q̄a non plus hauriunt mente q̄ sensu. Vnde sola corpea
 p corporū officinas gigni cōfirmant, q̄a in sola carne oculos hñt. Ita ea q̄ imagi-
 nationis hebetudine cape neq̄unt, penitus negant posse cōsistere, & iccirco ab
 incorporeis gñationis opus procul abiiciunt. Non uident isti gñationem non
 posse fieri sine spū, & a spiritu oēm uigorē accipere. Quæ si pensarent, q̄a certū
 hñt dare quēpiam nihil posse, q̄d nō habet gñationis opus nō tñ caducis cor-
 poribus darēt, sed spūi illi primo & purissimo qui deus est inesse cognoscerēt,
 Vt & spūs gignat, & spūm gignat, Quod si cape neq̄unt, q̄a certis instrumen-
 tis rebusq̄ corporeis gñationem corruptibiliū fieri conspiciunt, Dicant quēso
 q̄a motū corruptibiliū fieri corporeis uident instrumentis, quō incorruptibi-
 le coelū, spūs incorruptibilis circūferat. Dicant inq̄ qbus manibus, qbus bra-
 chiis, qbus ue lacertis, spūs tam rapido motu molē agat tam imensam, tam ue-

loci illam cursu circūgiret. Dicant quibus pedibus ipsae intelligentiae gradiantur. Aut quibus alis se ipsas uehant. Philosophorum naturalium & gentiliū sententiā esse negare non possumus. Vt theologos christianos obmissos hic faciamus, intelligentias. i. angelos siue rōnales spūs corpe solutos intellectu & uolūtate agere oīa. Hec ambo illis pro manibus & pedibus, pro uectibus & machinis, pro organis & instrumentis ad mouēdū abūde sufficere naturales philosophi cōfiteantur. Vt sola se rōne. i. intellectu & uolūtate ipse se ferat intelligentie, moueant, & quae uolunt mota esse, moueantur ab illis. Quibus si uim generandi p̄stitā diceret, non aliunde quā mēte eos gignere statuisent, Cū ipsi sint mētes, & p̄ter mēte hēant nihil. Itaque christiani philosophi quae primā intelligentiā in qua sunt oīm p̄fectionū abyssi, ab oī imp̄fectiōis gēne purissimi, deū. s. optimū maximū uim genitiuā ipsa dei sapientia reuelante, hēre nouerunt, & sine adminiculo corporeo sola illum mente generare cōcinnētissime cōprobarūt. Quod uero gñatio in aīalib⁹ mare foeminae cōsistat. Quod in uegetabilibus & plantis terre uisceribus quasi uase recipiente semen, satione, solibus quasi masculo, humore spūc⁹ uētorū & uaporū exhalatione quasi somentis & nutrimentis indigeat gñatio, facit ibecillitas generatiū seminūq; caduca natura, quae quā suis sola nō sufficiūt genituris, aliunde sibi suppetias quērunt. At dñs deus noster, deus oīm moderator potētissimus, & sui plenissime cōpos, nullis eget adminiculis. Perfectā hēt mēte sola generandi uirtutē. Ita de sua essentia se solo filiū generat, cui nō partē suae substantiae alteratā uariis fomētis tribuit, sed totā essentiā suā penitus imutatā elargit, p̄ter tñ patris officiū. Quā neq; oportet, neq; est rōni cōsentaneū. Sunt. n. ad inuicē relatione opposita gignēs & genitū. Et quod uni oppositorū est ratio essendi, nō pōt in alio reperiri, Faceret namq; nō oppositū sed illud idem. A deo autē & ex dei essentia genitus quid aliud poterit esse quā deus. Deum qui generat quid melius appellare possumus quā patrem. Deum genitum quid melius quā filium nominabimus. Cum pater sit qui de sua substantia gignit filium, filius uero qui de substantia patris ab illo genitus est.

¶ De generatione diuina a quo per quid & quomodo fiat.

Vomodo autē se hēat, & quō fiat hec gñatio si possumus nūc contēplemur, lā cōstat deū non corpe sed spiritu generare. nō ex alio, nō p̄ aliū nō cū alio, uel in alio, nullius a se ullo modo distātis adminiculo. Cōstat etiā spūm. i. substantiā incorporeā (qualē deū esse nō dubitamus) intellectu & uoluntate cōstare. Intellectus uis est natura cōsistens. Voluntas libertate potit. Gñatio igit cū sit opus naturae potius ab intellectu quā a uolūtate sumet exordiū. Neq; tñ sine uolūtate cōsurget in deo, ubi inuoluntariū esse aliqd, neq; intelligi. Cū sit ipsa dei uolūtas penitus imensa, oīaq; cōplectens, & continens totum deū & deus sit. Intellectus opatio nō nisi intelligere est, quae duobus cōstare dinoscitur. Re intellecta & uirtute intelligēte. Vt. n. res intellecta intellectui p̄ns sit, & ille sufficit intelligere, mox in se notitiā concipit, opatur & cōtinet. De⁹ igit cuius essentia maxime est intelligibilis suo intellectu eā contuens intelligit se. Ita deus sibi ipsi p̄ns per rōnem essendi, dū se intelligit se sibi p̄ntem & agnitū & conspicuū tenet. Quare p̄sona patris est deus sibi p̄ns, & in se totus. Persona

filii est idem deus p̄ intellectuē totus a se cōphēsus & sibi cōspicius. Patrē igitur deū gignere filiū deū, nihil est aliud (q̄d nos hoīes itelligere possim⁹) q̄ deū sibi p̄ntem & intimū secūdū esse, se sibi p̄ntem cōstituere secūdū itelligi. Nō ergo plures deos asserimus, cum duas has p̄sonas asserimus, qm̄ i utraq; est idē deus. Plures tm̄ relationes ponimus. s. cōstituētis in esse cōspicuo, & cōstituti siue plures essendi modos, q̄rū unū deus habet a se, aliū dū se itelligit sibi congrit, & uere parit. Sunt hęc cognitu difficilia, si ad sensus accedentes ab aīo fuerimus elongati. At si sensus reuocemus ad mētē, oīs procul aberit difficultas, Finge q̄so purū animū. Finge in q̄ aīam tuā oē corpus egressam, sine ullo corpis adminiculo, se ipsam itelligere, Vt primū se itelligit, nonne q̄ sibi secūdū eēntiam aderat, sibi p̄sto fit secūdū se oīdendi rōnem? Et p̄ itelligētā se totū sibi tenet cōspiciū. i. undiq; agnitū. Et hęc eēndi p̄sentia, nōne essendi rōni est oīno similima? Nonne sunt hęc ambo in aīa nulla rōne a se distincta? Et tñ hęc p̄ntia nō est illa. i. p̄ntia secūdū essentiā, nō est p̄ntia p̄ intellectu asseuta. Qm̄ hęc est ab illa, & idē penitus a se ipso esse nō pōt. Hęc secūda p̄ntia q̄ in nobis est accidēs, aīe substātia esse nō pōt, Nō. n. una sola res esse pōt substātia simul & accidēs, At in deo accidēs esse nō pōt. Quia enti īfinito nihil accedit, nil ī hēt, nihilq; hēre pōt q̄d nō sit idem ipse q̄ hēt, Est igit̄ dei filius uere p̄sona, quia est substātia itelligens. Est etiā a se ipsa penitus indiuisa. Et est diuisa ab oī alia re q̄ nō est ipsa. Et q̄a deus ab illa nō est alius, a deo nō distinguit̄ neq; in dei rōne a patre sep̄atur. Distinguit̄ aut̄ ab illo in rōne p̄sonae. Qm̄ p̄ se est, tertia p̄seitatis rōne quā attulimus, ut, existens deus in se, Filius p̄ se est, secūdū tertiam p̄seitatis rōnem idem deus ut actu sibi agnitus & p̄ns sibi inesse conspicuo. i. ut sibi semp̄ agnitus, & a se plene intellectus, Et de filiū productione haecenus, Nunc de spiritus sancti processione dicamus.

¶ De processione Spiritus sancti & quid sit.

¶ Icut deus pater & filius p̄ intellectu itelligit, ita p̄ uoluntatē eū & filiū s uelle cōsentaneū est. Quid tū? Sicut intellectu, itelligere, intellectu dei patris a dei substātia nō differūt, sed sunt ipsa diuina natura, siue essentia q̄ itelligit, sic uolūtas, uelle, uolitio dei, a dei substātia nō differūt, Itaq; uelle se deū, & uolitū esse, dei substātia est secūdū rē, neq; accidēs esse ullo modo credi pōt, cuiusmodi est n̄ra uolitio. Adhuc sicut de⁹ ut existēs p̄ actū itelligēdi se sibi p̄ntem facit ut agnitū. Quia ad actū itelligēdi p̄tinet rē intellectu in intellectu cōseruare p̄ntem. Ita amoris est amantē ferre in rē amatā (ut nos q̄ti die expimur) Amatū nāq; studia parentū ferri uidemus ad filios, & ad filiorū gratia oīa facere. Amicū insup oēm substātiā simul & uitā pro amico libenter dedisse memoriē p̄ditū est, Et p̄fecto primū amicitie munus esse dignoscitur bñficetiae studiū. Vt q̄ uere amat oī studio amato bñfacere potius q̄ ab illo bñ recipe anniti soleat. Hęc an uera sint uestras singuli cōsciētias interrogate. De⁹ igit̄ pater amat essentiā suā. Similiter & filius amat eādē. Hęc amoris latio passue sumpta. i. deū patrē & filiū latū esse ad essentiā suā p̄ amorē unicū, est substantia, non. n. accidēs esse pōt, est igit̄ dei natura, q̄a cū non nisi una substantia in deo sit (q̄d facit eius infinitas) quicq̄d est in deo, dei est natura. Discernatur porro

porro hæc ipsa latio a patris filioq; psona necesse est. Quia neq; intelligi q fert
& latū esse nullo modo distare. Hoc igit totū p amorē latū esse deū patrem &
deū filiū in dei substantiā siue essentiā, cū habeat cōditiōes ad psonę diuinę rō-
nem necessarias, persona est tertia in diuina natura, q aptissime Spūs dicit, qm
spūs interest ferre, pferim si amor accedat. Vnde qso suspirāt amātes, nisi qa
ferre nō ualētes amatorū absentiā incalescūt desyderio, & ideo refrigerādi cor
dis gratia, frigidū aerē solito copiosius attrahētes, & iā calefactū emittētes su-
spirare cogūt. Sed qa hæc dei passiuā latio, hic egressus nulli est ipse cōmix-
tus, nō hēt desideriū, sed gaudiū plenū dū tenet plene, qd amat summe. Ideo dī
sanctus, firm⁹, cōpletus, & incōcussus amoris. Nō affectus, sed fruct⁹ & tentio.
Est igit spūs sanctus deus latus in suā essentiā p amorē a patre filioq; pcedētē. S
Qñ pater ut existēs & intelligēs se deū, & filius ut de⁹ intellectus sibiq; plene
cognitus, se eundē deū amat. Ita se hēt spiritus sancti diffinitio atq; processio.

¶ De rōne noīm spiritui sancto in sacris literis attributorum.

Vic diffinitioni modulatissime cōcinūt oīm noīm pprietates spūi. s. sa-
h cris in literis attributę. Dicit consolator, qa gaudiū habet patris & filii.
Qñ ex utriusq; latiōe p amorē in diuinā essentiā uterq; gaudet amplif-
sime, & simul tres cōsolant nos in oī tribulatiōe nostra, lati p amorē in lucentes
ideas quas eadē essentia cōtinet. Dicit donū, qñ p hāc eandē lationē amoris pa-
ter se totū donat filio, & filius patri, ambo uero se totos suę essentię cōdonant,
& iferunt in illā. Amātis nāq; mor⁹ i amatū est se & amorē suū illi donare quē
amat, si mō amauerit nō mercenarie, nō alicui⁹ pmii uel cōmodi grā, sed amo-
re iusto amicū & amicitia ei⁹ oib⁹ cōmodis pponēte. Dicit fons uiu⁹, qm sicut
uiui fontis est, suā aquā, suā inq; substantiā fundere, neq; amittere, adiacentia irri-
gare, neq; minui. Ita p hāc amoris lationē pater & filius suā substantiā quasi diui-
nitatis liqrē copiosissimū & idēfectibilē totū tribuūt spūi. s. neq; amittūt qd de-
derūt, Irigāt etiā tres hæ diuīę psonę creaturā ubertate innumerabiliū gratiarū
neq; tñ illis sui uigoris aliqd decrescit inde ul accrescit. Dī uiu⁹ ignis, ignis ethe-
re⁹ q nulla mixtura materię elemētorū cōstat, uiu⁹ est, se ipso nō fomēto alicui⁹
substantię corruptibilis durās, suo ardore nō cōsumit, sed pficit & refulget. Est
etiā operosissimus, & ipse spūs sanctus amore ardet, neq; consumitur, sed hoc
ipso ardore pdurat, purus, integer, & illæsus, oīa semp in omnibus operando.
Dicitur charitas, Charus est. n. patri filius p amoris lationē, et filio pater. Char⁹
spiritus sanctus ambobus. Chari singuli sibi & inuicē tres. Chara diuina eēntia
simul tribus & singulis, Charæ creaturæ simul omib⁹, Dicitur spiritualis un-
ctio. Sicut. n. unctio corpa lenit, restaurat, & cōseruat. Ita hæc amoris latio men-
tem & dei substantiā lenem nostro intelligendi mō illis inuicem tenet, & nobis
ipsam lenitatem participare concedit, Dicitur septiformis munere, ob septem
munera uiriutū, quę hac ipsa amoris latione a deo nobis prestita sunt, pstantq;
q̄tidie. Dicitur digitus dexteræ dei. Dexteræ est filius. Deus est pater, Digitus
est spiritus sanctus, Pater nāq; p sapientiā. i. p p̄sentiā intellectuālē sui met, &
oīm in se relucentiū quasi hō p dexterā opus creationis aggreditur. Sed quia
dexteræ nostræ sine digitis eēt m̄cha, utq; exeat in op⁹ digitis nobis est opus.

Digitus nāq̃ sunt q̃ p̃xime faciunt opa manuū hoīm. Et latitudo amoris qua pater & filius se ferūt in diuinā essentia, & in ideas, oīa facit. Dixit. n. & facta sunt, mā dāuit & creata sunt, Dixit nāq̃ deus, p̃ intellectū & facta sunt secūdū ideā. Mā dāuit p̃ uolūtātē & creata sunt secūdū existētiā. Est ergo dei digitus spūs sanctus, q̃n oīm creatorū existētiā cōfigurat. Neq̃ uero q̃a patrē dixerī deū, filiū dexterā eius, spūm. s. dexterę digitū, minus aliqd secūdū q̃ primū, minus uē tertiū q̃ priores crediderimus, sicut digitus minor est brachio. Brachiū aut̃ minus est hoīe toto. Metaphorica ē ista locutio n̄o itelligēdi more fabricata, sed a ueritate deficit multū, q̃n neq̃ brachia neq̃ digitos hēt de⁹, q̃ penit⁹ ē ī corpore⁹. Et q̃a totā essentia dei dedit deus p̃ filio deo, & uterq̃ illā totā dedit ī spiritui. s. tanti sunt singuli q̃ti simul oēs, & sibi inuicem penitus æquales ut iam diximus. Si uero plurima nomina in sacris literis sancto spiritui attributa inueneris, q̃ sine dubio multa sunt ualde. Per hāc lationem amoris illi esse attributa, sub metaphora facile intelliges, quando uim huius lationis pie, sobrie, iuste. cum timore & tremore fueris attentissime contemplatus.

¶ De rōne p̃sonarū diuinarū unde sunt tres nō plures uel pauciores.

- V Stēsurū me promisi tres tm̄ in deo esse p̃sonas, Vnū & unicū patrem, unū & unicū filiū, unū & unicū spūm. s. Plana res est, Pater nāq̃ ē deus ut existēs, & in se totus, & essentia suā suo itellectui oñdens agnolcēdā, Vnū & unicū esse istud nemo hacten⁹ dubitauit, q̃ mō deū esse cognouit. Nō hēt plures existētiās deus, nō plures p̃ntialitates existētię. Vno & unico actu semp̃ manēte oñdit itellectui suo essentia suā, Vnus ergo & unicus est pater.
- X Hic plures neq̃t gignere filios, Hoc. n. uel una genitura uel pluribus fieri oportet. Gignūt animātia una genitura aliq̃n plures foetus, si in unū foetum uis se minū coire tota nō possit. Nulla est in deo debilitas, nulla sup̃fluitas. Intellect⁹ p̃fectissima ad gignēdū in deo potētia in unū digerit oīa, neq̃ aliqd sup̃fluit q̃d in unū trāsire nō possit. Q̃n īfinita uirtus, & uigor itellect⁹ dei suę īfinitatem essentię, īfinita itellectiōe cōcipiēs, plures actus se tenēdi in esse cōspicuo, p̃ri deo tradere nō debeo. Q̃n q̃ primo ab æterno est hitus, semp̃ habet & durat, & nūq̃ incipit hēri. Q̃m est etern⁹. Adde actū hūc īfinitā secū p̃fectionē cū eter na p̃manētia semp̃ hēre. Videbis ei⁹ dē gñis plures act⁹ nūq̃ cū eo posse cōsistere. Ita nō erūt plures filii. Q̃m unus & idē semp̃ gignit, semp̃ ē genitus, & gignētī uirtuti cōetern⁹, ac p̃ oīa eque p̃fect⁹. Hæ eadē rōne un⁹ ē & unic⁹ spūs. s. Q̃m p̃manet & durat, semp̃ deū ferri, & latū eē p̃ amorē ī eēntiā suā, neq̃ unq̃ ita ferī ī suā eēntiā, p̃sonā & ideas ī eēntia relucētes, ut nō sit lat⁹ ī ea. Nūq̃ ita ē lat⁹ ut desinat ferri. Sicut nūq̃ ita fit p̃ns itellectui, ut iā antea nō cōspiciat. Nūq̃ est ita cōspect⁹ ut desinat p̃ns fieri. Nō parū igit̃ admirādi sūt q̃ dixerūt memoriā foecundā. i. itellectū cū rei essentia cognoscēda in deo p̃cedere cognitionē & esse elicitiuum notitię genitę, Ante hanc notitiā, aliā ingenitā p̃mittentes. Vnde enim erit illa ingenita notitia, si non de hac ipsa memoria? Porro si memoria hanc ingenitam parit, cur genitam recipit? Cur secunda priori superinducitur? Vel ociosa est secunda, Vel prima est nulla quam ingenitam dicunt, Nonne sanctius est dicere unā esse & unicā notitiā, unū esse & unicū amorem, hunc

hunc ingenitū. & illum inspiratū, quē nunquā ita elicere incepit, ut semp nō elici
erit. Non ita consumauit elicere, ut non semp eliciat. Quæ si confessi fuissent,
& attendere uoluissent, plurificatos in deo actus intellectus & uoluntatis non
multa difficultate ostendere poterāt, unicū patrē, unicū filiū, & unicū spūm. s.
Sed ueriti sunt neqd pater a filio accipet, neqd a spū sancto fili⁹ & pater habe
rent. Qñ si fuerit unica notitiā, pater p illā noscere cōpellaī, Si sit unicus amor,
illo patrē ac filiū amare se negari nō possit. Defecerunt scrutantes scrutinio. Fi
lius non est notitia, sed pñtia ex notitia cōsurgens, q̄ pñtia a pñtante progre
diens, ad illū refert pñtatum quasi genitū ad gignentē, Spūs. s. nō est amor, sed
amoris latio. Quē & ipsa relatio a patre & filio se ferentibus in essentiā, prodī
ens, ad illos refert latū esse, quasi procedēs ad illos unde pcedit. Ita pater nihil
accipit a filio, licet intelligat p notitiā. Quia nō intelligit p relationē pñtialita
tis in notitia fundatā, q̄ nullatenus patri rō intelligēdi est, sed ab eius intellectu
one cōsurgēs. Similiter pater & filius amant se, nihil tñ a spū sancto recipiunt,
qa latio qua spūs. s. cōstituit, nō est amādī rō, sed ab amore cōsurgens, Pñ ergo
itelligit se & sibi. Similiter filius & spūs. s. Quia singuli itelligūt una & unica in
tellectiōe sue eēntig, cui si associaueris pñtialitatis rōnē ut cogniti, filiū cōstitu
tū agnosces, nō itelligēdi efficacīā attributā, Pñ itē amat se, amat sibi, essentiā, fi
lium, & spūm. s. Similiter filius & spūs patrē & se & sibi amant, amore amicitie
intimo oībus & singulis, Sicut singulis est intima deitas, intimus intellectus, in
tima uoluntas, Non amant autem latione, sed ex amore latio confurgit.

Vomodo hæc latio qua spūm. s. cōstare monstrauiimus, a patre filioq;
q̄ pcedat, una quæso mecū solertius adhuc ne pigeat contēplari ne si re
centiorū græcorū de spūs. s. processione libros legeritis, non tñ dubia
pro certis, sed falsa impia ac reprobata pro ueris piis cōprobatiseq; accipiatis.
Nā posteaq; græcorū supbia Romanū diuisit impiū, non satis uisum fuit hoīb;
ambitiosissimis tpaneam christianorū diuidere monarchiā, tunicāq; dñi incō
sutilem diuidere, & fidē catholicā lacerare ueriti nō sunt. Voluit dñs Ies⁹ Chri
stus oēs suas oues unū in ouile conducere, ut illis esset p oēm terrarū orbē unū
ouile & unus pastor. Voluit inq; oīm unā esse ecclesiā militantē, sicut triūphās
tñ est una, & in illa unū esse uoluit primū uicariū suū, sicut in ista ipse est uni
cum caput, Contra græci Cōstantinopolitanū patriarcham romano pontifici
æqualē asseruerunt. Vt quēadmodū impator græcus, dictus oriētalīs, Latino
impatori q̄ dictus est occidentalis secundus esse desierat. Ita patriarcha Cōstā
tinopolitanus quasi spūalis impator in oriente, Romano pontifici q̄ spūale in
occidente (ut illi uolūt) teneret impiū nullatenus obediret. Sed haberet ille
oriētales ecclesias sibi subiectas, hic occidentales, sicut ipatores græci iura tpalia
disptita hñe pñciose studuerāt, Romano ipio declināte, Hæc suā græci supbiā
ut palliarēt male inceptis qd sepe imo semp cōtingere solet, multo peius addi
derūt, Errores in fide & moribus. De purgatoria exutarum animarum poena.
De suffragiis, De sacramento Eucharistiæ. De poenis damnatorum, De Spi
ritus sancti processione seminauerunt. Negauerunt esse locum in quo exutæ
corporibus animæ satisfatione purgentur. Quando pro peccatis & delictis
in hoc sæculo non plene satisfecerunt, & hinc abierūt cum gratia pñitētes,

A

B

C

D

Errores græcorum

Negauerunt ad hanc ipsam purgationē (si fieret) ualere aliqd uiuentiū elemo-
 synas, & aliqua pietatis officia. Negauerunt purgatas sic perfecte posse deū in-
 tueri. Sicut ille qbus nulla post mortē purgatione opus fuit. Negauerunt in in-
 ferno esse pcenā damni solā infantibus non baptizatis, sed tā infantes q̄ adul-
 tos pcena damni simul & sensus in inferno cruciari dixerunt. Negauerūt azi-
 mam hostiā, in Christi corpus posse conuerti, & fermentatis panibus hostiam
 A pro eucharistiæ sacramento necessario fieri debere dixerunt. Negauerunt spi-
 ritum sanctū a filio procedere, sed a solo patre procedere, & in filio quiescere
 E statuerunt. Hæc cū latina ecclesia sancto spiritu, quē hodie peculiariter colim⁹
 afflata utriusq; testamenti testimoniis falsa & impia plane discerneret repro-
 bavit solenniter atq; damnauit. Ita illi suę superbię palliū (ut sibi uisum est) na-
 cti a Romana ecclesia se sepauerūt. Imitati Hieroboā q̄ ut decē tribus Israel ac
 dimidiā partē alterius Hierosolymā ad deū colēdū in templo accedere distur-
 baret, idola constituit in montibus & nemoribus israel. Ab hac porro insania
 F plus q̄ terdecies discedere uisi sunt græci. Qñ uariis tēporibus iperatores eorū
 & patriarchæ Cōstantinopolitani his erroribus abrenunciantes in gñalib⁹ cō-
 ciliis, Romano pontifici obedientiā promiserūt, & cū Latinis in unā ecclesiam
 conuenire professi sunt. Sed illis fortasse minus malū fuerat permanere in spō-
 taneis erroribus q̄ totiens bene refutatos male resumere, & quasi canes ad uo-
 G mitum reuorandū ad abiuratos errores tam sæpe redire. Hos suos errores &
 malas hæreses cum scripturarū diuinarū attestationibus defensare conarent
 ultimū de spūs. s. processione errorē, eo maxime sunt tutati, q̄ in symbolo & fi-
 dei forma q̄ per gñale cōciliū spū sancto illuminante est tradita, & laminis ar-
 gēteis insculpta, dum exponit a q̄ spūs sanctus procedere credi oporteat sic ha-
 betur. Et spūm sanctū dñm uiuificantē q̄ a patre procedit. Inquit græci, Si ali-
 qd hac de re credi amplius oportuisset, tales ac tanti uiri sacris literis ornatissi-
 mi, & in illis exercitatissimi formā fidei tā seriose literis demandantes, nunq̄ in-
 H sculpere obmisissent. Sed hæc eorū q̄ uidetur rō multi momenti in superficie,
 qm̄ est uerborū pompa redimita, si intus & in cute diligentius examineſ, fum⁹
 & fucus esse dignoscitur. Congregatū est id concilium de cuius sculptura sibi
 græci blandiunt ad hæreses extinguendas, q̄ tunc usq; quasi zizania in agro
 dñi ad triticū contaminandū uel suffocādū germinauerāt & excreuerāt. Hæc
 porro mala hæresis spūm. s. a solo patre procedere, usq; ad illius cōciliū tpa fu-
 erat penitus iaudita. Quia igit oīa q̄ habet pater, filio dedisse plene planeq; cō-
 fessum erat, p̄ter p̄nitatis rōnem, q̄a dari illa nō pōt, satis uisum est sapiētissi-
 mis illis sanctę synodi diffinitoribus insculpsisse q̄ a patre p̄cedit, cōfisi poste-
 ros nō negaturos filio qd pater illi plane cōcesserat. Et p̄fecto dicere poterāt
 q̄ a solo patre procedit, si græcorū illis opinio, uel adinuentio ip̄roba placuis-
 set. Dixerunt q̄ a patre p̄cedit, filiū nō excludētes. Sicut qñ dixerūt patrē oīpo-
 tentē, filio & spiritui, s. nihil ptātis subtraxisse intelligunt, nisi Arianos illos fuisse
 calūniemur. Sic certe qñ dixerūt spūm. s. dñm uiuificantē, uiuificandi uigorē
 illi soli nō attribuūt, sed simul illi cū patre & filio esse cōem intelligi uoluerunt.
 Innixi sūt antiq̄ illi optime fidei uiri, nō uerborū uersutiis, sed certissimis theo-
 logiæ

logiæ lineis & diffinitionibus approbatis ab oībus, qbus confessum est in summa trinitate psonis tribus ea oīa esse cōia, q propriæ personalitatis rōnem nō conficiunt. Sed pagamus qd incepimus, Si hæc mala hæresis eius concilii tpe (qd certe Augustinū & plærosq; doctores latinos uere theologos añcessit) usq; audita fuisset, Hieronymus feruens zelo fidei illam alicubi cōfutasset. Ambrosius q peculiarē librū de spū sancto conscripsit, aliq de hac assertionē i eo habuisset rōnem. Aug. hæreticorū malleus, q oēs sui tps hæreses ex cōposito libro de hæresibus edito psecutus est, & eas oēs rōnum machinis fortissimis (ut qbus resisti non possit) fudit fugauit & profligauit, hac de hæresi nullā penitus habuit mentionē. Quare horum tpe nullā aut nusq; fuisse credendū est. Prefertim cū Origenes, Ciryllus, Basilus Magnus, reliq; antiq græcorū theologi, nihil penitus (qd ipse comptum habeā) de huiusmodi assertionē cōfirmant. Solus (qd inter latinas litteras a me uisas cōstet) Damascenus ex priscis & approbatis græcorū autorib; scriptum reliq; Spūm sanctū esse a patre, nō a filio, sed filii spūm. Quæ sententia quō se habeat infra mōstrabo, qn sup hac re Florentini concilii, sub Eugenio Romano. Pont. IIII. sui noīs celebrati decreta referā. Sed qd incepimus pagamus. Debuerunt illius sacrosancti cōcilii de q græci loquunt p̄sides, imo totū conciliū debuit dñi Iesu Christi cuius erāt singuli mēbra, seq doctrinā, q in euāgelio patris familias boni seminis satoris cōsilū approbat, q zizania in agro tollerauerit donec adulto ad maturitatē tritico, sine detrimēto bonorū seminū puerſa ligari iussit in fasciculos ad cōburendum. Nō natā igit aut suo tpe a bono tritico nō satis discretā malā heresim malam id conciliū, qd normā fidei laminis argēteis insculpsit, cōuellere neq; debuit, neq; potuit, si plusq; oportet sape noluit, si magistro & principi suo obtēpare non recusauit, Compta uero postea heresis, ut penitus extirparet nō imerito in succedētib; cōciliis addita est symbolo illa particula, Filioq; Quam & græci in cōcilio Ferrariæ p Eugeniū quartū icepto, & Florētiē eodē p̄sidente cōpleto acceptauerunt, & uerā esse cōfessi sunt, ac ppetuo futuris tpsibus tenere, & cōfiteri sese iureiurando solēnissime obligauerūt, Vt plene cōstat ex Blō di Florii Forliuieñ. historia quā decades inscripsit. Cuius uiri uerba hac de re ego referre cōstitui. Qm nō solū cōcilio interfuit, sed pontificis secretarius ac scriba, cōstitutionē ipse p̄scripsit, & mādato pōtificis p uniuersum christianum orbē ecclesiis legēdā, tenēdā, docēdāq; trāsmisit. Is igit libro decimo tertiæ decadis sic scribit. Ioāne Paleologo impatore cū ea græcorū multitudine quam secū aduectā oñdimus, apud pontificē Eugeniū Ferrariæ cōstituto habitæ sūt singulis ppe diebus publicæ disputatiōes. Hinc latinis occidētalibusq; rerū diuinarū iurisq; pontificii pitioribus, q apud pōtificē accersiti cōuenerāt, opiniones, ritusq; græcorū, ordine expositos iprobantibus. Illis ecōtra tueri, aut aliter saniorēq; i partē q a nobis accipent iterptari annixis. Et cū multos menses ea durasset cōtētio, nec certus appareret tātē rei finis, Ferrariā pestis iualit. Quē cū curiales maxie popularēt, pōtificē ppulit ut cōcilio inde trāllato Florētiā demigraret. Vbi sexto postq applicuerat mense post multas pnciosissimasq; partiū disceptationes, ad eam deuentum est conclusionem, qua serio enarrata

facilimum intellectu est, qualia fuerint q̄ tot p̄stantes utriusq̄ partis uiros mē
 sium q̄ndecim disputatione distinuerūt. Eā uero ex decreto q̄d summo partiū
 consensu statutū latinis pariter & gr̄cis scriptū literis, p̄ uniuersum orbē mi-
 K
 simus, uerbis suis referemus. Cōuenientes nanq̄ latini & gr̄ci in sacrosanctā
 rome nicā sinodū Florētina, magno studio inuicem annixi sunt, ut inter alia ar-
 ticulus ille de diuina spiritus sancti processione summa cū diligētia, & assidua
 inq̄sitione discuteretur. Prolatis uero testimoniis ex diuinis scripturis pluri-
 misq̄ autoritatibus sanctorū doctorū orientalium & occidentaliū. Aliqb̄ ex
 patre & filio, Quibusdā uero ex patre p̄ filium, p̄cedere dicentibus sp̄m san-
 ctum & eandē intelligentiā accipientibus oībus, sub diuersis uocabulis. Gr̄ci
 q̄dem asseruerunt q̄ id q̄d dicunt sp̄m sanctū ex patre procedere, nō hac mē-
 te proferunt, ut excludant filium, sed q̄a eis uidebatur (ut aiunt) latinos asse-
 re sp̄m sanctū ex patre & filio tanq̄ ex duobus principiis & duabus spiratio-
 nibus procedere. Ideo abstinerunt a dicēdo q̄ sp̄s sanctus ex patre p̄cedat
 & filio. Latini uero affirmauerunt non se hac mente dicere sp̄m. s. ex patre fili-
 oq̄ procedere, ut excludant patrē, q̄ sit fons ac principiū totius deitatis, filii. s.
 ac sp̄s sancti. Aut q̄d id q̄d sp̄s. s. procedit ex filio. Filius a patre non habet, si-
 ue q̄ duo ponant esse principia, seu duas spiratiōes, Sed unā esse asserant, uni-
 camq̄ spirationē sp̄s sancti prout hactenus asseruerunt. Et cum ex his omib̄
 unus & idem eliciat ueritatis sensus, tandē in infra scriptā sanctā & deo amabi-
 lem eodem sensu, eademq̄ mente sententiā unanimiter concordarunt & con-
 senserunt. In noīe igit̄ sanctę trinitatis patris & filii & sp̄s sancti, Hoc sacramē-
 to uniuersali approbante concilio, diffinim⁹ ut hęc fidei ueritas ab oībus chri-
 stianis credatur & suscipiat̄, Sicq̄ oēs profiteāt̄, q̄ sp̄s. s. ex patre & filio eter-
 naliter est, & essentiā suā, suūq̄ esse subsistēs habet ex patre simul & filio & ex
 utroq̄ æternaliter tanq̄ ab uno principio & unica spiratione procedit. Decla-
 rantes q̄ id q̄d sancti doctores & patres dicūt ex patre p̄ filium, p̄cedere sp̄m
 sanctū ad hanc intelligentiā tendit, ut p̄ hoc significet̄ filium q̄q̄ esse, secundū
 gr̄cos q̄dem causam, secundū latinos uero principiū subsistentiæ sp̄s sancti
 sicut & patrē. Et qm̄ oīa q̄ patris sunt pater ipse unigenito filio suo gignendo
 dedit p̄ter esse patrē, hoc ipsum q̄ sp̄s. s. procedit ex filio ipse filius eternaliter
 hēt a patre, a q̄ æternaliter etiā genitus est. Diffinimus insup̄ explicationē illo-
 rum uerborū. Filioq̄ p̄cedit, ueritatis declarādæ gratia & imminente tūc neces-
 sitate licite & rōnabiliter symbolo fuisse appositā. Itē in azimo siue fermentato
 pane triticeo corpus christi ueraciter confici, sacerdotēq̄ in altero ipsum dñi
 corpus conficere debere. Vnūquēq̄. s. iuxta suæ ecclesiæ siue occidentalis si-
 ue orientalis consuetudinē. Item si uere poenitentes in dei charitate decesserūt
 ante q̄ dignis poenitiæ fructibus de cōmissis satisfecerint, & obmissis eorū
 aīas poenis purgatorii post mortē purgari, & ut a poenis hmōi releuent̄, pro-
 desse eius fidelīū uiuorū suffragia, Missarum. s. sacrificia, orōnes, elemosynas,
 & alia pietatis officia, q̄ a fidelibus pro aliis fidelibus fieri cōsueuerūt, secundū
 ecclesiæ instituta, Illorū q̄q̄ aīas q̄ post baptisma susceptū nullā oīno peccati
 maculā incurrerunt. Illos etiā q̄ post contractā peccati maculā, uel in suis corpi-
 bus uel ex

bus uel ex eisdem exute corpibus (prout superius dictum est) sunt purgate in celum mox recipi, & intueri clare ipsum deum, trinum & unum sicuti est, pro meritorum tamen diuersitate alium alio perfectius. Illorum autem animas qui in actuali & mortali peccato, uel solo originali decedunt, mox in infernum descendere, poenis tamen disparibus puniendas. Item diffinimus sanctam apostolicam sedem & Romanum pontificem in uniuersum orbem primatum tenere. Et ipsum pontificem Romanum successorem esse B. Petri principis apostolorum, & uerum uicarium Iesu Christi, totiusque ecclesie caput, & omnium christianorum patrem & doctorem existere, & ipsi in beato Petro pascendi, regendi, ac gubernandi uniuersalem ecclesiam a domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse, Quoadmodum in gestis icumenicorum conciliorum, & in sacris canonibus continetur. Renouantes insuper ordinem traditum in canonibus ueterum uenerabilium patriarcharum, ut patriarcha Constantinopolitanus secundus sit post sanctissimum Romanum pontificem. Tertius uero Alexandrinus. Quartus autem Antiochenus. Quintus Hierosolymitanus, saluis uidelicet priuilegiis omnibus & iuribus eorum. Ingenti hac unio pontifici Eugenio apud omnes nomine, perfectos Christianum glorie fuit. Hec Blondus. Apparet nunc quomodo Damascenum intelligi oporteat, quoniam dicit spiritum sanctum procedere a patre, non a filio, sed esse filium spiritum sanctum. Non procedit a filio tanquam a principio omnium primo. Quoniam filius ideo illum producit, quia uim produciuiam habet a patre. Est ergo spiritus filii non possessiue, sicut tunica Petri quae emit illam uel dono accepit, non informatiue sicut anima hominis, sed principiatiue, sicut domus architecti dicitur, quia est opus eius, quod tamen operandi uim accepit ab alio, quod non est aliud principium. Quoniam pater eundem ipsum principiandi uigorem qui principiat spiritum sanctum dat filio. Neque est inter patrem & filium differentia in habendo rationem principii, sed in modo habendi. Quoniam pater habet a se ipso, filius habet a patre. Quod si forte per errorem Damascenus aliter sensit, non ideo tamen est tantus doctor censendus haereticus. Quoniam non pertinaciter studio uel infringendi generalia ecclesie decreta, id conscripsit. Neque enim tunc expressisse decretum erat, ita non credere neque scribere oportere. Multa a fide catholica exorbitantia scripsisse dicitur Origenes, neque ideo tamen haereticus est habitus. Habita est haeretica doctrina, sed non homo. Quia pertinax fuisse non legitur. Et haeticum facit non assertio a fide & moribus deuia, sed asserentis pertinacia. Certe omnis homo mendax, & a multiloquo raro solet abesse peccatum. Male actum esset cum perclaris theologiae professoribus quod tanta multa scripserunt. Si illi omnes haberent & essent haeretici, quod aliquid a fidei catholice ueritate remotum literis mandauerunt. Non sunt haeretici quod Igenii imbecillitate, aut non satis accurata ratione scribendi aliqua in parte a uero discedunt. Etenim quicquid bonum solum est Homerum. Non sunt inquit haeretici quod sine fraude, sine pertinacia haeretica scribunt. Haeretici sunt quod honoris & fame studio aut cuiuslibet commodi temporanei cupidine ducti, nouas inusitatas, ueritati contrarias sententias de fide ac moribus christianis scribunt, asserunt, & defensant cum pertinacia. id est corrigi & emendari penitus recusantes. Qualem Damascenum cum Origene, reliquosque magnis scriptoribus, qui inter multa bona, pia & recta quae de fide ac moribus per eos scripta sunt, si fortasse in aliquo defecerunt, accusare ac damnare ut haeticos nimis est temerarium, nimisque crudele. Constat enim illos tales ac tantos uiros caritate feruidos, humilitate & mansuetudine solidos, obediencia mites & flexibiles, omnesque uirtute redimitos, uita & moribus speculum rectitudinis fuisse perpetuum.

L

M Damascenus

Origenes non est
haeticus

N

DE SPIRITU SANCTO

¶ De Spiritus sancti processione a filio & ipsius filii testimonia.
 Edredeamus ad decreti qđ ex Blondo attulimus seriem, Vbi scio esset
 opepcium de singulis inde redargutis, indeq; cōprobatīs, reddere rō
 nem. Sed qā nimis id foret oposum, magnocq; uolumine negociū indi
 geret, solū qđ ad pntis diei solennitatē attinet, & tā soēlni decreto cōprobatū
 est, dñi etiā Iesu Christi autoritate firmemus. Quē certe plus est q̄ ratio huma
 nitus adinuēta. Hęc.n. fallit sæpe uel fallitur. Illa ppetuo inobliquabilis est. Est
 em Iesus uia recta, ueritas certa, uita non deficiens & beata. Eius igitur testimo
 nium de spūs sancti processione audiamus. Suę resurrectionis ueritatē, cū iux
 ta Lucam ostēdisset, oportunitatē declarauisset, & testes oīm horū instituisset
 siue rogauisset apostolos, ut eorū solidius testimoniū futurū ostenderet, mox
 adiecit, Ego mittā pmissum patris mei in uos. Hoc porro, pmissum ad qđ mit
 teret idem Iesus alibi p Ioannē ostēdisse refert, Cum aduenerit paraclitus quē
 ego mittam uobis a patre. i. spūm ueritatis q̄ a patre procedit, ille testimoniū
 phibebit de me. Vt nimirū testimoniū discipulorū, spūs ueritatis assistentia, fa
 uore attestatione, solidū & immutabile redderetur, Quēadmodū idem dñs Ie
 sus Christus Ioannis testimonio aptissime monstrat dicens. Si abiero mittā eū
 ad uos. Quē uero se missurū uelit intelligi, mox declarat adiiciens. Cum uene
 rit spūs ille ueritatis docebit uos oēm ueritatē. Ille me clarificabit, qā de meo ac
 cipiet, & annuntiabit uobis. Oīa q̄cuncq; hēt pater mea sunt, Tergiuersarii ne
 q̄mus his locis aptissime redemptorē nostrū affirmare spūm sanctū a filio pro
 cedere, nisi oīm theologorū sententiā de missionis rōne fuerim⁹ aspernati. Di
 cunt pleriq; theologī pclarissimi doctrina, & celeberrimi sanctitate, in diuinis
 psonis hanc esse missi rōnem, ut a q̄ quæuis triū psonarū mittitur, ab illo pce
 dat. Ita cū a filio mittendū dicat ueritas spūm.s. & illa nullatenus possit a uerita
 tis rōne discedere pcul dubio illum misit. Qm̄ aut̄ hac ipsa die quā celebramus
 ad cōplendā promissionē missus est, dubitari neq; spūm.s. a filio procedere,
 Alii uero theologī argutiores fortasse uideri uolentes, qā creatura missa non
 semp a mittente procedit secundū esse, sed tm̄ ab illo accipit autoritatē, conati
 sunt ostendere missionē non includere processionē ad esse simpliciter. Qm̄ a
 q̄ q̄s minime procedit secundū esse simpliciter, missus dicit sæpe, Sed hi postq̄
 multa dixerunt, redeunt tm̄ cū prioribus in gratiā. Dicunt.n. q̄ licet inter crea
 turas possit autoritas dari, non pcedenti a dante secundū esse naturæ, ac inde
 constet pcessionē adesse naturæ, nō esse de intima rōne missionis, tm̄ in diuīs
 assentiendū est secundū eos (rōne cogente) q̄ nihil diuinę cuiusuis psonę dat
 nulla illi tribuitur autoritas nisi p emanationē ad esse substantiā & psonā. Itaq;
 & horū sententia psona diuina q̄ mittit aliā, principiū est. Vnde q̄ mittitur ori
 ginem ducit, Quare inter priores & hos subsequentes hęc est sola controuer
 siæ ratio, q̄ illi processionē ad esse, psonā dicunt, ad rōnem formālē missionis
 accedere, non tm̄ ubiq; sed in deo. Isti dicunt hanc processionē ad esse substantiā
 uel psonā nō esse penitus ad missionis rōnem in creaturis necessariā. In diuinis
 tm̄ semp illā ante ire, quīs non sit de eius rōne formali. Vnde secundū utrorūq;
 sententiā, nulla psona diuina aliam mittit, nisi a mittente missa procedat, Quia
 missus

missus auctoritē a mittente in deo nō accipit, nisi p processum ad esse psonam. Vt iā est habitū. Itaq; secundū oēs theologos, q haften⁹ missiōis diuinæ rōnē scrutati sunt, q psona diuina mittit, illa a mittente procedit, Sed spiritus scūs a filio mittitur illo ipso teste q id premitit & fallere neq; Ergo a filio spūs scūs procedit. Ne quis uero hanc missionis rōnē cauillari posset quasi a latinis ad inuentā, & non a græcis scriptoribus traditā. Vtrorumq; magister dñs Iesus Christus illā exponere dignatus est. Paracletū dixit spiritū ueritatis. Filio autē ueritas maxime tributa dignoscitur. Qui ergo est spiritus ueritatis, a ueritate nō spiratus esse nō potest. A quo autē spiritus est, ab illo pfecto pcedere nūlatenus est negandū, nisi aliter q per spirationē spiritū quis procedere fuerit autumatus. Magister ergo sapiētissimus, q spiritū. s. a filio pcedere sic mōstrauerat, mox addidit. Qui a patre pcedit. Ne a solo filio illū procedere q; posset asserere. Ita q a patre dixit spiritū. s. pcedere, & spiritū illū dixit esse ueritatis, & a se mitti, q ueritas est. Missionē processionis uigore sapientissime solidatā esse mōstrauit. Rursus sine argumētatione, & uerborū interpretamēto, ut a se filio illū pcedere monstraret, apte dixit. Ille de meo accipiet. A quo. n. accipiet de suo, nisi a se ipso dāte. Quid porro accipiet, nisi qd habet ille qui dat. Quid uero habet nisi deū esse. & esse simplicissimū. Accipiet igit de meo esse a me filio. Quid ita. Quia oīa q habet pater mea sunt, & ideo non dat ea pater sine me. Dat autē pater spiritui scō ut sit deus a deo procedēs. Et q; sine me nō dat. do & ego. Ita ille de meo accipiet, a me procedendo, & annunciabit uobis qd accipit. Accepit aut diuinitatem, & me deū esse, uos sciet certiores. Vñ testimoniū phibebit de me certissimū. Quia in cā sciētię exptus me deū, dū & ipse deus a me pcedit, plene pōt attestari doctrinā & opa meo a deo esse, & substātiā meā esse deū, Manifestū esse iā debet saluatorē nostrū his q; i mediū attulimus sermōib; aptissime demōstrasse eū q mittit spūm. s. a se mittēte pcedere. Qñ missio de pcessiōe illo ipso teste & expositore sumit exordiū. Adhuc idē ipse saluator noster qd uerbis iplicitis asseruerat & cōfirmauerat, facto tandē cōprobauit. Nāq; paulo anteq; celos ascēderet, qñ apostolos ad pdicandū legat dicēs. Sicut misit me p, & ego mitto uos, mox insufflauit & dixit. Accipite spūm. s. & q; remiseritis peccata remittunt eis, & q; retinueritis retēta sunt. Flatū (ut sic dixerī) a flante pcedere ambigi non pōt. In specie aut flatus magister optimus spūm. s. dedit. Non. n. diceret accipite, nisi uellet dare. Nollet, nisi exeq; posset qd dicebat, ac illos iuitabat accipe. Facit porro diuina sapiētia rerū spēs semp sacramētis latētibus esse similimas, Quare sicut flatus a Christo flāte certissime pcedebat, ita spūs. s. sub flatus specie elargit; a filio Christi dei nrī, dei ueri attestatiōib; tā vbis q signo certissimo factis, istructa sancta mater ecclesia catholica spūm. s. a filio pcedere statuit eē credēdū. Ad quā rē nō deest rō humanit; fabricata, fidei tñ fūdamēto fulcita. Est certe dei fili; plena imago patris æterni. Oēs rōnes q in patre sunt, si filio nō repugnant, cōtinēs secundū rē, & oñdens amplissime. Sed p; hēt unde spūm. s. spirare sufficiat, & hæc rō filio nō repugnat. Spirare. n. & genitū esse minime dissentit, Ergo i filio est spirare p oīa uigorosum sicut in patre, nisi q; pater a se ipso uim habet vñ spirat. Filius hanc accipit a patre, qd ipse testatur. Oīa q hēt pater mea sunt. Oīa inq;

DE SPIRITV SANCTO

nihil excludēdo, hēt ergo spirare. Si dicas nō hēt generare, ergo nō hēt omīa. Meminisse debes q̄ iā diximus, p̄fctā imaginē hēre oīa q̄ in re imaginata consistunt, & imagini nō repugnant. Et p̄ter hēc si non habet generare, hēt genitū esse q̄d illi plene correspōdet, & plene uīm genitiuā oñdit. Ita nihil deest illi q̄d ad imaginis rōnem attinere uideatur, si sibi spirare nō desit. Adhuc si a filio nō p̄cederet spūs. s. q̄ nā inter illos necessitudo esse uideret̄. Processione nec tunc p̄sonę diuine, ut semp una aut sit p̄ aliā, aut aliā producat. Porro si a filio spiritus sanctus non p̄cederet (neq̄. n. filius ab illo p̄cedit) nulla esset p̄cessiōis affinitas inter illos. Adhuc ut pro numero p̄sonarū essendi q̄q̄ modi ī deo plene cōsurgāt. Sicut prima est penitus a se, secūda est penitus a prima, Ita tertiam oportuit esse penitus a duabus. P̄r igit̄ penitus est a se, filius a patre solo, spiritus sanctus ab ambobus. Ita prima p̄sona est uia, & est penit̄ ip̄ducta, secunda una est & ab una p̄ducta. Quia origine seq̄tur illā, tertiā igit̄ a duabus p̄cedere cōuenit, sicut ambas origine seq̄tur, ne originis ordo p̄ p̄sonarū ordinē mācus existat. Quod uero in historia B. Andreę apostoli legīt uerū spūm. s. a p̄re p̄cedētē, & in filio p̄manētē, hāc sententiā nō reprobāt, sed cōfirmat. Permanet .n. amoris latio in re cognita, dū amor ad id terminat̄ q̄d agnoscit̄. Et nihilominus a re cognita amor p̄cedit. Qm̄ p̄ cognitionē q̄sq̄ amare quasi ip̄ellit̄. Neq̄ uero q̄a a duob⁹ p̄cedat spūs. s. a p̄re. s. & filio, ideo alter eorū minus plene illū p̄ducere sufficit. Nō. n. ad suppetias addit̄ filius, quasi a patre solo p̄cedere nō possit. A singulo eorū p̄cedit sufficiēter, neq̄ minus ab altero q̄ simul ab ambobus, Qm̄ una ui infinita ambo producant, Et ille de una infinitæ uoluntatis uirtutis p̄cedit. Nō hnt̄ duas uolūtates p̄r & filius singulus suā. Vna est & unica utriusq̄ uoluntas, & ī utroq̄ infinita. Nō ergo ī altero p̄fcti⁹ oēq̄ simul in ambob⁹ p̄fcta magis. Qm̄ ī finito nō fit additio. Sūt ergo due p̄sonę spirantes sed unica ī illis est spiratiua facultas q̄ singulis sufficit ad spirādū. Sed nexus & cōcordia & principii unitas ī p̄sonis duab⁹, duos efficit unū esse principii. Veluti si q̄s princeps plures ad unā cām miserit oratores, oēs legationē exponēt, eritq̄ p̄ multos una legatio adīpleta. Qui si fuerint eque graues, & addicendū æqualiter īstructi singuli totū sufficiēter pagēt legatiōis officiū, & simul oēs pagēt illud. Qm̄ illis una & unica legatiōis forma simul oīb⁹ est tributa. Dei igit̄ maiestas nō aliūde, sed a se ipsa sumēs oēm autoritatē, & illā patri ac filio cōem esse cōstituēs, dū pater oīa q̄ hēt filio p̄bet. Patrē & filiū unum cōstituit principii, unde spūs. s. procedere p̄dicat̄. Sūt tñ duo principiātes, Sicut ī una legatione est una autoritas exponēdi credita, multi tñ sunt illā exponētes. Igit̄ spūs. s. q̄ hodie repleti sunt apostoli, reliq̄q̄ discipuli q̄ cœp̄unt loq̄ prout spūs. s. dabat eloqui illis est deus per amorē latus in suā essentiā, substantiam, siue naturam, & in oēs creaturarū essentias. i. ideas in illo relucētes, procedēs a deo in se penitus existente, q̄d est persona patris & sibi p̄nte per intellectū & penitus agnito q̄d est p̄sona filii. Et per hēc haētenus de processione ac missione spūs. s. dixerimus. Non ad sufficiētiam q̄dem (Neq̄ em̄ id ulla potest creatura p̄stare) sed pro nostra imbecillitate scrutati fuerimus. Quod illi nomen, Cur sic nominetur, Quæ noīs ratio secundum rem. Quomodo procedat & a quibus.

¶ De missione Spiritus Sancti.

Vnc eius missionē (ut a principio pmisimus) declaremus. Hic ante
 n oīa scire uos uelim processionē a missiōe hoc maxime distare, q̄ illa de
 notat procedentem inde naturā & substantiā sumere unde p̄cedit. Ista
 significat missum sumere autoritatē ab illo q̄ mittit. Missionē uero æternā a tē-
 poranea hoc solo distare, q̄ illa est acceptio autoritatis circa æterna, hæc circa
 t̄porea. Vna t̄m missione & unica, & hac ipsa æterna sp̄s. s. æternaliter & tem-
 poranee missus est. Neq̄ q̄a de nouo missus esse dicatur, noui aliqd illi accessit
 q̄ missus asseritur, neq̄ q̄a uariis sub figuris missus creditur, uariisq̄ t̄pib⁹ mul-
 tas illi missionis rōnes aduenisse credamus. Vna & unica missione æterna &
 incōmutabili facta sunt oīa, illo q̄ missus est penitus imutato. Sed quō t̄porea
 missionē & æternā unā esse possit intelligi, cū iter se pugnare uideantur unam
 rē æternā esse, & hæc eandē factā esse in t̄pē. Et p̄ter hæc cū t̄porea missiones
 uariis sint factæ t̄pibus, nec unis sub formis, sed lōge dissimilibus, quō una cen-
 seri poterūt: p̄sertim cū illæ nō p̄maneāt: Et p̄teritū p̄nti ac futuro in his quæ
 fluunt idē esse non possit: Dicā maius, si missionis ueritatē audire uolueris. Au-
 diā libens, ut maius aliqd intelligā. Sed hoc minus negligi nolim. Est. . . mea sen-
 tentia q̄ arduū creditu, scitu uero altissimū. Sed qm̄ arduis & difficilimis uirtus
 accēditur, et gestit generosa mens difficilia supare, erit mihi suauissimū, si mai⁹
 attuleris tua sentētia. Et hunc mea sententia maximū difficultatis nodū enodā
 ueris. Attende. Missio sancti sp̄s cuius hodie solennia colimus nō t̄m æterna
 est aut t̄porea. Sed & hæc t̄porea nō solū est illa uisibilis q̄ a q̄busdā tripartita
 describitur, cui & ab aliis supadditur quarta. En qd hoc est: Affer q̄so partes
 t̄porea missionis & adice quartā quā a q̄busdā supinductā refers. Et cur non
 ab oībus asseratur, edisserunt. Missus est t̄porea sp̄s. s. in colūbæ sp̄e. Dum
 dñs Iesus Christus baptizatus est, missus est in specie flatus. Qñ dñs Iesus iussu
 flauit apostolis dicens, Accipite sp̄m sanctū, q̄rū remiseritis peccata remittūt
 eis, & q̄rū retinueritis retenta sunt. Missus est hodie dū cōplerent dies pente-
 costes sup discipulos Christi cōgregatos i unū. Missus est inq̄ in linguis igneis
 q̄ sup illos infederūt. Has tres t̄porea missiōis ptes negare nō possumus. Qm̄
 priores duas ex euāgelio, tertiā ex actibus apostolorū suscepit ecclesia, quartā
 missionis uisibilis seriem factam in nube lucida, multi (neq̄ sane spernendi)
 Theologi asserūt, Vt in Christi transfiguratione tres summæ trinitatis perso-
 nas in signo uisibili affuisse demonstrent, Patrem in uoce, filium in gloria trās-
 figurati corporis. Spiritum sanctum in nube lucida, Sed quia ex euangelio ali-
 isque nouæ legis literis, hanc nubem spiritus sancti personam contextisse non
 constat, & semper aliis in locis quibus personæ diuinæ ostensæ sunt sub signo
 sensibili euangelistæ uel alii apostoli id non silent, qui multa non audent, ne
 plusquam oportet sapere uideantur, hanc quartam Spiritus sancti missionem
 penitus obmittunt. Triphariam igitur dubitari non potest, missum fuisse sp̄i-
 tum sanctū sub uisibilium rerū specie. Inuisibiliter aut & quasi impceptibiliter
 missus est, mittitq̄ q̄tidie plures ad hoīes, ad plura loca, ad plura negocia q̄ co-
 gitare quis possit. Et cum ad omnes una sit æterna missio, & unica, & semper

DE SPIRITU SANCTO

in omnibus eadē temporaneæ sunt rerū per hāc ipsā pmutatiōes innumeræ.

Z Hoc est quod maius afferre uolebā. Arduū tibi uidetur eternam & tpaneā in triformi sensibili spē spūs. s. missionē unam afferere & unicam. Multiplices & innumerabiles insensibiliū modorū missiones eiusdem spūs, una & unica missione pagunt. Sed quō hoc credibile fuerit? Credemus proculdubio si eorum quę diximus rōnem non ad rudē supficiē tm̄, sed intus & incute, mentis oculis attente fuerimus contemplati. Tria in uniuerso esse meminerimus añ oīa dei uolūtātē & intellectū ut sic dicam, exercētia sine labore, sine tedio, sine sui met qui exercetur mutatione. Videt dei intellectus diuinā essentiam penitus immutabiliter, qm̄ neq; illa aliter oñdi pōt q̄ semel oñsa est. Et non nisi semel & semp oñditur, q̄a sine temporū uice, & in æternitatis permanentia oñditur & uidetur, & nequit intellectus illam aliter intelligere q̄ sit oñsa. Fallere. n. falli uenō potest. Qm̄ est ipse sine fine pfectus. Videt quiditates rerū. i. rōnes uniuersales oīum creaturarū. Videt circa hęc uniuersalia particulares rōnes accedētes & decedentes quę in oñdente & uidente penitus increatæ & immutabiles sunt. Vita. n. sunt. Nam quod factū est in tpe, in ipso primo faciente añq̄ fieret uita erat. Sicut domus añq̄ fabricata sit exterius in mēte artificis habet esse qd̄ nō mutatur q̄uis dū sit augmentis accrescat, & lineis uariet, dumq; facta est edaci uetustate, uel hoīum iniuria debilitetur, q̄diu nāq; durat artifex, & rōne cōstat, structuræ norma in illo est penitus inuariata. Qui si maneret ppetuo, & nulla rōne mutari illū contingeret, pmaneret in illo ratio domus penitus immutata. Deus igitur q̄ semp est idem, & alius esse non pōt, rōnes creaturarum quas Plato dixit ideas. i. similitudines secūdū certos numeros, mēsuras, & pondera penitus imutabilia, ad quarū lineā creaturę dū fiunt compaginant, continent mente secūdū quas & quarū instar creaturę formantur, & formatę uariantur penitus inuariata dei substantia q̄ exactissime cōtinet illa oīa secūdū q̄ creaturæ uariant. Sed nūqd̄ uarietātū q̄ in creaturis oībus tam sæpe cōtingūt mēsuras & numeros cōtinet deus? Cōtinet certe, At illas oportet esse uariabiles. Aliter. n. creaturę nō uariarēt, nisi suarū uarietātū rō uaria fieret, atq; secūdū eā artifex deus illas uariari decerneret. Sūt oīm uarietātū in deo rōnes & similitudines, siue ideæ aut exēplaria. Vnde iā diximus particulares cōditiōes accedentes & decedentes uniuersalibus illū uidere. Sed tñ hęc suā uarietātē in dei mēte iuariabiliter (ut sic dixerim) hñt. Exēplo me intelliges melius q̄ aut rōne aut narratiōe digeste ueritatis. Et hoc ipsum uelim. Affer igitur obsecro exemplū, Vnde intelligā rē uariā iuariabiliter alicubi posse consistere? Si pictor uel statuarius imaginē pingere, aut formare cōstituit, nonne pfigit in mente certā rōnem picturę uel imaginis, a qua nullatenus discedere pponit? Certe nō pōt aliter facere, si plene artē calleat. Nōne decernit imaginē rudibus antea lineamētis effingere, deinde p singulos dies donec cōceptā in mente formā exp̄sserit nōne uersare pponit imaginē? nōne p singulos dies illā uersat & mutat? Si in mente eius mutatio aliqua fieret, ut nō ab initio p̄meditata p̄sequeretur. Sed aut adderet aut detraheret aliquid his quę facere decreuerat a principio. Certe rationem artis ab initio nō fuisset assecutus. Aut in medio operis ab illa deficeret. Ita quis p singulos dies dū sit pictura uel statua, donec pfecta sit mutet i melius

artis tñ ratio in pictoris mente uel sculptoris eadē penitus manet semp. Licet etiā aliter se hēre statuā uel picturā hodie faciat q̄ heri, Velitq; illā aliter cras esse q̄ hodie. Non tñ ipse, uel artis ratio mutat in illo. Qm̄ a principio meditat⁹ est & uoluit oēs statuæ mutationes, in se ipso penitus imutabiliter pdurantes. Si (qd̄ iā dixi) totā sit artis rōnem ex integro cōsecutus. Deus igit fabricator mundi sapientissimus, cuius industrię nihil unq̄ accedere potuit. Ab initio & ante secula, ante inq̄ omē tēpus, & sine principio cuiuslibet durationis, añq̄ mundus fieret, & principia oīs æui constituerent, sciuit et cōstituit mundi machinā fabricare, factus est aut mundus, qñ illū fieri decreuerat. Quia ergo mundus aliqñ factus est nouus, nihil inde noui deo accessit. Qñ uoluntate & decreto ab æterno constituto fecit illū, nihil suæ uoluntatis est q̄uis modo mutatum Dixit. n. id est deliberauit & cōstituit ab æterno, nō tunc primū dixit qñ facta sint, sed facta sunt qñ illa fieri sua æterna cōstitutione decreuerat. Veluti si artifex hodie, pponat statuā inchoare post mēsem, & mēse transacto in opus exeat. Non noua uoluntate, uel mutata nouū hoc facit exterius, qd̄ in sua mente antiquatū est. Quod si sola uoluntate faceret, nullatenus mutaret. Qñ (ut iā diximus) ab initio id facere uoluit. Si itē uoluntate sola mutatiōes in suo artificio oportunas posset efficere, q̄a illas uoluit dū opus facere constituit, nihil penitus mutaret in artifice, in cuius uoluntate opis mutationes ab initio fuissent certa rōne constitutæ. Imbecillitas artificis, non uolūtate sola, sed manibus sua opera facientis, & nō nisi p̄ motū facere potentis, & sine tpe mouere nequeuntis, qm̄ tēpus est numerus motus, & mensuratū sine intrinseca mēsurā esse non pōt, facit artificē mutari p̄ mēbra in opando, q̄ uoluntate semp est idem. At deus cui⁹ potestas semp par est sapientiæ. Sicut rōne oīa uno actū cōprehēdit sic uolūtate unico actū pōt oīa. Neq; ut opus digerat organis corporeis, aut instrumētis indiguus est, opus digerit sine tpe. Igitur quia est supra tempus, sine mutatione corporis cuius est penitus expers, sine uoluntatis nouitate, quam non recipit noua facit omnia, uno & unico actū suę potentissimæ uoluntatis. Nempe q̄ artifex uno actū uoluntatis, nolit oīa artis opa, facit imbecillitas intellectus quæ non nisi unam rem uno tpe sufficit intelligere. At non sic deus cuius itellectus est infinitus, quia illi nihil est nec esse potest nouū, omnia perfectissime intellexit & itelligit semper, & omnia simul, & omnium mutabilitates ac mutationes una uolitione uoluit ab æterno, quæ suæ uoluntati nō est acquisita, sed innata consubstantialis & illi idem plene, non aliunde adueniens, non adiacēs alterius uirtute, sed sibi intima semper eadem. Mutatur ergo mundus, mutant inquam creaturæ. Ratio siue idea secundum quam illas imutat deus, nullaten⁹ uariatur. Quia infinitus intellectus mutationis non est capax, & ratio pfectissimæ artis in artificis perfectissimi perfectissima mēte mutari nequit. Neq; etiā mutat uoluntas dei p̄ quā oīa creata mutant. Qñ non noua uolitione neq; diuersa, nouitates diuersissimarū rerū adducit in mundo. Sed una & unica æterna uolitione suæ uoluntati consubstantiali, & æquali per omnia mutat uniuersa. Sicut non mutatur artis intentio, siue uoluntas artificis, quæ permanens eadem per destinatas artis uicissitudines, ab initio pconceptas opus artis imutat.

DE SPIRITU SANCTO

¶ Declaratio iam dictorum & quorsum dicta sint ostensio.

Runt hæc oīa plene agnita & penitus indubitata si habuerimus p̄sum
 e sum deum in mundi structura quasi sapientissimū & p̄fectissimū archi
 tectum tanta sapientia & agēdi p̄tate p̄ditum ut suæ artis rōni agēdiq;
 uirtuti nihil ab æterno potuerit accedere, nihil deficere, nihil penitus imutari.
 Vt nullis machinis, nullis instrumentis, nullis organis, sed sola uoluntate atq;
 decreto efficiat uniuerso, oīa cōmutet se ipso penitus imutabili p̄manente. Sed
 q̄rsum hæc: ad demonstrandū tot spūs sancti missiones unā esse. Quæ loco,
 tpe atq; affectuū disparitate a deo uariant ut nullā similitudinē recipiant. Si uī
 gilāter q̄ diximus examinauerimus p̄cipies, Age examinemus. Attēdite spūm
 sanctū q̄ mittitur iā satis constat esse deū, & eius tpaneam missionē esse p̄tatis
 acceptionem circa aliqd̄ tpale iam pro confesso tenemus. Hæc si aliqua uisibili
 A specie facta sit illum dicimus uisibiliter missum, & hanc ipsam missionē esse ui
 sibilem affirmamus. Si uero inuisibiliter exequatur, illū dicimus inuisibiliter
 missum, & hanc ipsam missionē dicimus inuisibilē, Ita missio æterna uel tpaneā.
 Gñalis uel specialis rōne termini ad quē missus est tendit, nomen sumit. Sicut
 extrinseca & uisibilis aut intrinseca & inuisibilis dicitur rōne mediū sub cuius fi
 gura missus opatur. Quæ si agnoscis & tibi cōstat extrinseca alicui rei illā mul
 tiplicare uel secundū substantiā diuersa facere non posse. Sicut albedo uel ni
 gredo sup̄inducta parieti illum non faciunt a se ipso diuersum. Neq; q̄a multi
 colores sint sup̄ficie illa trāsit in multas, sed una est & manet sub multis, Ita cer
 te una missionis rō, diuersis terminis aut diuersis mediis compata, non tibi ui
 debitur in se diuersa, sed una & unica secundū substantiā, imutata penitus agno
 scetur, p̄sertim si mente non excidet qd̄ tam seriose declaratum est spūm. s. esse
 deū, & eius missionē esse acceptionē auctoritatis ad opus exequendū & in illo
 B non differre executionē ab auctoritate suscepta. Qm̄ utrinq; est eadē uolendi
 opatio. Quare necesse est hanc executionē a deo fieri uolūtate una, æternocq;
 decreto imutabiliter oīa cōmutate. Bene se habet, & iā intelligo cū dicis missi
 onem spūs. s. eternā, dicere te uerā illā & unicā acceptionem auctoritatis ad exe
 quendū æternaliter acceptā in rebus p̄petuis sempq; mansuris. Cū dicis tpa
 neam missionē eiusdē spūs, dicere eandē auctoritatē & acceptionem auctoritatis
 eandē. Sed ad res tpaneas tpaliter cōmutandas. Cū dicis eiusdē spūs missionē
 gñalem, dicere eadē acceptionē auctoritatis ad gñalia pagēda. Cū dicis specialē
 dicere eadē auctoritatē ad spēale aliqd̄ exeq̄ndū. Cū dicis missionē tpaneā atq;
 uisibilē eiusdē spūs, dicere acceptā auctoritatē, executiōi mādādi ī signo uisibili.
 Cū dicis missionē tpaneā & inuisibilē eiusdē spūs, dicere acceptā auctoritatē exe
 cutiōi mādādi nullo signo sensibili ad op̄ adhibito, ut semp sit eadē missio, sed
 termini aut modi exeq̄ndi diuersi sint. Ita prorsus, Veluti si quē pontifex roma
 nus legatū cum iurisdictione ad spūalia & p̄phana, siue sæcularia ad diuersa
 mundi climata, diuersaq; ad negocia mittat. Erit certe una missio, una legatio
 ex parte mittentis & missi nullatenus uariata. Et tñ diuersa sortiet̄ noīa, p̄ di
 uersitate negociorū, locorū & temporū, q̄ legationē uel legati rōnem non ua
 riabunt, neq; multiplicabunt, opa tñ erunt uaria, legationis siue missionis auto
 ritate penitus immutata. Copiose certe satisfactū est, tango & teneo infinitas

missiones. i. executiones autoritatis una missione consistere, & uisibile ac inuisibilem, æternā ac tpaneam rōnem missioni additā, illam nō posse mutare, neq; multiplicata negocia posse illam multiplicare. Presertim qm̄ (qd & tu monuisti) per solam uolūtatem deus pater, & filius mittunt spiritum sanctum. Ille sola uoluntate missus operatur, quæ una tm̄ in tribus est, summeq; necessaria, & plures esse non potest, neq; in se ipsa habere contingentiam uel mutationē, licet super mutabili re ueniens illam immutet.

¶ De rōne missionis spūs sancti in triplici uisibili specie.

Ed cur spūs sanctus in triplici uisibili specie missus est & non in plurib⁹

C Cur etiā potissimū in illis quas diximus uidelicet in figura colūbæ primo, Deinde in flatus forma, Et tandē (qd hodie recolimus) in igneis linguis. Vnde oēs q̄s sup̄sedit, repleti sunt & ceperunt loquariis linguis, prout spūs. s. dabat eloq̄ illis, scire desydero, ut p̄ntis solennitatis rōnem copiosi⁹ habeam, & feruentius colā, q̄ illam certius agnouero. Tres sunt q̄ fidei catholice testimoniū dant in cœlo, Pater, uerbū & spūs sanctus, & hi tres unū sunt secundum substantiā. Tres item sunt q̄ hāc ipsam fidē attestant in terra, Spūs, aqua, et sanguis. Spūs inq̄ angelici boni q̄ nascente dño n̄ro Iesu Christo nostre fidei magistro & principe cantauerūt. In terra pax hoīb⁹ bonæ uolūtatis, Qui pastoribus dixerunt, Annuncio uobis gaudium magnum, q̄a natus est nobis hodie saluator mūdi. Spūs itē angelici mali q̄ a multis expulsi exeuntes clamabāt illū esse Christū. Spūs itē humani q̄n pueri hebræorū portantes ramos oliuarum obuiauērunt dño clamātes. Bñdictus q̄ uenit in noīe dñi rex Israel. Spūs Ioannis Baptiste q̄ dixit, Ecce agnus dei ecce q̄ tollit peccata mūdi. Aqua etiam testimoniū phibuit q̄n se calcabilē p̄buit dño Iesu Christo, et eius impio cōtinuit impetū tēpestatis, facto cōprobans & attestās dñm Iesum Christū esse deū factorē suū cui illa nullatenus resistere possit. Sanguis q̄q; non taurorū aut uitulorū, sed hoīum mortuorū, q̄ cōcretus & hebes in uenis, iterū dño Iesu Christo iubente p̄ illas fluere cepit, & ueterē concentū harmoniāq; neruorū iā silētem renouauit. Tres etiā mūdōs figurauit antiq̄tas, īferū siue subterraneū, mediū subcœlestē, & sup̄mū siue cœlestē, q̄ hos tres mūdōs ihabitāt rōnales spūs fidei n̄ræ caput, dñm Iesum Christū uenerant & colūt. Qñ ī noīe Iesu flectitur oē genu, cœlestiū, terrestriū & īfernorū. Tres sūt stat⁹ rōnalis creature. Prim⁹ secundū quē īstituta ē, ī q̄ qdā pmāserūt, qdā ab eo ceciderūt. Alter ī q̄ se p̄cipitauit, & facta ē destituta. Ab hoc qdā rōnales spūs releuāt. Quidā ī eo manēt p̄petuo, & releuari nō p̄nt, q̄a nolūt. Alter naturæ restitute, ad quē releuati qdā plene pueniūt, qdā minime. Rurs⁹ releuate nature triplex ē rō. Quidā releuāt, & nunq̄ recidunt. Quidā releuantur & iterum decidunt, ut releuentur. Quidā nunq̄ releuantur. Horū trinorū ordinū gratia ter in signo uisibili sapientissim⁹ deus spūm. s. suū mittere uoluit, q̄ ad fidē trinitatis uenit cōfirmādā, cui triplex est ex cœlo, ex terra, ex inferno testimoniū, Qui tres mundos illustrat. Infimū per punientē iustitiā, Mediū p̄ misericordiā releuātē, Sup̄mū p̄ gloriam foelicitatē. Venit p̄terea spūs. s. ad hoīes ut purget imūdōs. Proficiētes. i. iā purgatos pficiat & corroboret. Roboratos cōfirmet & illustret. Quare ter magna cum rōne missus in specie uisibili inuenitur.

DE SPIRITU SANCTO

¶ De ratione missionis Spiritus sancti in columbæ specie, in flatus halitu, & in igneis linguis.

E T primo quod in Colubæ specie, quoniam Christus a Ioanne aquis Iordanis baptizatus est. Audite quod figuram, Deinde figurati mysterii rationem accipite. Cum aqua diluuii purgata esset terra peccatis, solus Noe ob iusticiam quam coluit cum uxore & liberis liberorumque uxoribus per arcam saluatus est. Volens hic certior fieri an plene esset terra purgata peccatis. An sibi liceret egredi arcam, colere terram, & hominum instaurationi operam dare. Bis emisit columbam, quam ad eum reuersa ad uespam, tulit oliuæ ramum ore suo, uidentibus foliis. Ita expectatis septem diebus aliis Noe egressus est arcam, & a deo benedictionem accepit. Secundus Noe rex iustitiæ qui uenit coelum terramque purgare peccatis, & genus humanum in integrum restituere, cum proprii corporis arcam nostre salutis certissimum instrumentum undis fluentibus Iordanis exposuit, ut aquas ad baptismum suo baptismo sanctificaret, ac sanctificatas ostenderet, in colubæ specie spiritum sanctum ad se uenire, & super se sedere constituit & conspexit. Et sicut Noe primus post colubæ reditum expectauit septem diebus aliis. Ita secundus Noe qui per septem hebdomadas passionis sue mysteria uoluit celebrari. Ad spiritum sanctum missionem septem alias hebdomadas intermisit. Quatenus primo septenario a cordibus nostris extirparentur uitia, secundo uirtutes sererentur, Et spiritus sanctus qui in colubæ specie ad purgandum nos uenit primo septenario. In specie flatus, secundo adueniens septenario perficiat quod purgauit. In tertio uero per ignis speciem supra nos adueniat & illuminet atque confirmet. Est colubus animal sine felle amicissimum homini, cuius sanguis oculorum maculas purgat, & dolores lenit, eius stomachus purgat margaritas & efficit meliores. Ita spiritus sanctus ab omni amaritudine ignorantie uel nequie alienus, amore sapientie & fulgore iustitiæ mentis oculos purgans & acies quod absorbet, non assumens sed efficiens meliores, sub colubæ specie non sine ratione in domini Iesu Christi baptismo te se monstrauit. Postremo quia dominus Iesus Christus baptizatus est ut homines concordes sanctorum angelorum & domesticos dei faceret, in eius animalis effigie hoc in baptismo spiritus sanctus uoluit apparere, quod coeleste esset & aereum, & nihilominus cum hominibus habitaret. Quoniam & is super quem uenit de coelo descendens, coelorum conditor moderator & dominus, in terris uisus est, & cum hominibus conuersatus est, ad eorum salutem promerendam. Nunc quia purgatos conuenit roborari, ne relabantur in sordes et robur hominis maxime est a spiritu uitali simul & naturali, qui halitu uel flatu maxime dinoscitur. Quoniam robusti homines solide copaginis & bene sani, multo uigore & bono odore respirant, contra graciles raræ texture debiles, aut non uigoroze respirant, aut non bene olent halitu. Datus est igitur a domino Iesu Christo spiritus sanctus in halitus specie, quem uigorosum & optime olentem fuisse credere debemus. Quoniam dominum Iesum Christum secundum hominem constat fuisse corporaturæ patissimæ, omniumque sanissimæ. Ut igitur nostrum robur spiritum sanctum nobis esse constaret. Ut sciremus quia non sumus sufficiens boni aliquid cogitare quasi a nobis. Ut meminissemus nos bona loqui docente spiritu totius perfectionis autore, ut nostram uitam a deo esse sciremus, & in illo atque per illum nos uiuere agnosceremus, ut puderet nos cor nostrum malis cogitationibus sordescere. In specie flatus halitus & spiraminis, unde uita permanet, &

net, & sine q̄ durare nō pōt, ostensus est spūs. s. missione secūda. Tertiū spūs. s. opus est, adiutos & roboratos ad p̄fectū reducere & decorare. Vt p̄ ecclēsie sacramenta q̄ eiūsdē spūs. s. munere suscipimus, nos euadere intelligamus oēs in uirū p̄fectum, in mensurā ætatis plenitudinis Christi. In igne se ostendit tertiā missione spūs. s. Quid. n. magis p̄ficere pōt q̄ ignis? q̄ inter elementa p̄fectissimus est. Cuius uirtute oēs naturę elementis cōpactę concoquunt, & in ultimā p̄fectionē coalescunt. Est certe ignis inter oīa elementa op̄osissimus atq̄ purissimus. Est p̄ficiens oīa, & a nullo ipse p̄fectus. Quid porro magis pōt ornare corpus q̄ splendor? Quid ornatius aīo q̄ lucis fulgor accedere pōt? Ignis si purus, i. si sine aliorū elemētōrū mixtura sumat, non cōburit, sed illuminat. Non deuorat, sed p̄ficit & decorat. Ita q̄a spūs. s. corpus exornat, & aīam splendescere facit oīm, fulgorē uirtutū, ad tertiū muneris sui oñsionem in igne uoluit apparere. Non cuiuslibet formę, sed quasi lingua. Neq̄ hoc fratres charissimi mysterio uacat. Discernitur hō a brutis rōne. Sed si sit elinguis quasi sine rōne uidetur. Quia rōnis opus plene oñdere non sufficit. Multa q̄dē secūdū rōnem sunt hoīs officia, sed lingūe ministerio ornatissimus est, Hinc ego crediderim exornandę lingūe studio dicta esse humanitatis studia, & q̄ rhetoricis student humanitatis literis dictos esse opam dare. Qm̄ humanissimū hoīs op⁹ est eloq̄. Multa sunt in hoīe mēbra, nullū magis hoīem ostēdit q̄ lingua, Quid Eschinē Quid Demosthenē, claros fecit apud gręcos & potentes nisi lingua? Marcū Catonē illū Censoriū senatorē ex rustico & rudi porcorū custode (unde porcius dictus est) lingūe uirtus qua tot clientes oñdit insontes, & se totiens iustū uirū & æquū in senatu, & in cōcionibus tutatus est, semp̄ inter primos & potētissimos Romanę urbis procures constituit & seruauit, Marcū itē Ciceronem Arpinatē, & nouū in urbe, q̄d consulē in ea cōstituit? Quid Catilinę cōiurationē extinguere p̄stitit? Quid plus q̄ Cēsare aliqñ posse in romana repub. tribuit? Quid Pōpeio illū uenerandū & inter primos fecit hērī? Quid illi duos Cæsares conciliauit? Quid illū post suas partes profligatas in senatu retinuit? Quid Octauiano ad impiū illū tribuit adiutorē? Quid p̄ tot secula nomē eius summa cū ueneratione recolere facit? Certe lingūe facundia & ad iusti & eq̄ studia p̄suadenda p̄mptissima. In q̄ si p̄seuerasset. Si philippicas inimica mēte & uindictę studio ad infamiā Marci Antonii sempiternā non edidisset, nunq̄ profecto proscriptis inter ciuiles ardores & turbines fuisset annumerat⁹, nūq̄ carnificū gladiis fuisset expositus. Ita quē lingua bñ frenata ad summos honoris gradus, & sibi ipsi q̄ obtinuit antea uix optabiles euexit, illū eundē effrenis facta subuertit, p̄strauit & carnificib⁹ tradidit obtrūcādū. Dies me deficiet, si q̄s fruct⁹ bonos bona, q̄s itē malos mala ligua iter hoīes pariat afferre uoluerō. Certo cert⁹ est res publicas regna, reges bñ moratę lingūe bñficio augeri, conseruari & p̄manere. Iniuriōse autē lingūe uitio, q̄ uel supbia effertur, uel ligatur auaritia, uel libidine sordet, oēm publicā & priuatā rem p̄cipitari notissimū est. Vidisti priuatas domos lingua castigata præsertim in foeminis pace iucūdisima perfrui. Vide contra ubi sit nurus loquax, ubi foeminę rixosę, domum non posse consistere. Fratrum nondum coniugatorum charissime uiolatur.

Monstrum est nondū uxoratos fratres diuidere substantiā & habitare separa-
tim. Contra ubi uxores duxerunt pro miraculo est illos simul habitare diutius
Quid hoc efficit? nisi lingue muliebris imoderata loquacitas? Vultis o uiri do-
mos uestras a iurgiis & a rixis tranquillas? Ante oīa uestrā cōpescite linguā, dein
de uxorū loquacitatē cōprimitē. Tales uobis erunt filii, tales famuli, quales lin-
gua uestra & uxorū uestrarū hēre uoluerit. Vultis o ciues q̄ ad clauū reipub.
in puppi sedetis uestras respub. esse foelices? Adhibite publicis cōsiliis linguas
castigatas & castas, Fluctuat antea sc̄natus q̄ ciuitas. Sed ne uos diutius p̄ secu-
laria circūducā, Quid ampliāuit, qd̄ gloriosam effecit monachorū uitā nisi lin-
gua dei p̄ assiduas orōnes & proximi utilitatē, p̄ p̄dicationes & monita p̄sonās
indefesse. O Dñice in quo potissime tuę uitę imitatores ualere exhortatus es?
Tu qd̄ egisti? Hæreses lingua, & indefessis sermonibus p̄secutus sum. Fratres
meos intētos esse uolui malis heresibus extirpādis, puritatē fidei catholicę p̄di-
candæ tuendæ, & rōnibus defensandę O Franciscę q̄ tantis uirtutibus clari-
sti, ut uexillū triūphātis Christi tuo corpi portares insculptū. Quid tibi postq̄
mente es in melius cōmutatus fuit maxīę curæ? Quid potissimū egisti, postq̄
stigmata dñi Iesu in corpe tuo circumportare meruisti? qd̄ fratres tuos agere
uoluisti? Ego semp̄ dñm Iesum Christū, & patris eius beneficia populis p̄dica-
ui, nusq̄ ab hoc studio me retraxi, auibus etiā & quadrupedibus, imo & maris
piscibus, ore meo dei magni bñficia enarraui. Non solū hæreses p̄secutus sum
sed etiam penitus a fide Christi alienos adiui, & coram illis intrepidus euāge-
lii ueritatem prædicaui. Postquam corpus laboribus effectum, & inedia con-
sumptum est, Christi uulnera in me suscepi, quia ambulare non poteram, stu-
dium circūferri, & linguam & quæ mihi sola erat integra in dei laudibus enarrā-
dis semper exercui, semper docui euangelii ueritatem. Et in extremo uitæ con-
stitutus a prædicatione cessare non potui. Fratres meos ad uoluntariæ pauper-
tatis studium animauī. Qui ut prædicandi gratiam a domino assequerentur
eos assidue prædicare præcepi hac potissimum ratione, ut in p̄dicatione quā
facerent, casta & examinata eorum eloquia essent ad utilitatem & ædificatio-
nem populi, cui uirtutes & uicia, poenā & gloriam, cum sermonis breuitate
per fratres meos prædicari mandauī. Quoniam uerbum abbreviatum fecit do-
minus super terram. Nulla esset abstinentia uirginum, Nulla perseuerantia cō-
fessorum, Nulla constantia martyrum, nisi fuisset prædicatione apostolorum. Fi-
dem Christi lingue ministerio, seminandam, purgandam, alendam, retinendā
defendendam, & perpetuo conseruandam spiritus, s. ab initio præuiderat, &
iccirco in igneæ lingue figura potissimum uoluit apparere, ut qui labia Esaie
prophetæ calculo ignito de altari sumpto per angelum purgari mandauerat
ad prophetiam, suo etiam splendore & feruore ad euangelii ueritatem illustra-
ret, hac die qua repleti sunt omnes discipuli Iesu spiritu. s. & ceperunt loqui ua-
riis linguis, prout spiritus dabat eloqui illis euangelicam ueritatem per quam
in psalterio decem chordarum omnis ecclesia iustorum de suo & redemptori
nostro domino Iesu Christo psallat semper. AMEN.

F I N I S

CONTROVERSID DE EXCELLENTIA INSTRV
MENTORVM DOMINICAB PASSIONIS PER
BVNDEM MARCV M VIGERIV CARDI
NALEM SENOGALLIENSEM
DISCVSSA.

VEMADMODVM ADNATVRAE OPERA

in uno corpore multa sunt membra diuersis actibus accommo-
data, ita ad artis opus uaria instrumenta adhiberi solent singula
singulatim suas operationes habentia. Igitur ad redemptionem
nostram summi artificis domini Iesu Christi, eiusq; eminentissi-
mæ artis operationē, utpote consumatissimā, consentaneū est multa instrumē-
ta accessisse. Fuerunt aut uestes, funes, corona, flagella, columna, uitta siue uelū-
crux, clauī, arundo, spongia, lancea, lyntheum, & sepulchrū. Quæ ut suo tpe no-
stræ redemptionis operi singulatim singula accesserunt, ita suā quæq; digni-
tatem & uenerationis rōnem acceperunt, a dño Iesu Christo, qñ ad eius conta-
ctum puenire meruerunt. Sicut. n. q̄ uenenosa, contagiosa, uel tabida tangunt,
contaminant, & fiunt morbosa, ita q̄ uiuæ aquæ, immo uitæ & salutis æternæ
fontem, artificēq; in uiuificādi ac saluandī artificio tetigerunt salubritatē, ma-
iestatem, uenerationisq; rōnem conq̄siuisse ppetuam ab re nō credit. Ope p̄ciū
esset instrumentorū ipsoꝝ excellentiā ex toto declarare. Sed qm̄ oposum, ar-
duum, longūq; nimis negociū foret, neq; ego tm̄ pollicitus sum (qm̄ nec mihi
tm̄ tribuo) Aggrediar id solū p̄stare qd̄ promisi. Cum. n. sanctū ferrū lanceę q̄
miles Saluatoris latus apuit, Anconā esset allatū Innocentio VIII. Pont. Max.
& ad illud excipiendū oēs fere prouinciales episcopi conuenissemus, ac p̄ ciui-
tatem solenni pōpa circūtulissemus, celebrata q̄ta potuimus deuotione, re di-
uina, refectaq; iam mente, corpa q̄q; cibo refecimus. Interea uero de passione
dñi nostri Iesu Christi colloquentes, incidimus in controuersia. Esset ne digni-
us ferrū sanctū Lanceę qd̄ exceparamus, uestimentis dñi Iesu, & p̄sertim tunica
inconsutili, quā Turcarū Imp̄ator sibi retinuerat, sanctū ferrū Romano ponti-
fici dono mittendo. Hanc controuersiam q̄a plene diffiniendi locus nō erat,
tunc recessuris, & ad propria ea ipsa die reuersuris. Iniunctū est mihi a coepi-
scopis meis, ut de ea aliqd̄ copiosius scriberē. Quorū charitati pro mea tenui-
tate satisfacere uolens, libellū hunc paulo post cōscripsi, & p̄ aliq̄t annos apud
me manere iussi, ne qd̄ censore dignū secū ferret. Meminerā. n. Quintilianum
grammaticū rhetorēq; celeberrimū admonere Scriptores quartū ac decimū
usq; ad annū sua scripta penes se retinere, & post id t̄pis spaciū, priuatim lege-
re oportere, ut ita demū quasi aliena, iāq; infantia exuta examinarent, sic. n. ca-
stigiatus legenda mittunt in publicū. A q̄ sapientissimo instituto, si in scriben-
dis historiis, aut nature & artis uiribus declarādis scriptores recedere non de-
bent, Quanto magis nos illud seruare oportuit diuina scribentes. Aedidi igit̄
ipsum libellū rogatus a cōpluribus religiosis sane & doctis uiris, q̄ illū priuatū
in nostra bibliotheca legerūt. Haud eq̄dē opinatus opus rei adæquauisse, mor-

DE INSTRUMENTIS

talium uires longe supanti. Est nostra hæc qualiscunq; lucubratio in tractatus quatuor distributa. Primū nāq; exponimus unde exordiū sumat honoratiōis ratio gñalis. Deinde rōnem hanc instrumentis passionis Christi, & aliis q; christiani uenerant. Reliquiis dico pro reliquiis, memoriis, imaginibusq; sanctorū conuenire monſtramus. Ad hæc christianorū cultuū gña distinguimus, & iuxta sanctorū patrū decreta partimur. Nouissime uero uia ad iudicandū apimus de controuersia inter nos Anconē habita, ut prædiximus.

¶ Bonorum tripartita diuſio.

- A** Ria sunt bonorū genera, Quædam prosunt, delectant alia, Tertia honestant, dantq; maiestatem. ¶ Quod utile est, ad delectationē & honestatē, rōnis ordine, tendere debet. Neq; n. utile seipsum finire potest, neq; delectabile, sed ambo in honestate solidantur, & in illa q̄scūt. Nemo certe uult utilitatem, nemo diuitias querit, si recte q̄rit, nisi ut p̄ eas delectet, uel ut euadat honestior. Lucrosa igitur & utilitatē afferentia nō p̄pter se ipsa bona sunt, sed q̄a ad meliora ordinant & disponūt. Delectabilia itē bona ultima non sunt, & seipsa non finiunt, sed ad honestatē tendunt, qñ a recta boni rōne non deuiant. Delectationes. n. gustus & tactus qbus hoies maxie delectant, nō ueræ, non plenæ sunt, non sunt tranquillæ, nisi qñ cū honestate & honestatis gr̄a regruntur. Hinc etē nuptiæ oēm fere humanā delectationē cōtinentes (quā gustus & tactus & liberorū desyderiis satisfaciunt) p̄ leges inuentæ sunt, & honorabiliores apud oēs mortales habent, ut exterioris hois delectationes sint honestate conditæ. Hac de causa morales philosophi uirtutē temperantiā designauerūt. Quia secundū honestatē per illā hoies appetūt, prosequūq; suauius sensibus. Et quod natura est delectabile, ratione moderatū, reddit honestum. Liberalitatē & magnificentiā docuerunt, ut ad honestatē utilia cōuertātur.
- ¶ Cui ex tribus prædictis bonis maxime sit exhibendus honor.
- B** Onorē & uenerationē (q̄b; animus bñ institutus maxie inhiat) optio h triū bonorū moralis philosophia deberi pronūciat. ¶ Nam cū maxia merces, maximo debeat bono, & bonū honestum maxime bonū sit.
- C** Itemq; honor sit maxima merces, honor honesto maxime debebit. Itaq; non bene faciunt hoies nudis delectatiōibus inhiantes, uel q̄ delectabilia colūt honestate carentia. Dant. n. pro minori maius bonū. ¶ Certe ut nō est bon⁹ mercator q̄ maiori p̄cio rē emit, q̄ sit ex instanti qualitate tēporū, uel ex recta rōne uendibilis. Ita imprudenter facit q̄squis pro delectatiōe ab honestate seiuncta honorē exhibet delectabili. Desipiūt adhuc magis q̄ utilia honestis p̄ferūt. Sūtq; isti penit⁹ extra termios rōnis, q̄s uerissime dicit apostol⁹ idolis seruiētes. Etē q̄a num⁹ pecunia ue utilitatē metit, q̄ utilia sectāt numorū gr̄a maxie id faciunt.
- D** Nō mir⁹ igit q̄ apud tales pecuniæ oīa obediūt, & ei gr̄a tā āgusti aī oīa faciūt oīa sustinēt. Est autē pecunia siue num⁹ metallū certo sub pōdere, idolo, characterib⁹ ue signatū, q̄b⁹ q̄ti sit, i pmutatiōibus, uēditiōibusq; oñdit. Itaq; tā misellos hoies, q̄ pecuniæ i seruiūt accumulādē, q̄ numos cæteris bonis anponūt, nō imerito dixit Apostolus Idolis inseruire. Constet nobis honorē maxie deberi reb⁹, nō q̄a utiles, nō q̄a delectabiles, sed q̄a honeste sunt, q̄a uirtutē morālē uel diuinā aliq̄ modo cōtinēt, & ad foelicitatē cōsequendā adminiculum præstant.

¶ Quæ sit merces boni utilis.

Vamuis solâ utilitatē afferentia honorē pro p̄mio habere nō debeant.
q Conuenit tñ illa certā habere mercedē. Nihil. n. boni rōnem sapit. Cui pro suo modulo non maneat certū p̄m̄ium. Vtilitatē igitur afferentib⁹ retributio saltē debetur. Vnde mutuū danti, redditur æqualens, quīs turpiter & sub usura dederit. Si autē sine mercede conuenta, sine turpi causa dederit mutuum, debetur ei gratiarū actio, & bñficientia ac cōpensatio, si occasio p̄stetur. Quod si cū iniuriā priuata uel publica q̄s alteri utilitatē p̄stat, neq̄ cōpensatione, neq̄ gratia neq̄ bñficientia dignus sit. Est Archipyrata cū p̄donibus utilis, & meretrix lenoni utilitatē parat, nō tñ p̄dones honorē debēt Archipyratæ, nec cōensationē, neq̄ gratiā, nec leno etiā meretrici hæc debet, qm̄ nihil ueri boni hi præstant, illi ue recipiunt. In utroq̄ enim turpitudine utilitati inesse dignoscitur. In neutro unquam apparet honestatis ratio.

¶ Quæ merces conueniens sit bono delectabili.

Electationē afferentibus turpē ac penitus iniustā, nil prorsus debet honoris, nil p̄m̄ii. Posset tñ utilitas pro mercede uoluptatū etiā iuste p̄stita, cū iustitia retineri. Nā qd meretrices fornicando acqrūt, turpiter & iniuste, licite retinent, si tñ a iustis dñis accipiant. Quod itē histriones, p̄stygiatores, mimi, suis nugis acqrunt minus honestis, iuste habent, si a iustis dñis nugarū & p̄stygiarū suorū mercedē accipiant. At si delectatio iusta sit, & flagitio non cōmixta, infamie nō exposita, debetur pro illa saltē utilitas. ¶ Hinc est qd artificibus cuiusq̄ gñis, q̄rū opa bonis moribus, & publice nō sunt utilitati, ex sui rōne contraria laboris p̄m̄iū debemus, pecuniā uel rem pecuniæ æqualētē, licet hm̄oi opa nullā utilitatē secū ferant. Huiusmodi sunt annuli gēmati etiam sophistice fabrefacti, & alię ad ornatū siue ueræ siue fucatæ supellectiles. Sunt adhuc alia delectabilia q̄ solius utilitatis mercede recte neq̄unt cōpensari. Vt sunt ex magnis periculis liberationes, q̄bus nulla utilitas pōt esse cōdigna satisfactio, sed grati animi studiū (ut Patronis & cōseruatoribus) p̄m̄ii loco semp̄ est liberatoribus exhibendū. Vxorēs q̄q̄ a maritis, & mariti ab uxoribus accipere plus debent q̄ pecuniā exolui possit. Debet maritus uxori uictū, ornatū condecens, gratā cōuersationē, bñficā mentē, honoris, fortunarū, & uitę prōptā defensionē. Debet econtra uxor marito hæc eadem, nisi q̄ pro defensione auxiliū debet, & obseq̄ familiare, liberorū educationē, p̄ infantia & pueritiā, domesticā bonorū cōseruationē, & accōmodatā distributionem p̄ oēm uitam.

¶ Quæ sit merces boni honesti.

Tilia qdē & delectabilia bona honestatis gratia expetēda sunt. Est autē honestatis merces, aliud aliqd illis melius. Hanc multi honorē putāt & falso qdē, qm̄ aliqd eo melius honesto debetur. Propterea dixere stoici honestatē propter se ipsam expetendā esse, quasi nihil melius sit honestate, nihil optabilius, nihil qd p̄m̄ii loco succedere illi possit. Que sententia si sane intelligatur a ueritatis christiane rectitudine non discedit. Exercemur. n. p̄ morales & per theologicas uirtutes (honestatis riuos) ut deo placeamus, ut ille nos amet, & eius amore fruamur, qd honestissimū est, honestissimorūq̄ oīm sum-

damentum & terminus extremus. Honestas igitur honestatis est p̄miū. Sed qm̄ nos q̄ mortales sumus huic bono p̄miū suū dare nō possumus, amorē illi, & honorē (pro uiriū nostrarū mensura) natura quasi iubente rependimus. Nemo est. n. q̄ bonos mores non amet, non ueneret, nisi insanus sit, uel malitia penitus efferatus. Habet itaq; honestas ab hominibus amorem, & honorem in p̄miū, a deo aut̄ foelicitatē id est amorem reciprocum nunquam defecturum.

SECUNDVS TRACTATVS

Christiani irreprehensibiliter honorant instrumenta Passionis

Dominicæ, Sanctorum reliquias memorias & imagines.

I Abet uirtus heroica tm̄ honestatis, & maiestatis, ut non solum opa & opationē secundū se uenerabilē efficiat, & honore dignū. Sed ea etiā q̄ uirū heroicū rēp̄sentant, q̄ illi coniūcta, q̄ illi proxima sunt, & instrumenta etiā p̄ que uirtus ipsa opatur, honore digna reddere consueuit. Sic regie sedes, regieq; domus, honoribus gaudent, eminent priuilegiis, ob reges q̄ illis insident, istas inhabitant. Vexilla etiā regis insignibus decorata, uenerant populi, defendūt milites, qm̄ regnorū gloriā, & regū indicant maiestatē. Sic mēbra regis sacrosancta æstimant, qm̄ regii corporis partes sunt. Sic regis amicos colimus, qm̄ regi inseruiunt. Gladius q̄q; regius, & arma p̄clarorū ducum bellica sunt in honore, qm̄ heroū instrumenta uel sunt uel fuerunt. Et regias uestes etiā si subditorū uestibus p̄ciosiores non sint, mūditiā maior, & q̄dam loci maiestas, ac conseruandi diligentia excellentior decet. Hæc sane oīa q̄ enumerauimus, non ideo honoramus, q̄a bonū honestū id est uirtutē moralē uel theologiam in se contineant aut exerceāt. Qn̄qdē maior eorū pars, uiua nō sunt, sine uita aut̄ hm̄i stare in aliq̄ non possunt. Horū itē aliqua & si uiuant nō tm̄ per se ipsa rōnem sapiunt. Nā & regū amici q̄ uiuunt, & sape possunt, nō semp̄ recte sapiunt, imo in deteriora qn̄q; uertunt regū gratiā, nec tm̄ honore priuatur durante erga illos regū gratia. Desinant nunc ludei, desinant cultores Mahumetis & romanā antiq̄tatē nimiū redolentes, christianā desināt irridere pietatē, qd̄ sanctorū imagines ueneret, q̄ instrumenta passionis Christi chara habeat, et q̄ pluria ueneratiōe eadē p̄sequat̄, q̄uis de uulgari materia facta, et uetustate rubiginosa, uel minus decora reddita uideant̄. Nō. n. dñici & passionis instrumentorū materiā ueneramur, neq; formā, nisi ut ea rex noster eminentissimæ uirtutis hō & uerus deus usui sibi esse constituit, eo in certamine qd̄ cum humani gñis hoste decertauit. Sanctorū itē imagines, reliq̄as, uel quasi reliq̄as & memorias, nō q̄a lignea, lapidea uel deaurata, nō q̄a de qualibet p̄ciosa materia formata sunt, uel pro formæ elegantia honoramus, sed q̄a uiros optimos summi regis amicos rēp̄sentant, uel q̄a illis (dū uiuerent) inter hoīes usui fuerunt. Nam & Hebreorū populus uirgā Aaron lignēā, Tabulas q̄q; legis lapideas, panes p̄positionis de manna cōfectos, & arcā fœderis lignēā, honore p̄cipuo coluerunt, & non sine magna ueneratione librū legis. Testamentū dñi in synagogis (hac etiā nostra ætate) proponunt, apiunt, legunt. Gentes insuper q̄ Mahumeten prophetā existimant deo charissimū, Arcā qua corpus eius tēneri dicit̄, & arcæ locū, imo & loci ipsius ciuitatē sancta reputāt & uenerāda. Que tm̄

Quæ tñ oīa animū nō habent, neq; aīam habere possunt, uel potuerunt aliqñ. Sine qbus est luce clari⁹, neq; moralē neq; heroicā inesse uirtutē. Sic lituū Romuli, sic hastā Quirini romani ueteres honorabāt. Sic uestē cēsarī cōiuratorū gladiis pforatā, & dictatorio sanguine cruentā M. Antonius pro rostris oñdit ut beneficiorū Cēsarī renouata memoria necis indignitatē ciuib⁹ psuaderet, & populū p hęc (qđ effecit) ad uindictā armaret. Respondeāt igit nobis qua M rōne inaiata hęc q̄ diximus Iudæi, Mahumetani, Romani itē ueteres ac recentiores tanto studio uenerentur. Cōstabit certe christianā pietatē uacūā nō esse prudentia, si regis summi bellica istrumēta colit, qbus inenarrabili rōne cōem hoīm hostē acerrimū debellauit. Monemur aut horū ituitu, dolores reminisci capitis nostri, angustias, poenas, patientiā, magnanimitatē, fortitudinē ac charitatē. Et ad totiū iniquitatis odiū, ad ppulsanda q̄q; uitia, capeffendaq; uirtutes accendimur. Ferrū natura frigidū est, tangibile, & ad quālibet partē manu etiā nuda mutabile. Id si igne candeat, tāgere nō audebis, & tñ idē ferrū est qđ pri⁹ sine doloris timore tāgebas. Diadema regiū tractauit ut uoluit Faber, atq; uersauit, & cū fabricaret intorsit. Mercator q̄ uoluit ad uēdendū trāstulit, dū uenale fuit, q̄u potuit uendidit, ad libitūq; confregit sine culpa. Postq̄ uero regio capiti dedicatū est, faber neq; pōt illud attingere, neq; audet. Mercator si uendere si emere incōsulto rege aggreditur, reus sit læsę maiestatis. Quid ita? Nēpe q̄a licet ignis ferrū in se nō cōuerterit, calefaciendi tñ & cōburēdi uim pstitit illi, et regii capitis cōtactu, ad eiusq; ornatū dicatione, Diadema factū est sacro sanctū, qđ tñ in aliud mutatū non est, Sic passionis dñicę instrumenta ex Christi corpis sacratissimi cōtactu, q̄uis in aliud mutata nō sunt, q̄a tñ ad opus nostrę redēptionis accōmodata fuerunt, uim acceperunt, unde fidelīū mētes ad deuotionē accēdūt, Decorē insup & maiestatē de membris dñi susceperunt. Sic sanctorū reliqas, memorias, supellectilē, imagines, qm̄ heroicū hoīm partes uel instrumenta fuerunt, uel sunt insignia, nos christiani magna rōne ueneramur.

TRACTATUS TERTIVS

¶ Tripartitam distinctionem cultuum christianorum continet, & primo declarat quid sit Latria.

Acri honoris, siue pii cultus quem uno noīe adorationē dicimus. Tres sunt species siue modi, Latria, Hypdulia, & Dulia. Primū & eminētissimū adoratiōis genus qđ græce Latria dī, nos latine uerbalinoīe complectētes cōmuni adoratiōis uocabulo noīamus, ita tñ ut p excellētiā seu antonomasiā sumptū sit. Cōstat nāq; adoratio sic sumpta p̄fessiōe summe & oīmodę obligationis adorātis debite ei quē sic adorat, pro eius maiestatis & bñficentię summa exuberātia. Quod utiq; honoris gen⁹ soli deo p̄stari debet. Soli. n. N deo nos oēs q; creature sūme obligatiōis uinculo astringimur. Cū solus ip̄e bonitate ad se, oīq; bñficētia ad creaturas sit eminētissimus, & aptissime prima tabula ueteris testamenti dū in principio dicit. Dñm deū tuū adorabis, & illi soli seruiēs. Quod modo dixim⁹ attestatur & cōprobat. Id ipsum etiā magister ueritatis Christus Iesus q̄ est uia ueritas & uita, in nouo testamento penitus explicauit qñ dixit. Diliges dñm deū tuū ex toto corde tuo, & ex tota mēte tua, & ex

DE INSTRUMENTIS

oibus uiribus tuis. Quasi dicat, Soli deo qđ potes totū amoris & honoris p
uiribus exhibe. Hæc ut melius itelligamus, Magistri ueritatis uerba q̄ adduxi
O mus discutiāt necesse est. Dicit ueritas impmutabilis deū esse diligēdū ex toto
corde, qm̄ primū qđ uiuit in hoīe, & qđ in eo ultimū morit̄ cor est. Totū igitur
cor uitā hoīs totā cōplectitur. Quare ex toto corde. i. a uite primordio usq; ad
extremū spūm (qđ totū hoīs esse cōplectitur) diligendus est deus. Sequitur ex
tota mente, Mens rōnem sonat. Tota itaq; mens. i. tota nostra rōnalis aīa deū
diligere debet, & in suis opib; honorare, q̄ primū suo fungi incipit officio. Ne
ergo infantia uel stultitia ad latria deus astringere uideri posset, & exigere qđ
p̄stari neq; qđ dixerat ex toto corde, adiecit, ex tota mēte. i. qñ uita est cū rōnis
usu sociata. Adhuc, ex oibus uiribus. i. ex oī sensu, ex oī uegetatiuo uigore deū
amare. Et quicqđ sentimus, in illū dirigere debemus. Quicqđ in nobis uegetat
ex illo cognoscere, & p oīa deū profiteri excellentissimū ac bñficentissimū nos
debet cū Apostolo dicentes. Sufficiētia nostra ex deo est. Ab ipso, nāq; p ipm
& in ipso sunt oīa. Regi igitur seculorū imortali & inuisibili soli deo honor sit
excellentissimus & incōpabilis gloria in secula seculorū. Quia phariseus de q̄
Saluator in euāgelio loq̄t, nō sic se gessit adorando, merito reprobatus absce/
lit. Non. n. ex toto corde deū honorabat qđ adorādo proprias uirtutes enume/
rabat, sibiq; cōtribuebat. Proximorū uero uitā carpebat, propriā tenuitatē nō
cognoscendo. Vnde merito supbie uento dissipatus euanuit. Publicanus autē
diuine (ut opinor) maiestatis imensitate tremebūdus, qm̄ oculos ad ccelū tol/
lere nō audebat, sed suā ibecillitatē ex diuine maiestatis amplitudinē cogitabat,
qđ seipsum esse meminerat, defixis oculis terrā aspiciebat, Dei bñficentiā mē/
te reuoluebat, sibi ipsi gratiā, & suis erratis ueniā postulauit, unde & iustificat̄
abscessit. Recte igitur Christus, q ex pharisei & publicani parabola, adorandi
secundū latria tradidit regulā, Apostolos sup hac re instrui postulantes sic do/
P cuit, Cum oratis nolite multiplicare sermonē p iactabundā phariseorū hypo/
crisim, sed dicite in simplicitate humilis publicani. Pater n̄r q es in cœlis sanctifi/
cetur nomen tuū. Adueniat regnū tuū, Fiat uoluntas tua, sicut in cœlo & i ter/
ra. Hinc etem̄ amplissimā diuine maiestatis cellitudinē profiteamur. Bñficiētiæ
imēditas inde p̄dicat̄ & iplorat̄ cū d̄r. Panē nostrū q̄tidianum da nobis hodie.
Deinde humana tenuitas et debilitas recognoscit̄, postulando erratis ueniā dū
dicimus. Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitorib; n̄ris,
Vtq; nō erremus tandē imploramus auxiliū dicentes. Et ne nos iducas in tēta/
tionē, sed libera nos a malo. Hæc igit̄ orō totā latriæ rōnem cōplectens, ad so/
lum deū habenda est, quēadmodū decretis suis ostendimus. Eorū uero q̄ sum/
mū honorē deo nos exhibere cōpellūt, summa hæc est. Nature eminentissime
p̄fectio & bñficiētiæ imēditas, Quæ simul ambo nobis p̄stite declarāt utilitates,
iucūditatesq; & dignitates, qñ ille p suā oīpotētiā q̄ est ueritas eminētissima ex
nihilo nos creauit, p suā uero bñficiētiā cōseruat & auget, cōdonat nobis erra/
ta n̄ra, simulq; felicitatē parat timētib; se. Dignū est igit̄ quē summe colam; &
adorem; ne i grati sim; qđ pessimū i iustitię gen; est. Quare & recti iudicii iure
& grati aī studio, solus deus latria colēdus est a nobis. i. pura mente, summo in
honorē

honore habendus, & amore sancto sup omnia est prosequendus, qm̄ solus est eminentissimus & bñficētissimus, unde & miserationes eius sup oīa opa eius.

¶ Latriam dño Iesu Christo esse tribueridam, eius uero humanitati hyperduliam.

Voniā dñs noster Iesus Christus deus est ante secula genitus ex deo,

¶ & ex matre uirgine homo est in seculo natus, duas cōtinens naturas in unica psona dei simul & hoīs filius existens, summo quē diximus cultu non ambigit esse colendus. Nanq; secundū naturā diuinā unde psona est eminentissimū illū & beneficentissimū esse constat, nostrūq; creatione & bñficientia patrē. Quapropter adorare eū orōne dñica (ut docuit) nos condecet, & illi dicere. Pater noster &c. Qm̄ insup humana natura in Christo inseparabiliter sociata est diuinitati in unitate psonae adoratur, & ipsa hoīs natura summo cultu, nō qdem sui rōne, sed eius grātia cum q̄ est una persona, Sicut etiā ignitum carbonē non tango propter ignē ei insitū, cuius uirtute carbo ipse calefacit & urit, Christi uero humanitas si absq; diuinitate cogitet (quāq; falsa sit hec cogitatio si se pationē ponit) Latria id est summo cultu honoranda uel adoranda non erit. Non. n. deus est, nō est eminentissima, non est bñficentissima, cū deus ipse longe melior illa sit, imo & in infinitū illā excedat in utroq; Sed quēadmodū post deū Christi humanitas oīm q̄ sunt, q̄ fuerunt, q̄ ue futura sunt, nobilissima est & pfectissima creaturarū p gratiā, ita plus q̄ aliā oēs creaturæ simul sumptæ sancto honore colenda est, citra latriā tñ. Qui qdē cultus Dulia maxima uel Hypdulia dicit, qd summū, piū, sacrūq; honorē dari creaturæ possibile merito significat. Hic ipse cultus professione summe excellētiæ & bñficientiæ possibilis inesse creature constare dignoscit. Cū itaq; duo hec excellentia nature. s. & bñficētiæ studiū humanitati soli Christi eminentissime iter creaturas cōueniāt, hāc solā humanitatē hoc hypdulie cultu honorare decet, nisi q̄ & matrē dñi & crucē dñicā adorare aliq̄ mō hypdulia uel colere debem⁹. Latria aut nullo mō si i sua rōne ppria cogitet, qm̄ pure sūt creature & a creatore seiūctę, quis adiūctę fuerit creatori ad tēp⁹ p cōtactū. Nō sic humanitas christi qā nō ad tēp⁹ sed ad ppetuū, nō ad cōtactū sepabilē, sed ad unitatē suppositi nō defecturā, corp⁹ & aīa christi & hō ex illis cōstās diuinitati cōiūcta sūt. Illud igit elegātissimū corp⁹, Aīa illa sanctissima sup ambo, & singulatī singula, hōq; eorū uniōe cōposit⁹ latria semp coli potuerūt & debuerūt, poterūt & debebunt, quasi unita diuinitati. Vt uero creata sunt hāc ipsa quæ diximus, summa hyperdulia, maxima ue dulia honorari debent.

¶ Hyperduliam nonnullis sanctis tribui posse, immo deberi.

Omnibus sine dubio Duliam.

¶ Iximus iam humanitatem Saluatoris nostri summa Dulia siue Hyperdulia esse colendam. Diximus etiam propter excellentem dignitatem hominis heroici instrumenta quibus ille utitur, uestimenta quibus tegitur & ornatur acquirere dignitatem. Homines quoq; qui illi inseruiunt dixim⁹ obsego effici digniores, Igit S. Virgo Maria q̄ dñm Iesum Christū de se genuit, quæ illi totam humani corporis substantiam de suo sanguine tribuit,

B

que illum menses nouē in utero portauit, q̄ infantulū lactauit, puerū educauit, uirum in passione nō deseruit, ut talis filii mater ut illi maxime propinqua cur post suū filiū non poterit, non debet hyperdulia uenerari: Ioseph itē marit⁹ talis matris, nutritor talis filii, Ioannes Baptista digito saluatorē ostēdēs & mūdo p̄dicans, illūq; in Iordane baptizans, sancti apostoli saluatoris comites & discipuli laborū erumnarūq; socii cur sup̄ oēs sanctos propter hęc oīa non sunt hypdulia uenerandi: Cum oīm theologorū sententia crucē dñi hypdulia ueneremur eius merito q̄ pro humani generis redēptione in illa pepēdit, Hi qdē oēs ut in gratia iam cōfirmati, & beata īmortalitate donati sine dubio, sine formidine dulia sunt honorandi. Est aut̄ dulia pius honor creaturæ exhibitus cū patrocinii īmploratione apud deum pro consequenda gratia.

T

¶ Latriæ, Hyperdulie & Dulie adinuicem comparatio.

Abet p̄terea dulia quemadmodū latria & hypdulia professionē bonitatis & bñficientiæ in honorato, sed non quantū latria. Hęc. n. maximā imo infinitā p̄fectionē & beneficētiā in adorato profitetur. Hypdulia uero & dulia hęc duo in honorato recognoscit & profitetur, sed nō maxima, q̄a finita ut sunt & creata, rara tñ & magna existimat honorādo. Honorans adhuc p̄ hos tres honoris gradus magnā uirium suarū tenuitatē, & multā imbecillitatem profitetur, & ideo auxiliū implorat per hos gradus adorando, sed non æqualiter, qm̄ secūdū Latriā se summe submittit, & oīmodam profitetur seruitutē. Secūdū hypduliā non oīmodam, sed ualde magnā. Secūdū duliā uero aliq̄to minorē. Petimus secūdū latriā ab adorato ut a deo, ut inquam a primo datore & dño datæ rei. Secūdū Hypduliā a Christo ut a primo aduocato intercessionis suffragiū. A uirgine uero Maria & a cæteris q̄s recēsuim⁹ tanq̄ a principalibus aduocatis cōmendationē postulamus, excusationēq; ac fauorem. Secūdū duliā aut̄ gratiam imploramus a sic ueneratis, non ut a primo dante neq; ut a primis & potissimis aduocatis uel patronis, sed ut a procuratoribus ad gratiā consequendā. Et sanctos angelos oēs qm̄ dei summi spiritus ad ministratorii sunt ad hoīes adiuuandos, excitandos, dirigēdos ac defendēdos deputati pro suę naturę p̄fectione pro summi principis gratia a qua separari nō pnt, proq; bñficientia etiā qua nobis fauēt (si īgrati eē nolum⁹) dulia honorare

¶ Honor passionis dñicę instrumentis debitus, sanctorū reliquiis, eorū utensilibus ac memoriis.

Ene se habet iacta sunt fundamenta & ædificii nostri structura con surgit. Quippe si latria, hypdulia atq; dulia hoc cōmune hñt, q̄ p̄ ea honorandus potest esse, estq; beneficus honoranti, nō intelligentia, nō sentientia, non uegetantia, Latria, hyperdulia ue aut dulia nunq̄ erunt suo merito p̄sequenda, qm̄ ex se ipsis uacant bñficientia. Insup̄ cū p̄sequenda his cultibus p̄fectiora sint secūdū naturā uel gratiā colentibus ea. Instrumenta uero dñicę passionis reliquię, pro reliquię ue sanctorū, nedū ratione, & sensu, sed uita etiā uacua sint, ea aut̄ honorū genera exhibentes uiuant, sentiant, & intelligant, æquū non est latriā, hyperduliā aut duliā hmōi rebus sui ipsarū gratia impendere. Verū si ob summi regis excellentiā dñicę passionis instrumenta inspiciamus, tanq̄ Christo regi cōiuncta, Latria erūt adoranda simul cum rege,

V

uel hypdulia si cū regia carne simul ea fuerimus uenerati. Sic de reliquis sancto-
rum dixerim, sic de memoriis, qm̄ reliquiae ea rōne qua partes sunt corporis
alicuius sancti, simul cum suo toto. Dulia uenerande sunt, Insup̄ qm̄ prorelique
uel sanctorū memoriæ sanctos hoīes & deo charos, nobis memorāt & rep̄sen-
tant. Dulia eas proseq̄mur. Dico aptius ut sanctū lanceę ferrū Christi lateri co-
gitamus infixū, ut sanctos clauos manus p̄forantes contuemur, ac pedes ut co-
ronā spineam capiti impositā, ut indumenta dñi carnē eius circūtegentia reco-
limus. Pro dignitate regiæ carnis simul cū ea hypdulia hæc oīa uenerabimur.
Pro dignitate uero regiæ personæ, qm̄ deus est latria adorabimus. Hęc eadē
si a regis carne cogitabimus separata, non adorabimus latria, non hyperdulia
neq̄ etiā dulia recte colem⁹. At qm̄ regē tetigerūt, nostræ salutis instrumenta
fuerunt, maximū illis religiosissimūq̄ honorē exhibebimus, non tñ adorantes
non inq̄ ea alloquentes, non aliqd ab eis postulantes, sed a rege potius, ut qui
lancea transfigi, spinis coronari, flagellis cædi, clauis configi, & in cruce suspen-
di pro nobis uoluit. Per hæc qdē oīa gratiā ut deus tribuat, ut homo aut sit ad
gratiā obtinendā patronus & aduocatus. Sic de reliquiis, de utensilibus, de san-
ctorū memoriis, pro cuiusq̄ sancti modulo dicendū existimo. Nemo igitur ex
istimet christianos idolatras aut supersticiosos esse, q̄ imaginib⁹ sanctorū q̄ me-
morie dicuntur, utensilibus seu uestimētis eorū q̄ proreliq̄e sunt & memoriæ.
Ossibus q̄ ueræ sunt reliq̄e honorē tribuant, corā genu flectant, deuote oscu-
lentur, accēdāt luminaria corā eis, Nō sculpturis uel picturis hoc faciūt, q̄ nūq̄
uixerūt, nec uiuere p̄nt, sed q̄ p̄ ea rep̄sentant sanctis, q̄ auxilio & fauori nobis
sunt continue, nō cariosis ossibus, sed aiabus corpum, q̄rū ipsa ossa partes fue-
runt, & futura sunt, non particulis uestimentorū, sed sanctis spiritibus, quorū
corporibus uestium hæc fragmenta tegumenta fuerunt, Non utensilibus, sed
magnis uiris qui illis usi sunt, se submittunt & humiles exhibent preces.

TRACTATVS QVARTVS

¶ Rationes pro sancti Ferri gloria ex contactu prouenientes.

Empus est iam aperire an ferrū lanceę qua christi latus in cruce pende-
tis & mortui Lōginus apuit, maiori deuotiōe seu honore colēdū sit, q̄
saluatoris nr̄i uestimēta. Quā rē qm̄ nō est nr̄m diffinire, nil afferā nisi
qd rō suadet, ut collata utriq̄ rōne res se ipsā manifestet. Tota honorādī rō &
pie colēdi tā laceę ferrū q̄ passiōis dñi istrumēta & p̄sonę christi idumēta ex sã-
ctissimi corpis cōtactu nascit̄ p̄ spūm. s. de uirgie cōcepti, ac ex utilitate p̄ hmōi
cōtactū humano generi subsecuta. Nūc si horū uenerabilitas ex cōtactu p̄fēct
qd eorū corpi Christi magis appropinquat, merito uenerabilius existimādū ui-
debit̄. Hoc aut ferrū christi corp⁹ p̄ciosissimū nō solū attigit p̄ cōtactū, sed ape-
ruit, Nō mō penetrauit, sed ei⁹ sanguine maduit, estq̄ plotū. Vestis ecōtra ex
tremā tñ corpis cutē attigit, & forte nō sine medio, qm̄ iter hāc & Christi car-
nē, aliā aliq̄ eē decuit breuiorē, & iteriorē tunicā frequent⁹ p̄ more mutatam.
Neq̄ enim absolum est christum qui oēs humanas infirmitates experiri uo-
luit, propter occultam transpirationem pororum sui corporis, intimas tunicas
uel leuiter a pristina munditia aliquatenus immutasse. Etenim qui comedit &
bibit qui uegetatiua uirtute uegetatissimus fuit, uegetantium opera quæ sine

DE INSTRUMENTIS

culpa immo cum modestia, cum laude fiunt. Quæ item naturæ opera necessario consequuntur, salua pietate credimus Christum & eius exercitium fuisse consecuta. Sudant homines sine culpa, si laudabiliter exercentur, si pro uitæ sustentatione laborant. Et certe primus Adam in sudore uultus sui, panem acquirere iussus est. Secundus quoque Adam in quo omnes renascimur, & cuius in oratione sudor factus est quasi guttæ sanguinis cadentis in terram peregrinando, prædicando, disputando, docendo, sudare potuit, & primas tunicas sudore decolorare. Videmus enim lintheamina usu in eis dormientium frequentata colorem mutare, & grauiora nescio quomodo reddi ac succidiora sint quantumlibet sobrii, continentissimi, & iccirco raro sudantes qui in eis dormiunt.

A Dicunt hoc medici subtili quadam humiditate contingere, de toto corpore exeunte, quam occultam transpirationem appellant, & ex ultima digestionem membrorum prouenire putant, Christus igitur interiores tunicas si mutauit aliquando, non quidem ad delicias, sed ad necessitatem & munditiam. Eius tunica inconsutilis nudam carnem non attingens, non eque honorabilis erit quantum sanctum ferrum. **B** Adice nunc, quod ferrum hoc sacratissimum non extrema sed corporis medium attingit. Quia igitur sanctum ferrum quod in preciosissimo christi corpore nobilissima sunt, tetigit, uel forte loca cordis & ipsum attingit cor. Ad quod in morte Christi omnis uigor uitalis humoris in exhausto corpore, reliquus, ut ad arcem muniendam, & ad proprium domiciliū se cōtulerat, qua forte de causa sanguis defluxit, & aqua per lanceam. Vestis autem nullū Christi tam nobile membrum attingisse legitur, neque educēdi uim habuisse de Christi uisceribus iam exhaustis sanguinem & aquam. Vestis etiam quæ iterius ad carnes & cutis contactum immediata fuit, sudorem excepit, ferrum sanguinem effodit, Vestis transpiratione occulta, extraneo humore, id est intercutaneo decolorari potuit, Ferrum autem aqua perflutum est, quam de fonte intimi cordis eduxit, & de micanti mucrone rubens & sanguinolentum spiculum regio sacerdotalique sanguine cruentatū extitit, Quanto igitur sanguis & uitalis humor sudori præstat, & transpiratę humiditati. Quantum cordis intima sedes, & ipsum cor uitæ domiciliū mēbris præfert exterioribus & ultimę cuti. Tāto præstātius erit hoc ferrum sacrum quod tunica dñi inconsutilis. Videmus enim apud principes maiori honore populū eos plequeque secretiora principis penetralia adeū, & in eis cōuersari. Hoc igitur ferrum quod regis regū secretissima adiit, intimaque cordis scrutatū ē, optio iure iter omnia passionis christi particularia instrumenta erit uenerationis & religionis maiestate dignissimum.

¶ Alię rationes pro sancti Ferri gloria ex utilitate nascētes. (nissimū.

Ranseūtes nūc ad utilitates, attēdere debemus illa instrumenta in artibus esse præstātiora, per quod maiores utilitates artifices sibi cōgrūt, si modo affectā utilitatē societ honestas, Sanctū lāceę ferrū de quo loquimur sacramentorum utilitates humano generi (peculiari quodā munere) dñi attulisse. Cui rei testes feruntur amplissimi, Augustinus, Chrysostomus, & sacrosanctum Viennense concilium. Audiamus illos, in primisque Augustinū, qui libro quintodecimo de ciuitate dei, capite uigesimo sexto, de mysterio arcæ Noe agēs hec uerba scribit. Et quod ostiū in latere accepit, perfectio illud est uuln, quoniam latere crucifixi lā-

cea pforatū est, Hac q̄ppe aduenientes ingrediuntur, q̄a inde sacramenta emanarunt, quibus credentes iniiciantur. Idem quoq̄ Augustinus exponens illū locum in quo Ioannes dicit. Vnus militum lancea eius latus aperuit, Sic scribit. Vigilanti uerbo euāgelista usus est, ut non diceret, latus eius percussit aut uulnerauit, sed aperuit, ut illic q̄dammodo uitæ ostium panderetur, unde sacramenta ecclesiæ manauerunt, & continuo exiuit sanguis & aqua. Ille sanguis in remissionem peccatorū fusus est. Illa aqua salutare tēperat poculum, hoc est lauacrū p̄stat & potum. Hoc p̄nunciabat q̄d Noe in latere arcæ ostium facere iuss⁹ est quo intrarent aīalia, quæ non erant diluuiο peritura, & q̄bus p̄figurabatur ecclesia. Propter hoc, prima mulier facta est de uiri latere dormientis. Et hic secundus Adā inclinato capite obdormiuit in cruce, ut inde ei coniunx formaretur, per id q̄d ex Christi latere dormientis effluxit. O mors unde mortui reuiuiscunt, Quid isto sanguine mundius? Quid isto uulnere efficacius? Audiendus est nunc chrysostomus qui hunc ipsum euangelii locum exponēs his uerbis utitur. Qm̄ hinc principiū habēt sancta mysteria, cū accesseris ad tremēdū calicē, ut de ipsa christi bibiturus costa ita accedas. Restat adhuc sacri Viennēsis concilii testimoniū audire p̄ Clementē V. comprobatū, & per Ioānē XXII. in clementinis de summa trinitate & fide catholica descriptum in hæc uerba. Firmiter confitemur q̄ in hac assumpta natura ipsum dei uerbum pro omniū opanda salute non solum cruci affigi & in ea mori uoluit, sed etiā emissio iā spiritu, perforari lancea sustinuit latus suū, ut exinde profluentibus undis aquæ & sanguinis formaretur unica & imaculata, ac uirgo sancta mater ecclesia coniunx Christi sicut de latere primi hoīs soporati. Eua illi in coniugē est formata Possent & alii ad hæc testes adduci, sed qm̄ q̄ adducti sunt pidonei esse ac corpore probare uidentur, sufficiat per hæc tanta testimonia fidē fecisse q̄ de uulnere lateris christi ecclesiæ sacramenta fluxisse dicunt. Quorū utilitate nulla est maior, nulla honestior. Faciunt. n. nos ciues sanctorum & domesticos dei iure testamenti regis æterni, q̄d imutabile factū est, eius sanguine fuso. Est p̄fecto ianua salutis apta hac ipsa utilitate fidelibus per sacramenta ecclesiæ liberatis a maledicto mortis æternæ & emerſis de inferni diluuiο ac de miseriarū oīm pelago saluatis. Hæc porro oīa sacramentorū bñficia huius sacri ferri ministerio consecuti dicimur, nō aut̄ uestis alicuius beneficio, Quare si ingrati esse uolum⁹, Ferrū hoc sanctū plus q̄ dñi tunicā ueneremur opter, Accedit huc q̄ sicut in ope artis ultimū artificis op⁹ semp̄ ē p̄fecti⁹, ita ultimū istrumētū ceteris p̄stat, ut. n. natura ab ip̄fecto tēdit ad p̄fectū, dū generat, ita ars nature q̄si pedissequa a rudiorib⁹ sēp̄ ad magis expolita melioraq̄ p̄cedit, Apparet hoc ī edificiis apparet in picturis. Tunica uero dñi incōsutilis (si q̄d fuit istrumētū in christi passione complenda) est certe inter prima connumeratum, qm̄ nudus Saluator noster passus est. Sanctum autem ferrum salutis nostræ structuræ ultimum culmen imposuit. Quandoquidem christus deus noster nosq̄ saluandi magister, passionem suam lancea exornauit. Mortem scilicet suam redēptorię suę artis extremum opus, lāceæ uulnere cōpletū esse demōstrās. Veneremur igit̄ oēs qua possum⁹ pietate, hoc ultimū nr̄e salutis adminiculū, sanctū

ferrū, de cuius dignitate & gloria hactenus dictū sit. Deinceps uero dignitatē uestimentorum domini & presertim inconfutibilis tunicæ iam tandē explicemus.

¶ Rationes pro dignitate inconfutibilis tunicæ.

I dicerē hoc loco sacratissimæ uirginis manibus angelorū regine summi regis matris ac sponsæ dei artificio & opa, Tunicā dñi inconfutibilē (de qua nunc agimus) p totum desup fuisse contextā, & a prima pueritia mēbra Christi purissima texisse ac protexisse usq; ad passionē, crescentiq; regio ac pontificio corpusculo concreuisse, non paruā illi dignitatē & deuotionis erga eam pie habēdæ rōnem attulisse uideri possem. Verū qā hæc nullam de scripturis diuinis hñt auctoritatem, Leguntq; inter apocrypha q nollent ea credere nos deriderent. Et pari rōne refellerent, qua uoluissē probare uidemur. Non recedā igitur a testibus approbatis uel ab attestatiōibus rōne firmatis. Quinīmo ex fundamētis iā positis pro sancti ferri uenerabilitate stabit huius sanctę tunicæ existimatio. Sumant propterea (ut iustū est) uenerationem dñicæ passionis instrumenta a contactu sanctissimi corpis dñi Iesu Christi redemptoris nostri & ab utilitate quā nobis pstitit ille contactus. Sed anteq̃ ulterius procedamus aīaduertēdū est sanctū ferrū, de q̃ agimus, nō nisi semel christi corpus & breuissimo tps momento tetigisse. Vestes multoties corpus attigisse sacratissimū & in eius contactu si nō īmediato saltē proximo pseuerasse, Dixerim hoc si qñ Christus se expoliauit. Quod si non fecit aliqñ ut interiorē tunicā mutaret, uel ut q̃sceret, uel ut se uestibus leuaret, sed semp uestitus uixit Vestes cōtinue multosq; p annos, corpi eius circumstetisse credentur. Ferrū p satellitem tunc diaboli, iniuriosa manu crudeli mente & ipia Christi corpi approximatū est atq; infixū. Vestes sanctis & piis matris eius manibus, aut studio Ioseph mariti uirginis matris, aut cuiuslibet amici obsego, uel proprio christi motu corpus sanctissimū operuerūt & circūsteterunt. Vestes bñficiū christo fuerunt, Ferrū iniuria. Vestes postremo dñm saluatorē uiuentē & sentientem cōplexę sunt. Ferrū hoc non Christū attigisse, neq; Iesum (si rei ueritatem pensitaueris) cōperiemus, sed corpus tm̃ sua mortali uita iam functū & penitus uacūū. Quare non uideo cur magis honorem qd non nisi semel & breuissimo tps spacio, iniuriosa manu, impia mente, iam mortui regis corpi admotū est, q̃ ea q̃ regi uiuenti sæpius diu ac pie cōtigua fuere, q̃ ipsemet sibi sumpsit, ipse suo usui deputauit. Dixisti ferrū tetigisse nobilissimi corpis nobilissimā partē, nobilissimū mēbrū, cor, non sic uestes. Siste parū. Dic q̃so. Quid nobilius est uiui hoīs extremus digitus, an totū corpus uita nudatū? Viuentia, non uiuentibus pfert Augustinus, inter Christianos philosophos excellentissimus. Ego aut̃ nihil diffinio, nihil plus dico q̃ dixerit ille. Constat ex euangelio uestes, uiua mēbra attigisse. Lanceę aut̃ ferrū iam mortui latus aperuisse, & si cordis Camerā adiit, iam functi officio adiit, & mortali uita priuati. Dixisti ferrū penetrasse p fundius. Possem dicere nihil referre, qm̃ exanime corpus sensu motuq; orbū tūc penetrauit. Vestes sentiētia Christi mēbra texerūt & protexerūt. Plus aut̃ est uiuū leonē tāgere q̃ mortuū pforare. Sed oñdā uestimēta & nobili christi mēbra tetigisse q̃ ferrū, & corp⁹ dñicū, pfūdī⁹ eē cōplexa. Totū, n. sicut mai⁹ ē

qualibet parte sui, ita (si quā hēt nobilitatē) nobilius est totū qualibet sui pte. Quis aut neget totū Christi corpus qualibet sui parte nobilius esse, etiā si cor ipsum afferas in mediū. Nobilitas. n. cordis in totius corpis nobilitate cōcludit. Vestes totū saluatoris corpus attigerūt, & utrūq; eius latus circūdederūt. Et si cordis camerā non intrauerūt, cōseruauerūt tñ illā honestauerūt, & (qd lōge honorificētius est) a lesiōe tutatæ sunt. Ita profecto & regii cubiculi assiduos custodes longe maiori honore aulici psequūtur, q̄ eos q̄ semel tñ regis cubiculū intrauerūt, uel ut intrarēt ipulsi fuerūt, & regē ipsum allocuti nō sunt, sed dormientiē (qd ferro cōtigit) offenderunt. Ferrū p̄terea usq; ad pfunditatem dimidiā corpis Christi nō puenit, & uni tñ corpis parti ingestū est. Vestes autem pfunditatē amplexæ sunt totā, & p̄ oēm Christi corpis partē expāse sunt. Vide nunc qd pfundius, profundū aliqd attigit, illud ne, qd unica ex parte uix ad medietatē puenit, an qd toto ambitu illud cōtinuit. Quare nulla cōtactus rōne uestes a ferro supabūt, q̄a id momētaneæ unica ex pte iūriose & examinātū iā corp⁹ christi sctissimū attigit. Hęc multotiēs diu bñfice uiuū & totū circū-

¶ Quot & quæ sint gratiæ sacramentorum ecclesiæ. (plexæ sunt.

Vperest nunc de rōnibus bñficientiæ pro tunica dñi incōsutili dicere,

8 Quæ ut melius intelligant, necesse est ut paulo altius sese tollat oratio, ad recēfenda scilicet bñficia q̄ humano generi pro Christi merito in ei⁹ passione donata sunt, & q̄ Christiani etiā ex sacramentorū ecclesię pceptione cōsequunt. Quatuor hęc sunt q̄rū primū gratia prima nūcupat. Hęc est q̄ hoībus inuicē originalis iustitię datur, dum baptisma suscipiūt, & ideo a theologis prima tabula est dicta, post naufragiū in Adā factū. Effectus eius sunt liberatio a pœna dāni pro originali culpa debita. Absolutio a pœna sensus simul & damni pro culpis mortalibus ppetuo subeūda, lanuē paradisi apitio id est facultas & p̄xima habilitas ad æternā foelicitatē obtinēdā quā originalis iustitię carēntia pcul a nobis elōgauerat. Secūdū bñficiū secūdā gratiā dicere possumus. Hęc p̄ poenitētiā assequimur. Quē ideo secūdā post naufragiū tabula dī, qm̄ peccata post baptisma cōmissa p̄ illā relaxant, Eteim a pœna pro illis in æternum debita absoluihur, dū poenitemus q̄ aliter ipoenitētes æterna manet. Tertiū bñficiū, augmentū est gratiæ & corroboratio, q̄ ad meriti & gloriæ cumulum facit. Hęc in paruulis p̄ cōfirmationē uenit, in adultis uero p̄fectioribus auget adhuc in sacrorū ordinū acq̄sitione & distributiōe sacramētorū. In adultis aut minus p̄fectis idē fit p̄ matrimoniū. In utrūq; p̄ eucharistię pceptionē, si modo hęc oīa charitate sūt fulcita. Est adhuc quartū bñficiū, qd nos gratiarū sigillum dicere possumus. Id aut extrema tribuit unctiōe. Dū scilicet infirmorū sancto ungitur oleo, & de mortalitatis mūdo egrediētes, oīm eius illecebrarū uictores effecti, honore coronamur, & gloria iustitię oleo uncti, præ nostris participibus. Hęc inq̄ oīa bñficia, hęc gratię in sacramētis ecclesię cōtribute, nullo nostro merito nobis succedūt, nā si ex merito iā non ex gratia (ut dicit Apostol⁹) Nemo igitur existimet se aliqd pro his esse, cū nihil sit, nemo credat se illas habere, nisi ex sola diuinæ mentis beneficentissima largitate, quæ (teste Paulo) nō ex opib⁹ iustitię, q̄ fecimus nos, sed secūdū misericordiā suā nos saluos fecit.

¶ Quare teneamur Christo pro gratis Sacramentorum.

Vnc si queres, Quid igitur nobis profunt labores, angustia, poenae, & merita Christi si sola dei uoluntate per ecclesie sacramenta ad promerendam aeternam uitam iustauramur. Possem dicere Christum esse deum, & ideo nos eius maiestati (pro sua erga nos bona uoluntate) imensum debere, quia scilicet per sacramenta saluari nos uoluit, & uim per quam saluamur contulit sacramentis. Sed ut dominicae passionis beneficentiam & instrumentorum patienti domino applicatorum, uitaeque totius Christi utilitates plenius explicemus. Hic meriti radices monstrandae sunt. Prima itaque radix primum uel meriti fundamentum semper est uoluntas acceptantis opus. Fit enim aliquid ideo meritorium, quia primum largiturus certum uult primum, certo operi tribuere. Et haec quidem radix, eo magis, merito uigore praestat, quam uoluntas acceptans & primum statuens liberior est & superior, ac magis absoluta legibus. Etenim apud principem quisque meretur, quantum principis uoluntas opus accipit ad gratiam, uel quantum lex iubet. Principem dignum opus premio existimare. Verum cum leti a uoluntate facientis illamumat exordium. Quod ex lege fit meritorium ex uoluntate legislatoris sumpsit prius meriti rationem. Ociosum non erit exemplo hic declarare quod diximus. Quae admodum, non dux qui ciuitatem expugnauit, si primum murorum ascensorem aureo torque domo egregia amplis fundis atque feracibus sponte condonat. Accipit haec omnia miles de sola principis liberalitate, quam suo iam sacramento, omnia opera militaria praestare tenetur. Nec tamen absque sudore periculo & sanguine premia illa consequitur. Quandoque nisi acriter depugnasset, & mortis discrimini, fortitudinis militaris fiducia plene sese obiecisset, nunquam perfecto tanta fuisset munera consecutus. At si ante expugnationis aggressum dux ipse perconia, lege uel scripta edicere se homini eum muneribus donaturum, qui primum ascenderit muros, tenueritque, & post uictoriam exhibeat quod promissit. Miles ea accipiens non sola principis uoluntate, & suo labore illa consequitur, sed etiam ex promulgatae legis debito uel scriptae, quod tamen a principis uoluntate originem habuit. Secunda meriti radix est operantis uel operis offerentis intentio, Principis uoluntati uel statute ab eo legisese coaptas, Et haec quod dicitur non sit primaria causa meriti, est tamen post primam praecipua. Nam si miles (de quo loquimur) uoluntatem propriam non dirigeret ad imperatoris edictum, nequaquam dignus premio, per sua opera euaderet, sed & supplicio obnoxius redderetur, si contra uel propter uoluntatem principis aliquid utile, uel gloriosum moliret. Apparuit hoc in Titi Manlii Torquati filio qui de hostis uictoria uirgas capitisque supplicium a patre tulit, quam imperatore inconsulto singulare cum hoste certamen inierat, & consule patre in scio uictoriam reportauerat. Tertia meriti radix est operis exhibitio, quod imperator fieri uoluit, & miles effecit. Quae causa, licet primaria non sit, neque praecipua, est tamen necessaria. Nemo, non murali corona, nemo ciuica in Romana repub. donabitur, nisi qui muros obtinuerit, uel de hostium manu ciuem eripuisset, aut ne caperetur in bello effecisset. Sacramentorum efficacia & gratiae quas per ea consequimur a fonte diuinae bonitatis emanant, ut a causa primaria quam hominem propria culpa lapsum in poenas uult per ecclesiae sacramenta releuare. Si quis tamen homo dei amicus qui regis eterni signa hac in mortali uita (quam militia est) nunquam deseruerit, qui pro iustitia mori decreuerit, qui poenas deficit in se ipso suscipe delicto primi hominis congruas, proque

om

omniū hoīm culpis satisfacere uoluerit. Christus solus p̄stare hoc potuit, q̄a so-
 lus inter hoīes tēporaneę natiuitatis suę iure, sine peccato fuit, suaq̄ morte p̄-
 stare uoluit, dicente propheta. Oblatus est q̄a ipse uoluit. Hęc igitur eius uo-
 luntas p̄cipua causa nostrę salutis & gratię procul dubio fuit, quā p̄ sacramen-
 ta conseq̄mur. Dū se ipsum ad passionē exhibuit, Iudæis illū crucifigere q̄ren-
 tibus, dū uelut Isaac & supra modum, plusq̄ Isaac factus est obediens usq̄ ad
 mortē, dū crucis ligno clauis cōfixus est, sua uoluntate, dū (q̄d prius uoluerat)
 p̄ cruentā mortē de mundo & de diabolo moriendo triūphauit. Hanc tertiam
 salutis nostrę cām expleuit, q̄ ita erat necessaria ut sine illa nemo unq̄ q̄tūlibet
 iustus ad æternā foelicitatē possidendā admissus fuerat, nec admittendus erat.
 Consultissime igit̄ paulo ante mortē in cruce exclamauit. Cōsumatū est, ac si p̄-
 testando deo patri filios obsequētissimus diceret. Tu deus uoluisti p̄ mortem
 innocentis hoīs ab æterna morte oēs hoīes liberari. Ego natura deus ab æter-
 no. Hō aut̄ in tpe, q̄d tu decreueras, & ego me facturū promiserā, maxia iā pte
 peregi. Ecce nunc morior ut q̄d reliquū est impleat̄. Consumatū igitur est op̄
 redimendi hoīs, qm̄ tres causę ad salutē hoīm promerendā necessarię coierūt.
 Habent itaq̄ sacramenta ecclesię suā efficacā a laboribus, doloribus, & mor-
 te Christi, tanq̄ a causa ultia sed tñ necessaria. A uoluntate Christi creata, crea-
 toris decreto sese offerente, ut a causa secūda & quasi intermedia. A diuina ue-
 ro uoluntate ut a causa primaria & aliarū oīm causerū sup̄ma. Sacramentorū
 igitur efficacia & quatuor beneficia q̄ supra enumerauim⁹ si ad nos compent̄,
 gratia pura sunt, q̄a nullo nostro merito nobis dantur ut cōdigno. Cōstat hoc
 ex infantīū baptis̄mate, q̄ ad baptis̄ma nihil opantur, & tñ grām acqrūt. Si aut̄
 hmōi bñficia ad Christi p̄sonā compent̄, non mera sunt gratia, sed laboris p̄-
 mium. Immo uero sanguinis p̄ciū & summi regis uitæ, de cōgruo tñ. Cōgruū
 est. n. deū q̄ nunq̄ fallit, nec fallere pōt, p̄miū q̄d promiserat iusto ad spōtaneā
 mortē, & q̄d durissimā sese offerenti & exhibenti p̄soluere. Debemus igitur
 (Christo secundū humanitatē) q̄ maxime ob suā erga nos optimā mentē, qua
 pro nobis pati uoluit durissimā mortē sine culpa sua, sine cōmodo suo, pro sua
 fortitudie magnanimitate nō militari nec ciuili, sed plusq̄ heroica. Per quā ter-
 ribilissimū oīm itrepide aggress⁹ ē, subiit ac sup̄auit. Hęc cū sic se hēant manife-
 stū est sacramēta ecclesię a christi opatiōib⁹ i uita, et ab ei⁹ morte efficacā sume-
 re, post ei⁹ uero mortē nihil ultra bñficētis uel efficacię illis accedere potuisse.

¶ Omnem sacramentis ecclesię uirtutem a Christi uita & morte
 prouenire, & post eius mortem nil illis accessisse.

¶ Omprobatur⁹ & declaraturus apti⁹ ecclesię sacramēta nō a lateris uul-
 nere nostri redēptoris, sed ab ipsi⁹ uiuentis opatiōibus passiōibusq̄, &
 tandē uitæ traditione, p̄ dirā crucis mortē oēm saluandi nos sumpsisse
 uirtutē. Quia hoc attestatiōibus adductis nō cōsentire uidet̄, & rei de qua agit̄
 cōtinet fundamēta. Primo loco patrū traditionibus inniti cōstitui, & id ipsum
 deinde rōnibus cōmunire. Accedat fidei christianę gladius & assertor ac erri-
 mus Paulus Apostolus, & hac de re dicat q̄tū diuinitus accepit ad tertiū coelū
 raptus. Testamentū in mortuis confirmatū est. Hęc Pauli est de hac re senten-

DE INSTRUMENTIS

tia ad Romanos scribentis. Vbi p̄claro doctor gentiū processu & uas electionis manifestat legis obligationē in defunctis cessare, facultatēq; p̄mutandi uel meliorandi testamenta mortuis esse penitus interdictā. Qui tñ q̄diu uiuunt etiā inter ultimos spūs & poenas q̄tūlibet duras (modo sit sana & itēgra mēs) testamenta ad libitū mutare possunt. Adducit ad hanc rē Paulus nuptiarū similitudinē. Nam sicut p̄ oēm uitā matrimonii uinculū, inter legitime iunctos est indissolubile, & p̄ alterius mortē soluitur. Sup̄stetq; (si uult) nubere pōt. Sic uersa uice testamentū q̄diu testator uitā mortālē uiuit (ad autoris libitū) minui, augeri, mutari, & post mortē testatoris nihil ei detrahi, nihil ue addi potest. Qui effectus tam & si cōtrarij uideantur, qm̄ matrimonia in uita manēt, post uitā soluūtur. Contra. Testamenta in uita mutātur, post uitam mutari neq̄unt. Ambo tñ ab eodē rōnis fonte procedunt. Quia. n. lex matrimonii ad opatiōes uiuentiū spectat, mortuos non ligat. Testamentū uero facere, qm̄ propria opa uitæ p̄ntis pro successoribus est ordinare. Qui nō est inter uiuos, id ampli⁹ facere non pōt. Et q̄d uiuens instituit, alius mutare non debet. Nulla est ergo in utroq; mortuis autoritas, nulla ad opandū potestas. Sed reuertamur unde discessimus. Gratia sacramentorū testamentaria sunt bona fideiū hæredū Christi. Eas igitur ante mortē testatoris decuit esse cōstitutas, ut p̄ eius mortē firmitatem accipent. Nunc qm̄ lateris uulnus Christi corpi iā exanimi inflicū est,

T Nisi rōnem Pauli doctoris gentiū & iuris ordinē negauerimus. Confiteri necesse est, sacramenta ecclesiæ (q̄a testamentaria sunt bona fideiū) post Christi mortē a uulnere lateris efficaciam non accepisse, sed antea p̄ passionē Christi, oēm quē nunc habent uigorē habuisse, q̄ p̄ Christi mortē illis fuerit confirmatus. Declaratū est iam a Christi meritis ut a causa p̄cipua, q̄a mereri uoluit. Et a causa necessaria, q̄a uolita p̄fecit uigorē dari ecclesiæ sacramentis. Mereri autē

V & demereri uita mortali uiuentiū est. Quo fit ut in inferno non sit redēptio & in paradiso ruine periculū non cadat, qm̄ utrobicq; meriti uel demeriti exacti sunt termini. Excesserat hos terminos Christus merendi. fac demerendi facultatem, quum eius lateri inflicū est uulnus. Erat em̄ (Ioannis euangelistę testimonio) mortuus tunc, quare ex uulnere lanceę nō meruit. Nō igit̄ lateris uulnus sacramentis efficaciam p̄stitit, imo nec p̄stare ualuit. Accedit huc q̄ Christus (secundū hoīem) meruit nō ut deus. Deus. n. mereri non pōt, cū subiici merētem oporteat, & sup̄ioris uolūtati esse cōcordē. Deus autē nec subiici pōt, ut deus nec uoluntas ulla maiestati diuinæ pōt esse sup̄ior, cui deus sese cōponat. Quare uon ut deus, sed ut hō Christus, pro hoībus meruit. Nunc qm̄ Christus in triduo mortis, q̄ tpe lācea fuit uulneratus, nō erat hō (erat. n. mortuus) ex uulnere lateris nihil meruit. Nihil igitur uigoris ex eo uulnere sacramētis ecclesiæ accessit, uel accedere potuit, unde illis efficaciam accessisse credi debeat. Facit ad hoc uitę Christi p̄ciū inæstimabile & ordo iustitię. Nullū. n. bonū in uniuerso mundo, imo neq; oīa creata simul uitæ Christi excellentissime in bonitate p̄nt adæquari. Nullū est etiā tam grande malū, sed neq; simul aggregata oīa peccata tantā habent malitiā, ut bonitati uitæ Christi in pondere, numero uel mensura æquari possint. Nēpe si oīa creata bona uel mala huic uni bono mensura

seu pon

seu pondere compentur, semp uite Christi pfectio uirtutū oīm creaturarū pfe
 ctiones oīm q̃ uitiorū malignitates excedet, Et hæc est rō, quare christus pro Z
 oībus hoībus sufficienter meruit, & pro infinitis adhuc mereri potuisset, si in
 finiti hoīes futuri fuissent, meruit tñ efficaciter pro electis tm̃. Quia soli electi
 salui fiunt, & post mortē fœlices sanctorū aīæ gaudent in coelis, cuius rei gratia
 secundū efficacīā passus est christus & mortuus. Hæc si ita se habent sacramen
 tis p̃ q̃ saluamur ex uulnere lateris, post mortē aperti efficacīa nō accessit. Qm̃
 p̃ christi uitā pro oībus peccatis & peccatoribus redimendis, sufficiētissimā &
 p̃ mortē in p̃ciū horū, & redēptionē exhibitā iam habuerant unde saluare nos
 possent. Nā si in iustitia ciuili æqualēs satis est dedisse creditori, pro debito aut
 læso pro emendatione seu cōpensatione dāni uel iniuriæ. Apud deū q̃ copio
 sus est in misericordia q̃ bonorū nostrorū indignus nō est, plus debito dedisse
 satis fuerit, p̃sertim cū hoīm leges mitius semp̃ agi uelint, dū puniunt. Nūc uer
 o cū pro soluenda peccatorū pcena, uita christi tradita sit in mortē diuinā ius
 titiam (cuius iudiciū misericordiā sup̃ exaltat) non plus exigere decuit, neq̃ sa
 cramentis plus inesse uigoris, req̃rere eā conuenit q̃ tota christi uita simul &
 mors p̃stare potuerint. Qm̃ abundantissimū p̃ciū sunt oīs dāni resarciendi, &
 abolendæ etiā oīs iniuriæ. Satis igit̃ efficacīe ad saluādos hoīes ecclesiæ sacramē
 ta sumpserūt p̃ uitā & mortē christi p̃ciosissimā in cōspectu dei, Quare ex uul
 nere lateris nihil illis oportuit sup̃ addi. Et humani gñis redēptio excellētissime
 charitatis opus fuit. Huius aut̃ sup̃mū munus est (christi dei nostri testimonio
 apud Ioannē & apud Paulum nostræ fidei lumina) dare aīam pro charis suis.
 Christus hoc in passione fecit, hoc in morte cōpleuit. Ergo in passione & mor
 te christi hoīes redēpti sunt, non uulnere sui lateris. Dicat adhuc de hac ipsa re
 christus ipse testimoniu. Cū exaltat̃ iqt̃ fuero oīa trahā a terra ad me ipsū. Fuit
 christus (cuius hoc est testimoniu in euāgelio) in cruce exaltatus. In terra qdē A
 exaltatus sed non a terra. Crux. n. terrę infixā erat, sed & lignū crucis in q̃ tunc
 christus erat exaltatus, de terra factū erat, & naturę cōis necessitate trāsiturū
 in terrā, Itaq̃ christus in cruce non a terra exaltatus erat, sed in terra. Moriens
 aut̃ exaltatus est a terra, qm̃ tunc aīa eius sanctissima a terrenis actionibus fuit
 penitus absoluta. Et factus est christus rex in coelis q̃ paulo ante fuerat pegrin⁹
 in terris. Moriens porro christus oīa traxit ad se, q̃a p̃ grati animi obligationē
 oīa sibi deberi fecit, dū pro oībus debitū soluit, & oēm creaturā lapsam repara
 uit, si modo illa reparari cōsenserit, & tanto p̃cio se redimi uoluerit, ac ingrata
 non fuerit. Itaq̃ si christi uerba sunt (ut sunt) infallibilia, & nunq̃ (ut ipse ait)
 a ueritate casura, negare nō possumus, neq̃ debem⁹. p̃ eius mortē qua exaltat⁹
 est a terra & iextimabili bñficientia ad se oīa traxit, humanū gen⁹ esse redēptū,
 reparatū & instauratū. Insup̃ inficiari nō possumus a morte uel p̃ mortē aut̃ i
 morte eius, oīa p̃ q̃ saluamur efficacīā habuisse. Saluamur aut̃ p̃ ecclesiæ sacra
 menta. Illa ergo a christi uita p̃ mortē exhibita suā habent efficacīā. Et hoc qdē
 est qd̃ oīm fideiū cōi mente & uno consensu unoq̃ festiuo cōcentu in pascha
 libus gaudis sancta cantat ecclesia. Ip̃e. n. uerus est agnus q̃ abstulit peccata mū
 di. Qui mortē nostrā moriendo destruxit, & uitā resurgendo reparauit. Præ

terea dñs Iesus frustra dixisset, consumatū est, dū in mortis articulo cōstitutus esset. Et pene moriēs si qd post mortē ad saluandū hoīes pagendum restasset.

¶ Solutiones pulcherrimarum difficultatum rem quam agimus penitus aperientes.

Ost animæ sepationē a christi corpe christū non meruisse, nec uulnus lateris, uel aliud opus mortē christi subsecutū sacramentis efficaciam tribuisse, maxime ex eo constare uidetur, qd mereri uiuentiū est, nō mortuorum, Et christus ubi inclinato capite spūm tradidit, ad horā usq; resurrectionis, inter mortuos numerat, intra quod tempus lancea miles latus eius apuit, Sed qm̄ eo tpe diuinitas christi corpi aderat, qd nunq̄ deseruit, si aīa corpi unita, illud uiuere facit & opusum reddit. Diuinitas q̄ uitæ origo est, ac (ut ita dixerim) uitarū uita, quō non reddidit uiuū, & opusum corpus cui erat inseparabiliter sociata? Si uero ob uitæ pelagus infinitū sibi associatū uiuebat in illo sepulturæ triduo christi corpus opari etiā potuit & mereri. Quare non erit a ratione alienū ex uulnere lateris christū meruisse & efficaciam sacramentis tūc de

B disse qm̄ ex eius latere uulnerato sanguis & aqua manauit. Hanc difficultatem quisq; facile superabit, q̄ diuinæ naturæ proprietates recte pensitauerit, mētēq; simul attentā reuoluerit. Quō natura diuina in mortis triduo christi corpi unita erat, Sane pprietates diuinæ naturæ si consideremus, illā oīno ipassibilem cōfitebimur, & longe minus q̄ cœlorū substantiā peregrinas impssiones capere posse non dubitabimus. Est. n. ab oī rōne materiæ (q̄ passionū & alterationum fundamentū a philosophis p̄dicat) penitus aliena dei substantia. **C** Impassibile aut̄ sicut ipsum pati non pōt, ita cui addit̄ patiēdi rōnem p̄stare non pōt, q̄a nemo dat qd non habet. Et unūq; talē uim rei cui adiūgit̄ p̄stat, qualē in semet ipso uirtutē habet. Itaq; ex naturæ diuinæ ipassibilitate soluta est q̄ fuerat adducta difficultas, Qm̄ scilicet natura penitus ipassibilis, corpus cui unitur pati nō facit, sed potius a passione p̄seruat. Balsamū qm̄ de facili nō putrescit, corpus q̄ deo inungit̄ diutissime a putredine credit̄ p̄seruare. Et muscū q̄a odoriferum est, etiā minus bñ olentia, odore meliora qnq; reddit, uel saltē nō tam tetra. Si uero rebus non male olentibus adiungat̄ optimo illas odore respergit, Diuina igitur natura qm̄ poenā uel tristitiā nulla pōt rōne sentire, si plus q̄ balsamū est p̄seruatiua, plusq; muscū odorifera, sanctū Christi corpus ab omni corruptionis & passionis iniuria illo in triduo p̄seruauit, Hoc est quod per spiritū sanctum dicitur in psalmo. Non dabis sanctum tuum uidere corruptionem,

¶ Corpus Christi in triduo mortis fuisse unitum deo qui uita est & tamen non uixisse.

Odus p̄terea unionis q̄ Christi corpus naturæ diuinæ fuerat associatū, edocet ex hmōi cōiunctione uel unionē q̄uis manente post sepationē aīa a corpe, corpus exanime nihil agere potuisse uitale, neq; potuisse sentire dolores. Non uniebant. n. natura diuina & corpus Christi in eo triduo ut q̄ adinuicē cōmiscēt. Quorū alterū uel transit in pprietates alterius ut pusillū aque (dū uīno cōmiscet) uel ambo suas proprietates amittentia, in nouas eunt formas, quēadmodū extremorū colorū mixtione fiunt medii, & Alchimistæ

mistæ fere semp ex multis bonis, nihil bonū faciunt. Nēpe diuina natura suas proprietates in illa unione non amittebat, nec corporis proprietates cōfundeat, sed saluis utriusq; naturæ proprietatibus, ambæ sibi inuicē copulatæ pmanebāt. Neq; tūc diuina natura & natura humani corporis uniebant ut accumulata, q̄rū neutrū in altero esse dicit, Diuinitas. n. tunc fuisse & uere nunc esse in Christi corpe p̄dicatur. Erat tunc diuinitas intima humano corpi, licet ex animi, est & modo. Quod nunq̄ contingit in accumulatis, q̄rū totę substantię ab inuicē separatae solūq; unitæ dicunt, q̄a sunt iuxta positæ. Præterea nō uniebant diuinitas & corpus Christi eo modo q̄ accidens unū fit cū substantia. Prima. n. & p̄fectissima substantia accidentis rōnem habere nō potuit, qm̄ p̄fecta non esset, subiectum etiā esse nō decuit, iam. n. habitū est illā minus q̄ cœlū posse extraneas implessiones accipere. Corpus uero Christi licet subiectū esse possit, nō tñ (ut ita dixerim) naturā diuinā subiectare potuit, necesse est. n. subiectū suis accidentibus esse p̄fectius, nihil aut diuinitati est æque p̄fectū. Multo igitur minus q̄d cūq; corpus dederis, illa p̄fectius erit. Sed nec uniebant illo tpe diuinitas & corpus Christi, ut forma substantialis & materia, qm̄ natura infinita informare non pōt, uel formā acquirere, fieret. n. pars q̄d actu oīno infiniti rōni est incōpossibile, cū non possit q̄d actu oīno infinitū est pars fieri. Maius. n. aliq̄ fieret tali infinito, q̄d rōni non cōsentit, ut actu. s. oīno infinito sit aliq̄d maius, Quare diuina natura Christi corpori forma esse non potuit, Neq; uero Christi corpus id esse potuit diuinitati, plus. n. infinito repugnat formā accipere q̄ formam esse. Neq; etiā uniebant ut motor externus & mobile. Hęc. n. se uirtute contingūt, non re fiūt intima. Quinimo singula partes suas hñt a partibus alterius segregatas. Diuina aut natura in illo triduo a nulla parte christi corporis erat separata, Sed totū christi corpus totā diuinitatē & in singulis sui partibus & simul in oībus intus & extra inseparabiliter copulatā habebat. Vniebant aut diuina natura & corpus christi eo modo q̄ sustentans iūgitur sustentato. Hoc tñ addito q̄ natura diuina totū christi corpus, & q̄libet eius partē sibi unitā habebat, nec solum partē unā contingebat, p̄ quā reliquæ starent, ut in sustentatibus & sustentatis q̄tidie uidere licet, sed q̄libet pars corporis christi æque proximā hēbat, habuit semp, sempq; habebit naturā diuinā, nec solū proximā, sed intimā & unitam, Itaq; sicut nunc uere licet tunc q̄q; dicere licebat corpus christi deū esse, Ita uerū erat & uerū est dicere, caput, manus, digitus, articulus Christi corporis est deus. Hanc unionē theologi hypostaticā siue suppositalē dicunt, qm̄ ex duabus naturis, diuina. s. & corporis humani Iesu Christi unicū suppositū constabit. Et ex eorū unione non crescebat numerus suppositorū. i. p se subsistentiū. Sed illæ duæ naturæ unū & unicū per se subsistens efficiebant, Hęc porro ultima unionis rō sensum nō p̄stat, nec motū unitis. Neq; n. baculus annosum senem sustentans, molestias senectutis sentit, q̄ sustentatū cruciāt. Neq; senex ab igne leditur dū baculus q̄ sustentat in extremo igni cōburitur, Et p̄fecto semp in talibus uidere licet neutrū alterius proprietates sapere. Si q̄ras aut quare affirmata de sustentante, non affirmant de sustentato. Et quare q̄d de uno negatur de altero non negetur? Quę inq̄ sustentanti baculo cōueniunt, cur seni sustentato

conuenire nō dicimus. Et tñ in hac noua unitorū rōne quā sustentationi assi-
milaſti, q̄ uni naturæ cōueniunt, de alia affirmare ſolemus, cui tñ ſepatæ repu-
gnarent, Dicimus. n. deū mortuū & īmortalē. Vnde impaſſibilē, paſſibilē, tem-
poralē, æternū, & æternū temporalē factū p̄dicat Auguſtinus. Hoc inde puto
puenire q̄ ſuſtentans & ſuſtentatū nō ſunt unū numero alibi q̄ in hac unione.
Necq̄. n. uel baculus ſeni, uel ſenex baculo cōnumerant, q̄a necq̄ unū ſit intimū
alteri, necq̄ in qualibet parte unius eſt alterū totū, ſed penitus ſunt extra ſe inui-
cem. Hic aut̄ tota diuinitas & Chriſti corpus unū ſunt numero in rōne ſuppoſi-
ti. Idiomatū itaq̄ cōmunicatio, id eſt reciproca naturæ alicuius de alia natura
X ſecundū ſpeciē, ab illa diuerſa, ac proprietatū naturis iſtis ſingulatim conueniē-
tium de ſe inuicē, ac de naturis iſtis ut habitū eſt unitis affirmatio reciproca ex
hac ipſa unione conſurgit. Quē tñ unio ad p̄ſtandā agendi patiendi ue uirtutē
non ſufficit, qm̄ ad hoc informatio requirit̄, p̄ quā alterū unitorū habet ſe ut for-
ma, alterū ut materia. Hęc rñſio licet meris Ariſtotelicis ex pte ardua uideatur
qm̄ Ariſtoteles hanc unionē non ſcripſit. Nec mirū, qm̄ illā nō nouit, necq̄ em̄
ſuo tpe fuerat, nec futura ex meris naturalib⁹ cognoſci poterat. Quia ex meris
naturalibus. i. ex gñali rōne ſiue ſpeciali eorū q̄ ſunt citra primū & īmobile fa-
cta non eſt, necq̄ effici potuit. Et res ut ſe habet Ariſtotelis teſtimonio ita ītel-
ligibilē ſe p̄ſtat. Quare hoc affirmandi genus ex mere naturalibus deſcribi nō
debit, nec potuit. Eſt tñ ab Ariſtotelis doctrina hęc ipſa reſpōſio nō aliena.
Habet. n. Ariſtoteles q̄ agere eſt a forma agētis, Nō ergo ſufficit aliqd eē uni-
tū agēti, ut ab eo facultatē agēdi hēat, ſed ut formę expedit illi unitū eſſe. Er-
go Ariſtotelis normā nō deferendo, qd nō eſt forma agētis, non p̄ſtat intrinſe-
cam agendi uirtutē, licet illi unitū ſit interiorius, & agendi uirtute p̄cellat. Diuini-
tas igitur q̄uis ī mortis triduo corpi chriſti unita eſſet, q̄a tñ forma nō erat illi,
ut habitū eſt, ideo formalē ſentiēdi uim, aut uitales exercēdi opatiōes nō dabat
ei. Et ut oīa hęc p̄ſtringā qm̄ diuinitas Chriſti corpi uitā nō dabat in triduo ſe-
pulture, q̄a uitā dare corpi eſt formā ei⁹ eſſe, qd diuinitati repugnat, & ſine ui-
ta nō eſt ſentire, uel lædi ſenſatiōe. Ideo Chriſti corp⁹ ī ſepulturæ triduo ſentire
non potuit, uel uiuentis opera exercere. Exanime itaq̄ Chriſti corp⁹ nil me-
ruit, necq̄ etiam ex uulnere lateris poſt mortē tribuit efficaciam ſacramentis,

¶ Soluitur alia difficultas ad rem faciens.

Ea q̄ dixim⁹ maiorē difficultatē adduxiſſe uideāt, declarādū ē quēad-
modū chriſtus pati añ mortē potuerit. Cū diuinitatē ipaſſibilē ſecū ha-
beret. Dixiſti iā poſt aīe chriſti egreſſū a corpe ī triduo ſepulture diui-
nitatē corpi unitā, illud poti⁹ a paſſiōib⁹ p̄ſeruafſe q̄ paſſibile reddidiſſe. Nōne
uiuēti Chriſto eque p̄fecte unita erat diuinitas, ſicut poſt mortē ei⁹ corpi exa-
nimi ſociata manebat? Erat certe. Quare igit̄ Chriſtū nō ita īmortalē faciebat,
& ipaſſibilē añ mortē, ſicut ei⁹ exanime corp⁹ a putredine p̄ſeruabat? Anteq̄
huic rñdeā īterrogatiōi uelī abs te mihi de re min⁹ difficili rñderi. Cur lumen
qd ſub modio ponit̄ domū nō illuminat q̄ diu ſub modio eſt? Nēpe q̄a modius
claritatē lucis & radios luminis ītercipit occupatq̄. Sic reſpōdebo tibi, Diuini-
tatis uigor añ mortē chriſti ītercept⁹ ē ne corp⁹ ei⁹ penitus redderet ipaſſibile.

Quod

Quod ergo facit modius ne lumen in aula luceat q̄ diu sub modio latet, hoc faciebat prohibens (q̄cquid illud fuerit) diuinitatis uigorē ad corpis fragilitatē ita puenire ut fieret penitus impassibile. Dices statim, uideo modiū candelæ lumen intercipe, & lucis radios in se ipso claudere, Sed qd sit hoc prohibēs aut quale sit qd prohibuit diuinitatis uigorē ad Christi corpus ptingere, ne illud (pro sua capacitate) p̄ficeret, & ab iniuria p̄seruaret non intelligo, & id ipsum a te quero q de modio iam r̄ndisti. Si dicere p̄ miraculū Christi corpi statim a sui conceptus primordio quandā innoīatam qualitātē fuisse concreatā, q̄ inter diuinitatē & corpus Christi ac eius humanitatē quasi mediū constituta prohibeat p̄fectiones diuinitatis ad corpis humani & hoīs ibecillitatē accedere, Ab aliquibus theologis & q̄dem p̄claris non dissentirē in hac parte, et non incōgrue prima fronte r̄ndisse uideri possem. Sed q̄a hęc innoīata qualitas de scriptura sacra non sumitur, eā non recipiamus. Finita. n. est hęc qualitas, qm̄ creata, Finitū aut̄ infinito oppositū claudere illud nō pōt, Nā si magni fluminis impetum exuberātē nulla moles, nulla lapidū structura diu retinet, neq̄ penit̄ unq̄ firmat, saltē, ut non supabundet, non diuertat, uel tandē ipsam molē nō frangat. Quanto minus hęc innoīata qualitas totā uim diuine p̄fectionis sistere poterit q̄ infiniti uigoris infinitū pelagus est. Dicamus igitur hanc nō reduodantiam a sola libertate diuinæ naturę procedere, q̄ qm̄ summe libera est, suiq̄ optime cōpos dū p̄transire non uult, ipsa se firmat, & q̄ oīa firmat nullo alio q̄ se ipsa firmatur. Veluti si ostenderet se tibi speculū liberū, in q̄ multæ imagines relucet, essetq̄ in speculi potestate, q̄t & quales uellet imagines ostēdere, ut multa siue pauca uel nulla uideres nil interponi oporteret, qd uisionē interciperet sed satis esset speculū pauca uel nulla ostendere uoluīse. Quod igitur diuinitas humanā naturā in Christo adhuc uiatore, & in mortis triduo corpus non oīno p̄ficeret, ut penitus esset ipassibile. In causa erat diuinā uoluntatē nolle id facere. Vt. n. dei uoluntati nihil ualet resistere, ita naturæ diuine p̄fectiōes eiusdem uoluntatis terminos non transcendunt. Neq̄ tñ finitæ sunt, qm̄ & uoluntas qua uallantur infinita est. Quæ autē infinitā infinite complent, omnino infinita esse necesse est. Si iterū p̄gas interrogare, Cur diuina uolūtas noluerit suæ naturæ perfectiones ad humanā naturam in Christo pertransire ante passionem? Fatua erit hęc interrogatio. Quæretur. n. ratio, siue causa, ultra primam rationem, & causam. Volūtas nempe diuina omniū quæ fiunt in tempore, est prima causa, & omnia quæ nult, propter se ipsam uult tādē, nō p̄pter aliū finē. Quando ergo quærit, Cur Deus hoc uult? dicere est, Dic mihi causam supra. Primā causam. Et q̄a supra Primū non est aliud, Sic interrogare, nil aliud est, quā id petere, qd præstari repugnat. Posset nihilominus huic interrogationi incongruæ aliquid congrue responderi, Fecerat se deus hoīem ut p̄ assumpti hoīs passionē hoīes sanarent. Cōgruū erat igit̄ imo necessariū hoīem deo unitum utpote passurū, remanere passibilē. Quare congruebat diuinā sapientiam hoīem sibi unitū impassibilē non reddere. Itaq̄ alienū non est a recta rōne credere Christū hoīem dolores poenas, tristitiaq̄ pati potuisse, q̄ diu eius aīa corpus suū uita mortali uiuificauit. Eius uero sanctissimū corpus nullā sentiēdi uī

Y

Z

operandi meritorie uim habuisse, Postq̄ eius anima benedicta ab illo fuit pro mortis triduo separata, q̄uis tunc diuinitas cum corpore p̄duraret unita, Quę cū sic se habeāt dubitari iam a nemine potest Christū, post mortē nihil oīno meritum esse. Nihil igitur efficacīę post Christi mortē ecclesię sacramentis accessit, q̄d ex eius morte in cōspectu dñi p̄ciosissima stabilitū iam prius non fuerit. Quare credi non debet efficacīa a uulnere lateris sacramentis tributam esse.

¶ Respondetur autoritatibus quę uidentur sentire contrarium.

Vperest nunc concordare demonstrare testes, q̄ contrariū sentire uidetur huic nostrę, imo catholicę sententię. Si primū Augustini testimonium recte pensitet, & arcę Noe (cuius p̄sagium Augustinus in eo loco p̄tractat) examinetur historia, euidentissime apparebit Augustinū sentire illic totū nostrę redemptionis mysteriū, pro his q̄ ad necessitatē attinent nr̄ę salutis in morte Christi fuisse pactum, Compat. n. illic Augustinus arcam Noe hōi Christo uel corpore Christi. Ostiū uero arcę uulnere lateris eius lancea p̄forati. Arca igitur sicut instrumentū salutis fuit aīantibus, non ostiū arcę, Sic corpus Christi uel eius humana natura quasi instrumentū credentibus salutē acquiuit, non fenestra lateris eius, Perge modo, arca saluauit ingressos (q̄diu iter undas illi fluctuauerūt) nullū tunc usum illis fenestra p̄bente. Aquis uero desiccatis arcę ministeriū completū est, & fenestra arcę tunc usui denuo esse cepit. Et nos p̄ undas mundi nauigantes, dū aduersitatū procellis agitamus, dum inter mundi illecebras fluctuamus, Christū in carne passibili, & totius passiōis eius seriem contēplantes ad siccū dicimur. Ipse. n. per oēm uitā p̄ dolores enauigans, & labores tandē p̄ crucis passiōē, oēs poenarum tēpestates euincens, p̄ mortem suā humanū genus a diluuiōe irę dei liberauit. Tollant modo singuli hōies crucē suā, & Christū ducē seq̄ non spernant usq̄ ad mortē. Ostiū arcę intrandi & exeundi tēpus ostendit, & uulnus lateris ad fidē intrantibus tēpus nostrę salutis impletū monstrat, Christū inq̄ uere mortuū fuisse in cruce ostendit. Quę mors humanarū miseriarū pelagus exhausit, & irā dei in gratiā erga hōies cōmutauit. Qñ igitur dicit Augustinus, Et q̄a inde sacramenta manarunt, Inde non lateris uulnus, sed uulneratū corpus demonstrat, & Christi fideles ad mysticū Christi corpus. i. ad ecclesię unitatē per arcā designatā ingrediuntur uirtute sacramentorū, q̄bus credentes initiātur. Quę scilicet sacramenta hac. i. p̄ uulnus lateris fluxerunt uel manauerunt, Non ut a causa sed ut a uia intelligendi ut inquā a signo manifestante nostrę redēptiōis effectū. Etenim ut per lapides uiarū indices quasi p̄ signa ad ciuitatē pueniunt uiatores, & tñ lapides causa non sunt pueniendi. Sic uulnus lateris Christi uiā p̄ quā gradiamur ostendit. Et profecto arcę fenestra de qua nunc agitur nō tā uia salutis aīantibus q̄ uię ostensio diluuiōe instante habita est. Non. n. p̄ fenestrā cubiti spacio terminatam maiora aīalia intrare uel exire potuerunt. Nō igitur uia fuit, sed indicium uię, dū fortasse p̄ illā minora aīalia ingredi uisa sunt, maiora autē p̄ aliā partē ingredi oportere cognouerunt. Et q̄d ingrediendo (ostiū bñficio) didicerāt, exeundo retinuerūt. Christus itaq̄ salutis est uia & terminus, ipso dicēte. Ego sum uia ueritas & uita. Mors Christi uim dedit sacramentis, ut illis cōmuniti redire possimus

possemus in patriam nostrā & esse cum Christo. Quare Augustinus in huius loci fine concludit. O mors unde mortui resurgunt. Vt ex hoc eius testimonio constet resurgere mortuos. i. aīas liberari a morte eterna p Christi mortē. Itaq; dum idē Augustinus dicit. Quid hoc sanguine purius? Quid hoc uulnere efficacius? Intelligi debet, non ad efficiendū, sed ad ostendendū. Hic nanq; sanguis purissimū est signū nostrę redēptionis ostēsiuū, Nam teste Paulo. Quia sine sanguinis effusione non fit remissio, Nihil congruentius nihil purius ostēdere potuit redemptionē nostrā pfectā esse q̄ sanguis adhuc de mortuo, & exhausto Christi corpore manans, q̄ redemptionis tpe paulo anteq̄ capetur quasi sanguinē sudauerat. Captus, p flagella, cruorē emiserat, Crucifixus, per clauos sanguinē sparserat, Mortuus, adhuc cruorē per uulnus lateris dabat in memoriam sanguinis quē copiosum ad fideliū redemptionē uiuus effuderat, Dū in super dicit Augustinus. Quid hoc uulnere efficacius? Subaudire oportet signum ostēsiuū nostrę salutis, non causam saluādi. Certe uulnus hoc signū fuit efficacissimū nostrę salutis indicatiuū. Qm̄ Christi morte salui facti sumus, & nihil erat efficacius ad ostendendū salutē nostrā fuisse pfectā, hoc uulnere lateris Christi, qd̄ certissime nos certos reddit Christū in uiolenta passionis cruce fuisse exanimatū. Neq; n. temere uel fortuitu ut inter apocrypha legitur, Longinus cæcus incerto uulnere Christū percussit, Sed ut expiretur an uere mortuus esset, partē maxime sentientē pungere cœpisse, exptum Militem & cautū existimo. Cuncq; nullū ex punctura signū sentiendi apparuisset, ferrū infixit & profundauit in latus, ut uel sic certior fieret, & oēs apte cognoscerent Christū non esse sopitū, sed exanime corpus in cruce pendere, Est ergo uuln⁹ lateris Christi signū efficacissimū nostrę redēptionis ostēsiuū, q̄ scilicet illa perfecta sit, non causa perficiendi, & hoc habet prima Augustini sententia, q̄ nostrā nō impugnat, sed cōfirmat. Euangelista q̄q; quigilati uerbo dixit. Aperuit, Qm̄ aperire non est facere, sed manifestare, uel uiā dare, Hic apiendi termino uti uoluit, ut declararet p uulnus lateris sacramēta nō effici, sed iā pfecta manifestari, & uiā dari ad itelligēdū dñm Iesū i cruce uere mortuū pepēdisse.

C

D

E

¶ Concordia alterius testimonii ex eodem Augustino sumpti. Vm Augustinus ad euangelistę uerba in secunda attestatōe se conuertit. Hoc statim utitur ad uerbū, Quodāmodo, Neq; dicit, illic, id est in latere uulnerato, uel in latere uulneris, uitę ostiū panderet simplici ter, sed qdāmodo panderetur. Habet recte loquendi & intelligendi regula, q̄ diminuens dictio in orōne posita diminuit oīa q̄ sequuntur in eadē clausula uel q̄ eadē rōne continuata dicuntur, Hęc porro dictio, Quodāmodo, diminutiua dictio, & distractiua est a uera nōīm significatione. Et quēadmodū, Quod non uere sanū est, neq; penitus ægrū. Quodāmō sanū, Quod non oīno calidū est neq; penit⁹ frigidū, Quodāmodo calidū dicit, Quēadmodū dicere solem⁹ etiam. Quodā modo bona q̄ plene bona non sunt, Quodāmodo uisa uel audita q̄ nō plene uidimus nec audiuius. Ita Augustinus qñ dixit, Quodāmodo uitę ostiū panderetur, intelligi uoluit, illic uere nō pandi, sed quasi uel qdāmodo, Quę dictio distractiua in Augustini sermone, qm̄ antecedit, & annectitur

C

omnibus q̄ sequuntur cum dicit. Vnde sacramenta emanauerunt, intelligitur Quodāmodo, q̄d sonat quasi, Dicere aut, Quasi emanauerūt, non uere emanasse significat, sed p̄ quandam similitudinē, Et q̄n dicitur, Ille sanguis in remissionem peccatorū fusus est, Aqua illa salutare tempat poculū, & q̄ sequuntur, Intelligi debent oīa, Quodāmodo ut sanguis iste, Aqua ista & uulnus lateris unde exeūt, humanæ salutis causa non sint uera, sed similitudinaria, Hūc sensum suū esse demonstrat idem ipse Augustinus, hoc met loco de q̄ agimus post historiam repetitā arcæ Noe, de cuius rōne proxime habitū est copiose. **F** Figura insup̄ primi Adg eiusq̄ dormitionis mysteriū hanc ipsam expositionē non minus efficaciter q̄ apte confirmat, Primus nanq̄ Adā uere dormiebat, non erat ergo mortuus, dum illi ex sua costa formata est uxor, Vtq̄ fuit uera dormitio ita fuit de costa uera mulieris formatio. Secundus aut Adam non uere dormiebat, q̄n latus eius miles aperuit, Sed tunc metaphorice dormiebat, sicut Lazarus a Christo prius dictus est dormiens, quē ueritas statim mortuū affirmauit. **F** Formatio igitur coniugis, Secundi Adæ ex uulnere lateris, ut dormitioni correspondeat metaphorica esse debuit, Verā aut formationē de uiuo & uegeto ne somniata sit, & metaphorica esse oportuit, Formare insup̄ aliq̄n instruere uel declarare significat, unde & uulgo dum instruimus informare dicimur, sed & instructi informati dicuntur, Qm̄ ergo p̄ uulnus lateris ecclesia Christi filia soror & sponsa redditur certior, patrē æternū dotē sibi in sacramentis dedisse & per Christi mortē confirmauisse per uulnus lateris formatur ecclesia, nō ut per causam, sed ut per signū manifestatiū & comprobatiū Christū esse mortuum, & nostræ redemptionis p̄cium esse p̄solutū. Qua de re lætabunda cātat, q̄ Christus semel mortuus est pro peccatis nostris, Quod multoties p̄ Paulū repetit, q̄ tñ Paulus per uulnus lateris Christi nos esse saluatos, nusquā habet.

¶ Concordia testimonii ex Chrysostomo sumpti.

Estimoniū Chrysostomi luce clarius loq̄ constat de sacramento Eucharistiæ, q̄d iam in ultima cœna Christus instituerat, simulq̄ sacerdotiū ordinauerat, q̄n eucharistiā conficiendi formā & facultatē dederat, in qua potissimū sacerdotii ratio consistit. Habuerunt igitur saltē hæc duo sacramenta, Eucharistia, s. & sacerdotiū suā efficaciam ante mortē Christi. Quæ porro duo alia quinq̄ cōplectuntur sacramenta, Baptizare. n. & cætera q̄ sequunt ex cepto matrimonio, sacerdotio annexa sunt, uel sine eo recte stare nō p̄nt, Quare si ante mortē Christi sacerdotiū cū eucharistia institutū est, Reliqua q̄q̄ sacramenta cū duobus istis in cœna dñi suam habuisse efficaciam Chrysostomus nō negaret, q̄ in adducto testimonio dicit, Qm̄ hinc sacra mysteria initiū suscipiunt. **G** Sana igitur hic opus est intelligentia, ne tantus doctor a ueritate deuiuideatur, Sapientes nanq̄ statuunt sermones autenticos sumi oportere non in sensu, quē faciunt, sed in q̄ fiūt. Meminerimus iccirco inter doctos rem aliquā multis modis dici, ab alia re principiū cape. Neq̄ tñ fieri id per quatuor uulgata causarū genera, Quæ ut notissima transibo & alios modos adducā, usitatos eq̄dem, at non adeo tritos. **H** Mensuratū ab initio mensurandū ut a causa ex ordium capit. Sic prima quæq̄ dies nascentibus principiū est natiuitatis. Ab

hodierna quippe luce hodie nati dicuntur habere principiū, Quia mensurādū principiū uitā eorum a natiuitatis die numeratur. Prīmū insup continens principium dare contento dici solitū est, Sic q̄q; quisq; loco nascitur, ab eo principium habere dicitur, Sic dicimus hanc Camerā huius infantis esse principiū, qm̄ genitus uel natus in illa est, Et tñ neq; uim neq; efficaciam gnationis uel natiuitatis genitus seu natus a Camera accepit, nisi forte remotissime ac multū extranee, Primus etiā qui aliqd manifestat, dicitur manifestato dare principium Sic a p̄cone dicimus edicta initiū sumere. Quorū efficacia neq; a sono tubæ neq; a uoce p̄conia, siue persona p̄conis sumit originē, sed a principe uel a publico consilio, Quēadmodū igitur stultū esset dicere, q; a uoce p̄conia lex sumat efficaciam a qua tñ non incondite exordiū sumere dicitur. Ita Chrysostomus intelligi uoluit, p̄ suam nos admonentē attestatiōē sacramenta ecclesiæ accipe principiū id est publicationē & manifestationē a uulnere lateris uel a costa uulnerata, qm̄ ex eo uulnere (qd̄ sæpe iam diximus) manifestū est Christū i cruce uitam fragilē cum morte mutasse, Cuius morte sacramentorū efficacia p̄fecte confirmata est. Sic igitur Chrysostomus erit legendus. Qm̄ hinc. i. a uulnerato latere suscipiunt initiū, subintellige manifestationis sacra mysteria tanq̄ de ip̄a bibiturus Christi costa, ita accedas, non inq̄ q; a costa proueniat efficacia tremendi calicis, ante passionē iam uere consecrati, sed q̄ ipsa costa indicat q̄ tremendus sit calix iste, in ultima coena sacratus a Christo, Ex signo. n. signati maiestas ostendit, Qm̄ ergo maiestas costæ amplissima erat q̄ tñ corp̄is exanimati cruorem dum lancea uulnerat, exhibuit, corpus q̄ continetur, & sanguis uiuq; continetur in calice simul cū suo corpe dñi calicē de q̄ in cōmunionē bibim⁹, reddit oī deuoto tremore piæq; ueneratione dignissimū, Arguit igitur Chrysostomus a partis uenerabilitate q̄ totū rēp̄sentat ad dignitatē totius rēp̄sentati, sumendo quasi regulā topicā, Si de q̄ minus uidetur inesse, inest multū, de q̄ uidetur magis, inerit magis, ut sit sensus. Cum accesseris ad tremendū calicē in q̄ uiuus sanguis christi sumitur, cū toto eius corpe sanctissimo q̄ sit calix ipse uenerandus agnosce, ex maiestate costæ Christi pro te post mortē lancea latus perforati, & ex maiestate cruoris, & aquæ inde exeuntis, q̄ sunt pars eius, qd̄ in sacramento calice sumis, & bibe de calice, ac si de latere biberes uulnerato. Qui intellectus qm̄ ueritati concordat, aptissime manifestat Chrysostomū Augustino esse contestē, & ambos nostræ, immo catholicorū omniū sententiæ cōuenire,

¶ Concordia Tertiū testis Sacrosancti scilicet Viennensis Concilii,

Acrosanctum Viennense Concilium qm̄ ab Augustino locū istum accepit, debet ut Augustinus intelligi, præsertim cū in fine sermonis qd̄ sentit declarauerit, Augustini concordare sensui. Ipsum ergo Conciliū audiamus. Nos aut̄ attendētes efficaciam mortis Christi, quæ per baptisma applicat̄ omnibus pariter baptizatis, opinionē secundā, q̄ dicit, tam paruulis, q̄ adultis conferri in baptismo informantē gratiā, & uirtutes, tanq̄ magis probabilem, & dictis Sanctorū, modernorūq; Theologorū cōsonā magis ac concordem, Sacrosancto approbante Cōcilio duximus eligēdā. Diffinit Roman⁹ Pontifex, cōprobat generale Concilium, per baptisma dari grām informantē

DE INSTRUMENTIS

aīam tam paruulis q̄ adultis propter generalē mortis efficacīā. Et ego hacten⁹ nihil aliud declarare annixus sum, nisi gratiā informātē & uirtutes in baptisma te dari aīabus fidelibus per gñalem mortis Christi efficacīā, nō p uuln⁹ lateris post mortem aperti.

¶ Ad quem finem tanto processu, per tot talesq; difficultates hactenus disputatum sit,

Vr extra causam per tot difficultates ueritatē unā tutatus sim si q̄s in-
cterroget respondebo, Vt intelligamus tandē rōne bñficientiæ sancti ferri dignitatē maiestati uestimentorū dñi non esse ante ponendā, Sumebatur. n. pro ferro uīā efficacīæ sacramentorū ferrū sanctū instruxisse, Qm̄ de latere Christi lancea perforato sacramenta manauerunt, & sanctū ferrū la- tus ipsum aperuit, Hoc secundū negari non potest, Primū autē q̄ uerum sit, neq; per breuiore neq; p faciliores uias deducere uel tradere potui, Per has ergo difficultates supatas constat quale sit qd assumebatur. Ferrū scilicet sacramen- torum utilitatē adduxisse fidelibus, Apparet etiā q̄ti sit ratio fundata in ordine q̄ instrumenta ad opus artificis adhibentur, Et hanc ipsam non minus pro glo- ria uestimentorū dñi & eius tunicæ inconfutilis concludere, q̄ pro sancti ferri ueneratione conducerit. Hoc autē (ut clarius uidere possimus) ptereundum non est, Instrumenta artificū non solū ex ordine q̄ opibus applicantur, sed ab industria, modoq; applicandī, & ab eorū efficacīa in adiuuando artificē sume- re dignitatē, Quædā. n. instrumenta opus artis pficiunt, & hæc q̄ posterius ap- plicantur, artifices chara magis habere solent, Quia & illi (ut sumebatur) natu- ram imitantes sicut ab impfcto tendunt ad pfectū, ita instrumenta priora mi- nus pfecta posterioribus instrumentis non imerito existimant, Alia uero sunt instrumenta q̄ artifices in usu habent, non ad opus fabricādū, sed ad fabricam poliendā, abstergendā, & in publicū adducendā, Hæc autē prioribus nō sunt di- gna magis, imo uero sæpe talia sunt, ut eorū ministeriū non artifices, sed artifi- cum famuli tractare, opiq; pfecto applicare sint soliti, Penniculos siue (ut uul- go dicitur) Pennellos eo diligentius p̄ctores seruant, q̄ iam lineatas imagines cōibus lineis & coloribus p lineas figuris appropriatas, ac p colores figurarū qualitibus cōuenientiores penniculi ipsi assimilare adiuuant, Sic & sculpto- res subtiliores scalpellos, p q̄s oculorum, auriū, aliarū ue minutarū partiū line- amenta pficiunt, diligentius custodiunt, Sed instrumēta p q̄ utriq; pfectas ima- gines purgant, poliuntq; ut eas tandē in publico ponant, nequaq; habent ma- gis p̄ciosa prioribus, p q̄ illas conficiunt, sed opi iam cōpleto hæc ultima p fa- mulos adhibent, Caudas etiā uulpiū & reliqua huius gñis qbus statue mūdāt & poliūtur imagines, tam p̄ctor q̄ sculptor, uel non attingit, siue non multa cu- ra ptractat, Instrumenta igitur dñicę passiōis p q̄ scilicet ipsa passio pfecta pub- licatur, non erunt illis pfectiora, q̄ opi perficiendo sunt adhibita. Vestimenta dñi & tunica inconfutilis ante passiōē in passioneq; redemptoris fuerunt opi- bus accōmodata, Ferrū autē sanctum post redemptionē pactam Christi corpi admotū est, Vide tu modo ex instrumentorū ordine, quale sit, qd pro ferri ho- nore adductū fuit, & cognosce qd pro uestimentorū p̄sertim tunicæ inconfuti- lis maiestate concludat.

¶ Vestimentorum beneficentia & Tunica dñi inconsutilis.

Estat nunc afferre in mediū q̄ta fuerit uestimentorū tunicæq; dñi incō
 r sutilis bñficentia, Neq; tñ ab initio repetemus oīa, q̄ ab illis p̄stita di-
 cuntur, ne p̄ apocrypha uagari uideamur, sed ea tñ afferemus q̄ cōsta
 re ex euangelio cognoscimus a Christi baptisate sumentes exordiū. Cū dñs
 redemptorq; & deus noster baptisma suscepturus Iordanē fluuiū ingressurus
 esset, ut sanctissimi corpis sui contactu ad hoīes baptizandos aquæ sumerent
 efficacīā, in ripa deposuit uestimenta, ostendens baptizandos oī pristinā cōuer
 satione ueteris hoīs exui, & nuditatē aīæ ex amissa originali iustitia recogno
 scere, ac ut aīam gratia uestiant, Baptismatis aqua lauari oportere, Baptizatus
 uero dñs uestimenta resumpsit, ut eos demonstraret, q̄ baptizarentur spiritu,
 gratiā primā de q̄ supra dixim⁹ in originalis iustitię supplemētū fuisse cōsecu
 tos. In hoc Christi baptisate mēbra illa sanctissima incōsutili tunica, absterfa
 exiccata, cōforaq; fuisse existimo, Quę ut Christo secundū hoīem optunā fue
 rūt cōmoda atq; bñfica, ita uestimētis ipsis decora fuere gloriosa, illisq; dantia
 maiestātē, nobis aut obligationē afferētia, ut ea piūssime ppetuoq; ueneremur

¶ Secundum beneficium.

Aptizatus dñs noster Iesus Christus mox deserti solitudinē petiit ubi
 b per quadraginta dies totidēq; noctes continuato ieiunio nō comedit
 ut baptizati acq̄sitam in baptisate gratiā intelligerent, deserta mūdi
 uanitate abstinendo ab illicitis esse seruandā, In hoc ipso deserto post esuriē a
 diabolo tentatus est dñs, ut baptizati non mirentur, non desperent, si uiderint
 etiā se in bonis opibus a diabolo tentante uexari. Hoc in loco inter deserti. f.
 solitudines uestimenta sua, & in primis tunica inconsutilis de qua agimus indi
 uiduæ comites dño Iesu Christo fuere, auxiliūq; in oportuno tpe. Vigiliarum
 defensio, somni domiciliū, stationū refugiū, in tentatione armatura exterior,
 Neq; profecto uacare pōt mysterio q̄d euangelista dñi tunicā scripsit incōsuti
 lem, desupq; per totū fuisse contextam, Deus. n. & dñs noster Iesus Christ⁹ cu
 ius purissima caro ex mare & foemina cōsuta non fuerat, sed de purissimo Ma
 riæ semp uirginis sanguine spiritu sancto eā desup cōtexēte, fabricata p totū
 inconsutili tunica, & per totū contexta desup uestiri debuit, Cui⁹ insup aīa cul
 pæ scissurā nunq̄ habuit, Corpus eius q̄q; ueste inconsutili debuit cooperiri.

¶ Tertium beneficium.

Vpatis in deserto oīs gñis tētationibus rex nr̄ uocatus fuit ad nuptias,
 s ut eos monstraret q̄ legitie certauerint in æternæ foelicitatis mēsa ac
 nuptiis æterni regis per bonorū oīm abundantia sine fine epulatuos.
 Fuit aut in nuptiis ad quas Christus in Chana Galileæ uico uocat⁹ erat hæc tu
 tunica inconsutilis uestis nuptialis ut significaret sanctā matrē ecclesiā catholi
 cam sine hæresum maculis, sine schismatum scissuris, ad transmigrationis (q̄d
 Galilæa significat) Nuptias charitate integra exornandā, Hac ipsa in ueste iis
 in nuptiis Christ⁹ aquā i uinū mutauit, Qm̄ indiuisa charitatis tunica q̄ ē uere
 nuptialis uestis admittēdorū ad regis eterni gl̄iosas nuptias, frigiditatē & hu
 miditatē aq̄s, mœstē & lachrymosē iuidiē i uinū uertit optimū sanctę iucūdita
 tis, dei & pximi amore feruētis, cōfortātis ac nutriētis.

DE INSTRUMENTIS

Quartum beneficium.

Quoniam dñs integritatem charitatis & fructū ostendisset, multaq; magna
e lia ingēti admiratiōe dignissima atq; gloriosissima dixissetq; fecissetq;
Quando tandem mulierem sanguine fluentem sanare uoluit, fimbriā
uestimentorum, de quibus agimus, instaurandæ sanitatis instrumentum effe-
cit, Et quam nulla medicorum opera sanare potuerat, extremæ uestis cōtactū
reddidit sanitati, Quanti igitur credenda sunt integra uestimenta, & p̄sertim
R intima illa ipsa tunica, qñ extrema suorum uestimentorum dñs tm̄ ualuisse mō
strauit, Nō affirmauerim hic Emoroissæ ualetudinem de extrema tunica sum-
psisse uirtutem, quin potius a christi uoluntate sanguinem stetisse credamus,
Voluit tm̄ hoc in opere christus uestimentorum suorum gratiam demonstra-
re, dum per extremum eorum contactum desperatam humanitatis sanitatem
ipse diuinitus instaurauit, Docens hoc exemplo ueram patientiam quæ dānis
non frangitur, nec iniuriis, quæ omnes uirtutes exornat & fulcit, sic uestē fim-
briæ honestabant, ita sanguinolentos iræ impetus sistere, penitusq; sedare.

¶ Quintum beneficium

Vstum & rōni consentaneum est ut qui passionum comites sunt, con-
i solationum q̄q; participes fiant, Volens hac rōne dñs & magister no-
ster discipulis secretioribus gloriam immortalitatis notā facere, qñ .s. in
monte transfiguratus est, uestimenta sua q̄ deserti horrore squalluerant, can-
dore niueo dealbauit, cui nunc instrumentorum passionis dñi in principio enu-
meratorum hanc gloriam dabis quam uestimenta eius in sua transfiguratiōe
S sunt consecuta. Neq; .n. uestimenta ipsa in hoc excellētissimo mysterio sola fue-
runt societate, sola ue beneficentia christo coniuncta, sed pro eorum modū-
lo æternæ felicitatis & gloriæ decorem obtinuerunt, Facta .n. sunt candidissi-
ma, Siue igitur noui sup̄inductione splendoris, siue penetratione, uel poti⁹ cla-
ritatis corporis extensione in felicitatis gloriam transformati, seu lucis rep-
cussione in lucida nube existentis hunc tantum candorem acceperint, confiteri
neceffe est diuinum aliqd & gloriosum indumentis dñi tunc fuisse concessum;
ut quæ per deserti horrorem squalluerant ieiunii & tentationis tpe cum chri-
sti corpore, cum eodem etiam clarificato honestiora, & supra naturam sue fra-
gilitatis decora redderent. Vñ p̄ multa in p̄petuū foret ueneratiōe p̄sequenda.

¶ Sextum beneficium.

Xcedit longe ualdeq; sup̄eminet utilitates & bñficientias oīm particu-
e larium instrumentorum passionis christi, hoc beneficii genus qd nunc
in medium adducemus, per dñi uestimenta humano generi cōdonatū,
Armans nanq; se rex noster ad subeunda crucis pericula, dolores, poenaseq; et
labores supra modum acerbos, quas per totius passioni, seriem patientia su-
peraturus erat. Deuotissima oratione ad patrē in horto sese ante oīa cōmu-
T niuit, confortauitq; ut in angustiis & periculis nostris deum per orōnem adiu-
torem nos postulare doceret, Hic dum orando mente reuolueret. Quæ q̄t &
q̄ acerbata mala passurus foret de proximo (ne ab euangelii narratiōe excidā)
in agonia factus est, & sudor eius ut gutte sanguinis fluentis in terrā effect⁹ est.

Huius aut̃ uehementissimæ agonie sola indumenta christo fuere testimoniũ, consortiũ atq; solatiũ, & regium tunc sanguineum sudorẽ de uiuo regis corpore manantem hæc ipsa indumenta dñi susceperunt, anteq̃ terra, Si. n. sudauit christus secundum partes ueste contactas, subtus illum quasi sanguineum decurrissẽ sudorem negare non possumus, Et qm̃ Lucæ euangelistæ testimonio genuflexus orauit, p̃ uestimenta quasi per alueum sudor cruentus ad terrã peruenit. Si uero caput faciemq; sudauit (qd̃ in magna mentis afflictione positis contingere uidemus) per uestium exteriora sudor acerbissimus defluxit in humum. Ego autem existimo regem regum humaniq; generis saluatorem cum in hac oratione pœnas omnes iam imminentes reuolueret animo, & iuxta euãgelium pauere, tedere, mœstusq; esse cœpisset, imaginatiõis acerbitate, caput faciem & corpus acerbissime sudauisse. Vt sicut primus Adam in sudore uultus sui panem comedere iussus fuerat. Ita secundus Adam in uultus & totius corporis sanguineo sudore panis fieret saluãdorum, Et ipse in sudore panem suũ manducaret, Salutem. s. omnium liberandorum quẽ in primo Adam per secor diam perditã fuerat, Hæc faciunt ut cruenti sudoris magnam copiam regẽ nostrum orãtem sudauisse credamus, Nisi. n. multus fuisset, nequaquam in terrã peruenisset, Intrinsecus igitur & extrinsecus hæc dñi uestimenta sanguineum sudorem exceperunt, quemadmodum arca Noe (ut resistere diluuiõ possit) intrinsecus & extrinsecus bitumine est delibuta. Nũc qm̃ sanguis capit ultimã ex corde perfectionem, unde in epar & inde per uenas toto se corpore fundit. Hæc domini Iesu uestimenta & præsertim tunica quæ sudorem cruentum de uiuo regis corpore in se suscepit, quem dolor imaginatus nimia forte corporis astrictiõne, fecit exire, non solum est pia ueneratione dignissima, quia æterni uniuersorumq; domini membra contextit, honestauit ac confouit. Sed quoniã regium sanguineum sudorem in se recepit, quia eo copiose maduit, & illi usq; ad terram profluendi alueus facta est, Potuisset (ni fallor) Marcus Antonius in funere Iulii Cæsaris aliquod coniuratorum ferrum dictatoris sanguine conspersum pro rostris populo Romano ostendere, uel simile aliquid subinducere, ut Cæsaris iniuriam deploraret, Cruentã tñ tunicã ciuiũ oculis ostẽdere maluit. Nõ mirũ, q̃a ad cõmouẽdũ auditorũ aĩos plus tunicã q̃ ferrũ posse spauit.

EPILOGVS

Eruenimus tandem ad operis finem, ubi promisso nos satiffecisse confirmabit mos uetus, & frequens eorum qui longam uitę consuetudinẽ uel discedendo interrumpunt, uel morte finiunt, Hi profecto inter ultima uerba chariora manentibus commemorant, superstitionibusue commendãt, Ego nunquam me uidisse memini a Christo patiente ferrum lanceæ cõmemoratum. Tunicam domini Iacob patriarcham multis lachrymis mystice uideo profecutum. Quando. s. Ioseph senĩ tunica fuit monstrata, hoedi sanguine maculata, Sed ne figuris isistamus, regem deo gratum audiamus, ex persona christi in psalmo loquentem, ubi ad literam domini passionem mortemq; deplorat, Cum se deo commendauit inimicorum rabiẽ questus est, & proprias doluit pœnas, omne deniq; lamentum in memoria uestimentorũ deploratiõeq;

DOMINICAE PASSIONIS

X conclusit dicens. Diuiserunt sibi uestimenta mea, & super uestem meam miserunt sortem. Non est credendus rex sapientissimus & spiritu sancto plenus, si ne magna causa, hanc tantam lamentationem uestimentorum memoria terminasse. Vidit namque illas domino Christo suo (cum non habebat priuatum domicilium ubi caput reclinaret) publicum fuisse honestamentum, sub dio & frigore remedium, a calore umbraculum, a grādine & pluuia tectum. In deserto a spinis ac uepribus defensorium, In nocte stratum, in luce refugium, in baptismo siccatorium, in nuptiis ornamentum, in sanando cruoris fluxu instrumentum, in transfiguratione socias, & glorie participes, in oratione & agonia sudoris cruenti receptaculum & uiam. Ad Annam, ad Caypham, ad Pilatum, ad Herodem, ad Pilatum iterum, & ad crucem denique eunti indiuiduas comites, lacerationum cōtumeliarumque participes, In crucifixione, non sine summo dolore dimissas, In cruce, amarissime diuidi uisas, Et quasi prædam sorte distributas. Vnde cum omnia alia præterierit moribundus, charitatem uestium silere noluit. Videmus gladios, lancearumque mucrones certo liquore perfusos ad acutiem quasi inuincibilem, si igne candentia huiusmodi liquoribus immergantur uel aspergantur. Hæc autem uestimenta ac præsertim inconsutilis tunica, immortalitatis uigore, foelicitatis æternæ plena decore, interius diu & in transfiguratione, perfusa exterius Christi dei nostri sanguine, per orationem contemplata, ad summe deuotionis feruorem, Cor quod non penetrauerint, christi anum non erit, Cor, immo neque carneum, sed potius ferreum, siue adamantinum. Et profecto illi prædones qui Iesum crucifixerunt, hanc ipsam uestem, de qua agimus, diuidere non sunt ausi, occulta (ut opinor) eius maiestate sanctimoniaque permoti. Hac insuper ætate nostra apud eos quibus nihil est sanctum, hæc ipsa uestis preciosissima habetur, singularique cultu ueneranda seruatur, Qui quoniam ferrum sanctum reddere maluerunt, cum tamen (ut audio) tunica ab eis repperetur, quod horum sit pluris existimandum, opere comprobauisse uidentur.

Hagenau in ædibus Thomæ Anshelmi Baden. ac Ioannis Alberti, summa diligentia elaboratum, expensis uero industrii uiri Ioannis Koberger Nurenbergen. incolæ, anno incarnationis dñi M.D.XVII. Mense Ianuario. Cæs. Max. emiliano imperante.

OPERIS INDEX

Braam cur exultauit ut uideret diem Christi Iesu	car.xli.A
a Abbreviatio dormitiōis christi magna cū rōne facta.	car.clxvii.Q
Abseq; synagogis facient uos, quid sibi uelit	car.cxi.T
Acetum cur dño Iesu in cruce sitienti sit datum in potum	car.clxi.G
Accidentia panis & uini cur Christi corpi ihærere nō possint	car.xcii.O
Accidentis quæ sit ultima ratio, & primum sustentaculum	car.xcii.Q
Accidentia non habere secundum naturam perseitatem tertii modi quibus ha beant primam secundam & quartam	car.clxxviii.V
Accipite & comedite, quid sibi uelint	car.xcv.I
Accipite eum uos, quid sibi uelit	car.cxxxii.T
Accusationis coram Pilato contra Iesum factæ apparatus	car.eadem.Y
Accusationes contra Iesum aperte ostendi confictas	car.cxlvi.Z
Ad annam primum cur ductus sit dominus Iesus	car.cxxii.P
Ad hoc ueni in mundum, quid sibi uelit	car.cxxxiiii.L
Adhuc modicum tempus uobis cum sum cur dixerit dñs Iesus	car.ci.F
Adiuuro qd significet, & iuramenti a Caipha p̄stiti interpretatio	car.cxxvii.S
Adorationis præparatio strictim collecta	car.liiii.F
Admonitio iudicibus utilis	car.lviii.F
Ad quid uenisti, quid sibi uelit	car.cxix.A
Agni in holocaustum oblatis lege purgationis ratio	car.lxii.F
Alchimistarum stultitia	car.clxxvi.I
Alchimiste cur nūc ad astrologiā, nūc ad nigromantiā se cōuertāt	car.eadē.M
Amen ueritatem significare tripliciter	car.lxxxviii.P
Amari a domino Iesu Christo quantum prosit	car.ciiii.B
Amoris ueri studia & beneficentia	car.clxxx.Q
Amoris iudicium certum	car.cyii.C
Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso expositio	car.clvi.T
Amodo filiū hoīs in dextra uirtutis dei uidendū, qd sibi uelit	car.cxxvii.Y
Ancillam cur se dixerit regia salutatione honorata	car.xxii.Z
Angelus cur nomē unius chori & simul oīm ordinū spūum btōrū sit.	car.iii.E
Angelus Gabriel cur missus sit ad uirginem	car.iiii.K
Angeli quō descendant corporea effigie tecti non adiuti	car.xiiii.C
Angelum corporis beneficio egere ad mouendum corpus in qua est debili tate imaginatiue asseritur.	car.xv.D
Angelus confortans dominum Iesum in agonia positum	car.cxvii.L
Angeli semp boni sūt, & uere opāt, demōes falsi sunt & false opāt.	car.cxxvii.A
Angeli angelos & aīæ aīas per se ipsos plenæ intelligunt	car.cxxxviii.N
Angeli non plene deum intelligunt	car.eadem.O
Annūciatiōis mysteriū inenarrabile eē & incōphēibile oī creatę mēti	car.ii.A
Annūciatiōis festū diem esse colendissimū ab hoībus & angelis	car.iii.B
Annunciationi cur succedat natiuitas saluatoris	car.xxiii.T
Ante faciē oīm populorū christū paratū salutare cur dixerit Symeō	car.clxviii.A
Ante diē festum paschæ cur Iesus discipulos moneat	car.lxxxv.V

OPERIS INDEX

Antipodes nullos esse etiam si terra rotunda sit, & maxima ex parte coelo, id est aere circumsepta	car. clxix. Y
Apostolos duodecim cur scribat euangelista ultimam coenam coenauisse cum domino Christo	car. lxxxix. T
Apostolorum modestia	car. xcix. S
Apparatus siue distributio quæ passionem antecedunt	car. lxxxv. S
Architophel figuram egisse pontificum in captura Iesu	car. cxix. Y
Aries Abrahæ Christi humanitas	car. clx. T
Aries figurans eucharistiæ sacramentum secundum efficientem causam	car. xcvi. D
Articuli hæresum græcorum	car. clxxxii. D
Asino cur potissimum insederit dominus Iesus palmarum die	car. lxxii. Y
Ascendens dominus eleuatur ab angelis non ad auxiliu, sed honoris gratia	car. clxxi. L
A temetipso hoc dicis cur Iesus interrogauerit	car. xxxiii. D
Audi filia & uide &c. quid sibi uelit	car. xlix. K
Aue convenientissime Mariæ ab angelo dici	car. xvi. H
Aurum a Magis oblatum, thus & myrrham cur uirgo mater debeat accipere	car. lvii. C
Aue rex Iudæorum cur Christo dixerint Romani milites	car. xlv. Y
¶ B	
Baptismi gratia licet sit prima in ordine non tamen in perfectione meriti	car. xcvi. A
Barbæ nascentis tempus & augmenti status & decrementi	car. lxi. A
Benedictionem opere constare	car. xvi. K
Beneficiæ lex & ius	car. lxxviii. V
Benedictio Magdalene & Mariæ a Christo data ascensionis tempore	car. clxxii. Q
Bethania exisse dominum Iesum ascensurum quomodo intelligi debeat pro Luca euangelistæ concordia in se ipso	car. clxxi. K
Benedictio matri data a domino Iesu Christo	car. clxxii. O
Benedictio materteris suis data a domino Iesu ascensuro	car. eadem. P
Boue & asinum iter quod natus est Iesus latrones iter quod crucifixus est designasse	car. d. H
Blasphemia triplex a pretereuntibus contra dominum Iesum crucifixum dicta	cliii. X
Blasphemia duplex latronis pendens a sinistra domini Iesu crucifixi	car. clv. L
Blondi Forliuensis narratio decreti de processione spiritus sancti	car. clxxxiii. I
¶ C	
Canticum mariæ uirginis sublimius cantico Mariæ sororis Moyse	car. xiiii. A
Cantico Mariæ ostendit eam non fuisse de filii passionis lamentata	car. lxxxiii. H
Calicem bis in ultima coena a Christo porrectum fuisse discipulis	car. xc. E
Calicem a se transferri cur Christus orauerit	car. c. B
Charitatem seruandam cur in ultima coena dominus Iesus totiens iterauerit	car. cix. D
Capturi Iesum unde retrorsum abierunt & ceciderunt	car. cxx. D
Captura & alligatio domini Iesu	car. cxxii. O
Cayphæ domum congruere perduto Iudæorum consilio	car. cxxv. G
Cayphæ adiurantis astutia	car. cxxvi. R
Cayphas ad interrogandum Iesum unde surrexerit	car. eadem. P
Carnifices cur milites dixerit euangelista	car. clii. R
Cayphæ interrogatio primæ suggestioni concordat	car. cxxix. F

OPERIS INDEX

Calamo spongia alligata cur potauerint dñm iesum christum	car. clxi. K
Cœnauisse cū dño iesu ultimā coenā cur euāgelistæ non scribāt matrem eius	
Cedron cur dñs trāsierit ante passionē	car. cxliii. K. (car. lxxxix. S
Cœlestium terrestrium & infernorū genua dño iesu flecti	car. xlv. V
Cereos accēfos cur circū feramus purificationis solēnia celebrātes	car. lix. N
Centri ratio declarans, quid sursum, & quid deorsum	car. clxix. Z
Cœli quomodo aperiantur	car. clxx. D
Cœli nubes angeli	car. cxxviii. A
Christianas ueritates lumine naturali solo non posse discerni	car. xxxiii. H
Crianas ueritates q̄re nulla creatura ppria uirtute possit itelligere	car. xxxiiii. I
Christus nascens cur matrem nullatenus leserit	car. xxxviii. K
Christus quid significet	car. lxxv. E
Christum in eucharistia corporeo modo non locari	car. xcii. V
Christus scđm hoīem q̄ rōne se pntē exhibeat spēb⁹ eucharistiæ	car. xciii. D
Christus p̄ quos, qbus, qbus de causis & quotiēs sit traditus	car. xcvi. T
Christiani hominis officium & ratio	car. cix. E
Circūcidit iesus, ut per oīa mēbra passus ostendatur	car. xli. Y
Circūcisio quid sibi uelit auctore paulo	car. eadem. Z
Circūcisio duplex ex littera pauli	car. eadem. B
Circūcisio cur per circuitum fiat	car. eadem. C
Circūcisio carnis quid præferat	car. xli. F
Circūcisionem primi concilii decreto abolitam	car. eadem. H
Circūcisionem dei decreto abolitam	car. eadem. I
Circūcidi cur uoluit dominus iesus	car. xliiii. K
Circūcidendo & baptizando cur nomina dentur	car. eadem. N
Circūcisionis solēnia recte subsequi epiphaniæ festiuitatē	car. xlvii. X
Circūcisio cur in uirilibus sit instituta	car. xli. X
Cibi triplices animæ circūcise apponendi	car. xlii. E
Cibi & potus in regno dei, qui sint	car. lxxxvi. C
Citius fieri, quid uoluerit iesus	car. c. C
Clarificatus est filius hoīs, & deus clarificatus est in eo, qd sibi uelit	car. ci. E
Clementia dei incomparabilis	car. lxxv. N
Chlamidem coccineam, coronam spineam, arundineum sceptrum, cur militi dederit uerberato iesu	car. cxliiii. V
Cognitionis gradus inter Mariam & Helisabeth	car. xxi. Q
Conceptus uirginis ab aliarū foëminarū cōceptibus dr̄na	car. xxxvii. D
Conceptus & natiuitatis dñi iesu difficultatum solutio	car. xl. S
Corpus amplissimum loco non claudi	car. xxxix. N
Corpus locum non occupare necessario omnino	car. eadem. O
Corpus minus per plura maiore se longe diffundere	car. xciii. Y
Corpus xp̄i & sanguis sub accētibus panis & uini quō cōtineant	car. eadē. Z
Corpus christi non oīno fuisse ligatū lege aliorū corporū	car. eadē. A
Corpori dñi iesu quæ gratiæ sint cōcessæ in ultimā coena	car. eadem. C

OPERIS INDEX

Corpus & sanguinē dñi Iesu rem esse in sacramento, & signum	car. xcvi. V
Corpus christi qua ratione	car. clxix. C
Concilium Primum	car. xliii. G
Cohors quot milites habeat	car. cxviii. M
Cohors romanorū militum cur armata sit ad capiendū Iesum.	car. eadem. N
Consilium a quo dari possit, & quid sit	car. cxxii. Q
Consilium iniisse iudeos bis apud Cayphā in captura dñi Iesu	car. cxxv. F
Concordia trium euangelistarum super Petri negatione	car. ci. H
Conscientiæ ratio	car. lvii. F
Concordia euāgelistarū de hora crucifixiōis, & mortis dñi Iesu	car. clxi. N
Cōcordia euāgelistarū de iumēto, sup quo dñs accessit hierusalē	car. lxxii. Q
Commendationis locus maxime attendendus	car. lxxv. G
Columbi oblati lege purgationis ratio	car. lxxiii. H
Condolentiæ, & tristitiæ ratio	car. lxxx. P
Colūna ignis figurans eucharistiæ formam	car. xcvi. H
Commouit populum. &c. dictum amphibologice	car. cxlii. B
Constanter accusantes iudei nō scdm uirtutē fortitudinis	car. eadem. H
Cōturbatus in sua exercitatione dñs Iesus, quare & quō fuerit	car. cxlviii. X
Cōfidit in deo, impudētissime dictū a carnificibus cōtra Iesum	car. clii. A
Confidit in deo quo sensu dixerint pontifices iudeorum, contra domi- num Iesum crucifixum.	car. eadem. B
Consumatum est quid sibi uelit	car. clxi. L
Colūba emissa a Noe spiritus sanc. missionem in specie columbæ præfagiu	car. clxxxviii. E
Cogitationes ex multis cordibus uirgini reuelatæ passionis tpe.	car. lxxxiiii. R
Creaturæ irrationales cur sint tenebræ	car. xxxii. A
Creticorum dierum ratio	car. lx. R
Creata uirtus uñ in agendo differat ab increata	car. xci. L
Credendorum secundū catholicam fidem prima ratio	car. ciii. M
Credenda a christianis	car. eadem. Q
Creata melius & uerius esse in deo, quam in se ipsis	car. cxl. T
Creatura cur resuscitare non possit	car. clxv. E
Creari posse aliquid quod æternum sit	car. xci. N
Crimina contra Iesum conficta	car. cxxvi. K
Crudelitas horrenda nimis	car. lii. V
Crucis domini Iesu magnitudo & affixionis modus	car. cl. I
Crucifixoresh domini Iesu fuisse quatuor	car. eadem. K
Crucifixoresh carnifices domini Iesu fuisse quatuor	car. clii. S
Crucem non fuisse magnæ procēritatis, ut nostri asserunt	car. clxi. I
Cur aquæ administratione dominus Iesus exemplum humilitatis potissime executus est	car. lxxxvii. M
Cum exercitu Herodes cur Iesum acceperit	car. cxliii. I
Cum obduxero coelū nubibus, dcm Noe cōpletum in cruce xpī	car. clviii. R

OPERIS INDEX

¶ D

David Mariæ progenitorem merito describi	car. xiii. Y
Damasceni expositio de processione spiritus sancti	car. clxxvi. L
Damnati quomodo uolunt bonum	car. clv. M
Dabit ei dominus sedem patris sui	car. xviii. T
Decies centena millia hominum in expugnatione ludææ occisa, nonaginta septem millia capta	car. lii. V
Decretum Florentini concilii super controuerſiis Græcorum & Latinorum de fide & moribus	car. clxxxiii. K
De uoluntate dei, nasci scientiam contingentium	car. lxxii. R
Desyderio desyderauit &c. quid sibi uelit	car. lxxxix. X
Desyderii Symeonis complementum	car. lxvii. O
Deo nullam hominum maiestatem posse comparari	car. v. O
Deus cur significare dicatur, actu operans, & quomodo hoc intelligi debeat	car. vi. P
Deus quomodo dicatur ignis esse comburens	car. vii. S
Deus est, quo maius cogitari non potest	car. vii. V
Deus quid sit, creaturam capere non posse	car. eadem. X
Deus est sphæra intellectualis	car. eadem. Y
Deus quomodo quasi centrum in sphæra se habeat	car. viii. Z
Deo nihil esse facilius factu uel difficilius	car. xxi. T
Deus cur statim se angelis ab initio non plene ostenderit per propriam sub- stantiam agnoscendum	car. xxvii. Z
Deum accedendum adorationis gratia	car. xlv. A
Deum cur timere debeamus	car. cvii. T
Deum habere filium, non est alium deum esse q̃ unicum	car. cxi. V
Deus meus deus meus ut quid dereliquisti me, quid sibi uelit	car. clxiii. T
Deum quid esse præsupponere debeamus	car. clxxviii. C
Deus cur semper intelligat oīa sine errore & sine fatigatione	car. clxxxix. G
Dei nomina decem	car. eadem. H
Deum esse & patrem & filium	car. clxxx. N
Dæmonum attestatione cur dominus recusaret	car. lxxiiii. L
Desponsatā esse Mariā sine menda, saluo p̃posito uirginitatis	car. xiii. V
Deposuit Iesus potentes de sede, exaltatus in cruce	car. clviii. N
Dextera uirtutis dei quæ sit	car. cxxvii. X
Dexteræ dei digitus expositio	car. lxxxi. linea xxx. post S
Dii gentium cur accesserint ad suos adoratores	car. xlvii. Z
Dilexit christus in fine suos, qui erant in mundo, qua ratione dictum sit	car. lxxxv. X
Dilectio ab homine christiano, qualis tenenda sit	car. cix. F
Dicent montibus &c. quid sibi uelit	car. cxlix. E
Dimitte eis, pro quibus dictum sit	car. clv. I

OPERIS INDEX

Diffipata per passionem & mortem dñi Iesu Christi	car. clxvi. H
Diffinitio resurrectionis domini Iesu	car. eadem. K
Dixit insipiens primum expositum de ministris pontificum	car. cxxxi. M
Dixit insipiens in corde suo, cur iterauerit Dauid	car. c. xlviii. V
Diuinā psonam a creatura diffiniri proprie non posse	car. clxxviii. D
Discipuli omnes cum suo magistro cur ultimam coenam non coenauerint	car. lxxxix. V
Dolorem in partu Maria sentire non debuit	car. xvii. P
Doloris & tristitiæ differentia	car. lxxvii. B
Doloris causæ	car. lxxviii. C
Dolor realis & imaginarius	car. eadem. D
Doloris imaginatione nascentis origo & ratio	car. eadem. F
Dolorum Christi numerosa acerbitas	car. eadem. G
Dolores domini Iesu in passione strictim recensiti	car. lxxix. L
Dolores imaginati a sancta Virgine passiois tpe instante	car. lxxxii. D
Dolor & gaudium excellens, cur interimant	car. clviii. G
Doctrina sine scientia profitentium falsitas	car. cxxxvii. D
Dona domini Iesu maxima	car. cix. H
Dormientes discipuli, quid significet	car. cxv. S
Dormite & requiescite, quod scribit Matthæus & Marcus, ironice dictum a domino	car. cxvii. I
Dos gloriosi corporis a deo est, usus ab hominis uoluntate	car. xxxix. P
Dotibus corporis gloriosi singulis dominum Iesum Christum sigillatim usum in uia	car. xciii. B
Duodecim legiones angelorum, cur dominus Iesus dixit, & cur plusquam duodecim sine determinatione	car. cxx. G
¶ E	
Ecce Helisabeth, probatio confirmationis est ab exemplo efficacissimo & accommodatissimo	car. xxi. P
Ecce stella quam uiderant, quid sibi uelit	car. xlviii. D
Ecce rex uester, quid sibi uoluerit	car. cxlvii. linea sexta post O
Ecce filius tuus quomodo uerum fuerit Ioannem ostendendo	car. clx. A
Ego sum uia, ueritas, & uita, tribus uirtutibus theologicis satisfacit	car. lxxix. D
Ego in patre, & pater in me est, quid sibi uelit	car. ciii. O
Ego palam locutus sum & c. quid sibi uelit	car. cxxiii. X
Ego semper docui in synagoga, quid sibi uelit	car. eadem. Y
Ego ad hoc natus sum, quid sibi uelit	car. cxxxiii. I
Embrionis formatio	car. xxxv. N
Elemosyna quomodo & de quibus fieri debeat	car. lv. O
Emendatum ergo, cur dicit Pilatus	car. cxliiii. R
	Aequalitas

OPERIS INDEX

Aequalitas oimoda diuinarū psonarum secundum pfectionē	car. clxxv. B.
Ergo rex es tu, quid sibi uelit	car. cxxxiii. H.
Error qua uia ad intellectum ueniat	car. cxxxviii. I.
Erat lux uera &c. cur dixerit euangelista	car. xxxiii. F.
Esurientes replentes bonis per crucē dñi Iesu	car. lvi. lineā vi. post lram. N.
Et gloriam plebis tuæ Israel, quid sibi uelit	car. lxix. E.
Aeternam uitam quomodo det Christus	car. xcv. L.
Euangelium Ioannis recte post tria euangelistarum uolumina in lege conscribi	car. xxiii. B.
Euāgeliste affirmāt uera, enūciāt falsa, a uero nō discedētes	car. xlvii. lineā v.
Eucharistiæ sacramento aliter est præsens deus & caro Chri- sti q̄ aliis rebus	(post. B. car. xciii. E.
Eucharistia quot signa quot ueres in se contineat	car. xcv. O.
Eucharistiæ excellentia super omnia ecclesiæ sacramenta	car. xcvi. Z.
Eucharistiæ excellentia secundum efficientem causam	car. xcvii. B.
Eucharistia sola cur domini uerbis, reliqua uero sacramenta uerbis humanis conficiantur	car. eadem. C.
Eucharistiæ secundū formam excellētia incomphensibilis	car. eadem. F.
Eucharistiæ exempla secundum partes illam integrantes	car. eadem. H.
Eucharistiæ excellentia secundum permanentiam	car. eadem. K.
Euangelistæ cur non penitus idem, & cur non singuli omnia scripserunt	car. c. X.
Euangelistarū concordia de loco orōnis & captura dñi Iesu	car. cxv. N.
Euangelistarum concordia super instrumento quo potatus est Iesus in cruce	car. clxi. H.
Euangelistarum concordia super secundo examine	car. cxv. E.
Euæ ruina reparationis operi quomodo respondeat	car. cxxx. K.
Exemplaria in mente artificis longe distare ab ideis	car. xxxii. V.
Ex uoluptate carnis & ex uoluntate uiri nasci homines secundum corpus, & deo secundum gratiam	car. xxxv. O.
Examen tertium quid contineat	car. cxxxi. P.
Exēpla non semp esse uera semp aut debere declarare ueritatē	car. xxxvi. X.
Exempla ad spontaneam, & non petitam elemosynam	car. lvi. S.
Exinanitio domini Iesu qualis fuerit	car. lxxii. Y.
Exinaniōnis forma assumenda	car. lxxiii. Z.
Exinaniuit se, quid sibi uelit	car. lxxvi. S.
Exempla plus persuadere q̄ uerba	car. lxxxvii. L.
Exhibebit plusquam duodecim legiones, quo sensu dixerit dominus Iesus	car. cxi. H.
Ex & de p̄pōnes ordinē succedentiū rerū sonant aliqñ	car. xc. B.
Ex hoc non manducabo &c. quid sibi uelit	car. eadem. D.
Experientiam astrologos confutare	car. cxi. L.
Exultauit Mariæ spūs maxie dū stetit iuxta crucem filii sui	car. clvii. F.

OPERIS INDEX

F

Falsa & blaffema scripta in euāgelio, nihilominus uere pieq; p oia,	car. xlvii. C.
Falforum testium contra Iesum conquirendorum rō	car. cxxv. H.
Falsi testes contra Iesum subornati, cur plene non probarent	car. cxxvi. L.
Falsitas malorum angelorum	car. cxxxvi. Y.
Falsitas hominis pessima.	car. cxxxviii. F.
Fecit mihi magna &c. quid sibi uelit	car. lxxviii. Y.
Fecit potētiam in brachio suo qñ pendeat in cruce	car. clviii. M.
Fœtum assimilari parentum affectibus dum generant	car. xx. N.
Filius altissimi quando declaratus sit Iesus.	car. xviii. S.
Filiæ de latere surgere quid sit	car. liiii. G.
Filii prodigi ad patrem in euangelio uerba, qd sibi uelint	car. l. O.
Fili o Dauid, quid sibi uelint turbæ dicentes	car. lxxiiii. E.
Filiæ Hierusalem &c. quid sibi uelit.	car. lxxxiiii. M.
Filiæ Hierusalem nolite flere super me &c. quid sibi uelit	car. lxxii. T.
Filius in deo unde sit uirtus.	car. clxxxi. X.
Filius non est notitia neq; spūs. s. est amor.	car. clxxxii. A.
Fiat mihi non aut faciam ego, cur Maria responderit	car. xxii. A.
Fines terræ in manu dei, & altitudines mōtiū cur esse dicantur.	car. lv. L.
Fidei christiæ priā radix q sit triginta ac triū dierū numer⁹ ostēdit	car. lxi. E.
Fidem Christi sermonibus semper & necessario adhibendam	car. lxxx. R.
Fidei Christianæ fundamentum primum	car. cii. L.
Fidei arbor quas partes habeat principales	car. ciii. T.
Fides & obedientia se inuicem efficiunt, & conseruāt charitatē.	car. ciui. Z.
Fidei, spei, & charitatis, ergo dominum Iesum ratio.	car. cxii. B.
Fidei cōmissariatus ratio a dño adducta in testamento	car. cxiii. D.
Fidei efficacia.	car. clii. C.
Fidem & gratiam a nobis conquirendam	car. clx. D.
Figura osculi Iudæ	car. cxix. Z.
Figura eductionis dñi Iesu ad crucem	car. cxlix. A.
Figuræ de Christo inter duos latrones in cruce pendentes	car. clvi. V.
Fortitudo dei quomodo intelligat esse aliqua creatura.	car. v. N.
Fortuna inter homines unde ius acceperit	car. viii. B.
Fortuna unde ius acceptum inter hoīes teneat	car. ix. C.
Fregisse panē dñm Iesum, sacramentū conficiendo, qd significet.	car. xci. K.
Fuit hō miss⁹ a deo, de Ioāne euāgelista coueniēter dictū itelligi.	car. xxiii. X.
Fundamētū legū statuendarū, noscendarū, & scrutandarū	car. cxii. Y.

G

Gabrielem inter seraphin esse eminentissimum	car. iiii. I.
Gabrielem ex significato ostendere angelum, qui uenit ad Virginem esse eminentissimum.	car. xiiii. B.
Gabrielem non adiisse uirginem alarum remigio.	car. eadem
Gabrielis nomē q docēte Maria nouerit, Euangelista conscripserit	car. xv. E.
Gabrielem	

OPERIS INDEX

Gabrielem allocutum Mariam stando	car. xv. P
Gabriel per tria uerba Mariæ satisfacit	car. xx. H
Galilea prouincia cur annuntiationi conueniat	car. viii. A
Gaudium Magorum pro stella reuisa	car. liii. B
Gauisus est ualde qua ratione Herodes	car. cxlii. D
Generationis in dño Iesu duplex ratio, persona una tm̃	car. cxxvii. V
Generationem in deo esse non ad suppetias	car. clxxix. K
Generationem primo esse a spiritu, & per spiritum	car. eadem. L
Generationem a deo remoueri non posse	car. clxxx. M
Generatio dei ab intellectu est, sed non sine uoluntate	car. eadem. O
Gethsemani uillam & uillæ hortū cur ingressus est Iesus capiendus	car. cxv. M
Gladus pertransiens cor Virginis in filii passione q̃s fuerit	car. lxxxiiii. Q
Gladios qui haberent in captura dñi Iesu, & qui fustes	car. cxviii. S
Gloria in excelsis deo, cur angeli cātauerint nocte natiuitatis Christi	car. cv. D
Gratiæ omnes foeminis gratae, in Maria accumulatae	car. cxi. L
Gratia plena, cur angelus ad Mariam sit præfatus	car. cxii. N
Gratiæ septem, Mariæ cōcessæ, & per angelū enarratae	car. eadē. N
Gratiarum epilogus, Mariæ ab angelo enuntiarum	car. cxiii. Y
Gratiæ a Simeone actæ	car. lxxvii. R
Gratiæ a Iesu actæ accepto calice	car. xc. F
Gratiæ larga diffinitio	car. xci. I
Gratia cur signum in sacramento esse non possit	car. xcvi. Y
Gratia a mundo miseræ eximit homines	car. cxviii. Q
Græcos superbæ spū schismaticos, mox hæreticos effectos	car. clxxxii. B
Græci unde se diuiserunt ab ecclesia latina	car. clxxxii. E
Græcos ter decies hæresibus suis renuntiasse, & recidiuas	car. eadē. F
Græcorum excusatio de hæresi, circa spū sancti processione	car. eadē. G
Græcorum hæresis cōfutatio excusationis	car. eadem. H
¶ H	
Hebrei unde diuisi, & bittonii	car. lxxix. B
Hedi pro peccato oblato, quid sibi uellent	car. cxlviii. T
Herodis redargutio	car. li. Q
Herodis poena pro perfidia	car. eadem. S
Herodis astutia inconsulta, dum responderet Magis	car. liii. Y
Herodes ad quem scribitur Iesus missus, quis fuerit	car. cxlii. C
Herodis interrogationes præsumptæ	car. eadem. E
Herodi cur Iesus non responderit	car. eadem. F
Herodes cur remiserit Iesum ad Pilatum	car. cxliiii. O
Hæredes domini Iesu qui sint	car. eadem. X
Hæretica assertio non facit hereticū, sed p̃tinatia asserendi	car. clxxxiiii. M
Hæretici completa diffinitio	car. eadem. N
Hesitatio discipulorum qualis fuerit in ultima coena	car. xcix. R
Hydria faring, & lecyth, dei figuræ Eucharistię ĩdeficiētā & p̃manētā.	
car. xcvi. L.	D

OPERIS INDEX

Hieronymi Origenis, & Dyonisii concordia, super tenebris inductis passionis tempore	car. cxlii. Q
Hypocritas xpianos Herode esse longe deteriores	car. li. R
Hypocritarum falsitas	car. cxxxvii. linea xii. post. D
Hoc erat in principio apud deum, cur dicat Euangelista	car. xxx. L
Hoc erat in principio apud deum quid sibi uelit	car. eadem. P
Hoc est corpus meum, quid significet	car. xcvi. S
Hodie mecum eris in paradiso quomodo sit impletum.	car. clvii. X
Homo de Virgine natus, non est filius spiritus sancti	car. xxxvii. C
Honoris affectus rapidissimus	car. xlii. D
Honorē & beneficētiæ studiū, cui & cur maxime debeamus	car. lxxvi. T
Hora uestra, & potestas tenebrarum quid sibi uelit	car. cxxii. K
Hora uestra, quo sensu dixerit dominus Iesus	car. cxxi. N
Hominis formatio & cōfirmatio per septēnarium numerū	car. lx. V
Humanum uerbum in hoc mundo secundum legem comunē, cur legitimū, & perfectum esse non possit.	car. xxvi. N
Humilitatis domini Iesu inditium	car. lxxii. S
Humilitatis utilitates	car. lxxxvii. K
Humilitatis amplectendæ ratio potissima	car. lxxxviii. R
¶ I	
Ianua paradisi a domino Iesu aperta quæ sit	car. clxx. E
Iam uos mundi estis. & c. quo sensu dixerit dñs Iesus	car. cviii. X
Ideoq; quod nascet ex te & c. ex præmissis inferi ut cōclusio	car. xx. M
Idæas artificū mētibus necessarias, sed dei menti maximæ	car. xxxi. T
Iesus nomen datum saluatori ex officio	car. xvii. Q
Iesum habuisse tria uerba in hac uita	car. xxix. E
Iesus primo conceptionis momento plene formatus, cur per nouem menses in utero steterit Virginis	car. xxvi. Y
Iesus pro præterito, quomodo cōueniat filio Virginis	car. xlv. P
Iesus pro rei emergentis merito dictus Virginis filius	car. eadem. R
Iesus futuri expectatione merito dictus Virginis filius	car. eadem. S
Iesus nomen, quando & unde cœperit celebrari	car. lxxiiii. K
Ignis inferni cur non extinguatur	car. vii. T
Ignorantia prima radix inuoluntarii	car. lxx. L
Ignorantia quando non excusat operantem	car. lxx. linea. x. post. L
Ignorantia quæ punienda, & quæ non	car. cxii. Z
Ignorantiam iudeorum ad patientiæ rationem adduci a dño Iesu coram apostolis, non ad excusationem culpæ	car. eadem. A
Ignorantia carnificum dñm Iesum crucifigentium	car. cliiii. E
Ignorantia affectata unde proueniat	car. eadem. H
Imperfectū meū uiderūt oculi tui. Et pluriū quę sequunt ratio	car. lvi. Q
Imaginationem doloris uerum dolorem parere	car. lxxviii. I
In principio Genesis non sumi ut in principio Ioannis euangelii	car. xxiii. C
In Te.	car. xx. L

OPERIS INDEX

In principio creauit deus coelum & terram quid significet	car.xxiiii.D
In principio erat uerbum, quid significet	car.eadem.E
Incarnationem cur deus distulerit usq; ad Mariæ tempora	car.xii.P
Incarnationis uerbi dei notitiam, quam Adæ peccato perdiderunt homines per fidem recipiunt	car.xxxiiii.M
Incarnationis filii dei ratio potissima	car.lxxvii.R
In propria uenit quid significet	car.xxxiiii.L
Intentionis ratio	car.lviii.H
Inuoluntarii actus duas tm radices habere possunt	car.lxx.L
Inuoluntarii per ignorantia dñi ab inuoluntario per uolentiam	car.lxxi.N
Indolentia stoicorum abiicienda	car.lxxx.O
Inconditarum præ tristitia uocum	car.lxxxiii.linea iiii.post G.
Indulgendum humanæ fragilitati exemplo dñi Iesu	car.cxyi.B
Interrogatio Annæ de discipulis & de doctrina qualis fuerit	car.cxxiii.T
Intellectio diuina qualis sit.	car.cxl.P
Inuidia inuidum humiliat	car.cxliii.G
In circuitu ipii ambulat de pilato & de Herode ad lram expositum	car.cxlvi.P
Innocens ego sum &c.cur dixerit pilatus	car.cxlviii.Q
Iniuriarum dimittendarum admonitio	car.clv.K
Inter duos latrones cur crucifigi uoluerit dominus Iesus	car.clvi.S
Intellectione siue notitia in deo esse una tm unumq; amore	car.clxxxi.Z
In sufflando cur dñs Iesus dederit Apostolis spum sanctum	car.clxxxix.Q
Ioseph adhuc robustum desponsasse Mariam	car.xii.R
Ioseph nomen Mariæ uiro accommodatissimum	car.eadem.T
Ioseph patris nomen secundum legem refugere nequiuisse	car.lxvi.L
Ioannes cur se dilectum scribat a Iesu	car.xcix.T
Ioannem tantum fuisse per adoptionem Mariæ filium	car.clx.B
Ioannes adoptiuus uirginis filius mystice factus	car.clx.C
Iosephi de domino Iesu testimonium	car.cl.M
Israelitæ ueri qui sint	car.lxix.F
Iudicia falsa unde nascantur	car.xxvi.R
Iustitia originalis hæreditas a filio prodigo consumpta	car.lv.I
Iustitia uoluit hominis redemptorem acerrime contristari	car.lxxvii.Z
Ius ad gratia baptismo sep acqri, nō aut gratia i adultis sine cōtritiōe.	lxxxvi G
Iubilare deo quibus in rebus, & quare debeamus	car.lv.K
Iudæ pedes cur lauerit dominus	car.lxxxviii.N
Iudam leuare calcaneum contra dñm, quid sibi uelit	car.xcix.O
Iudiciorū pueriores grauius peccare q iudices puerse iudicantes	car.cxvi.C
Iudæorum pcena pro perfidia	car.lii.V
¶ Laus a quibus sit expetenda	car.lxiiii.Z
Laus & confessio uera quæ sit	car.cxxxiiii.K
Lapis angularis figurans eucharistiam secundum finem	car.xcvii.E

OPERIS INDEX

Lapidis angularis ratio in domino Iesu Christo	car. cix. E
Lapidis ad iactum cur separatus sit Iesus oraturus	car. cxv. Q
Latronis dexteri confessio	car. clv. P
Latronis dexteri humilitas	car. clvi. R
Latroni pio cur dñs Iesus donauerit paradifum	car. clvii. Y
Lauādorū a xpō pedū & porrigēdi potū discipulis dispar ratio	car. xc. G
Lapidem a monumento cur per angelum remouerit resurgens dominus Iesus Christus.	car. clxx. F
Labores domini Iesu	car. cv. L
Legationi quatuor afferunt dignitatem	car. iiii. D
Legatorum partes in exponendo orationem	car. xvi. G
Legiones plusquam duodecim angelorum	car. xix. B
Legum latorum & patrum familias utilis admonitio	car. cviii. A
Legum condendarum causa	car. eadem. B
Lilium inter spinas Marię uirginitas preter ceteras	car. xii. S
Lingua maximum uitę totius indicium thuri assimilatur	car. lviii. K
Ligūę igneę forma cur tertia uisibili missiōe accepit spūs sanctus	car. clxxxix. I
Linteus a Christo assumptus, quid sibi uelit	car. lxxxvi. E
Liber scriptus intus & foris	car. cxli. V
Lithostroti loco mystice sedit Pilatus damnaturus Iesum	car. cxlvii. O
Loci & locati adæquationis ratio	car. xcii. T
Loquela iniqua ab homine, iusta a deo	car. cxliii. N
Locutus q̄ est deus, & ad q̄s patres n̄ros christi passionē p̄sagiētia	car. dviii. P
Lucis spiritualis a luce corporea differentia	car. xxxiii. E
Lucis & luminis uigor uim & bñficientiā dei maxime manifestat	car. xxxii. Z
Lumen ad reuelationem & c. quid sibi uelit	car. lxix. C
Lunę motus per septennarium	car. lx. Q
¶ M	
Marię nomen decorum	car. xlii. Z
Marię ad angelum responsionis perfectio	car. xxii. Y
Mariam in partu ope humana non adiutam	car. xxxiiii. L
Maria concipiendo non est uoluptate subrepta	car. eadem. L
Maria per nouem menses cur non sit grauata foetu	car. cxxxviii. H
Mariam optimam patronam & aduocatam	car. liiii. C
Maria cur legē purgatiōis impleuerit q̄ purgari non eguit	car. lxii. K
Marię matris domini dolores in coena legali	car. lxxxii. E
Mariam a dolore non esse superatam in filii passione, sicut neq̄ in conceptu a delectatione	car. lxxxix. G
Mariā nō desyderasse uel uoluisse absolute filium a morte liberari	eadē. I.
Mariam a principio stetisse iuxta crucem	car. clvii. A
Mariam matrem dñi iuxta crucem non esse lamentatam	car. eadem. B
Maria suam prophetiā stans iuxta crucē uidit impleri	car. eadem. D
Matrem cur non a principio aspexerit & allocutus fuerit dominus Iesus Christus crucifixus.	car. eadem. Z

OPERIS INDEX

Mater domini illum secuta non est	car. cxiii. I
Maria cleophae, quomodo sit soror matris domini	car. clx. Y
Matrimonii uinculum	car. xiii. X
Matrimonii lege, quid necessario debeat uxor marito	car. lxxvi. K
Magnus, quid erit iesus	car. xvii. E
Magis cur nō ostēdit spiritus sanctus locū natiuitatis, sicut natiuitatē	car. l. N
Magi offerentes munera cur matrē potius q̄ filiū alloquant	car. lvi. T
Magorum petitio, & petitionis ratio	car. eadem. V
Magorum oblatio liberalissima	car. eadem. X
Magos quæ ad iesum adduxerint adorandum	car. lvii. Y
Magorum facultates non posse usui cedere	car. eadē. Z
Mare qua ratione sit dei	car. lv. M
Magnanimi finis	car. lxxviii. X
Magnitudo domini iesu	car. cvi. N
Martyres in poenis, quomodo tristes & leti esse potuerint	car. lxxx. Q
Maneat qua rōne christus in nobis, nosq̄ maneamus in illo	car. xc. K
Manere in christo nō sufficit, sed illū manere in nobis oportet	car. cviii. Z
Mane astabo tibi quid sibi uelit	car. cxvii. K
Magis timuit pilatus qua ratione	car. cxlvi. A
Manus cur pilatus lauerit anteq̄ iesum crucifigendum daret	car. cxlvii. P
Magnificētia dei in quo maxime splendeat	car. clvii. E
Magna quæ fecit deus in uirgine	car. clviii. K
Maledicta terra &c. dictum Adæ cōpletū in christi cruce	car. eadem. Q
Majoris ac minoris iacobi ratio	car. clxxiii. S
Massadæ excidium durissimū	car. lii. X
Membra hominis per septēnarium disposita	car. lxi. E
Mens, quid significet	car. xxvi. I
Mentis uitio uerbū degenerare, qñq̄ absq̄ defectu obiecti	car. eadē. Q
Mens plus est uerbo quam mater	car. eadem. S
Mentis dei ab hoīum & angelorū mente differentia	car. xxix. F
Memento mei domine declaratio	car. clvi. Q
Mirabilia eucharistiæ, sed non incredibilia	car. xciii. G
Mirabilium eucharistiæ possibilitatis ratio strictim cōclusa	car. eadē. H
Miracula dñm Iesum mirabilius fecisse q̄ sancti fecerint uel faciāt	car. ciii. R
Miraculis deum glorificari	car. eadem. S
Miracula christi a miraculis sanctorum differre non secundum rem, sed secundum modum operandi	car. eadem. T
Ministros cur pontifices & pharisei cohorti romanæ addiderint pro capiendo Iesu.	car. cxviii. O
Misericordia domini Iesu	car. cxix. B
Micheas figura iesu	car. cxxi. N
Misericordia dei in christi cruce maxime reſerata	car. clviii. L
Miracula semper fieri natura ferente	car. clxii. P

OPERIS INDEX

Missiōis diuinarum personarum regula	car. clxxxiii. O
Missiōis spiritus sancti temporanea triplex	car. clxxxvi. Y
Missio æterna spūs sancti est una in oībus tēporaneis missiōibus eius, quæ non numerant nisi in rōne termini ad quem	car. eadem. Z
Missio spiritus sancti unde dicatur æterna uel temporanea, uisibilis uel inuisibilis, generalis uel specialis	car. clxxxvii. A
Missiōum spiritus sancti diffinitiones summarie	car. eadem. B
Moralium purgatiuarum ab heroicis differentia	car. xi. N
Mores hominum per septennarium uariari	car. lxi. D
Modestia præcepti domini Iesu	car. cix. I
Mortuos non resuscitari uiolenter	car. clxvii. L
Mundus per ipsum factus est cur dixerit euangelista	car. xxxiii. G
Munera a donantibus uerbis non extollenda	car. xci. H
Mundus odians bonos uiros, & ab illis odio habendus	car. cx. O
Mundi intellectuales duo	car. eadem. P
Mundus miseriæ non habet proprium principem	car. eadem. Q
Mutationes subito factæ in conceptu sanctæ uirginis	car. xxxv. Q
Multitudo maris & fortitudo gentiū in Esaia, qd sibi uelint	car. liiii. E
Multa passa sum in somnis &c.	car. cxxxv. Q
Mulier nō mater cur dixit dñs Iesus matrē alloquens de cruce	car. clix. Z
Multa corpora sanctorum surrexisse cum domino Iesu	car. clxix. T
Mutationē nullā fieri in deo, dū mutat creaturas	car. clxxxvi. linea xy. post. Z
¶ N	
Nazaret cur annunciationi sit deputata	car. ix. D
Natiuitatis Iesu sacramentū a quo & quō discere oporteat	car. xxiii. V
Naboth Christum præfigurasse	car. cxxix. G
Negatio quando rationem fundet	car. lxxxiii. L
Necessitas non logica uel metaphysica, sed moralis deum duxit ad hominem ad mortem crucis	car. lxxvii. X
Nihil sciri ab homine uere dictum a Socrate	car. cxxxviii. L
Nouum testamentum initium habere in Ioanne	car. xxiiii. A
Nominum imponendorum uariæ rationes	car. xliiii. O
Nominis decori habendam rationem	car. lxiiii. X
Non rapinam arbitratus est esse se æqualē deo declaratio	car. lxxii. V
Nouissimi diei ratio	car. xc. N
Noctu cur scribat euangelista Iudam recessisse	car. ci. E
Non quō mundus dat, ego do uobis, quid sibi uelit	car. cv. H
Nobis non licet interficere quenquam declaratio	car. cxxxii. V
Non haberes in me potestatem, quid sibi uelit	car. cxlvi. C
Nouissime adducti duo falsi testes non dictum sine rōne	car. cxxvi. N
Nubes cœli cum quibus ueniet dominus Iesus	car. cxxvii. Z
Nube lucida cur dominus ascendens excipiat	car. dxxi. M
Nullā poenā esse oīno malā, sed q̄libet hēre rōnem boni	car. cxxxvii. B

OPERIS INDEX

Nullius hoīs resurrectio dñi Iesu resurrectiōi est æqparabilis	car. lxxvii. M
¶ O	
Obumbrabit tibi, quid sibi uelit	car. xxx. K
Obiectum quid significet	car. xxvi. K
Obscuratiōis in malis angelis & hominibus differentia	car. xxviii. C
Obedientiæ condimentum	car. ciiii. X
Obedientiæ fructus	car. eadem. A
Octo circuncisionis dierum spaciū quomodo capiatur	car. xliiii. L
Octonariū numerum designare iustitiā	car. eadem. M
Oceani motus per septennariū	car. lx. T
Oliua misericordiā & iustitię ueritatē, palma uictoriā cur oñdant	car. lxx. G
Oliueti montem cur dñs ascenderit, ubi caperetur	car. cxv. L
Oliueti mōtē cur elegerit dñs, ut inde ascenderet in cœlum	car. dxx. G
Omnia per ipsum facta sunt, quid significet	car. xxxi. Q
Omnis qui acceperit gladium &c. quō uerum sit	car. cxx. F
Oīs qui est ex ueritate audit uocem meam, quid sibi uelit	car. cccxiiii. M
Omnipotentia deī ad quā sit	car. xxi. X
Operatione unica deum efficere & conseruare	car. xxxii. Z
Operositas pacem nutrit	car. cvii. S
Opera Christi ostendere illum esse deum	car. ciii. P
Ordo trium terminorum quatuor primarum propositionum Ioannis contem- platione dignissimus	car. cv. C
Orōnis ratio ad solum deum in die passionis Christi	car. lxxvi. O
Orationem domini Iesu in horto non secundum sensum, sed rationis motu esse formatam	car. lxxxi. V
Orationis dñi Iesu in horto conditio, quid sibi uelit	car. lxxxii. A
Oratio assidua & uera quā sit	car. cxvi. X
Orōnem cur tertio replicauerit Iesus sciens se non esse audiendū	c. eadem. C
Orationem non obmittendam	car. eadem. D
Orationem Christi non fuisse ineptam uel stultam, quamuis peteret non obti- nenda uel importuna.	car. eadem. F
Orationem domini Iesu in horto fuisse exauditam	car. eadem. G
Orationis ratio efficax semper	car. eadem. H
Osanna qualis dictio sit	car. lxxxiii. D
¶ P	
Pater meus operatur usq; modo quō intelligatur	car. vi. R
Pater n̄r qui es in cœlis cur orare docens Iesus sit præsatus	car. xlix. L
Pater faciens opera, quis sit intelligendus	car. ciii. N
Pater ignosce illis, quid sibi uoluerit	car. di. D
Pater in manus tuas &c. non sui sed n̄rī grā dixit dñs Iesus	car. clxiii. Z
Patrem deum gignere filium deum, quid sit	car. clxxx. P
Pater in deo cur sit tantum unus	car. clxxxi. V
Paternitas Ioseph qualis fuerit	car. lxvi. I

OPERIS INDEX

Pacis distinctio	car. lxxviii. T
Pacem cum deo cur hoīes obtinuerint & non dæmones	car. cv. C
Pacem cur dñs Iesus relinquere se dixerit & donare	car. eadem. E
Pax Christi qualis sit, & quomodo detur	car. eadem. G
Pacē Christi accipientes cur turbari & formidare non debeant	car. eadem. I
Pacem quæ maxime oppugnent	car. cx. K
Pax flagitiosa non durat	car. cvii. V
Pacis fundamentum primum	car. cx. K
Pacem qbus reliquerit dñs Iesus, Quibus ue donauerit	car. cv. F
Pacē quo iure melius quam mundus relinquat & donet dominus Iesus.	car. eadem. K
Paupertati bene morate conuenire munditiam	car. lv. D
Partus an sit ad uitā editus, septē horæ a natiuitate manifestant	car. lxi. Y
Palmarum solennitatis ad præsentationem continuatio	car. lxx. I
Passio Christi unde incipiat secundum rem	car. lxxviii. E
Passionem dominus Iesus uerissime noluit	car. lxxx. S
Passionem quomodo dñs Iesus semper & oīno uoluerit, & quomodo eandem aliquo modo noluerit	car. lxxxi. Z
Passionem Christi ab oratione eius in horto incipere	car. cxv. P
Paruuli baptizati profitentur contritionem	car. lxxxvii. Z
Panis uiniq; substantiam cur cum suo corpore permanere non faciat dominus in eucharistiæ sacramento, aut aliam immittat substantiam ad illa accidentia sustentandum	car. xcii. P
Patientiæ excellentia	car. cx. M
Patientia domini Iesu	car. cxliiii. linea iiii. post. R
Peccatores tenebræ sunt	car. xxxiii. C
Peccatores a deo audiri & illi curæ esse	car. xlvii. C
Peccata unde remittantur	car. xcvi. X
Peccata occulta bona intentione contegi posse, immo debere	car. cxxxviii. F
Peccata non proprie esse infinita	car. lxxvi. P
Pœnæ filii imagine matrem dolore lacerant	car. lxxxii. C
Pœnitentiam a baptismo sumere efficaciam	car. lxxxvii. I
Pœnarum domini Iesu acerbitas	car. cxxxi. O
Percutere colaphis & alapis cedere, quid distet	car. xxx. L
Perseuerandum in studio uirtutum	car. liii. Z
Personæ diuinæ penitus indiuisæ secundum esse & operari operationem, tamen extrinsecam separatim posse terminare	car. clxiii. S
Personæ diffinitio secundum theologos antiquos & secundum recentiores, & per se completa diffinitio	car. clxxviii. B
Personæ creatæ & increatæ differentia	car. eadem. B
Personarum tres gradus	car. clxxix. F
Persona poetice & oratorie diffinita	clxxvii. P

OPERIS INDEX

Persona theologicè unde sumatur	car. clxxvii. Q
Perseitatis tertii modi ratio	car. eadem. F
Petri & reliquorum apostolorum exitus	car. clxxii. R
Petri nō uerbo sigillatim sed signo dormitio rephēsa a dño Iesu	car. cxv. T
Perfidia uel insania christianorum inexcusabilis	car. xcv. N
Physicā rōnem nō plene oñdere duo corpora i eodē loco eē nō posse. c. xxxix	M
Pilatus secundo nititur liberare Iesum	car. cxli. Z
Pilati industria tertia pro absoluendo a morte dñm Iesum	car. eadem. A
Pilato ultimo interroganti cur Iesus non responderit	car. cxlvi. B
Pilati industria quarta pro liberando Iesu	car. eadem. F
Pilati industria in optione proponenda	car. eadem. H
Pilati secundus conatus ad liberandum dñm Iesum	car. cxlviii. N
Pilatus cur cruci Iesu titulum mutare noluerit	car. di. O
Piscis assi partē & fauū mellis cur dñs Iesus comederit ascēsurus	car. clxxi. H
Plausu populorum cur excipi uoluerit dñs Iesus	car. lxx. H
Plorare coram deo quomodo debeamus	car. lv. N
Planctus & lamentationes in dolore unde proueniant	car. lxxxiii. F
Plebis natura	car. cxlvii. I
Plangebant & lamentabantur, quid distet	car. cxlix. B
Planetæ quomodo ascendant uel descendant	car. clxix. B
Possedi hominem per deum expositio	car. xlv. P
Postulandi ordinata ratio	car. cxliii. F
Potestas tenebrarum quæ sit	car. cxxii. M
Pontifices sacerdotes duo simul	car. cxxiii. S
Pontificum & phariseorum hypocrisis	car. cxxxii. Q
Possū destruere templum dei quæ crimina complectatur	car. cxxvi. O
Potus Christo datus in cruce quō nostrę reparatiōi rñdeat	car. dx. E
Pregnantes cur sæpe doleant, & uarie agitentur	car. xxxviii. I
Præsentationis legalis diffinitio & declaratio	car. lxiii. L
Præsentationis legalis summariū	car. eadem. O
Præsentationis lex a Moyse quater repetita	car. lxiii. Q
Præsentationis executio	car. lxvi. Q
Præsentationis lex	car. lxiii. M
Præsentationis legalis declaratio	car. eadem. N
Præsentie Christi in eucharistia tota ratio	car. xciii. F
Præsentium genera in Iesu captura commixta	car. cxix. X
Prætereūtes blasphemādo crucifixū. d. q. eēnt, & qd sit blasphemare.	car. dii. V
Principum sacerdotum pluralitas unde sit	car. cxix. T
Prima pilati uerba ad ludæos, q. Christum præsentauerunt	car. cxxxii. R
Prima ratio qua pilatus uoluit liberare Iesum	car. eadem. X
Prosternendo se Magi, quid sibi loquantur	car. lv. H
Promissio Symeoni facta, siue responsum ei datum	car. lxvi. N
Prophetiā nō necessitasse ludā, neq. ad eā implēdā se necasse	car. cxiii. B

OPERIS INDEX

Procubuisse Iesum in faciem suam, quid sibi uelit	car. cxv. R
Prophetia de precio Christi uenditi	car. cxviii. Q
Prophetarū uaticinia non dare causam passionis dñi Iesu	car. cxxi. I
Prophetia de responsione Christi datæ Annæ	car. cxxiii. A
Prophetias non esse causam effectuum prophetarum	car. lxxvii. Y
Processiōis & missiōis diuine differētia, & qd eterna a tpanea distet.	clxxxvi. V
Prophetias non esse causam prophetarum, sed preconia	car. xcix. N
Prudentiam deo offerendam	car. lviii. G
Purificatiōis & pñtatiōis ad superiores solēnitates cōtinuatio	car. lix. L
Publicani humilis oratio	car. lvi. R
Purgatiōis & pñtationis solēnitas magna rōne istituta.	car. lix. M
Purificationis diffinitio, & eius declaratio	car. eadem. O
Purgationis legem secundū spūm a uiris esse seruandā	car. lxii. I
Puer Iesus cur dicatur dum præsenteretur	car. lxvi. H
Puram refū ueritatē hoies asseq non posse dum sunt in uia	car. cxxviii. K
¶ Q	
Qualitate panis & uini, licet sint extensæ in quantitate non bene sustentantur ab illa in eucharistia	car. xcii. S
Quadragita p horas cur mortuis annūerari uoluerit dñs Iesus:	car. clxvii. P
Quadragitæ horæ resurrectiōis cur de tribus diebus accipiant	car. clxviii. R
Quē queritis cur dixerit dñs Iesus cape uolentibus illum	car. cxx. C
Quæ sit missionis ratio	car. lxxv. Y
Qui uenit in nomine dñi dicentes turbæ, quid sibi uelint	car. lxxiiii. G
Qui accipit si quem misero dicens dominus, quid intendat	car. xcix. P
Quia de mundo non estis, quid sibi uelit	car. cx. N
Quid me interrogas, quid sibi uelit	car. cxxiii. Z
Quid gloriaris in malitia, ad literam declaratum de iniquitate ludæorum con- tra dominum Iesum	car. cxxxiii. Z
Quid fecisti cur quærat pilatus a domino Iesu	car. cxxxiiii. E
Quid faciā de Iesu quasi per ironiā sententia absolutoria est	car. cxlvii. K
Quiesce in terra & c. dictum Isaac completū in Christi persona	car. dix. V
Quis missus est	car. dxxv. Y
Quomodo fiet istud	car. xix. C
Quod factum est in ipso uita erat, quid sibi uelit	car. xxxii. X
Quod facis fac citius, ad quid dixerit dominus Iesus	car. c. A
¶ R	
Reges & pontifices potius seruire q̄ imperare	car. iiii. F
Requieuit deus die septimo, quomodo intelligatur	car. vi. Q
Regnabit in domo Iacob in æternum	car. xviii. V
Regni eius non erit finis	car. eadem. X
Regnum Christi esse æternū aliud significare q̄ id non hēre finem.	car. xix. A
Remediorum humanæ salutis ordo	car. xl. T
Regis Messiaē uirtutes	car. li. P
	Religio

OPERIS INDEX

Religionem filiis a parentibus non esse prohibendam	car. lxi. V
Responsum accepisse a spiritu sancto symeonē, quid sibi uelit	car. lv. D
Reparationem hominis inde incipere unde ruina	car. lxxxv. Y
Redēptionē hoīs cum p se non p creaturā deus opatus sit	car. lxxvii. V
Rubus figurans eucharistiā secūdū rōnem partiū illā integrantiū	car. xci. I
Recubitus Ioannis sup pectus Iesu qualis sit accipiendus	car. xcix. V
Remedium contra tentationes	car. cxi. S
Regnū meū nō est de hoc mūdo, cui interrogatiōi pilati satisfaciāt	car. cxxxiii. F
Redemptoris nostri liberalitas	car. di. Q
Remissio iniuriā blasphemantibus dñm Iesum crucifixum	car. cliii. F
Remissio iniuriā pontificibus scribis & phariseis	car. eadem. G
Rempub. optimatū & populariū, quō unū caput hēre cōueniat	car. cvii. R
Respexisse deū humilitatē Mariā maxime iuxta crucē stantis	car. dvi. H
Resurrectio, quid significet	car. dxi. B
Resurrectionis hominis diffinitio & mortis ratio	car. clxv. C
Resurgere proprie, nec corpus hominis, nec aīa dicitur	car. eadem. D
Resurrectionis fundamentum	car. clxvi. F
Resurrectionem mortuorum, que persuadeant	car. eadem. G
Restituta per resurrectionem domini Iesu	car. clxvi. I
Resurrectionem dñi Iesu seriem non habere succedentē	car. clxvii. N
Reliquias piscis & faui, ad qd dñs Iesus ascensurus dederit suis	car. dxxi. I
Repleti sunt omnes spiritu sancto expositio	car. clxxv. X
Requiri quatuor ad rationem personā	car. clxxviii. A
¶ S	
Sancti angeli quomodo creatorem suum intelligunt ab initio per speciem concreatam	car. xxvii. X
Sanguine puro de uirginis corpore ad loca generationis descendente Iesu corpus cur formari decuerit	car. xxxviii. G
Salutare dei, quid sibi uelit	car. lxxviii. Z
Salutem cur expectarent turbæ a domino Iesu	car. lxxiii. H
Satisfactionis ius, unde consurgat	car. lxxvi. Q
Salus proximorum proprie utilitati anteponenda	car. lxxxviii. O
Sacramenta ecclesiæ in ultima cœna a christo instituta, quid ante eius mortem operarentur	car. lxxxix. V
Sacramentum tantum sumere, quid sit	car. xcvi. Q
Sumere rem & non sacramentum, quid sit	car. eadem. R
Sacrā ecclesiæ a uulnere lateris christi efficaciam non accipere	car. clxi. M
Sanctam mariam interfuisse cum apostolis ascensionī dñi	car. clxxi. N
Saluum me fac domine ad litteram expositum pro accusatoribus & iudicibus domini Iesu	car. cxliii. M
Sanguis eius super nos, responsio fuit secundum legem	car. cxlviii. R
Sathanam ingressum Iudam, quid sibi uelit	car. c. Z
Sciebant daemonia illum esse christum quo sensu dictum sit	car. lxxiii. M

OPERIS INDEX

Scandali diffinitio, & quid sit scandalizari	car. cxi. V
Scientia de quibus sit	car. cxl. Q
Scientie hominum apud Aristotilem magis opinatae quam scite	car. eadem. R
Scientiam a solo deo assequi posse	car. eadem. S
Scala Iacob crux christi est	car. dlix. X
Sciens quia omnia dedit ei pater in manus, quare dicitur sit	car. lxxxvi. Z
Sciens quia a deo exiuit & ad deum uadit, quid sibi uelit	car. eadem. A
Secundum uerbum tuum, quid sibi uoluerit	car. xxii. B
Secundum uerbum tuum, quod sibi uoluerit symeon quando haec dixit	car. lxxvii. S
Senectutis boni fructus	car. lxxvi. M
Sedete hic, octo tantum apostolis dictum, & quibus	car. cxv. O
Sermo dei in quo firmandi sunt homines	car. cxiii. G
Seniores in christi passione ab euangelistis nominati qui sint	car. cxix. V
Sensus qui decipitur, & quomodo	car. cxxxviii. H
Semen per septem horas firmatum in utero suscipientis foeminae quomodo formari incipiat	car. lx. X
Septenarii numeri admiranda ratio	car. lx. linea sexta ante Q
Sequebantur autem alii duo, nequaquam, quomodo sit scribendum & legendum	car. d. G
Secte doctorum hebraeorum	car. cxxiii. V
Sententia iudeorum de iesu qualis fuerit	car. cxxviii. C
Sententia Herodis remissoria	car. cxliii. L
Sententia Pilati contra Iesum magis promissua quam diffinitua	cxlviii. S
Seruos esse omnes homines domini nostri iesu christi	car. lxxxviii. Q
Sine ipso factum est nihil, ad quid dixerit euangelista	car. xxxi. R
Signum non necessario indicat signatum, nisi sit causa uel effectus eius	car. xlix. G
Sinderesis ratio	car. lvii. F
Sinderesis officium	car. cxxxv. N
Si diligeretis me gauderetis utique, quare dixerit iesus	car. cvi. P
Signum cur iudas dederit	car. cxviii. P
Si ergo me queritis, quid sibi uelit	car. cxx. E
Si male locutus sum, quid sibi uelit	car. cxxiii. C
Si non esset hic malefactor, quid sibi uelit	car. cxxxii. S
Si hunc dimittis impudenter dictum	car. cxlvii. M
Symeonis attestantis conditionem	car. lxxiii. Y
Symeon cyrenaeus cur suffectus sit ad crucem portandam post iesum	car. cxlix. Z
Si in uiridi hoc faciunt, quid sibi uelit	car. eadem. F
Si rex israel est, quid sibi uoluerit	car. diiii. Z
Si filius dei es a latrone ironice dictum	car. clv. N
Similitudo spiritualis siue species intelligibilis, quid sit, & quibus, & ad quid formetur	car. xxvi. L
Singulare Mariae privilegium fuit stare iuxta crucem mente constanti	car. clviii. I
Sitis domini Iesu acerbitas & cur dolores sitim exasperent	car. clx. F
Solis motus per septennarium	car. lx. S
	Spiritum

OPERIS INDEX

Spiritus primo & maxime generare non corpus	car.xix.E
Spiritus triplex ad inuicem ordo secundum continens & contentum.	car.clxxi.M
Spiritus sanctus superueniet in te	car.xx.G
Spiritus ultra septem horas contineri non posse salua uita	car.lxi.C
Spiritus sanctus quomodo sit in homine	car.lxv.C
Spiritus in quo Symeon uenit in templum	car.lxvii.P
Spiritus quidem promptus est, quid sibi uelit	car.cxvi.Y
Spiritus sancti missio cur per tres dies celebretur	car.clxxv.V
Spiritus sanctus cur non uno simplici nomine nominetur sicut aliae duae per sonae diuinae.	car.eadem.Z
Spiritus sanctus cur noietur tertia in summa trinitate persona	car.eadem.A
Spiritus tm cur tertia diuina persona non dicatur	car.eadem.C
Spiritus uitalis ratio	car.clxxvi.D
Spiritus naturalis ratio	car.eadem.E
Spiritus naturalis diuersitas secundum aetatem, unde sit	car.eadem.F
Spiritus animalis ratio	car.eadem.G
Spiritus animatorum ratio	car.eadem.H
Spiritus sancti perfectio	car.eadem.K
Spiritus naturalis, uitalis, & animalis locus & operationes	car.eadem.L
Spiritus sancti diffinitio	car.clxxxi.S
Spiritus sanctus unde sit unicus	car.eadem.Y
Spiritus sanctum procedere a filio, ipso filio attestare probat.	car.clxxxv.P
Spiritus sanctum a filio procedere probationes humanitus adinuentae	car.eadem.R
Spiritus sanctum a patre & filio aequaliter procedere	car.eadem.S
Spiritus sancti completa & explanata diffinitio	car.eadem.T
Spiritus sancti in colubae specie cur primo sit uisibiliter missus.	car.clxxxviii.F
Spūs sanctus cur in specie flatus secundo sit missus & datus	car.eadem.G
Spūs sanctus in specie ignis cur tertia uisibili missione datus sit	car.clxxxix.H
Speciem concreatam angelis perfectius deum ostendere quam nostram nobis.	car.xxvii.Y
Speciem dei qualem habuit Adam sibi concreatam, & qualis post lapsum euaserit, qualem item habeamus hic	car.eadem.A
Spes duplex	car.lxv.B
Speculum optimum in aduersa fortuna	car.lxxvii.A
Spe retributionis aut timore poenae quō obedire liceat	car.ciiii.Y
Spine coronae sceptrum arundinea dñi Iesu mysterium	car.cxliiii.X
Sputis cur Iudaei impeterent saluatorem	car.cxxviii.D
Spacium quo Christus stetit mortuus	car.clxvii.O
Stella a Magis uisa qualis fuerit	car.xlvii.B
Stellarum beneficio saluatorem incarnari non potuisse	car.eadem.F
Stellam a Magis uisam non fuisse signum necessarium ostendens Christi natiuitatem.	car.xlix.H

OPERIS INDEX

Stella a magis uisa regis natiuitatem indicare nequiu	car. xlix. I
Stellæ beneficio nō didicisse magos ubi esset rex adorandus	car. l. M
Stellam stare supra locum ubi erat puer	car. liii. A
Sterilem & confectam senio concipere uiri uirtute difficilius est q̄ uirginem	car. xxi. R
concupere dei uirtute	car. clvii. C
Stans maria iuxta crucem quæ cogitaret	car. lxxxiii. N
Stabat iuxta crucem & c. quid sibi uelit	car. lxxxiii. B
Sternebant ramos in uiarum margine	car. iiii. H
Superiores angelorum ordines esse inferioribus præstantiores	car. xxxviii. L
Subtilitatis dos in corpore glorioso, quid operetur	car. lxxxix. K
Sudor Christi orantis quō sanguineo colore tinctus sit	car. lxxxvi. B
Surgat a cœna qua ratione Iesus	car. xcii. R
Sustentari multa & non tangere sustentantem	car. xcvi. P
Sumendi eucharistiam dispar ratio	car. xciii. linea ix post lram. C.
Subtilitas gloriosi corporis qualis sit	car. cxxxviii. M
Sub lunaria oīa non plene sciri posse creata uirtute	car. cxlix. Y
Susceperunt eum ut fuerat prophetatum	car. clviii. O
Suscepit Israel puerum suum in cruce pendentem	car. dxii. O
Super uniuersam terram tenebras factas passionis tempore	car. clxxviii. V
Suppositum & per se unum tertio per se itatis modo apud theologos christia-	car. eadem. X
nos idem significat	car. clxxxi. R
Suppositum & personam non esse penitus idem	car. clxxvii. T
Suspirium unde proueniat	
Substantia secunda non habet perfectatē tertii modi	
¶ T	
Tacebat Iesus nec refellebat testes consultissime	car. cxxvi. Q
Tenebræ operient terram, Et caligo populos quid sibi uelit	car. lliii. D
Tentationi quid obiciendum	car. lvi. I
Testimonio quæ sint requisita epilogus	car. lxxv. F
Testamenti domini distributio	car. xcvi. M
Ter negaturū Petrū cur dixerit Iesus, cū tñ negauerit quater	car. cii. K
Tenete & ducite caute, cur dixerit Iudas	car. cxviii. R
Templum ab Herode ædificatum	car. dxiii. V
Temporaneam & æternam missionem esse penitus unam	car. clxxxvi. X
Thesauri hoīm qui sint, & q̄ arculæ, cur aperiendi	car. lvi. P
Timor duplex	car. lxiiii. A
Titulum super crucem Iesu cur posuerit Pilatus	car. cl. L
Tituli crucis supplementum	car. di. N
Tituli crucis domini Iesu ueritas	car. eadem. P
Timere deum quam sit utile	car. clv. O
Tolle filiū tuum & c. dictū Abraæ cōplet in dño crucifixo	car. clviii. S
Transitus christi amplitudo	car. lxxxv. T
Tres dies cur resurrectioni dñi Iesu celebrāde ecclesia dedicauerit	car. clxiii. A
Tres sunt	

OPERIS INDEX

Tres sunt qui testimonium dant in terra expositio	car. cx. Q
Tres mundi ab antiquis figurati	car. clxxxviii. D
Tres termini in tribus primis propositionibus Ioannis, tres diuinas perso- nas manifestant	car. xxx. N
Tristitia tres habet radices	car. lxxix. M
Tristitiæ Iesus unde sit penitus expers, & unde tristis esse potuerit usq; ad mortem	car. lxxx. T
Tristitia & dolor sanctæ Mariæ qualis fuerit	car. lxxxiiii. O
Trina Petri negatio quomodo se habeat	car. ci. G
Trinæ negationis Petri uarietas	car. eadem. I
Tristitia quomodo somnum adducat	car. cxvi. Z
Tristitia quæ parit uigiliam	car. eadem. A
Tribus diebus aliud significare q̃ tres dies	car. clxviii. S
Trium personarum diuinarum nominis ratio	car. clxxxix. I
Thronus tuus &c. quo sensu dictum sit	car. iiii. C
Turbatam esse Mariam salua uirtute, immo per uirtutem	car. xvi. L
Turbatio Mariæ qualis fuerit	car. xvii. M
Turturis oblato lege purgationis ratio	car. lxii. G
Turturem, columbum & agnum pro matre offerri dum purgatur, non pro filio dum offertur	car. lxiii. T
Turbatio Iesu qualis sit	car. xcix. Q
Tuam ipsius animam pertransibit gladius, quid sibi uelit	car. lxxxiiii. P
Tui erant, quid sibi uelit	car. cxiii. C
Tu es rex Iudæorum, cur Pilatus potissime interroget	car. cxxxiii. A
Tu es rex Iudæorum, quid sibi uelit	car. eadem. C
Tunicam inconsutilem dñi cur carnifices non diuiserint	car. cli. T
Turbarum Christum comitantium distinctio	car. lxxxiiii. I
¶ V	
Vado ad patrem quia maior me est, quid sibi uelit	car. cvi. O
Vallis syloe & uallis Iosaphat quæ præsagiant	car. lxxi. P
Verbum quid sit strictim declaratur	car. xxi. V
Verbum inter omnia animalia habet solus homo	car. xxv. F
Verbum angeli unde sit perfectius uerbo hominis	car. eadem. G
Verbi humani diffinitio, & eius declaratio	car. xxv. H
Verbi humani causæ secundum quatuor causarum genera	car. xxvi. M
Verbū de ueritatib; catholicis fide acq̃sitū cur falsum esse nō possit	car. eadē. P
Verbo bono formando quæ sint opportuna	car. eadem. T
Verbum sanctorum angelorum unde sit nostro perfectius	car. xxvii. V
Verba quæ habent sancti angeli & quot	car. xxviii. C
Verbū in demone posse duplicari, in hoīe esse unicū in hac uita	car. xxix. D
Verbi dei pfectiones q̃bus angelorū & hoīm uerbum caret	car. eadem. G
Verbū dei semp esse productum & semper produci	car. eadem. H
Verbū hoīs nō esse filiū hoīs, necq; uerbū angeli filius angeli	car. eadem. I

OPERIS INDEX

Verbum caro factum est expositio	car. xxxv. P
Verbū caro poti⁹ q̄ hō factū ē multis de causis dixit euāgelista	car. eadem. S
Verbum caro quomodo sit factum	car. xxxvi. T
Verbi personæ & naturæ hominis unio, quō se habeat	car. eadem. V
Verbum semper a deo esse genitum, & semper gigni	car. xxxvii. A
Verbum dei unicum esse necessario, neq; posse multiplicari	car. eadem. B
Vegetabilia & sensibilia non sunt persona	car. clxxvii. P
Velum templi quid sit	car. clxiii. X
Veli templi scissio, quid indicauerit	car. eadem. Y
Ventus unde dictus sit spiritus	car. clxxvi. N
Venit princeps mundi huius, de quo dictum sit	car. cvi. Q
Velauerunt faciem eius, quomodo intelligi debeat	car. cxxx. I
Vestimēta sup alinā poni, & Christū sup alinū uehi, qd sibi uelit	car. lxxii. T
Vestimenta a turbis strata in uia, quomodo fuerint	car. lxxiii. A
Vestimenta & ramos in uia sternere turbas, quid sibi uelit	car. eadem. C
Vestimenta q̄ deposuit Iesus loturus discipulorum pedes	car. lxxxvi. D
Vestimenta cur sciderit Cayphas audita responsione Iesu	car. cxxviii. B
Veste alba cur Herodes induerit	car. cxli. K
Versutia ministri q̄ alapa pcussit dñm Iesum annæ rñdentem	car. xxiii. B
Veritatis amplitudo	car. cxxxv. R
Veritatem assequendi uia	car. cxxxvi. S
Veritas sensibilibium	car. eadem. V
Veritas rationalium & primo angelorum	car. eadem. X
Veritas & falsitas hominum	car. cxxxvii. C
Veritas in cognoscente, quomodo se habeat	car. cxxxviii. G
Veritas integra solus deus est, & in solo deo	car. xli. X
Veritatis integre diffinitio	car. eadem. Y
Vexatores dñi Iesu post secundum examen qui fuerint	car. cxxx. H
Vidimus gloriam eius, quare scripserit Ioannes	car. xxiii. X
Videntes filii dei & c. expositio.	car. xli. V
Videntibus illis eleuatus est, expositio	car. clxix. V
Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem, qd sibi uelint	car. cxv. V
Violentia secunda radix inuoluntarii	car. lxxi. M
Virginitas cur in Maria primo coeperit commendari	car. ix. B
Virginitatis Marię excellētia sup matronarū affectū quis honestū	car. eadē. F
Virginitatem quæ rōnes uideant ostendere non esse uirtutem	car. x. G
Virginitas unde habeat uirtutis rationem	car. eadem. H
Virginitas unde sit irrecuperabilis creata uirtute	car. eadem. K
Virginitatem a solo deo posse restitui	car. eadem. I
Virginitatis utilitates	car. xi. M
Virginitatē marię coniugium ostendit excellentissimam	car. xii. Q
Virginitatē cur concipiētes amisisse ea corporis parte oporteat	car. xxxviii. B
Virgo Maria quō in conceptu uirgo necessario pmanserit	car. eadem. F
Virginita	

OPERIS INDEX

Virginitatis claustra Christus nascēdo in matre uiolare nō potuit.	c.xxxix.R
Virginis Mariæ urbana gratitudo Magis ostensa	car.lvii.B
Virginē matrē plus dedisse filio q̄ parētes ambo filiis donare possint.	lxxxix.Z
Virginē matrē cū filio suo ultimā cenā legalē cenauisse	car.eadem.A
Virtuosus uirtutis materiam sibi non facit	car.xl
Virtutes heroicæ perfectæ sunt	car.xi.O
Virtus altissimi obūbrabit tibi, declaratio est antecedentium	car.xx.I
Virtus per gratiam præstita operatur iuxta naturæ metas	car.xxi.S
Virtute & māsuetudine acqrēda a christo regna mūdi, nō armis	car.lvii.A
Virum non cognosco	car.xix.D
Vinctum unum cur dimitterent iudæi in pascha	car.cxlvi.F
Vinctum insignem cur de Barraba dixerit euangelista	car.eadem.G
Vitam habent multa, deus solus uita est	car.xxxi.S
Vita erat lux hoīni, & lux in tenebris lucet, quid sibi uelit	car.xxxiii.B
Vita erat lux hominum	car.eadem.D
Vmbra mortis non morte detentas patriarcharum animas	car.xlvi.T
Vnde fiat in hominis mente deceptio	car.xxvi.O
Vnicū uerbū in quatuor primis ppositiōib⁹ euāgelii loānis	car.xxx.M
Vnā creaturā simul esse in diuersis locis, & differēter in multis	car.xciii.X
Vniuersā cohortē cur cōgregauerit milites uerberato dño Iesu	car.cxliiii.T
Vnitatis ecclesiæ in uno capite ratio	car.dxxxii.C
Vocabit filius dei declarat qd dixit filius altissimi uocabit	car.xx.O
Vocales literæ a natura septem	car.lxi.Z
Volendi & nolendi modi	car.lxxix.N
Voluntates in domino Iesu duæ	car.lxxx.T
Voluntas increata tristari nequit	car.lxxxi.X
Voluntatis portio superior & inferior quō sumatur	car.eadem.Y.
Voluntatis iniquæ pessima conditio	car.cxxvi.M
Volita si contristant, lamentum tamen non adducunt	car.lxxxiii.K
Vt sisterent eum domino, quid sibi uelit	car.lxiii.P
Vt non traderet iudæis cur dixerit dominus Iesus	car.cxxxiiii.G
Vuluæ nomen non obscena sonare	car.lxiii.R
Vuluam, quid uere aperiat	car.eadem.S
Vsq; ad mortem, quid sibi uelit dicens dominus	car.lxxxii.B
Vxor pilati similis Euæ, pilatus similis Adæ	car.cxxxv.O
Vxor pilati quid sit in somniis passa	car.eadem.P

INDEX OP VSCVLI ANNEXI

Artes mœchanicæ cur sint mercede utili compensatæ	car.cxc.i.E
Apocrypha legitime non probare	car.cxcv.E
Arca Noe Christi figura, ostiū arcę figura uulneris lateris Christi.	car.cxxx.A
Animalia maiora per fenestram arcæ Noe nō ingressa uel egressa.	car.eadē.B
Baptismatis gratia unde sit prima & eius effectus	car.cxcvi.G

OPERIS INDEX

Baptizari nudus cur Christus uoluerit	car. ccciii. K
Corde mente & uiribus totis deū diligēdū, qd sibi uelit	cxci. linea viii. post N
Christi humanitas quō Hypdulia & quō Latria rite colatur	car. cxci. Q
Contactus & utilitas uenerabilitatem instrumentis passionis dominicæ afferunt.	car. cxci. R
Christum in suo corpore superfluitates habuisse	car. eadem. S
Confirmationis & sequentium sacramentorum gratia	car. cxci. I
Consumatum est quid significauerit a Christo prolatum	car. cxci. Q
Christi uita nihil habet creatum bonitate par	car. eadem. Y
Delectabile honesto absurde pponi, absurdus utile	car. cx. C
Delectabilia quæ pecunia premiari nequeunt	car. cx. F
Dulciæ diffinitio	car. cxci. T
Deus merui non potest	car. cxci. X
Deum omnino impassibilem	car. cxci. B
Diuinitas Christi corpori sociata illud impassibile non faciebat, nec passibile.	car. eadem. C
Diuinitas cur Christum impassibilem non faciebat	car. cc. linea iii.
Distrahentia uerba & nomina quid ualeant	car. cci. B
Doctores approbati sane & sobrie intelligendi sunt	car. eadem. G
Ex lege meritorium aliunde est meritorium	car. cxci. M
Ecclesiæ sacramenta quō sunt gratia, quō sunt meritum	car. cxci. R
Euæ & ecclesiæ formatio quō sibi respondeant	car. cci. F
Emoroissam cur fimbriæ uestimentorū cōtactū sanauerit christus.	car. cccii. F
Ferri sancti & uestiū cōtactus disparitas	car. cxci. B
Ferri sancti & uestium Saluatoris in eius corpore tangendo differentia.	cxci. F
Gratiæ gratū facientes ex nostro merito non sunt	car. cxci. K
Honor cui bono sit debitus	car. cx. B
Honestatem non sufficienter premiari honore, sed ipsam sibi premiam esse.	car. cxci. H
Hyperdulia quid significet	car. cxci. R
Hyperdulia uel Dulcia cur insensata colamus	car. eadem. V
Instrumentorum passionis Christi formam aut nudam materiam christiani non uenerantur.	car. cxci. L
Iudæi & alii non christiani se ipsos accusant, cultum sanctorum & reliquia- rum irridentes	car. cxci. M
Idolatriam a christianis procul abesse	car. cxci. Q
Intentionem ad meritum non sufficere	car. cxci. O
Infernus unde sit absq; remedio acquirendi, & paradisus sine timore amittendi.	car. cxci. V
Idiomatum communicatio in persona Christi unde consurgat	car. cxci. X
Infinium contineri posse non tamen finiri	car. cc. Y
Instrumenta artificia unde sint nobiliora	car. cci. linea xviii.
Latria cur soli deo sit debita	car. cxci. N

OPERIS INDEX

Legem uiuos artare non mortuos	car. cxcvii. S
Latus Christi cur miles aperuit	car. cci. D
Matrimonio iuncti quid sibi inuicem debeant	car. cxc. G
Meriti radices	car. cxcvi. L
Merentis intentio quæ esse debeat	car. eadem. N
Nummi diffinitio	car. cxc. D
Naturæ diuinæ & humanæ in Christi persona unionis modus	car. cxcix. V
Nuptiæ ad quas uocatus est Iesus, quid sibi uelint	car. cciii. O
Orare sua instante captura cur Christus uoluerit	car. cciii. T
Pater noster diuisio & sufficiens adorandi ratio in eo contenta	car. cxcii. P
Pœnitentiæ gratia secundum beneficium	car. cxcvi. H
Principium aliquid sumere quot modis dicatur	car. cci. H
Quando fuerit Christus a terra exaltatus, & quid sibi uelit cum exaltatus fuero.	car. cxcviii. A
Sectas omnes non uiua coluisse, nec uere sancta	car. cxc. K
Sacramenta ecclesiæ ad quid nobis prosint	car. cxcv. C
Sanctum ferrum ultimum nostræ salutis instrumentum	car. eadem. D
Solus christus pro omnibus hominibus meritus est	car. cxcvii. P
Sacramenta ecclesiæ ante mortem Christi efficaciam habuisse, sed in morte confirmationem	car. eadem. T
Sanguis Christi multis modis & locis & temporibus effusus	car. cci. C
Sudoris Christi orantis copia unde sit	car. cciii. V
Transpiratio unde lintheamina decolorant a q̄ procedat	car. cxciii. A
Tunica domini inconfutilis quid significet	car. cciii. N
Tunica inconfutilis Christi quid in nuptiis Chanæ Galilææ præfagierit dum aqua uertitur in uinum.	car. eadem. P
Vtile ad delectabile & utrunq; ad honestum ordinari	car. cxc. A
Virtutis heroicæ sublimitas	car. cxc. I
Virgo Maria, Ioseph, Ioannes Baptista, & apostoli præ cæteris sunt honorandi.	car. cxciii. S
Voluntatis dei causam inquirere stultum est	car. cc. Z
Vestimentorum Christi beneficentia in baptismo suo	car. cciii. L
Vestimentorum domini beneficentia in deserto	car. eadem. M
Vestimentorum Christi uirtus in sananda Emoroissa	car. eadem. Q
Vestimenta dñi in transfiguratione unde dealbari potuerint	car. eadem. S
Vestimentorum domini utilitates aggregatæ	car. cciii. X
Christi meriti sufficientiæ & efficaciæ ratio	car. cxcviii. Z

F
I N I
S

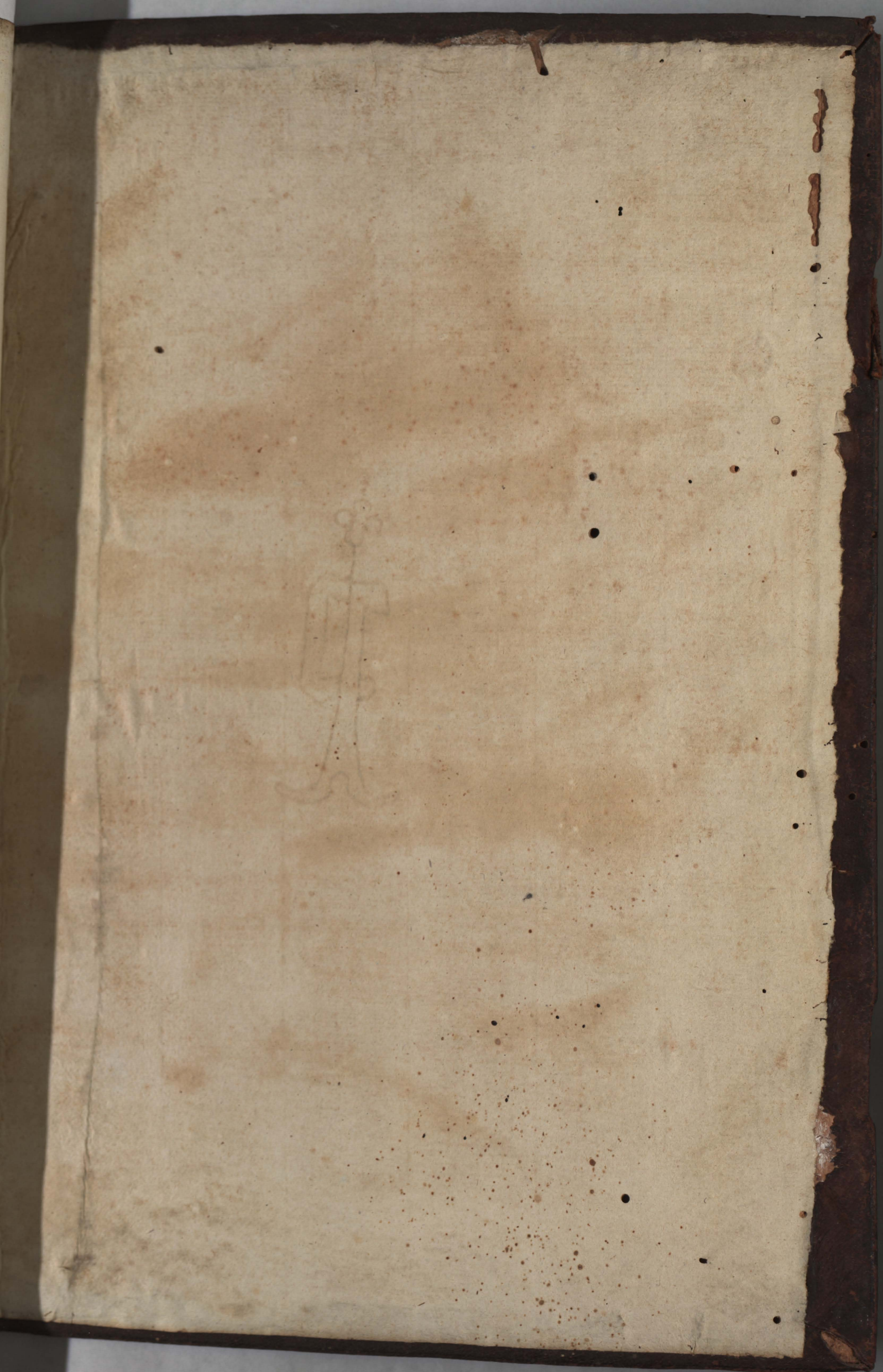

OPERIS INDEX

cap. 1.	De unitate personarum in Christo
cap. 2.	De unitate personarum in Christo
cap. 3.	De unitate personarum in Christo
cap. 4.	De unitate personarum in Christo
cap. 5.	De unitate personarum in Christo
cap. 6.	De unitate personarum in Christo
cap. 7.	De unitate personarum in Christo
cap. 8.	De unitate personarum in Christo
cap. 9.	De unitate personarum in Christo
cap. 10.	De unitate personarum in Christo
cap. 11.	De unitate personarum in Christo
cap. 12.	De unitate personarum in Christo
cap. 13.	De unitate personarum in Christo
cap. 14.	De unitate personarum in Christo
cap. 15.	De unitate personarum in Christo
cap. 16.	De unitate personarum in Christo
cap. 17.	De unitate personarum in Christo
cap. 18.	De unitate personarum in Christo
cap. 19.	De unitate personarum in Christo
cap. 20.	De unitate personarum in Christo
cap. 21.	De unitate personarum in Christo
cap. 22.	De unitate personarum in Christo
cap. 23.	De unitate personarum in Christo
cap. 24.	De unitate personarum in Christo
cap. 25.	De unitate personarum in Christo
cap. 26.	De unitate personarum in Christo
cap. 27.	De unitate personarum in Christo
cap. 28.	De unitate personarum in Christo
cap. 29.	De unitate personarum in Christo
cap. 30.	De unitate personarum in Christo
cap. 31.	De unitate personarum in Christo
cap. 32.	De unitate personarum in Christo
cap. 33.	De unitate personarum in Christo
cap. 34.	De unitate personarum in Christo
cap. 35.	De unitate personarum in Christo
cap. 36.	De unitate personarum in Christo
cap. 37.	De unitate personarum in Christo
cap. 38.	De unitate personarum in Christo
cap. 39.	De unitate personarum in Christo
cap. 40.	De unitate personarum in Christo
cap. 41.	De unitate personarum in Christo
cap. 42.	De unitate personarum in Christo
cap. 43.	De unitate personarum in Christo
cap. 44.	De unitate personarum in Christo
cap. 45.	De unitate personarum in Christo
cap. 46.	De unitate personarum in Christo
cap. 47.	De unitate personarum in Christo
cap. 48.	De unitate personarum in Christo
cap. 49.	De unitate personarum in Christo
cap. 50.	De unitate personarum in Christo

F
1
N
I
8

Cim.68